

שבוע פרשת קרח

(6 – 12 June 10)

כ"ד – ל' סיון ה'תש"ע

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

זמנה משהאיר היום עד שקיעת החמה - אך חשוב להניחן מיד בבוקר

היום, על לבבך. וּשְׁנַנְתָּם לְבָבְךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְכְךָ וּבְקוֹמְךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ תִּשְׁמָעוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לֹאֲהַבְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיכֶם וּלְעַבְדּוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִגְנְךָ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לְבַהֲמֹתֶיךָ, וְאָכַלְתָּ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְׁמִירוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת גְּנוּיְכֶם לְדֶבֶר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְכְךָ וּבְקוֹמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְרָהָם לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמְרַתְּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצֵת הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מְצוֹת יְיָ, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זֵנוּם אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְהָיִיתֶם קֹדְשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבֵּל עָלִי מְצוֹת עֲשֵׂה שָׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ פְּמוֹךְ מְצוּה לְהַתְפַּלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תַּפִּילַת שְׁחִירַת כּוֹלָל שִׁיעוֹר תַּהֲלִים כְּפִי שְׂמִתְחַלֵּק לִימֵי הַחוּדֶשׁ.
יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יֹשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחִמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. **בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:**
וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר פֶּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם: וַיְבָרֶךְ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֵךְ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַגֵּךְ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שָׁלוֹם:
וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מְצוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:
בלחש: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ תְּהִדְבָּרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלחוכה נותן צדקה (לבר משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתבנו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קט

חברו דוד בברחו מפני שאול ובאותו פעם היה לו הרבה שונאים שהיו מדברים רק רע עליו והיו מראין אליו כאלו היו אוהביו לכך היה מקללם במר נפשו:

א לִמְנִיצַח לְדָוִד מְזֻמּוֹר אֱלֹהֵי תְהִלָּתִי אֶל־תַּחֲרֹשׁ: ב כִּי פִי רָשָׁע וּפִי־מִרְמָה עָלַי פָּתְחוּ דִּבְרוּ אֵלַי לְשׁוֹן שָׂקָר: ג וְדַבְרֵי שְׁנָאָה סִבְבוּנִי וַיִּלַּחֲמוּנִי חֲנָם: ד תַּחַת־אֲהַבְתִּי יִשְׁמְנוּנִי וְאֲנִי תִפְלָה: ה וַיִּשְׁמְנוּ עָלַי רַעַה תַּחַת טוֹבָה וְשְׁנָאָה תַּחַת אֲהַבְתִּי: ו הִפְקִיד עָלַי רָשָׁע וְשָׂטָן יַעֲמִיד עַל־יְמִינִי: ז בִּהֲשָׁפְטֹו יֵצֵא רָשָׁע וְתִפְלָתֹו תִהְיֶה לַחֲטָאָה: ח יִהְיוּ־יָמָיו מַעֲטִים פְּקַדְתֹּו יָקָח אַחֵר: ט יִהְיוּ־בָנָיו יְתוּמִים וְאִשְׁתּוֹ אֶלְמָנָה: י וְגֹועַ יִנְעֻעַ בָּנָיו וְשֹׁאֲלוֹ וְדֹרְשׁוֹ מִחֲרֻבוֹתֵיהֶם: יא יִנְקֹשׁ גִּזְעָה לְכָל־אֲשֶׁר־לֹו וַיִּבְזֹו זָרִים וַיִּגְעֻ: יב אֶל־יְהִי־לֹו מִשְׁךְ חֶסֶד וְאֶל־יְהִי חֲזֹנָן לִיתוּמָיו: יג יִהְיֶה־אֲחֵרֵיתוֹ לַהֲכָרִית בְּדֹר אַחֵר וַיִּמַּח שְׁמֹם: יד וַיִּזְכֹּר עֲוֹן אֲבֹתָיו אֶל־יְהוָה וְחַטָּאת אִמּוֹ אֶל־תִּפְחַח: טו יִהְיוּ נִגְדֵי־יְהוָה תָּמִיד וַיִּכְרַת מֵאֶרֶץ זָכָרָם: טז יַעַן אֲשֶׁר לֹא זָכַר עֲשׂוֹת חֶסֶד וַיִּרְדֹּף אִישׁ־עֵנִי וְאֶבְיוֹן וְנִבְאָה לִבָּב לְמוֹתָת: יז וַיֵּאָהֵב קִלְלָהּ וַתְּבוֹאֶהוּ וְלֹא־חָפֵץ בְּבִרְכָּהּ וַתִּרְחַק מִמֶּנּוּ: יח וַיִּלְבֹּשׁ קִלְלָהּ כְּמָדָו וַתִּבָּא כַּמִּים בְּקִרְבּוֹ וַיִּשְׁמָן בַּעֲצֻמוֹתָיו: יט תִּהְיֶה־לֹו כְּבֶגֶד יַעֲטָה וְלִמְזֹחַ תָּמִיד יַחְגֹּרֶה: כ זֹאת א פָּעַלְתָּ שְׂטָנִי מֵאֵת יְהוָה וְהַדְּבָרִים רָעִים עַל־נַפְשִׁי: כא וְאַתָּה יְהוָה אֲדֹנָי עֲשֵׂה־אֵתִי לְמַעַן שִׁמְךָ פִּי־טוֹב חֶסֶדְךָ תַּצִּילֵנִי: כב פִּי־עֵנִי וְאֶבְיוֹן אֲנֹכִי וְלִפִּי חֶלֶל בְּקִרְבִּי: כג בְּצַל־בְּנוֹתָיו נִהְלַכְתִּי נִגְעֵרְתִּי פֶּאֶרְכָּה: כד בְּרַפִּי כָּשָׁלוֹ מֵצֹום וּבְשָׂרִי כִתְּשׁ מִשְׁמָן: כה וְאֲנִי הֵייתִי חֲרֻפָּה לָהֶם יִרְאוּנִי יִנְעֹון רֹאשָׁם: כו עֲזַרְנִי יְהוָה אֱלֹהֵי הַזְשִׁיעֵנִי כַּחֲסֶדְךָ: כז וַיִּדְעוּ פִּי־יָדְךָ זֹאת אַתָּה יְהוָה עֲשִׂיתָה: כח יִקְלְלוּ־הַמָּוֶה וְאַתָּה תִּבְרָךְ קָמוּ וַיִּבְשׂוּ וַעֲבָדְךָ יִשְׁמַח: כט וַיִּלְבְּשׂוּ שׂוֹמְרֵי פִלְמָה וַיַּעֲמֻ כַּמְעִיל בְּשִׁתָּם: ל אֹדְדָה יְהוָה מְאֹד בְּפִי וּבְתוֹךְ רַבִּים אֶהְלֹנִי: לא פִּי־יַעֲמִיד לִימִין אֶבְיוֹן לְהוֹשִׁיעַ מִשְׁפָּטִי נַפְשִׁי:

קי

כו יוספר היאך ששאלו לאלעזר עבד אברהם ויספר היאך הרג אברהם מלכים גדולים וחילותם, עיין בפנים ותמצא שכל המזמור חולך על אברהם בשביל שהכיר את בוראו בילדותו לכך זכת לשם:

א לְדָוִד מְזֻמּוֹר נָאִם יְהוָה א לֹאֲדֹנָי שָׁב לִימִינִי עַד־אֲשִׁית אֵיבֹיךָ הָדָם לְרִגְלֶיךָ: ב מִטָּה עֲזָךְ יִשְׁלַח יְהוָה מִצִּיּוֹן יָדָה בְּקִרְבִּי אֵיבֹיךָ: ג עֲמֹךְ נִדְבַת בְּיָוֶם חֵילְךָ בַּהֲדַר־יָקָדָשׁ מִרְחֹם מִשְׁחָר לָךְ טַל יִלְדְּתֶךָ: ד נִשְׁבַּע יְהוָה וְלֹא יִנָּחֵם אֶתֶּה־כִּתְּוֹן לְעוֹלָם עַל־דְּבָרְתִּי מִלְּפִי־צָדֵק: ה אֲדֹנָי עַל־יְמִינֶךָ מִחֵץ בְּיוֹם־אָפּוֹ מִלְּכִים: ו יָדִין בְּגוֹיִם מִלֵּא גִוִּיֹת מִחֵץ רֹאשׁ עַל־אֶרֶץ רַבָּה: ז מִנְחָל בְּדֶרֶךְ יִשְׁתָּה עַל־פָּנֵי יָרִים רֹאשׁ:

קטע מ"ספר הערכים" – תמצית מהביאורים של הצ"צ על פסוק א'

יניקת הקליפות היא מבחי' הרוממו שלמעלה ["בחי' עינים רמות"] שמצד זה - "מי כמוך באלמים"; "שומע יניאצו כו' ושותק". וע"י אמירת תהלותיו של הקב"ה (תהלים) נעשה היפך השתיקה (כמ"ש "תהלתי אל תחרש"), ומתבטלת יניקתם.

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קי"ט קי"י ג
- (ג) מאמר ד"ה והנה פרח מטה אהרן (עם ביאור בדרך אפשר) שי"פ קרח, א' דרי"ח תמוז, ה'תשל"ג ה
- (ד) רי"ד יום א'-ג' כ"ד-כ"ו סיון ה'תש"כ טז
- (ה) לקוטי שיחות פרשת קרח (בלה"ק) כרך יג יט
- (ו) ליקוטים מתורת לוי יצחק לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל כב
- (ז) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע שבת פרשת קרח כג
- (ח) לוח "היום יום" לשבוע שבת פרשת קרח לא
- (ט) הלכה יומית לעיון ברמב"ם לד

שיעורי רמב"ם – ע"פ נוסח כתבי יד תימן מדויקים (קאפח):

- (י) – ג' פרקים ליום לשבוע שבת פרשת קרח לו
- (יא) – פרק אחד ליום לשבוע שבת פרשת קרח ע
- (יב) – ספר המצוות לשבוע שבת פרשת קרח עט
- (יג) נביאים וכתובים שמואל-א פרק יג, דברי הימים-ב פרק ל פ
- (יד) מסכת מכות עם ביאורים מדף ב עד דף ח פב

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:

- (טו) שולחן ערוך הלכות שבת - אדמו"ר הזקן קיח
- (טז) שולחן ערוך הלכות נטילת ידים - אדמו"ר הזקן קיח
- (יז) לקוטי תורה – ד"ה אדם כי יקריב - אדמו"ר הזקן קכ
- (יח) מאמרים קונטרסים - אדמו"ר האמצעי קכג
- (יט) דרך מצותיך – ספר המצוות - אדמו"ר ה"צמח צדק" קכד
- (כ) תורת שמואל תרל"ב - אדמו"ר מוהר"ש קכה
- (כא) קונטרס העבודה - אדמו"ר מוהרש"ב קכו
- (כב) ספר המאמרים ה'תש"ב - אדמו"ר מוהרי"צ קכו
- (כג) לקוטי דיבורים - אדמו"ר מוהרי"צ קכז
- (כד) ספר הזכרונות – אדמו"ר מוהרי"צ קכז
- (כה) אגרות קודש – אדמו"ר מוהרי"צ קכט
- (כו) ביאורים לפרקי אבות פרק ד משנה א קל
- (כז) חומש, רש"י ותרגום אונקלוס לשבוע שבת פרשת קרח ע"פ חומש "תורה תמימה" קלא
- (כח) לוח זמנים לשבוע שבת פרשת קרח קנ
- (כט) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש קנא

ביאור בדרך אפשר

1 בשבת שבת פ' תצוה תש"י סיפר הרבי: "אדמו"ר מהר"ש, שאל אצל אביו,
2 אדמו"ר הצמח צדק, בקשר לאותה שנה שאמרו עלי "קץ" [=שנת תר"ח],
3 היתכן שמשיה לא בא? והשיב לו: הרי נדפס [באותה שנה] הלקוטי תורה!
4 נענה אדמו"ר מהר"ש ואמר לאביו אדמו"ר הצמח צדק: אבל אנו רוצים

5 וצריכים משיח כפשוטו למטה
6 מעשרה טפחים
7 [=בגשמיות!...] (תורת מנחם
8 התוועדות ח"א ע' 18)

9 במאמר שלפנינו יבאר כיצד יתכן
10 שהשפעת ברכה שנקצבה לאדם
11 לא תרד בפועל לעולם הגשמי,
12 אלא תישאר בעולמות הרוחניים.
13 ופעמים גם אם תרד עד לעולם
14 הזה, תגיע לאדם כהשפעה
15 רוחנית. ומעלת "ברכת כהנים"
16 היא המשכת השפע ממקורו
17 במהירות, ללא מניעות ועיכובים,
18 עד לעולם הזה הגשמי.

19 והנה פרח מטה אהרן גו'
20 ויגמול שקדים¹ - אחר
21 מחלוקת קורח על הכהונה, ציוה
22 הקב"ה שכל שבט יביא מטה
23 ויכתוב עליו שם נשיא השבט.
24 "ויהי ממחרת... והנה פרח מטה
25 אהרן לבית לוי... ויגמול שקדים"
26 [=כשהוכר הפרי, הוכר שהן
27 שקדים (רש"י)], ויבואר
28 בלקוטי תורה דבור
29 המתחיל זה², דהטעם
30 שגמול שקדים דוקא הוא

31 פי שקדים הם ממהרים להגמר ולהיות ראויים לאכילה במהירות
32 יותר מכל הפרות³ [ומוסיף בלקוטי תורה שם⁴, שאלכן
33 נקראים בשם שקדים מלשון שקידה ומהירות, כמו שכתוב

ביאור בדרך אפשר

34 בנבואת ירמיהו⁵ מקל שקד גו' פי שוקד אני על דברי לעשותו.
35 ויש לומר, שהפונה בהוספה זו (שענין המהירות נרמז גם בשם
36 'שקד') היא לרמז דהמהירות שבשקדים הוא לא רק תכונה הקיימת
37 בהם, אלא זהו ענינם, וכידוע⁶ ששמו של דבר מורה על ענינו,
38 ולכן רומזים על הפנה, פי ההשפעות הנמשכות
39 על ידי אהרן הכהן
40 [אהרן אותיות נראה⁷
41 שענינו של אהרן לפעול
42 שהשפע יתגלה למטה] הן
43 במהירות. ועל דרך זה
44 הוא בנוגע לכל הכהנים
45 בני אהרן, דכשהפנים
46 מברכים את העם, נמשך
47 השפע למטה במהירות
48 גדולה בלי עכובים
49 (פדלקמן סעיף ז).
50 לסיכום, הסיבה ל"ויגמול
51 שקדים" כיון ששקד ענינו
52 מהירות ומרמז על מעלת הכהנים
53 הממשיכים את השפע למטה
54 במהירות גדולה. בסעיפים
55 הבאים יסביר הנחיצות בהמשכת
56 השפע במהירות, שבלעדי
57 מהירות זו, יתכן עיכוב בידידת
58 ההשפעה, שתישאר ברוחניות
59 ולא תרד לעולמו.

בס"ד. שבת פרשת קרח, א' רראש חודש תמוז ה'תשל"ג*

והנה פרח מטה אהרן גו' ויגמול שקדים¹, ויבואר
בלקוטי תורה דבור המתחיל זה², דהטעם שגמול
שקדים דוקא הוא פי שקדים הם ממהרים להגמר יותר
מכל הפרות³ [ומוסיף בלקוטי תורה שם⁴, שאלכן
נקראים בשם שקדים מלשון שקידה ומהירות, כמו
שכתוב⁵ מקל שקד גו' פי שוקד אני על דברי לעשותו.
ויש לומר, שהפונה בהוספה זו היא לרמז דהמהירות
שבשקדים הוא ענינם, וכידוע⁶ ששמו של דבר מורה
על ענינו], ולכן רומזים על הפנה, פי ההשפעות
הנמשכות על ידי אהרן הכהן [אהרן אותיות נראה⁷] הן
במהירות. ועל דרך זה הוא בנוגע לכל הכהנים בני
אהרן, דכשהפנים מברכים את העם, נמשך השפע
למטה במהירות גדולה בלי עכובים (פדלקמן סעיף ז).

(ב) והענין הוא⁸, דשורש כל ההשפעות הוא ממדת
חסדו יתברך, חסד דאצילות. ובכדי
שימשכו מהחסד שבאצילות השפעות גשמיות, בני חיי
ומזוני, הוא על ידי שהחסד יורד ומשתלשל בכל
ממדת חסדו יתברך, חסד

דעולם האצילות. ובכדי שימשכו מהחסד שבאצילות הרוחני
בתכלית השפעות גשמיות, בני חיי ומזוני [=בנים, חיים (בראות),
ומזונות (פרנסה)], הוא על ידי שהחסד יורד ומשתלשל בכל

(*) יצא לאור בקונטרס כ"ח סיון – תשנ"ג, "ה, כ"ח סיון, שנת ה'תשנ"ג". "לקראת יום הבחיר כ"ח סיון הבעל"ט, התחלת שנת
החמשים ליום בו נצלו כ"ק אדמו"ר שליט"א והרבנית הצדקנית נ"ע – יבחל"ח – מעמק הבכא האירופאי והגיעו צלחה לארצות
הברית (ביום ב', כ"ח סיון ה'תש"א), שאז התחילה תנופה חדשה בהחזקת והפצת התורה והיהדות והפצת המעניות, ע"י כ"ק
אדמו"ר (מהור"י) נ"ע, ביסוד את המוסדות המרכזיים "מחנה ישראל", "קה"ת" ו"מרכז לעניני חינוך", ומסרם להנהלת כ"ק
אדמו"ר שליט"א". (1) פרשתנו (קרח) יז, כג. (2) סוף פרשתנו (נה, ג ואילך). וראה גם סהמ"צ להצ"צ מצות ברכת כהנים (דרמ"צ
קיב, א-ב). אוה"ת נשא כרך ו ס"ע א'תשמא ואילך. (3) קה"ר עה"פ (יב, ז) וישב העפר – הובא בלקו"ת שם. וראה גם פרש"י
עה"פ פרשתנו שם. ובכ"מ. (4) ועד"ז בסהמ"צ להצ"צ שם. (5) ירמ"י א, יא-יב. וראה מפרשים שם. קה"ר שם. ובכ"מ. – נסמנו
בלקו"ש חכ"ג ע' 117 הערה 34. חיי"ח ע' 388 הערה 70. (6) ראה שעהיה"א פ"א. תשובות וביאורים (קה"ת תשל"ד) סימן א
(נדפס באגרות קודש ח"א ס"ע רפח ואילך). (7) זח"ג קג, א. לקו"ת וסהמ"צ שם. ובכ"מ. (8) בהבא לקמן ראה לקו"ת וסהמ"צ שם.
וראה גם סהמ"צ להצ"צ מצות תגלחת מצורע כשיטהר (דרמ"צ קו, א ואילך). סידור ופיה"מ שבהערה 18. קונטרס ומעין סוף
מאמר יז ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 המדרגות שמאצילות ועד עולמנו עולם העשיה. ובכל המשכה
2 ממדרגה למדרגה יש דין ומשפט, אם יומשך השפע
3 בהמדרגה שלמטה או שישאר בהמדרגה שלמעלה. וזאת אנו
4 מבקשים בתפילה כל יום לבל יתעכב השפע למעלה אלא ירד עד לעולם

5 העשיה: וזהו שמתפללים

6 ומבקשים בכל יום
7 רפאנו (חיי), ברוך עלינו
8 (מוזוני), אף שמזונותיו
9 של אדם קצובים לו
10 מראש השנה ועד יום
11 הכפרים⁹ [=בימים שמראש-
12 חשנה עד יום הכיפורים, שהם
13 ימי הדין והמשפט, כבר נקצב לו
14 כמה ישתכר בשנה זו למזונותיו]
15 (והפונה במזונותיו פאן
16 היא לכל ג' הענינים
17 דבני חיי ומוזוני)¹⁰, כי
18 הכתיבה וחתומה טובה
19 שבראש השנה ויום
20 הכפרים הוא המשכת
21 החסד במלכות דאצילות
22 [=דרגה אחרונה שבאצילות,
23 שדרכה יורד השפע לעולמות
24 התחתונים], ובכדי שתהי'
25 השפעת החסד בענינים
26 גשמיים ולא ישאר החסד
27 ברוחניות הוא על ידי
28 ירידת והתלבשות החסד
29 דמלכות דאצילות
30 בהחסד דבריאה, ולאחרי
31 זה בהחסד דיצירה
32 ודעשיה. וזהו הביאור
33 בדברי הגמרא: אדם נדון
34 בכל יום¹¹, אף שכתב
35 נגמר דינו בראש השנה
36 וביום הכפרים, כי הדין
37 שבראש השנה וביום
38 הכפרים הוא שמשך
39 החסד להאדם אך דין זה הוא בשורש השפע במלכות דאצילות,

המדרגות שמאצילות ועד עשיה. ובכל המשכה
ממדרגה למדרגה יש דין ומשפט, אם יומשך השפע
בהמדרגה שלמטה או שישאר בהמדרגה שלמעלה.
וזהו שמתפללים ומבקשים בכל יום רפאנו, ברוך עלינו,
אף שמזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד
יום הכפרים⁹ (והפונה במזונותיו פאן היא לכל ג'
הענינים דבני חיי ומוזוני¹⁰), כי הכתיבה וחתומה טובה
שבראש השנה ויום הכפרים הוא המשכת החסד
במלכות דאצילות, ובכדי שתהי' השפעת החסד
בענינים גשמיים הוא על ידי ירידת והתלבשות החסד
דמלכות דאצילות בהחסד דבריאה, ולאחרי זה בהחסד
דיצירה ודעשיה. וזהו אדם נדון בכל יום¹¹, אף שכתב
נגמר דינו בראש השנה וביום הכפרים, כי הדין שבראש
השנה וביום הכפרים הוא שמשך החסד להאדם
במלכות דאצילות, והדין שאדם נדון בכל יום הוא, אם
הוא ראוי שהחסד שמשך כבר על נפשו למעלה בראש
השנה ויום הכפרים ירד וימשך (בבריאה יצירה ועשי'
עד שימשך) למטה בעולם הזה הגשמי, או שישאר
החסד למעלה ויוסיפו לו תענוג למעלה. ולכן
מתפללים בכל יום רפאנו וברוך עלינו וכו', שהחסד
שנקצב לו בראש השנה וביום הכפרים ימשך למטה
בעולם הזה הגשמי, ובעולם הזה עצמו – בענינים
גשמיים. ועוד ענין בהדין שבכל יום¹², דכיון שהחסד
שלמעלה הוא חסד רוחני, הרי גם לאחרי הפסק דין
שימשך למטה בעולם הזה, יש דין ומשפט באיזה ענין
ימשך החסד. ולכן תקנו להתפלל בכל יום י"ב ברכות
אמצעיות שיש בהן שאלת כל צרכי האדם וצרכי
הצבור כלן¹³.

שיש בהן שאלת כל צרכי האדם וצרכי הצבור כלן¹³. לסיכום,

נשאת השפעת החסד בעולם
האצילות, ומה מקבל האדם מזה,
הלא הוא נמצא בעולם הגשמי?
אלא, מהשפעה רוחנית זו מקבל
האדם תוספת מוחין ומידות
לעבודת ה'. אך כדי שההמשכה
תירד גם לשפע גשמי (שלוה
צריך שתירד ההמשכה בכוח רב
למרות כל המניעות שברוך)
צריך פעולה מיוחדת: ולכן
מתפללים בכל יום
רפאנו וברוך עלינו וכו',
שהחסד שנקצב לו
בראש השנה וביום
הכפרים ימשך למטה
בעולם הזה הגשמי,
ובעולם הזה עצמו –
בענינים גשמיים. בנוסף
למבואר שהדין שבכל יום הוא
על החסד הרוחני אם ירד
לגשמיות, ועוד ענין בהדין
שבכל יום¹², דכיון
שהחסד שלמעלה הוא
חסד רוחני, הרי גם
לאחרי הפסק דין
שימשך למטה בעולם
הזה, יש דין ומשפט
באיזה ענין ימשך החסד
אם לכל ג' הדברים: בני, חיי
ומוזוני. או לשניים מהם או אחד
מהם (כמבואר בסעיף הבא).
ולכן תקנו להתפלל בכל
יום י"ב ברכות אמצעיות

(9) ביצה טז, א. (10) כ"ה בקונטרס ומעין שם מאמר כא בתחלתו. (11) ר"ה טז, א. וראה לקו"ת שם, דגם לדעת ר' יוסי (ר"ה שם) דאדם נידון בכל יום [וכן לדעת ר' נתן (ר"ה שם) דאדם נידון בכל שעה] – עיקר הדין הוא בר"ה, וכן לאידך, שגם לרבנן דפליגי אר' יוסי (ר"ה שם), יש דין בכל יום – שלכן מבקשים בכל יום הבקשות שבשמו"ע. וראה בארוכה קונטרס ומעין מאמר כ ואילך. וראה שם מאמר כב בסופו, דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי. וראה לקו"ש ח"ט ע' 375 ואילך. (12) ראה קונטרס ומעין שם מאמר יט בסופו. (13) רמב"ם הל' תפלה פ"א ה"ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 כיון ששורש כל ההשפעות הוא מחסד דאצילות, הנה גם כאשר נשפע לאדם
2 חסד באצילות, כיון שישנם מניעות ועיכובים (דין שבכל יום) אם תרד
3 ההמשכה למטה וכמה תרד, לזאת צריך להתפלל כל יום (אף שכבר נידון
4 בראש השנה וביום הכיפורים).

5 (ג) וְהָיָה עֵקֶר הַדִּין
6 וּמִשְׁפָּט בְּכָל יוֹם בְּאֵיזָה
7 עֲנֵן יִמְשָׁךְ הַחֶסֶד (ענין
8 השני שבסעיף הקודם) הוּא
9 בְּשֵׁהחֶסֶד שֶׁנִּקְצָב לוֹ
10 בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וּבְיוֹם
11 הַכְּפָרִים הוּא חֶסֶד
12 מְצֻמָּם בְּיוֹתֵר, שְׁאִינוּ
13 מִסְפִּיק שְׁיִמְשְׁכוּ מִמֶּנּוּ
14 כָּל ג' הָעֲנָנִים דְּבָנֵי חַיִּי
15 וּמִזֹּנֵי אֲלֵא רַק שְׁנֵים
16 מֵהֶם אוֹ אֶחָד מֵהֶם, שְׁאֵז
17 יֵשׁ דִּין וּמִשְׁפָּט אִם
18 הַשְּׁפָעַת הַחֶסֶד תִּהְיֶה
19 בְּכָנִי אוֹ בְּחַיִּי אוֹ בְּמִזֹּנֵי.
20 וגם אחרי שנמשכה לו השפעה
21 בעניין אחד ותפלת הצדיק
22 מועילה להחליף מענין
23 לענין¹⁴. [וכהספור על
24 הפעל שם טוב, שְׁבָאו
25 אֵלָיו חֲשׂוֹכֵי בָנִים לְבָקְשׁוּ
26 שְׁיִתְפַּלֵּל לָהּ שְׁיִהְיֶה
27 לָהֶם בָּנִים, וְהָאִישׁ הַהוּא
28 הָי' עֲשִׂיר גְּדוֹל, וְאָמַר
29 הַבַּעַל שֵׁם טוֹב שְׁבָאָם
30 הֵם מִסְפִּימִים שְׁיִהְיוּ
31 עֲנִיִּים יְהִי' לָהֶם בָּנִים.
32 וּכְשֶׁקָּבְלוּ עֲלֵיהֶם, נולדו
33 לָהֶם בָּנִים וְנִעְשׂוּ עֲנִיִּים.
34 וְהִנֵּנוּ שֶׁהַבַּעַל שֵׁם טוֹב
35 רָאָה שֶׁהַחֶסֶד שֶׁנִּקְצָב
36 לָהֶם לֹא יִסְפִּיק עַל בָּנִים
37 וְעוֹשֶׂר יַחַד, וְעַל יְדֵי
38 תַּפְלָתוֹ פָּעַל לְהַחֲלִיף
39 הַשְּׁפָעַת הַחֶסֶד מִעֲשִׂירוֹת
40 לְבָנִים¹⁴]. וַיֵּשׁ לוֹמֵר, שְׁאֵז [בְּשֵׁהחֶסֶד הוּא מְצֻמָּם שְׁאִינוּ

41 מִסְפִּיק עַל כָּל הָעֲנָנִים דְּבָנֵי חַיִּי וּמִזֹּנֵי], הַדִּין וּמִשְׁפָּט הוּא
42 בְּיוֹתֵר וּמוֹדָדִים עִם הָאָדָם בְּדִקְדוּק רַב וּבְמִידַת הַדִּין יִתִּירָה, שֶׁלֹּכֵן נִמְשָׁךְ
43 לוֹ בְּצִמְצוּם גְּדוֹל רַק עַל עֲנֵן אֶחָד. וּבְכַדִּי שְׁיִחַלֵּף הַחֶסֶד מִעֲנֵן
44 לְעֲנֵן הוּא דוֹקָא עַל יְדֵי תַּפְלַת צָדִיק. אָבָל בְּכָללֹת גַּם
45 בְּשֵׁהחֶסֶד מִסְפִּיק לְכָל ג'
46 הָעֲנָנִים דְּבָנֵי חַיִּי וּמִזֹּנֵי,
47 יֵשׁ דִּין וּמִשְׁפָּט בְּכָל יוֹם
48 בְּנוֹגֵעַ לְכָל הַשְּׁפָעָה
49 פְּרָטִית אִם תֵּרַד עַד לְגִשְׁמִיּוֹת
50 אוֹ תִישָׁאֵר בְּרוּחָנוּת, וּבִאִיזָה
51 אוֹפֵן תֵּרַד, וְלִכְּן מִתְפַּלְלִים
52 בְּכָל יוֹם י"ב בְּרָכוֹת
53 אֲמֻצְעִיּוֹת שְׁיֵשׁ בָּהֶן
54 שְׁאֵלַת כָּל הַדְּבָרִים.
55 לְסִיכּוֹם, עֵיקֶר הַדִּין וּמִשְׁפָּט בְּכָל
56 יוֹם הוּא כֹאשֶׁר הַחֶסֶד שֶׁנִּקְצָב
57 בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם כִּיפּוּר
58 (בְּאִצִּילוֹת) הוּא מְצֻמָּם בְּיוֹתֵר.
59 אַךְ גַּם כֹּאשֶׁר נִקְצָב רִיבּוֹי חֶסֶד
60 עֲדִיין נִידוֹן אִם תֵּרַד הַהִשְׁפָּעָה
61 לְגִשְׁמִיּוֹת, וּבִאִיזָה אוֹפֵן תֵּרַד.
62 (ד) וְצִרְיָה לְהַבִּין, הָרִי
63 הַדִּין שֶׁבְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה
64 וְיוֹם הַכְּפָרִים הוּא עַל
65 הָאָדָם כְּמוֹ שֶׁהוּא לְמִטָּה
66 (נִשְׁמָה בְּגוּף) וּבִפְרָט
67 לְפִי הַמּוֹבָא בְּלִקּוּטֵי
68 תוֹרָה¹⁵ מִהֲגֵהוֹת מִיְּמוֹנֵי
69 (עַל הַרְמַב"ם)¹⁶ שְׁאֵדָם נִדוֹן
70 בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּעֲנִינֵי
71 עוֹלָם הַזֶּה]. וְהַדִּין
72 וּמִשְׁפָּט הוּא (לֹא רַק
73 בְּנוֹגֵעַ לְהַשְּׁפָעַת הַחֶסֶד
74 בְּכָלל, אֲלֵא גַם) בְּנוֹגֵעַ
75 לְהַפְרָטִים¹⁷ אִם יוֹשְׁפֵעַ
76 הַחֶסֶד בְּכָנִי חַיִּי וּמוֹנֵי אֶחָד
77 מֵהֶם [וּכְדְּמוּכָה גַם מִזָּה
78 שְׁבִהתַּפְלוֹת דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה
79 וְיוֹם הַכְּפָרִים מְבַקְּשִׁים
80 גַם עַל עֲנִינֵים פְּרָטִיִּים], וְאֵף עַל פִּי כֵן אֲדָם נִדוֹן בְּכָל יוֹם

(14) קונטרס ומעין שם. וראה גם סהמ"צ להצ"צ מצות תגלחת מצורע כשיטהר שם (קז, ב). (15) דרושים לר"ה נט, ב. (16) לרמב"ם הל' תשובה פ"ג אות א (בשם הרמב"ן בשער הגמול שלו). (17) ובקונטרס ומעין שם מאמר כא בתחלתו "דבר"ה ויוהכ"פ נגמר פרטי עניני האדם על כל השנה לחיים כו' וכן לכל המאורעות שלו".

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 באיזה ענין ימשך לו החסד שנקצב עליו בראש השנה
2 ויום הפורים (ענין ה'), ויתירה מזו, שהוא נדון אם
3 ההשפעה שנקצבה לו תמשך בעולם הזה או שיוסיפו לו
4 תענוג וכו' למעלה? בסעיפים הבאים יבאר, שהדין ומשפט בראש

5 השנה ויום הכיפורים, למרות

6 שהוא על ענינים גשמיים, 1

7 נמצאים וכוללים ענינים גשמיים 2

8 אלו במקורם ברוחניות, ונדרשת 3

9 פעולה מיוחדת על-מנת שיצאו 4

10 ממקורם מהכוח אל הפועל.

11 (ה) ויובן זה על פי מה 5

12 שפתוב בסדור 18 (עם 6

13 ביאורים בחסידות) על 7

14 הפסוק בתהילים: 19 יום 8

15 ליום יביע אומר שאומרים 9

16 בתפילת השבת. פירוש הפסוק: 10

17 מיום אל יום - לערב החמה 11

18 שוקעת, וזורחת לבוקר, ומתוך 12

19 כך יביעו הבריות אמרי שבח 13

20 (רש"י). הפירוש הפנימי בפסוק 14

21 מבואר ב'סדור' על פי זוהרה: 15

22 'יביע' מלשון מהירות, שבימי 16

23 החול ישנם כמה עובדים 17

24 בהמשכת ההשפעה 18

25 למטה, וביום השבת, 19

26 המשכת ההשפעה היא 20

27 במהירות, וזהו לשון הפסוק: 21

28 יום ליום יביע אומר, יביע 22

29 לשון מהירות 20. ומבואר 23

30 שם 21, דזה שבימי החול 24

31 אפשר שההשפעה 25

32 תתעכב ולא תמשך 26

33 למטה, הוא כמשל אדם 27

34 שדן בשכלו על איזה 28

35 דבר אם ראוי לעשותו 29

36 אם לא ובא למסקנא 30

37 והחלטה 31

38 לעשותו, ואף על פי כן 32

39 אפשר להיות שזה ישאר 33

30

גם על ענינים פריטיים], ואף על פי כן אדם נדון בכל
יום באיזה ענין ימשך לו החסד שנקצב עליו בראש
השנה ויום הפורים, ויתירה מזו, שהוא נדון אם
ההשפעה שנקצבה לו תמשך בעולם הזה או שיוסיפו
לו תענוג וכו' למעלה.

(ה) ויובן זה על פי מה שכתוב בסדור 18 על הפסוק 19
יום ליום יביע אומר, שבימי החול ישנם
כמה עובדים בהמשכת ההשפעה למטה, וביום השבת,
המשכת ההשפעה היא במהירות, יביע אומר, יביע
לשון מהירות 20. ומבואר שם 21, דזה שבימי החול
אפשר שההשפעה תתעכב ולא תמשך למטה, הוא
כמשל אדם שדן בשכלו על איזה דבר אם ראוי לעשותו
אם לא ובא למסקנא והחלטה שראוי לעשותו, ואף על
פי כן אפשר להיות שזה ישאר בשכלו ולא יבוא
במעשה בפועל. ויתירה מזו, שפאשר הדבר נוגע
למעשה בפועל הוא שוקל בדעתו עוד פעם אם לעשות
בפועל כפי שהחליט בשכלו. דהגם שההחלטה בשכל
היתה שראוי לעשות הדבר, מכל מקום, בין שהעשייה
שנרגשה אצלו בהחלטת שכלו היא עשייה כמו שכלולה
בשכל, לכן, כשפא הדבר לידי מעשה בפועל, מעשה
כמו שהוא בפני עצמו (נפרד מהשכל), צריך להתיעץ
ולדון בשכלו עוד פעם אם לעשות כן בפועל.
ובפריטיות, שני ענינים בזה 22. שהחלטת השכל (שראוי
לעשות הדבר) אינה מחייבת את המעשה, דכיון
שהמעשה הכלול בשכל והמעשה בפועל (כמו שהוא
בפני עצמו נפרד מהשכל) הם שני ענינים, לכן אפשר
שההחלטה השכלית לא תביא אותו למעשה, הינו שלא
יחשוב בפועל. ויתירה מזו, שגם
כשיחשוב על דבר זה, אפשר להיות אצלו סברא שלא
לעשות, וצריך לדון עוד פעם.

40 בשכלו ולא יבוא במעשה בפועל שקיים עיכוב בידידת הדבר
41 ממסקנת שכלו (שראוי לעשות) הדבר עד לעשייה בפועל. ויתירה מזו,
42 לא רק שהדבר מתעכב, אלא שפאשר הדבר נוגע למעשה בפועל
43 הוא שוקל בדעתו עוד פעם אם לעשות בפועל כפי
44 שהחליט בשכלו. דהגם
45 שההחלטה הראשונה
46 בשכל היתה שראוי
47 לעשות הדבר, מכל
48 מקום, בין שהעשייה
49 שנרגשה אצלו בהחלטת
50 שכלו היא עשייה כמו
51 שכלולה בשכל והיה רחוק
52 הדבר ממציאות העשי, לכן,
53 כשפא הדבר לידי מעשה
54 בפועל, מעשה כמו
55 שהוא בפני עצמו (נפרד
56 מהשכל), צריך להתיעץ
57 ולדון בשכלו עוד פעם
58 אם לעשות כן בפועל.
59 ובפריטיות, שני ענינים
60 בזה העיכוב 22. א.
61 שהחלטת השכל (שראוי
62 לעשות הדבר) אינה
63 מחייבת את המעשה,
64 דכיון שהמעשה הכלול
65 בשכל והמעשה בפועל
66 (כמו שהוא בפני עצמו
67 נפרד מהשכל) הם שני
68 ענינים, לכן אפשר
69 שההחלטה השכלית לא
70 תביא אותו למעשה,
71 הינו שלא יחשוב אפילו
72 בנוגע למעשה בפועל
73 ונדרשת חשיבה חדשה לבצע
74 הדבר. ב. ויתירה מזו,
75 שגם כשיחשוב על דבר
76 זה, אפשר להיות אצלו
77 סברא שלא לעשות,
78 וצריך לדון עוד פעם.

(18) סידור עם דא"ח קפ, ב ואילך. וראה בארוכה פירוש המילות לאדהאמ"צ פכ"ו ואילך (יד, סע"ג ואילך). וראה לקו"ת פרשתנו
ד"ה זה (נו, א) ו"עמ"ש במ"א ע"פ יום ליום יביע אומר". (19) תהלים יט, ג. (20) ראה זח"ב קלו, ב (ובנצו"א שם) — הובא בלקו"ת,
סידור ופיה"מ שם. (21) סידור שם (קפ, ד). פיה"מ שם פכ"ז. (22) כ"ה להדיא בפיה"מ שם (טו, ג).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 והנה הסדר דשלישה לבושי הנפש (ורכס מתגלית ופועלת נפש
2 האדם) הוא מחשבה דבור ומעשה²³. ובכדי שתהיה
3 ההמשכה מהשכל (או מהמדות) למעשה הוא על ידי
4 המחשבה והדבור²⁴. והמחשבה שעל ידה נמשך ל(הדבור

5) המעשה היא שחושב

6 איך לעשות (שלב שני
7 במחשבה, אחרי המחשבה על
8 עצם העניין כי ראוי לעשותו).
9 וכיון שמחשבה זו היא
10 נפרדת מהשכל
11 [שהמחשבה שהיתה
12 אצלו תחלה, כשדן
13 בשכלו והחליט שראוי
14 לעשות, היתה בטלה
15 להשכל (לדיון השכל
16 ולהחלטתו), וענינה של
17 המחשבה הוא רק שעל
18 ידה נרגש השכל. מה
19 שאין בן המחשבה איך
20 לעשות הוא מהות בפני
21 עצמו שנופרד מהשכל,
22 לכן, ההמשכה²⁵
23 מהחלטת השכל
24 להמחשבה לעשות היא
25 על ידי עכוב, בשני
26 ענינים הנ"ל. שהחלטת
27 השכל אינה מחייבת את
28 המחשבה, ויתירה מזו,
29 שבכדי להמשיך הענין
30 במחשבה, צריך לדון
31 עוד פעם. ועל דרך זה
32 הוא בהמשכה ממחשבה
33 לדבור, דכיון שהדבור
34 הוא למטה ממחשבה,
35 דמחשבה היא לעצמו
36 והדבור הוא לזלתי, לכן,
37 ההמשכה שממחשבה
38 לדבור היא על ידי עכוב.
39 וגם בזה שני ענינים
40 הנ"ל. דהמחשבה (מצד
41 עצמה) אינה מחייבת את
42 הדבור, שאפשר שישאר

43 הענין במחשבתו ולא יחשוב אפלו אם לדבר בזה, ויתירה
44 מזו, שבנוגע לדבור (גם כשחושב אם לדבר) יש אצלו ספק
45 והוא צריך להתעצן ולדון על זה. דכיון שמחשבה היא
46 לעצמו ודבור הוא לזלתי, לכן, גם לאחר שהחליט בנוגע

47 למחשבה, הוא מספק

48 עדין אם להביא זה גם

49 בדבור, לגלות לזלתי.

50 ועל דרך זה הוא

51 בהמשכה מדבור

52 למעשה, דכיון

53 שהמעשה נפרד יותר

54 מהדבור, לכן ההמשכה

55 מדבור למעשה היא על

56 ידי עכוב בשני ענינים

57 הנ"ל. שהדבור אינו

58 מחייב את המעשה,

59 ושבכדי להמשיך מדבור

60 למעשה, צריך להתעצן

61 ולדון עוד פעם. ועל פי

62 הידוע²⁶ שמחשבה

63 ודבור שייכים זה לזה,

64 דאיתם האותיות שהיו

65 תחלה במחשבה נמשכים

66 אחר כך בדבור, מה

67 שאין בן המעשה הוא

68 ענין בפני עצמו, יש

69 לומר, שהעכוב

70 בהמשכה מדבור

71 למעשה (בנוגע לשני

72 ענינים הנ"ל) הוא עכוב

73 גדול יותר מהעכוב

74 בהמשכה ממחשבה

75 לדבור. לסיכום, בכל שלב

והנה הסדר דשלישה לבושי הנפש הוא מחשבה דבור
ומעשה²³. ובכדי שתהיה ההמשכה מהשכל (או

מהמדות) למעשה הוא על ידי המחשבה והדבור²⁴.

והמחשבה שעל ידה נמשך ל(הדבור) המעשה היא

שחושב איך לעשות. וכיון שמחשבה זו היא נפרדת

מהשכל [שהמחשבה שהיתה אצלו תחלה, כשדן

בשכלו והחליט שראוי לעשות, היתה בטלה להשכל

(לדיון השכל ולהחלטתו), וענינה של המחשבה הוא

רק שעל ידה נרגש השכל. מה שאין בן המחשבה איך

לעשות הוא מהות בפני עצמו שנופרד מהשכל, לכן,

ההמשכה²⁵ מהחלטת השכל להמחשבה לעשות היא

על ידי עכוב, בשני ענינים הנ"ל. שהחלטת השכל אינה

מחייבת את המחשבה, ויתירה מזו, שבכדי להמשיך

הענין במחשבה, צריך לדון עוד פעם. ועל דרך זה הוא

בהמשכה ממחשבה לדבור, דכיון שהדבור הוא למטה

ממחשבה, דמחשבה היא לעצמו והדבור הוא לזלתי,

לכן, ההמשכה שממחשבה לדבור היא על ידי עכוב.

וגם בזה שני ענינים הנ"ל. דהמחשבה (מצד עצמה)

אינה מחייבת את הדבור, שאפשר שישאר הענין

במחשבתו ולא יחשוב אפלו אם לדבר בזה, ויתירה

מזו, שבנוגע לדבור (גם כשחושב אם לדבר) יש אצלו

ספק והוא צריך להתעצן ולדון על זה. דכיון שמחשבה

היא לעצמו ודבור הוא לזלתי, לכן, גם לאחר שהחליט

בנוגע למחשבה, הוא מספק עדין אם להביא זה גם

בדבור, לגלות לזלתי. ועל דרך זה הוא בהמשכה

מדבור למעשה, דכיון שהמעשה נפרד יותר מהדבור,

לכן ההמשכה מדבור למעשה היא על ידי עכוב בשני

ענינים הנ"ל. שהדבור אינו מחייב את המעשה,

ושובכדי להמשיך מדבור למעשה, צריך להתעצן ולדון

עוד פעם. ועל פי הידוע²⁶ שמחשבה ודבור שייכים זה לזה,

דאיתם האותיות שהיו תחלה במחשבה נמשכים

אחר כך בדבור, מה שאין בן המעשה הוא ענין

בפני עצמו, יש לומר, שהעכוב בהמשכה מדבור למעשה

(בנוגע לשני ענינים הנ"ל) הוא עכוב גדול יותר מהעכוב

בהמשכה ממחשבה לדבור. לסיכום, בכל שלב

(23) תניא פ"ד. שעהיה"א פ"ח (פה, ב). ובכ"מ. (24) שעהיה"א שם. (25) בהבא לקמן ראה סידור ופיה"מ שבהערה 21. (26) לקו"ת ר"פ בלק. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 בירידה משכל ישנם למעשה שני עיכובים. א. שלב קודם אינו מחייב את הבא
2 אחריו. ב. התלבטות נוספת אם להתקדם לשלב הבא.
3 (ו) ועל דרך זה הוא בהנמשל למעלה, דהדין ומשפט
4 שבראש השנה ויום הכפרים הוא המשכת החסד במלכות
5 דאצילות (פנ"ל סעיף
6 ב), וידוע²⁷ שאצילות
7 ובריאה יצירה עשיה הם
8 דגמת כחות הפנימיים
9 (שכל ומדות) (- אצילות)
10 וג' הלבושים מחשבה (-
11 בריאה) דבור (-יצירה)
12 ומעשה (-עשיה), ולכן,
13 אף שהדין ומשפט
14 שבראש השנה ויום
15 הכפרים הוא בנוגע
16 להשפעה בעולם הזה
17 הגשמי, מכל מקום, כיון
18 שכללות האצילות (גם)
19 המלכות דאצילות) הוא
20 דגמת כחות הפנימיים
21 שלמעלה ממחשבה
22 דבור ומעשה, הכתיבה
23 וחתומה טובה שבראש
24 השנה ויום הכפרים
25 שימשך שפע גשמי היא
26 דגמת החלטת השכל
27 שראוי הדבר לעשותו,
28 שהמעשה (כמו שהוא
29 בהחלטת השכל) כלול
30 בהשכל, ובכדי שתמשך
31 ההשפעה בעולם העשיה
32 [ובכפרט בעולם הזה
33 הגשמי] צריכה להיות
34 תחלה ההמשכה בעולם
35 המחשבה (בריאה)
36 ועולם הדבור (יצירה).
37 וההמשכה ממלכות
38 דאצילות לבריאה, ועל
39 דרך זה מבריאה ליצירה,
40 ומכל שכן מיצירה
41 לעשיה, הוא על ידי
42 עכוב, בשני עננים
43 הנ"ל, פנ"ל.

44 ועל פי זה יש לבאר, שיכול להיות שהשפעה שנקצב בראש
45 השנה ויום הכפרים ימשך ברוחניות, ועד שאפשר
46 שההמשכה ברוחניות תהיה בגן עדן, אף שהדין דראש
47 השנה ויום הכפרים הוא בנוגע להשפעה גשמית, כי
48 באצילות, ועל דרך זה
49 בריאה ויצירה, גם
50 עננים הגשמיים שדנים
51 עליהם הם כלולים
52 ברוחניות, בדגמת
53 המעשה שהבהילת
54 השכל, ועל דרך זה
55 במחשבה ודבור,
56 שהמעשה כלול בהשכל.
57 וזהו גם שבכל יום יש
58 דין ומשפט באיזה ענין
59 ימשך החסד, אף שהדין
60 ומשפט שבראש השנה
61 ויום הכפרים הוא בנוגע
62 לכל הפרטים, כי
63 העננים דעשיה כמו
64 שהם בשרשם באצילות,
65 ועל דרך זה בריאה
66 ויצירה, הם מפשטים
67 מציור גשמי, ולכן, יש
68 דין ומשפט באיזה אופן
69 תצטרך ההשפעה
70 בגשמיות. לסיכום, למרות
71 שבראש השנה ויום כיפור כבר
72 נידון האדם על גשמיות, גשמיות
73 זו היא כפי שכלולה עדיין
74 בשורשה ברוחניות, כמשל
75 העשיה הכלולה עדיין במחשבה,
76 ולכן קיים דין ומשפט באיזה
77 אופן תרד ההמשכה לגשמיות
78 בפועל בעולם העשיה.

ועל פי זה יש לבאר, שיכול להיות שהשפעה שנקצב
בראש השנה ויום הכפרים ימשך ברוחניות, ועד
שאפשר שההמשכה ברוחניות תהיה בגן עדן, אף
שהדין דראש השנה ויום הכפרים הוא בנוגע להשפעה
גשמית, כי באצילות, ועל דרך זה בבריאה ויצירה, גם
עננים הגשמיים שדנים עליהם הם כלולים ברוחניות,
בדגמת המעשה שבהחלטת השכל, ועל דרך זה
במחשבה ודבור, שהמעשה כלול בהשכל. וזהו גם
שבכל יום יש דין ומשפט באיזה ענין ימשך החסד, אף
שהדין ומשפט שבראש השנה ויום הכפרים הוא בנוגע
לכל הפרטים, כי
העננים דעשיה כמו שהם בשרשם באצילות, ועל דרך זה בבריאה ויצירה, הם
מפשטים מציור גשמי, ולכן, יש דין ומשפט באיזה אופן תצטרך ההשפעה
בגשמיות.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 (ז) והנה²⁸ העפוב שיכול להיות בהמשכה ממדרגה
2 למדרגה הוא כשהרצון שלו בהדבר הוא מצד השכל. מה
3 שאין בן כשהרצון הוא לפי שיש לו תענוג בזה, ובפרט
4 כשיש תענוג עצמי שלמעלה מהשכל שאין סיבה שכלית לתענוג,
5 והוא תענוג פנימי ביותר, איזי,

6 ההמשכה מהרצון עד
7 להמצאה היא במהירות, 2
8 בלי עפוב. דכשעולה
9 ברצונו לרצות בהדבר, 3
10 פועל הרצון מיד על
11 השכל, שייבין בשכלו
12 שראוי לרצות בהדבר, 4
13 ומהשכל נמשך מיד
14 להמחשבה ומהמחשבה
15 לדבור ומדבור למעשה. 5
16 וכל המשכות אלה הם
17 במהירות בלי עפוב. ושני
18 ענינים בזה ההמשכה ללא
19 עיכוב. א. שלאחרי
20 שהחליט בשכלו קלות
21 הענין אינו צריך להתענין
22 ולדון אם ראוי לחשוב
23 לדבר ולעשות (עיכוב הב')

24 שנתבאר בסעיפים קודמים). ב'
25 ויתירה מזו, שכל
26 המשכות אלה [מהשכל
27 למחשבה, מהמחשבה
28 לדבור ומדבור למעשה]
29 הם באופן דבדרף
30 ממילא, כי מצד גודל
31 הרצון והתענוג בהדבר
32 לא ישקוט ולא ינוח עד
33 שיהיה הדבר במעשה
34 בפועל ואינו מתעכב בדרך
35 למעשה (עיכוב הא').

36 ועל דרך זה הוא
37 בהנמשל למעלה,
38 דכששורש ההמשכה
39 הוא מבחינת רב חסד
40 שלמעלה מהשתלשלות -
41 חסד המגיע ממקום גבוה שאינו
42 מוגדר בגדרי המשכת השפע

1 (ז) והנה²⁸ העפוב שיכול להיות בהמשכה ממדרגה
2 למדרגה הוא כשהרצון שלו בהדבר הוא
3 מצד השכל. מה שאין בן כשהרצון הוא לפי שיש לו
4 תענוג בזה, ובפרט כשיש תענוג עצמי שלמעלה
5 מהשכל, איזי, ההמשכה מהרצון עד להמצאה היא
6 במהירות, בלי עפוב. דכשעולה ברצונו לרצות בהדבר,
7 פועל הרצון מיד על השכל, שייבין בשכלו שראוי
8 לרצות בהדבר, ומהשכל נמשך מיד להמחשבה
9 ומהמחשבה לדבור ומדבור למעשה. וכל המשכות אלה
10 הם במהירות בלי עפוב. ושני ענינים בזה. שלאחרי
11 שהחליט בשכלו קלות הענין אינו צריך להתענין ולדון
12 אם ראוי לחשוב לדבר ולעשות. ויתירה מזו, שכל
13 המשכות אלה [מהשכל למחשבה, מהמחשבה לדבור
14 ומדבור למעשה] הם באופן דבדרף ממילא, כי מצד
15 גודל הרצון והתענוג בהדבר לא ישקוט ולא ינוח עד
16 שיהיה הדבר במעשה בפועל.

17 ועל דרך זה הוא בהנמשל למעלה, דכששורש
18 ההמשכה הוא מבחינת רב חסד שלמעלה
19 מהשתלשלות, איזי, נמשכת ההשפעה למטה, על ידי
20 הדרגות דכל סדר ההשתלשלות, במהירות גדולה בלי
21 עפובים²⁹. דנוסף לזה שבהמשכה זו אין דינים שיעפבו
22 ההמשכות שממדרגה למדרגה²⁹, הנה גם ההמשכות
23 עצמם הם באופן דבדרף ממילא. וזהו שההמשכה
24 דברפת כהנים היא במהירות, כי ההמשכה דברפת
25 כהנים היא מלמעלה מהשתלשלות [פמבואר במקום
26 אחר³⁰ שבברפת כהנים יש גם המעלה דתפלה, שעל ידי
27 התפלה נמשך רצון חדש שלמעלה מהשתלשלות], ולכן
28 ההמשכה היא במהירות.

29 (ח) ויש להוסיף עוד ענין בהמעלה דברפת כהנים,
30 שההמשכה דברפת כהנים היא מלמעלה
31 מעלה ביותר [ונפנ"ל ששורש ההמשכה היא למעלה
32 מהשתלשלות] עד למטה מטה ביותר [ונפנ"ל

43 מדרגה לדרגה, איזי, נמשכת ההשפעה למטה, על ידי הדרגות
44 דכל סדר ההשתלשלות, במהירות גדולה בלי עפובים²⁹.
45 דנוסף לזה שבהמשכה זו אין דינים שיעפבו ההמשכות
46 שממדרגה למדרגה²⁹ (דין ומשפט שבכל יום), הנה גם ההמשכות
47 עצמם הם באופן דבדרף

48 ממילא. על-פי המבואר
49 שכאשר שורש ההמשכה היא
50 מלמעלה מהשתלשלות (וסיבתה
51 מפני התענוג) נמשכת במהירות
52 ללא מניעות, תובן מעלת
53 ההשפעה המגיעה מברכת
54 כהנים: וזהו שההמשכה
55 דברפת כהנים היא
56 במהירות, כי ההמשכה
57 דברפת כהנים היא
58 מלמעלה מהשתלשלות
59 [פמבואר במקום אחר³⁰]
60 שבברפת כהנים יש גם
61 המעלה דתפלה, שעל
62 ידי התפלה נמשך רצון
63 חדש שלמעלה
64 מהשתלשלות], ולכן
65 ההמשכה היא במהירות.

66 לסיכום, כשם שבמשל עיכוב
67 ההשפעה הוא רק כשהרצון
68 להשפיע מגיע בסיבת השכל,
69 אבל כשהרצון הוא מפני התענוג,
70 ההמשכה היא במהירות בלי
71 עיכוב - כן הוא בנמשל,
72 שכששורש ההשפעה הוא מ'רב
73 חסד' שלמעלה מהשתלשלות,
74 נמשכת במהירות גדולה ובלי
75 עיכובים. ולכן ההמשכה הבאה
76 מ'ברכת כהנים' היא במהירות.
77 (ח) ויש להוסיף עוד ענין
78 בהמעלה דברפת כהנים,
79 שההמשכה דברפת
80 כהנים היא מלמעלה
81 מעלה ביותר [ונפנ"ל]
82 ששורש ההמשכה היא
83 למעלה מהשתלשלות]
84 עד למטה מטה ביותר

(28) בהבא לקמן ראה פיה"מ שם פכ"ח (טז, ב-ג). (29) לקו"ת פרשתנו שם (נה, ד ואילך). סהמ"צ להצ"צ שבהערה 2 (קיב, ב).
(30) ד"ה ריב"ל כל כהן שמברך כו' תרכ"ט (סהמ"מ תרכ"ט בתחלתו). ד"ה כה תברכו תרנ"ד (סהמ"מ תרנ"ד ס"ע שטו ואילך). לקו"ש

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 [וכנ"ל שֶׁהַמִּשְׁכָּה דְּכִרְכַּת כֹּהֲנִים הִיא גַם לְאַלֶּה שֶׁמֶצַד
2 מִדַּת הַדִּין אֵינָם רְאוּיִים]. וְכִינֹן שֶׁהַמִּשְׁכָּה דְּכִרְכַּת כֹּהֲנִים
3 הִיא בְּמַהֲיֹרוֹת וְאֵינָה מִתְעַפֶּכֶת, לָכֵן, כִּשְׁהַשְּׁפָעָה נִמְשַׁכֶּת
4 לְמִטָּה הִיא בְּרַבּוּי גָּדוֹל לֵאלֹא הַדִּין וּמִשְׁפָּט עַל אֹפֶן הַמִּשְׁכַּת הַשְּׁפָעָה

5 אִם כִּבְנֵי אִם בְּחַיִּי שֶׁנִּתְבָּאֵר

6 בְּסֵעִיף ג'. וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ

7 לְבָאֵר הַמִּשְׁדָּה הָעֲנִינִים

8 בְּהַדְרֹשׁ [=מֵאִמֶּר חֲסִידוֹת]

9 שְׁבָלְקוּטִי תוֹרָה³¹

10 שְׁלֹאֲחֶרִי שְׁמִבָּאֵר

11 שֶׁהַמִּשְׁכָּה דְּכִרְכַּת

12 כֹּהֲנִים הִיא בְּמַהֲיֹרוֹת,

13 מִבֵּיא דְרִשְׁתָּ רַז"ל³² עַל

14 הַפְּסוּקִים³³ יִבְרַכְךָ ה'

15 וְיִשְׁמְרֶךָ, יִבְרַכְךָ בְּמִמּוֹן

16 כו' יִבְרַכְךָ בְּכֹנִים כו'

17 וְיִשְׁמְרֶךָ מִן הַמַּזִּיקִים,

18 דְּלִכְאוּרָה אֵינוֹ מוֹכֵן,

19 הָרִי בְּדִרְשַׁת רַז"ל הַנִּלְ

20 מְבֹאֵר רַק מֵהִי

21 הַמִּשְׁכָּה (בְּרַכָּה בְּמִמּוֹן

22 וּבְכֹנִים וְשִׁמְרָה מִן

23 הַמַּזִּיקִים), וּבְלִקוּטֵי

24 תוֹרָה מִבֵּיא דְרִשְׁתָּ זֶה

25 לְעֲנִין שֶׁהַמִּשְׁכָּה הִיא

26 בְּמַהֲיֹרוֹת? וְיֵשׁ לֹאֲמֹר

27 הַבֹּאֵר בְּזֶה, דִּיבְרַכְךָ

28 בְּמִמּוֹן וּבְכֹנִים מוֹרָה עַל

29 רַבּוּי הַשְּׁפָעָה,

30 שֶׁהַשְּׁפָעָה הִיא בְּכָל

31 הָעֲנִינִים דְּכֹנִי חַיִּי וּמִזּוּנֵי

32 [דִּיבְרַכְךָ בְּמִמּוֹן נִכְלָל

33 גַּם הַבְּרָכָה עַל חַיִּי, דְּכִי

34 יִהְיֶה רַחֲמָנָא שׁוֹבְעָא

35 לְחַיִּי הוּא דִּיהֵיב³⁴

36 [=כֹּאשֶׁר נֹתַן הַקֹּב"ה שׁוֹבֵעַ,

37 נֹתַן הוּא לְחַיִּים ("וְלֹא לְמֵתִים.

38 דִּאֵינוֹ מִבֵּיא שׁוֹבְעָא כְּדִי לְהַמִּית

39 בְּנֵי אָדָם אֲלֵא כְּדִי שִׁיחִי"

40 (רש"י), וְעֲנִין וְיִשְׁמְרֶךָ מִן

41 הַמַּזִּיקִין מוֹרָה שֶׁהַמִּשְׁכָּה

שֶׁהַמִּשְׁכָּה דְּכִרְכַּת כֹּהֲנִים הִיא גַם לְאַלֶּה שֶׁמֶצַד מִדַּת
הַדִּין אֵינָם רְאוּיִים]. וְכִינֹן שֶׁהַמִּשְׁכָּה דְּכִרְכַּת כֹּהֲנִים
הִיא בְּמַהֲיֹרוֹת וְאֵינָה מִתְעַפֶּכֶת, לָכֵן, כִּשְׁהַשְּׁפָעָה
נִמְשַׁכֶּת לְמִטָּה הִיא בְּרַבּוּי גָּדוֹל. וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לְבָאֵר
הַמִּשְׁדָּה הָעֲנִינִים בְּהַדְרֹשׁ שְׁבָלְקוּטִי תוֹרָה³¹, שְׁלֹאֲחֶרִי
שְׁמִבָּאֵר שֶׁהַמִּשְׁכָּה דְּכִרְכַּת כֹּהֲנִים הִיא בְּמַהֲיֹרוֹת, מִבֵּיא
דְרִשְׁתָּ רַז"ל³² עַל הַפְּסוּקִים³³ יִבְרַכְךָ ה' יִשְׁמְרֶךָ, יִבְרַכְךָ
בְּמִמּוֹן כו' יִבְרַכְךָ בְּכֹנִים כו' וְיִשְׁמְרֶךָ מִן הַמַּזִּיקִים,
דְּלִכְאוּרָה אֵינוֹ מוֹכֵן, הָרִי בְּדִרְשַׁת רַז"ל הַנִּלְמְבֹאֵר רַק
מֵהִי הַמִּשְׁכָּה (בְּרַכָּה בְּמִמּוֹן וּבְכֹנִים וְשִׁמְרָה מִן
הַמַּזִּיקִים), וּבְלִקוּטֵי תוֹרָה מִבֵּיא דְרִשְׁתָּ זֶה לְעֲנִין
שֶׁהַמִּשְׁכָּה הִיא בְּמַהֲיֹרוֹת, וְיֵשׁ לֹאֲמֹר הַבֹּאֵר בְּזֶה,
דִּיבְרַכְךָ בְּמִמּוֹן וּבְכֹנִים מוֹרָה עַל רַבּוּי הַשְּׁפָעָה
שֶׁהַשְּׁפָעָה הִיא בְּכָל הָעֲנִינִים דְּכֹנִי חַיִּי וּמִזּוּנֵי
[דִּיבְרַכְךָ בְּמִמּוֹן נִכְלָל גַּם הַבְּרָכָה עַל חַיִּי, דְּכִי יִהְיֶה
רַחֲמָנָא שׁוֹבְעָא לְחַיִּי הוּא דִּיהֵיב³⁴], וְעֲנִין וְיִשְׁמְרֶךָ מִן
הַמַּזִּיקִין מוֹרָה שֶׁהַמִּשְׁכָּה הִיא לְמִטָּה מִטָּה
בְּיֹתֵר, אֶפְלוּ לְמָקוֹם שְׁצָרִיף לְשִׁמְרָה מִן הַמַּזִּיקִין,
וְהַחֲבֹר דְּשִׁנֵּי עֲנִינִים אֵלֶּה, שְׁגָם כִּשְׁהַשְּׁפָעָה נִמְשַׁכֶּת
לְמִטָּה מִטָּה (וְיִשְׁמְרֶךָ מִן הַמַּזִּיקִין) הִיא בְּרַבּוּי גָּדוֹל
(יִבְרַכְךָ בְּמִמּוֹן וּבְכֹנִים), הוּא לְפִי שֶׁהַמִּשְׁכָּה הִיא
בְּמַהֲיֹרוֹת וְאֵינָה מִתְעַפֶּכֶת.

(ט) וְיֵשׁ לֹאֲמֹר, דִּהְגָּם שְׁבָרְכַת כֹּהֲנִים הִיְתָה לְפָנֵי שְׁפָרַח
מִטָּה אֶהְרֹן וְיִגְמֹל שְׁקָדִים, כְּמוֹ שֶׁפָּתוּב³⁵
וְיִשָּׂא אֶהְרֹן אֶת יָדָיו אֶל הָעָם וְיִבְרַכֵּם וּפָרַשׁ רִשְׁי
וְיִבְרַכֵּם בְּרַכַּת כֹּהֲנִים [וְגַם אִזְ הִיְתָה הַמִּשְׁכָּה דְּכִרְכַּת
כֹּהֲנִים בְּמַהֲיֹרוֹת], מִכָּל מָקוֹם, לְאַחֲרֵי שְׁפָרַח מִטָּה אֶהְרֹן
נִתּוֹסַף עֲלָיו בְּזֶה. כִּי כִּינֹן שֶׁהָעֲנִין דְּפָרַח מִטָּה אֶהְרֹן גּו'
וְיִגְמֹל שְׁקָדִים בָּא עַל יְדֵי הָעֲרֵעוֹר עַל הַפְּהֶנְהָ, הָרִי זֶה³⁶
דְּגַמַּת שְׁטָר שִׁצָּא עֲלָיו עֲרֵעוֹר וְהַחֲזֹק בְּבֵית דִּין, שִׁישׁ
לוֹ תוֹקֶף יוֹתֵר מִשְׁטָר שְׁלֹא הָיָה עֲלָיו עֲרֵעוֹר³⁷. וְכִיִּתְרוֹן

42 הַשְּׁפָעָה הִיא לְמִטָּה מִטָּה בְּיֹתֵר, אֶפְלוּ לְמָקוֹם שְׁצָרִיף
43 לְשִׁמְרָה מִן הַמַּזִּיקִין, וְהַחֲבֹר דְּשִׁנֵּי עֲנִינִים אֵלֶּה, שְׁגָם
44 כִּשְׁהַשְּׁפָעָה נִמְשַׁכֶּת לְמִטָּה מִטָּה (וְיִשְׁמְרֶךָ מִן הַמַּזִּיקִין)
45 הִיא בְּרַבּוּי גָּדוֹל (יִבְרַכְךָ בְּמִמּוֹן וּבְכֹנִים), הוּא לְפִי

46 שֶׁהַמִּשְׁכָּה הִיא

47 בְּמַהֲיֹרוֹת וְאֵינָה

48 מִתְעַפֶּכֶת. לְסִיכּוֹם, הַמִּשְׁכָּה

49 שֶׁל בְּרַכַּת כֹּהֲנִים כִּיּוֹן שִׁמְרָה

50 לְמַעַל מַעַל בְּיֹתֵר וּנְמִשְׁכַּת

51 בְּמַהֲיֹרוֹת עַד לְמִטָּה מִטָּה בְּיֹתֵר,

52 לָכֵן נִמְשַׁכֶּת בְּרַבּוּי גָּדוֹל. בְּסֵעִיף

53 הָבֵא יִבָּאֵר עֲנִין "פָּרַח מִטָּה

54 אֶהְרֹן" (שְׁבַחֲחִילֹת הַמֵּאֵמֶר)

55 וְהַקֶּשֶׁר לְבִרְכַּת כֹּהֲנִים.

56 (ט) וְיֵשׁ לֹאֲמֹר, דִּהְגָּם

57 שְׁבָרְכַת כֹּהֲנִים הִיְתָה

58 לְפָנֵי שְׁפָרַח מִטָּה אֶהְרֹן

59 וְיִגְמֹל שְׁקָדִים, כְּמוֹ

60 שֶׁפָּתוּב בְּזִמְנֵי חֲנוּכַּת הַמִּשְׁכָּן³⁵

61 וְיִשָּׂא אֶהְרֹן אֶת יָדָיו אֶל

62 הָעָם וְיִבְרַכֵּם וּפָרַשׁ רִשְׁי

63 וְיִבְרַכֵּם בְּרַכַּת כֹּהֲנִים

64 [וְגַם אִזְ הִיְתָה הַמִּשְׁכָּה

65 דְּכִרְכַּת כֹּהֲנִים בְּמַהֲיֹרוֹת]

66 וְהָאֵל תַּחֲדָשׁ כֹּאשֶׁר "פָּרַח מִטָּה

67 אֶהְרֹן"? מִכָּל מָקוֹם

68 [=לְמִירוֹת זֹאת], לְאַחֲרֵי

69 שְׁפָרַח מִטָּה אֶהְרֹן נִתּוֹסַף

70 עֲלָיו בְּזֶה. כִּי כִּינֹן

71 שֶׁהָעֲנִין דְּפָרַח מִטָּה

72 אֶהְרֹן גּו' וְיִגְמֹל שְׁקָדִים

73 בָּא עַל יְדֵי הָעֲרֵעוֹר (שֶׁל

74 קָרַח וְעִדְתּוֹ) עַל הַפְּהֶנְהָ,

75 הָרִי זֶה³⁶ דְּגַמַּת שְׁטָר

76 שִׁצָּא עֲלָיו עֲרֵעוֹר וְטַעְנוּ

77 שִׁשְׁטָר זֶה מִזּוּיָּה וְהַחֲזֹק בְּבֵית

78 דִּין הוֹכַח בְּבֵית־דִּין שִׁשְׁטָר זֶה

79 אֲמִיתִי, וּבֵית־דִּין כֹּתָבוֹ עֲלָיו

80 "קִיּוֹם", שִׁישׁ לוֹ תוֹקֶף

81 יוֹתֵר מִשְׁטָר שְׁלֹא הָיָה

82 עֲלָיו עֲרֵעוֹר³⁷. וְכִיִּתְרוֹן

ח"י ס"ע 38 ואילך, ובהנסמן שם. 31) נה, ד. 32) במדב"ר פ"א, ה. 33) נשא ו, כד. 34) תענית ח, ב. 35) שמיני ט, כב. 36) ראה פרש"י עה"פ פרשתנו יח, ח. וראה ספר השיחות ה'תש"א ע' 159 (בענין הגאולה די"ט כסלו). 37) ראה טושו"ע חו"מ רסמ"ו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 האור מן החושך³⁸ שדווקא אחר החושך ("מן החושך") נראית מעלת
2 האור. ועל פי זה יש לבאר מה שכתוב בלקוטי תורה בסיום
3 המאמר³⁹ שיש שקידה למטב ולטוב [=לרע ולטוב], ושקדים
4 דמטה אהרן הם שקדים טובים, דיש לומר, דזה שמביא
5 בהמאמר שיש שקידה
6 למטב הוא לרמוז
7 שבהשקדים טובים
8 דמטה אהרן יש גם
9 מעלת האתהפכא דמטב
10 לטוב שמתהפכת השקידה לרע
11 לשקידה לטוב.
12 ויש להוסיף, דזה
13 שהקדים דכהנת אהרן
14 לאחר הערעור היה על
15 ידי ויגמול שקדים,
16 שענינם של שקדים הוא
17 מהירות (כנ"ל סעיף א),
18 הוא לפי שמעלת
19 האתהפכא דמטב לטוב
20 שיכת גם לענין
21 מהירות. ויש לומר
22 בבאור בזה, כי ענין
23 מהירות הוא שגם
24 כשהשפעה נמשכת
25 למטה מטה היא ברבוי
26 גדול (כנ"ל סעיף ח).
27 ובכדי שגם למטה תהיה
28 רבוי השפעה, צריך
29 להיות המטה כלי לזה.
30 ועל-מנת להיות כלי ראוי לקבל
31 השפע צריך להפוך הרע לטוב,
32 וכמו שמבאר: ויש לומר,
33 שמהטעמים על זה
34 שהסיום והחותם דברכת
35 כהנים הוא וישם לך
36 שלום⁴⁰, הוא, כי הכלי
37 לרבוי ברכה, ועד לרבוי
38 בלתי מגבל [דברבוי]

39 ההשפעה דברכת כהנים הוא (בשרשו) רבוי בלתי מגבל,
40 וכנ"ל ששורש ההשפעה דברכת כהנים הוא למעלה
41 מהשתלשלות], הוא השלום, ולא מצא הקב"ה כלי מחזיק
42 ברכה לישראל אלא השלום⁴¹. ועל פי זה יש לבאר
43 השיכות
44 האתהפכא
45 המהירות דשקדים, כי
46 אמתית ענין המהירות
47 הוא, דזה שגם למטה
48 ההשפעה היא ברבוי
49 הוא לא רק מפני
50 שההמשכה שמלמעלה
51 אינה מתעכבת אלא גם
52 שהמטה הוא כלי לזה
53 על ידי השלום שבו,
54 ואמתית ענין השלום
55 הוא כשגם המטב נהפך
56 לטוב.
57 ותכלית השלמות דשלום
58 זה (שגם האויב נהפך
59 לאוהב) יהיה בביאת
60 משיח צדקנו בקרוב
61 ממש, שאז יהיה שלום
62 ברבוי וברכה ברבוי⁴²,
63 רבוי בלתי מגבל, כמו
64 שכתוב⁴³ פרוצות תשוב
65 ירושלים [=ללא חומה סביב
66 מחשש לאויבים], בלי
67 מדידות והגבלות.

שגם למטה ההשפעה היא ברבוי הוא לא רק מפני שההמשכה שמלמעלה אינה מתעכבת אלא גם שהמטה הוא כלי לזה על ידי השלום שבו, ואמתית ענין השלום הוא כשגם המטב נהפך לטוב.

ותכלית השלמות דשלום זה (שגם האויב נהפך לאוהב) יהיה בביאת משיח צדקנו בקרוב ממש, שאז יהיה שלום ברבוי וברכה ברבוי⁴², רבוי בלתי מגבל, כמו שכתוב⁴³ פרוצות תשוב ירושלים, בלי מדידות והגבלות.

ב"ה, כ"ט סיון, תשי"ד
ברוקלין.

[הרה"ח הו"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ
מוה"ר יהושע שניאור זלמן שי].

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מי"ד סיון, ובטח בינתיים קבל מכתבי בו ימצא מענה על כמה מהשאלות שלו, ותחלת מכתבי זה היא נקודה כללית רובא דרובא המכתבים שלהם הם מלאים תוכן איך שקשה וכמעט אי אפשר לסדר ישיבה במקומם כו' וכמו שכתב במכתבו הקודם, הנה זה למרות שראו מופתים גלויים איך שבכל הדברים שלא הי' תלוי בחירה מבני ישראל ראו הצלחה מופלגה, ואם היו קישויים הי' רק באותן הנקודות שהיתה יד בני ישראל בכלל ובפרט אנ"ש שיש להם בחירה חפשית כיון שהם בדוגמא שלמעלה (שרק שם הוא מקום הבחירה האמיתית וכמבואר בלקו"ת פ' אמור לח: בביאור עה"כ הן האדם הי' כאחד ממנו), הרי שם נמצאו העלמות והסתרים וכו'...

בנוגע לשאלתם אם לעשות ת"ת לקטנים או להסתפק רק בהדעי סקול הנה פשוט שצריך לעשות ת"ת לקטנים ג"כ, ובפרט שבספק הדבר אם אפשר שתהי' מספקת כמות המבקרים בהדעי סקול אם לא ע"י שיקרבו את הנערים בחינוכם מקודם בת"ת וחדרים...

בהנוגע לשיתוף פעולה עם אברכים משיבה אחרת או עם אנשים מחוג אחר שעד עתה הנה נהגו אתם ברצו"ש, הנה אף שידוע ההנהגה שצריך לקבל את כל אחד בספ"י וצריך לנצל את כחותיו של כאו"א בכרם חב"ד ככל האפשרי אפילו מאלו שאינם מחב"ד אבל בענין עשיית שותפות גמורה ובמילא יש להשתתף דיעה גמורה ולעתים גם דיעה מכרעת, הנה יש להזהר בזה ביותר וביותר ובפרט במדינה [...] שתלוי בזה גם קידוש ליובאוויטש כו' ומובן שכל הנ"ל אינו שייך להענין דקליטת תלמידים גם מחוגים הנ"ל ואין הדבר אמור אלא בכאלו שיחוו דיעה.

מובן שאין לעשות בבנין הישיבה ענינים של מפלגה איזה שתהי' אף שלאידך גיסא אין מענינם לבדוק את אלו הבאים אליהם להתפלל או ללמוד אם שייכים הם להמפלגה, אבל הבנין וכל הענינים הקשורים בו הם על מפלגתי כמובן.

וה"ה בנוגע להנוסח, פשוט שבבנין ישיבה שעל שם כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע נוסח התפלה צ"ל נוסח שלו, ואין בזה שום פגיעה בכבודו של מי שהוא כי לכל אחד מובן הענין דהגם לכבוש את המלכה עמי בבית, וכיון שנקרא הבנין והישיבה ע"ש כ"ק מו"ח אדמו"ר צ"ל מתאים אליו, אבל לאידך גיסא אין הם מחוייבים לבדוק את כאו"א באיזה נוסח מתפלל כו' ובמילא מובן גם כן שאם בדרך ארעי ירד מי לפני התיבה ויתפלל נוסח אחר הרי אין זה ענין למלחמה.

כנ"ל הנני כופל עוד הפעם שיש לקלוט תלמידים להישיבה אף אם חוששים הם שהתלמידים ישארו רק באופן זמני כי נוסף ע"ז שאם ישפיעו על התלמידים כדבעי ישארו בקביעות עכ"פ רובם, הנה גם בשביל השפעה ביר"ש טהורה באופן זמני כדאי הדבר.

בהנוגע לסיום מכתבו שצער אנ"ש ביותר גדול מזה שהם רואים שאפשר להצליח והחסרון שאין אנשים המתאימים לזה, הנה כיון שההשגחה העליונה הביאה דוקא אותו [לאוסטרליא] ולא אחרים והראתה מופתים גלויים... הנה ברור הדבר שיש היכולת ביד אנ"ש הנמצאים ב[אוסטרליא] לעשות ככל הדרוש, ויה"ר מהשי"ת שיוציאו יכולת זו מהכח אל הפועל ושיהי' זה בהקדם ובנקל.

בברכת הצלחה המחכה לבשו"ט ופ"ש כהדו"ש.

ב"ה, כ"ד סיון, תשי"ד
ברוקלין.

הרה"ח הווי"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ
מוה"ר אברהם חיים שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מח' סיון ואח"כ גם הספר תשובות בית הלל. והשי"ת יצליחו למלאות חלקו ותפקידו בהגדלת תורה והאדרתה התלולים בהחזקת יראת שמים טהורה וכמרו"ל (שבת ל"א סוף ע"א) שכשיראת ד' היא אוצרו הרי אז מתקיים אמונת עתך חוסן ישועות חכמת ודעת, ושבימינו אלה אי אפשר לזה אלא בקיום ציווי הארז"ל (עיין אגרת הקדש לרבנו הזקן בעל התניא - פוסק בנסתר דתורה - והשו"ע - פוסק בנגלה דתורה) - שבדורותנו אלה מותר ומצוה לגלות זאת החכמה, ועיין בארוכה בהקדמת תלמידו הרח"ו משער ההקדמות שהאריך בזה בביטויים נוראים ומבהילים.

וידוע ג"כ פסק השו"ע (או"ח ריש סי' צ"ח) שקודם התפלה צריך לחשוב מרוממות הא-ל יתעלה כו' והרי מובן ופשוט שא"א לחשוב עד"ז מבלי ידיעה בזה, והאריכות בזה אך למותר, ומה גדול ההעלם וההסתר אשר אף שכל הנ"ל מובן בפשטות נצרך להסביר הכרח לימוד זה.

מוסג"פ סקריפ להוצאות הפרטית והשי"ת יצליחו.

בברכה.

ג.ב. מה שהעתיק במכתבו בענין הוי' הוי' וכו'. הנה לא ביאר הענינים כל צרכם. א) בדברי הרא"ש כיון שמחשבת ע"ז מצטרפת הרי אין זה קודם שחטא. ב) בהפירוש דה' אחד שמסביר שלא יהיו צריכים רק לשם אחד. הנה איך אפשר לומר שלע"ל לא יהיו י"ג תיקוני דיקנא שהן י"ג מדות הרחמים שלדעת כמה מהראשונים מתחילים משם הוי' הראשון ואדרבה מדויק הוא דוקא מלי רז"ל אני הוא קודם שיחטא. וההסבר בזה הוא בקיצור. א) עפמ"ש בתניא פרק ט"ז בדיוק הלשון מצרפה והול"ל מעלה עליו כאילו עשאה, ועיין שם בקרבן נתנאל. ב) אין הענין שיבוטל ח"ו שם הוי' אחד משני שמות הוי' אלא המדובר הוא בהפסיק טעמי שביניהם שלע"ל יהי הוי' אחד שני השמות באחדות. יעוין זח"ג קלח, א. לקו"ת דנט"א.

שהעתיק במכתבו: בספר של הגה"ק כחד מקיימא מרן ממונקאטש זי"ע בשם הגה"ק רמ"ל סאסובער זי"ע כי ארז"ל במסכת ר"ה י"ז ב"ג מדות ה' ה' אני ה' קדם שיחטא האדם, וה' לאחר שיחטא האדם, והקשה הרא"ש שם מה צריך למדת הרחמים קדם שיחטא? ותירץ דמייירי במחשבת ע"ז שהוא קדם שחטא האדם עדיין ואף שאין המחשבה רעה מצטרפת למעשה, אבל בע"ז מצטרפת שנאמר למען תפוש את בניי בלבם, עכ"ד הרא"ש ז"ל, ולפי"ז צריכין ב' שמות רק בשביל ע"ז ולעתידי בב"א יהיה להעביר גלולים מן הארץ והאלילים כרות יכרתון ולא יהיה עוד מחשבת ע"ז כלל על כן באמת לא יהיו צריכין לב' שמות רק לשם אחד - מדת הרחמים בכללותה שא"א בלעדה - השי"ת יזכנו בקרוב שיהיה ה' אחד ע"י משיח ה' מדברנא דאומתי במהרה דידן כ"ה.

ב"ה, כ"ד סיון, תשי"ד
ברוקלין.

שלום וברכה!

... כפי שאמר לי... הנה אביו למד בליובאוויטש והרי ידוע פס"ד המשנה שהאב זוכה לבן בחכמה שהיא הסברה הישרה וכמבואר במפרשי המשנה שם, ואין לך סברא ישרה מזו, להכיר בההכרח הגמור בדורותנו אלה ללמוד זאת החכמה (עיין אגרת הקדש לרבנו הזקן דף קמ"ב ע"ב) שזה משפיע על כל מעמד ומצב האדם ובפרט של אלו שהוריהם כבר נכנסו בכרם פנימיות התורה שאז ציווי רז"ל (שבת ל"א סוף ע"א) אם יראת ד' אוצרו הן א"ל כו' הוא בהחלט ובהקדם והשי"ת יזכהו להיות ג"כ צנור אשר על ידו יתפשט לימוד זה גם בחבריו וסביבתו.

בברכת מזל טוב מזל טוב.

בס"ד. ר"ד יום א' פ' קרח, כ"ד סיון, ה'תש"כ.

— לתלמידים ולתלמידות דישיבת "אחי תמימים" בוסטון, בחדרו הק' —

בלתי מוגה

1 היום התחילו לקרוא וללמוד פרשה חדשה, שבה מסופר¹ אודות שבט לוי, שבהם בחר הקב"ה בתור באי-כח
2 של כל עם ישראל, "לעבוד את עבודת אוהל מועד", במשכן ובבית-המקדש, שבו היתה הקרבת הקרבנות על
3 ידי הכהנים שנבחרו משבט לוי גופא, ועל ידי זה פעלו המשכת ברכותיו של הקב"ה לכל עם ישראל, ומה גם
4 שהכהנים נצטוו לברך את בני ישראל.

5 ואף על פי שכל זה היה בזמן שבית המקדש היה קיים, מה שאין כן עכשיו — הרי החסרון עכשיו הוא רק
6 בגשמיות, במובן הפיזי, אבל תוכן הענין ברוחניות, בחיי הנשמה, ישנו גם עתה.

7 וכדברי הרמב"ם²: "לא שבט לוי בלבד, אלא כל איש ואיש . . . אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל
8 לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו וכו'", ומסיים, "ויהי ה' חלקו ונחלתו כו' ויזכה לו כו'".

9 ומשמעות הדברים היא, שהעבודה דשבט לוי ישנה גם עכשיו, ואצל כל אחד מישראל — כאשר בוחר ללכת
10 בדרך של התעסקות בעבודה האלקית, להתמסר ללימוד התורה וקיום המצוות, ולא רק לעצמו, אלא גם לכל
11 אחד מישראל, ואז מתברך מהקב"ה בכל המצטרך לו, ועל ידי זה ניתוסף גם בברכותיו של הקב"ה לכל עם
12 ישראל.

13 כלומר: כאשר ישנם ילדים, ועל דרך זה ילדות, שמתחנכים בישיבה, לומדים תורת ה' ומקיימים מצוות,
14 ומתנהגים בהנהגה הראויה, ובאופן שמשמשים "דוגמא" לכל ישראל כיצד צריכים להתנהג — הנה מצד תוכן
15 הענין, הרי הם כמו שבט לוי והכהנים שהיו בזמן שבית המקדש היה קיים, וניתנים להם ברכותיו של הקב"ה
16 בכל המצטרך להם, ועל ידם — גם להוריהם, מוריהם ומדריכיהם, וגם לכלל ישראל.

17 ולכן, כיון שזכותם ללכת לישיבה, ללמוד בהתמדה, ולהתנהג כדבעי, צריך כל אחד מכם להרגיש שהשנים
18 האלו הם המעמד ומצב הכי נעלה שיכול להיות אצל בני ישראל — שהרי אתם הכהנים והלוים, ועל ידכם נמשכות
19 הברכות בכל המצטרך לכם, להוריהם ולכלל ישראל.

* * *

20 ברצוני לברך אתכם עתה, שבנסיעתכם מכאן, תוסיפו בלימוד בהתמדה, ובהנהגה המתאימה בתור דוגמא
21 לאחרים, ועל ידי זה תקבלו את הברכות בכל המצטרך לכם בגשמיות וברוחניות.

22 קיץ בריא וקיץ שמח. תמסרו דרישת-שלום לכל חבריכם וחברותיכם בבוסטון, ושנזכה להתראות בהזדמנויות
23 שמחות, ועד שיבוא משיח צדקנו ויוליכנו בחזרה לארצנו הקדושה, ויבנה את בית המקדש, ואז תחזור להיות
24 עבודת ה' יתברך על ידי הכהנים, כפי שהיתה בזמן שבית המקדש היה קיים.

25 סעו לשלום, ושיהיה לכם קיץ טוב ונסיעה שמחה, ונזכה להתראות בהזדמנויות שהם באופן של טוב ושמחה.

— ● —

בס"ד. ר"ד יום ג', כ"ו סיון, ה'תש"כ.

– למדריכות הנוסעות למחנה קיץ "אמונה",
ולתלמידות המסיימות "בית יעקב", בחדרו הק' –

בלתי מוגה

נמצאות כאן מדריכות של ילדי ישראל, וכמו כן גם אלו שסיימו "בית יעקב" (ועל דרך זה שאר מוסדות
חינוך שעל טהרת הקודש), שגם הן מתכוננות להיות מורות או מדריכות בבתיהם הפרטיים שיבנו בעזר השם.
הדרכה של ילדים היא הדבר החשוב ביותר בחייהם, כיון שבהדרכה זו תלוי כל העתיד של משך חייהם.
ומזה מובן גודל האחריות שבדבר, וגם גודל הזכות שהקב"ה נותן לאותם אנשים שמעמיד אותם להדריך
ילדי ישראל בדרך החיים, שהיא דרך התורה והמצוות.

* * *

כל דבר הוא בהשגחה פרטית. וכמבואר בתורת הבעש"ט¹ שאין אפילו דבר קטן שהוא במקרה חס ושלום,
אלא כל דבר הוא בהשגחה פרטית של הקב"ה. ובפרט הענינים הקשורים עם הדרכת ילדי ישראל, שהם בודאי
בהשגחה פרטית במדה המקסימלית.
כיון שאתן מדריכות של ילדי ישראל, הרי בודאי שאין זה במקרה, אלא כך נקבע מלמעלה, שהקב"ה בחר
בכך ומסר בידכן את העתיד של בניו – שהרי על כל בני ישראל נאמר² "בנים אתם לה' אלקיכם" – בהטילו
עליכן את התפקיד הקדוש להדריך אותם, כך, שההשפעה שיקבלו מכן תשאר אצלם במשך זמן ארוך ביותר.
חכמינו ז"ל אומרים לנו ש"אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו"³, דהיינו, שכאשר הקב"ה תובע מיהודי
דבר מסויים ומטיל עליו תפקיד מסויים, נותן הוא את הכחות שיוכל למלא זאת.
כיון שהקב"ה הטיל עליכן את התפקיד של חינוך והדרכת ילדי ישראל, בודאי נתן לכן את הכחות הדרושים,
שתצליחו להשפיע עליהם לילך בדרך הטובה, דרך התורה, שמביאה אושר אמיתי בחיים.
אלא, כשם שבכל דבר ישנה בחירה חפשית, הרי זה תלוי ברצונכן, שתמצו לנצל את הכחות שנותנים לכן,
וכאשר רק תרצו, בודאי תצליחו.
יתן ה' יתברך שתמצו באמת לנצל את הכחות שלכן, ואז תצליחו להעמיד דור שעליו תוכלו לומר – מתוך
רגש אמיתי – ראו גידולים שגידלנו.
וכל זה יביא גם הצלחה בענינים שלכן, בכל הפרטים.

* * *

יתן ה' יתברך לכן קיץ בריא בגשמיות וברוחניות, ותנצלו את הקיץ הן ברוחניות והן בגשמיות,
– שכן, לפי דברי הבעש"ט, יכולים לעבוד את ה' יתברך על ידי הגשמיות לא פחות מאשר על ידי הרוחניות
– ותעבדו את עבודתכן בשמחה ובטוב לבב.

* * *

(אחר כך פנה כ"ק אדמו"ר שליט"א לר.מ. ואמר לו:)
אם הדברים אמורים בנוגע להמדריכות – הרי זה במכל שכן בנוגע להמדריך של המדריכות, הן בנוגע
לאחריות, הן בנוגע לזכות, והן בנוגע לכחות.

(2) פ' ראה יד, א.
(3) ע"ז ג, סע"א.

(1) ראה כתר שם טוב (הוצאת תשנ"ט) בהוספות סקע"ט ואילך.
וש"נ.

בס"ד. ר"ד יום ג' פ' קרח, כ"ו סיון, ה'תש"ב.

– לתלמידי הכתה המסיימת בישיבת "אהל משה", בחדרו הק' –

בלתי מוגה

- 1 בפרשת השבוע מסופר אודות המחלוקת שהיתה על כהונת אהרן, והסימן והעדות על כהונתו שבו בחר
- 2 הקב"ה היה – ש"פרח מטה אהרן גו' ויגמול שקדים"¹.
- 3 סיפורי התורה הם חלק מהתורה, זאת אומרת, שהם מוסר השכל והוראה בהנהגתינו.
- 4 ההוראה מסיפור הנ"ל:
- 5 הכהן – היה נמצא במשכן, ועבד את ה' בעבודת הקרבנות וכו', ולכן הוצרך להיות תמיד בטהרה, בכדי
- 6 שיוכל לעבוד את ה' בטהרה.
- 7 וכן הוא בכל אחד מישראל – שבאותם השעות שהוא עובד את ה' על ידי לימוד התורה, תפלה וקיום
- 8 המצוות, הרי הוא בבחינת כהן, ובזמן זה דרוש שיהיה בטהרה מיוחדת. – בשעה שמשחקים או עוסקים במסחר,
- 9 לא נוגע כל כך ענין הטהרה, אבל בשעת הלימוד, תפלה וקיום המצוות, צריך להיות בטהרה – מחשבות טהורות,
- 10 מוח זך ולב טהור.
- 11 הסימן לכהונתו של אהרן היה – שקדים.
- 12 שקדים הוא הפרי הממהר להפריח מכל הפירות, דהיינו, ששוהה זמן פחות ביותר מהנטיעה עד הפריחה².
- 13 וכמו בכהונתו של אהרן, כך גם בכהונה של כל איש ישראל, שהיא עבודת ה' (כנ"ל) – שהסימן לכהונתו
- 14 הוא השקדים, כלומר, שכאשר מחליט לעשות רצון ה', אזי מתבטלים כל המניעות שבדרכו, כי, ביכלתו של
- 15 הקב"ה להסיר כל מניעות ועיכובים, ומהמחשבה טובה פורח מיד (בלי כל מניעות) מעשה טוב.
- 16 כיון שנמצאים אתם במוסד שבו לומדים תורה, תורת ה', הרי שנים אלו הם זמן הכהונה שבחייכם.
- 17 ולכן, עליכם לדעת שהנכם צריכים להיות בדרגא של טהרה מיוחדת – טהרה במחשבתכם, וטהרה בכל
- 18 הנהגתכם.
- 19 וכאשר תחליטו באמת במחשבתכם להוסיף בלימוד התורה, בתפלה ובקיום המצוות, אזי יסורו ויתבטלו
- 20 ממילא כל המניעות, ומהמחשבה יבוא מיד אל הפועל, וכהבטחת רז"ל³: יגעת ומצאת.

לקוטי שיחות פרשת קרח כרך יג

1 א. על הכתוב¹ ויפלו על פניהם וגו' מעתיק רש"י:
2 "א-ל אלקי הרוחות" ומפרש²: "יודע מחשבות, אין
3 מדתך כמדת בשר ודם, מלך בשר ודם שסרחה עליו
4 מקצת מדינה אינו יודע מי החוטא לפיכך כשהוא כועס
5 נפרע מכולם אבל אתה לפניך גלויות כל המחשבות
6 ויודע אתה מי החוטא".

7 והנה בפשטות - כוונתו של רש"י היא³ לדייק שאין
8 לפרש "אלקי" הרוחות" במובן של נשמות⁴, אלא
9 במובן של מחשבות - ופירוש "אלקי הרוחות": אלקים
10 היודע מחשבות. (וכמו שמצינו בפרשה הקודמת⁵:
11 "ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו גו'". שתיבת
12 "רוח" הנאמר בה ענינה מחשבה⁶). וההוכחה לזה: רק
13 לפירוש זה מובנת השייכות של התחלת הדבור "אלקי
14 הרוחות" למה שכתוב לאחריו זה "האיש אחד יחטא
15 ועל כל העדה תקצוף" - כי לפי שהקב"ה יודע
16 מחשבות הרי הוא יודע מי הוא החוטא ועל מי לקצוף,
17 אבל אם נפרש "אלקי הנשמות" אינו מובן: מהו ענינו
18 של "אלקי הנשמות" כהקדמה למה שכתוב "האיש
19 אחד יחטא וגו'?"⁷

20 וזהו שרש"י ממשיך: "אין מדתך כמדת בשר ודם
21 וכו' אבל אתה כו' ויודע אתה מי החוטא", והיינו שלפי
22 פירושו זה ש"אלקי הרוחות" היינו "יודע מחשבות",
23 מוסבר ההמשך בכתוב - וזהו ההכרח לפירושו⁸.

24 וצריך להבין:

25 (א) למה לרש"י להסביר הדבר (ש"אין מדתך כמדת
26 בשר ודם) על ידי המשל של "מלך בשר ודם וכו'" -
27 איזו הבהרה ותוספת ביאור יש על ידי משל זה?

(1) פרשתנו טז, כב. ולהעיר: סיום הענין: (הרוחות) לכל בשר.
ובירוש' סנה' (פ"ז ה"ח) דמאלקי כל בשר מרבין ב"ג. ולכאורה צ"ע
השייכות לכאן, ואדרבא שייכת דוקא בטענת אברהם (לקמן בפנים).
ולהעיר מצפצפ"נ ס"פ בהר. ואכ"מ. וראה לקו"ש ח"ח ע' 196 ואילך.
(2) מתנחומא כאן. במדב"ר כאן.

(3) ראה ברא"ם כאן.

(4) ראה בתיב"ע ות"י כאן. וראה גם בראב"ע כאן בפ"י הא'.

(5) שלח יד, כד. וראה גם יחזקאל כ, לב ובפרש"י.

(6) וראה רש"י שם: "שתי רוחות אחת בפה ואחת בלב וכו'", היינו
המחשבה כפי שהיתה בלבו וכפי שנתגלתה בדבורו. וראה בגו"א שם:
הרות שהבינו מפיו.

(7) בראב"ע הנ"ל כתב: והטעם פ"י א-ל כי יוכל לכלותם כי
הרוחות בידו הם. אבל לפי"ז אין לזה שייכות לטענת משה "האיש
אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף".

28 (ב) באם יש במשל זה איזו הסברה בהענין ולכן
29 מביאו רש"י - מהו הטעם שלא הביאו רש"י מוקדם
30 בתורה - בפרשת וירא⁹ בטענת אברהם אבינו (הדומה
31 לכאורה לטענת משה בענינו ובמילא גם שם מתאים
32 להביא משל זה) בנוגע לסדום: "האף תספה צדיק עם
33 רשע"¹⁰?

34 (ג) הרי גם מלך בשר ודם, באם מושל בצדק ויושר,
35 הרי כשיחטא אחד לא יעניש אנשים רבים כי אם
36 שימנה שופט וכו' שיחקור וידרוש ויברר "מי
37 החוטא", ואפילו אם הוא באופן שאי אפשר לברר מי
38 הוא החוטא, הרי עדיין דורש ביאור - וכי בשביל זה
39 שלא הוברר מי הוא האחד¹¹ שחטא יעניש "מלך ישר
40 הולך" את "כולם"?

41 (ד) פתח רש"י בלשון "סרחה" (עליו מקצת מדינה)
42 ומסיים בלשון "מי (ה)חוטא"¹²!

43 (ה) כן - מסיים רש"י "אינו יודע מי החוטא" לשון
44 יחיד, ודלא כהפתיחה "שסרחה עליו מקצת מדינה"¹³?

45 ב. אחר כך מעתיק רש"י התיבות "האיש אחד"
46 ומפרש: "הוא החוטא ואתה על כל העדה תקצוף. אמר
47 הקב"ה יפה אמרת¹⁴ אני יודע ומודיע מי חטא ומי לא
48 חטא".
49 וגם בזה צריך להבין:

(8) ומה שמעתיק רש"י גם תיבת "א-ל" יש לבאר עפמ"כ רש"י
(תשא לד, ו): "א-ל אף זו מדת רחמים וכו'", וע"פ פרש"י בהעלותך
יב, יג.

והיינו כי לפרש"י כוונת משה באמרו "א-ל אלקי הרוחות גו'
היתה לעורר רחמים, משא"כ לפי הראב"ע שבהערה הקודמת ה"ז
להיפך. וא"כ גם מתיבת "א-ל" הוכחה לפירושו.
(9) יח, כג.

(10) וגם לפי השני שברש"י שם: האף (רוגז) ישיאך שתספה.
(11) בתנחומא ובמדב"ר כאן: "מלך בוי"ד שמרדו עליו בני המדינה
. . . אם הם עשרה או עשרים וכו'" אבל בפרש"י השמיט ענין זה ("אם
הם עשרה בוי") כי בפשוטו של מקרא ה"י רק חוטא אחד כמ"ש
"האיש אחד יחטא וגו'". ולהעיר מפרש"י פנחס כו, יא. וראה לקמן
הערה 26.

(12) ובפרט - שמשנה רש"י בזה מל' התנחומא ובמדב"ר כאן -
דבמאי דפתח מסיים: ". . . שמרדו עליו בני המדינה. . . שאינו מכיר
בהם מי מרד ומי לא מרד".

(13) משא"כ בתנחומא ובמדב"ר: ". . . שמרדו עליו בני המדינה
(סתם, ואח"כ מפרש) . . . אם הם עשרה בוי".

(14) מ"ש רש"י "יפה אמרת" (לי יחיד) אף ד"האיש אחד גו'" אמר
גם אהרן - כי "יודבר הוי' אל משה" (לד - שרף בו שייך "דבר אל
העדה"). ואולי ה"י כתוב בפרש"י אמרת (בתוספת קו על התי"ו -
במקום מ"ם) - ובטעות הושמט הקו לאח"ז.

ג. והביאור בכל זה¹⁸:
 בפירושו על הפסוק "ויקהל עליהם קרח גו"³²
 (שלפני פסוק זה) כתב רש"י: "הלך אצל השבטים
 ופתה אותם כסבורין אתם שעלי לבדי אני מקפיד אני
 מקפיד אלא בשביל כולכם כו' עד שנתפתו כולם"³⁶.
 היינו שקרח הוא אשר פיתה את אנשי העדה
 ומשכם בדבריו שהוא מתכוון לטובתם וכו', עד
 שהכניסם בתלונות על משה ואהרן. והוא הדבר בנוגע
 לראשי המשתתפים בהמחלוקת, שהם "דתן ואבירים
 וגו' ואנשים מבני ישראל חמישים ומאתים", וכמו
 שפירש רש"י: "בשביל שהיה שבט ראובן (שממנו היו
 דתן ואבירים וכו' ו"רובן" של הר"ן איש) שרוי . . שכן
 לקה וכו' . . נשתתפו עם קרח במחלוקתו", והיינו
 שהשתתפותם במחלוקת באה על ידי זה שקרח פיתה
 אותם והסיתם עד שנדמה להם שטענתו נכונה¹⁹. אבל
 הם מצד עצמם לולא פיתויו של קרח, לא היו נכנסים
 למחלוקת זו.
 [ואף שבודאי אין לו לאדם להצדיק את עצמו
 בהתנצלות זו²⁰, שאין הוא האשם בזה שעשה דבר
 שלא כהוגן היות שנתפתה לזה על ידי מישהו - כי
 צריך האדם להתרחק מן הרשע, וגם להיות חזק בדעתו
 מבלי להתפעל מפיתויים וכו' - עם כל זה הרי בפועל
 לא נחלקו על משה ואהרן אלא בהשפעתו של קרח].
 וזוהי כוונת רש"י בהביאו משל ל"מלך בשר ודם
 שסרח עליו מקצת מדינה", היינו לדייק שהנהגתם
 היתה "סרוחה" - באופן המאוס אצל המלך (כפירוש
 של "סרחה" כפשוטו), אבל לא שהתכוונו למרוד
 בהמלך²¹ (ובפרט באופן שיתחייבו מיתה עבור זה).
 אמנם היות ו"מקצת המדינה" סרחו על כל פנים,
 הרי מסתבר שיש ביניהם מי שהוא (אחד, לפחות)
 שהסיתם והביאם לידי סרחון זה - ו(בזה גופא) הרי
 הוא "חוטא" ממש במרידה נגד המלך. וזהו שכתב
 רש"י: "ואינו יודע מי החוטא" (בלשון יחיד) - היינו
 המסית והגורם להסרחון. מה שאין כן אנשי "מקצת

1 (א) מהי כוונת רש"י בפירושו זה, שבמקום "(האיש
 2 אחד) יחטא" שנאמר בקרא כתב "הוא החוטא" והוסיף
 3 תיבת "ואתה (על כל העדה תקצוף)" - הרי לכאורה
 4 אין בזה כל תוספת ביאור בהכתוב¹⁵.
 5 (ב) באם כוונת רש"י לפרש (באיזה אופן שהוא) מה
 6 שכתוב "(האיש אחד) יחטא (וגם) ועל כל העדה
 7 תקצוף", הוה ליה להעתיק גם תיבות אלו או על כל
 8 פנים לרמזם ב"וגו".
 9 (ג) מהי כוונת רש"י בזה שמוסיף הענין: "אמר
 10 הקב"ה יפה כו' חטא". יתירה מזו:
 11 (ד) במענה לטענת משה - אמר הקב"ה אל משה:
 12 "העלו מסביב למשכן קרח דתן ואבירים", והכתוב
 13 מפרש העונש שהגיע לשלשתם. על פי זה אינו מובן
 14 מה שכתב רש"י: "אמר הקב"ה יפה אמרת" היינו
 15 שהקב"ה מסכים לטענת משה "האיש אחד (ותיבות
 16 אלו מעתיק רש"י) יחטא" - והרי הקב"ה הודיע שלא
 17 אחד חטא אלא שלשה?
 18 (ה) "(אני) יודע" - לכאורה מיותר כי החידוש הוא
 19 רק ב"אני" . . מודיע". ובפרט שרש"י מוסיף זה על לשון
 20 המדרש "יודע"!
 21 בכללות הענין קשה:
 22 בפסוקים הקודמים נזכר כמה פעמים שבמחלוקת
 23 קרח על משה ואהרן השתתפו אנשים רבים - "ויקומו
 24 . . ואנשים מבני ישראל חמישים ומאתים" . . ויקהלו
 25 על משה ועל אהרן וגו'", ומשה דבר "אל קרח ואל
 26 כל עדתו", והוכיח גם את "כל עדתו", ועד שאמר
 27 "אתה וכל עדתך הנועדים על ה"¹⁶, ובפירוש רש"י¹⁷:
 28 "שכבר זה בידם סרחון רביעי, חטאו בעגל וכו' -
 29 שמכל זה מוכח שלא אחד בלבד חטא במחלוקת זו
 30 (גם לפי דעתו של משה) - ואיך אמר משה "האיש
 31 אחד יחטא גו"?

(18) ראה גם רמב"ן (כאן פסוק כא), ראב"ע, ספורנו (כאן). פי' מהרז"ו לבמדב"ר כאן.

(19) פרש"י ריש פרשתנו. וראה שם: משך ראשי סנהדראות שבהם בדברים כו'.

(20) ראה בראשית ג, א ואילך ובפרש"י שם, יד. וראה קונטרס ומעין ע' 98.

(21) משא"כ לפי התנחומא ובמדב"ר כאן. ראה לעיל הערה 12.

(15) במפרשי רש"י כאן כתבו שכוונת רש"י לומר שאין פי' "יחטא" לעתיד (ראה אוה"ח כאן) אלא שהוא חוטא כבר, ו"תקצוף" הוא כפשוטו: ל' עתיד. אבל נוסף על המבואר לקמן בפנים דא"כ הו"ל לרש"י להעתיק גם תיבות "יחטא", ו"תקצוף":

(א) הו"ל לרש"י לומר "חטא" או "חוטא" (לשנות מעתיד לעבר או להוה) ולא "הוא החוטא" - (בשם התואר ובהדרגת "הוא").

(ב) למה הוסיף רש"י תיבת "ואתה".

(16) פרשתנו שם - ב, ג, ה, יא.

(17) פרשתנו שם, ד. וראה גם פרש"י שם, ז.

21 "העלו מסביב למשכן קרח דתן ואבירם", כי שלשתם
22 "חוטאים" הם.

23 ד. ההוראה בעבודת האדם – מפירוש רש"י זה
24 בפנימיות הענינים:
25 מסופר בפרשה²⁷ ששלח "משה לקרוא לדתן
26 ולאבירם גו" והם מיאנו לבוא וענו בעזות גדולה²⁸:
27 "המעט כי העליטנו . . להמיתנו במדבר וגו' העיני
28 האנשים ההם תנקר גו'", עד אשר ש"ויחר למשה
29 מאד" – שכל זה מורה שהשתתפותם במחלוקת לא
30 היה באופן של "סרחון" בלבד, אלא שחוטאים היו –
31 ולאחר כל זה דנם משה רבינו לכף זכות ואמר "האיש
32 אצח יחטא"²⁹!

33 ומזה ההוראה עד כמה צריך כל אחד ואחד (שבכל
34 אחד ואחד יש בו מבחינת משה רבינו עליו השלום³⁰)
35 לפעול ולהשריש בנפשו מדה זו – לדון את חבריו לכף
36 זכות, ועד שאפילו כשהנהגת חבריו היא באופן השולל
37 לכאורה כל לימוד זכות, בכל זאת עליו להפך בזכותו
38 וכתוצאה מזה – הרי גם יעשה כל התלוי בו להחזירו
39 ולהעמידו בדרך הישרה.

(משיחת שבת פרשת קרח תשל"א)

1 המדינה" שאין לקרותם "חוטאים"²² אלא ש"סרחון"
2 יש כאן²³.

3 ולכן במלך בשר ודם מכיון שאינו יודע מי החוטא
4 הרי הוא נפרע מכולם, שהרי בפועל "סרחו" עליו
5 כולם, "אבל אתה לפניך גלויות כל המחשבות ויודע
6 אתה מי החוטא", ואם כן לא יתכן שאלה שרק "סרחו"
7 ייענשו בעונש החמור של החוטא.

8 וטענתו זו של משה מבארה רש"י ומפרשה בתיבות
9 הכתוב (ואינו דיבור בפני עצמו כפי שנדפס²⁴ – אלא
10 בהמשך למה שכתוב לפני זה: "ויודע אתה מי
11 החוטא"): "האיש אחד הוא החוטא (אבל שאר העם רק
12 "סרחו") ואתה (היודע מחשבות) על כל העדה תקצוף,
13 בתמיה!

14 ובתשובה לטענתו של משה "אמר הקב"ה יפה
15 אמרת" והכוונה בזה לכללות טענתו²⁵ של משה שאין
16 להעניש אלא את "החוטא" ולא אלו שרק "סרחו".
17 אולם בנוגע לפרט, אין הדבר כמו שמשה היה יודע
18 וסבור שהיה חוטא אצח, אלא ש"אני יודע"²⁶ ומודיע מי
19 חטא – שלא קרח בלבד חטא אלא גם דתן אבירם
20 חטאו (מה שאין כן שאר העדה), וזהו שאמר הקב"ה

22) ומ"ש (פרשתנו יז, ג) "את מחתות החטאים האלה בנפשותם",
ובפרש"י (טז, ז): "הם חטאו על נפשם כו" הנה הר"נ איש – סוג
בפ"ע

(שהרי ל"נ העלו בנוגע להם – כי עמדו פתח אוה"מ, ו"נחלקו על
הקב"ה" ע"ז שהקריבו קטורת ב"כלי שרת" בחוץ. ולכן עונשם ב"אש
יצאה מאת הוי"ו" – בדוגמת (ולא ממש) נדב ואביהוא – ראה פרש"י
יז, יג).

וצ"ע איך הוא ע"פ פשוטו של מקרא.

23) ומ"ש רש"י (שם, ד): שכבר זה בידם סרחון רביעי חטאו בעגל
כו'. כי גם בעגל הי' זה ע"י מפתים (ערב רב וכן במתאוננים כו'). גם
י"ל: יש בכלל חטא (דעגל וכו') – סרחון, ולכן הי' סרחון רביעי אף
שאינו חטא רביעי (כי בפרשתנו אינו אלא סרחון) – אבל לא משמע
כן מפרש"י (טז, ד): "סרח על אביו ופיס", היינו שגם בפעם
הראשונה הי' פיוס דסרח.

24) וכן משמע בדפוס ראשון, ושני, ובפרש"י כתי", שבכולם חסרה
הנקודה (המפסקת בין התיבות שרש"י מעתיק – לפירושו) בין תיבות
"האיש אחד" לתיבת "הוא".

25) כי ד"ה אחד הוא, כנ"ל בפנים.

26) משא"כ בתנחומא לא נזכר אלא "אני מודיע" ולא "אני

יודע") כי לפי התנחומא גם משה ידע שכמה מהם חטאו* (וכנ"ל
הערה 11 שבתנחומא אי' שמרדו וכו' ענשה או עשרים** מהם)
והחידוש שבמענה הקב"ה הוא ש"אני מודיע" לכל בני" (ע"י העונש)
מי חטא כו'. אבל לפרש"י החידוש הוא גם שרק "אני יודע" כי בזה
שלל טענתו של משה שאיש אצח הוא החוטא, כי משה לא ידע שג'
בגדר "חוטאים" הם.

(*) ולפי התנחומא צ"ל ש"האיש אחד" הוא החוטא העיקרי,
וכיו"ב. וראה רבינו בחיי כאן.

(**) וי"ל שכולל גם ב"ב דקרח ודתן ואבירם וכדו"ל שגם
נשיהם כו' השתתפו במחלוקת ואדרבא (סנהדרין קי, א. תנחומא
פרשתנו ג. במדב"ר יח, ד) ובני קרח הוצרכו לעשות תשובה (פרש"י
פנחס כו, יא) וכיון שגם "יונקי שדים" היו ביניהם (תנחומא שם.
במדב"ר שם. פרש"י (טז, כז)), לכן ב' סברות: עשרה או עשרים.

27) פרשתנו שם, יב ואילך.

28) ראה מו"ק טז, א: מתפקד בעל דין בשלוחו דכ"ד כו'.

29) ראה מנחות סה, א: משה רבינו אוהב ישראל הי'.

30) תניא רפמ"ב.

בְּשָׁנוֹתָיו אֶת טַעְמוֹ לִפְנֵי אַבִּימֶלֶךְ

יֹשֵׁב בְּסֹתֶר עֲלִיּוֹן⁸

עשה עצמו כשוטה הזה, כותב על הדלתות: אכיש מלך גת מחוייב לי מאה רבוא, ואשתו חמישים¹.

רק למראה עינים עשה עצמו כשוטה וחסר דעת, אבל באמת היתה בזה כוונה עמוקה, וכן היא האמת.

אכיש רומז על חכמה, ואשתו רומזת על בינה.

חכמה — היא י' שבשם, וכשתכפול י' על מילואה, ו"ד, הוא המאה של אכיש.

בינה — היא ה' שבשם, וכשתכפול ה' על מילואה, י', הוא החמישים של אשתו.

והם חייבים זה לדוד, בחינת מלכות, כי חכמה ובינה הם הבונים את המלכות, כמו שכתוב² ויבן הוי' אלקים את הצלע, וכתוב³ באר חפרוה שרים. והוא על דרך שהאב ואם, חכמה ובינה, נותנים נידוניה לבתם, מלכות.

זהו שחיבר דוד ספר תהלים, שיש בו ק"נ מזמורים. (הערות לזהר ב עמ' צח)

יָמֵי שְׁנוֹתָיו בָּהֶם שָׁבָעִים שָׁנָה⁴

שבעים — כנגד הז' מדות.

ועד י"ג שנה לא נחשב, כי האדם אינו מחוייב במצות, כי לא נכנס בו עדיין היצר טוב לגמרי, אם כן נשאר מספר ז"ן, גימטריא א"ל הוי"ה, שאז מאירה לו בחינה זו, כמו שכתוב⁵ אל הוי' ויאר לנו, מה שאין כן ב"ג שנה הראשונים, היה בחשך עדיין.

וכמאמר⁶ אור לי"ד, שמשנת י"ד מתחיל להאיר (ואז בודקין את החמץ, היצר הרע, כדי לבערו).

ואל הוי' הוא בז"א⁷, היינו ז' מדות.

(תורת לוי יצחק עמ' רמז)

סתר — הוא בינה.

עליון — הוא חכמה, שלמעלה מבינה.

וחכמה יושב בסתר דבינה, על דרך וחכם בבינה⁹.

(הערות לתניא עמ' ו)

כְּעֵינֵי עֲבָדִים אֶל יְד אֲדוֹנֵיהֶם, כְּעֵינֵי שֹׁפְחָה אֶל יְד גְּבֻרָתָהּ¹⁰

בעבד נקט לשון רבים, ובשפחה נקט לשון יחיד, כי בדכורא דקדושה יש שתי בחינות, ישראל ויעקב, אדוניהם לשון רבים. וכן בלעומת זה הוא שני דוכרין, עבדים לשון רבים.

אבל בנוקבא דקדושה, אף שיש שתי בחינות, לאה ורחל, ששתייהן גבירות, הנה לפעמים מתחברות להיות אחד. וכמו שם אדני, שהוא שם אחד, הוא בלאה ורחל גם יחד (א"י בלאה, ד"נ ברחל)¹¹. והיינו גבירתה לשון יחיד.

כמו כן בשפחה, נוקבא דקליפה, יש שתי בחינות, הלעומת זה דלאה והלעומת זה דרחל, וכמו השתי נשים זונות¹². ולפעמים מתחברות להיות אחד¹³, והיינו שפחה לשון יחיד.

ואף שיעקב וישראל הם גוף אחד, ולאה ורחל הן שני גופים, הנה הדכורא הוא בחינת פנים, ופנים הוא לשון רבים, שתי בחינות, ונוקבא הוא בחינת אחור, ואחור הוא לשון יחיד, בחינה אחת¹⁴.

(הערות לזהר ב עמ' תנא)

(8) תהלים צא, א.

(9) ספר יצירה פ"א מ"ד.

(10) תהלים קכג, ב.

(11) טעמי מצות להרח"ו פרשת שופטים.

(12) מלכים א ג, טז.

(13) טעמי מצות שם.

(14) ועיין טעמי מצות להרח"ו פרשת ואתחנן בענין שנים מקרא ואחד תרגום.

(1) ילקוט שמואל שם.

(2) בראשית ב, כב.

(3) חקת כא, יח. לקוטי תורה להאריז"ל שם.

(4) תהלים צ, י.

(5) שם קיח, כז.

(6) משנה ריש פסחים.

(7) ראה רמ"ז לזח"ג קנט, א.

יום ראשון כ"ד סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 166, וזהו ג"כ ענין... עד עמ' פד, גבול ותכלית.

והחיות. ו"מלא כל עולם" - היא בחינת החיות המתלבשת
בפנימיות, תוך עצם הנברא, שהיא - החיות שמבחינת "ממלא כל
עולם", מצמצמת בתוכו - של הנברא, בצמצום רב, כפי ערך
מחות הנברא, - שכן, כיוון שעל החיות להתלבש בפנימיותו של

הנברא ולהתאחד אתו, מן

ההכרח שהיא תצטמצם לפי

ערך מהותו של הנברא -

והנברא הוא הרי בעל גבול,

הרי מן ההכרח שחיות זו

תבוא באופן של גבול,

בצורה מוגבלת, כדלהלן:

שהוא - הנברא, בעל גבול

ותכלית בצמצום

ואיכותו, דהיינו -

המשמעות של "איכותו"

היא מעלתו וחיבתו -

של הנברא, שגם האיכות

והחיבות אינן החיות של

הנברא, הן באות רק מצד

גוף הנברא, בגוף השמש,

שגופו יש לו גבול

ותכלית בצמצום, - בגודל

השמש, שהוא כמו קסו

פעמים בגדל כדור

הארץ²², ואיכותו

ומעלתו, - של השמש,

הוא אורו, גם כן יש לו

גבול עד כמה יוכל

להאיר, כי לא יאיר

לכלית תכלית, מאחר שהוא נברא -

ואם אמנם השמש מאירה למרחק רב, אבל בכל זאת בהגבלה. וכן

כל הנבראים הם בעלי גבול ותכלית, כי מהארץ לרקיע

מהלך ת"ק שנה כו'. - וכך בין רקיע לרקיע גם כן מהלך ת"ק

שנה. ואם כן - שלנבראים יש גבול ותכלית, החיות המתלבשת

בהם - בפנימיותם, היא בבחינת צמצום רב ועצום, כי צריכה

תחלה להתצמצם בצמצומים רבים ועצומים, עד שיתנהג

מבכה ואזרח - של חיות זו, עצם הנבראים כמות שהם, בעלי

גבול ותכלית - שהרי החיות עצמה אינה מוגבלת ולא בעלת

תכלית, וכדי שיתהווה ממנה נברא מוגבל, מן ההכרח שהיא

תצטמצם בצמצומים רבים, עד שתוכל להתלבש בנברא ולהתאחד

אתו - כפי שיוסבר להלן:

82

1 וזהו גם כן ענין "סובב כל עולם", - שהוא מקיף וסובב את כל
2 העולמות, פשוט, - "סובב כל עולם" אין הכוונה שהוא לא נמצא
3 חס ושלום בעולם עצמו ורק מקיף עליו בלבד, וכך משפיע בו, אלא
4 המשמעות של "סובב" היא: דרך משל, בשאדם מתבונן באיזה

5 דבר חכמה בשכלו או

6 בדבר גשמי במחשבתו,

7 או שכלו ומחשבתו

8 מקיפים על הדבר ההוא

9 המצוי במחשבתו או

10 בשכלו, - שהרי הדבר

11 נמצא בשכלו ובמחשבתו,

12 אך אין - השכל והמחשבה,

13 מקיפים על הדבר ההוא

14 ממש בפעל ממש; - הם

15 מקיפים את ה"ציור" בלבד

16 של הדבר, אבל לא את

17 הדבר עצמו. דבר זה מובן

18 במיוחד בדבר גשמי,

19 שהדבר הגשמי עצמו הרי

20 נמצא בפועל ממש במקום

21 אחר, לא במחשבתו, שבה

22 נמצא רק "ציורו" של הדבר,

23 ורק את ה"ציור" בלבד

24 מקיפה מחשבתו, אבל

25 הקדוש-ברוך-הוא דבתיב

26 ביה - שלגביו כתוב²¹: "כי

27 לא מחשבתו מחשבתיהם

28 וגו'" - שהמחשבה

29 שלמעלה היא באופן אחר

30 לגמרי מאשר, להבדיל, מחשבתו של אדם, הנה מחשבתו וידיעתו

31 שיועד כל הנבראים, מקפת כל נברא ונברא בפעל ממש,

32 שהרי היא - המחשבה שלמעלה, היא חיותו והתהוותו מאין

33 ליש בפעל ממש. - שלא כפי שהדבר אצל האדם, שהדבר

34 המצוייר עצמו אינו נמצא במחשבתו ואין מחשבתו משפיעה על

35 הדבר, רק ציורו של הדבר נמצא במחשבתו. ואילו המחשבה

36 שלמעלה מקיפה את הנברא ממש, והיא משפיעה בנברא להוותו

37 מ"אין" ל"יש" ולהחיותו. אך אין זה באופן שהחיות מצטמצמת

38 בהתאם לנברא, שאז היא יכולה להיקלט בפנימיותו של הנברא,

39 אלא חיות זו נשאת במדרגתה הנעלה, שהיא למעלה מעלה

40 מלהצטמצם עד שתוכל להיקלט בהתלבשות בפנימיותו של הנברא

41 - ובהיותה במדרגתה, היא משפיעה בנברא את ענין ההתהוות

21. ישעיה נה, ח. 22. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "והנה ברמב"ם יסוה"ת (פ"ג ה"ח) כמו קע פעמים וכ"ה בהל' שבועות (פ"ה הכ"ב) קע פעמים. ול"ק על אדה"ז, כי בהקדמת פיה"מ להרמב"ם (ד"ה והנני נושא) נחית הרמב"ם לדייק יותר וכתב: קסו ושלש שמיניות פעם."

יום שני כ"ה סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' פד, כי מקור החיות... עד עמ' פה, עצמן.

שער היחוד והאמונה

כי

מקור החיות הוא רוח פיו של הקב"ה המתלבש בעשרה מאמרות שבתורה ורוח פיו ית' היה יכול להתפשט לאין קץ ותכלית ולברוא עולמות אין קץ ותכלית לכמותם ואיכותם ולהחיותם עדי עד ולא הי' נברא עוה"ז כלל (שכמו שהקב"ה נקרא א"ס כך כל מדותיו ופעולותיו דאיתו וגרמוהי חד היינו החיות הנמשכת ממדותיו שהן חסד ורחמים ושאר מדותיו הקדושות ע"י התלבשותן שמתלבשות ברוח פיו כי הוא אמר ויהי ועולם ע"י חסד יבנה בדבר ה' ורוח פיו הנעשה כלי ולבוש לחסד זה כהדין קמצא דלבושה מיניה וביה) אלא שצמצם הקב"ה האור והחיות שיוכל להתפשט מרוח פיו והלבישו תוך צירופי אותיות של עשרה מאמרות וצירופי צירופיהן בחילופי ותמורות האותיות עצמן ובחשבונן ומספרן שכל חילוף ותמורה מורה על ירידת האור והחיות ממדרגה למדרגה דהיינו שיוכל לברוא ולהחיות ברואים שמדרגות איכותם ומעלתם היא פחותה ממדרגות איכות ומעלת הברואים מאותיות ותיבות עצמן שבעשרה מאמרות שבהן מתלבש הקב"ה בכבודו ובעצמו שהן מדותיו והחשבון מורה על מיעוט האור והחיות מיעוט אחר מיעוט עד שלא נשאר ממנו אלא בחי' אחרונה שהוא בחי' החשבון ומספר כמה מיני כחות ומדרגות כלולות באור וחיות הזה המלוכש בצירוף זה של תיבה זו (ואחר כל הצמצומי' האלה וכיצא בהן כאשר גזרה חכמתו ית' הוא שהי' יכול האור והחיות להתלבש גם בתחתוני' כמו אבנים ועפר הדומם כי אבן ד"מ שמה מורה

1 כי מקור החיות הוא רוח פיו של הקדוש ברוך הוא המתלבש
2 בעשרה מאמרות שבתורה, – בהם נבראו כל הנבראים, ורוח פיו
3 יתברך היה יכול להתפשט לאין קץ ותכלית, ולברא עולמות
4 אין קץ ותכלית לכמותם ואיכותם, ולהחיותם עדי עד, – לא
5 כפי שהם כעת, מוגבלים
6 בכמות ובאיכות וקיומם אינו
7 נצחי, ואילו מבחינת "רוח"
8 פיו" היו יכולים להיברא
9 עולמות בלתי מוגבלים
10 בכמותם ובאיכותם ובעלי
11 קיום נצחי, ולא היה נברא
12 עולם הזה כלל – עולם
13 הזה, שכל הנבראים שבו הם
14 בעלי גבול ותכלית. ומחמת
15 הצטמצמות החיות שמ"רוח"
16 פיו" יתברך, נתהווה העולם
17 הזה עם נבראים בעלי גבול
18 ותכלית. טעמו של דבר,
19 מדוע היו יכולים להיברא
20 עולמות בלי גבול ותכלית
21 מבחינת "רוח פיו" יתברך
22 (בלי צמצומים) – אומר רבנו
23 הזקן במוסגר: (שְׁכָמוֹ
24 שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִקְרָא
25 "אֵין סוּף", כִּדְּ כָּל מִדּוֹתָיו
26 וּפְעֻלּוֹתָיו, – הֵן אֵין סוּף,
27 דְּאֵיתוּ וְגִרְמוֹהֵי חֵד, – הוּא
28 וּמִדּוֹתָיו הֵם דְּבַר אֶחָד, הֵינּוּ
29 – כְּלומר, הַחַיּוֹת הַנִּמְשָׁכֶת
30 מִמִּדּוֹתָיו, שֶׁהֵן חֶסֶד
31 וְרַחֲמִים וּשְׁאָר מִדּוֹתָיו
32 הַקְדוֹשֹׁת, – נִמְשַׁכְת הַחַיּוֹת
33 מִדֶּן עַל יְדֵי הַתִּלְבְּשׁוֹתָן
34 שֶׁמִּתְלַבְּשׁוֹת – הַמִּדּוֹת
35 בְּרוּחַ פִּי – בִּסְפִירַת
36 הַמַּלְכוּת, הַהִתְהוּוֹת הַיָּא

37 ממאמר ו"רוח פיו" יתברך, ככתוב²³: "כי הוא אִמֵּר וַיְהִי", ו"עולם"
38 – על ידי – "חֶסֶד יִבְנֶה"²⁴, – שהעולם נבנה על ידי מדת החסד.
39 כיצד, איפוא, זה בא משניהם – מחסד ומדבר ה' (מלכות)? – אלא
40 הכוונה היא שמדת החסד מתלבשת בדבר ה' ו"רוח פיו" –
41 שההתהוות היא, בדבר ה' ורוח פיו הנעשה כלי ולבוש לחסד
42 זה, – שממנו נברא העולם, כהדין קמצא דלבושה מיניה
43 וביה²⁵. – כאותו צב, שלבושו הוא ממנו ובו עצמו. כך "רוח פיו"

1 "סוכב כל עלמין". — בה החיות אינה מצומצמת בהתאם לנברא, 26
2 אלא היא משפיעה בנברא כפי שהיא במדרגתה העצמית, בלי 27
3 צמצום. הרי שמבחינת החיות היו יכולים להתהוות עולמות בלי 28
4 גבול ותכלית, ודוקא כשהיא מתלבשת באותיות "עשרה מאמרות" 29
5 ובחילופיהן וחילופי 30
6 חילופיהן, מתהווים אז מן 31
7 נבראים בעלי גבול ותכלית, 32
8 כפי שיוסבר להלן: וכל בן 33
9 ומדרגה — שאחרי 34
10 הצמצומים, בבחינת חשבון 35
11 האותיות בלבד, יכול לברא 36
12 ברואים כפי בחינת 37
13 מדרגה זו גם בן לאין קץ 38
14 ותכלית בכמותם 39
15 ואיכותם, להחיות — אותם, 40
16 עדי עד, מאחר שהוא בן 41
17 ה' המתפשט ונאצל — 42
18 ומופרש, מרוח פיו, ואין 43
19 מעצור בו, — אין מעצור 44
20 לפניו מלהתפשט בצורה כזו, 45
21 אך שלא יהיה איכותם 46
22 במעלה גדולה כל כך, 47
23 כאיכות ומעלת ברואים שיוכלו להבראות מבחי' כח 48
24 ומדרגת האותיות עצמן: — ואילו הנבראים המתהווים מחילופי 49
25 האותיות, ומה גם מחשבון האותיות, הם למטה באיכות ובמעלה. 50

1 מורה כי שרשה — של האבן, משם העולה ב"ן — חמשים ושנים, 1
2 במספרו, — השם ב"ן בא מאופן מילוי מסויים של שם הוי', ועוד 2
3 אלף — במלה "אבן", נוספת משם אחר²⁶, (לישעם) [נראה דצריך 3
4 להיות: "למעם"] תידוע ליוצרה. — מדוע נוסף למלה "אבן" 4
5 האלף, למרות ששרשה 5
6 הוא משום ב"ן, בלי אלף. 6
7 והנה, שם ב"ן בעצמו הוא 7
8 בעולמות עליונים מאד, — 8
9 כיצד, איפוא, מתהווה ממנו 9
10 אבן גשמיית? רק שצל ירי 10
11 צמצומים רבים ועצומים 11
12 מדרגה — עליונה יותר, 12
13 למדרגה, — תחתונה יותר, 13
14 ירד ממנו חיות מועט במאד מאד עד שיוכל 14
15 שבעולמות העליונים, חיות 15
16 מועט במאד מאד, עד 16
17 שיוכל להתלבש באבן. וזו 17
18 היא נפש הרוח — החיות 18
19 המצומצמת, המכונה ומתה 19
20 אות — את האבן, מאין 20
21 ליש בכל רגע, וכמו 21
22 שנתבאר לעיל. — שגם 22
23 בדומם יש נפש רוחנית המחיה ומתהווה אותו מאין ליש. וזו — החיות 23
24 המצומצמת ביותר להחיות ולהוות את הנבראים, היא בחינת 24
25 "ממלא כל עלמין", — ממלא כל העולמות. מה שאין בן בחינת 25

שער היחוד והאמונה

כי שרשה משם העולה ב"ן במספרו ועוד אלף נוספת משם אחר (לישעם) [נר' דצ"ל למעם] תידוע ליוצרה. והנה שם ב"ן בעצמו הוא בעולמות עליונים מאד רק שעי' צמצומי' רבים ועצומים ממדרגה למדרגה ירד ממנו חיות מועט במאד מאד עד שיוכל להתלבש באבן וזו היא נפש הדומם המחי' ומתהווה אותו מאין ליש בכל רגע וכמש"ל וזו היא בחי' ממכ"ע משא"כ בחי' סוכ"ע) וכל כח ומדרגה יכול לברוא ברואים כפי בחי' מדרגה זו גם בן לאין קץ ותכלית בכמותם ואיכותם להחיות עדי עד מאחר שהוא כח ה' המתפשט ונאצל מרוח פיו ואין מעצור בו. אך שלא יהי' איכותם במעלה גדולה כ"כ כאיכות ומעלת ברואים שיוכלו להבראות מבחי' כח ומדרגת האותיות עצמן:

כאיכות ומעלת ברואים שיוכלו להבראות מבחינת כח ומדרגת האותיות עצמן: — ואילו הנבראים המתהווים מחילופי האותיות, ומה גם מחשבון האותיות, הם למטה באיכות ובמעלה.

יום שלישי כ"ו סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' פה, פרק ח והנה מ"ש... עד עמ' 170, ולצייר בשכלם.

1 הנבראים לא נוסף בו שום דבר. אופן זה של ידיעה, הסביר, אין ביכולת 66
2 השכל האנושי להבין ולהשיג. בפרק זה, פרק ח, יסביר רבנו חזקוני, שמה 67
3 שאומר הרמב"ם בנוגע לידיעה שלמעלה: "הוא המדע הוא הידוע בו" הוא 68
4 לא רק ביחס לדעתו של הקב"ה, אלא הדבר הוא כך גם ביחס לכל מדותיו 69
5 ושמותיו, וגם ביחס לחכמתו 70
6 ולרצונו, שהם כולם דבר אחד 71
7 עם הקב"ה עצמו. 72
8 והנה, מה שכתב הרמב"ם 73
9 וברונו לברכה שהקדוש - 74
10 ברוך - הוא מהותו 75
11 ועצמותו ודעתו הכל 76
12 אחד ממש, אחדות 77
13 פשוטה ולא מרכבת כלל - בן הענין ממש בכל מדותיו של 78
14 הקדוש - ברוך - הוא, ובכל שמותיו הקדושים והכנויים שבנו 79
15 לו הנביאים והכמייני וברונם לברכה, פגון - מה שהנביאים 80

1 פרק ח. בפרק הקודם, פרק ז', הסביר רבנו חזקוני, שמשמעות הכתוב "אני 51
2 ה' לא שניתני" היא, שהתהוות העולם לא "פעלה" שום שינוי באחדותו של 52
3 הקב"ה - לא בו עצמו ולא בדעתו ובידיעתו. שהרי, למרות שיש מקום לומר, 53
4 שבמה שנתהוו נבראים שהקב"ה יודע אותם, נוסף בידיעה שלמעלה - ידיעת 54
5 הנבראים - הנה באמת אין 55
6 הדבר כך, שכן, הידיעה 56
7 שלמעלה היא דבר אחד עם 57
8 הקב"ה עצמו (אין זה כמו 58
9 שהדבר אצל האדם, שהידיעה 59
10 היא דבר נוסף בנפשו, כי נפשו 60
11 של האדם היא מורכבת, ולא 61
12 אחדות פשוטה). כיוון שאחדותו 62
13 יתברך היא אחדות פשוטה, בלי שום הרכבה, מן ההכרח לומר שידעתו היא 63
14 סוג ידיעה אחר לגמרי: בידיעת עצמו הוא יודע כל הנבראים המתהווים 64
15 ממנו, וידיעת עצמו" הרי ישנה גם לפני שנתהוו הנבראים, כך שבידיעת 65

26. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה אוה"ת להצ"צ עה"פ ויקח מאבני המקום שאל"ף משם מ"ה. עד"ז בתו"א משפטים (עח, סע"ב). במאו"א (א, ד) מפרש באופן אחר. וראה ג"כ לקו"ת שה"ש (יג, ב) קה"י מע' אבן ועוד. וי"ל שלכן כתב כאן סתם משם אחר כי אית אבן ואית אבן (זח"ג רעט, ב)."

1 וחכמינו ז"ל מכנים את הקב"ה בתור: "תנון" ו"רחום" ו"חסיד"
2 ו"כיוצא בזה" - מדות בהן מכנים את הקב"ה, וכן מה שנקרא -
3 הקב"ה, "חכם", ו"דכתיב: - כמו שכתוב: "וגם הוא חכם וגו'",
4 וכן - גם, ו"צונו" - כמו שכתוב: "כי רוצה ה' את יראיו" ו"חפץ
5 חסד הוא" - לעשות חסד
6 עם נבראים, ו"רוצה
7 בתשובתם של רשעים
8 ואינו חפץ במיתתם
9 וברשעתם" - הרי יש כאן
10 שני הענינים, מה שהוא
11 רוצה ומה שהוא לא רוצה
12 ו"מהור עינים מראות
13 ברע" - דבר שאין הוא
14 רוצה בו. הרי שמיידים
15 להקב"ה גם מדות, גם חכמה
16 ושכל וגם רצון - אך אין
17 רצונו ו"חכמתו ומדת
18 חסדו ו"רחמנותו ושאר
19 מדותיו מוסיפים בו רבוי
20 ו"רחבה חס ושלום
21 במהותו ועצמותו, אלא
22 עצמותו ומהותו ו"רצונו
23 וחכמתו ו"דעתו, ו"חכמתו
24 ומדת חסדו ו"גבורתו
25 ו"רחמנותו, ו"תפארתו
26 ה"כללות מחסדו וגבורתו,
27 וכן שאר מדותיו
28 הקדושות - הרי עצמותו
29 ומהותו וכל כוחותיו, רצון
30 וספירות, חב"ד ומדות, הם
31 הכל אחדות פשוטה ממש, שהיא היא עצמותו ומהותו, ו"כמו
32 שכתב הרמב"ם ז"ל, שדכר זה - שדעתו וכדומה של הקב"ה,

שער היחוד והאמונה

והחסיד וכיוצא בהן וכן מה שנקרא חכם דכתיב
וגם הוא חכם וגו' וכן רצונו כי רוצה ה' את יראיו
וחפץ חסד הוא ורוצה בתשובתם של רשעים ואינו
חפץ במיתתם וברשעתם וטהור עינים מראות ברע
אין רצונו וחכמתו ומדת חסדו ורחמנותו ושאר
מדותיו מוסיפים בו ריבוי והרכבה ח"ו במהותו ועצמותו
אלא עצמותו ומהותו ורצונו וחכמתו ובינתו ודעתו
ומדת חסדו וגבורתו ורחמנותו ותפארתו הכלולה
מחסדו וגבורתו וכן שאר מדותיו הקדושות הכל
אחדות פשוטה ממש שהיא היא עצמותו ומהותו
וכמו"ש הרמב"ם ז"ל שדכר זה אין כח בפה לאמרו
ולא באזן לשמעו ולא בלב האדם להכירו על בוריו
כי האדם מצייר בשכלו כל המושכלות שרוצה
להשכיל ולהבין הכל כמות שהם בו כגון שרוצה
לצייר בשכלו מהות הרצון או מהות חכמה או בינה
או דעת או מהות מדת חסד ורחמים וכיוצא בהן
הוא מצייר כולן כמות שהן בו אבל באמת הקדוש
ב"ה הוא רם ונשא וקדוש שמו כלומר שהוא קדוש
ומובדל ריבוא רבבות עד אין קץ ותכלית מדרגות
הבדלות למעלה מעלה מערך וסוג ומין כל התשבחות
והמעלות שיוכלו הנבראים להשיג ולצייר בשכלם

נקרא "הקדוש ברוך הוא", כי הוא קדוש ומובדל מכל מדרגה
ומעלה שבגדר השגתו של נברא;

יום רביעי כ"ז סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 170, כי המעלה ומדרגה... עד עמ' פו, ומקור החיות.

שער היחוד והאמונה

כי המעלה ומדרגה הראשונה אצל הנבראים היא
החכמה שלכן נקראת ראשית כי באמת היא ראשית
ומקור כל החיות בנבראים כי מהחכמה נמשכות
בינה ודעת ומהן נמשכות כל המדות שבנפש
המשכלת כמו אהבה וחסד ורחמים וכיוצא בהן
וכיוצא בזה, - כל המדות באות מהשכל - חכמה, בינה ודעת.

65 כי המעלה ומדרגה
66 הראשונה אצל הנבראים
67 היא החכמה, שלכן
68 נקראת - החכמה,
69 "ראשית", - "ראשית"
70 חכמה⁶, ועל "בראשית
71 (ברא אלקים) אומר תרגום
72 יונתן: "בחכמתא" - משמעות
73 המלה "ראשית" היא לא רק
74 ראשונה, אלא - הנעלית ביותר והמקור של כל השאר, ובגלל כך

למעשה, מן ההכרח שהם יעברו השתלשלות וירידה כזו בדוגמת
הירידה שישנה בדיבור, כשהוא מדבר ומצווה לזולת לתת, תרי כח
הנפש וחיותה המתלבש בעשייה זו, – בעשיית הדבר, הוא כאן
ממש לגבי כח הנפש וחיותה המתלבש בדבור האדם, וכערך
ומשל הגוף לנשמה, –
כשם שאין שום השנוות בין
הגוף לנשמה, כך לא שייך
להשוות את הכוח והחיות
של הנפש המתלבשים
במעשה, לגבי הכוח והחיות
המתבטאים בדיבור;
וכשהכוח וחיות הנפש ירדו
עד לעשיית הדבר במעשה,
עבר כבר הכוח צמצום גדול
בהרבה מאשר הכוח
שבדיבור; וכן ערך אותיות
הדבור לאותיות
המחשבה, – אותיות
הדיבור לגבי אותיות
המחשבה, אין להן ערך
כלל, כשם שאין שום ערך
לאותיות הדיבור לגבי
אותיות המחשבה; וכן ערך
אותיות המחשבה למחות
המדה המלכשת בה
ומחיה אותה וכן ערך מהות וחיות המדה לגבי
החכמה וכינה ודעת שכללותן הוא השכל שממנו
נמשכה מדה זו וכל זה בנפש האדם ונפש כל
הברואים שבכל העולמות עליונים ותחתונים שכולם
החכמה היא ראשית ומקור החיות:

החכמה וכינה ודעת, שכללותן הוא השכל שממנו נמשכה
מדה זו – הרי, שבכל סדר ירידת המדרגות מלמעלה למטה, אין
למדרגה התחתונה שום ערך כלל לגבי המדרגה שמעליה; למדות
אין שום ערך לגבי שכל, למחשבה אין שום ערך לגבי המדה, וכך
לדיבור לגבי המחשבה, ולמעשה לגבי דיבור. וכל זה – הוא, בנפש
האדם ונפש כל הברואים שכל העולמות עליונים ותחתונים,
שכללם החכמה היא ראשית ומקור החיות: – ואילו הקב"ה –
יטביר רבנו הזקן בפרק הבא – הוא כל כך נעלה מחכמה, שהיא לגבי
כעשיה ממש.

וכנראה – כפי שרואים, בחוש, שהקמן שאין בו דעת הוא בכעס
תמיד ואכזרי, וגם אהבתו היא לדברים קטנים שאין ראוי
לאהבם, וכל כך למה? מפני שאין בו דעת לאהב דברים הראויים
לאהבם, שהאהבה כפי הדעת. – כשיש לאדם יותר דעת,
מתבטאת גם אהבתו
לדברים יקרי ערך יותר; ואם
דעתו פחותה, גם אהבתו
היא לדברים פחותי ערך.
כלומר, המדות תלויות
בשכל, בדעת – מפני שהן
נמשכות משכל ודעת.
ומהמדות שפנפנש
נמשכות בה תבות
ואותיות המחשבה, – מן
המדות נוצרות בנפש
האותיות והמלים של
המחשבה, שהנפש מחשבת
בדבר שאהבה, או איך
לפעל החסד ורחמים, וכן
בשאר מדות. – שמדן באות
האותיות שבמחשבה,
ומחשבתו של אדם קשורה
במדות. וכלל מחשבה
שבעולם – מלכשת בה
איוז מדה המביאה לחשב
מחשבה זו, ומדה זו היא
חיותה של מחשבה זו. –
המדה שהביאה את
המחשבה הזו היא המחיה
אותה, ומאותיות
המחשבה – שהאדם חושב,
נמשכות אותיות הדבור, –
שבמחשבה, חיותן ממש. – של אותיות הדבור שהאדם דובר.
והדבור מביא לידי מעשה הצדקה וחסד, כגון המלך שפועל
לעבדיו ליתן. – דבר של טוב וחסד, הרי זה, שציווי המלך "פועל"
שמחשבת המלך תבוא על ידי דיבורו במעשה בפועל, וגם כשהאדם
עושה בעצמו איזה דבר – את מה שהוא חושב לעשות – שבמקרה
זה אין זה צריך לכאורה לעבור דרך הדיבור, אלא ממחשבה מיד
למעשה: הוא חושב לעשות מעשה והוא עושה אותו, מוטבר מיד
להלן, שגם במקרה כזה, כדי שהכוח והחיות יבואו ממחשבה

יום חמישי כ"ח סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' פו, פרק ט אבל לגבי... עד עמ' פו, אין קץ.

שער היחוד והאמונה

ומקורה, היא סוף מעשה
אצלו, דחינו שנהשבת
כאלו היא בחינת ומדרגת
עשייה לגבי הקדוש-ברוך

פרק ט אבל לגבי הקדוש ברוך הוא מדרגת
החכמה שהיא תחלת מחשבה
וראשיתה היא סוף מעשה אצלו דחינו שנהשבת

פרק ט. אבל לגבי
הקדוש-ברוך-הוא, מדרגת
החכמה, שהיא תחלת
מחשבה וראשיתה, –

1 הוא, בְּדַבְּרָתֵיבּ: – כמו שכתוב: "כָּלֶם בְּחֻמָּה עֲשִׂיתָ". –
 2 שלכאורה, היה מתאים להשתמש לגבי חכמה, במלה "השכלת"
 3 (כולם בחכמה השכלת) או בלשון אחרת של שכל – מדוע אומר
 4 הפסוק "עשית" כשמדובר אודות חכמה? – אלא הכוונה היא,
 5 שחכמה היא כעשיה לגבי
 6 הקב"ה, וְהִינוּ לִזְמַר, שְׂפָעֵרֶךָ הַחַיִּית שְׂפָעֵשִׂיהָ
 7 גּוֹפְנִית וְנִשְׁמִית לְעֶרֶךְ
 8 חַיִּית הַחֻמָּה, שְׁהִיא –
 9 החכמה, רֹאשִׁית וּמְקוֹר
 10 הַחַיִּית בְּאֶדָם וְכָל
 11 הַבְּרִיאָה גִשְׁמִיִּים, –
 12 שלגבי חכמה, מקור החיות
 13 ותחילתה, אין שום ערך
 14 כלל לחיות של עשיה,
 15 שהיא החיות הנמוכה
 16 ביותר, שְׁהִיא – החיות של
 17 עשיה, היא בְּאֵין לִגְבִי
 18 חַיִּית שְׂפָאוֹתִית תְּדַבֵּר,
 19 שְׁהִיא – החיות של אותיות
 20 הדיבור, היא בְּאֵין לִגְבִי
 21 חַיִּית שְׂפָאוֹתִית
 22 הַמְחֻשָּׁבָה, שְׁהִיא – החיות
 23 שמתאיות המחשבה, היא
 24 בְּאֵין לִגְבִי חַיִּית וּמַעֲלָת הַמְּדוּת שִׁמְחָה נִמְשָׁכָה מִחֻשָּׁבָה
 25 – כפי שהוסבר לעיל, שכל האותיות שבמחשבה באות מאיזו מדה
 26 שהיא הגורמת שהנפש תהדרר באותיות מחשבה אלו. הרי ברור
 27 הדבר, שהחיות של אותיות המחשבה, היא כאפס לגבי החיות של
 28 המדות, שממנה באות אותיות מחשבה אלו, שְׁהִיא – החיות של

שער היחוד והאמונה

כאילו היא בח' ומדרגת עשייה לגבי הקדוש ב"ה
 כדכתיב כולם בחכמה עשית והיינו לומר שכערך
 החיות שבעשיה גופנית וגשמית לערך חיות החכמה
 שהיא ראשית ומקור החיות באדם וכל הברואים
 גשמיים שהוא כאין לגבי חיות שבאותיות הדבור
 שהוא כאין לגבי החיות שבאותיות המחשבה שהוא
 כאין לגבי חיות ומעלת המדות שמהן נמשכה
 מחשבה זו שהוא כאין לגבי חיות ומעלת ומדרגת
 החכמה בינה ודעת מקור המדות כן ממש ערך
 מדרגת ומעלת החכמה שהיא ראשית ומקור החיות
 שבכל העולמות לגבי הקדוש ב"ה בכבודו ובעצמו
 המרומם והמתנשא ריבוא רבבות מדרגות רוממות
 יותר מרוממות מדרגת החכמה על בח' חיות שבעשייה
 שהיא רוממות חמש מדרגות לבד שהן מדרגות בח'
 עשייה ודבור ומחשבה ומדות ושכל אבל הקדוש ב"ה
 רם ומתנשא ממדרגת החכמה רבבות מדרגות כאלו
 עד אין קץ

על בחינת חיות שְׂפָעֵשִׂיהָ, שְׁהִיא – רוממות החכמה לגבי
 עשיה, היא רוממות – של חמש מדרגות לבד, שֶׁהֵן מִדְּרָגוֹת
 בְּחִינַת עֲשִׂיהָ וְדַבּוּר וּמְחֻשָּׁבָה וּמְדוּת וְשִׁכּוּל. אֲכָל הַקְּדוּשָׁה
 בְּרוּךְ־הוא רם ומתנשא מִמְּדְרָגַת הַחֻמָּה רַבּוֹת מִדְּרָגוֹת
 בְּאֵלוֹ עַד אֵין קֵץ.

יום שישי כ"ט סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' פו, רק מפני שאין... עד עמ' פז, ידוע למשכילים.

59 רַךְ – אם כך הדבר, מדוע אנו אומרים רק שחכמה לגבי הקב"ה היא
 60 כמו עשיה לגבי חכמה, הרי ה"עצם" הוא למעלה מעלה בהרבה
 61 מאשר עשיה לגבי חכמה? –
 62 הרי זה מִפְּנֵי שֶׁאֵין
 63 בְּנִבְרָאִים כֹּחַ לְהַשִּׁיג רַךְ
 64 הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת מִמְּדְרָגַת
 65 חֻמָּה, שְׁהִיא רֹאשִׁיתָם, –
 66 איך שהיא יורדת לִמְדְרָגַת
 67 עֲשִׂיהָ הַשְּׁפָלָה, לְכַךְ אָנוּ
 68 אוֹמְרִים שֶׁלִּגְבִי הַקְּדוּשָׁה
 69 בְּרוּךְ־הוא נִחְשָׁב מִדְּרָגַת
 70 הַחֻמָּה בְּמִדְרָגַת עֲשִׂיהָ

שער היחוד והאמונה

רק מפני שאין בנבראים כח להשיג רק
 ההשתלשלות ממדרגת חכמה שהיא ראשיתם למדרגת
 עשיה השפלה לכך אנו אומרים שלגבי הקדוש ב"ה
 נחשבת מדרגת החכמה כמדרגת עשיה ממש דהיינו
 לומר שהוא רם ונשא ונעלה עילוי רב מאד מאד
 ממדרגת החכמה ולא שייך כלל לייחס אצלו שום
 ענין המתייחס לחכמה אפילו בדרך מעלה ועילוי

ענין המתייחס לחכמה אפילו בדרך מעלה ועילוי

המדות, היא בְּאֵין לִגְבִי חַיִּית וּמַעֲלָת וּמְדְרָגַת הַחֻמָּה בִּינָה
 וְדַעַת מְקוֹר הַמְּדוּת – הרי, שמעשיה עד לעלינות החכמה, ישנן
 חמש מדרגות, שכל אחת מהן היא כאין לגבי המדרגה שלמעלה
 ממנה – הרי על אחת כמה וכמה שמהתחתון ביותר (עשיה) לגבי
 העליון ביותר (חכמה),
 וכערך שבין עשיה לגבי
 חכמה – כן מִמֶּשׁ עֶרֶךְ
 מִדְּרָגַת וּמַעֲלָת הַחֻמָּה,
 שְׁהִיא רֹאשִׁית וּמְקוֹר
 הַחַיִּית שְׂפָכָל הָעוֹלָמוֹת,
 – שכן, כאן מדובר אודות
 ספירת החכמה של עולם
 האצילות, שהיא המקור
 לעולם האצילות, שהוא
 העולם העליון ביותר,
 וממילא מקור שאר
 העולמות שלמטה מעולם
 האצילות – לחכמה זו אין
 כל ערך, לִגְבִי הַקְּדוּשָׁה
 בְּרוּךְ־הוא בְּכַבּוּדוֹ
 וּבְעֲצָמוֹ, הַמְּרומָם
 וְהַמְתַּנְשָׂא רַבּוֹת רַבּוֹת
 מִדְּרָגוֹת רוממות, יותר
 מִרוממות מִדְּרָגַת הַחֻמָּה

מִמֶּשׁ, – שמחכמה עד עשיה בנבראים היא הירידה הגדולה ביותר
 של מדרגות שבאפשרותם להשיג, דְּהֵינּוּ לִזְמַר – כלומר, שְׁהִיא –
 יתברך, רם ונשא ונעלה
 עִלּוּי רַב מְאֹד מְאֹד
 מִמְּדְרָגַת הַחֻמָּה. וְלֹא
 שִׁיךְ כָּלֵל לִיחֹס אֲצִלוֹ שׁוֹם
 עֵנִין הַמְּתִיחִם לְחֻמָּה,
 אֲפִלוּ – לא בְּדֶרֶךְ מַעֲלָה
 וְעִלּוּי רַב, – אפילו
 התייחסות לחכמה כדי לציין
 איך הוא ברוך הוא למעלה
 מחכמה – גם זה אינו

1 מתאים, כגון לומר עליו – על הקב"ה, שאי אפשר לשום נברא
2 עליונים ותחתונים להשיג חכמתו או מהותו, – כאן הרי
3 משתמשים בענין ההבנה באופן של שלילה ועליונות, שאי אפשר
4 להבין את הקב"ה – ובכל זאת לא שייך לומר כך אודות הקב"ה, כי

5 ענין ההשגה מתחת ונופל

6 – רק על דבר חכמה

7 ושכל, לומר שאפשר

8 להשיג, או אי אפשר

9 להשיג מפני עמק המושג;

10 אבל הקדוש-ברוך-הוא

11 שהוא למעלה מן השכל

12 ותחכמה – לא שיד כלל

13 לומר בו שאי אפשר

14 להשיג מפני עמק המושג,

15 – וזאת מפני כי – הקב"ה,

16 אינו בבהינת השגה כלל,

17 והאומר עליו – על הקב"ה,

18 שאי אפשר להשיג – הוא

19 באומר על איזו חכמה

20 רמה ועמקה, שאי אפשר

21 למששה בידים מפני עמק

22 המושג, שכל השומע –

23 דברים אלה, יצחק לו, לפי

24 שחוש המשוש אינו

25 מתחת ונופל אלא על

26 עשייה גשמית הנתפסת

27 בידים, – דבר גשמי,

28 הנעשה ונלקח בידים,

29 מתאים לומר עליו, שיכולים

30 למששו בידים, ואילו ענין

31 של שכל, ה"מתקבל" בשכל

32 בלבד, לא מתאים כלל לומר שהחכמה היא כל כך עמוקה, שאי

33 אפשר למשש אותה בידים. וככה ממש נחשבת לגבי הקדוש

34 ברוך-הוא מדרגת השכל וההשגה בעשייה גשמית ממש, ואפילו

35 השגת שכלים – נמצאים בעלי הבנה גדולה, שבעולמות עליונים,

36 ואפילו מדרגת חכמה עלאה – החכמה העליונה, שבעולם

37 האצילות, המהיה את כלם, – כל הנבראים וכל עניני שכל,

38 בדרגותיהם – כמו שכתוב: "כלם בתחמה עשית". – שהתהוות כל

39 הנבראים וחיותם היא מ"חכמה", היינו חכמה דאצילות, אף על פי כן

שער היחוד והאמונה

רב כגון לומר עליו שא"א לשום נברא עליונים
ותחתונים להשיג חכמתו או מהותו כי ענין ההשגה
מתייחס ונופל על דבר חכמה ושכל לומר שאפשר
להשיג או אי אפשר להשיג מפני עומק המושג
אבל הקדוש ברוך הוא שהוא למעלה מן השכל
והחכמה לא שייך כלל לומר בו שאי אפשר להשיג
מפני עומק המושג כי אינו בבחי' השגה כלל והאומר
עליו שאי אפשר להשיג הוא כאומר על איזו חכמה
רמה ועמוקה שאי אפשר למששה בידים מפני עומק
המושג שכל השומע יצחק לו לפי שחוש המישוש
אינו מתייחס ונופל אלא על עשייה גשמית הנתפסת
בידים וככה ממש נחשבת לגבי הקב"ה מדרגת
השכל וההשגה כעשייה גשמית ממש ואפילו השגת
שכלים שבעולמות עליונים ואפילו מדרגת חכמה
עילאה המחיה את כולם כדכתיב כולם בחכמה
עשית. ומה שהקדוש ברוך הוא נקרא חכם בכתוב
וגם חז"ל כינו לו מדרגת ומעלת החכמה היינו משום
שהוא מקור החכמה שממנו ית' נמשך ונאצל מהות
מדרגת חכמה עילאה שבעולם האצילות וכן רחום
וחסיד על שם שהוא מקור הרחמים והחסדים וכן
שאר המדות שכולן נמשכו ונאצלו ממנו יתברך
ודרך וענין ההמשכה והאצילות איך ומה ידוע
למשכילים

נחשבת גם חכמה עילאה (עליונה) שבאצילות כעשיה לגבי הקב"ה,
שכן, הקב"ה הוא בלי ערך למעלה מחכמה שבאצילות – ממילא לא
מתאים כלל לומר, שאי אפשר להבינו בחכמה ושכל, כיוון שענין
החכמה והשכל אינו ה"חוש" כלל שעל ידו אפשר להשיג, כי הוא
למעלה לגמרי מכך. ומה

שהקדוש-ברוך-הוא נקרא

"חכם" בכתוב, – הרי שכן

מייחסים לו ענין החכמה, וגם

חכמינו וקדושים לברכה

כינו לו מדרגת ומעלת

החכמה, – שהוא יתברך

חכם, הינו משום שהוא

מקור החכמה, שממנו

יתברך נמשך ונאצל – לגבי

נבראים נאמר הלשון

"נברא", דבר שנוצר, ולגבי

מדריגה שמעולם האצילות,

הלשון הוא "נאצל", שנאצל

ונפרש ממנו יתברך מדריגה

זו ונאצל זה, מהות מדרגת

חכמה עלאה – עליונה,

שבעולם האצילות. וכן –

מה שקוראים לקב"ה בשם:

"רחום" ו"חסיד", – למרות

שהוא למעלה לגמרי ממדות

רחמים וחסד, הרי זה מפני

על שם שהוא מקור

הרחמים והחסדים. וכן

שאר המדות, – שמה

שמצינים את הקב"ה במדות

האחרות, הרי זה מפני שהוא

מקור למדות אלו, שכלן – כל המדות, נמשכו ונאצלו ממנו

יתברך. ודרך וענין ההמשכה והאצילות, – כיצד נמשכו ונאצלו

חכמה ומדות מהקב"ה, שהוא למעלה לגמרי מחכמה ומדות, ואף גם

אחרי שנמשך ענין החכמה והמדות, הן דבר אחד אתו יתברך, איך –

נמשך ונאצל ענין החכמה והמדות מ"אין סוף" שלמעלה לגמרי

מחכמה ומדות, ומה – איזו מהות נאצלה כאן, שבהיותה ענין של

חכמה או מדות, היא דבר אחד אתו יתברך, הנה דבר זה ידוע

למשכילים².

2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בבי' יותר בכ"מ בדא"ח – לדוגמא מצות האמנת אלקות וכו'". מראי-מקומות בענין זה אפשר למצוא גם בספר הערכים – חב"ד, כרך ד', ערך "אורות דספירות – פשיטותם או ציורם".

יום שבת קודש ל' סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' פז, הגה"ה (סוד הצמצום... עד עמ' פז, מן השכל.

1 (הגהה: - ב"הגהה" זו מוסבר בקיצור ענין הצמצומים שהיו נדרשים כדי
2 שמאור אין סוף, ייצאל ענין של חכמה ומדות: סוד הצמצום באור-אין
3 סוף ברוך-הוא, - שלפני הצמצום האור הבלי גבול, והצמצום פעל
4 שיתגלה כוח הגבול שבאור אין סוף, וצמצום אדם קדמון, - היינו
5 המחשבה הראשונה הכוללת
6 כל סדר ההשתלשלות - נעשה
7 כבר כאן ענין של מחשבה, אבל
8 מחשבה כזו הכוללת כל סדר
9 ההשתלשלות, וסוד - הצמצום
10 של הדיקנא, - זקן ושערות,
11 שהם ענין של צמצומים: כשם
12 שבשערה החיות מצומצמת
13 ביותר, עד שגם כשחותכים את
14 השערה אין האדם חש בכאב,
15 כך מזהוה "סוד הדיקנא" אופן
16 נוסף בצמצומים, שסוד כל
17 הצמצומים - הוא, לצמצם
18 האור - כדי שיוכל, שיתלבש
19 בבחינות כלים ד' ספירות.
20 - שבעולם האצילות. כלים"ם הם
21 ענין של חכמה וחסד, ואילו
22 "אור" הוא פשוט, בלי ציור של
23 חכמה וחסד; הנה בשעה שהוא
24 מצמצם את עצמו ונעשה ענין

25 של כלים, של חכמה וחסד, בהם מתלבש ומתייחס האור, אז מתהווה ענין
26 החכמה והחסד ובאופן שהם דבר אחד אתו יתברך. והנה, אחר שנתלבש
27 אור-אין-סוף בבחינת כלים ד' חכמה-פינה-דעת, אז שניך לומר מה
28 שכתב הרמב"ם: - שהדעת והידעה שלמעלה הן באופן ש"הוא הידע,
29 והוא המדע, והוא הידוע, - הכל זה "הוא", הוא יתברך, ובידיעת עצמו
30 וכו', - יודע כל הנבראים. לפי שבחינת כלים ד' אצילות נעשים נשמה
31 ותיות ל' - עולמות בריאה-יצירה-עשיה ולכל אשר בהם. - לכל
32 הנבראים שבעולמות. ובידיעת עצמו" שבכלים דאצילות, הוא יודע כל
33 הנבראים של בריאה - יצירה - עשיה המקבלים חיותם מהם. אך, כל זה שייך
34 אחרי שהאור מצטמצם על ידי צמצומים שונים, עד שיוכל האור
35 להתלבש בכלים שבאצילות. אבל בלי צמצום ותלבשה הנזכר לעיל -
36 כאמור לעיל, של האור בכלים, לא שניך כלל לומר "הוא הידע, והוא

שער היחוד והאמונה

הגה"ה

(סוד הצמצום באור א"ם ב"ה וצמצום
א"ק וסוד הדיקנא שסוד כל הצמצומים
לצמצום האור שיתלבש בבחי' כלים ד"ם
והנה אחר שנתלבש אור א"ם בבחי'
כלים דחב"ד אז שייך לומר מ"ש הרמב"ם
הוא הידוע והוא המדע והוא הידוע
ובידיעת עצמו וכו' לפי שבחי' כלים
דאצילות נעשים נשמה וחיות לבו"ע
ולכל אשר בהם אבל בלי צמצום
והלבשה הנ"ל לא שייך כלל לומר הוא
הידוע והוא המדע וכו' כי אינו בבחי'
וגדר דעת ומדע כלל ח"ו אלא למעלה
מעלה עליו רב עד אין קץ אפי' מבחי'
וגדר חכמה עד שבחי' חכמה נחשבת
אצלו ית' בבחי' עשיה גשמית):

וזהו דמיהמנותא בזה"ק רוא דמיהמנותא
שהיא האמונה שלמעלה מן השכל:

37 המדע וכו', - כלומר, לא שייך כלל לומר בו ענין של ידיעה, גם לא באופן
38 של "הוא הידוע הוא המדע וכו', ב' - הקב"ה, אינו בבחינת ויגדר דעת
39 ומדע כלל חס ושלום, אלא - הוא, למעלה מעלה עליו רב עד אין
40 קץ אפילו בבחינת ויגדר חכמה, - שגם האופן של "הוא הידוע והוא
41 המדע כו'" הוא גדר פרטי של
42 חכמה, כלומר, זהו חכמה ולא
43 ענין של חסד - הנה הוא יתברך
44 למעלה מעלה לגמרי מכך, עד
45 שבחינת חכמה נחשבת
46 אצלו יתברך בבחינת עשיה
47 גשמית): על כל פנים הרי
48 אמר, שהדרך והאופן כיצד
49 נמשך ונאצל מאור אין סוף
50 ענין של חכמה ומדות, ובכל
51 זאת תהיינה דבר אחד עם
52 אור אין סוף, עד ש"הוא
53 המדע וכו'" - דבר זה ידוע
54 למשכילים, ורבנו הזקן
55 ממשיך ואומר: והנה, אין
56 לנו עסק בנסתרות, -
57 כיצד נאצלו הספירות מאור
58 אין סוף, ובאופן זה שהן דבר
59 אחד עם אור אין סוף. אך
60 "הנגלות לנו", - הוא,
61 להאמין אמונה שלמה דאיהו וגרמוהי חד, - הוא יתברך
62 ו"גרמוהי" הכלים והספירות שלו הם דבר אחד, דיינו מדותיו של
63 הקדוש-ברוך-הוא ורצונו וחכמתו ודינתו ודעתו - הם דבר
64 אחד עם מהותו ועצמותו, המרוקם לבדו רוממות אין קץ
65 בבחינת חכמה ושכל והשגה. ולכן, - מפני שהוא למעלה לגמרי
66 מענין של שכל והשגה, גם יחודו שמתחד עם מדותיו שהאציל
67 מאתו יתברך, גם בן אינו בבחינת השגה - שיוכל להשיג איך
68 מתחד בהן. - אלא זה ענין שיש "לקחתו" באמונה. ולכן נקראו
69 מדותיו של הקדוש-ברוך-הוא - שהן הספירות - בזה
70 הקדוש: "רוא דמיהמנותא", - סוד האמונה, שהיא האמונה
71 שלמעלה מן השכל: - שכן, אין השכל יכול להשיג זאת, ואפשר
72 "לקבלו" רק באמונה.

יום ראשון	יום ראשון	כד סיון	ה'תש"ג
תהלים: מפרק קיג עד פרק קיח	שיעורים. חומש: קרח, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: קיג-קיד. תניא: והנה מכאן . . . "166" הכל א'.		
השואל במה היא ההתקשרות שלו אלי מאחר שאין אני מכיר פנים. ..ההתקשרות האמתית היא על ידי למוד התורה, כשהוא לומד המאמרי חסידות שלי, קורא את השיחות ומתחבר עם ידידי, אנ"ש [=אנשי שלומנו, חסידי חב"ד] ותלמידי התמימים יחיו, בלמודם ובהתועדותם, ומקיים בקשתי באמירת תהלים ובשמירת זמני הלמודים, הנה בזה היא ההתקשרות.			

יום שני	יום שני	כה סיון	ה'תש"ג
תהלים: פרק קיט אשרי . . . עד פסוק צו מצותך מאד	שיעורים. חומש: קרח, שני עם פירש"י. תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד. תניא: וז"ש בתקונים . . . "166" דממלא לון.		
"דאגה בלב איש ישחנה", ואמרו רבותינו זכרונם לברכה שני פרושים: יסיחנה מדעתו, ישיחנה לאחרים. ופרש ה"צמח צדק": לאחרים רק בגוף, אבל מאחדים אתו עמו, שמרגישים את ענינו.			

יום שלישי	יום שלישי	כו סיון	ה'תש"ג
תהלים: מפסוק צו מה . . . עד סוף הפרק לא שכחתי	שיעורים. חומש: קרח, שלישי עם פירש"י. תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי. תניא: וזה ג"כ ענין . . . "פד" בפועל ממש.		
"וירדו חיים שאולה" – שגם בשאול חושבים שהם חיים. הברכה ב"וירדו חיים שאולה", כמו "בני קרח לא מתו", מקום נתבצר להם ועשו תשובה, כי תשובה מועלת רק כל עוד שהוא חי, וזוהי הברכה, שגם בשאול יהיו חיים ויוכלו לעשות תשובה.			

יום רביעי	יום רביעי	כז סיון	ה'תש"ג
תהלים: מפרק קכ עד פרק קלד	שיעורים. חומש: קרח, רביעי עם פירש"י. תהלים: קכ-קלד. תניא: וממלא . . . "פד" ותכלית.		
כתיב "וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה". האדם, עליו רק לעשות כלי לפרנסתו, ולהשתדל בכל כחו אשר הכלי יהיה טהור מכל סיג ופסלת דאונאה כו', הינו שיהיה הכל על פי דיני התורה, אשר אז הוא כלי ראוי לברכה העליונה בשנים: פרנסה ברוח, ואשר הפרנסה תלך למקום הראוי.			

יום חמישי	יום חמישי	כח סיון	ה'תש"ג
תהלים: מפרק קלה עד פרק קלט	שיעורים. חומש: קרח, חמישי עם פירש"י. תהלים: קלה-קלט. תניא: כי מקור . . . -168 מדותיו.		

הצ"צ בספרו לבנו אאזמו"ר מאורע מחייו, סיים: מיט דעם וואָס מען העלפט א אידען אין פרנסה, אפילו פאַרדינען זיבעציג קאָפּיקעס (מטבע קטנה ברוסיא) אין א קעלבעל, איז אלע שערי היכלות העליונים זיינען פאר איהם אָפּען.
כעבור כמה שנים סיפר אאזמו"ר כל הנ"ל לאאזמו"ר והוסיף: מ'באדארף אפילו וויסען די וועג צו די היכלות העליונים, נאָר דאָס מאַכט ניט אויס, עס דארף זיין דער עיקר, העלפען בלבב שלם מיט א געפיל, האָבען א געשמאַק אין א אידען טאָן א טובה.

ה"צמח צדק" בספרו לבנו אָדני אָבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] מאַרע מחייו, סיים: בְּזֶה שְׁמִיעִים לַיהוּדֵי בְּפִרְסָתוֹ, אָפְלוּ לְהַרְוִית שְׁבָעִים "קאָפּיקעס" (מטבע קטנה בְּרוּסְיָא) בְּסִחַר עֲגָלִים, כָּל שְׁעָרֵי הַהִיכָלוֹת הָעֲלִיּוֹנִים פְּתוּחִים עֲבוּרוֹ.
כעבור כמה שנים ספר אָדני אָבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] כָּל הַנִּזְכָּר לַעֲלִיל לַאֲדֹנֵי אָבִי מוֹרֵי וְרָבִי [הרש"ב], וְהוֹסִיף: צָרִיךְ גַּם לְדַעַת אֶת הַדֶּרֶךְ לַהִיכָלוֹת הָעֲלִיּוֹנִים, אֲךָ אֵין זֶה מְשֻׁנָּה, צָרִיךְ שִׁיחָה הָעֶקֶר לְסִיעַ בְּלִבָּב שְׁלֵם בְּרָגֶשׁ, שִׁיחָה תַעֲנוּג בַּעֲשִׂית טוֹבָה לַיהוּדִי.

יום שישי	יום שישי	כט סיון	ה'תש"ג
תהלים: מפרק קמ עד פרק קמד	שיעורים. חומש: קרח, ששי עם פירש"י. תהלים: קמ-קמד. תניא: והחשבון . . . האותיות עצמן.		

עבודת האדם על פי תורת החסידות, להרגיל את עצמו לראות ענין השגחה פרטית, איך כי בטובו יתברך מחדש את העולם והנבראים בכל רגע בהשגחתו הפרטית, אשר זה אף זה הוא מציאות הנבראים חיותם וקיומם.

שבת קודש	שבת	ל סיון, שר"ח	ה'תש"ג
תהלים: מפרק קמה עד פרק קנ	שיעורים. חומש: קרח, שביעי עם פירש"י. תהלים: קמה-קנ. תניא: פרק ח. והנה . . . ומקור החיות.		

העברת הפרשה שמו"ת – פסוק פסוק. וקורין גם ההפטר, או שתי ההפטרות אם הוא שבת ר"ח, או פרשיות מחוברות וכיוצא בזה.
מענה רבינו הזקן לאברך עילוי מצוין ובעל כשרון מפורסם כשנכנס ליחידות שלו הראשונה – בשנת תקנ"ה בליאזנא: רוחניות וגשמיות זיינען הפכים בעצם מהותם. דאָס וואָס עס איז א מעלה אין גשמיות, איז א חסרון אין רוחניות.
אין גשמיות איז א שמח בחלקו דער גרעסטער בעל מעלה. און דורך עבודה וועט אזא איינער צוקומען צו די העכסטע מדריגות. אין רוחניות אָבער איז א שמח בחלקו דער גרעסטער חסרון, און ער ווערט, ר"ל, א יורד ונופל.

העברת הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום – פסוק פסוק. וקורין גם ההפטר, או שתי ההפטרות אם הוא שבת ראש חדש, או פרשיות מחוברות וכיוצא בזה.

מַעֲנֵה רַבְּנוּ הַזֶּקֶן לְאַבְרָהָם עָלָיו מִצֵּין וּבְעַל כְּשֶׁרוֹן מִפְּרָסָם, כְּשֶׁנִּכְנָס לִיְחִידוֹת שְׁלוֹ הָרֵאוּנוֹה – בְּשָׁנַת תַּקֵּן"ה בְּלִיאָזְנָא: רוֹחֲנִיּוֹת וְגִשְׁמִיּוֹת הֵם הַפְּכִים בְּעֵצָם מֵהוֹתָם. מֵה שֶׁהוּא מַעֲלָה בְּגִשְׁמִיּוֹת, הוּא חֶסֶד בְּרוֹחֲנִיּוֹת.

בְּגִשְׁמִיּוֹת – הַשְּׁמִת בְּחֶלְקוֹ הוּא בְּעַל מַעֲלָה הַגְּדוֹלָה בְּיוֹתֵר, וְעַל יְדֵי 'עֲבוּדָה' יִגִּיעַ אֶחָד כָּזֶה לְמַדְרָגוֹת הַגְּבוּהוֹת בְּיוֹתֵר. אֲבָל בְּרוֹחֲנִיּוֹת – הַשְּׁמִת בְּחֶלְקוֹ הוּא הַחֶסֶד הַגְּדוֹל בְּיוֹתֵר, וְהוּא נִהְיָה, רַחֲמָנָא לְצֻלָּן, יוֹרֵד וְנוֹפֵל.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ד סיון, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מ"ט סיון... כנראה אשר ענין נשי ובנות חב"ד נשתקע כו', ולפלא אשר לאחר כל אשר ראו בהשגחה פרטית כנראה עדיין לא חדרה ההכרה לפנימיותם אשר אין זהו רק ענין של תעמולה כלפי חוץ אלא **שבעיקר** נוגע לנשי ובנות חב"ד ולביתם ולא רק בענינים של הידור לחוד, ואין הדבר דומה להמצב כשהי' במדינתנו לפנים שאז היתה הברירה רק בשתי הקצוות או במס"נ לצד ימין או הפקירות לצד שמאל לגמרי משא"כ בהמצב עתה וד"ל. וכיון שנשים דעתם קלה הרי ביותר יש לתבוע לארגן זה מהאנשים ויה"ר שיקויים והוא ימשול בד' במילי דשמיא שזה יבוא לאחרי שהענין יהי' נוגע להם כמו שצ"ל נוגע. מובן שכל הנ"ל כתוב לכל אנ"ש והרשות בידו וגם הזכות לפרסם באופן המתאים.

בברכה.

נ.ב. ע"ד הקבלות בטח יסודר מהמשרדים.

ב"ה, כ"ו סיון, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מ"ד סיון, ובו שאלה אודות בנו... שי' שאינו שוקד בלימודו כו' ושואל חו"ד

בזה.

הנה אינני רואה מקום לשאלה וכבר ידוע פסק רז"ל עד דידך על צוורי דברך כו' שזה מתחיל משנת הששה עשר שזהו גיל בנו שי' שכותב במכתבו ובמילא עליו הדבר מוטל לנקוט בהאמצעים ודרכי נועם שבנו ילמוד במסירה ונתינה אליבא דנפשי ואז יצליח.

מ"ש אודות עניני הישיבה, הנה לפלא עליו שכיון שגם הוא מהר"מ והמשגיחים דהישיבה הרי גם עליו מוטלת האחריות בעד ההנהלה בכללותה וכמו בכל עניני צבור שאין הפירוש בזה דהיחיד פטור מהם וכידוע, וכל אחד מהר"מ והמשגיחים שעוסק במקצועו במסירה ואליבא דאמת הרי א"א שלא יפעול זה גם על שאר הנהלת הישיבה ואופן העבודה דשאר הר"מ והמשגיחים וכל הנ"ל הוא נוסף על הפס"ד (קידושין מ, ב והובא ברמב"ם) דלעולם יראה אדם עצמו שקול כו' ובפעולה אחת שלו מכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות או כו' ואחכה למכתבו מפורט מאשר מוסיף הוא בהענינים שתחת רשותו ומוסיף ככל האפשרי וכן הצעות מפורטות בהנוגע להטבת המצב בהענינים והמקצועות שתחת הנהלת אחרים, ומובן שכל המפרט יותר ה"ז משובח.

בברכה.

חצי שיעור במלאכת שבת

יום ראשון כ"ד סיון ה'תש"ע

מדרבנן.

ולדעת ה'לחם משנה' (להלן פכ"א ה"א), חצי שיעור במלאכת שבת אסור משום 'עשה', שנאמר בתורה (שמות כ"ג), 'תשבות', היינו "אפילו מדברים שאינן מלאכה חייב לשבות בהן".

ואדמו"ר הזקן נקט בכמה מקומות שחצי שיעור האסור מן התורה הוא לא רק באיסורי אכילה. ולדוגמה: אסור מן התורה לגזוז בשבת אפילו שערה אחת משום חצי שיעור (ארו"ח סי' ש"מ סע' א'). וכן אסור לכתוב אפילו אות אחת (שם סע' ד') ואסור לגנוב אפילו פחות משה פרוטה (חור"מ הל' גזילה בע' א).

אמנם, ה'צמח צדק' (שורת יוד"ס סי' ש"ז סק') הביא את דברי אדמו"ר ב'קונטרס אחרון' (ארו"ח תמ"ב ס"ק י"ז) שה'חכם צבי' כתב "טעם נכון למה אין חצי שיעור אסור מן התורה בכל יראה ובל ימצא", ומדייק מזה ששיטתו כשיטת ה'חכם צבי' – אך כבר העיר הרבי (לקו"ש ז, עמ' 110), שהדברים "צריכים עיון קצת", שהרי במקומות הנ"ל ברור שלדעתו חצי שיעור אסור מן התורה לא רק באיסורי אכילה.

הלכות שבת פרק יח, הלכה א: המוציא דבר מ'רשות היחיד ל'רשות הרבים... אינו חייב עד שיוציא ממנו שיעור שמועיל בלום.

כתב ה'משנה למלך' שהשיעורים שנאמרו במלאכת שבת הם רק לענין חיוב חטאת, אבל לענין איסור הרי גם "חצי שיעור אסור מן התורה". וכן מפורש ברש"י לגבי איסור אפיה (שבת עז, א ד"ה וכן). ותמה (הרב המגיה) על ה'חכם צבי' (סי' פ"ו) הסובר שאיסור חצי שיעור קיים רק באיסורי אכילה.

וב'שפת אמת' (שבת עז, ב) הביא שנחלקו ראשונים בדבר: יש הסוברים שחצי שיעור במלאכת שבת אסור מדרבנן ולא מדאורייתא (תוס', רמב"ן), ויש אומרים שאיסורו מן התורה (רש"י הנ"ל, מאיר, הגהות אש"י).

ונחלקו האחרונים בשיטת הרמב"ם (והביאם ה'שדי חמד', כללים ח, ד): ה'קהלת יעקב' (למהר"ט אלגזי) כתב שמדבריו להלן (הל' כ"ג) "כל העושה מלאכה מן המלאכות חצי שיעור פטור", יש לדייק שחצי שיעור במלאכות שבת אסור מדרבנן, כי כבר כתב הרמב"ם (לעיל פ"א ה"ג) שכל מקום שכתב 'פטור' הרי זה אסור

תרופות של בריאים

יום שני כ"ה סיון ה'תש"ע

באבר אחד שלא נפל למשכב, והרמב"ם מכנה אותו 'בריא' ביחס לחולה גמור.

ולכאורה, השאלה האם מותר ליטול ויטמינים לחיזוק הגוף בשבת תלויה במחלוקת זו: לדעת ה'בית יוסף' מותר ולדעת ה'מגן אברהם' אסור. אך ה'אגרות משה' (שם) כתב שהמחלוקת היא רק באדם חלוש מטבעו הרוצה להתחזק על ידי הדברים שאוכל, שלדעת ה'בית יוסף' לא אסור אלא בחולה הבהול להתרפא שמה יבוא לשחוק סממנים, אך בבריא אין לחוש לכך, ולדעת ה'מגן אברהם' כל דבר המשנה את בריאות האדם לטובה נכלל באיסור רפואה. אך ויטמינים שרק מחסנים את גופו שלא יחלה בנקל, אך אינם משנים את מצב הבריאות, ודאי אינם בגדר רפואה.

הלכות שבת פרק כא, הלכה כ: לפיכך, אסור לבריא להתרפאות בשבת - גזירה שמה ו'שחך סמניו'. נחלקו הפוסקים בביאור דברי הרמב"ם:

לדעת ה'מגן אברהם' (ארו"ח סי' שכת סקמ"ג), במילים "לפיכך אסור לבריא" כוונת הרמב"ם לאסור אף לבריא גמור לאכול דברים לשם רפואה. אך לדעת ה'בית יוסף' אין איסור לבריא לאכול דברים מרפאים אף שכוונתו היא לרפואה, ומדבריו נראה כי גם הרמב"ם אינו חולק על כך.

וכתב ה'אגרות משה' (ארו"ח ח"ג סנ"ד), כי יש לדחות את הדיוק הנזכר ולאסור מחמתו רפואה לבריא, כי אם כוונת הרמב"ם לבריא גמור יקשה על דבריו: וכי האיסור להתרפא נאמר רק לבריא ולא לחולה? אלא כוונתו לשלול חולה שמצטער בכל גופו או שנפל למשכב, שבו לא גזרו, והאיסור הוא רק בחולה

מחיות כפיים וריקודים בשבת

יום שלישי כ"ו סיון ה'תש"ע

שאלתו של רבי מאיר, ואמר: "מי זה בא לייסר בתוך הבית", וכששמע רבי מאיר את קולו של רבי, ברח מן המקום. ומסתבר שמחאו כפיים "שלא כדרכם" (כסף משנה).

עם זאת, הגמרא מביאה מנהג זה כמנהג אסור שנהגו בו המון העם, ואף על פי כן לא מחו חכמים ביד הנוהגים כן (ביצה ל. א), כי אין למחות ביד הנוהגים איסור, כאשר ברור שמחאה לא תועיל, ומוטב שיהיו שוגגים ואל יהיו מזידים.

וכתבו התוספות (שם) שגזירת חכמים על מחיות כפיים הייתה דוקא בימיהם, כשהיו בקיאים לייצר ולתקן כלי זמר, אבל כעת שהאנשים אינם בקיאים בעשיית כלי שיר, אין לגזור על מחיות כפיים וריקודים מחשש שיבואו לתקן כלי זמר.

הלכות שבת פרק כג, הלכה ה: אין מספקין, ולא מרקדין, ולא מטפחין בשבת - גזירה שמה ו'תקן כלי שיר'; ולספק לאחר דיו, מותר.

במשנה (ביצה לו, ב) אמרו שאסור למחוא כף אל כף, למחוא כף על ירך ולרקוד, בשבת וביום טוב. ובטעם האיסור נאמר בגמרא שחששו חכמים "שמה יבוא לתקן כלי שיר".

רוב הראשונים פוסקים כך הלכה למעשה, אך הרמב"ם כאן כתב כי מותר למחוא כפיים "כלאחר יד". וזאת, על פי מעשה המובא בירושלמי (ביצה פ"ה ה"ב) שחתונתו של ר' שמעון בנו של רבי נמשכה גם לשבת, ובעיצומה חכמים מחאו כפיים. תמה עליהם רבי מאיר: "רבותינו האם הותרה שבת"? שמע רבי את

יום רביעי כ"ז סיון ה'תש"ע

איסור תחומין בנסיעה ברכבת

מהקרקע. ודברי ה'בית יוסף' לא נאמרו אלא ברכיבה בקרון המונהג על ידי בהמה, מאחר שלא יתכן שהבהמה תלך י"ב מילין (שיעור תחומין מן התורה) ללא שתעצור מעט בדרך ובשעת העצירה יש להחשיבה כחלק ממקום הקרקע, מה שאין כן ברכבת הנוסעת ללא הפסקה. והוסיף ה'חתם סופר' כי אף שאין כאן איסור ודאי, עדיין הדבר אסור מספק שמא יש תחומין אף למעלה מעשרה, ואף שההליכה אינה נחשבת על גבי הקרקע אלא באוויר, הרי היא אסורה. אך אדמו"ר הזקן פסק (אור"ח סי' ת"ד ס"ב) כי כיום אין רשות הרבים גמורה, וממילא אין איסור תחומין מהתורה אלא מדרבנן, ולכן יש להקל בספק תחומין (שם ס"ג). ולפי זה אם נקבל את סברת ה'חתם סופר' ניתן יהיה להקל בנסיעה ברכבת (לקו"ש כ"ח ע' 127 הע' 15), אך למעשה האחרונים אסרו נסיעה ברכבת בשבת (לקו"ש שם).

הלכות שבת פרק כז, הלכה ג: המהלך חוץ לתחום למעלה מעשרה מפהים... הרי זה ספק אם יש תחומין למעלה מעשרה; אבל אם הלך על מקום שיש בו ארבעה על ארבעה - הרי זה במהלך על הארץ, ויש אסור תחומין שם.

כתב ה'בית יוסף' (אור"ח סי' רטו), כי הנוסע בקרון הרחב ד' טפחים דומה למהלך על מקום שיש בו ד' טפחים שנחשב כמהלך על הארץ ויש בו איסור תחומין.

ומטעם זה, אסרו רבים מהאחרונים נסיעה ברכבת אף כאשר אין איסור אחר בדבר, כגון שהנסיעה נעשית לצורך נכרים (כפ' החיים סת"ד סק"ה).

אך לדעת ה'חתם סופר' (שו"ת ח"ו סצ"ז) האיסור לגבי מקום רחב ד', נאמר רק כאשר האדם הולך על גבי המקום ויש להחשיב את המקום כולו כקרקע ואין זה למעלה מעשרה, אבל רכבת או ספינה שהיא עצמה מהלכת, אין להחשיבה חלק

יום חמישי כ"ח סיון ה'תש"ע

יציאת מצרים בקידוש ובהבדלה

ידי חובתו מן התורה. אבל ה'מנחת חינוך' (שם) תמה על עצם הקביעה שבתפילה ערבית יוצאים ידי חובת קידוש מן התורה – והרי אין בתפילה זו הזכרת יציאת מצרים! ומיישב ה'ביאור הלכה' (אור"ח שם ד"ה מיד): מן התורה יוצאים בהזכרת יציאת מצרים בקריאת שמע הסמוכה לשמונה עשרה ואין הכרח להזכירה בקידוש עצמו. לפי זה מיושב גם מדוע אין מזכירים יציאת מצרים בהבדלה, והרי מדברי הרמב"ם הנ"ל (בספר המצוות) עולה, שיש להזכירה הן בכניסת השבת והן ביציאתה (תהלה לדוד אור"ח שם)? אלא על כרחינו שיוצאים ידי חובה בהזכרת יציאת מצרים בתפילה הסמוכה להבדלה (הר צבי אור"ח, הרר"י בשדה סי' קנז).

הלכות שבת פרק כט, הלכה ב: וזה הוא נוסח קידוש היום: ... תחלה למקראי קדש, וכן ליציאת מצרים.

בגמרא (פסחים ק"ז, ב) למדו מגזירה שווה שצריך להזכיר יציאת מצרים בקידוש היום. וכן כתב הרמב"ם בספר המצוות (עשין קנ"ה): "שצונו לקדש את השבת ולאמר דברים בכניסתו וביציאתו, נזכור במ יציאת מצרים וקידוש היום". וכתב ה'מנחת חינוך' (מצוה ל"א) כי כיוון שהדין נלמד מגזירה שווה הרי זה מן התורה, ואם לא הזכיר יציאת מצרים, לא יצא ידי חובת קידוש. והנה, כתבו ה'מגן אברהם' (אור"ח סי' רע"א סק"א) ואדמו"ר (שם סע' ד') כי היות שלדעת הרמב"ם (בהל' א) והתוספות (פסחים ק"ז, א, ד"ה זכרתו), די לקידוש מדאורייתא, הנלמד מ"זכור את יום השבת לקדשו", בזכירת דברים בלבד (וחכמים תיקנו שתהא הזכירה על היין), הרי המתפלל ערבית של שבת (שיש בה זכירה) יצא

יום שישי כ"ט סיון ה'תש"ע

עירוב תחת עוצר

זה הוא שבות בלבד, ובשבות לא גזרו בין השמשות, ונמצא כי בבין השמשות היתה אפשרות גישה לעירוב (עירובין עח, ב). ולכאורה, הרי הפתח שבין החצרות צריך להתקיים כל השבת, ואין מועילה אפשרות הגישה בבין השמשות בלבד? אלא שגם לדעת הרמב"ם יסוד ההיתר הוא כדעת הרא"ש (כי גם בשבת עצמה מניעת הגישה היא רק מחמת דבר אחר - איסור העליה באילן), אלא שלדעתו אין בכך כדי להתיר אלא בצירוף טעם נוסף (שמניעת הגישה אינה קיימת בבין השמשות). ולכן באשירה החמיר, כי האיסור קיים כל השבת, ובאילן רגיל היקל בצירוף שתי הסיבות (שו"ת רעק"א ח"א סי"ד). ולפי זה יש להקל אף בעוצר מחמת שתי הנסיבות: בבין השמשות עדיין לא חל העוצר שמוטל בלילה, ולאחר מכן אין זו אלא מניעה חיצונית.

הלכות עירובין פרק ג, הלכה ח: היה אילן בצד הפתל, ועשהו סלם לפתל - אם רצו מערבין אחר, הואיל ואסור שבות הוא שגור לו שלא יעלה באילן. עשה אשה סלם לפתל - אין מערבין אחר, מפני שאסור לעלות עליה מן התורה...

בימים שהשלטונות הטילו עוצר על ירושלים בשעות הלילה, נשאל הגרצ"פ פרנק, האם ניתן לסמוך על עירוב החצרות, או שמאחר ואין אפשרות גישה למקום העירוב איננו מועיל? והשיב, שלכאורה תלוי הדבר במחלוקת באשרה שעשאה סולם לכותל: לדעת הרא"ש יש בה חיבור בין החצרות, ואף שלמעשה אסור לעלות עליה מחמת איסור ההנאה, מניעה מחמת דבר אחר איננה פוסלת. אך הרמב"ם מחמיר בכך. והוא הדין כאשר יש מניעה לגשת למקום העירוב מצד העוצר. לדעת הרא"ש העירוב מועיל ולהרמב"ם אינו מועיל. אך למעשה יש להתיר בעוצר גם לדעת הרמב"ם כי גם באילן רגיל אסור לעלות בשבת מגזירת חכמים, אלא שאיסור

עירוב תחומין לדבר הרשות

שבת קודש ל' סיון ה'תש"ע

ואם כן מותר לערב גם לדבר הרשות. אמנם רוב הפוסקים, ובהם הרמב"ם כאן, והשו"ע (אור"ח טטו, א) נוקטים כפשט הסוגיה שלא התירו לערב לדבר רשות. ואם אדם עבר ועירב שלא לדבר מצוה, ה'מגיד משנה' וה'אור זרוע' כתבו שלפי רש"י אין העירוב חל אפילו בדיעבד, וכן כתבו עוד ראשונים. אך לדעת הרמב"ם (לפי הגרסה שלפנינו) בדיעבד העירוב חל גם אם עירב לדבר רשות. וה'מגיד משנה' נתן טעם לדבר: אמנם מצינו מחלוקת האם איסור יציאה מחוץ לתחום הוא מהתורה או מדברי חכמים, מכל מקום לכל הדעות העירוב מועיל להתיר את היציאה, ומכאן שהעירוב מועיל מעיקר הדין אפילו לדעה שאיסור יציאה מחוץ לתחום הוא מהתורה, על ידי העירוב הרי זה כאילו האדם דר במקום שהניח את העירוב. ולכן, אף אם חכמים אסרו עליו להניח עירוב כדי לצאת לדבר רשות, לאחר שהעירוב הונח למעשה קנה את מקומו שם.

הלכות עירובין פרק ו, הלכה ו: אין מערבין עירובי תחומין, אלא לדבר מצוה - כגון שהיה רוצה לילך לבית האבל, או למשתה של נשואין, או להקביל פני רבו... וכיוצא בזה. ואם ערב שלא לאחר מכל אלו, אלא לדברי הרשות - הרי זה ערוב. מקור ההלכה הוא בדברי רב יוסף (עירובין פב, א) "אין מערבין אלא לדבר מצוה". אך ה'אור זרוע' (הל' עירובין, סימן קפ"ו) כתב שאין הלכה כרב יוסף, ומוכיח כן מהגמרא (עירובין לא, א): נחלקו רבי יהודה וחכמים האם מותר להניח עירוב על גבי קבר, אף שהקבר אסור בהנאה. ואמר רבא שלדעת רבי יהודה מותר לערב רק לדבר מצוה, ולכן מותר להניחו על גבי קבר שהרי זה לצורך מצוה ו"מצוות לאו ליהנות ניתנו". ואילו לדעת חכמים שמעריבים גם לדברי רשות אסור להניח עירוב על קבר. ואף שרב יוסף (שם) נתן הסבר אחר למחלוקת רבי יהודה וחכמים, כתב ה'אור זרוע' שעל פי כללי הפסיקה, הלכה כרבא במחלוקתו עם רב יוסף, וכחכמים במחלוקתם עם רבי יהודה

אגרות קודש

ב"ה, כ"ז סיון, תשי"ד
ברוקלין.

הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ
מוה"ר מנחם נחום יצחק אייזיק שי

שלום וברכה!

נעם לי לקבל מכתבו מכ"א סיון, בו מבשר טוב אשר בתו שטערנא פריידא ילדה בן למזל טוב, ויה"ר שהוריו שיחיו יכניסוהו לבריתו של אברהם אבינו בשעה טובה ומוצלחת וכשם שיכניסוהו לברית כן יכניסוהו לתורה ולחופה ולמעשים טובים, ועיני כבודו שי' רואות ורוות מהם ומכל יו"ח שי' רוב נחת חסידותי מתוך בריאות הנכונה והרחבת הדעת ויוכל לבשר טוב גם בשאר הענינים שמזכיר אודותם במכתבו ושאיזכיר על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

ומי"ש שאלת עצה כיצד לקרות שם לילד הנולד שי'.

הרי ידוע מענה כ"ק מו"ח אדמו"ר בכגון דא שאינו מתערב בענינים אלו והוא מובן ע"פ מ"ש בכתבי האר"י ז"ל (בשער הגלגולים הק' כג. וראה עמה"מ ש"א ספ"ד) הובא גם באו"ת ס"פ בראשית (ובלק"א להח"מ) אשר מלמעלה ניתן להחורים הרעיון איך לכוון לשם הבן או בת הנולדים, שם השייך לנשמה זו, וכמבואר בכ"מ בדא"ח וראה ג"כ לקו"ת בהר (מא, ג) אשר אותיות השם שייכים לחיות הנשמה והגוף.

בברכת מז"ט.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - כ"ד-ל' סיון ה'תש"ע

יום ראשון כ"ד סיון ה'תש"ע

הלכות שבת פרק יח

א. המוציא דבר מרשות היחיד לרשות הרבים, או מרשות הרבים לרשות היחיד - אינו חייב עד שיוציא ממנו שיעור שמועיל כלום [משחה]. ואלו הן שיעורי ההוצאה: המוציא אכלי אדם - בגרונגרת [תאנה יבשה], ומצטרפין זה עם זה; והוא שיהיה בגרונגרת מן האכל עצמו, חוץ מן הקלפין והגרעינין והעקצין [מקום החיבור של הפרי לעץ] והסבין [פסולת הקמח] והמרסן [קליפה עבה של תבואה].

ב. יין, כדי רבע רביעית; ואם היה קרוש, פזית. חלב בהמה טהורה, כדי גמיאה [בליעה בבת אחת]; וחלב טמאה, כדי לכהל עין אחת [להניח עליה לרפואה]. חלב אשה ולבן ביצה, כדי לתן במשיפה [בתחבושת לכאב עיניים]. שמן - כדי לסוך אבר קטן, שהוא אצבע קטנה של רגל קטן בן יומו. טל, כדי לשוף [לשפוף] את הקילורית [משחה לכאב עיניים]; וקילור, כדי לשוף במים; ומים, כדי לרחץ פגי מדוכה [כלי לכתישת אוכלין]. דבש, כדי לתן על ראש הפתית [מכה בגב הבהמה]. דם, ושאר כל המשקין, וכל השופכין - כדי רביעית.

ג. תבן תבואה, כמלא פי פרה. תבן קטניות, כמלא פי גמל. ואם הוציא תבן קטניות [שהוא מאכל גמל] להאכילו לפרה, כמלא פי פרה; שהאכילה על ידי הדחק, שמה אכילה. עמיר [קש], כמלא פי טלה. עשבים, כמלא פי גדי. עלי שום וצלי בצלים - אם היו לחים, בגרונגרת, מפני שהם אכלי אדם; ויבשים, כמלא פי גדי. ואין מצטרפין [המינים שונים] זה עם זה לחמור שבהן [לשיעור הקטן שבהם], אכל מצטרפין לקל שבהן. ביצר? הוציא תבן תבואה וקטנית - אם יש בשניהן כמלא פי פרה, פטור; כמלא פי גמל, חייב. וכן כל פיוצא בזה, לענין השבת.

ד. המוציא עצים - כדי לבשל בגרונגרת מביצת התרנגולים, טרופה [מעורבת] בשמן ונתונה באלפס [מחבת]. המוציא קנה, [שיעורו -] כדי לעשות קלמוס המגיע לראשי אצבעותיו; ואם היה עבה או מרסס [שבור], שיעורו פצעים. ה. המוציא תבלין, [שיעורו -] כדי לתבל ביצה; ומצטרפין זה עם זה. פלפלת [פלפל], כל שהוא. עטרן, כל שהוא. ריח טוב, כל שהוא. ריח רע, כל שהוא. מיני בשמים, כל שהן. ארגמן טוב, כל שהוא. בתולת הנדר [עלה שושנה אדומה וטחומה], אחת. מיני מתכות הקשים, כגון נחשת וברזל, כל שהן. מעפר המזבח, ומאבני המזבח, וממקק [ורקבו] ספרים, וממקק מטפחיתיהן - כל שהן, מפני שמצניעין אותן לגניה. גחלת, כל שהוא; והמוציא שלהבת, פטור.

ו. המוציא זרעוני גנה שאינם נאכלין לאדם, שיעורן פחות מגרונגרת: מזרע קשואין, שנים; ומזרע הדלועין, שנים; מזרע פול המצרי, שנים. המוציא סבין [פסולת קמח], כדי לתן על פי כור של צורפי זהב [בעת ההתכה]. המוציא מרסן

[קליפות תבואה] - אם לאכילה, שיעורו בגרונגרת; לבהמה, שיעורו כמלא פי גדי; לצביעה, כדי לצבע בגד קטן. לולבי [ענפים רכים] זרדין [של עצים דקים] והחרובין - עד שלא ימתיקו, בגרונגרת; ומשמתיקו, כמלא פי גדי. אכל הלוח [התחדל והתורמוסין ושאר כל הנכבשין - בין שימתיקו בין שלא ימתיקו, בגרונגרת].

ז. המוציא גרעינין - אם לאכילה, חמש; ואם להסקה, הרי הן פצעים; ואם לחשבון [למנין], שתיים; ואם לזריעה, שתיים. המוציא אזור [מין צמח] לאכילה, בגרונגרת; לבהמה, כמלא פי גדי; לעצים, כשיעור העצים; להזיה [על טמא מת], כשיעור הזיה.

ח. המוציא קלפי אגוזין, וקלפי מונים, איסטיס, ופואה [מיני צמחים המשמשים לצבע], ושאר הצובעין - כדי לצבע בהן בגד קטן, כסבכה [כיסוי] שמינית הבעות על ראשיהן. וכן המוציא מי רגלים בן ארבעים יום, או נתר אלכסנדריה [מין עפר המסיר כתמים], או ברית, קימוניא, ואשלג [חומרי ניקוי], ושאר כל המנקין - כדי לכבס בהן בגד קטן, כסבכה. הוציא סמנין [צבעים] שריוין, כדי לצבע בהן דגמא לאורג [חתכת בד קטנה].

ט. המוציא דיו על הקלמוס, שיעורו כדי לכתב ממנו שתי אותות [אותיות]; אבל אם הוציא הדיו בפני עצמו, או בקסת [כלי הדיו] - צריך שיהיה בו יתר על זה, כדי שיעלה ממנו על הקלמוס כדי לכתב שתי אותות. היה בקסת כדי אות אחת ובקלמוס כדי אות אחת, או בדיו לבדו כדי אות אחת ובקלמוס כדי אות אחת - הרי זה ספק [כשיעור -]. הוציא שתי אותות וכתבן כשהוא מהלך, חייב; פתיכתן, זו היא הנחתן. הוציא אות אחת וכתבה, וחרור והוציא אות שניה וכתבה - פטור; שפכר חסרה האות הראשונה.

י. המוציא כחל [לצביעת העין] בין לרפואה בין לתקשיט, כדי לכהל עין אחת; ובמקום שאין דרך להתקשט אלא בכחילת שתי עינים, והוציאו להתקשט - עד שיוציא כדי לכהל שתי עינים. זפת וגפרית, כדי לעשות נקב [במכסה חבית השמן]. שענה, כדי לתן על פי נקב קטן [שבחבית לסותמו]. דבק, כדי לתן בראש השבשבת [קנה שמורחין ראשו בדבק לתפוס האפרוחים בדבק]. רכב [שומן], כדי למשח תחת רקיק [עוגה מטוגנת בשומן] כסלע.

יא. המוציא אדמה, כדי לעשות חותם האגרת. טיט, כדי לעשות פי [שפת] כור [אש הצורפים]. זבל או חול דק, כדי לזבל כרשה [לעורבב בטיט]. חול גס, כדי לערב עם מלא כף של סדין סיד. חרשית [חרס לבן כתוש], כדי לעשות פי כור של צורפי זהב. שער, כדי לגבל טיט לעשות פי כור של צורפי זהב. סיד, כדי לסוד אצבע קטנה שפבנות [היו סכין אותם בטיט]. עפר ואפר, כדי לכסות דם צפור קטנה. צרור אבן, כדי לזרק בבהמה ותרגיש - והוא, משקל עשרה זוזים. חרש [חרס], כדי לקבל בו רביעית.

1 **יב.** המוציא חֶבֶל, כְּדִי לַעֲשׂוֹת אֶזְנָן [בית יד] לְקַפָּה [תיבה].
 2 גְּמִי, כְּדִי לַעֲשׂוֹת תְּלוּי [לולאה] לְנֶפֶס וְלִכְבָּרָה [נפה גדולה].
 3 הוֹצִינָן [עלי התמר], כְּדִי לַעֲשׂוֹת אֶזְנָן לְכַפִּיפָה מְצֻרִית [סל].
 4 סִיב [חוטים שבעין התמר], כְּדִי לִתֵּן עַל פִּי מִשְׁפָּף קֶטֶן שֶׁל
 5 יֵינָן. מוֹכִינָן [אגודות בדים], כְּדִי לַעֲשׂוֹת בּוֹ כְּדוּר כְּאֶגֶזוֹ. עֵצִים,
 6 כְּדִי לַעֲשׂוֹת תְּרֻדָּה [כף רופאים קטנה]. וְכוּכִית - כְּדִי לִגְדֹד
 7 בָּהּ רֹאשׁ הַכְּפֹד [ראש מחט המפרידה בין חוטי השתי], או
 8 עַד שִׁפְצָע [יוריד השתי מהערב] שְׁתֵּי נִימִין כְּאַחַת.
 9 **יג.** הַמוֹצִיא שְׁתֵּי נִימִין מִזֶּנֶב הַסּוּס וּמִזֶּנֶב הַפָּרָה, חֵיב.
 10 הוֹצִיא אַחַת מִן הַקֶּשֶׁה שֶׁבְּחֻזֵּר [חוטים קשים שבשדרתו],
 11 חֵיב. נִצְרִי דָקָל, וְהֵן חוֹטֵי הָעֵץ - שְׁתֵּים; חוֹרֵי דָקָל, וְהֵן
 12 קִלְפֵי הַחֲרִיט [ענפים] - אַחַת. מִצְמָר גָּפֶן, וּמִצְמָר כֶּלֶף [משי
 13 עבה], וּצְמָר גְּמִלִים וְאַרְנָבִים וְחִדָּה שְׂבִים, וּשְׂאֵר כָּל הַנִּטְוִין
 14 - כְּדִי לטוֹת חוּט אֶרֶץ אֲרֻכָּה טְפָחִים. הַמוֹצִיא מִן הַבָּגֶד,
 15 או מִן הַשֵּׁק, או מִן הָעוֹר - כְּשֶׁעוֹרָן לְטַמְאָה [לקבלת
 16 טומאה], כֹּף שְׁעוֹרָן לְהוֹצָאָה: הַבָּגֶד, שְׁלֵשָׁה עַל שְׁלֵשָׁה;
 17 הַשֵּׁק, אֲרֻכָּה עַל אֲרֻכָּה; הָעוֹר, חֲמִשָּׁה עַל חֲמִשָּׁה.
 18 **יד.** הַמוֹצִיא עוֹר שֶׁלֹא נִתְעַבֵּד כָּלָל, אֵלֹא עֲדִין הוּא רֶף -
 19 שְׁעוֹרוֹ, כְּדִי לִצֹר [לעטוף] מִשְׁקָלָת [של מאזניים] קִטְנָה
 20 שֶׁמִשְׁקָלָהּ שֶׁקָל. הִיָּה [העור] מְלוּחַ, וְעֲדִין לֹא נִעֲשֶׂה בְּקִמַח
 21 וְלֹא בַעֲפָצָא [חומר עיבוד] - שְׁעוֹרוֹ, כְּדִי לַעֲשׂוֹת קְמִיעַ
 22 [לעטוף קמיע שבו שמות הקודש לסגולה]. הִיָּה עֲשׂוּי בְּקִמַח,
 23 וְעֲדִין לֹא נִתְעַבֵּד בַּעֲפָצָא - שְׁעוֹרוֹ, כְּדִי לִכְתֹּב עָלָיו אֶת
 24 הַגֵּט. נִגְמַר עֲבוּדוֹ - שְׁעוֹרוֹ, חֲמִשָּׁה עַל חֲמִשָּׁה.
 25 **טו.** הַמוֹצִיא קֶלֶף מִעֵבֶד, כְּדִי לִכְתֹּב עָלָיו פֶּרֶשֶׁת 'שְׁמַע' עַד
 26 'וּבִשְׁעָרָיִךְ'. דּוּכָסְסוֹטוּס [חלקו הפנימי של העור], כְּדִי לִכְתֹּב
 27 עָלָיו מְזוֹנָה. נִיר - כְּדִי לִכְתֹּב עָלָיו שְׁתֵּי אוֹתוֹת שֶׁל קֶשֶׁר
 28 מוֹכְסִין [נשטר בו מסמנים גזברי המעשר שפלוני שילם חובו],
 29 שֶׁהֵן גְּדוּלוֹת מֵאוֹתוֹת שְׁלֵנוֹ. הַמוֹצִיא קֶשֶׁר [סימן של] מוֹכְסִין
 30 - חֵיב, אֵף עַל פִּי שֶׁכָּבֶד הִרְאָהוּ לְמוֹכֵס וּנְפֹטָר בּוֹ; שְׁהָרִי
 31 רִאָּהוּ הוּא לְעוֹלָם. הַמוֹצִיא שֵׁטֶר פְּרוּעַ, וְנִיר מְחוּק - כְּדִי
 32 לִכְרֹף עַל פִּי צְלוּחִית קִטְנָה שֶׁל פִּלְיֹטוֹן [בּוּשָׁם]; וְאִם יֵשׁ
 33 בְּלֶבֶן [במחיקה] שְׁלוֹ כְּדִי לִכְתֹּב שְׁתֵּי אוֹתוֹת שֶׁל קֶשֶׁר
 34 מוֹכְסִין, חֵיב.
 35 **טז.** הַמוֹצִיא בְּהֶמָּה חִיָּה וְעוֹף - אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן חִיִּים, חֵיב.
 36 אֲבָל אֲדָם חִי, אֵינוֹ מִשְׁאוּי; וְאִם הִיָּה כְּפוֹת אוֹ חוּלָה,
 37 הַמוֹצִיא אוֹתוֹ חֵיב. וְהִאֲשֶׁה מְדֻדָּה [מסויעת] אֶת בְּנֵה בִזְמָן
 38 שְׁנוּטִל [רגל] אַחַת וּמֵנִיחַ אַחַת.
 39 **יז.** הַמוֹצִיא תִינוּק חִי, וְכִיס תְּלוּי בְּצִנְאוֹרוֹ - חֵיב מִשּׁוּם
 40 הַכִּיס, שְׂאֵין הַכִּיס טְפֵלָה [בטילה] לְתִינוּק; אֲבָל אִם הוֹצִיא
 41 אֶת הַגְּדוּל, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מְלַבֵּשׁ בְּכֻלּוֹ וְטַבְעוֹתָיו בִּידוֹ
 42 - פְּטוּר, שֶׁחֶכֶל טְפֵלָה לוֹ. הֵיוּ כְּלוּי [בגדיו] מְקַפְּלִין עַל
 43 כְּתָפוֹ - הַנוֹשֵׂא אוֹתוֹ, חֵיב.
 44 **יח.** הַמוֹצִיא חֲגֹב חִי, כָּל שֶׁהוּא; וּמֵת, בְּגִרוּגְרָת. צִפְרָת
 45 בְּרָמִים [מין ארבה], בֵּין חִיָּה בֵּין מֵתָה - כָּל שֶׁהוּא, מִפְּנֵי
 46 שֶׁמִּצְנִיעִין אוֹתָהּ לְרִפּוּאָה; וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בָּהּ. הַמֵּת,
 47 וְהַנִּבְלָה, וְהַשֶּׁרֶץ - כְּשֶׁעוֹר טְמֵאָתוֹ, כֹּף שְׁעוֹר הוֹצָאָתוֹ: מֵת
 48 וְנִבְלָה, בְּכַזִּית; וְשֶׁרֶץ, בְּכַעֲדָשָׁה.

1 **יט.** הִיָּה שֵׁם [מבשר המת] פְּזִית מִצְמָצִם [בדיוק], וְהוֹצִיא
 2 מִמֶּנּוּ פְּחָצִי זֵית - חֵיב, שֶׁחֲרִי הוֹעִיל בְּמַעֲשָׂיו, שְׁנִיתֵמַעַט
 3 הַשְּׁעוֹר מְלֻטְמָא. אֲבָל אִם הוֹצִיא פְּחָצִי זֵית מִפְּזִית וּמִחֻצָּה,
 4 פְּטוּר. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה בְּשֶׁאֵר הַטְּמָאוֹת.
 5 **כ.** בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים שְׂאִינוֹ חֵיב אֵלֹא עַל הוֹצָאת כְּשֶׁעוֹר?
 6 כְּשֶׁהוֹצִיא סֶתֶם; אֲבָל הַמוֹצִיא לְזֹרַע, או לְרִפּוּאָה, או לְהִרְאוֹת
 7 מִמֶּנּוּ דְּגָמָא, וְלִכָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה - חֵיב בְּכָל שֶׁהוּא.
 8 **כא.** הַמִּצְנִיעַ דְּכָר לְזִרְיעָה, או לְרִפּוּאָה, או לְדָגְמָא, וְשִׁכַּח
 9 לְמָה הִצְנִיעוֹ, וְהוֹצִיאוֹ סֶתֶם - חֵיב עָלָיו בְּכָל שֶׁהוּא, שְׁעַל
 10 דַּעַת מִחֻשְׁבָּה רִאשׁוֹנָה הוֹצִיא; וּשְׂאֵר הָאֲדָם, אֵין חֵיבִין עָלָיו
 11 אֵלֹא בְּשְׁעוֹרוֹ. זֶרֶק זֶה שֶׁהוֹצִיא כְּבָר לְתוֹף הָאוֹצֵר [מחסן,
 12 וּנְמִלָּךְ מִמַּחֲשַׁבְתּוֹ הִרְאִישׁוֹנָה] - אֵף עַל פִּי שֶׁמִּקְוָמוֹ נִכָּר, כְּבָר
 13 בְּטֵלָה מִחֻשְׁבָּתוֹ הִרְאִישׁוֹנָה; לְפִיכָךְ, אִם חִזֹר וְהִכְנִיסוֹ - אֵינוֹ
 14 חֵיב עַד שִׁיכְנִיס בְּשְׁעוֹר.
 15 **כב.** דְּכָר שְׂאֵין דְּרָף בְּנֵי אָדָם לְהִצְנִיעוֹ וְאֵינוֹ רְאוּי לְהִצְנִיעַ,
 16 כְּגוֹן דִּם הַנֶּדֶה - אִם הִצְנִיעוֹ אַחֵד וְהוֹצִיאוֹ, חֵיב; וּשְׂאֵר
 17 הָאֲדָם, פְּטוּרִין עָלָיו, שְׂאֵין חֵיבִין אֵלֹא עַל הוֹצָאת דְּכָר
 18 הַכֶּשֶׁר [ראוי ומועיל] לְהִצְנִיעַ, וּמִצְנִיעִין כְּמוֹהוּ.
 19 **כג.** הַמוֹצִיא חֲצִי שְׁעוֹר, פְּטוּר; וְכֵן כָּל הָעוֹשֶׂה מִמְּלָאכָה
 20 מִן הַמְּלָאכּוֹת חֲצִי שְׁעוֹר, פְּטוּר. הוֹצִיא חֲצִי שְׁעוֹר וְהִנִּיחוֹ,
 21 וְחִזֹר וְהוֹצִיא חֲצִי הָאֲחֵר - חֵיב; וְאִם קָדַם וְהִגְבִּיהַ חֲצִי
 22 הָרִאשׁוֹן, קָדַם הַנִּחַת חֲצִי הַשֵּׁנִי - נִעֲשֶׂה כְּמִי שֶׁנִּשְׁרַף,
 23 וּפְטוּר. הוֹצִיא חֲצִי שְׁעוֹר וְהִנִּיחוֹ, וְחִזֹר וְהוֹצִיא חֲצִי אַחֵר
 24 וְהִעֲבִירוֹ עַל הָרִאשׁוֹן בְּתוֹף שְׁלֵשָׁה - חֵיב, שֶׁהַמַּעֲבִיר כְּמִי
 25 שֶׁנָּח עַל גְּבִי מִשָּׁהוּ; אֲבָל אִם זָרָקוֹ - אֵינוֹ חֵיב, עַד שִׁנּוּחַ
 26 שֵׁם עַל גְּבִי מִשָּׁהוּ.
 27 **כד.** הוֹצִיא חֲצִי שְׁעוֹר, וְחִזֹר וְהוֹצִיא חֲצִי שְׁעוֹר בְּהֶעֱלֵם
 28 [בסגרה] אַחֵד - לְרִשּׁוֹת אַחַת, חֵיב. לְשְׁתֵּי רִשּׁוֹת, אִם יֵשׁ
 29 בִּינְיָהן רִשּׁוֹת שְׁתֵּיבִין עֲלֶיהָ - פְּטוּר; הִתָּה בִּינְיָהן פְּרָמְלִית
 30 [מקום שאינו רה"י ואינו רה"ר] - חֲרִי הֵן כְּרִשּׁוֹת אַחַת,
 31 וְחֵיב חֲטָאת.
 32 **כה.** הַמוֹצִיא פָּחוֹת מִכְּשֶׁעוֹר, וְקָדַם שְׁנִינוֹת נִתְפַּח וְחִזֹר
 33 [להיות] כְּשֶׁעוֹר, וְכֵן הַמוֹצִיא כְּשֶׁעוֹר, וְקָדַם שְׁנִינוֹת צִמָּק
 34 וְחִזֹר פָּחוֹת מִכְּשֶׁעוֹר - פְּטוּר.
 35 **כו.** הַמוֹצִיא בְּגִרוּגְרָת לְאַכִּילָה, וּצְמָקָה קָדַם הַנִּחָה, וְחִשָּׁב
 36 עָלֶיהָ לְזִרְיעָה או לְרִפּוּאָה, שְׂאֵינוֹ צָרִיף שְׁעוֹר - חֲרִי זֶה חֵיב,
 37 כְּמִחֻשְׁבָּתוֹ שֶׁל עֵת הַנִּחָה. הוֹצִיא פָּחוֹת מִבְּגִרוּגְרָת לְזִרְיעָה,
 38 וְקָדַם הַנִּחָה חִזֹר וְחִשָּׁב לְאַכִּילָה - פְּטוּר; וְאִם תִּפְחָה קָדַם
 39 הַנִּחָה וְנִעֲשֶׂת בְּגִרוּגְרָת קָדַם שִׁמְלָף עָלֶיהָ לְאַכִּילָה, חֵיב;
 40 שְׂאִפְלוֹ לֹא חִשָּׁב, הִיָּה מִתְחִיב עַל מִחֻשְׁבָּת הַהוֹצָאָה.
 41 **כז.** הוֹצִיא בְּגִרוּגְרָת לְאַכִּילָה, וּצְמָקָה וְחִזֹרָה וְתִפְחָה קָדַם
 42 הַנִּחָה - חֲרִי זֶה סָפֵק [בגמרא] אִם נִדְחָה [מהחייבו], אִם לֹא
 43 נִדְחָה. זֶרֶק פְּזִית אֲכָלִין לְבִית טָמֵא, וְהַשְּׁלִים פְּזִית זֶה
 44 לְאַכִּלִּין שֶׁהֵיוּ שֵׁם וְנִעֲשֶׂה הַכֹּל בְּכִיצָה - חֲרִי זֶה סָפֵק אִם
 45 נִתְחִיב עַל פְּזִית, מִפְּנֵי שֶׁהַשְּׁלִים הַשְּׁעוֹר לְעִנְיָן טָמֵא [רק
 46 אוכל כביצה מקבל טומאה], או לֹא נִתְחִיב.
 47 **כח.** הַמוֹצִיא פָּחוֹת מִכְּשֶׁעוֹר - אֵף עַל פִּי שֶׁהוֹצִיאוֹ בְּכָלִי,
 48 פְּטוּר; שֶׁהַכָּלִי טְפֵלָה [בטילה] לוֹ, וְאֵין פְּנוּתוֹ לְהוֹצָאת

ו. לא תצא אשה בחוטי צמר, או בחוטי פשתן, או
בצועות הקשורות לה על ראשה - שמא תחליץ אותם
בשעת טבילה, ותעבירם ברשות הרבים; ולא בציץ שמנחת
בין עיניה, ולא בלחנים של זהב שיודרין מן הציץ על
לחיה, בזמן שאינן תפורין זה בזה; ולא בעטרת של זהב
שמנחת בראשה, ולא בכבלים שיוציאין בהן הבנות
ברגליהן, כדי שלא יפסעו פסיעה גסה. כל אלו אסורין
לצאת בהן, שמא יפלו ויתביאן בידה.

ז. לא תצא אשה בקטלה (שרשרת זהב) שביצוארה, ולא
בנזמי האף, ולא בצלוחית של פליטון (בושם) הקבועה על
זרועה, ולא בפס הקטן העגל שמניחין בו שמן הטוב, והוא
הנקרא 'בוכלת', ולא בפאה של שער שמנחת על ראשה
כדי שתראה בעלת שער הרבה, ולא בכבול של צמר
שמקפת אותו סביב לפניה (שהציץ יחא מונח עליה), ולא
בשן שמנחת בפיה במקום שן שנפל, ולא בשן של זהב
שמנחת על שן שחר או אדם שיש בשניה - אבל שן של
כסף מתר, שאינו נפר. כל אלו אסורין לצאת בהם, שמא
תחליץ ותראה לחברותיה.

ח. כל שאסרו חכמים לצאת בו לרשות הרבים, אסור לו
לצאת בו אפלו בחצר שאינה מערבת; חוץ מכבול ופאה של
שער, שמותר לצאת בהן לחצר - כדי שלא תתגנה על בעלה.
והיצאצא בצלוחית של פליטון שאין בה בשם כלל, חייבת.
ט. יוצאה אשה בחוטי שער הקשורין לה על ראשה; מפני
שהמים באין בהן ואינן חוצצין, אינה חולצתן אם ארעה
לה טבילה, עד שנגזר שמא תביאם ברשות הרבים; בין
שהיו החוטים שלה, בין של חברתה, בין של בהמה. ולא
תצא הנקנה בשל ילדה, ששבח הם לה, ושמא תחליץ
ותראם לחברותיה; אבל ילדה, יוצאה בחוטי זקנה. וכל
שהוא אריג, יוצאה בו על ראשה.

י. יוצאה אשה בחוטיין שביצוארה - מפני שאינה חונקת
עצמה בהן (והם רפויים), ואינן חוצצין (בטבילה, ואין חשש
שתסירם); ואם היו צבועין - אסורין, שמא תראה אותם
לחברותיה. ויוצאה אשה בכליל (טט) של זהב בראשה,
שאין יוצאה בו אלא אשה חשוכה שאין דרכה לחליץ
ולתראות; ויוצאה בציץ ובלחנים של זהב, בזמן שהם
קשורין בשכבה (כיסוי) שעל ראשה, כדי שלא יפלו. וכן
כל פיוצא בהם.

יא. יוצאה אשה במוף (צמר גר) שביצואנה - והוא, שיהיה
קשור באזנה; ובמוף שביסגולה - והוא, שיהיה קשור
בסגולה; ובמוף שהתקניה לנדתה (לטפוג דס נידתה), ואף
על פי שאינו קשור, ואפלו עשתה לו בית יד - שאם נפל,
אינה מביאה אותו מפני מאיסותו.

יב. ויוצאה בפלפל, ובגרגר מלח, ובכל דבר שתתן לתוך
פיה מפני ריח הפה; ולא תתן לכתחלה בשבת. ויוצאות
הנשים בקיסמין שביצואניהן (בחורי האזנים למען לא יסתם
הנקב), ובקצלות (עטיפת הראש) שביצוארן או שביכסותן,
ובכרדיד (בד המכסה כל הגוף) הפורף (הכרוך). ופורפת
(כורכת שפת הרדיד) פתחלה בשבת על האבן ועל האגוז,

הכלי, אלא להוצאת מה שבתוכו, והרי אין בו פשעור.
לפיקך, אם הוציא אדם חי שאינו כפות במטה - פטור אף
על המטה, שהמטה טפלה לו. וכן כל פיוצא בזה. המוציא
קפת הרוכלים (מוכרי בשמים לנשים) - אף על פי שיש בה
מינין הרבה, ואפלו הוציאן בתוך כפו - אינו חייב אלא
אחת; שם הוצאה אחד הוא.

הלכות שבת פרק יט

א. כל כלי המלחמה, אין יוצאין בהן בשבת. ואם יצא -
אם היו כלים שהן דרך מלבוש, כגון שריון (מלבוש ברזל)
וכובע (מברזל) ומגפנים (מברזל) שעל הרגלים - הרי זה
פטור; ואם יצא בכלים שאינן דרך מלבוש, כגון רמח וסוף
וקשת ואלה (מגן עגול) ותריס (מגן משולש) - הרי זה חייב.
ב. אין יוצאין בסנדל מסמר שסמרו לחזקו; ואפלו ביום טוב
גזרו שלא יצא בו. ומתר לצאת באבנט שיש עליו חתיכות
קבועות של כסף ושל זהב, כמו שהמלכים עושים, מפני
שהוא תכשיט, וכל שהוא תכשיט מותר; והוא, שלא יהא
(האבנט) רפוי - שמא יפל ברשות הרבים, ויבוא להביאו.

ג. טבעת שיש עליה חותם - מתכשיטי האיש היא, ואינה
מתכשיטי האשה; ושאין עליה חותם - מתכשיטי אשה,
ואינה מתכשיטי האיש. לפיכך, אשה שיצאת בטבעת שיש
עליה חותם, ואיש שיצא בטבעת שאין עליה חותם -
חייבין. ומפני מה הם חייבין, והרי הוציאו אותן שלא בדרך
המוציאין, שאין דרך האיש להוציא באצבעו אלא טבעת
הראויה לו, וכן האשה אין דרכה להוציא באצבעה אלא
טבעת הראויה לה? מפני שפעמים נותן האיש טבעתו
לאשתו להצניעה בבית, ומנחת אותה באצבעה בעת
הולכה, וכן האשה נותנת טבעתה לבעלה לתקנה אצל
האמן, ומניח אותה באצבעו עד חנות האמן; ונמצאו
שהוציאו אותן בדרך שדרגן להוציאן, ולפיכך חייבין.

ד. לא תצא אשה בטבעת שאין עליה חותם, אף על פי
שהיא מתכשיטיה; גזרה, שמא תוציאה ברשות הרבים
להראות לחברותיה, בדרך שהנשים עושות תמיד; ואם
יצאת בה, פטורה. אבל האיש מותר לצאת בטבעת שיש
עליה חותם, מפני שהוא תכשיט, ואין דרכו להראות; ונגזר
כל העם שלא יצאו בטבעת כלל.

ה. אשה שיצאת במחט נקובה, חייבת; והאיש, פטור. ואיש
שיצא במחט שאינה נקובה, חייב; והאשה, פטורה - מפני
שהיא מתכשיטיה, ואינה אסורה, אלא גזרה שמא תראה
לחברותיה. זה הכלל: כל היוצא בדבר שאינו מתכשיטי,
ואינו דרך מלבוש, והוציאו בדרך שמוציאין אותו דבר -
חייב; וכל היוצא בדבר שהוא מתכשיטי, והיה רפוי ואפשר
שיפל במהרה ויבוא להביאו ברשות הרבים, וכן אשה
שיצאת בתכשיטין שדרכה לשלף אותן ולהראותן - הרי
אלו פטורין; וכל דבר שהוא תכשיט, ואינו נופל ואין דרכה
להראותו - הרי זה מותר לצאת בו. לפיכך, אצבעה (צמיד)
שמניחין בזרוע או בשוק - יוצאין בה בשבת; והוא שתהיה
דבוקה לבשר, ולא תשמש. וכן כל פיוצא בזה.

יט. היוצא בטלית מקפלת ומנחת על כתפו, חיב. אבל
 יוצא הוא בסודר (מספחת גדולה) שעל כתפו, אף על פי
 שאין נימא (חוט) קשורה לו באצבעו (שלא יפול); וכל סודר
 שאינו חופה ראשו ורבו, אסור לצאת בו. היתה סכנית (בגד
 לעטיפה הראש והכתפיים ביציאה ממרחץ) קצרה שאינה
 רחבה - קושר שני ראשיה למטה מכתפים, ונמצאת כמו
 אבנט, ומתר לצאת בה.
 כ. מתר להתעטף בטלית שיש בשפתיה מלל (חוטם
 בולטים), אף על פי שהן חוטין ארבעין, ואף על פי שאינן
 נואי לטלית - מפני שהן בטלית לגבי הטלית, ואינו מקפיד
 עליהן בין היו בין לא היו. לפיכך, היוצא בטלית שאינה
 מציצת כהלכתה - חיב, מפני שאותן החוטין חשובין הן
 אצלו, ונדעתו עליהן, עד שישלים חסרונן ויגששו ציצית.
 אבל טלית המציצת כהלכתה - מתר לצאת בה, בין ביום
 בין בלילה; שאין הציצית הגמורה משאוי, אלא הרי היא
 מנואי הבגד ומטכסיסיו (שכלוליו), כמו האמרה (בד התפור
 בשפת הבגד) וכיוצא בה. ואלו היו חוטי הציצית שהיא
 מציצת כהלכתה משאוי - היה חיב היוצא בה אפלו ביום
 השבת, שאין מצות עשה שאין בה כרת דוחה שבת.
 כא. לא יצא החיט בשבת במחט התחובה לו בבגדו, ולא
 נגר בקיסם שבאזנו, ולא גרדי (אורג) באירא (חתיכת צמר)
 שבאזנו, ולא סורק (מסרק פשתן) במשיחה (חבל דק)
 שבצוארו, ולא שלחני (חלפון) בדינר שבאזנו, ולא צבע
 בדגמא שבאזנו; ואם יצא - פטור, אף על פי שיצא דרך
 אמונתו; מפני שלא הוציא פדור המוציאין.
 כב. הזב שיצא בפיס שלו (שלא יתלכלך) - חיב, מפני
 שאין דרך פיס זה להוציאו אלא בדרך הזאת; ואף על פי
 שאינו צריך לגוף ההוצאה, אלא כדי שלא יתלכלכו בגדיו
 - שהמלאכה שאינה צריכה לגופה, חיב עליה.
 כג. המוצא תפלין בשבת ברשות הרבים, כיצד הוא עושה?
 לובשן בדרך, מניח של ראש בראשו ושל יד בידו, ונכנס,
 וחולצן בבית; וחוזר ויוצא ולובש זוג שני וחולצו, עד
 שיכניס את כלו. ואם היו הרבה, ולא נשאר מן היום כדי
 להכניסן דרך מלבוש - הרי זה מחשיף עליהם, ומכניסן
 במוצאי שבת. ואם היה בימי הגזרה, שמתירא לישוב ולשמרן
 עד הערב מפני הגוים - מכסן במקומן, ומניחן והולך.
 כד. היה מתירא להחשיף עליהן מפני הלסטים - נוטל את
 פלן באחת, ומוליכן פחות פחות מארבע אמות, או נותן
 לחברו בתוף ארבע אמות, וחברו לחברו, עד שמגיע לחצר
 החיצונה. במה דברים אמורים? בשעהו בהן רצועותיהן,
 והיו מקשרין קשר תפלין - שודאי תפלין הן; אבל אם לא
 היו רצועותיהן מקשרות, אינו נזקק להן.
 כה. המוצא ספר תורה - יושב ומשמרו, ומחשיף עליו;
 ובסכנה, מניחו והולך לו. אם היו גשמים יורדין, מתעטף
 בעור (שיביא מביתו), וחוזר ומכסה אותו, ונכנס בו.
 כו. לא יצא החיט במחטו בידו, ולא הלכלך (סופר)
 בקלמוסו, ערב שבת סמוך לחשכה - שמא ישפח ויוציא.

ויוצאה; ולא תערים ותפרף על האגוז כדי להוציאו (את
 האגוז) לבנה הקטן. וכן לא תפרף על המטבע לכתחלה,
 מפני שאסור לטלטלו; ואם פרפה, יוצאה בו.
 יג. יוצא אדם בקיסם שבשניו ושבסנדלו לרשות הרבים,
 ואם נפל לא יחזיר; ובמחף ובספוג שעל גבי המכה, ובלבד
 שלא יכרך עליהן חוט או משיחה, שהרי החוט והמשיחה
 חשובין אצלו, ואינם מועילין למכה. ויוצא בקלפת השום
 ובקלפת הבצל שעל המכה, ובאגד (בד כרוך) שעל גבי
 המכה, וקושרו ומתירו בשבת; ובאספולוגית, ומלגמה,
 ורטיה (מיני תחבושות) שעל גבי המכה, ובסלע (מטבע) שעל
 גבי הצינית (מכה בפרסת הרגל), ובביצת התרגול (מין
 ארבה), ובשן השועל, ובמסמר הצלוב (מעץ שתלו עליו
 אדם), ובכל דבר שתולין אותו משום רפואה - והוא
 שיאמרו הרופאים שהוא מועיל.
 יד. יוצאת האשה באבן תקומה (אבן סגולה למעוברת),
 ובמשקל (תחליף השווה במשקלו ל-) אבן תקומה שנתפנה
 ושקלו לרפואה; ולא אשה עברה בלבד, אלא שאר הנשים
 - שמא תתעבר ותפיל. ויוצאין בקמיע (של) ממחה
 [לסגולה]. ואי זה הוא קמיע ממחה? זה שרפא שלשה בני
 אדם, או שעשהו אדם שרפא שלשה בני אדם בקמיעין
 אחרים. ואם יצא בקמיע שאינו ממחה - פטור, מפני
 שהוציאו דרך מלבוש. וכן היוצא בתפלין, פטור.
 טו. מי שיש ברגלו מכה, יוצא בסנדל יחידי ברגלו
 הבריאה; ואם אין ברגלו מכה, לא יצא ביהודי. ולא יצא
 קטן במנעל גדול, אבל יוצא הוא בחלוק גדול. ולא תצא
 אשה במנעל רפוי, ולא במנעל חדש שלא יצאה בו שעה
 אחת מבעוד יום. ואין הקטע (קטוע רגל) יוצא בקב (רגל
 תותבת) שלו. אנקטמין (מנעל מיוחד) של צן (המשמשים
 לתותבת) - אין יוצאין בהן בשבת, מפני שאינן מן דרכי
 המלבוש; ואם יצאו, פטורין.
 טז. יוצאין בפקריון (פאה נכרית) ובצפה (צמר) שבבאשי
 בעלי חטטין (שחיו). אימתי? בזמן שצבען וברכין, או שיצא
 בהן שעה אחת מבעוד יום; אבל אם לא עשה בהן מעשה,
 ולא יצא בהן קדם השבת - אסור לצאת בהן.
 יז. יוצאין בשק עבה, ובסגוס (בגד שינה) עבה, וביריעה
 [מעור], ובחמילה (בגד עב) - מפני הגשמים; אבל לא
 בתבה, ולא בקפה, ולא במחצלת - מפני הגשמים. הפר
 והפסת - אם היו רכין ורקין (דקים) כמו הבגדים - מתר
 להוציאם מנחין על ראשו בשבת, דרך מלבוש; ואם היו
 קשין - הרי הם כמשאוי, ואסורין.
 יח. יוצאין ביוגין (פעמונים שאינם משמיעים קול) הארוגין
 בבגדים. ויוצא העבד בחותם של טיט שבצוארו (בו חקוק
 שמו ושם אדונו), אבל לא בחותם של מתכת, שמא יפל
 ויביאנו. המתעטף בטליתו, וקפלה מכאן ומכאן בידו או
 על כתפו - אם נתפנו לקבץ כנפיו, כדי שלא יקרעו או שלא
 יתלכלכו - אסור; ואם קבצן להתנאות בה, כמנהג אנשי
 המקום במלבושן - מתר.

אלו - מהלך בו פחות פחות מארבע אמות [עוצר כל סוף 48
ד' אמות]. ואפלו מציאה שבאה לידו, מהלך בה פחות 49
פחות מארבע אמות. אבל קדם שתבוא לידו - אם יכול 50
להחשיף עליה [להמתין לידה עד מוצ"ש], מחשיף; ואם לאו, 51
מוליכה פחות פחות מארבע אמות. 52

ח. מתר למשך את בהמה במתג ורסן שלה לרשות הרבים 53
- והוא שתהיה ראויה לאותו הרסן, כגון שיר לסוס ואפסר 54
לגמל וחסם לנאקה וסוגר ללבלב. אבל אם הוציא בהמה 55
במתג שאין משתמרת בו, כגון שקשר חבל בפי הסוס, או 56
במתג שאינה צריכה לו אלא משתמרת בפחות ממנו, כגון 57
שהוציא חמור בשיר של סוס או חתול בסוגר - הרי זה 58
משאוי; שכל שמירה מעלה או שמירה פחותה - משאוי 59
הוא לה. 60

ט. לא יקשר גמלים זה בזה, וימשך; אפלו היו קשורין 61
מערב שבת, אינן נמשכין בשבת. אבל מכניס הוא חבלים 62
לתוך ידו - והוא, שלא יצא חבל מתוך ידו טפח; וצריך 63
שיהיה החבל שמפי בהמה עד ידו, גבוה מן הארץ טפח 64
או יותר. ומפני מה לא ימשך הגמלים הקשורים זה בזה? 65
מפני שהוא נראה כמי שמוליכין לשוק שמוכרין בו בהמות 66
או שמשחקין בהן שם; ומפני זה, לא תצא בהמה בזוג 67
[פעמון] שבצוארה, ואפלו היה פקוק, שאין לו קול. 68

י. לא תצא בהמה בזוג שבכסותה, ולא בחותם שבצוארה 69
[מטבע הקשורה בה לסימן], ולא בחותם שבכסותה, ולא 70
ברצועה שברגלה, ולא בסלם [מתקן מונע החזרת ראש] 71
שבצוארה. ואין חמור יוצא במרדעת [כיסוי שעליו], אלא אם 72
כן היתה קשורה לו מערב שבת. ולא יצא גמל במטלטלת 73
[חתיכת בד] התלויה לו בדבשתו או בזנבו, אלא אם כן היתה 74
קשורה בזנבו וחוטרתו [גבנונית]; ולא יצא גמל עקוד יד 75
[קשורה יד], ולא עקוד רגל. וכן שאר כל בהמה. 76

יא. אין התרגולין יוצאין בחוטין ולא ברצועות 77
שברגליהן. ואין הכבשים יוצאין בעגלה שתחת האלה 78
[שמטרתה שלא יזקקו]. ואין הכבשות יוצאות בעצים 79
שמניחין להן בחטמן כדי שיתעטשו התולעין שבמחן. ואין 80
העגל יוצא בעל קטן שמניחין לו על צוארו כדי שיכנע 81
ויהיה נוח לחרישה. ולא תצא בהמה בשבכה [מחוסם] 82
שמניחין לה בפייה, כדי שלא תשף או לא תאכל. ולא תצא 83
הפרה בעור הקפד [קיפוד] שמניחין לה על ידיה כדי שלא 84
יניק ממנה השרץ כשהיא ישנה; ולא תצא ברצועה שבין 85
קרניה, בין לנואי בין לשמור. עז [הזקוקה לשמירה מיוחדת] 86
שחקק לה בקרניה [עשה חור כדי להשחיל בו את האפסר], 87
יוצאה באפסר הקשור בחקק בשבת; ואם תחבו בזקנה - 88
אסור, שמא תנתחנה [תנתקנה], ויביאנו בידו לרשות הרבים. 89
וכן כל פיצא בזה. 90

יב. הזכרים יוצאים בעור הקשור להן על זכרותן, כדי שלא 91
ייעלו על הנקבות; ובעור הקשור להן על לפיהן, כדי שלא 92
יפלו עליהן זאבים; ובמטלניות [בדים] המרקמות שמניחין 93
אותם בהן. והרחלים יוצאות, ואליה שלהן קשורה למעלה 94
על גבן, כדי שיעלו עליהן זכרים, או קשורה למטה, כדי 95

והוא יצא בו פחות פחות מארבע אמות - שמא 1
יהיה שם דבר שכוח, ויצא בו בשבת. ומתיר לצאת בתפלין 2
ערב שבת עם חשכה; הואיל וחיוב אדם למשמש בתפלין 3
בכל עת, אינו שוכחן. שכן יוצא בהן לרשות הרבים, ונזכר 4
שיש לו תפלין בראשו - מכסה את ראשו עד שמגיע לביתו 5
או לבית המדרש. 6

הלכות שבת פרק כ

א. אסור להוציא משא על בהמה בשבת, שנאמר: "למען 8
ננוח שורך וחמורך" - אחד שור ואחד חמור, ואחד כל 9
בהמה וחדה ועוף. ואם הוציא על בהמה - אף על פי 10
שהוא מצוה על שבייתה - אינו לוקה, לפי שאסורו בא 11
מכלל עשה; לפיכך, המחמר [מזרח] אחר בהמתו בשבת, 12
והיה עליה משא - פטור. 13

ב. והלא לאו מפרש בתורה, שנאמר: "לא תעשה כל 14
מלאכה, אתה ובנך ובתך, עבדך ואמתך ובהמתך" - שלא 15
יחריש בה [הוא עצמו], וכיוצא בחרישה; ונמצא לאו שנתן 16
לאזהרת מיתת בית דין [להזהיר החורש על העונות], ואין 17
לוקין עליו. 18

ג. אסור לישאל להשאל או להשפיר בהמה גסה לגוי - 19
שלא יעשה בה מלאכה בשבת; והרי הוא מצוה על שבייתה 20
בהמתו. ואסור חכמים למכר בהמה גסה לגוי, [גזירה] שמא 21
ישאל או ישפיר. ואם מכר - קונסין אותו [לפדותה] עד 22
עשרה בדימה, ומחזירה; ואפלו שבורה, אין מוכרין. ומתיר 23
לו למכר על ידי סרסור [מתווך], שהסרסור אינו משפיר 24
ואינו משאיל. 25

ד. ומתיר למכר להם סוס - שאין הסוס אלא לרכיבת אדם, 26
לא למשאוי, והחי נושא את עצמו. וכדרך שאסורו למכר 27
לגוי, כך אסורו למכר לישאל החשוד למכר לגוי. ומתיר 28
למכר להם פרה לשחיטה, ושוחט אותה בפניו; ולא ימכר 29
סתם, אפלו שור של פטם [מפוטם שאינו ראוי למלאכה] - 30
שמא ישקה אותו ויעבד בו. 31

ה. מקום שנהגו למכר להן בהמה דקה, מוכרין; מקום 32
שנהגו שלא למכר, אין מוכרין. ובכל מקום אין מוכרין להן 33
חיה גסה, כמו שאין מוכרין להם בהמה גסה - אלא על 34
ידי סרסור. 35

ו. מי שהחשיף בדרך, ולא היה עמו נכרי שיתן לו כיסו, 36
והיתה עמו בהמה - מניח כיסו עליה כשהיא מהלכת, 37
וכשתרצה לעמד נוטלו מעליה, כדי שלא תעמד והוא 38
[הכיס] עליה, עד שלא תהיה שם לא עקירה ולא הנחה. 39
ואסור לו להנהיגה, ואפלו בקול, כל זמן שהכיס עליה, כדי 40
שלא יהיה מחמר בשבת. וגזרת חכמים היא, שלא יניח 41
כיסו על גבי בהמה, אלא אם אין עמו נכרי. 42

ז. היה עמו חרש שוטה וקטן - מניח כיסו על החמור, 43
ואינו נוהגו לאחד מהן, מפני שהן אדם מישאל. היה עמו 44
חרש שוטה וקטן, ואין עמו בהמה - נוהגו לשוטה; שוטה 45
וקטן - נוהגו לשוטה; חרש וקטן - נוהגו לאי זה מהם 46
שירצה. לא היתה עמו בהמה, ולא נכרי, ולא אחד מקל 47

ג. נשים המשקחות באגוזים ושקדים וכיוצא בהן - אסורות
 לשחק בהן בשבת, שמא יבוא להשוות הגמות. ואסור לכבד
 [לנקות] את הקרקע, שמא ישוה גמות, אלא אם כן היה
 רצונו באכילתם. ומתיר לזלף [להזות] מים על גבי הקרקע,
 ואינו חושש שמא ישוה גמות, שהרי אינו מתכבד לכהן. אין
 סכין [מריחת חומר מופה] את הקרקע, ואפלו היה רצונו
 באכילתם; ואין נופחין אותו [במפוח, כדי להרחיק את האבק],
 ואין מדיחין אותו, אפלו ביום טוב, קל וחומר בשבת - שלא
 יעשה כדרך שהוא עושה בחל, ויבוא להשוות הגמות בזמן
 שהוא עושה בן במקום שאינו רצונו.
 ד. חצר שנתקלקלה בימי גשמים, מביא תבן ומרדה [שוטח]
 בה; וכשהוא מרדה, לא ירדה לא בסל, ולא בקפה, אלא
 בשולי הקפה [תחתית קופה שנשברה] - שלא יעשה כדרך
 שהוא עושה בחל, ויבוא להשוות גמות.
 ה. המשקה את הזרעים, חייב משום זורע; לפיכך אסור
 לשאב מן הבור בגלגל [אופן] - גזרה, שמא ימלא לגנתו
 ולהרפתו. ומפני זה, אם היה הבור של גלגל בחצר, מתיר
 למלאת ממנו בגלגל.
 ו. התולש, חייב משום קוצר; לפיכך, אסור לרדות [להוציא]
 דבש מכורתו בשבת, מפני שהוא פתולש. אין עולין באילן,
 בין לח בין יבש; ואין נתלין באילן, ואין נסמכין באילן. ולא
 יעלה מבדור יום לישב שם כל היום כלו. ואין משתמשין
 במחבר לקרקע כלל - גזרה שמא יתלש.
 ז. פרות שגששו בשבת, אסור לאכלן עד מוצאי שבת -
 גזרה שמא יתלש. הדס המחבר, מתיר להרים בו, שאין
 הנחתו אלא להרים בו, והרי ירחו מצוי [- קיים ללא תלישה];
 אבל אחריו ותפוח וכל הראוי לאכילה, אסור להרים בו
 במחבר - גזרה שמא יקץ אותו לאכלו.
 ח. אילן שהיו שרשי גבוהין מן הארץ שלשה ספחים,
 אסור לישב עליהן; ואם אינן גבוהין שלשה, הרי הן פאריז.
 היו באין מלמעלה משלשה לתוף שלשה, מתיר להשתמש
 בהן; היו גבוהין שלשה, אף על פי שצדן אחד שוה לארץ,
 או שיש חלל תחתיהן שלשה - אסור לישב עליהם.
 ט. אין רוכבין על גבי בהמה בשבת - גזרה שמא יחתך
 זמורה [ענף גפן] להנהיגה. ואין נתלין בבהמה, ולא יעלה
 מבדור יום לישב עליה בשבת. ואין נסמכין לצדי בהמה;
 וצדי צדין - מתרין. עלה באילן בשבת - בשוגג, מתיר
 לירד; במזיד, אסור לירד. ובבהמה - אפלו במזיד - ירד,
 משום צער בצלי חיים. וכן פורקין המשאוי מעל הבהמה
 בשבת, משום צער בצלי חיים.
 י. כיצד? היתה בהמתו טעונה שליף [- משא] של תבואה
 - מכניס ראשו תחתיו, ומסלקו לצד אחר, והוא נופל
 מאליה. היה בא מן הדרך בלילי שבת, ובהמתו טעונה -
 כשיגיע לחצר החיצונה, נוטל את הפלים הנשלין בשבת;
 ושאין נשלין - מתיר החבלים והשקין נופלין. היו בשקין
 דברים המשפדין - אם היו שקין קטנים, מביא כרים
 וקסות ומניח תחתיהן, והשקין נופלין על הכרים; שהרי
 אם ירצה לשלף הכר, שולף, מפני שהשקים קטנים וקלים,

שלא יעלו עליהן זכרים; ויוצאות מלפפות [כרוכות]
 במטלניות, כדי שיהיה הצמר שלהן נקי. העצים יוצאות
 וידיהן קשורות, כדי שייבש מהן החלב; אבל אם קשרן
 כדי שלא יצא החלב עד שיחלב אותו לערב, הרי אלו
 לא יצאו.
 יג. אין חמור יוצא באכף, אף על פי שקשור לו מערב
 שבת; ולא הסוס בזנב שועל [שתולים לו נגד עין הרע], ולא
 בזהרית [משי אדום] שבין עיניו [לנוי]. ולא תצא בהמה
 בקלסטר [סל] שבפיה, ולא בסנדל שברגלה, ולא בקמיע
 שאינו ממחה לבהמה; אבל יוצאה היא באגד [תחבושת]
 שעל גבי המכה, ובכבשישין [לוחות עץ] שעל גבי השכר,
 ובשליה המרדלת [תלויה] בה; ופוקק לה זוג שבצוארה,
 ומטילת בו בחצר. ונותן מרדעת על החמור בשבת, ומטיל
 בחצר; אבל אין תולין לה קלסטר בפיה בשבת.
 יד. כשם שאדם מצוה על שביית בהמתו בשבת, כך הוא
 מצוה על שביית עבדו ואמתו; ואף על פי שהן בני דעת,
 ולדעת עצמן עושין - מצוה עליו לשמורן ולמנען מעשיית
 מלאכה בשבת, שנאמר: "למען ינוח שורך וחמורך, וינפש
 בן אמתך והגר".
 טו. עבד ואמה שאנו מצוין על שבייתן - הם עבדים
 שמלו וטבלו לשם עבדות, וקבלו מצוות שהעבדים חייבין
 בהן. אבל עבדים שלא מלו ולא טבלו, אלא קבלו שבע
 מצוות שנצטוו בני נח בכלל - הרי הן כגר תושב; ומתירן
 לעשות מלאכה בשבת לעצמן בפרהסיא, כישראל בחל.
 ואין מקבלין גר תושב, אלא בזמן שהיכול נוהג.
 טז. הואיל וגר תושב עושה מלאכה לעצמו בשבת, וגר
 צדק הרי הוא כישראל לכל דבר, במי נאמר "וינפש בן
 אמתך והגר"? זה גר תושב שהוא לקיטו ושכירו של
 ישראל, כמו בן אמתו; שלא יעשה מלאכה לישראל רבו
 בשבת, אבל לעצמו עושה; ואפלו היה זה הגר עבדו, הרי
 זה עושה לעצמו.
 יום שני כ"ה סיון ה'תש"ע
 הלכות שבת פרק כא
 א. נאמר בתורה "תשבת" - אפלו מדברים שאין מלאכה,
 חייב לשבת מהן. ודברים הרבה הן, שאסור חכמים משום
 שבות [להרבות השביתה] - מהן דברים, אסורים מפני שהן
 דומים למלאכות, ומהן דברים, אסורים גזרה שמא יבוא
 מהן אסור סקילה; ואלו הן:
 ב. כל המשוה גמות, הרי זה חייב משום חורש; לפיכך,
 אסור להפנות בשדה הנירה [חרושה] בשבת, שמא ישוה
 גמות. המפנה את האוצר [מחסן תבואה] בשבת, מפני שהוא
 צריך לו לדבר מצוה, כגון שיכניס בו אורחים, או קובע בו
 מדרש - לא יגמר את כל האוצר, שמא יבוא להשוות
 הגמות. טיט שעל גבי רגלו, מקנחו בכתל או בקורה, אבל
 לא בקרקע, שמא יבוא להשוות הגמות. לא ירק בקרקע
 וישוף ברגלו, שמא ישוה גמות; ומתיר לדרס הרק שעל גבי
 הקרקע, והולך לפי תמו.

49 [מנפה] שְׁמָרִים, תולֵדֶת בּוֹרֵר אוֹ מְרַקֵּד הוּא; לְפִיכָּה, אֵף עַל
50 פִּי שְׁמָתָר לִסְגֹן זֵין צָלוּל אוֹ מִים צָלוּלִין בְּסוֹדְרִין אוֹ
51 בְּקַפִּיפָה [סל] מְצָרִית - לֹא יַעֲשֶׂה גִמָּה בְּסוֹדֵר [ע"י דחיסתו
52 לְפִי הַכְּלִי]; שְׁלֹא יַעֲשֶׂה כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בַּחַל, וְיָבֹא
53 לְשֹׁמֵר בְּמִשְׁמֶרֶת. וְכֵן אֲסוּר לְתֵלֹת אֶת הַמִּשְׁמֶרֶת כְּדֶרֶךְ
54 שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בַּחַל - שְׁמָא יָבֹא לְשֹׁמֵר. וְכֵן הַמַּחֲבֵץ [מייצר
55 חמאה], תולֵדֶת בּוֹרֵר הוּא; לְפִיכָּה, אֵף עַל פִּי שְׁנוֹתָנִין
56 שֶׁמִּשְׁמִין וְאֶגְזִיזִים לְחֵבֶשׁ, לֹא יַחֲבִץ [יפריד מן הדבש] בִּידוֹ.
57 יֵח. הַמַּחֲבֵץ אֶת הַיֶּרֶק דֵּק דֵּק לְבִשְׁלוֹ - הֲרִי זֶה תולֵדֶת
58 טוֹחַן, וְחֵיב; לְפִיכָּה, אֵין מְרַסְקִין לֹא אֶת הַשֶּׁחַת [תבואה
59 מאכל בהמה] וְלֹא אֶת הַחֲרוּבִין לְפָנֵי בְּהֵמָה, בֵּין דֶּקָּה בֵּין
60 גִּסָּה - מִפְּנֵי שְׁנוֹרָאָה כְּטוֹחַן. אֲבָל מַחֲתִכִּין אֶת הַדְּלוּעִין לְפָנֵי
61 בְּהֵמָה, וְאֶת הַנִּבְלָה לְפָנֵי הַכְּלָבִים - שְׁאִין טְחִינָה בְּפֹרוֹת.
62 וּמַתִּירִין אֲלֻמּוֹת שֶׁל עֲמִיר [חציר] לְפָנֵי בְּהֵמָה, וּמִפְּסָס
63 [מרסק] בִּידוֹ אֲלֻמּוֹת קִטְנוֹת; אֲבָל לֹא אֲלֻמּוֹת גְּדוֹלוֹת, מִפְּנֵי
64 הַטֵּרֵחַ שֶׁבָּהֶן.
65 יט. חֲבִילִי סִיָּאָה וְאֶזוֹב וְקֹרְנִית [מיני צמחים] וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן,
66 שֶׁהַכְּנִיסָן לַמֶּאֱכָל בְּהֵמָה - מְסַתְּפָק מִהֶן, וְקוֹטֵם וְאוֹכֵל
67 בְּרָאשֵׁי אֲצָבְעוֹתָיו; אֲבָל לֹא בִידוֹ הֶרְבֵּה - שְׁלֹא יַעֲשֶׂה כְּדֶרֶךְ
68 שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בַּחַל, וְיָבֹא לְדֵק [לכתוש].
69 כ. הַצֵּרֶךְ לְדֵק פִּלְפָּלִים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, לְתֵן לְתוֹךְ הַמֶּאֱכָל
70 בְּשִׁבְתָּ - הֲרִי זֶה כּוֹתֵשׁ בִּיד [קת] הַסִּפִּין, וּבִקְעָרָה. אֲבָל
71 בְּמִכְתָּשֶׁת - חֵיב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא טוֹחַן; לְפִיכָּה, אֲסוּר לְבְרִיא
72 לְהַתְּרַפְּאוֹת בְּשִׁבְתָּ - גִּזְרָה שְׁמָא יִשְׁחַק סְמָנִין.
73 כא. בִּיצֵד? לֹא יֵאָכֵל דְּבָרִים שְׁאִין מֵאֲכָל בְּרִיאִים, כְּגוֹן
74 אֶזוֹבִין וּפִיָּאָה [מיני צמחים]; וְלֹא דְבָרִים הַמְּשַׁלְּשִׁין, כְּגוֹן
75 לַעֲנָה וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן. וְכֵן לֹא יִשְׁתֶּה דְבָרִים שְׁאִין דֶּרֶךְ הַבְּרִיאִים
76 לְשִׁתוֹתָן, כְּגוֹן מִים שֶׁבִּשְׁלוּ בּוֹ סְמָנִין [תרופה] וְעִשְׂשִׁיבִים.
77 כב. אוֹכֵל אָדָם אֲכָלִין וּמִשְׁקִין שֶׁדֶּרֶךְ הַבְּרִיאִים לְאָכְלָן
78 וְלִשְׁתוֹתָן, כְּגוֹן הַפֶּסֶדֶר וְהַכְּשׁוֹת וְהָאֶזוֹב [מיני צמחים]; אֵף
79 עַל פִּי שֶׁהֵם מְרַפְּאִין, וְאוֹכְלָן כְּדִי לְהַתְּרַפְּאוֹת בָּהֶן - מִתֵּר, מִתֵּר
80 הוֹאִיל וְהֵן מֵאֲכָל בְּרִיאִים. שְׁתֵּה חֲלִיתִית [מין צמח] מִקֵּדָם
81 הַשִּׁבְתָּ, וְהֲרִי הוּא שׁוֹתָה וְהוֹלֵךְ - מִתֵּר לְשִׁתוֹתָהּ בְּשִׁבְתָּ,
82 בְּמִקְוֹמוֹת שְׁנֵהֲגוּ הַבְּרִיאִים לְשִׁתוֹת הַחֲלִיתִית; וְשׁוֹתִין זֵיתוֹס
83 הַמְּצָרִי [ערוב של כמה מיני אוכלין] בְּכָל מְקוֹם.
84 כג. וְכֵן שְׁמָנִים שֶׁדֶּרֶךְ הַבְּרִיאִים לְסוּף בָּהֶן - מִתֵּר לְסוּף בָּהֶן
85 בְּשִׁבְתָּ, וְאֵף עַל פִּי שְׁנוֹתָפּוֹן לְרְפוּאָה; וְשְׁאִין הַבְּרִיאִים סְכִין
86 בָּהֶן, אֲסוּרִין. הַחוּשֵׁשׁ [כואב] בְּמִתְנָיו - לֹא יִסּוֹף זֵין וְחִמְץ,
87 אֲבָל סֹף הוּא אֶת הַשֶּׁמֶן; וְלֹא שֶׁמֶן וְרֵד, אֲלֵא בְּמִקְוֹם
88 שֶׁהַבְּרִיאִים סְכִין אוֹתוֹ. וּמִתֵּר לְסוּף שֶׁמֶן וּמִלַּח בְּכָל מְקוֹם.
89 נִגְפָה [לקתה] יָדוֹ אוֹ רִגְלוֹ - צוּמְתָהּ [מכווצה] בֵּינָן, וְאֵינוֹ
90 צוּמְתָהּ בְּחִמְץ; וְאֵם הִיָּה עֲנָג [איטטניס], אֵף בֵּינָן אֲסוּר.
91 כד. הַחוּשֵׁשׁ בְּשִׁנּוֹ - לֹא יִגְמַע בָּהֶן אֶת הַחִמְץ, וְיִפְלֹט;
92 אֲבָל מְגַמַּע הוּא, וְבוֹלַע. הַחוּשֵׁשׁ בְּגִרְוֹנוֹ, לֹא יַעֲרַעְרֵנוּ
93 [יגררנו] בְּשֶׁמֶן; אֲבָל בּוֹלַע הוּא שֶׁמֶן הֶרְבֵּה - וְאֵם נִתְּרַפָּא,
94 נִתְּרַפָּא. אֵין לוֹעֲסִין אֶת הַמַּצְטָכִי [שרף הנוסף מעצים], וְאֵין
95 שְׁפִין אֶת הַשֶּׁנִּים בְּסֵם בְּשִׁבְתָּ, בְּזֵמַן שֶׁמַּחֲבֵץ לְרְפוּאָה; וְאֵם
96 נִתְּבֹן לְרִיחַ הַפֶּה, מִתֵּר.

1 וְנִמְצָא שְׁלֹא בִטֵּל כְּלִי [מיעודו]. הִיָּתָה טְעוּנָה עֲשׂוֹת שֶׁל
2 זְכוּכִית - מִתֵּר הַשִּׁקִּים וְהֵן נוֹפְלִין; שְׁאֵף עַל פִּי שִׁישְׁבָּרוֹ,
3 אֵין בְּכֶךְ הַפֶּסֶד גְּדוֹל, שֶׁהֲרִי הַכֹּל לְהַתְּכָה עוֹמֵד, וְלִהְפֹּסֵד
4 מוֹעֵט לֹא חֲשָׁשׁ. הִיוּ הַשִּׁקִּים גְּדוֹלִים וּמְלֵאִים כְּלִי זְכוּכִית
5 וְכִיּוֹצֵא בָּהֶם, פּוֹרֵק בְּנִתָּה. וּמִכָּל מְקוֹם, לֹא יִנִּיחֶם שֵׁם עַל
6 גְּבִי בְּהֵמָה - מִשּׁוּם צַעַר בְּעַלֵּי חַיִּים.
7 יא. הַמַּדְבֵּק פְּרוֹת עַד שִׁיעֲשֻׂו גּוֹף אֶחָד, חֵיב מִשּׁוּם מַעֲמָר.
8 לְפִיכָּה, מִי שְׁנוֹתָפּוֹרוֹ לוֹ פְּרוֹת בְּחִצְרוֹ - מְלַקֵּט עַל יָד עַל יָד
9 [מעט מעט] וְאוֹכֵל; אֲבָל לֹא יִתֵּן לֹא לְתוֹךְ הַסֵּל וְלֹא לְתוֹךְ
10 הַקֶּפֶה, כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בַּחַל; שְׁאֵם עֲשֶׂה כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא
11 עוֹשֶׂה בַּחַל - שְׁמָא יְכַבֵּשׂם בִּידוֹ בְּתוֹךְ הַקֶּפֶה, וְיָבֹא לְיָד
12 עֲמוּר. וְכֵן אֵין מְקַבְּצִין אֶת הַמֵּלַח וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, מִפְּנֵי שְׁנוֹרָאָה
13 כְּמַעֲמָר.
14 יב. מְפָרֵק - חֵיב מִשּׁוּם דֵּשׁ; וְהַסּוֹחֵט זֵיתִים וְעִנְבִּים - חֵיב
15 מִשּׁוּם מְפָרֵק; לְפִיכָּה, אֲסוּר לְסַחֵט תוֹתִים וְרִמּוֹנִים, הוֹאִיל
16 וּמִקְצֵת בְּנֵי אָדָם סוֹחֲטִים אוֹתָם כְּזֵיתִים וְעִנְבִּים - שְׁמָא יָבֹא
17 לְסַחֵט זֵיתִים וְעִנְבִּים. אֲבָל שְׁאֵר פְּרוֹת, כְּגוֹן פְּרִישִׁין
18 [חבושים] וְתַפּוּחִים וְעֶזְרוֹרִים [פרי הדומה לתפוח] - מִתֵּר
19 לְסַחֵט בְּשִׁבְתָּ, מִפְּנֵי שְׁאִין בְּנֵי סְחִיטָה.
20 יג. כְּבִשִּׁין [פירות שנכבשו בחומץ] וּשְׁלָקוֹת [פירות
21 שנחבשלו] שֶׁסִּחֲטָן - אֵם לְרַבָּה גּוֹפֶן, מִתֵּר; וְאֵם לְהוֹצִיא
22 מִיָּמִיהֶן, אֲסוּר. וְאֵין מְרַסְקִין אֶת הַשֶּׁלֶג שֶׁיִּזְבּוּ מִיָּמִי, אֲבָל
23 מְרַסֵּק הוּא לְתוֹךְ הַכּוֹס אוֹ לְתוֹךְ הַקְּעָרָה. הַשּׁוּם וְהַבֶּסֶר
24 [ענבים שלא בשלון] וְהַמְּלִילוֹת [שיבילים שלא בשלון] שֶׁרַסְקָן
25 מִבְּעוֹד יוֹם - אֵם מְחַסְרִין דִּיקָה [כתישוה], אֲסוּר לוֹ לְגַמֵּר
26 דִּיקָתָן בְּשִׁבְתָּ; וְאֵם מְחַסְרִין שְׁחִיקָה בִּיד, מִתֵּר לוֹ לְגַמֵּר
27 שְׁחִיקָתָן בְּשִׁבְתָּ. לְפִיכָּה, מִתֵּר לוֹ לְגַמֵּר שְׁחִיקַת הַרִיפּוֹת
28 [גרעיני שעורים] בְּעֵץ הַפְּרוּר [כף גדולה] בְּתוֹךְ הַקְּדֵרָה
29 בְּשִׁבְתָּ, אַחֵר שֶׁמוֹרִידִין אוֹתָהּ מֵעַל הָאֵשׁ.
30 יד. הַמּוֹלֵל מְלִילוֹת [מפורר באצבעותיו דבר מאכל] - מוֹלֵל
31 בְּשִׁנּוֹי, כְּדִי שְׁלֹא יֵרָאֶה כְּדֵשׁ. הַיּוֹגֵב בְּפִיו, פְּטוּר; וְאֵם הִיָּה
32 גּוֹנֵחַ [מכאבי גרון] - מִתֵּר לוֹ לִינֵק בְּפִיו [מדדי הבהמה], מִפְּנֵי
33 שֶׁהוּא מְפָרֵק בְּלֶאֱחֹר יָד, וּמִשּׁוּם צַעֲרוֹ לֹא גִזְרוּ, וְאֵף עַל פִּי
34 שְׁאִין שֵׁם סְכָנָה.
35 טו. פְּרוֹת שֶׁזְּבּוּ מִהֶן מִשְׁקִין בְּשִׁבְתָּ - אֵם זֵיתִים וְעִנְבִּים הֵם
36 - אֲסוּר לְשִׁתוֹת אוֹתָן הַמִּשְׁקִין עַד מוֹצָאֵי שִׁבְתָּ; גִּזְרָה שְׁמָא
37 יִתְבּוֹן וְיִסַּחֵט אוֹתָן בְּשִׁבְתָּ. וְאֵם תוֹתִים וְרִמּוֹנִים הֵן - אֵם
38 הַכְּנִיסָן לְאֲכִילָה, מִשְׁקִין שֶׁזְּבּוּ מִהֶן מִתֵּרִין; וְאֵם הַכְּנִיסָן
39 לְדִרְכָן, מִשְׁקִין שֶׁזְּבּוּ מִהֶן אֲסוּרִין עַד מוֹצָאֵי שִׁבְתָּ.
40 טז. זֵיתִים וְעִנְבִּים שֶׁרַסְקָן מִעֵרֵב שִׁבְתָּ, וְיָצְאוּ מִהֶן מִשְׁקִין
41 מִעֲצָמָן - מִתֵּרִין; וְכֵן חֲלוֹת דְּבִשׁ שֶׁרַסְקָן מִעֵרֵב שִׁבְתָּ -
42 מִשְׁקִין הַיּוֹצֵאִין מִהֶן בְּשִׁבְתָּ, מִתֵּרִין; שְׁאִין כָּאֵן מְקוֹם
43 לְגִזְרָה, שֶׁכֶּבֶר רַסְקָן מִבְּעֵרֵב.
44 יז. זוֹרָה וּבוֹרֵר, מֵאֲבוֹת מְלָאכּוֹת הֵן. לְפִיכָּה, אֵף עַל פִּי
45 שְׁמָתָר לְמִלֵּל מְלִילוֹת בְּרָאשֵׁי אֲצָבְעוֹתָיו, וְכִשְׁהוּא מְנַפֵּחַ
46 [מוציא אויר מפיו להפריח הקליפה], מְנַפֵּחַ בִּידוֹ אַחַת בְּכָל
47 כַּחוֹ - אֲבָל לֹא כְּגוֹנוֹ [מין נפה] וְלֹא בְּתַמְחִי [קערה גדולה],
48 גִּזְרָה שְׁמָא יִנְפֶּה יִנְפֶּה בְּנִפְּהָ וּבִכְבָּרָה, שֶׁהוּא חֵיב. וְהַמִּשְׁמָר

כה. אין נותנין זין לתוך העין, אבל נותן הוא על גב העין. ורק תפל [ורק האדם לפני שטעם משהו], אפלו על גב העין אסור. קילור [משחה לעין] ששפה אותו מערב שבת - מעבירו על גב עינו בשבת, ואינו חושש. מי שלקה באצבעו, לא יכרך עליו גמי כדי לרפאתו; ולא ידחקנו בידו כדי להוציא ממנו דם.

כו. אין נותנין חמין ושמן על גבי המפה, ולא על גבי מוך [בד] שעל המפה, ולא על גבי מוך לתנו על המפה בשבת; אבל נותן הוא חוץ למפה, ושותת ויורד למפה. ונותנין מוך יבש על גבי המפה; ואם היה עתיק [ישן] - אסור, מפני שהוא כרטיה.

כז. רטיה [תחבושת] שפרשה [נפלה] על גבי כלי, מחזירין אותה; ואם פרשה על גבי קרקע, אסור להחזירה. ומניחין רטיה על גבי המפה לכתחלה במקדש, שאין אסור שבות [איסור דרבנן להרבות השביתה] - במקדש. ובכל מקום, מקנחין פי המפה; ואין מקנחין את הרטיה, שמא ימרח. **כח.** סכין וממשמשין בכני מעים בשבת - והוא שישוף וימשמש בבת אחת, כדי שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחל. ואין מתעמלין בשבת. אי זה הוא מתעמל? זה שדורסים על גופו בלח עד שייגע ויזיע, או שיהלך עד שייגע ויזיע - שאסור ליגע את עצמו כדי שייגע בשבת, מפני שהוא רפואה. וכן אסור לעמד בקרקע דימוסות [קרקע מלוחה] שבארץ ישראל, מפני שמעמלת ומרפאה. **כט.** אין רוחצין במים שמשלשלין, ולא בטיט שטובעין בו, ולא במי משרה הבאשים [מלוכלכים], ולא בנים סדום [המלח], ולא במים הרעים שבים הגדול - מפני שקל אלו צער הן, וכתוב: "וקראת לשבת ענג"; לפיכך, אם לא נשמה בהם, אלא עלה מיד - אף על פי שיש לו חטטין [שחין] בראשו, מותר.

ל. אין מתגרדין במגרדת; ואם היו ידי מלכלכות בצואה או בטיט, גורד בדרך ואינו חושש. סכין ומפרכין [משפשים גלדי המכה] לאדם לענגו, אבל לא לבהמה; ואם היה לה צער, מותר להסיר צערה בסיכה ופרוף. בהמה שאכלה פרושנין [מאכל בהמה] הרבה, מריצין אותה בחצר בשביל שתתרפא; ואם אצוה [שטף] דם, מעמידין אותה במים בשביל שתצטנן, ואין חוששין שמא ישחק לה סמנין.

לא. אין מקיאין את האכל בשבת [להקלה]. במה דברים אמורים? בסם [באמצעות חומר בליעה] - שמא ישחק סמנין; אבל להכניס ידו לתוך פיו ולהקיא, מותר. ואסור לדחוק פרסו של תינוק כדי להוציא הקאי [צרכים] שלו - שמא יבוא להשקותו סמנין המשלשלין. ומותר לכפות כוס על הטבור בשבת [כעין כוסות רוח] כדי להעלותו. וכן מותר לחגך [ליישר מפרקתו] וללפף [בבגדים] את הקטן, ולהעלות אוננים [רפואה לגידי האונניים] בין ביד בין בכלי, ולהעלות אנקלי [תנוך שכנגד הלב להקלת הנשימה]; שקל אלו וכיוצא בהן - אין עושין אותן בסמנין כדי לחש [לחשוש] לשחיקה, ויש לו צער מהן.

לב. המרקד, מאבות מלאכות. לפיכך אין פורגין [מנפים]

את התבן בכברה [בנפה]; ולא יניח הכברה שיש בה תבן במקום גבוה בשביל שירד המוץ [הקליפה] - מפני שהוא פורקד. אבל נוטל התבן בכברה ומוליך לאבוס [סל האכלה לבהמה], אף על פי שירד המוץ בשעת הולכה - שהרי אינו מתבנן לכו.

לג. מגבל [מערבב מים וקמח], חב משום לש; לפיכך אין מגבלין קמח קלי [שנעשה מחטה קלוייה] הרבה, שמא יבוא ללוש קמח שאינו קלי. ומותר לגבל את הקלי מעט מעט. אבל תבואה שלא הביאה שלישי שקלו אותה, ואחר כך טחנו אותה טחינה גסה, שהרי היא כחל, והיא הנקראת 'שתית' - מותר לגבל ממנה בחמץ וכיוצא בו הרבה בבת אחת; והוא, שיהיה רך; אבל קשה - אסור, מפני שנקראה כלש. וצריך לשנות; פיצד? נותן את השתית, ואחר כך נותן את החמץ.

לד. המרסן [סובין של תבואה] - אף על פי שאינו ראוי לגבל, אין גובלין אותו; שמא יבוא לגבל העפר וכיוצא בו. ונותנין מים על גבי המרסן, ומוליך בו התרוך [כף] שתי וערב; אבל אינו מקרס בידו, שלא יראה כלש. אם לא נתערב, מנערו מפלי לכלי עד שיתערב; ונותן לפני התרגולין או לפני השורים. ומותר לערב המרסן על דרך זו בכלי אחר, ומחלק אותו בכלים הרבה, ונותן לפני כל בהמה ובהמה; ומערב בכלי אחד אפלו כור, אפלו כורים. **לה.** אין מאכילין בהמה חיה ועוף בשבת, בדרך שהוא מאכיל בחל - שמא יבוא לידי פתישת קטניות, או לידי לישת קמח וכיוצא בו. פיצד? לא יאכיל הגמל בשבת מאכל שלשה או ארבעה ימים, ולא ירביץ [יושיב] עגל וכיוצא בו ויפתח פיו ויתן לתוכו פרושנין ומים בבת אחת. וכן לא יתן לתוך פיו יונים ותרגולים, למקום [בגרון] שאינן יכולין להחזיר [להוציא]; אבל מאכיל הוא את הבהמה מעמד, ומשקה אותה מעמד, או נותן לתוך פיה מים בפני עצמן ופרשנין בפני עצמן, במקום שכולה להחזיר. וכן מאכיל לעוף בידו, במקום שיכול להחזיר. ואין צריך לומר, שיתן לפניהן והם אוכלין.

לו. במה דברים אמורים? במי שמונותיו עליו, כגון בהמתו וחייתו ויוני הבית ואוזין ותרגולין; אבל מי שאין מונותיו עליו, כגון חזיר ויוני שובך ודבורים - לא יתן לפניהן לא מזון לא מים. ומותר לאדם להעמיד בהמתו על גבי עשבים והיא אוכלת, אבל לא יעמיד אותה על גבי דבר שהקצה [מוקצה]. ועומד בפניה כדי שתחזיר פניה לדבר המקצה ותאכל ממנו. וכן ביום טוב.

הלכות שבת פרק כב

א. רדית הפת [הוצאת מהתנור] - אף על פי שאינה מלאכה - אסרו אותה חכמים, שמא יבוא לאפות. המדביק פת בתנור מבעוד יום, וקודש עליו היום - מציל ממנו מזון שלש סעודות, ואומר לאחרים: 'בואו והצילו לכם'. ואף על פי שהרדית אינה מלאכה, כשהוא מציל, לא ירדה במרדה [כלי המיוחד לכך] אלא בספין, כדי לשנות.

י. מערב אדם מים ומלח ושמן, וטובל בהן פתו, או נותנו
 לתוך התבשיל - והוא, שיעשה מעט; אבל הרבה - אסור,
 מפני שגורא פשוטה מלאכה ממלאכת התבשיל. וכן לא
 יעשה מי מלח עזין [מלוחים מאד], והם שני שלישי מלח
 ושליש מים, מפני שגורא פשוטה מורקס [דג כבוש במלח].
 ומתיר למלח ביצה; אבל צנן וכיוצא בו - אסור, מפני
 שגורא כבוש כבשין בשבת, והפוכש אסור, מפני שהוא
 כמבשל. ומתיר לטבל צנן וכיוצא בו במלח, ואוכל.
 יא. מתיר לערב יין ודבש ופלפלין בשבת לאכלן; אבל יין
 ומים ושמן אפרסמון - אסור, שאין זה ראוי לאכילת
 בריאים. וכן כל כיוצא בזה.
 יב. חרדל [גרעיני צמח] שלשו מערב שבת - למחר ממחו
 בין ביד בין בכלי, ונותן לתוכו דבש; ולא יטרוף [יערבב
 בכח], אלא מערב. שחלים [מיו ירק] שטרפן מערב שבת,
 למחר נותן לתוכן שמן וחמץ ותבלין; ולא יטרוף, אלא
 מערב. שום שרסקו מערב שבת, למחר נותנו לתוך
 הגריסין; ולא ישחק, אלא מערב.
 יג. הנוטל שער מגוף האדם, חייב משום גזל; לפיכך, אסור
 לרחץ את הידים בדבר שמשיר את השער ודאי, כגון אהל
 [מין צמח] וכיוצא בו. ומתיר לחף את הידים בעפר לבונה,
 ועפר פלפלין, ועפר יסמין, וכיוצא בהן; ואינו חושש שמא
 ישיר שער שעל ידו, שהרי אינו מתכנן. ערב דבר שמשיר
 את השער ודאי עם דבר שאינו משיר ודאי - אם היה הרב
 מדבר שאינו משיר, מתיר לחף בו; ואם לאו, אסור.
 יד. אסור לראות במראה של מתכת בשבת - גזרה שמא
 ישיר בה [באמצעות שפתה] נימין המדלדלין [שערות
 בולטות] מן השער, ואפלו קבוצה בכתל; אבל מראה
 שאינה של מתכת - מתיר לראות בה, אפלו אינה קבוצה.
 טו. המכבס, חייב משום מלבן; והסוחט כסות, חייב מפני
 שהוא מכבס; לפיכך, אסור לדחק מטלית או מוץ וכיוצא
 בהן, כפי האשישה [97] וכיוצא בה, כדי לסתמה - שמא
 יבוא לידי סחיטה. ואין מקנחין בספוג, אלא אם כן יש לו
 בית אחיזה - שלא יסחט. ואין מכסין חבית של מים וכיוצא
 בה, בכגד שאינו מוכן [מיועד] לה - גזרה שמא יסחט.
 טז. נשברה לו חבית בשבת, מציל ממנה מה שהוא צריך
 לשבת לו ולאורחיו, ובלבד שלא יספג ביין [ישרה הספוג
 ביין ויסחוט לכלי], או יטפח בשמן [יטבול ידו בשמן ויקנח
 לכלי]; שאם יעשה כדרך שהוא עושה בחל, שמא יבוא
 לידי סחיטה. וכיצד מציל ממנה? מביא כלי ומניח תחתיה;
 ולא יביא כלי אחר ויקלט [היין מהאור], כלי אחר ויצרף
 [סחור לגג ויקבל הנזל מן הגג] - גזרה שמא יביא כלי דרך
 רשות הרבים. נודמנו לו אורחים - מביא מבייתו כלי אחר
 וקולט, כלי אחר ומצרפו לראשון. ולא יקלט ואחר כך
 יזמין, אלא יזמין ואחר כך יקלט; ואם הערים [התחכס]
 בדבר זה, מתיר.
 יז. טיט שעל בגדו, מכספסו [משפספו] מבפנים; ואינו
 מכספסו מבחוץ - גזרה שמא יכבס. ומתיר לגרדו בצפרן,

ב. מפני מה אסרו חכמים להכנס למרחץ בשבת? מפני
 הפלגין שהיו מחמין חמין בשבת, ואומרים: 'מערב שבת
 הוחמו'; לפיכך גזרו שלא יכנס אדם למרחץ בשבת, אפלו
 להזיע. וגזרו שלא ישתטף כל גופו בחמין, ואפלו בחמין
 שהוחמו מערב שבת; אבל פניו ידיו ורגליו, מתיר. במה
 דברים אומרים? בחמי האור [האש] - גזרה משום מרחץ;
 אבל בחמי טבריה וכיוצא בהן, מתיר להשתטף בהם כל
 גופו. ואסור לרחץ במים חמין שבמערות, מפני שהמערות
 יש בהן הבל, ויבוא לידי זעה, ונמצאת כמרחץ.
 ג. מתחמם אדם כנגד המדורה, ויוצא ומשתטף כל גופו
 בצונן; אבל אינו משתטף כל גופו בצונן, ובא ומתחמם
 כנגד המדורה, מפני שמפשיר מים שעליו, ונמצא כרוחץ
 כל גופו בחמין. המביא סילון [צינור] של צונן בתוך מים
 חמין [לחמם המים שבצינור], אפלו בתוך חמי טבריה - הרי
 אלו בחמין שהוחמו בשבת, ואסורין ברחיצה ובשתיה.
 ד. מביא אדם קיתון של מים, ומניחו כנגד המדורה - לא
 בשביל שיחמו, אלא כדי שתפוג צנתו. וכן מניח פך של
 שמן כנגד המדורה - כדי שיעשור, לא שיחם. וסוף אדם ידו
 במים או בשמן, ומתחמם כנגד המדורה - והוא שלא יחמו
 המים שעל ידו עד שתהא כרסו של תינוק נכוית בהם.
 ומתחמם בגד, ומניחו על גבי מעיו בשבת.
 ה. אמבטי של מרחץ שהיא מלאה מים חמים - אין נותנין
 לה מים צונן, שהרי מחממן הרבה; וכן לא יתן לתוכה פך
 של שמן, מפני שהוא כמבשלו. אבל נותן הוא מים חמין
 לתוך אמבטי של צונן.
 ו. מחם [דוד] שפנה ממנו מים - מתיר לתן לתוכו מים צונן,
 כדי להפשירן; ומתיר לצק מים חמין לתוך מים צונן, או צונן
 לתוך חמין - והוא שלא יהיו בכלי ראשון, מפני שהוא
 מחממן הרבה. וכן קדרה רותחת - אף על פי שהורידה מעל
 האש, לא יתן לתוכה תבלין; אבל נותן לתוכה מלח,
 שהמלח אינו מתבשל אלא על גבי אש גדולה. ואם צק
 התבשיל מקדרה לקערה - אף על פי שהוא רותח בקערה,
 מתיר לו לתן לתוך הקערה תבלין; שכלי שני אינו מבשל.
 ז. אין שורין את החלתית [צמח חריף], בין בפושרין בין
 בצונן; אבל שורה אותו בתוך החמץ. ואם שתה יום חמישי
 וששי [לרפואה], הרי זה שורה בשבת בצונן, ומניחו בחמה
 עד שיחם, ושתה - כדי שלא יחלה אם פסק מלשתות.
 ח. דבר שנתבשל קדם השבת, או נשרה בחמין מלפני
 השבת - אף על פי שהוא עכשו צונן, מתיר לשותו בחמין
 בשבת. ודבר שהוא צונן מעקרו, ולא בא בחמין מעולם -
 מדיחין אותו בחמין בשבת, אם לא היה הדחתו גמר
 מלאכתו [בישולו]; אבל אין שורין אותו בחמין.
 ט. מתיר להחם בחמה, אף על פי שאסור להחם בתולדות
 חמה - שאינו בא לטעות מחמה לאש; לפיכך, מתיר לתן
 מים צונן בשמש כדי שיחמו. וכן נותנין מים יפים לתוך
 מים רעים בשביל שיצוננו. ונותנין תבשיל לתוך הבור
 בשביל שיהא שמור.

1 שְׁמָא יִתְקַע. אָבֵל דָּלַת שְׂדֵה תִּבְּה וּמִגְדָּל [סוגי ארונות],
2 וּשְׂאֵר דָּלָתוֹת הַכְּלִים - נוֹטְלִין, וְלֹא מְחִזְרִין. וְאִם גִּשְׁמִט
3 צִיר הַתַּחְתּוֹן שֶׁלֹּהֶן - דּוֹחֲקִין אוֹתוֹ לְמִקְוָמוֹ, וּבִמְקָדָשׁ
4 מְחִזְרִין אוֹתוֹ; אָבֵל צִיר הַעֲלִיוֹן שֶׁנֶּשְׁמֵט, אָסוּר לְהַחְזִירוֹ
5 בְּכָל מְקוֹם - גְּזֵרָה שְׁמָא יִתְקַע.
6 כו. אֵין גּוֹדְלִין [קולעים] אֶת שַׁעַר הָרֹאשׁ, וְאֵין פּוֹקְסִין
7 [מסדרים לצדידים] אוֹתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁנֶּרְאָה כְּבוֹנָה. וְאֵין מְחִזְרִין
8 מְנוּרָה שֶׁל חֲלִיזוֹת [חלקים], וְלֹא כֶּסֶא הַמִּפְּצָל [מורכב מִכמה
9 חלקים], וְלֹא שֶׁלֶחַן הַמִּפְּצָל, וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - מִפְּנֵי שֶׁנֶּרְאָה
10 כְּבוֹנָה; וְאִם הַחֲזִיר - פֶּטוּר, שְׂאִין [דיו] בְּגֵזֶן בְּכָלִים, וְאֵין
11 סְתִירָה בְּכָלִים; וְאִם הָיָה רְפוּי, מִתָּר לְהַחְזִירוֹ. וְאֵין מִתְקַנֵּין
12 חֲלִיזוֹת שֶׁל שְׂדֵה [שבגבול] שֶׁל קָטָן זֶה בְּצֵד זֶה, מִפְּנֵי
13 שֶׁנֶּרְאָה כְּבוֹנָה.
14 כז. הַעוֹשֶׂה אֶהֱל קְבוּעֵ, חֵיב מִשּׁוּם בּוֹנָה. לְפִיכָךְ, אֵין
15 עוֹשִׂין אֶהֱל עֲרָא לְכַתְּחִלָּה, וְלֹא סוֹתְרִין אֶהֱל עֲרָא - גְּזֵרָה
16 שְׁמָא יַעֲשֶׂה אוֹ יִסְתֵּר אֶהֱל קְבוּעֵ; וְאִם עָשָׂה אוֹ סִתַּר אֶהֱל
17 עֲרָא, פֶּטוּר. וּמִתָּר לְהוֹסִיף אֶהֱל עֲרָא בְּשִׁבְתּוֹ. בִּיצֵד? טְלִית
18 שֶׁהִיתָה פְּרוּסָה עַל הָעֲמוּדִים אוֹ עַל הַכֶּתֶלִים, וְהִיתָה כְּרוּכָה
19 קֹדֶם הַשִּׁבְתּוֹ - אִם נִשְׂאָר מִמֶּנָּה גִּג טַפַּח מִתּוֹת - הָרִי זֶה
20 מוֹתֵחַ אֶת כָּלָה בְּשִׁבְתּוֹ, עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה אֶהֱל גְּדוֹל. וְכֵן כָּל
21 בִּיצֵא בָּזָה.
22 כח. אֵין תּוֹלִין אֶת הַכָּלָה [וילון המכסה מיטה], שֶׁהָרִי נַעֲשִׂית
23 תַּחְתֶּיהָ אֶהֱל עֲרָא; וּמִתָּר לְהַנִּיחַ מִטָּה וְכֶסֶא וּטְרִיסקָל [כסא
24 בַּעַל שְׁלֹשׁ רַגְלִים], וְאֵף עַל פִּי שֶׁיַּעֲשֶׂה תַּחְתֶּיהָ אֶהֱל - שְׂאִין
25 זֶה דֶּרֶךְ עֲשִׂית אֶהֱל, לֹא קָבַע וְלֹא עֲרָא.
26 כט. כָּל אֶהֱל מִשְׁפָּע שְׂאִין בְּגִגוֹ טַפַּח, וְלֹא בְּפָחוֹת מִשְׁלֶשֶׁה
27 סְמוּךְ לְגִגוֹ רַחֵב טַפַּח - הָרִי זֶה אֶהֱל עֲרָא; וְהַעוֹשֶׂה אוֹתוֹ
28 לְכַתְּחִלָּה בְּשִׁבְתּוֹ, פֶּטוּר. טְלִית כְּפוּלָה [מקופלת לשנים] שֶׁהָרִי
29 עָלֶיהָ חוֹטֵין שֶׁהִיא תְּלוּיָה בָּהֶן מְעַרְבֵּ שִׁבְתּוֹ [על מנת למשכה
30 בַּהֶם], מִתָּר לְנִטּוֹתָה [לפרוסה]. וְכֵן הַפְּרָכָה, מִתָּר לְנִטּוֹתָה
31 וּמִתָּר לְפָרְקָה.
32 ל. כָּלֵת חֲתָנִים [אוהל שעל גבי מיטת חתנים] שְׂאִין בְּגִנָּה
33 טַפַּח, וְאֵין בְּפָחוֹת מִשְׁלֶשֶׁה סְמוּךְ לְגִגָּה רַחֵב טַפַּח - הוֹאִיל
34 וְהִיא מִתְקַנֶּת לִכְךָ [מוכנה מערב שבת לפרוסה], מִתָּר לְנִטּוֹתָה
35 וּמִתָּר לְפָרְקָה; וְהוּא, שֶׁלֹּא תִּהְיֶה מִשְׁלֶשֶׁלֶת [פרוסה] מֵעַל
36 הַמִּטָּה טַפַּח. פָּקַק [כעין וילון] הַחֲלוֹן - בְּזִמְן שֶׁהוּא מִתְקַן
37 לְכָךְ - אֵף עַל פִּי שְׂאִינוֹ קָשׁוּר וְאִינוֹ תְּלוּי [בַּחֲלוֹן], מִתָּר
38 לְפָקַק בּוֹ הַחֲלוֹן.
39 לא. כּוֹבַע שֶׁעוֹשִׂין עַל הָרֹאשׁ, וְיֵשׁ לוֹ שִׁפָּה מִקַּפֶּת שֶׁהִיא
40 עוֹשֶׂה צֶל כְּמוֹ אֶהֱל עַל לֹבָשׁוֹ - מִתָּר לְלָבָשׁוֹ; וְאִם הוֹצִיא
41 מִן הַבְּגָדִים סָבִיב לְרֹאשׁוֹ אוֹ [רק] בְּגָדָה פָּנָיו כְּמוֹ אֶהֱל, וְהָיָה
42 מִהֲדֵק עַל הָרֹאשׁ, וְהִיתָה הַשִּׁפָּה שֶׁהוֹצִיאָה קָשָׁה בֵּיתָר כְּמוֹ
43 גִּג - אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עוֹשֶׂה אֶהֱל עֲרָא.
44 לב. הַנוּטָה [תולה] פְּרָכָה וְכִיּוֹצֵא בָּהּ, צָרִיךְ לְהַזְהִיר כְּדִי
45 שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה אֶהֱל בְּשַׁעֲה שֶׁנוּטָה; לְפִיכָךְ, אִם הִיתָה פְּרָכָה
46 גְּדוֹלָה - תּוֹלִין אוֹתָהּ שְׁנַיִם, אָבֵל אֶחָד אָסוּר. וְאִם הִיתָה
47 כָּלָה שֵׁשׁ לָהּ גִּג, אֵין מוֹתְחִין אוֹתָהּ וְאֶפְלוּ עָשְׂרָה; שְׂאִי
48 אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא תִּגְבֶּה מְעַט מֵעַל הָאֶרֶץ, וְתַעֲשֶׂה אֶהֱל עֲרָא.

1 וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ שְׁמָא יִלְבְּנוּ. הַמְכַסֶּס אֶת הַסּוּדָר [לאחר
2 הַכְּבִיסָה] - אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִלְּבָנוּ; אָבֵל הַחֲלוּק - מִתָּר,
3 מִפְּנֵי שְׂאִין פְּנוֹתוֹ אֶלָּא לְרַכּוֹ.
4 יח. מִנְעֵל אוֹ סַנְדָּל [מעור] שֶׁנֶּתְלַכְלַךְ בְּטִיט וּבְצוּאָה, מִתָּר
5 לְשַׁכְּשְׁכוֹ [לנענעו] בְּמִים; אָבֵל לְכַבְּסוֹ, אָסוּר. וְאֵין מְגַדְדִין
6 לֹא מִנְעָלִים וְלֹא סַנְדָּלִים, אָבֵל סָכִין וּמִקְנָחִין אֶת הַיְּשָׁנִים.
7 פֶּר אוֹ פֶּסֶת שֶׁהִיא עָלֶיהָ צוּאָה אוֹ טָוֵף, מִקְנָחוֹ בְּסִמְרָטוּט;
8 וְאִם הִיתָה עַל שֶׁל עוֹר, נוֹתֵין עָלֶיהָ מִים עַד שֶׁתִּכְלָה.
9 יט. מִי שֶׁנֶּתְלַכְלַכָּה יָדוֹ בְּטִיט - מִקְנָחָה בְּזַנֵּב הַסּוּס, וּבְזַנֵּב
10 הַפָּרָה, וּבִמְפָּה הַקָּשָׁה הַעֲשׂוּיָה לְאַחֲזוֹ בַּהּ הַקּוֹצִין; אָבֵל לֹא
11 בְּמִפָּה שֶׁמִּקְנָחִין בָּהּ אֶת הַיְּדִים - שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא
12 עוֹשֶׂה בַּחֲל, וְיִבּוֹא לְכַבֵּס אֶת הַמִּפָּה.
13 כ. מִי שֶׁרָחַץ בְּמִים - מִסְתַּפֵּג בְּלוֹטִיטוֹ [מתגבגב במגבת]
14 וּמִבִּיאָהּ בְּיָדוֹ, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא יִסְחֹט. וְכֵן מִי שֶׁנֶּשְׁוֹר
15 כְּלוּי בְּדֶרֶךְ [נפלו בגדיו לתוך המים] - מִהֲלַךְ בָּהֶן, וְאֵין
16 חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא יִסְחֹט. וְאָסוּר לוֹ לְשַׁטְחֵן, וְאֶפְלוּ בַּתּוֹף בֵּיתוֹ;
17 גְּזֵרָה שְׁמָא יֹאמֵר הָרוּאָה, 'הָרִי זֶה כֶּבֶס כְּסוּתוֹ בְּשִׁבְתּוֹ,
18 וְשִׁטְחָה לְיָבֵשׁה'; וְכָל מְקוֹם שֶׁאָסְרוּ חֲכָמִים מִפְּנֵי מְרִאִית
19 הָעֵין, אֶפְלוּ בְּחֲדָרֵי חֲדָרִים אָסוּר.
20 כא. שְׁתֵּי מִטְהָרוֹת [מקוואות] זֶה עַל גְּבִי זֶה - נוֹטֵל אֶת
21 הַפָּקַק [העשוי מַבַּד] מִבִּינְתֵּים [מביניהם] וּמִשִּׁיקָן [מחבר
22 הַמִּקְוָאוֹת], וּמִחֲזִיר אֶת הַפָּקַק לְמִקְוָמוֹ, מִפְּנֵי שְׂאִינוֹ כֹּא
23 לְיָדֵי סְחִיטָה, שֶׁהָרִי דַּעְתּוֹ שֶׁיַּצְאֵה הַמִּים [שלא יהיה הפקק
24 מִחוּדָק]. וּפּוֹקְקִים אֶת הַבֵּיב בְּסוּדְרִין וּבְכָל דָּבָר הַמִּשְׁטָּל,
25 כְּדִי שֶׁלֹּא יַצּוּפוּ הַמִּים עַל הָאֲכָלִים וְעַל הַכְּלִים; אָבֵל אֵין
26 פּוֹקְקִין אֶת הַבֵּיב כְּדִי שֶׁיִּרְדּוּ הַמִּים לְבוֹר - שְׁמָא יִסְחֹט בַּעַת
27 שְׂדוּחָק, שֶׁהָרִי הַפָּקַק שְׂרוּי בְּמִים.
28 כב. אָסוּר לְתַקֵּן בֵּית יָד [שרווילים] שֶׁל בְּגָדִים, וְלִשְׁבֶּרֶם
29 שְׂבָרִים שְׂבָרִים [לקמטם קמטים קמטים], כְּדֶרֶךְ שֶׁמִּתְקַנֵּין בַּחֲל
30 הַבְּגָדִים שֶׁמִּכְבֶּסִין אוֹתָן; וְכֵן אֵין מְקַפְּלִין הַכְּלִים [בגדים]
31 בְּשִׁבְתּוֹ כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשִׂין בַּחֲל בְּבָגְדִים כִּשְׁכִּבְסוֹ אוֹתָן [לגחצם].
32 וְאִם לֹא הָיָה לוֹ כְּלוּי אַחֵר לְהַחֲלִיפוֹ, מִתָּר לְקַפְּלוֹ וּלְפַשְׁטוֹ
33 וּלְהַתְּפֹסוֹת בּוֹ, כְּדִי שֶׁיִּתְנָאָה בּוֹ בְּשִׁבְתּוֹ - וְהוּא שֶׁהִיא בְּגָד
34 חָדָשׁ לָכֵן, שֶׁהָרִי הוּא מִתְמַעֵף וּמִתְלַכְלַךְ מִיָּד. וְכִשְׂמִיכָל, לֹא
35 יִקַּל אֶלָּא אִישׁ אֶחָד; אָבֵל לְקַפֵּל בְּשָׁנִים, אָסוּר.
36 כג. הַצּוּבָע, מַאֲבוֹת מְלֹאכוֹת; לְפִיכָךְ, אָסוּר לֹאשֶׁה לְהַעֲבִיר
37 סָרָק [אודם] עַל פְּנִיָּה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּצוּבָעַת. וְהַתּוֹפֵר, מַאֲבוֹת
38 מְלֹאכוֹת; לְפִיכָךְ, אָסוּר לְמַלֵּאת הַפֶּר וְהַפֶּסֶת הַחֲדָשִׁים
39 בְּמוֹכִין [אגודות בדים] - גְּזֵרָה שְׁמָא יִתְפֹּר; אָבֵל מוֹכִין שֶׁנֶּשְׁוֹר
40 מִן הַפֶּר אוֹ מִן הַפֶּסֶת, מְחִזְרִין אוֹתָם בְּשִׁבְתּוֹ.
41 כד. הַקּוֹרֵעַ, מַאֲבוֹת מְלֹאכוֹת; לְפִיכָךְ, מִי שֶׁנֶּשְׁתַּבְּכוּ בְּגָדָיו
42 בְּקוֹצִים - מְפָרִישָׁם בְּצִנְעָה [שלא יראוהו], וּמִתְמַהֵמָה כְּדִי
43 שֶׁלֹּא יִקְרַע; וְאִם נִקְרַעו - אִינוֹ חֵיב כְּלוּם, שֶׁהָרִי לֹא
44 נִתְּכָן. וּמִתָּר לְלָבֵשׁ כְּלִים חֲדָשִׁים [בגדים], וְאִם נִקְרַעו -
45 נִקְרַעוּ. פּוֹצְעִין [שוברים] אֶת הָאֲגוּז בְּמִטְלִית, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין
46 שְׁמָא תִּקְרַע.
47 כה. הַתּוֹקַע, חֵיב מִשּׁוּם בּוֹנָה; לְפִיכָךְ, כָּל הַדְּלָתוֹת
48 הַמִּתְּכָרוֹת לְקִרְקַע, לֹא נוֹטְלִין אוֹתָן וְלֹא מְחִזְרִין - גְּזֵרָה

ז. וְמוֹרָה [ענף גוף] שֶׁהִיא קְשׁוּרָה בְּטַפִּים [פר קטן לשאיבת מים], מְמַלְאִין בָּהּ בִּשְׂבַת; וְאִם אֵינָה קְשׁוּרָה, אֵין מְמַלְאִין בָּהּ - גִּזְרָה שְׁמָא יָקֻטֵּם [יקצוצו] אוֹתָהּ וּיְתַנְנָהּ. אֲסוּר לַחֵף [לשפשוף] כְּלִי כֶסֶף בְּגִרְתִּיקוֹן [מיו טיט], מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְלַבֵּן כְּדֶרֶךְ שֶׁהָאֻמִּין עוֹשִׂין, וְנִמְצָא בְּמִתְקָן כְּלִי, וְגוֹמֵר מְלַאכְתּוֹ בִּשְׂבַת; אֲבָל חוֹפְפִין אוֹתוֹ בַּחוּל וּבְנֶתֶר [מיו עפר]. וְכֵן כָּל הַפְּלִים, חוֹפְפִין אוֹתָם בְּכָל דָּבָר. וְאֲסוּר לְהִדִּיחַ קַעְרוֹת וְאֶלְפִסִּין [מחבתות גדולות] וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּמִתְקָן, אֲלֹא אִם בֵּן הִדִּיחַ לְאַכֵּל בָּהֶן סְעוּדָה אַחֶרֶת בְּאוֹתָהּ שְׂבַת; אֲבָל כְּלִי שִׁתְיָה, כְּגוֹן כּוֹסוֹת וְקִיתוֹנוֹת [קנקנים] - מִתֵּר לְהִדִּיחַן בְּכָל עֵת, שֶׁאֵין קָבַע לְשִׁתְיָה. וְאֵין מְצִיעִין אֶת הַמְּשׁוֹת בִּשְׂבַת, כְּדִי לִישֹׁן עֲלֵיהֶן לְמוֹצָאֵי שְׂבַת; אֲבָל מְצִיעִין מְלִילֵי שְׂבַת לְשְׂבַת.

ח. אֲסוּר לְהִטְבִּיל כְּלִים טְמֵאִין בִּשְׂבַת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּמִתְקָן כְּלִי. אֲבָל אֲדָם טָמֵא - מִתֵּר לְטַבֵּל, מִפְּנֵי שֶׁנֶּרְאָה כְּמִקָּר [טובל לקרר גוף]; וְאֵין מְזִין עָלָיו בִּשְׂבַת [הזאת שלישי ושביעי לטהרו מטומאת מת]. הַמְּטַבֵּיל כְּלִים בִּשְׂבַת - בְּשׁוּגֵג, יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן; בְּמִזִּיד, לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן עַד לְמוֹצָאֵי שְׂבַת. וּמִתֵּר לְהִטְבִּיל אֶת הַמַּיִם הַטְּמֵאִים בִּשְׂבַת; בִּיצִיד יַעֲשֶׂה? נִתְּנָן בְּכָלִי שְׂאִינוֹ מְקַבֵּל טְמֵאָה, כְּגוֹן כְּלִי אֲבָנִים, וּמְטַבֵּיל הַכְּלִי בְּמִקְוֵה עַד שֶׁיַּעֲלֶה מִי הַמִּקְוֵה עֲלֵיהֶן, וְיִטְהַר.

ט. וְאֵין מְגִבִּיהֵן [מפרישים] תְּרוּמוֹת וּמַעֲשְׂרוֹת בִּשְׂבַת, מִפְּנֵי שֶׁנֶּרְאָה בְּמִתְקָן דָּבָר שֶׁלֹּא הָיָה מִתְּקָן.

י. מַעֲבֵד, מַאֲבוֹת מְלַאכּוֹת הוּא; וְהַמְרַפֵּךְ עוֹר בְּשֶׁמֶן כְּדֶרֶךְ שֶׁהַעֲבָדִין עוֹשִׂין - הֵרִי זֶה מַעֲבֵד, וְחֵיב. לְפִיכָּה, לֹא יִסּוּף אָדָם אֶת רִגְלוֹ בְּשֶׁמֶן, וְהִיא בְּתוֹף הַמִּנְעֵל אוֹ בְּתוֹף הַסַּנְדָּל הַחֲדָשִׁים; אֲבָל סֵף הוּא אֶת רִגְלוֹ שֶׁמֶן, וְלֹבֵשׁ [אח"כ] מְנַעֵלוֹ אוֹ סַנְדָּלוֹ, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן חֲדָשִׁים. וְסֵף כָּל גּוֹפּוֹ שֶׁמֶן, וּמִתְעַגֵּל [מתגלגל] עַל גְּבִי קְטֹבּוּלָא [משטח עור] חֲדָשָׁה, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהִיא הַשֶּׁמֶן מוֹעֵט, כְּדִי שֶׁיִּצְחָצַח [יבריק] הָעוֹר בְּלָבָד; אֲבָל אִם הָיָה בְּכִשְׂרוֹ שֶׁמֶן הֶרְבֵּה, כְּדִי שֶׁיִּרְפֹּךְ הָעוֹר - הֵרִי זֶה אֲסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמַעֲבֵדוֹ. וְהַפֵּל בְּחֲדָשִׁים; אֲבָל בִּישְׁנֵים, מִתֵּר.

יא. הַמְּמַרְחֵר רִטְיָה [תחבושת], חֵיב מִשּׁוּם מוֹחֵק אֶת הָעוֹר; לְפִיכָּה, אֵין סוֹתְמִין גָּבַב בִּשְׂעוֹה וְכִיּוֹצֵא בָּהּ, שְׁמָא יִמְרַח. וְאֶפְלוּ בְּשֶׁמֶן אֵין סוֹתְמִין אֶת הַגָּב - גִּזְרָה מִשּׁוּם שְׂעוֹה.

יב. כּוֹתֵב, מַאֲבוֹת מְלַאכּוֹת; לְפִיכָּה, אֲסוּר לְכַחַל בַּפּוֹף [לצבוע במין אפר סביב העיניים] וְכִיּוֹצֵא בּוֹ בִּשְׂבַת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּכוֹתֵב. וְאֲסוּר לְלוּוֹת וּלְהִלוּוֹת - גִּזְרָה שְׁמָא יִכְתֹּב. וְכֵן אֲסוּר לְקַנּוֹת וּלְמַכּוֹר וּלְהַשְׁכִּיר - גִּזְרָה שְׁמָא יִכְתֹּב. לֹא יִשְׁכַּר אָדָם פּוֹעֲלִים בִּשְׂבַת, וְלֹא יֹאמֵר לְחִבְרוֹ לִשְׁכַּר לוֹ פּוֹעֲלִין. אֲבָל לִשְׁאֵל וּלְהַשְׁאִיל, מִתֵּר; שׂוֹאֵל אָדָם מִחִבְרוֹ כְּדִי יִזְכֶּה שֶׁמֶן, וּבְלָבָד שֶׁלֹּא יֹאמֵר לוֹ 'הִלְוִי'.

יג. אֶחָד הַמוֹכֵר בִּפְּהָ [רק החליטו על המכירה] אוֹ בְּמִסְכָּה - אֲסוּר, בֵּין בְּמֵאזְנִים בֵּין שֶׁלֹּא בְּמֵאזְנִים; וְכִשֶּׁם שְׁאֲסוּר לִשְׁקַל - כֵּף אֲסוּר לְמָנוֹת וּלְמִדָּה, בֵּין בְּכָלִי מִדָּה בֵּין בִּיד בֵּין בְּחָבֵל.

יד. אֵין דְּנִין בִּשְׂבַת, וְלֹא חוֹלְצִין, וְלֹא מִבְּמִין, וְלֹא מְקַדְשִׁין

לג. בְּגֵד שֶׁמְכַסֶּה בּוֹ פִּי הַחִבִּית - לֹא יִכְסֶּה בּוֹ אֶת כְּלָהּ, מִפְּנֵי שֶׁנַּעֲשֶׂה אֵהָל; אֲבָל מְכַסֶּה הוּא מְקַצֵּת פִּיָּה. הַמְסַנֵּן בְּכַפִּיפָה מְצִרִית [סל מחזור] - לֹא יִגְבִּיהַ קַרְקָעִית הַכַּפִּיפָה מִן הַכְּלִי טַפַּח, כְּדִי שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה אֵהָל עֲרֵאִי.

הַלְכוֹת שְׂבַת פָּרָק כג

א. הָעוֹשֶׂה גָבַב שֶׁהוּא עָשׂוּי לְהַכְנִיס וּלְהוֹצִיא, כְּגוֹן גָּבַב שֶׁל לוֹל הַתְּרַנְגּוּלִין, שֶׁהוּא עָשׂוּי לְהַכְנִיס הָאוֹרָה וּלְהוֹצִיא הַהֶבֶל - הֵרִי זֶה חֵיב מִשּׁוּם מְכָה בְּפִטְיֵשׁ [גמר מלאכה]; לְפִיכָּה, גִּזְרָה עַל כָּל גָּבַב, אֲפֹלוּ הָיָה עָשׂוּי לְהוֹצִיא בְּלָבָד, אוֹ לְהַכְנִיס בְּלָבָד - שְׁמָא יָבוֹא לַעֲשׂוֹת גָּבַב שְׁחִיבִין עָלָיו. וּמִפְּנֵי זֶה אֵין נוֹקְבִין בְּחִבִּית גָּבַב חֲדָשׁ, וְאֵין מוֹסִיפִין בּוֹ [נקב נוסף]. אֲבָל פּוֹתְחִין גָּבַב יָשָׁן [שנסתם] - וְהוּא, שֶׁלֹּא יִהְיֶה הַגָּבַב לְמִטָּה מִן הַשְּׂמָרִים; שְׁאִם הָיָה לְמִטָּה מִן הַשְּׂמָרִים [בתחתית החבית] - הֵרִי זֶה עָשׂוּי לְחֹזֵק, וְאֲסוּר לְפָתְחוֹ.

ב. נוֹקְבִין מְגוּפָה [סתומת הטיט] שֶׁל חִבִּית לְהוֹצִיא מִמֶּנָּה יֵינן, וּבְלָבָד שֶׁיִּקְבְּנָה לְמַעַלָּה; אֲבָל מְצִדָּה - אֲסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּמִתְקָן כְּלִי. שׂוֹכֵר אָדָם אֶת הַחִבִּית לְאַכֵּל מִמֶּנָּה גְּרוּגְרוֹת [תאנים], וּבְלָבָד שֶׁלֹּא יִתְּפוֹן לַעֲשׂוֹת כְּלִי; וּמִבְּמֵאֵי אָדָם חִבִּית שֶׁל יֵינן, וּמִתִּיזוֹ אֶת רֹאשָׁהּ בְּסִיף לְפָנֵי הָאוֹרְחִין, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ, שְׂאֵין בְּנִתּוֹ אֲלֵא לְהִרְאוֹת נְדִיבוֹת לְבוֹ.

ג. וְכִשֶּׁם שְׂאֲסוּר לְפָתַח כָּל גָּבַב, כֵּן אֲסוּר לְסַתֵּם כָּל גָּבַב; לְפִיכָּה, אֲסוּר לְסַתֵּם גָּבַב הַחִבִּית - וְאֶפְלוּ בְּדָבָר שְׂאִינוֹ מְתַמְרָח, וְאֵינוֹ בֹּא לִידֵי סְחִיטָה, כְּגוֹן שִׁיטָּתָם בְּקִיסָם אוֹ בְּצִוּוֹר [רגב אדמה] קֶטֶן. אֲבָל אִם הָנִיחַ שֶׁם אֲכָל כְּדִי לְהַצְנִיעוֹ, וְנִמְצָא הַגָּבַב נִסְתָּם - מִתֵּר; וּמִתֵּר לְהַעֲרִים [להתחכס] בְּדָבָר זֶה.

ד. כָּל דָּבָר שֶׁהוּא גָּמֵר מְלַאכָּה, חֵיב עָלָיו מִשּׁוּם מְכָה בְּפִטְיֵשׁ. וּמִפְּנֵי זֶה, הַגּוֹרֵד כָּל שֶׁהוּא, אוֹ הַמִּתְקָן כְּלִי בְּאִיזָה דָּבָר שֶׁיִּתְּקֵן - חֵיב; לְפִיכָּה, אֲסוּר לְהַשְׁמִיעַ קוֹל שֶׁל שִׁיר בִּשְׂבַת, בֵּין בְּכָלִי שִׁיר, כְּגוֹן כְּנֹרוֹת וְנִבְלִים, בֵּין בְּשֶׁאֵר דְּבָרִים. אֲפֹלוּ לְהַכּוֹת בְּאֶצְבָּע עַל הַקֶּרֶקַע, אוֹ עַל הַלוּחַ, אַחַת כְּגוֹד אַחַת כְּדֶרֶךְ הַמְשׁוֹרְרִים, אוֹ לְקַרְקֵשׁ אֶת הָאָגוֹז לְתִינּוֹק, אוֹ לְשַׁחֵק בּוֹ בְּזוּג כְּדִי שֶׁיִּשְׁתַּק - כָּל זֶה וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, אֲסוּר; גִּזְרָה שְׁמָא יִתְּקֵן כְּלִי שִׁיר.

ה. אֵין מְסַפְּקִין [יד על ירך], וְלֹא מְרַקְדִין, וְלֹא מְטַפְּחִין בִּשְׂבַת [כף אל כף] - גִּזְרָה שְׁמָא יִתְּקֵן כְּלִי שִׁיר; וְלִסְפֵּק לְאַחֵר יָדוֹ, מִתֵּר. אֵין שְׁטִין עַל פְּנֵי הַמַּיִם - גִּזְרָה שְׁמָא יִתְּקֵן חִבִּית שֶׁל שְׁטִין. בְּרִכָּה שְׁבַחֲצֵר - מִתֵּר לְשׁוֹט בָּהּ, שְׂאִינוֹ בֹּא לַעֲשׂוֹת בָּהּ חִבִּית שֶׁל שְׁטִין; וְהוּא שִׁיטָּה לֵה שִׁפָּה מְקַפָּת, שֶׁלֹּא יַעֲקֹר מִמֶּנָּה הַמַּיִם, כְּדִי שֶׁיִּהְיֶה הַכּוֹר וְהַפֶּרֶשׁ בֵּינָהּ וּבֵין הַיָּם.

ו. אֵין חוֹתְכִין שְׁפוֹפֶרֶת שֶׁל קֶנֶה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּמִתְקָן כְּלִי; הִיתָה חֲתוּכָה - אֵף עַל פִּי שְׂאִינָה מְתַקְנָת - מִתֵּר לְהַכְנִיסָהּ בְּגָבַב הַחִבִּית בִּשְׂבַת לְהוֹצִיא מִמֶּנָּה יֵינן, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא יִתְּקֵן. וְאֲסוּר לְהַנִּיחַ עָלָה שֶׁל הֶדֶס וְכִיּוֹצֵא בּוֹ בְּתוֹף הַגָּבַב שֶׁל חִבִּית, כְּדִי שֶׁיִּקְלַח אֶת הַיֵּין, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּעוֹשֶׂה מְרֻב בִּשְׂבַת. וְאֵין שׂוֹבְרִין אֶת הַחֲרֹשׁ, וְאֵין קוֹרְעִין אֶת הַגִּזְרָה [להניחם תחת הדג בעת צלייתו], מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּמִתְקָן כְּלִי.

כא. ומה הוא מציל למזונו? אם נפלה דלקה בלילי שבת, מצילין מזון שלש סעודות - הראוי לאדם לאדם, והראוי לבהמה לבהמה; נפלה בשחרית, מצילין ממנה מזון שתי סעודות; במנחה, מצילין מזון סעודה אחת.

כב. כמה דברים אומרים? במציל בכלים הרבה, או שהיה ממלא כלי ומוציאו ומערה וחוזר וממלא אותו שניה - הוא שאין מציל אלא מה שהוא צריך לו; אבל אם הוציא כלי אחד הוציאה אחת - אף על פי שיש בו כמה סעודות, מותר. **כג.** כיצד? מציל סל מלא בכרות, אף על פי שיש בו כמה סעודות; ועגול של דבילה [גוש תאנים יבישות], ורחבית של יין. וכן אם פרש טליתו, וקבץ בה כל שיכול להוציא, והוציאה מלאה בבת אחת - מותר.

כד. אמר לאחרים: 'בואו והצילו לכם' - כל אחד ואחד מציל מזון שהוא צריך לו, או כלי אחד שמחזיק אפלו דבר גדול; וזהו הוא של מציל. אם לא רצה המציל לקחתו, ונתנו לבצעלו - מותר לו לטל ממנו אחר השבת שכן צמלו; ואין זה שכן שבת - שהרי אין שם מלאכה ולא אסור, שלא הוציאו אלא במקום מערב.

כה. הציל פת נקיה, אינו חוזר ומציל פת שאינה נקיה; אבל אם הציל פת שאינה נקיה, חוזר ומציל פת נקיה. ומציל ביום הכפורים מה שהוא צריך לשבת, אם היה יום הכפורים בערב שבת. אבל אינו מציל בשבת ליום הכפורים, ואין צריך לומר ליום טוב; ולא משבת זו לשבת הבאה. ומה הוא מציל ללבושו? לובש כל שהוא יכול ללבוש, ועוטף כל שהוא יכול לעטף, ומוציא. ואומר לאחרים: 'בואו והצילו לכם', וכל אחד ואחד לובש ומתעטף בכליו, ומוציא; וזהו הוא שלו כמו המאכל, שהרי מן ההפקדון זוכין.

כו. מותר להציל כל כתבי הקדש שיש בחצר, לחצר אחרת שבאותו המבוי, ואף על פי שלא ערבו - ובלבד שיהיה למבוי שלש מחיצות ולחי אחד [קרוש בפינה של רוח רביעית]; והוא שיהיו כתובין אשורי, ובלשון הקדש. אבל אם היו כתובין בכל לשון, או בכתב אחר - אין מצילין אותן, אפלו היה שם ערוב; ובחל, אסור לקרות בהן, אלא מניחן במקום התנף [קילקול], והן מתאבדין מאליהן.

כז. היו כתובין בסם ובסקנא [מיני צבעים הפסולין לס"ת] - אף על פי שאינו כתב קימה, הואיל והם כתובין אשורי ובלשון הקדש, מצילין אותן. [שולחן הגליון של ספרים שלמעלה ושלמטה, ושביין פרשה לפרשה, ושביין דף לדף, ושבתחלת הספר, ושם בסוף הספר - אין מצילין אותן. הברכות והקמיעין - אף על פי שיש בהן אותיות של שם, ומענינות הרבה של תורה - אין מצילין אותן מפני הדלקה. כח. ספר תורה שיש בו ללקט שמונים וחמש אותיות מתוך תבות שלמות, ואפלו בכללן "יגר שהדומה", וכן אם היתה בו פרשה שאין בה שמונים וחמש אותיות, ויש בה הנזרות, כגון "ויהי בנסע הארץ" - מצילין אותו מפני הדלקה. ומצילין תיק הספר עם הספר, ותיק תפילין עם התפילין - אף על פי שיש בתוכן מעות.

[אשה] - גזרה שמה יכתב. ואין מקדישין [קודש לה'], ולא מעריכין [עדר פלוני עלי], ולא מחרימין [נכסיו לבדק הבית] - מפני שהוא כמקח וממכר; ואין מגביהין תרומה ומעשרות, שזה דומה למקדיש אותן פרות שהפריש, ועוד, מפני שהוא כמתקן אותן בשבת. ואין מעשרין את הבהמה [מעשר בהמה] - גזרה שמה ירשם בסקרה [צבע אדום שמתמנים בו העשירין]. ומקדיש אדם פסחו בשבת, ונחגיגתו ביום טוב - שזה מצות היום. וכשם שאין מקדישין, כך אין מקדישין [מטילין אפר הפרה ל-] מי חטאת.

טו. המגביה תרומה ומעשרות בשבת או ביום טוב - בשוגג, יאכל ממה שתקן; במזיד, לא יאכל עד מוצאי שבת. ובין כך ובין כך, תקן את הפרות [ומותרים באכילה]. וכן המקדיש או המעריך או המחרימם בשבת, בין בשוגג בין במזיד - מה שעשה עשוי; ואין צריך לומר ביום טוב. וכן המקנה לחברו בשבת, קנה. מעשרין את הדמאי [פירות עם הארץ שספק מופרשים הם] בין השמשות, אבל לא את הודאי.

טז. מי שקרא שם [הפריש בדיבור] לתרומת מעשר של דמאי או למעשר עני של ודאי, לא יטלם בשבת, אף על פי שיחד מקומן מקדש השבת, וזהו הם ידועין ומנחין בצד הפרות. ואם היה כהן או עני למודים [רגלים] לאכל אצלו, יבואו ויאכלו, ובלבד שיודיע לכהן 'שזה שאני מאכילך תרומת מעשר', ויודיע לעני 'שזה שאני מאכילך מעשר עני'.

יז. אסור להפיס [להגדיל] ולשחק בקבוצה בשבת, מפני שהוא כמקח וממכר; ומפיס אדם עם בניו ועם בני ביתו [דרך משחק] על מנה גדולה כנגד מנה קטנה, מפני שאין מקפידין.

יח. אסור לחשב חשבונות שהוא צריך להן, בשבת, בין שעבר, בין שעתיד להיות - גזרה שמה יכתב; לפיכך, חשבונות שאין בהן צרך, מותר לחשבן. כיצד? כמה סאין היה לנו בשנה פלונית, כמה דינרין הוציא בחתונת בנו, וכיוצא באלו, שהם בכלל שיחה בטלה שאין בה צרך כלל - המקחש אותן בשבת, [מותר] כמחשב בחל.

יט. אסור לקרות בשטרי הדיוטות [חובות וחשבונות] בשבת - שלא יהא בחל, ויבוא למחוק. מונה אדם את אורחיו ואת פרפרותיו [מיני מעדנים] מפני, אבל לא מן הכתב, כדי שלא יקרא בשטרי הדיוטות. לפיכך, אם היו השמות חקוקין על הטבלא או על הכתל - מותר לקרואן, מפני שאינו מתחלף בשטר. ואסור לקרות בכתב המהלך תחת הצורה [ציור] ותחת הדיוקני [ציור DTS] בשבת. אף לקרות בכתובים [תהלים משלי איוב וכו'] בשבת בשעת בית המדרש, אסור - גזרה משום בטול בית המדרש; שלא יהיה כל אחד יושב בביתו וקורא, ויפגע מבית המדרש.

כ. נפלה דלקה בחצר בשבת - אינו מציל כל מה שיש בחצר לחצר אחרת שבאותו המבוי, אף על פי שערבו [ערוב חצרות]; גזרה שמה יכתב הדלקה כדי שיציל, מפני שאדם בהול על ממונו. לפיכך, גזרו שלא יציל אלא מזון שהוא צריך לו לאותה שבת, וכלים שצריך להשתמש בהן בשבת, ובגדים שיכול ללבוש; שנמצא מתאזש מן הכל, ואינו בא לידי כבוי. ואם לא ערבו, אף מזונו וכליו אינו מציל.

יום שלישי כ"ו סיון ה'תש"ע

הלכות שבת פרק כד

א. יש דברים שהם אסורין בשבת, אף על פי שאינן דומין למלאכה, ואינם מביאין לידי מלאכה; ומפני מה נאסרו? משום שנגאמר: "אם תשיב משבת וגלך, עצות תפצץ ביום קדשי", ונגאמר: "וכבדתו מעשות דרכיך, ממציא תפצץ ודבר דבר". לפיכך, אסור לאדם להלך בתפציו בשבת, ואפלו לדבר בהן, כגון שיידבר עם שתפו מה ימכר למחר או מה יקנה, או היאך יבנה בית זה, ובאיזו סחורה ילך למקום פלוני - כל זה וכיוצא בו, אסור, שנגאמר: "ודבר דבר", דבור אסור; והרהור מתר.

ב. אסור לאדם לפקד גנותיו וישדותיו בשבת, כדי לראות מה הן צריכין, או היאך הן פרותיהן - שהרי זה מהלך לעצות תפצו. וכן אסור לאדם שיצא בשבת עד סוף התחום [אלפיים אמה] וישב שם עד שתחשף, כדי שיהיה קרוב לעצות תפציו במוצאי שבת - שהרי נמצא הלוכו בשבת לעצות תפציו.

ג. במה דברים אמורים? בשהחשיף על התחום לעשות דבר שאסור לעשותו בשבת; אבל אם החשיף לעשות דבר שמותר לעשותו בשבת, הרי זה מותר. כיצד? אין מחשיכין על התחום להביא פרות מחברין, או לשכר פועלין; אבל מחשיף הוא לשמר פרות, שהרי מותר לשמר בשבת. ומחשיף להביא בהמה או פרות תלושין; שהבהמה - קורא לה והיא באה, אף על פי שהיא חוץ לתחום; ופרות תלושין - אלו היו שם מחיצות, היה מותר להביאן בשבת. וכן אומר אדם לחברו: 'לכרך פלוני אני הולך למחר', שאם היו שם ברנגין [סוכות סוכות במרחק של פחות מע' אמה וד' טפחים], היה הולך לשם בשבת. וכן כל כיוצא בזה.

ד. מותר לאדם לומר לפועל: 'הנראה שתעמד עמי לערב'; אבל לא יאמר לו: 'היה נכון לי לערב'! - שנגמץ עושה תפצו בשבת. ואסור לרוץ ולדלג בשבת, שנגאמר: "מעשות דרכיך" - שלא יהא הלוחך בשבת כהלוחך בחל. ויורד אדם בור ושיח ומערה, אפלו הן מאה אמה; ומטפס ויורד ושוטה, ומטפס ועולה. ואסור להרבות בשיחה בטלה בשבת, שנגאמר: "ודבר דבר" - שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חל.

ה. מותר לרוץ בשבת לדבר מצוה - כגון שירוצו לבית הכנסת, או לבית המדרש; ומחשיבין חשבונות של מצוה, ומודדין מדידה של מצוה - כגון מקנה לידע אם יש פשעור, או בגד לידע אם מקבל טמאה, ופוסקין צדקה לעניים. והולכין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, ואפלו לטריטאות וטרקלין של גוים, לפקח על עסקי רבים בשבת. ומשדכין על התינתק לארס [מתחילים תהליך דיבור אודות אירוסין שיסוכמו בצאת השבת], ועל התינוק [להתחיל בדיבורי סיכום עם המלמד כדין] ללמוד ספר וללמוד אפניות. ומבקרין חולים, ומנחמים אבלים; והנכנס לבקר את החולה, אומר: 'שבת היא מלועק, ורפואה קרובה לבוא'.

ומחשיבין על התחום לפקח על עסקי כלה, ועל עסקי המת, להביא לו ארון ותכריכין. ואומר לו: 'לך למקום פלוני, לא מצאת שם - הבא ממקום פלוני, לא מצאת במקנה - הבא במקנים' - ובליכד שלא יזכר לו סכום מקח [סכום מסויים שלא יוסיף עליו]. שכל אלו וכיוצא בהן - מצוה הן, ונגאמר: "עצות תפצץ" וכו'; תפצץ אסורין, תפצץ שמים מתירין. ו. מפליגין בים הגדול בערב שבת לדבר מצוה; ופוסק עמו [עם הנכרי] לשבת, ואינו שובת [אם אינו שובת אין בכך כלום]. ומפירין נדרים בשבת, בין לצרף שבת בין שלא לצרף שבת; ונשאלין לחכם על נדרים שהן לצרף השבת ומתירין, אף על פי שהיה להן פנאי להתירן קדם השבת: שדברים אלו, דברי מצוה הן.

ז. אין עונשין בשבת; אף על פי שהעונש מצות עשה, אינה דוחה שבת. כיצד? הרי שנתחייב בבית דין מלקות או מיתה, אין מלקין אותו ואין ממיתין אותו בשבת, שנגאמר: "לא תבצרו אש בכל משבתיכם ביום השבת" - זו אזהרה לבית דין, שלא ישלכו בשבת מי שנתחייב שרפה; והוא הדין לשאר עונשין.

ח. מותר לאדם לשמר פרותיו בשבת, בין תלושים בין מחברין; ואם בא אדם לטל מהן, או בהמה וחייה לאכל מהן - גוצר בהן ומכה בהן, ומרחיק. והלא דבר זה מתפצו הוא, ולמה הוא מותר? מפני שלא נאסר אלא להקנות לעצמו תפצו שאינן עתה מצויין, או להשתכר וילחיות וילחטפ [להתעטף] בהנאה שתבוא לידו; אבל לשמר ממונו שפכר בא לידו, עד שיעמד כמות שהוא - מותר; הא למה זה דומה? לנוצל ביתו מפני הגנבים.

ט. המשמר ורעיו מפני העופות, ומקשאו ומדלעיו מפני החיה - לא יספק [כף אל כף] ולא ירד [ברגליו] כדרך שעושה בחל; גורה שמא יטל צורר [רגב אדמה] ויזרק ארבע אמות ברשות הרבים.

י. כל הדברים שהן אסורין משום שבות [חומרה של חכמים להרבות השביתה], לא גזרו עליהן בין השמשות, אלא בעצמו של יום הוא שהן אסורין; אבל בין השמשות, מתירין - והוא, שיהיה שם דבר מצוה או דחק. כיצד? מותר לו בין השמשות לעלות באילן או לשוט על פני המים, להביא לילב או שופר; וכן מוריד מן האילן או מוציא מן הפרמלית, צרוב שעשה. וכן אם היה טרוד ונחפז, ונצרך לדבר שהוא משום שבות בין השמשות - הרי זה מותר. אבל אם לא היה שם דחק, ולא דבר מצוה - אסור. לפיכך, אין מעשרין את הודאי בין השמשות, אף על פי שאסור הפרשת המעשר בשבת משום שבות; אבל מעשרים את הדמאי [פירות עם הארץ שספק אם הופרשו].

יא. קטן שעשה בשבת דבר שהוא משום שבות, כגון שתלש מעציץ שאינו נקוב, או טלטל בכרמלית - אין בית דין מצוין להפרישו. וכן אם הניחו אביו, אין ממחין בידו. יב. אסור תכמים לטלטל מקצת דברים בשבת, כדרך שהוא עושה בחל. ומפני מה נגעו באסור זה? אמרו: ומה אם הזהירו נביאים וצויו שלא יהיה הלוחך בשבת כהלוחך בחל,

ז. מתר לטלטל הכלי, אפלו שלא לצורך תשמישו, אלא
לעשות בו מלאכה שלא נעשה לשמש. כיצד? נוטל אדם
קורנס [פטיש של מקצוענים] לפצע בו אגוזים, קרדם [גרום]
לחתך בו דבילה [גוש תאנים], מגרה [משור] לגור [לחתוך]
בה את הגבינה, מגרפה לגרף בה את הגרורות, את הרחת
[בה זורים התבואה להפריד הקליפה] ואת המזלג לתת עליו
אכל לקטן, את הכוש [שיפוד קטן] ואת הכדכד [כלי מכלי
האריגה] לדחף בו, מחט של סקאין [יוצרי שקים] לפתח בו
את הדלת, את המכתשת לישב עליה, וכן כל פיוצא בזה.
ח. ומטלטל אדם מחט של יד השלמה [העשויה לחפירה],
לטל בה את הקוץ; אבל אם נטל הקצה הנקוב שלה, או
הקצה החרד - אין מטלטלין אותה. ואם היתה גלם ועדין
לא נקבה, מתר לטלטלה.
ט. כל כלי שמקפיד עליו שפא יפתחו דמיו - כגון כלים
המקצין [מיועדים] לסחורה, וכלים הנקרים ביותר שמקפיד
עליהם שפא יפסדו - אסור לטלטלן בשבת; וזה הוא
הנקרא 'מקצה מחמת חסרון כס'; כגון המסר הגדול, ויתר
של מחרשה, וסכין של שחיטה, וסכין של טבחים, וחרב
של אשכפים [רצוענים], ונחצין [גרזן] החרשים [נגרים],
וקורנס [פטיש] הבשמים, וכיוצא בהן.
י. כל כלי שהקצה מחמת האסור - אסור לטלטלו; כגון גר
שהדליקו בו בשבת, והמנורה שהיה הנר עליה, ושלחן
שהיו עליו מעות, אף על פי שכבה הנר או שנפלו המעות
- אסור לטלטלן; שכל כלי שהיה אסור לטלטלו בין
השמשות - נאסר לטלטלו כל השבת בזה, אף על פי שהלך
הדבר שגורם לו האסור.
יא. אבל כלי המקצה מחמת מאוס - כגון גר ישן של
גפס, וכלי הצואה, וכיוצא בהן - מתר לטלטלן בשבת, אם
הצריך להן.
יב. כל הכלים הנטלין בשבת שנתפרקו דלתותיהן, כגון
דלתות תבה ומגדל [סוגי ארונות] - בין שנתפרקו בשבת,
בין שנתפרקו קדם השבת - מתר לטלטל אותן דלתות. וכן
כל הכלים הנטלין בשבת שנתפרקו - בין קדם שבת, בין
בשבת - שכריהן נטלין; והוא, שהיה עושין מעין מלאכה;
כיצד? שכרי צרכה [קערה] לכסות בהן את פי הקבית,
שכרי זכוכית לכסות בהן את פי הפה, וכן כל פיוצא בזה.
אבל אם אין השברים ראויין למלאכה כלל, אסור לטלטלן.
יג. כל כסויי הכלים - נטלין בשבת; והוא, שיש תורת כלי
עליהן. היה כלי מחבר בקרקע, כגון חבית השמונה בארץ
- אם יש לכסוי שלה בית אחיזה, מטלטלין אותו; ואם
לא, אין מטלטלין אותו. וכן כסויי הקרקעות, כגון בורות
וחריצין [חפירות ארוכות וצרות שבקרקע] - אין מטלטלין
כסוי שלהן, אלא אם כן יש לו בית אחיזה. כסוי התנור -
אף על פי שאין לו בית אחיזה, מתר לטלטלו.
יד. שני דברים, אחד אסור לטלטלו ואחד מתר לטלטלו,
והם סמוכין זה לזה או זה על זה או זה בזה, ובזמן
שמטלטל אחד מהם מטלטל השני - אם היה צריך לדבר

1 ולא שיחת השבת כשיחת החל, שנאמר: "ודבר דבר" - קל
2 וחמור שלא יהיה טלטול בשבת כטלטול בחל, כדי שלא
3 יהיה כיום חל בעיניו, ויבוא להגביה ולתקן כלים מפנה
4 לפנה, או מבית לבית, או להצניע אבנים וכיוצא בהן; שהרי
5 הוא בטל ויושב בביתו, ויבקש [יחפש] דבר שיתעסק בו;
6 ונמצא שלא שבת, ובטל הטעם שנאמר בתורה "למען גנוח".
7 יג. ועוד, כשיבקר [יבדוק] ויטלטל כלים שמלאכתם
8 לאסור, אפשר שיתעסק בהן מעט, ויבוא לידי מלאכה.
9 ועוד, מפני שמקצת העם אינם בעלי אמונות, אלא בטלין
10 כל ימיהן, כגון הטילין ויושבי קרנות, שכל ימיהן הם
11 שובתין ממלאכה; ואם יהיה מתר להלך וידבר ויטלטל
12 כשאר הימים, נמצא שלא שבת שבייתה הנפרת; לפיכך,
13 שבייתה מדברים אלו, היא שבייתה השונה בכל אדם. ומפני
14 דברים אלו, נגעו באסור הטלטול, ואסרו שלא יטלטל אלא
15 כלים הצריף להן, כמו שיתבאר.

הלכות שבת פרק כה

א. יש כלי שמלאכתו להתר, והוא הכלי שמתר לעשות בו
בשבת דבר שנעשה לו - כגון כוס לשותות בו, וקערה לאכל
בה, וסכין לחתך בו בשר ופת, וקורנס [פטיש המיועד]
לפצע בו אגוזים, וכיוצא בהן.
ב. יש כלי שמלאכתו לאסור, והוא הכלי שאסור לעשות
בו בשבת דבר שנעשה לו - כגון מכתשת ורחים וכיוצא
בהן, שאסור לכתש ולטחן בשבת.
ג. כל כלי שמלאכתו להתר - בין היה של עצ, או של
חרש, או של אבן, או של מתכת - מתר לטלטלו בשבת,
בין בשביל עצמו של כלי, בין לצורך גופו, בין לצורך
מקומו. וכל כלי שמלאכתו לאסור - בין היה של עצ, או
של חרש, או של אבנים, או של מתכת - מתר לטלטלו
בשבת, בין לצורך גופו, בין לצורך מקומו; אבל בשביל
עצמו של כלי, אסור.
ד. כיצד? מטלטל הוא את הקערה של עצ לאכל בה, או
לישב במקומה; או כדי שלא תגנב, וזה הוא בשביל עצמו.
וכן אם טלטל אותה מן החמה, כדי שלא תיבש ותשבר,
או מן הגשמים, כדי שלא תתפח ותפסד - הרי זה טלטול
בשביל עצמה; ומתר, מפני שמלאכתה להתר.
ה. וכן מטלטל הוא הרחים או המכתשת לשבר עליה
אגוזים, או לעלות עליה למטה - וזה הוא לצורך גופו - או
לישב במקומה. אבל אינו מטלטלה כדי שלא תשבר, ולא
כדי שלא תגנב. וכן כל פיוצא בזה.
ו. וכל שאינו כלי - כגון אבנים, ומעות, וקנים, וקורות,
וכיוצא בהן - אסור לטלטלן. אבן גדולה או קורה גדולה
- אף על פי שהיא נטלת בעשרה בני אדם - אם יש תורת
כלי עליה, מטלטלין אותה. דלתות הבית - אף על פי שהן
כלים, לא הוכנו לטלטול; לפיכך, אם נתפרקו, אפלו בשבת
- אין מטלטלין אותן. וכן העפר והחול והמת, אין מזיזין
אותן ממקומן; וכן שמונה ירחי לידה [חי] - הרי הוא כאבן,
ואסור לטלטלו.

1 יום - אם למדום [סידרום לשיבה], מִתֵּר לִישֵׁב עֲלֵיהֶן לְמִחָר; 49
2 וְאִם לֹא, אֲסוּר. חֲרִיזוֹת [ענפים] שֶׁל דָּקָל שֶׁגִּדְּרָן לַעֲצִים 50
3 [להסיקו באש], וְנִמְלָךְ עֲלֵיהֶן מִצָּרְב שֶׁבֶת לִישִׁיבָה - מִתֵּר 51
4 לְטַלְטֵל; וְכֵן אִם יֵשֵׁב עֲלֵיהֶן מִבְּעוֹד יוֹם, מִתֵּר לְטַלְטֵלָן. 52
5 **כב.** הַקֵּשׁ שֶׁעַל הַמִּטָּה - לֹא יִנְעָנְעוּ בִּידוֹ, אֲבָל מִנְעָנְעוּ 53
6 בְּגוּפוֹ; וְאִם הָיָה מֵאֲבָל בְּהִמָּה, מִתֵּר לְטַלְטֵלוֹ. וְכֵן אִם הָיָה 54
7 עָלָיו [על הקש] כֹּר אוֹ סָדִין וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן - מִנְעָנְעוּ בִּידוֹ, 55
8 שֶׁהֵרִי נִעְשָׂה כְּמִי שֶׁיֵּשֵׁב עָלָיו מִבְּעוֹד יוֹם. הַמְכָּנִים קָפָה שֶׁל 56
9 עֶפֶר לְבֵיתוֹ - אִם יִחַד לָהּ קָרָן זָוִית מִצָּרְב שֶׁבֶת - מִטַּלְטֵלוֹ 57
10 בְּשֶׁבֶת, וְעוֹשָׂה בּוֹ כָּל צָרְקָיו. 58
11 **כג.** אֲסוּר לְבַטֵּל כְּלִי מִהֲכֵנוּ [נממה שהיה מוכן להיעשות בו 59
12 מבעוד יום], מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּסוּמֵר. כִּי־צֵד? לֹא יִתֵּן כְּלִי תַּחַת הַגֶּר 60
13 בְּשֶׁבֶת לְקַבֵּל אֶת הַשָּׁמֶן הַנוֹטֵף - שֶׁהַשָּׁמֶן שֶׁבִּנְרָא אֲסוּר 61
14 לְטַלְטֵלוֹ, וְכִשְׂפִיל לְכָלִי, יֵאָסֵר טַלְטוּל הַכָּלִי שֶׁהָיָה מִתֵּר; וְכֵן 62
15 כָּל כִּיּוֹצֵא בֵּהֶן. לְפִיכָף, אֵין נוֹתֵנִין כְּלִי תַּחַת הַתְּרַנְגָּלֶת לְקַבֵּל 63
16 בִּיצְתָהּ, אֲבָל כּוֹפֶה הוּא הַכָּלִי עָלֶיהָ. וְכֵן כּוֹפֶה הַכָּלִי עַל כָּל 64
17 דָּבָר שֶׁאֲסוּר לְטַלְטֵלוֹ, שֶׁהֵרִי לֹא בָטָלוּ; שָׂאֵם יַחֲפִץ, וְיִטְלֶנּוּ. 65
18 **כד.** נוֹתֵנִין כְּלִי תַּחַת הַדֶּלֶף [נזילת מים], וְאִם נִתְמָלֵא הַכָּלִי 66
19 - שׁוֹפֵף וְשׁוֹנָה, וְאֵינוֹ נִמְנָע; וְהוּא, שֶׁיְהִיָּה הַדֶּלֶף רָאוּי 67
20 לְרַחֲמִיָּה. אֲבָל אִם אֵינוֹ רָאוּי, אֵין נוֹתֵנִין; וְאִם נִתֵּן, מִתֵּר 68
21 לְטַלְטֵלוֹ בְּמִים הַמְּאֻסִּין שָׁבוּ; שָׂאֵין עוֹשִׂין גֶּרֶף [כלי] שֶׁל 69
22 רָעִי [צואה] לְכַתְּחָלָה [במכוון - אך בדיעבד מותר]. 70
23 **כה.** חֲבִית שֶׁל טָבֵל [יין שלא הופרש תרומות ומעשרות] 71
24 שֶׁנִּשְׁפָּרָה, מְבִיא כְּלִי וּמִנִּית תַּחֲתֶיהָ; הוֹאִיל וְאִם עֶבֶר [על 72
25 הַאִסוּר] וְתִקְנֵהוּ [תרום והפריש], מִתְּקֵן [מותר באכילה] - הֵרִי 73
26 הוּא כְּמִתְקֵן. וְנוֹתֵנִין כְּלִי תַּחַת הַגֶּר לְקַבֵּל נִיצוּצוֹת [של השמן, 74
25 שלא תגרם שריפה], מִפְּנֵי שֶׁאֵין בֵּהֶן מִמֶּשׁ, וּמִתֵּר לְטַלְטֵל 75
26 הַכָּלִי. קוֹרֶה שֶׁנִּשְׁפָּרָה - אֵין סוֹמְכִין אוֹתָהּ בַּסֶּפֶסֶל אוֹ 76
27 בְּאַרְפוֹת [קרושין] הַמִּטָּה, אֲלָא אִם בֵּן הָיָה רוֹוִחִים [רפויים]; 77
28 וְכָל זֶמֶן שֶׁיַּחֲפִץ יִטְלֶם, כִּדִּי שֶׁלֹּא יִבְטֵל כְּלִי מִהֲכֵנוּ. וּפּוֹרְשִׁין 78
29 מִחֲצֵלֶת עַל גְּבִי אֲבָנִים בְּשֶׁבֶת, אוֹ עַל גְּבִי כְּנֹרֶת דְּבוּרִים, 79
30 בַּחֲמָה מִפְּנֵי הַחֲמָה, וּבְגִשְׁמִים מִפְּנֵי הַגִּשְׁמִים - וּבִלְבָד שֶׁלֹּא 80
31 יִתְּנֶנּוּ לְצוּר; שֶׁהֵרִי נוֹטֵלָה בְּכָל עֵת שִׁירָצָה. וְכוֹפִין אֶת הַסֵּל 81
32 בְּשֶׁבֶת לְפָנֵי הָאֶפְרוּחִין, בְּשֶׁבִיל שִׁיעָלוֹ עָלָיו וְיִרְדּוּ - שֶׁהֵרִי 82
33 מִתֵּר לְטַלְטֵלוֹ כְּשִׁירְדוֹ מֵעָלָיו. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בֵּהֶן. 83
34 **כו.** בְּהִמָּה שֶׁנִּפְלָה לְבוֹר אוֹ לְאֵמֶת [תעלת] הַמִּים - אִם יָכוֹל 84
35 לָתֵן לָהּ פֶּרֶנְסָה [מזונה] בְּמִקְוָמָהּ, מִפְּרָנִסִין אוֹתָהּ עַד מוֹצָאִי 85
36 שֶׁבֶת. וְאִם לֹא, מְבִיא כָּרִים וּכְסוֹתוֹת וּמִנִּית תַּחֲתֶיהָ; וְאִם 86
37 עָלְתָהּ, עָלְתָהּ. וְאִף עַל פִּי שֶׁבִטֵּל כְּלִי מִהֲכֵנוּ, שֶׁהֵרִי מְשִׁלְכוֹ 87
38 לְבוֹר לְתוֹךְ הַמִּים - מִפְּנֵי צָרַר בְּעֵלֵי חַיִּים, לֹא גָזֵר. וְאֲסוּר 88
39 לְהַעֲלוֹתָהּ בִּידוֹ. וְכֵן אֵין עוֹקְרִין [מגביהים] בְּהִמָּה וְחִיָּה וְעוֹף 89
40 בְּחִצְרָא, אֲבָל דּוֹחִין [דוחפים] אוֹתָן עַד שִׁיכְנְסוּ; וּמִדִּדִּין 90
41 עֲגָלִים וְסִיָּחִים [אוחזם בצווארם ומוליכסם]. תְּרַנְגָּלֶת שֶׁבִּרְחָהּ, 91
42 אֵין מִדִּדִּין אוֹתָהּ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא נִשְׁמָטָה מִן הַיָּד, וְנִמְצָאוּ 92
43 אֲגָפִיָּה [גפיים שלה] נִתְלָשִׁין; אֲבָל דּוֹחִין אוֹתָהּ עַד שֶׁתִּכְנְסָה. 93
44 **הלכות שבת פרק כו** 94
45 **א.** כָּל כְּלִי הָאוֹרָג, וְחִבְלִים וְקָנִים שֶׁלֹּא - מִתֵּר לְטַלְטֵלָן כְּכִלִּי 95

1 שֶׁמִּתֵּר לְטַלְטֵלוֹ, מִטַּלְטֵלוֹ וְאִף עַל פִּי שֶׁדָּבָר הָאֲסוּר מִטַּלְטֵל 2
3 עִמּוֹ; וְאִם הָיָה צָרִיף לְטַלְטֵל דָּבָר הָאֲסוּר, לֹא יִטַּלְטֵלוֹ 3
4 בְּאוֹתוֹ דָּבָר הַמִּתֵּר. 4
5 **טו.** כִּי־צֵד? פָּגָה [תאנה לא מבושלת] שֶׁהָיְתָה טְמוּנָה בְּתֵבָן, 5
6 וְהִרְרָה [ענוגה] שֶׁהָיְתָה עַל גְּבִי הַתְּחִלִּים - תּוֹחֵכֵן כְּכּוֹשׁ אוֹ 6
7 בְּכִדְרָא וְנוֹטֵלָן, וְאִף עַל פִּי שֶׁהִתְכֵּן וְהִתְחַלִּים נִנְעָרִים בְּשֶׁעַת 7
8 נִטְלָה; וְכֵן לָפֶת אוֹ צְנוּנוֹת שֶׁהָיוּ טְמוּנִים בְּעֶפֶר, וּמִקְצַת 8
9 הָעֵלִין מְגָלִין - שׁוֹמְטִין [שוולפס] בְּשֶׁבֶת בְּעֵלָה שְׁלֵחָה, וְאִף 9
10 עַל פִּי שֶׁהָעֶפֶר נִנְעָר. אֲבָל אִם הָיָה כֶּכֶר אוֹ תִינוֹק עַל גְּבִי 10
11 הָאֲבָן, אוֹ עַל גְּבִי הַקּוֹרֶה - לֹא יִטַּלְטֵל הָאֲבָן אוֹ הַקּוֹרֶה 11
12 בְּכֶפֶר אוֹ בְּתִינוֹק שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בֵּהֶן. 12
13 **טז.** נוֹטֵל אָדָם אֶת בְּנוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ גִּעְגּוּעִין עָלָיו [משתוקק 13
14 שִׁירִימוֹ], וְהָאֲבָן בִּידוֹ; אֲבָל לֹא דִינָר - שָׂאֵם יִפֹּל הַדִּינָר, 14
15 יִטְלֶנּוּ הָאֵב בִּידוֹ. כִּלְכֵּלָה [סלסלה] שֶׁהָיְתָה נְקוּבָה, וְסִתָּם 15
16 נִקָּב שְׁלֵה בְּאֶזֶן - מִתֵּר לְטַלְטֵלָהּ, שֶׁהֵרִי הָאֲבָן נִעְשָׂה כְּדָפֶן. 16
17 הָיְתָה הַכִּלְכֵּלָה מְלֵאָה פְּרוֹת, וְהָאֲבָן בְּתוֹךְ הַפְּרוֹת - אִם הָיָה 17
18 הַפְּרוֹת רִטְבִּים, כְּגוֹן עֲנָבִים וְתוֹתִים, נוֹטֵל אוֹתָהּ כְּמוֹת 18
19 שֶׁהִיא; שָׂאֵם יִנְעָר [ישפור] הַפְּרוֹת, שֶׁנִּפְּוּ בְּעֶפֶר; וּבְמִקּוֹם 19
20 הַסֶּפֶסֶל לֹא גָזֵר. 20
21 **יז.** חֲבִית שֶׁשָּׂכַח אָבֶן עַל פִּיהָ - מִטָּה עַל צִדָּהּ, וְהִיא 21
22 נוֹפֶלֶת; הָיְתָה בֵּין הַחֲבִיטוֹת, מְגִבִּיהָ לְמִקּוֹם אַחֵר וְהָאֲבָן 22
23 עָלֶיהָ, וּמִטָּה עַל צִדָּהּ שָׂם, וְהָאֲבָן נוֹפֶלֶת. וְכֵן הַשּׁוֹכֵחַ מְעוֹת 23
24 עַל הַכֹּר, וְצָרִף לְכֹר - נוֹעֵר אֶת הַכֹּר, וְהֵן נוֹפְלוֹת; וְאִם צָרִף 24
25 לְמִקּוֹם הַכֹּר, נוֹטֵל אֶת הַכֹּר וְהַמְּעוֹת עָלָיו. אֲבָל אִם הָיְתָה 25
26 הַמְּעוֹת מִצָּרְב שֶׁבֶת עַל הַכֹּר, אוֹ הָיְתָה הָאֲבָן עַל פִּי הַחֲבִית 26
27 - הֵרִי אֵלּוֹ אֲסוּרִין לְטַלְטֵלָן, וְאִפְּלוּ נִפְּלוּ הַמְּעוֹת וְהָאֲבָן; 27
28 שֶׁהֵרִי נִעְשָׂה בְּסִיס לְדָבָר הָאֲסוּר. 28
29 **יח.** הָאֲבָן [שמונחת לצורך הכבדה] שֶׁבִּקְרוּיָהּ [דלעת 29
30 שבאמצעותה שואבים מים] - אִם מְמַלְאִין בָּהּ וְאֵינָה נוֹפֶלֶת 30
31 [האבן מחוברת היטב], הֵרִי הִיא כְּמִקְצַת הַקְּרוּיָהּ [וחלק 31
32 ממנה], וּמִתֵּר לְמֵלֵאת בָּהּ; וְאִם לֹא [שהיא רפוייה ופרודה], 32
33 אֵין מְמַלְאִין בָּהּ. כִּגֵּד שֶׁעַל הַקֵּנָה, שׁוֹמְטוֹ מֵעַל הַקֵּנָה. 33
34 **יט.** פְּרוֹת שֶׁאֲסוּר לְאָכְלָן - כְּגוֹן פְּרוֹת שֶׁאֵין מִצְעָרִין - 34
35 אִפְּלוּ הֵן חֲבִיִּין בְּמִצְעָר מִדְּבָרֵיהֶם [מדרבנן], אוֹ מִצְעָר 35
36 רָאוּשׁוֹן שֶׁלֹּא נִטְלָה תְּרוּמָתוֹ, אוֹ תְּרוּמָה טְמֵאָה, אוֹ מִצְעָר 36
37 שְׁנֵי וְהִקְדָּשׁ שֶׁלֹּא נִפְּדוּ בְּהִלְכָתָן - אֲסוּר לְטַלְטֵלָן; אֲבָל 37
38 הַדְּמָאִי [פירות ע"ה שספק אם הופרשו], הוֹאִיל וְרָאוּי לְעִנְיִים 38
39 [הדמאי מותר להם], וְכֵן מִצְעָר שְׁנֵי וְהִקְדָּשׁ שֶׁפָּדִין, אִף עַל 39
40 פִּי שֶׁלֹּא נִתֵּן הַחֲמֵשׁ - מִתֵּר לְטַלְטֵלָן. 40
41 **כ.** מִטַּלְטֵל יִשְׂרָאֵל הַתְּרוּמָה, אִף עַל פִּי שֶׁאֵינָה רָאוּיָהּ לוֹ 41
42 [לאוכללה]; וּמִטַּלְטֵלִין תְּרוּמָה טְמֵאָה עִם הַטְּהוֹרָה אוֹ עִם 42
43 הַחֲלִין, אִם הָיָה שְׁנֵיהֶם בְּכָלִי אֶחָד. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? 43
44 בְּשֶׁהָיְתָה הַטְּהוֹרָה לְמִטָּה, וְהָיָה פְּרוֹת הַמִּשְׁנִפִּין בְּקִרְקַע - 44
45 שָׂאֵם יִנְעָר [ישפור] אוֹתָן, יִפְסְדוּ. אֲבָל אִם הָיוּ אֲגוּזִים 45
46 וְשֶׁקָּדִים וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן - נוֹעֵר הַכָּלִי, וְנוֹטֵל הַטְּהוֹרָה אוֹ 46
47 הַחֲלִין, וּמִנִּית הַטְּמֵאָה. וְאִם הָיָה צָרִיף לְמִקּוֹם הַכָּלִי - בֵּין 47
48 שֶׁהַטְּהוֹרָה לְמִצְלָה בֵּין שֶׁהָיְתָה לְמִטָּה, מִטַּלְטֵל הַכָּל בְּאֶחָד. 48
49 **כא.** מִדְּבָר [שורה] שֶׁל אֲבָנִים שֶׁחָשַׁב [לישיבה] עָלָיו מִבְּעוֹד 49

ט. דלת שהיא לוח אחד, ששומטין אותה ונועלין בה - 48
 אם לא היה לה למטה פן ניסוד] כמו אסקפה [מפתח], 49
 שמוכיח עליה שהיא כלי מוכן לנעילה - אין נועלין בה; 50
 וכן נגר [יתד נעילה] שיש בראשו קלוסטרך [כמין רימון], 51
 שמוכחת עליו שהוא כלי מוכן לנעילה, ואינו קורה כשאר 52
 הקורות - נועלין בו בשבת. 53
 י. נגר שאין בראשו קלוסטרך - אם היה קשור ותלוי בדלת, 54
 נועלין בו; וכן אם היה נטל, ואגדו עמו [היה קשור לדלת 55
 בחבל]. אבל אם היה אגדו קבוע בדלת, והיה הנגר נשמט 56
 כמו קורה, ומניחין אותו בזוית [במקום אחד], וחוזרין ונועלין 57
 בו בעת שרוצין - הרי זה אסור לנעל בו; שאין עליו תורת 58
 כלי, ואינו אגוד, ואין בו אגד להוכיח עליו. 59
 יא. מנורה של חליות [המורכבת מכמה חלקים], בין גדולה 60
 בין קטנה - אין מטלטלין אותה, שמה יחזירה [ירכיבה] 61
 בשבת. היו בה חלקים [חריצים הדומים לפרקים], והיא 62
 נראית כבעלת חליות - אם היתה גדולה הנטלת בשתי 63
 ידים, אסור לטלטלה; היתה קטנה מזו, מתר לטלטלה. 64
 יב. מנעל שעל גבי האמנם [דפוס עץ], שומטין אותו 65
 בשבת. מכבש של בעלי בתים [שתי לוחות עץ שביניהם 66
 מיישרים את הבגדים] - מותרין [ליטול בגד מביניהם], אבל 67
 לא כובשין [לא מכניסין ביניהם בגד לרחצו]; ושל כובסין - 68
 לא יגע בו, מפני שהוא מקצה מחמת חסרון כס - [נמנע 69
 מלגעת בו שמה יתקלקל]. וכן גזי צמר - אין מטלטלין אותן, 70
 מפני שהוא מקפיד עליהן [לשמרם]; לפיכך אם יחדן 71
 לתשמיש, מתרין. והשלחין [עורות שאינן מעובדים] - מתר 72
 לטלטלן, בין שהיו של בעל הבית או של אמן; מפני שאינו 73
 מקפיד עליהן. 74
 יג. כל דבר מטנף, כגון ראי וקיא וצואה וכיוצא בהן - אם 75
 היו בחצר שישבין [דריס] בה, מתר להוציאן לאשפה או 76
 לבית הכסא; וזה הוא הנקרא אגרף של רעי. ואם היו בחצר 77
 אחרת - נופין עליהן כלי, כדי שלא יצא הקטן ויתלכלך 78
 בהן. רק שעל הקרקע - דורסו לפי תמו, והולך. ומטלטלין 79
 כנונא [כלי לגחלים מנחושת] מפני אפרו, אף על פי שיש 80
 עליו שכרי עצים, מפני שהוא כגוף של רעי. ואין עושין 81
 [יוצרים] גרף של רעי לכתחלה בשבת; אבל אם נעשה 82
 מאליו, או שעבר ועשהו - מוציאין אותו. 83
 יד. שמן שיוצא מתחת הקורה של בית הכבד בשבת, וכן 84
 תמרים ושיקדים המוכנין לסחורה - מתר לאכלן בשבת; 85
 ואפלו אוצר [מחסן] של תבואה, או תבואה צבונה - מתחיל 86
 להסתפק ממנה בשבת; שאין שם אכל שהוא מקצה בשבת 87
 כלל, אלא הכל מוכן הוא. חוץ מגורגרות [תאנים] וצמוקין 88
 שבמקצה [חצר שמאחורי הבית], בזמן שמיבשין אותן; 89
 הואיל ומסריחות בינתיים, ואינן ראויין לאכילה - הרי הן 90
 אסורין בשבת משום מקצה. חבית שנתגלתה [הוסר כיסויה], 91
 ואכסית שנשברה - אף על פי שאינן ראויין לאכילה [שמא 92
 נחש שם בהם ארס], נוטלין ומניחין במקום המצנע. פיוצא בו, 93
 קמיע [קלף עם שמות הקודש לסגולה] שאינו ממחה [שכתבו 94

שמלאכתו לאסור; חוץ מכבד העליון וכבד הפחתון [אבזרי 1
 מכונת האריגה] - לפי שאינן נטלין, מפני שהן תקועין. וכן 2
 העמודים של אורג - אסור לטלטלן, שמה יתקן הגמות 3
 שלהן. ושאר כלי האורג, מתרין. 4
 ב. מכבדות [מטאטא] של תמרה וכיוצא בהן שמכבדין בהן 5
 הקרקע - הרי הן ככלי שמלאכתו להתר, שהרי מתר לכבד 6
 בשבת. לבנים שנשארו מן הבנין - הרי הן ככלי שמלאכתו 7
 להתר, מפני שראויין להסב עליהן, שהרי שפין [משייפים] 8
 אותן ומתקנין אותן; ואם צבר אותן [סדרן זה על זה] - הרי 9
 הקצץ, ואסור לטלטלם. 10
 ג. חרש קטנה - מתר לטלטלה אפלו ברשות הרבים, 11
 הואיל וראויה היא בחצר לכסות בה פי כלי קטן. מגופת 12
 חבית שנתפתתה [שנשברה החבית] - היא ושבירה, מתר 13
 לטלטלה; ואם נרקה לאשפה מבעוד יום, אסור לטלטלה. 14
 כלי שנתרעע [נשבר] - לא יתלש ממנו חרש לכסות בו או 15
 לסמך בו. 16
 ד. מתר להכניס לבית הכסא שלש אבנים מקרנולות [חדות 17
 הראויות לקינוח] לקנח בהן; וכמה שעורן? כמלא היד. אבל 18
 אדמה שהיא קרובה להתפרך, אסור לטלטלה לקנח בה. 19
 ומתר להעלות האבנים לגג לקנח בהן. ורדו עליהן גשמים 20
 ונשתקעו בטיט [שבגג] - אם רשומן נפר, מתר לטלטלן. 21
 אבן שיש עליה טנוף, שודאי לקנח היא - מתר לטלטלה, 22
 ואפלו היא גדולה. 23
 ה. היה לפניו צרור [אבן קטנה] וחרש, מקנח בצרור; ואם 24
 היה החרש מאגני [אחזין] פלים, מקנח בחרש. היו לפניו 25
 צרור ועשבים - אם היו עשבים רפים, מקנח בהן; ואם 26
 לאו, מקנח בצרור. 27
 ו. שגרי מחצלת שפלו [נרקבו] - הרי הם ככלי שמלאכתו 28
 להתר, מפני שראויין לכסות בהן הטנוף; אבל שגרי בגדים 29
 שאין בהן שלש על שלש - אסור לטלטלן, שאינן ראויין 30
 לא לעניים ולא לעשירים. שגרי תנור - מתר לטלטלן, והרי 31
 הן ככל הפלים שמלאכתן להתר. כירה שנשמטה אחת 32
 מירכוותיה [רגליה] - אסור לטלטלה, שמה יתקע [בחזק את 33
 אותה רגל]. 34
 ז. סלם של עליה - אסור לטלטלן, שאין עליו תורת כלי. 35
 ושל שובך - מתר להטותו, אבל לא יוליכו משובך לשובך, 36
 שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחל, ויבוא לצור. קנה 37
 שמוסקין בו הזיתים [מהפכין בו הזיתים בבית הבד] - אם 38
 יש עליו תורת כלי, הרי הוא ככלי שמלאכתו לאסור; קנה 39
 שהתקינו בעל הבית להיות פותח ונועל בו - אם יש תורת 40
 כלי עליו, הרי הוא ככלי שמלאכתו להתר. 41
 ח. דלת שהיה לה ציר [יתד שהדלת סובבת עליה], אף על 42
 פי שאין לה עתה ציר, שהכינה לסתם בה מקום מקצה, 43
 והיא נגדרת [על הארץ] שנוטלין אותה וסותמין בה, וכן 44
 חלקים [קוצים] שסותמין בהן הפרצה, וכן מחצלת הנגדרת 45
 - בזמן שקשורין ותלויין בפתל, סותמין בהן; ואם לאו, אין 46
 נועלין בהן. ואם היו גבוהין מעל הארץ, נועלין בהן. 47

שלא יבגס בזה היום. וקושרין את הלחי - לא שיעלה
[לסגור מה שנפתח], אלא שלא יוסיף; ואין מאמצין
[עוצמים] את עיניו בשבת.
כא. מת המטל בחמה - מניח עליו כפר או תינוק, ומטלטלו.
וכן אם נפלה דלקה בחצר שיש בה מת, מניח עליו כפר או
תינוק ומטלטלו; ואם אין שם כפר ולא תינוק, מציילין אותו
מן הדלקה מפל מקום - שמה יבוא לכבודו, מפני שהוא
בהול על מתו שלא ישרף. ולא התירו לטלטל בכפר או
בתינוק, אלא למת בלבד, מפני שאדם בהול על מתו.
כב. היה מטל בחמה, ואין להם מקום לטלטלו, או שלא
רצו להזיזו ממקומו - באין שני בני אדם, ויושבין משני
צדדיו; חם להם מלמטה [מחום הקרקע] - זה מביא משתו
ויושב עליה, וזה מביא משתו ויושב עליה; חם להם
מלמעלה - זה מביא מחצלת ופורש על גביו, וזה מביא
מחצלת ופורש על גביו; זה זוקף משתו [כדי להסיר
המחצלת] והולך לו, וזה זוקף משתו ונשקט והולך לו,
ונמצאת מחיצה עשויה מאליה - שהרי מחצלת זה ומחצלת
זה, גגיהן סמוכות זו לזו; ושני קצותיהן על הקרקע משני
צדי המת.
כג. מת שהסריח בבית, ונמצא מתבזה בין החיים, וזה
מתבזים ממנו - מתר להוציאו לברמלית; גדול כבוד הבריות,
שדוחה את לא תעשה שבתורה, שהוא "לא תסור מן הדבר
אשר יגידו לך". ואם היה להן מקום אחר לצאת לו, אין
מוציאין אותו - אלא מניחין אותו במקומו, ויוצאין הן.

יום רביעי כ"ז סיון ה'תש"ע

הלכות שבת פרק כז

א. היוצא חוץ לתחום המדינה בשבת - לוקה, שגאמר:
"אל יצא איש ממקומו ביום השביעי"; מקום זה, הוא תחום
העיר. ולא נתנה תורה שיעור לתחום זה; אבל חכמים
העתיקו [קיבלו במסורת], שתחום זה הוא חוץ לשנים עשר
מיל כנגד מחנה ישראל, וכך אמר להם משה רבנו: 'לא
תצאו חוץ למחנה'. ומדברי סופרים, שלא יצא אדם חוץ
לעיר, אלא עד אלפים אמה; אבל חוץ לאלפים - אסור;
שאלפים, הוא מגרש [מתחם] העיר.
ב. נמצאת למד, שמותר לאדם בשבת להלך את כל העיר
בלה, אפלו היתה [גדולה] כגנינה, בין שהיתה מקפת חומה,
בין שלא היתה מקפת חומה. וכן מתר לו להלך חוץ לעיר
אלפים אמה לכל רוח מרבעות כטבלה מרבעת, כדי שיהיה
נשכר [מרויח] את הצויות. ואם יצא חוץ לאלפים - מכין
אותו מפת מרדות [מלקות מדרבנן], עד שנים עשר מיל;
אבל אם יצא והרחיק מן העיר יתר על שנים עשר מיל,
אפלו אמה אחת - לוקה מן התורה.
ג. המהלך חוץ לתחום למעלה מעשרה טפחים, כגון שקפץ
על גבי עמודים שגבוהין עשרה ואין בכל אחד מהן ארבעה
על ארבעה - הרי זה ספק [בגמרא] אם יש תחומין למעלה
מעשרה; אבל אם הלך על מקום שיש בו ארבעה על ארבעה
- הרי זה כמהלך על הארץ, ויש אסור תחומין שם.

מי שאינו מומחה - אף על פי שאין יוצאין בו, מטלטלין
אותו. מותר השמן שבנר ושבקערה שהדליקו בהן באותה
שבת - אסור להסתפק ממנו באותה שבת, מפני שהוא מקצה
מתמת אסור.
טו. אוצר [מחסן] של תבואה או של בדי יין - אף על פי
שמותר להסתפק ממנו, אסור להתחיל בו לפנותו אלא לדבר
מצוה, כגון שפנהו להכנסת אורחין, או לקבץ בו בית
המדרש. וכיצד מפנין אותו? כל אחד ואחד ממלא ארבע
או חמש קפות, עד שגומרים; ולא יכבדו [ינקו] קרקעיתו
של אוצר, כמו שבארנו, אלא נכנס ויוצא בו, ועושה שביל
ברגלו בכניסתו ויציאתו.
טז. כל שהוא ראוי למאכל בהמה וחייה ועוף המצויין,
מטלטלין אותו בשבת. כיצד? מטלטלין את התורמוס [מין
קטנית] היבש, מפני שהוא מאכל לעזים - אבל לא את הלח;
את הקצב [מין ירק], מפני שהוא מאכל לצבאים; את [גרעיני
צמח] - החרדל, מפני שהוא מאכל ליונים; את העצמות, מפני
שהן מאכל לכלבים. וכן כל הקלפין והגרעינים הראויין
למאכל בהמה, מטלטלין אותן. ושאין ראויין - אוכל את
האכל, וזורקן לאחוריו; ואסור לטלטלן. ומטלטלין בשר
תפות [סרוד], מפני שהוא מאכל לחיה. ומטלטלין בשר חי
[שאינו מבושל], בין תפל [לא מלוח] בין מלוח, מפני שראוי
לאדם. וכן דג מליח; אבל התפל, אסור לטלטלו.
יז. אין מטלטלין שברי זכוכית, אף על פי שהן מאכל
לנעמיות [בת יענה], ולא תבילי זמורות [ענפי הגפן], אף על
פי שהן מאכל לפילים, ולא את הלוח [מין עשב], אף על
פי שהוא מאכל לעורבים - מפני שאין אלו וכיוצא בהן
מצויין אצל רב בני אדם.
יח. תבילי קש ותבילי עצים ותבילי זרדין - אם התקנין
למאכל בהמה, מטלטלין אותן; ואם לאו, אין מטלטלין
אותן. תבילי סיאה ואזוב וקורנית [מיני צמחים הראוים
להסקה ולבהמה] - הכניסן לעצים, אין מסתפק מהן בשבת;
למאכל בהמה, מסתפק מהן. וכן באמיתא, וכן בפיגם [מיני
צמחים], וכן בשאר מיני תבלין.
יט. אין גורפין מאכל מלפני הפטם [שור שמפטמים אותו],
בין באבוס [כלי האכלה לבהמה] של כלי בין באבוס של
קרקע [שבנוי על הקרקע]; ואין מסלקין [המאכל] לצדדין
מפני הראי [שלא יתלכד], גזרה שמה שיש גמות. ונוטלין
מלפני התמור, ונותנין לפני השור; אבל אין נוטלין מלפני
השור, ונותנין לפני התמור - מפני שהמאכל שלפני השור
מטנף ברירו, ואין ראוי למאכל בהמה אחרת. וכן עלין
שריחם רע ומאוס, ואין הבהמה אוכלתן - אסור לטלטלן.
לפיכך, תלי של דגים [עץ שתולים בו דגים], אסור לטלטלו;
ושל בשר, מתר. וכן כל היוצא בזה.
כ. אף על פי שאסור לטלטל את המת בשבת, סכין אותו
ומדיחין אותו, ובלבד שלא יזיזו בו אבר. ושומטין את הפר
מתחתיו, כדי שיהיה מטל על החול, בשביל שימתין [ולא
יטווח]. ומביאין כלי מקר [הגורם קרירות] וכלי מתכות,
ומניחין לו על פרסו כדי שלא תפוח; ופוקקין את נקביו,

יב. מי שיצא חוץ לתחום שלא לדעתו - כגון שהוציאוהו
גוים או רוח רעה, או ששגג ויצא - אין לו אלא ארבע
אמות. חזר לדעת [בכוונה], אין לו אלא ארבע אמות;
החזירוהו, כאלו לא יצא. ואם נתנוהו ברשות היחיד - כגון
שנתנוהו גוים בדיר וסתר ומערה, או בעיר אחרת - יש לו
להלך את פלה; וכן אם יצא לאחד מאלו בשגגה, ונזכר
והוא בתוכן - מהלך את פלה.

יג. יצא חוץ לתחום לדעת - אף על פי שחזר שלא לדעת,
כגון שהחזירוהו גוים או רוח רעה - אין לו אלא ארבע אמות;
וכן אם יצא חוץ לתחום לדעת - אף על פי שהוא בתוך רשות
היחיד, כגון דיר וסתר - אין לו אלא ארבע אמות. המפרש
[בספינה] בים הגדול - אף על פי שהוא חוץ לתחום ששבת
בו, מהלך את כל הספינה פלה, ומטלטל בכלה.

יד. מי שיצא חוץ לתחום שלא לדעת, והקף במחיצה
בשבת - יש לו להלך כל אותה המחיצה; והוא, שלא תהיה
יתר על אלפים אמה. ואם היה תחום שיצא ממנו מבלע
מקצתו בתוך המחיצה שנעשת שלא לדעתו - הואיל ויש
לו להלך את כל המחיצה, הרי זה נכנס לתחומו; וכוון
שיכנס, הרי הוא כאלו לא יצא.

טו. כל מי שאין [שאסור] לו לזוז ממקומו, אלא בתוך
ארבע אמות - אם נצרף לנזכיו, הרי זה יוצא ומרחיק ונפנה
וחזר למקומו. ואם נכנס למקצת תחום שיצא ממנו, בעת
שירחק להפנות - הואיל ונכנס פנים, וכאלו לא יצא; והוא,
שלא יצא בתחלה לדעת [בכוונה]; אבל אם יצא לדעת -
אף על פי שנקנס, אין לו אלא ארבע אמות.

טז. כל מי שיצא ברשות בית דין - כגון העדים שבאו
להעיד על ראית הלכנה, וכיוצא בהן ממי שמותר לו לצאת
לדבר מצוה - יש לו אלפים אמה לכל רוח, באותו מקום
שהגיע לו; ואם הגיע למדינה - הרי הוא כפאנשי העיר, ויש
לו אלפים אמה לכל רוח חוץ למדינה.

יז. היה יוצא ברשות, ואמרו לו והוא הולך בדרך; 'פכר
נעשת המצוה שיצאת לצוטה' - יש לו ממקומו אלפים
אמה לכל רוח; ואם היה מקצת תחום שיצא ממנו ברשות,
מבלע בתוך אלפים שיש לו ממקומו - הרי זה חוזר
למקומו, וכאלו לא יצא. וכל היוצאין להציל נפשות ישראל
מיד גוים, או מן הנזק, או מן המפלת - יש להם אלפים
אמה לכל רוח ממקום שהצילו בו; ואם היתה יד הגוים
תקיפה, והיו מפתחין לשבות במקום שהצילו - הרי אלו
חוזרין בשבת למקומן, ובכלי זינן.

הלכות שבת פרק כח

א. כל בית דירה שהוא יוצא מן המדינה [העיר] - אם היה
בינו וביין המדינה שבעים אמה ושני שלישי אמה, שהוא
צלע [צד אחד מהמרובע של] בית סאתים המרבעת, או פחות
מזה - הרי זה מצטרף למדינה, ונחשב ממנה; וכשמודדין
לה אלפים אמה לכל רוח, מודדין חוץ מבית דירה זה.
ב. היה בית זה קרוב למדינה בשבעים אמה, ובית שני
קרוב לבית ראשון בשבעים אמה, ובית שלישי קרוב לשני

ד. מי ששבת בדיר [שטח מגודר לצאן] שבמדרב, או בסהר
[מגרש מגודר], או במערה, וכיוצא בהן מרשות היחיד -
מהלך את פלה, וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח ברבוע;
וכן השוכת בבקעה. אפלו היה ישן בשעה שנקנס השבת,
שלא קנה [לא התכוון לקנות] - שבייתה - יש לו להלך
ממקומו אלפים אמה לכל רוח ברבוע. היה מהלך בבקעה,
ואינו יודע [היכן] תחום שבת - מהלך אלפים פסיעות
בינוניות, וזה הוא תחום שבת.

ה. מההלך אלפים אמה שיש לו להלך, ושלמה מדתו בתוך
דיר או סהר או מערה או בתוך המדינה - אינו מהלך אלא עד
סוף מדתו; ואין אומרים: 'הואיל וכלתה מדתו בתוך רשות
היחיד, מהלך את פלה'. במה דברים אמורים? בשפלתה
מדתו במקצת העיר, או במקצת המערה; אבל אם היתה
אותה רשות היחיד מבלעת בתוך אלפים אמה שלו - תחשב
לו כל אותה הרשות כארבע אמות, ומשלימין לו את השאר.
ו. כיצד? הרי שהיה אלה ממקום שבייתו, או מחוץ
לעיר, עד מדינה או מערה שיש בארבה אלה אמה, או
פחות מאלה - מהלך את כל המדינה או המערה שפגע בה,
ומהלך חוצה לה אלה אמה פחות ארבע אמות.
ז. אבל אם היה במדינה או במערה שפגע בה בתוך מדתו,
אלה אמה ואמה - אינו מהלך בה אלא אלה אמה בלבד,
שהוא תשלום אלפים שיש לו.

ח. מי שפלתה מדתו בחצי העיר - אף על פי שאינו מהלך
אלא עד סוף מדתו, מותר לטלטל בכל העיר על ידי זריקה.
וכן מי ששבת בבקעה, והקיפוהו גוים מחיצה בשבת - אינו
מהלך בה אלא אלפים אמה לכל רוח, אף על פי שהוא
בתוך המחיצה; ומותר לו לטלטל בכל המחיצה על ידי
זריקה, אם הקיפוהו לשם דירה.

ט. מי שהיה בא בדרך לפנס למדינה, בין שהיה בא בים,
בין שהיה בא בחרבה [ביבשה] - אם נכנס בתוך אלפים
אמה קרוב לעיר, קדם שיכנס השבת - אף על פי שלא
הגיע למדינה [לעיר] אלא בשבת, הרי זה נכנס ומהלך את
פלה וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח.

י. היה בא למדינה וישן בדרך, ולא געור אלא בשבת,
וכשנעור, מצא עצמו בתוך התחום - הרי זה נכנס לה,
ויהלך את פלה וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח; מפני
שדעתו היתה להלך למדינה זו, ולפיכך קנה שבייתה עם
בני המדינה כמותן - שהרי נכנס עמהן בתחום.

יא. מי שיצא חוץ לתחום, אפלו אמה אחת - לא יכנס;
שהארבע אמות שיש לו לאדם, תחלתן ממקום שהוא עומד
בו; לפיכך, בין שיצא חוץ מתחומו אמה או יתר, ישב
במקומו, ואין לו להלך אלא בתוך ארבע אמות מעמידת
רגליו ולחוץ. וכן מי שהחשיף חוץ לתחום המדינה, אפלו
אמה אחת - הרי זה לא יכנס לה, אלא יהלך ממקום שנקנס
עליו השבת והוא עומד בו, אלפים אמה בלבד. ואם פלתה
מדתו במקצת העיר, מהלך עד סוף מדתו [בלבד], כמו
שאמרנו. היתה רגלו אחת בתוך התחום, ורגלו אחת חוץ
לתחום - הרי זה יכנס.

הַיֵּתֶר [”יתר” – בחבל הנמתח בשני קצות הקשת], וְרוֹאֵין אֶת
כָּל הַרְחֵב שֶׁבֵּין הַיֵּתֶר וְהַקָּשֶׁת כָּאִלוּ הוּא מְלֵא בְּתִים; וְאִם
הָיָה בֵּין שְׁנֵי רִאשֵׁיָּה אַרְבַּעַת אֲלָפִים – אֵין מוֹדְדִין לָהּ אֶלָּא
מִן הַקָּשֶׁת [מהישוב עצמו].
ט. עִיר שִׁישֻׁכָּת עַל שְׁפַת הַנַּחַל – אִם יֵשׁ לַפְּנֵיהָ רִקְהָ
[יציקת קרקע גבוהה בשפת הנחל] רָחֵב אַרְבַּע אַמּוֹת עַל שְׁפַת
הַנַּחַל, כְּדִי שִׁיעֲמָדוּ עָלֶיהָ וְיִשְׁתַּמְשׁוּ בַּנַּחַל – נִמְצָא הַנַּחַל
בְּכֻלּוֹ הָעִיר, וּמוֹדְדִין לָהּ אֲלָפִים אִמָּה מִשְׁפַּת הַנַּחַל הַשְּׁנִיָּה,
וְיַעֲשֶׂה הַנַּחַל כְּלוּ בְּכֻלּוֹ הַמְּדִינָה, מִפְּנֵי הַרְקָה הַבְּנִיָּה מִצְדּוֹ.
וְאִם אֵין שָׁם רִקְהָ, אֵין מוֹדְדִין לָהּ אֶלָּא מִפְּתַח בְּתִיָּהּ;
וְנִמְצָא הַנַּחַל נִמְדָּד מִן הָאֲלָפִים שְׁלֹהָם.
י. יוֹשְׁבֵי צְרִיפִין [רועי צאן הדרים בבתי קנים], אֵין מוֹדְדִין
לָהּ אֶלָּא מִפְּתַח בְּתִיָּהּ; וְאִם יֵשׁ שָׁם שְׁלֹשׁ חֲצוֹת שָׁל שְׁנֵי
שְׁנֵי בְּתִים [בתי עץ או אבן], הֶקְבְּעוּ בָּלָם [גם הצריפים
נחשבים לבית קבוע], וּמִרְבָּעֵין אוֹתָהּ וְנוֹתְנִין לָהֶם אֲלָפִים
אִמָּה לְכָל רוּחַ, כְּשֶׁאֵר הַעֲצֵרוֹת.
יא. אֵין מוֹדְדִין אֶלָּא בְּחֻבּל שֶׁל חֲמִשִּׁים אִמָּה, לֹא פָחוֹת
וְלֹא יֵתֶר; וּבְחֻבּל שֶׁל פֶּשֶׁתָּן, כְּדִי שְׁלֹא יִמָּשֵׁךְ יוֹתֵר. הִגִּיעַ
לְגִיא [עמק] – אִם הָיָה רָחֵב חֲמִשִּׁים אִמָּה, שִׁיכּוֹל לְהַכְלִיעוֹ
בְּחֻבּל הַמְּדָה – מִבְּלִיעוֹ; וְהוּא שִׁיָּהּ בְּעַמְקוֹ פָּחוֹת
מֵאַרְבַּעַת אֲלָפִים.
יב. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשֶׁהָיָה חוּט הַמִּשְׁקָלָת [חוט
שבאשו אבן לצורך מדידה] יוֹרֵד כְּנֶגְדּוֹ [כשמוניח החוט בשפת
העמק ונופלת האבן ללא עיכוב], שְׁאֵי אֶפְשָׁר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בוֹ;
אֲבָל אִם אֵין חוּט הַמִּשְׁקָלָת יוֹרֵד כְּנֶגְדּוֹ, אֵינוֹ מִבְּלִיעוֹ, אֶלָּא
אִם בֵּן הָיָה עִמָּךְ אֲלָפִים, אוֹ פָּחוֹת מִכֵּן.
יג. הָיָה גִּיא מְעַקֵּם [מדרונו משופע] – מִקְּדָד וְעוֹלָה, מִקְּדָד
וְיוֹרֵד [נשית מדידה בדילוגים לשיפוע המפורטת להלן]; הָיָה
גִּיא רָחֵב מִחֲמִשִּׁים, שְׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַכְלִיעוֹ [כיון שהחבל נ']
אִמָּה – הוֹלֵךְ לְמָקוֹם שֶׁהוּא יָכוֹל לְהַכְלִיעוֹ [מקום בגיא
שיכול למדוד], וּמִבְּלִיעוֹ, וְצוּפָה כְּנֶגֶד מִדָּתוֹ [מעריך את
התחום לפי עיונו], וְחוֹזֵר.
יד. הִגִּיעַ לְכַתֵּל, אֵין אוֹמְרִין יִקָּב אֶת הַכַּתֵּל; אֶלָּא אוֹמְדִין
[מעריך] רָחֵבוֹ, וְהוֹלֵךְ לוֹ. וְאִם אֶפְשָׁר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בוֹ, מוֹדְדוּ
מִדִּידָה יָפָה; וְאִם הָיָה חוּט הַמִּשְׁקָלָת יוֹרֵד כְּנֶגְדּוֹ, מוֹדְדִין
רָחֵבוֹ מִדִּידָה יָפָה.
טו. הִגִּיעַ לָהֶר – אִם הָיָה הֵר מִתְלַקֵּט [מיתמר] מִמָּגֶנּוּ גִבָּה
עֲשָׂרָה טַפְחִים בְּאַרְבֵּעַ חֲמֵשׁ אַמּוֹת, מִבְּלִיעוֹ [לא מחשיב
השיפוע] וְחוֹזֵר לְמִידָתוֹ; וְאִם הָיָה גִבּוֹהַּ הַרְבֵּה, עַד שִׁיתְלַקֵּט
מִמָּגֶנּוּ עֲשָׂרָה טַפְחִים מִתּוֹךְ מִשְׁפָּךְ אַרְבַּע אַמּוֹת, אוֹמְדוּ, וְהוֹלֵךְ
לוֹ. אִם אֵינוֹ יָכוֹל לְהַכְלִיעוֹ, כְּגוֹן שֶׁהָיָה רָחֵבוֹ יֵתֶר מִחֲמִשִּׁים
– מִקְּדָדוֹ מְעַט מְעַט [נשית מדידה מיוחדת לשיפועים]; וְזֶה
הוּא שְׁאֲמָרוֹ: ‘מִקְּדָדִין בְּהָרִים’ [ומפורט בסמוך].
טז. כִּיצַד מִקְּדָדִין בְּהָרִים אוֹ בְּגִיאֵיּוֹת שְׁאֵינוֹ יָכוֹל
לְהַכְלִיעוֹ? [כי השטח אינו ישר] אוֹחֲזִין שְׁנַיִם חֻבּל שֶׁל אַרְבַּע
אַמּוֹת, הַעֲלִיּוֹן אוֹחֲזֵת קֶצֶתוֹ כְּנֶגֶד מְרָגְלוֹתָיו [רגליו], וְהַתַּחְתּוֹן
אוֹחֲזֵת בְּקֶצֶה הַשְּׁנִי כְּנֶגֶד לְבוֹ, וְחוֹזֵר הַעֲלִיּוֹן לְעַמֵּד בְּמָקוֹם
הַתַּחְתּוֹן, וְהַתַּחְתּוֹן יוֹרֵד וּמִרְחִיק מִמָּגֶנּוּ מִדַּת הַחֻבּל; וְכֵן

בְּשָׁבָעִים אִמָּה, וְכֵן עַד מִתְלַף כְּמֵה יָמִים – הָרִי הַכֵּל כְּמִדְּנָה
אֶחָת; וּכְשֶׁמוֹדְדִין, מוֹדְדִין מִחוּץ לְבֵית הָאֲחֵרוֹן; וְהוּא
שִׁיָּהּ בֵּית דִּירָה זֶה, אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת אוֹ יֵתֶר.
ג. וְכֵן בֵּית הַכְּנֶסֶת שִׁישׁ בוֹ דִּירָה לַחֲנִינִין [שמשים], וּבֵית
עֲבוּדָה זֶה שִׁישׁ בוֹ דִּירָה לְכֹמְרִין, וְהָאֲצֻרוֹת [מחסני
תבואה] שִׁישׁ בָּהֶן בֵּית דִּירָה, וְהַגָּשֶׁר וְהַקָּבֶר שִׁישׁ בָּהֶן בֵּית
דִּירָה, וְשִׁישׁ מַחֲצוֹת שְׁאֵין עָלֶיהָ תִּקְרָה וְיֵשׁ בָּהֶן אַרְבַּע
אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת, וְהַבְּרָגָנִין [סוכות שומרים], וְהַבֵּית
הַבְּנִי בָּיִם, וְשְׁתֵּי מַחֲצוֹת שִׁישׁ עָלֶיהָ תִּקְרָה, וְהַמַּעֲרָה שִׁישׁ
בְּנֵן עַל פִּיהָ וְיֵשׁ בָּהּ בֵּית דִּירָה – כָּל אֵלוֹ מִצְטָרְפִין עִמָּה,
אִם הָיוּ בְּתוֹךְ שָׁבָעִים אִמָּה וּשְׁנַיִם [שני שלישי אמה];
וּמֵאֲחוֹת הַבֵּית הַיּוֹצֵא, רוֹאֵין כָּאִלוּ חוּט מְתוּחַ עַל פְּנֵי כָּל
הַמְּדִינָה [שבצד בית הדירה], וּמוֹדְדִין חוּץ לְאוֹתוֹ הַחוּט
אֲלָפִים אִמָּה.
ד. וְאֵלוֹ שְׁאֵין מִצְטָרְפִין עִמָּה: שְׁתֵּי מַחֲצוֹת שְׁאֵין עָלֶיהָ
תִּקְרָה, אֵף עַל פִּי שְׁדָרִין בִּינֵיהֶן; וְהַגָּשֶׁר וְהַקָּבֶר וּבֵית
הַכְּנֶסֶת וּבֵית עֲבוּדָה זֶה וְהָאֲצֻרוֹת, שְׁאֵין בָּהֶן בֵּית דִּירָה;
וְהַבּוֹר [עמוק] וְהַשִּׁיט [ארוך וצר] וְהַמַּעֲרָה [חצובה בטלע]
וְהַשּׁוֹבֵךְ, וּבֵית שְׁבִסְפִינָה – כָּל אֵלוֹ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, אֵין
מִצְטָרְפִין עִמָּה.
ה. הָיוּ שְׁתֵּי עֲצֵרוֹת זוֹ סְמוּכָה לְזוֹ – אִם יֵשׁ בִּינֵיהֶן מֵאָה
וְאַרְבָּעִים וְאַחַת וּשְׁלִישׁ, כְּדִי שִׁיָּהּ שָׁבָעִים אִמָּה וּשְׁנַיִם
לְזוֹ וְשָׁבָעִים אִמָּה וּשְׁנַיִם לְזוֹ – חוֹשְׁבִין שְׁתֵּיהֶן כְּעִיר אֶחָת;
וְנִמְצָאָת כָּל עִיר מִקֵּץ, מִתְלַכֵּת אֶת כָּל הָעִיר הַשְּׁנִיָּה וְחוֹצָה
לָהּ אֲלָפִים אִמָּה. הָיוּ שְׁלֹשָׁה כְּפָרִים מְשֻׁלָּשִׁין – אִם יֵשׁ בֵּין
הָאֲמָצְעִי וּבֵין כָּל אֶחָד מִן הַחֲצִיזוֹנִים אֲלָפִים אִמָּה אוֹ פָּחוֹת
מִכָּאן, וּבֵין הַשְּׁנַיִם הַחֲצִיזוֹנִים מֵאֲתֵים שְׁלֹשׁ וּשְׁמוֹנִים פָּחוֹת
שְׁלִישׁ, כְּדִי שִׁיָּהּ בֵּין כָּל אֶחָד מִקֵּץ וּבֵין הָאֲמָצְעִי כְּשֶׁתִּרְאָה
אוֹתוֹ כָּאִלוּ הוּא בִּינֵיהֶן, מֵאָה וְאַרְבָּעִים וְאַחַת אִמָּה וּשְׁלִישׁ
– הָרִי שֶׁלְשָׁתָן כְּמִדְּנָה אֶחָת, וּמוֹדְדִין לָהֶם אֲלָפִים אִמָּה
לְכָל רוּחַ מִחוּץ לְשִׁלְשָׁתָן. עִיר שֶׁהִקְפָּה [חומה] וּלְבִסּוֹף
יִשְׁבָּה [באוכלוסיו], מוֹדְדִין לָהּ מִיִּשְׁבֵּיתָהּ; יִשְׁבָּה וּלְבִסּוֹף
הִקְפָּה, מוֹדְדִין לָהּ מִחוֹמוֹתֶיהָ.
ו. עִיר שֶׁהָיָה אַרְבָּה אוֹ מְרַבַּעַת, הוֹאִיל וְיֵשׁ לָהּ אַרְבַּע
זְוִיּוֹת שְׁוֹת, מְנִיחִין אוֹתָהּ כְּמוֹת שְׁהִיא, וּמוֹדְדִין לָהּ אֲלָפִים
אִמָּה לְכָל רוּחַ מֵאַרְבַּע רִחוֹתֶיהָ; הָיָה עֲגֻלָּה, עוֹשִׂין לָהּ
זְוִיּוֹת [מחשיבים אותה כמרובעת], וְרוֹאֵין אוֹתָהּ כָּאִלוּ הִיא
בְּתוֹךְ מְרַבַּע, וּמוֹדְדִין חוּץ מִצְלָעוֹת אוֹתוֹ מְרַבַּע אֲלָפִים
אִמָּה לְכָל רוּחַ – שְׁנִמְצָא מִשְׁתַּכֵּר [מרויח] הַזְוִיּוֹת.
ז. וְכֵן אִם הָיָה מִשְׁלֶשֶׁת, אוֹ שִׁישׁ לָהּ צִלְעוֹת רַבּוֹת – מְרַבָּעִין
אוֹתָהּ, וְאַחֵר כָּף מוֹדְדִין חוּץ לְמְרַבַּע אֲלָפִים אִמָּה לְכָל רוּחַ;
וּכְשֶׁהוּא מְרַבָּעַה, מְרַבָּעָה כְּרַבּוּעַ הָעוֹלָם [צפונה כנגד צפון
העולם דרומה כנגד דרומו וכ'], כְּדִי שֶׁתִּהְיֶה כָּל רוּחַ מִמָּגֶנּוּ
מְשׁוּכָה כְּנֶגֶד רוּחַ מְרוּחוֹת הָעוֹלָם, וּמִכְּנֻת כְּנֶגְדָּהּ.
ח. הָיָה רָחֵב מִצַּד אֶחָד וּקְצָרָה מִצַּד אֶחָד – רוֹאֵין אוֹתָהּ
כָּאִלוּ הִיא כְּלָה רָחֵבָה. הָיָה עֲשׂוּיָה כְּמִין גָּם [ג' יוונית כעין
כ"ף סופית שלנו], אוֹ שֶׁהָיָה עֲשׂוּיָה כְּקָשֶׁת – אִם יֵשׁ בֵּין
שְׁנֵי רִאשֵׁיָּה פָּחוֹת מֵאַרְבַּעַת אֲלָפִים אִמָּה – מוֹדְדִין לָהּ מִן

1 מתגלגלים והולכין, עד שמוֹדֵדִין אֶת כָּלֹוּ. וְכַשְׁלָף הַמוֹדֵד
2 לְהַבְלִיעַ אֶת הָהָר אוֹ הַגֵּיאַ [נשׁוּמֹל הַעִיר], לֹא יֵצֵא חוּץ
3 לַתְּחוּם - שְׁלֹא יֵרָאוּ אוֹתוֹ הַעוֹבְרִים, וַיֹּאמְרוּ: 'מִדַּת תְּחוּמִּין
4 בָּאָה לְכֹאן' [ועלולים להיכשל].

5 יז. אֵין סוּמְכִין אֵלָא עַל מִדַּת אֶדָם מִמָּחָה, שֶׁהוּא יוֹדֵעַ
6 מִדַּת הַקֶּרֶקַע. הֵיוּ לָנוּ תְּחוּמֵי שְׁבֶת מְחֻזָּקִין, וְכֹא מִמָּחָה
7 וּמִדַּר, רַבָּה בַּתְּחוּם מִקֵּץ, וּמַעֲט בַּתְּחוּם - שׁוּמְעִין לוֹ [רַק]
8 בַּתְּחוּם שְׂרָבָה; וְכֵן אִם בָּאוּ שְׁנֵים מִמְּחִין וּמִדְּדוּ הַתְּחוּם,
9 אֶחָד רַבָּה וְאֶחָד מַעֲט - שׁוּמְעִין לַמִּרְבָּה; וְכִלְכַּד שְׁלֹא יִרְבָּה
10 יִתֵּר מִמִּדַּת אֶלְכִסְנָה שֶׁל עִיר [כמבואר מיד].

11 יח. פִּיצֵד [מהי צורת חִישוב מִידַת הַסִּטְיָה הַמְקוּבַּלֶּת]? בַּעַת
12 שְׂרָבָה זֶה - נֹאמְרוּ: 'שְׁמָא הָרֹאשׁוֹן [הַמִּמַּעֲט] מִקֵּרֶן אֶלְכִסְנָן
13 שֶׁל עִיר מִדַּר הָאֲלָפִים, וְלִפְיָכָּךְ מַעֲט מִדַּתוֹ, וְנִמְצָא צָלַע
14 הַתְּחוּם בֵּינוּ וּבֵין הַמִּדְיָנָה פְּחוּת מֵאֲלָפִים; וְזֶה הָאֲחֵרוֹן,
15 מִדַּר אֲלָפִים מֵצָלַע הַמִּדְיָנָה' [מֵאֲחַצֵּעַ הָעִיר בְּקוּ יִשְׂרָאֵל]; וְאֵין
16 מְחֻזָּקִין עַל הָרֹאשׁוֹן שֶׁטַּעַה בִּיתֵּר עַל זֶה. לִפְיָכָּךְ, אִם רַבָּה
17 זֶה הָאֲחֵרוֹן יִתֵּר עַל הָרֹאשׁוֹן, אֲפִלּוּ בַּחֲמֵשׁ מֵאוֹת וּשְׁמוֹנִים
18 בְּקָרוֹב - שׁוּמְעִין לוֹ; בִּיתֵּר עַל זֶה, אֵין שׁוּמְעִין לוֹ.

19 יט. אֲפִלּוּ עֶבֶד, אֲפִלּוּ שְׁפָחָה - נֶאֱמָנִין לומר: 'עַד כָּאן
20 תְּחוּם הַשְּׁבֶת'; וְנֶאֱמָן הַגְּדוֹל לומר: 'זְכוּר אֲנִי שֶׁעַד כָּאן
21 הָיִינוּ בָּאִים בְּשֶׁבֶת כְּשֶׁהִיְיָתִי קֶטַן', וְסוּמְכִין עַל עֲדוּתוֹ בְּדָבָר
22 זֶה; שְׁלֹא אָמְרוּ חֲכָמִים בְּדָבָר לְהַחֲמִיר אֵלָא לְהַקֵּל, מִפְּנֵי
23 שֶׁשְּׁעוֹר אֲלָפִים מְדַבְּרִיהֶם.

הַלְכוֹת שְׁבֶת פָּרָק כֹּט

24 א. מִצְוֹת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה, לְקַדֵּשׁ יוֹם הַשְּׁבֶת בְּדָבָרִים -
25 שְׁנֵאֵמְרוּ: "זְכוּר אֶת יוֹם הַשְּׁבֶת לְקַדְּשׁוֹ", כְּלוּמַר וְזָכְרָהוּ
26 זְכִירַת שְׁבֶת וְקִדּוּשׁ; וְצִרִיף לְזָכְרָהוּ בְּכִנְיָסָתוֹ וּבִיצִיאָתוֹ -
27 בְּכִנְיָסָתוֹ בְּקִדּוּשׁ הַיּוֹם, וּבִיצִיאָתוֹ בְּהַבְדֵּלָה.

28 ב. וְזֶה הוּא נוֹסֵחַ קִדּוּשׁ הַיּוֹם: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלֵּךְ
29 הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְרָצָה בָּנוּ, וְשֶׁבֶת קִדְּשׁוֹ
30 בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן הִנְחִילָנוּ - וְזָכְרוֹן לְמַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית, תַּחֲלָה
31 לְמִקְרָא קִדְּשׁ, וְזָכַר לִיצִיאַת מִצְרָיִם; כִּי כֵּנוּ כְּחֻרָתָ וְאוֹתָנוּ
32 קִדְּשָׁתָם מִכָּל הָעַמִּים, וְשֶׁבֶת קִדְּשָׁךְ בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן הִנְחִלְתָּנוּ.
33 בְּרוּךְ אַתָּה ה', מְקַדֵּשׁ הַשְּׁבֶת.

34 ג. וְזֶה הוּא נוֹסֵחַ הַהַבְדֵּלָה: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלֵּךְ
35 הָעוֹלָם, הַמְּבַדֵּיל בֵּין קִדְּשׁ לַחֲלָל, וּבֵין אֹר לַחֲשָׁךְ, וּבֵין
36 יִשְׂרָאֵל לְגוֹיִם, וּבֵין יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֵׂה. בְּרוּךְ
37 אַתָּה ה', הַמְּבַדֵּיל בֵּין קִדְּשׁ לַחֲלָל.

38 ד. עָקַר הַקִּדּוּשׁ, בְּלִילָה; אִם לֹא קִדְּשׁ בְּלִילָה, בֵּין בְּשׁוּגָג
39 בֵּין בְּמִזִּיד - מְקַדֵּשׁ וְהוֹלֵךְ כָּל הַיּוֹם כָּלֹוּ. וְאִם לֹא הַבְדִּיל
40 בְּלִילָה - מְבַדֵּיל לְמַחֵר, וּמְבַדֵּיל וְהוֹלֵךְ עַד סוֹף יוֹם רְבִיעִי;
41 אֲבָל אֵינוּ מְבַרֵךְ עַל הָאוֹר, אֵלָא בְּלִיל מוֹצָאֵי שְׁבֶת בְּלָכַד.
42 ה. אָסוּר לְאֶדָם לְאָכַל אוֹ לְשַׁתּוֹת יֵין, מִשְׁיִקְדֵּשׁ הַיּוֹם - עַד
43 שְׁיִקְדֵּשׁ. וְכֵן מִשְׁיִצָּא הַיּוֹם, אָסוּר לוֹ לְהַתְּחִיל לְאָכַל וּלְשַׁתּוֹת,
44 וּלְעֲשׂוֹת מְלָאכָה, אוֹ לְטַעַם כָּלוּם - עַד שְׁיִבְדִּיל; וּלְשַׁתּוֹת
45 הַמַּיִם, מִתֵּר. שִׁכַּח אוֹ עֶבֶר, וְאֲכַל וְשָׁתָה קִדְּשׁ שְׁיִקְדֵּשׁ אוֹ קִדְּשׁ
46 שְׁיִבְדִּיל - הָרִי זֶה מְקַדֵּשׁ וּמְבַדֵּיל אַחֵר שְׁאֲכַל.

47 ו. מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים, לְקַדֵּשׁ עַל הַיֵּין וְלְהַבְדִּיל עַל הַיֵּין. וְאִף
48 עַל פִּי שֶׁהַבְדִּיל בַּתְּפִלָּה, צִרִיף לְהַבְדִּיל עַל הַכּוֹס; וּמֵאַחֵר
49 שְׁיִבְדִּיל וַיֹּאמֶר 'בֵּין קִדְּשׁ לַחֲלָל', מִתֵּר לוֹ לְעֲשׂוֹת מְלָאכָה,
50 אִף עַל פִּי שְׁלֹא הַבְדִּיל עַל הַכּוֹס. וּמְבַרֵךְ עַל הַיֵּין תַּחֲלָה,
51 וְאַחֵר כֶּךָ מְקַדֵּשׁ; וְאֵינוּ נוֹטֵל אֶת יָדָיו עַד שְׁיִקְדֵּשׁ.

52 ז. פִּיצֵד הוּא עוֹשֶׂה? לֹוֹקֵחַ כּוֹס שֶׁהוּא מְחֻזָּק רְבִיעִית אוֹ
53 יִתֵּר, וּמִדִּיחוֹ מִכַּפְּנִים וְשׁוֹטְפוֹ מִבְּחוּץ, וּמְמַלְאֵהוּ יֵין, וְאוֹחֲזוֹ
54 בְּיָמָיו, וּמִגְבִּיהוּ מִן הַקֶּרֶקַע טַפַּח אוֹ יִתֵּר, וְלֹא יִסַּע
55 בְּשִׁמְאָל. וּמְבַרֵךְ עַל הַגֶּפֶן, וְאַחֵר כֶּךָ מְקַדֵּשׁ; וּמִנְהֵג פְּשׁוּט
56 בְּכָל יִשְׂרָאֵל, לְקִרוֹת בַּתְּחִלָּה פְּרִשַׁת 'וַיְכַלּוּ', וְאַחֵר כֶּךָ
57 מְבַרֵךְ עַל הַיֵּין, וְאַחֵר כֶּךָ מְקַדֵּשׁ. וְשׁוֹתָה מְלֵא לְגִמְיוֹ,
58 וּמִשְׁקָה לְכָל בְּנֵי חֲבוּרָה; וְאַחֵר כֶּךָ נוֹטֵל יָדָיו, וּמְבַרֵךְ
59 'הַמוֹצֵא' וְאוֹכֵל.

60 ח. אֵין [נַחֲשֹׁב] קִדּוּשׁ, אֵלָא בְּמָקוֹם סְעוּדָה. פִּיצֵד? לֹא
61 יִקְדֵּשׁ בְּבֵית זֶה וַיֹּאכַל בְּבֵית אַחֵר; אֲבָל אִם קִדְּשׁ בְּזוּרָת
62 [פִּינָה] זֶה, אוֹכֵל בְּזוּרָת שְׁנִיָּה. וְלָמָּה מְקַדְּשִׁין בְּבֵית הַכִּנְסָה?
63 מִפְּנֵי הָאוֹרְחִין שְׁאוּכְלִין וְשׁוֹתִין שָׁם.

64 ט. הִיָּה מִתְאַוָּה לִפְתּוֹת יוֹתֵר מִן הַיֵּין, אוֹ שְׁלֹא הִיָּה לוֹ יֵין -
65 הָרִי זֶה נוֹטֵל יָדָיו תַּחֲלָה, וּמְבַרֵךְ 'הַמוֹצֵא', וּמְקַדֵּשׁ, וְאַחֵר
66 כֶּךָ בּוֹצֵעַ וְאוֹכֵל. וְאֵין מְבַדִּילִין עַל הַפֶּת, אֵלָא עַל הַכּוֹס.
67 י. מִי שֶׁנִּתְפָּן לְקַדֵּשׁ עַל הַיֵּין בְּלִילֵי שְׁבֶת, וְשִׁכַּח וְנוֹטֵל יָדָיו
68 קִדְּשׁ שְׁיִקְדֵּשׁ - הָרִי זֶה מְקַדֵּשׁ עַל הַפֶּת, וְאֵינוּ מְקַדֵּשׁ עַל
69 הַיֵּין אַחֵר שֶׁנוֹטֵל יָדָיו לְסְעוּדָה. וּמִצְוָה לְבָרֵךְ עַל הַיֵּין בְּיוֹם
70 הַשְּׁבֶת, קִדְּשׁ שְׁיִסְעֵד סְעוּדָה שְׁנִיָּה; וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא 'קִדּוּשָׁא
71 רַבָּא'. מְבַרֵךְ 'בּוֹרָא פְּרִי הַגֶּפֶן' בְּלָכַד, וְשׁוֹתָה, וְאַחֵר כֶּךָ יִטֵּל
72 יָדָיו, וְיִסְעֵד; וְאָסוּר לוֹ לְאֶדָם שְׁיִטַּעַם כָּלוּם קִדְּשׁ שְׁיִקְדֵּשׁ.
73 וְגַם קִדּוּשׁ זֶה, לֹא יִהְיֶה אֵלָא בְּמָקוֹם סְעוּדָה.

74 יא. יֵשׁ לוֹ לְאֶדָם לְקַדֵּשׁ עַל הַכּוֹס עָרֵב שְׁבֶת מִבְּעוֹד יוֹם,
75 אִף עַל פִּי שְׁלֹא נִכְנָסָה הַשְּׁבֶת; וְכֵן מְבַדֵּיל עַל הַכּוֹס מִבְּעוֹד
76 יוֹם, אִף עַל פִּי שֶׁעֲדִין הִיא שְׁבֶת; שְׁמִצְוֹת זְכִירָה לְאֶמְרָה בֵּין
77 בְּשַׁעַת כְּנִיָּסָתוֹ וּיצִיאָתוֹ, בֵּין קִדְּשׁ לְשַׁעַה זֶה בְּמַעֲט.
78 יב. מִי שֶׁהִיָּה אוֹכֵל בְּעָרֵב שְׁבֶת, וְקִדְּשׁ עָלָיו הַיּוֹם וְהוּא בְּתוֹךְ
79 הַסְּעוּדָה - פּוֹרֵס מִפֶּה עַל הַשִּׁלְחָן [לְכַסּוֹת הַפֶּת עַד אַחֵר
80 הַקִּידּוּשׁ], וּמְקַדֵּשׁ; וְגוֹמֵר סְעוּדָתוֹ, וְאַחֵר כֶּךָ מְבַרֵךְ בְּרִפְת
81 הַמְּזוֹן. הִיָּה אוֹכֵל בְּשֶׁבֶת, וְיֵצֵא הַשְּׁבֶת וְהוּא בְּתוֹךְ סְעוּדָתוֹ -
82 גּוֹמֵר סְעוּדָתוֹ, וְנוֹטֵל יָדָיו [מִיָּס אַחֲרוּנִים], וּמְבַרֵךְ בְּרִפְת הַמְּזוֹן
83 עַל הַכּוֹס, וְאַחֵר כֶּךָ מְבַדֵּיל עָלָיו; וְאִם הִיָּה בְּתוֹךְ הַשְּׁתִּיָּה [יֵין]

84 - פּוֹסֵק וּמְבַדֵּיל, וְאַחֵר כֶּךָ חוֹזֵר לְשַׁתְּיָתוֹ.
85 יג. הִיָּה אוֹכֵל וְגוֹמֵר אֲכִילָתוֹ עִם הַכִּנְסָה שְׁבֶת, מְבַרֵךְ בְּרִפְת
86 הַמְּזוֹן תַּחֲלָה, וְאַחֵר כֶּךָ מְקַדֵּשׁ עַל כּוֹס שְׁנִי, וְלֹא יְבַרֵךְ
87 וּיִקְדֵּשׁ עַל כּוֹס אֶחָד - שְׁאֵין עוֹשִׂין שְׁתֵּי מִצְוֹת בְּכּוֹס אֶחָד;
88 שְׁמִצְוֹת קִדּוּשׁ הַיּוֹם וּמִצְוֹת בְּרִפְת הַמְּזוֹן, שְׁתֵּי מִצְוֹת שֶׁל
89 תּוֹרָה הֵן.

90 יד. אֵין מְקַדְּשִׁין אֵלָא עַל הַיֵּין הָרֹאֵי לְנִסְפָּךְ עַל גְּבִי הַמְּזוּבָּח;
91 לִפְיָכָּךְ, אִם נִתְעַרַּב בּוֹ דְּבִשׁ אוֹ שְׂאֹר, אֲפִלּוּ כְּטַפַּת חֲרָדֶל
92 בְּחִבִּית גְּדוֹלָה - אֵין מְקַדְּשִׁין עָלָיו; כֶּךָ אֲנוּ מוֹרִים בְּכָל
93 הַמַּעֲרָב. וְיֵשׁ מִי שֶׁמִּתֵּיר לְקַדֵּשׁ עָלָיו, וַיֹּאמֶר: לֹא נֶאֱמַר הַיֵּין

מקדש קדוש יום טוב, ואחר כך מברך על הנר, ואחר כך
מבדיל - וחותם בהבדלה 'המבדיל בין קדש לקדש', ואחר
כך מברך 'שהחנינו'.

כג. כל לילי יום טוב ובכליל יום הכפורים - אומרים
'שהחנינו'; ובשביעי של פסח אין מברכין 'שהחנינו', מפני
שאינו רגל בפני עצמו, וכבר ברוך על הזמן בתחלת הפסח.
כד. סדר הבדלה במוצאי שבת - מברך על הזין, ואחר כך
על הבשמים, ואחר כך על הנר. וכיצד מברך על הנר?
'בורא מאורי האש'. ואחר כך מבדיל.

כה. אין מברכין על הנר, עד שיאזתו [יהנו] לאורו, כדי
שיפיר בין מטבע מדינה זו למטבע מדינה אחרת; ואין
מברכין על הנר של גוים, שסתם מסבתם לעבודה זרה; ואין
מברכין לא על הנר של עבודה זרה, ולא על הנר של מתיים.
כו. ישראל שהדליק מגזי, או גזי מישראל - מברכין עליו;
גזי מגזי, אין מברכין עליו. הנה מהלך חוץ לפרך, ונראה
אור - אם רב אנשי הפרך גוים, אינו מברך; ואם רב
ישראל, מברך. אור של כבשן, של תנור, ושל כירים -
לכתחלה לא יברך עליו; הגחלים - אם פשיכנים קיסם
ביניהן דולק מאליה, מברכין עליהן. אור של בית המדרש
- אם יש שם אדם חשוב שמדליקים בשבילו, מברכין
עליו; של בית הכנסת - אם יש שם חזן [שמש] שהוא דר
שם, מברכין עליו. ואבוקה להבדלה, מצוה מן המבחר.
ואין מחזירין על האור בדרך שמחזירין על כל המצוות; אלא
אם בא, מברכין עליו.

כז. אור שהדלק בשבת לחולה ולחיה [יולדת], מברכין
עליו במוצאי שבת. אור שהקדח [שהוצא] מן העצים ומן
האבנים, מברכין עליו במוצאי שבת - שהיא היתה תחלת
ברייתו בידי אדם. אבל אין מברכין עליו במוצאי יום
הכפורים, שאין מברכין במוצאי יום הכפורים אלא על אור
ששבת [שהיה דלוק מערב יום הכפורים ושבת]; אף על פי
שהדלק לחולה או לחיה ביום הכפורים, מברכין עליו -
שהיה שבת מעברה.

כח. יום טוב שחל להיות באמצע שבת [שבוע], אומר
בהבדלה: 'המבדיל בין קדש לחל, ובין אור לחשך, ובין
ישראל לגוים, ובין יום השביעי לששת ימי המעשה', בדרך
שאומר במוצאי שבת - שסדר ההבדלות הוא מונה. ואין
צריך לברך לא על הבשמים, ולא על הנר; וכן אינו צריך
לברך על הבשמים במוצאי יום הכפורים.

כט. ולמה מברכין על הבשמים במוצאי שבת? מפני
שהנפש דואבת ליציאת השבת, משמחין אותה ומישיבין
אותה בריח טוב.

יום חמישי כ"ח סיון ה'תש"ע

הלכות שבת פרק ל

א. ארבעה דברים נאמרו בשבת - שנים בתורה, ושנים
מדברי סופרים, והן מפרישין על ידי הנביאים. שבתורה -
"זכור", "שמור"; ושנתפרשו על ידי הנביאים - כבוד
וענג, שנאמר: "וקראת לשבת ענג, לקדוש ה' מכבוד".

הראוי לנסף על גבי המזבח, אלא להוציא זין שריחו רע,
או מגלה [פתוח ללא מכסה], או מבשל - שאין מקדשין על
אחד מהן.

טו. זין שטעמו טעם חמץ - אף על פי שריחו ריח זין, אין
מקדשין עליו. וכן שמרים שנתן עליהן מים - אף על פי
שיש בהן טעם זין, אין מקדשין עליהן. במה דברים
אמורים? בשנתן על השמרים שלשה [מידות מסוימות]
מים, והוציא פחות מארבעה; אבל אם הוציא ארבעה -
הרי זה זין מזוג [מעורב במים], ומקדשין עליו.

טז. כלי שהיה מלא זין, אפילו מחזיק כמה רביעיות - אם
שתה ממנו מעט, הרי זה פגמו, ונפסל, ואין מקדשין על
השאר; מפני שהוא כשגרי כוסות.

יז. זין שריחו ריח חמץ וטעמו טעם זין - מקדשין עליו;
וכן זין מזוג. וזין צמוקים - מקדשין עליו; והוא שהיה
צמוקים שישי בהם לחלוטית, שאם ידרך אותן יצא מהן
דבש [מיץ]. וכן זין חדש מגתו, מקדשין עליו; וסוחט אדם
אשכול של ענבים, ומקדש עליו בשעתו. מדינה שרב יינה
שכר - אף על פי שהוא פסול לקדוש - מתיר להבדיל עליו,
הואיל והוא חמר המדינה.

יח. כשם שמקדשין בלילי שבת, ומבדילין במוצאי שבת
- כך מקדשין בלילי ימים טובים, ומבדילין במוצאייהן
ובמוצאי יום הכפורים - שכלם שבתות ה' הן. ומבדילין
במוצאי ימים טובים לחלו של מועד, ובמוצאי שבת ליום
טוב; אבל אין מבדילין במוצאי יום טוב לשבת.

יט. נוסח קדוש יום טוב: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך
העולם, אשר קדשנו מכל עם, ורוממנו מכל לשון, בחר בנו
ויגדלנו, רצה בנו ויפארגנו; ותתן לנו ה' אלהינו באהבה,
מועדים לשמחה, חגים וזמנים לששון, את יום טוב מקרא
קדש הזה, את יום חג המצות הזה - או חג השבועות הזה,
או חג הסוכות הזה - זמן חרותנו - או זמן מתן תורתנו, או
זמן שמחתנו - באהבה, וזכר ליציאת מצרים; כי בנו בחרת
ואותנו קדשת מכל העמים, ומועדי קדשך בשמחה ובששון
הנחלתנו. ברוך אתה ה', מקדש ישראל והזמנים. ואם חל
להיות בשבת - מזכיר השבת וחותם בדרך שחותם בתפלה,
'מקדש השבת וישראל והזמנים'.

כ. בראש השנה אומר: 'ותתן לנו ה' אלהינו באהבה, את
יום טוב מקרא קדש הזה, את יום הזכרון הזה, וזכרון
תורעה באהבה, וזכר ליציאת מצרים; כי בנו בחרת ואותנו
קדשת מכל העמים, ודברך אמת וקיים לעד. ברוך אתה ה',
מלך על כל הארץ, מקדש ישראל ויום הזכרון. ואם חל
להיות בשבת - חותם 'מקדש השבת וישראל ויום הזכרון',
בדרך שחותם בתפלה.

כא. בלילי יום טוב, מקדש על הזין כבשבת; ואם אין לו
זין, או שהיה מתאנה לפת - מקדש על הפת. וכן ביום טוב
מקדש קדושא רבא, בדרך שמקדש בשבת.

כב. כיצד מברכין בלילי יום טוב שחל להיות באחד בשבת
[ולילו הוא מוצאי שבת]? בתחלה מברך על הגפן, ואחר כך

שְׁתִּיהָ יָדוּ מִשָּׁנָה. וְאָסוּר לִקְבֹּעַ סְעוּדָה עַל הַיּוֹם בַּשַּׁבָּת 49
 וּבְיָמִים טוֹבִים בְּשִׁעַת בֵּית הַמִּדְרָשׁ; אֲלָא כִּף הוּא מִנְהַג 50
 הַצַּדִּיקִים: יִתְפַּלֵּל אָדָם בַּשַּׁבָּת שְׁחִירָת וּמוֹסָף בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, 51
 וְיָבוֹא לְבֵיתוֹ וְיִסְעֵד סְעוּדָה שְׁנִיָּה, וְיִלָּךְ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ, יִקְרָא 52
 וְיִשְׁמַע עַד הַמְּנַחָה, וְיִתְפַּלֵּל מְנַחָה; וְאַחֵר כִּף לִקְבֹּעַ סְעוּדָה 53
 שְׁלִישִׁית עַל הַיּוֹם, וְיֵאָכֵל וְיִשְׁתֶּה עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת. 54
 יֵא. אָסוּר לוֹ לָאֵדָם שְׁיִהְלֵךְ בְּעָרְבֵי שַׁבָּתוֹת יוֹתֵר מִשְׁלֹשׁ 55
 פְּרָסָאוֹת מִתְחַלֵּת הַיּוֹם, כְּדִי שְׁיִגְיַע לְבֵיתוֹ וְעוֹד הַיּוֹם רַב, וְיִכְיֶן 56
 סְעוּדָה לַשַּׁבָּת – שֶׁהָרִי אֵין אֲנָשִׁי בֵיתוֹ יוֹדְעִין שֶׁהַיּוֹם יָבוֹא, 57
 כְּדִי לִהְיוֹת לוֹ. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר, אִם הָיָה מִתְאַרֵם אֲצֵל אֲחֵרִים 58
 – שֶׁהוּא מְבִישֵׁן, מִפְּנֵי שֶׁלֹא הִכִּינוּ לָהֶם דְּבַר הָרְאוּי לְאוֹרְחִים. 59
 יב. אָסוּר לְהִתְעַנּוֹת וּלְזַעַק וּלְהִתְחַנֵּן וּלְבַקֵּשׁ רַחֲמִים בַּשַּׁבָּת; 60
 וְאִפְּלוּ בְּצָרָה מִן הַצָּרוֹת שֶׁהַצָּבוֹר מִתְעַנֵּן וּמִתְרַעֵץ עֲלֵיהֶן – 61
 אֵין מִתְעַנֵּן וְלֹא מִתְרַעֵץ בַּשַּׁבָּת, וְלֹא בְיָמִים טוֹבִים; חוּץ 62
 מִעִיר שֶׁהִקְיִפוּהָ גוֹיִם אוֹ נֶהָר, אוֹ סְפִינָה הַמְּשַׁרְפֶּת 63
 [מִיִּטְלָטֶלֶת] בַּיָּם – שֶׁמִּתְרַעֵץ [חֻקָּעִים] עֲלֵיהֶן בַּשַּׁבָּת לַעֲזֹר 64
 אוֹתָן, וּמִתְחַנֵּן וּמְבַקֵּשֵׁן עֲלֵיהֶן רַחֲמִים. 65
 יג. אֵין צָרִין עַל עֲצֵרוֹת שֶׁל גוֹיִם, פָּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה יָמִים קֹדֶם 66
 הַשַּׁבָּת, כְּדִי שֶׁתִּתְיָשֵׁב דַּעַת אֲנָשִׁי הַמְּלַחֲמָה עֲלֵיהֶם, וְלֹא 67
 יִהְיוּ מְבַהֲלִים וּטְרוּדִים בַּשַּׁבָּת. וּמִפְּנֵי זֶה אֵין מְפַלְגִין 68
 בְּסְפִינָה פָּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה יָמִים קֹדֶם הַשַּׁבָּת, כְּדִי שֶׁתִּתְיָשֵׁב 69
 דַּעַתוֹ עָלֵיו קֹדֶם הַשַּׁבָּת, וְלֹא יִצְטָעַר יוֹתֵר מִדִּי; וְלִדְבַר 70
 מִצְוָה, מְפַלְגִין בַּיָּם אֲפֹלוּ בְּעָרְבֵי שַׁבָּת, וּפּוֹסֵק עִמּוֹ [עַם הַנְּחָרִין] 71
 לַשַּׁבָּת, וְאֵינוֹ שׁוֹבֵת [אִם לֹא עֹמֵד בַּהֲסָכָם אֵין כָּאֵן אִיסוּר]. 72
 וּמִצַּר לְצִדִּיּוֹן [מִקּוֹמוֹת סְמוּכִים] וְכִיּוֹצֵא בָהֶן – אֲפֹלוּ לְדַבְּרֵי 73
 הָרְשׁוּת מִתֵּר לְהַפְלִיג בְּעָרְבֵי שַׁבָּת; וּמִקּוֹם שֶׁנִּהְיָ שֶׁלֹא 74
 יִפְלִיגוּ בְּעָרְבֵי שַׁבָּת כָּלֵל, אֵין מְפַלְגִין. 75
 יד. תִּשְׁמִישׁ הַמָּטָה, מַעֲנֵג שַׁבָּת הוּא; לְפִיכָף, עֹנֵת תִּלְמִידִי 76
 חֲכָמִים הַבְּרִיאִים, מְלִילִי שַׁבָּת לְלִילִי שַׁבָּת. וּמִתֵּר לְבַעַל 77
 בְּתוּלָה לְכַתְּחֹלָה בַּשַּׁבָּת, וְאֵין בָּזָה מִשּׁוּם חוֹבֵל וְלֹא מִשּׁוּם 78
 צַעַר לָהּ. 79
 טו. הַשַּׁבָּת וְעִבּוּדָה זָרָה – כָּל אַחַת מֵהֶן, שֶׁקוֹלָה כְּנֶגֶד שְׁאָר 80
 כָּל מִצְוֹת הַתּוֹרָה; וְהַשַּׁבָּת הִיא הָאוֹת שְׁבִין הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ 81
 הוּא וּבִינֵינוּ, לְעוֹלָם. לְפִיכָף, כָּל הַעוֹבֵר עַל שְׁאָר הַמִּצְוֹת, 82
 הָרִי הוּא כְּכֹל רִשְׁעִי יִשְׂרָאֵל; אֲבָל הַמְּחַלֵּל שַׁבָּת בְּפָרְהֶסְיָא, 83
 הָרִי הוּא כְּעוֹבֵד עִבּוּדָה זָרָה – וּשְׁנֵיהֶם כְּגוֹיִם לְכָל דְּבָרֵיהֶם. 84
 טז. לְפִיכָף מְשַׁבֵּחַ הַנְּבִיא וְאוֹמֵר: "אֲשֶׁרִי אֲנוֹשׁ יַעֲשֶׂה זֹאת, 85
 וְכֵן אָדָם יִחְזִיק בָּהּ – שֶׁמֶר שַׁבָּת מִחֻלּוֹ" וְגו'. וְכָל הַמְּשַׁמֵּר 86
 אֶת הַשַּׁבָּת בְּהִלְכָתָהּ, וּמְכַבְּדָהּ וּמַעֲנִיָּה כְּפִי כָחוֹ – כְּכֹר 87
 מִפְּרֹשׁ בַּקְּבֻלָּה שֶׁכּוֹר בְּעוֹלָם הַזֶּה, יִתֵּר עַל הַשֶּׁכֶר הַצָּפוֹן 88
 לְעוֹלָם הַבָּא, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲזִי תִתְעַנֵּג עַל ה', וְהִרְפַּכְתִּיךָ עַל 89
 בִּמְתִי אֶרֶץ; וְהֵאֲכִילְךָ נַחֲלַת יַעֲקֹב אָבִיךָ – כִּי פִי ה' דִּבֶּר". 90
 בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְסִיעֵן 91

הַלְכוֹת עֲרוּבִין

מִצְוֹת עֲשֶׂה אַחַת מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, וְאֵינָה מִן הַמְּנִיָּן. וּבִבְאוֹר 93
 מִצְוָה זוֹ בְּפָרָקִים אֲלוֹ. 94

ב. אֵינָה הוּא כְּבוֹד? זֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים שֶׁמִּצְוָה עַל אָדָם 1
 לְרַחֵץ פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו בַּחֲמִין בְּעָרְבֵי שַׁבָּת, מִפְּנֵי כְבוֹד 2
 הַשַּׁבָּת. וּמִתְעַשֵּׂף בְּצִיצִית, וְיוֹשֵׁב בְּכֹכֵד רֹאשׁ, מִזְחַל 3
 לְהַקְבִּילַת פְּנֵי הַשַּׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁהוּא יוֹצֵא לְקִרְאָת הַמֶּלֶךְ. 4
 וּחֲכָמִים הָרֵאשׁוֹנִים הָיוּ מְקַבְּצִין תִּלְמִידֵיהֶן בְּעָרְבֵי שַׁבָּת, 5
 וּמִתְעַשִּׂפִּין וְאוֹמְרִין: 'בּוֹאוּ וְנִצָּא לְקִרְאָת שַׁבָּת הַמֶּלֶךְ'. 6
 ג. וּמְכַבֵּד הַשַּׁבָּת, שֶׁיִּלְבֹּשׁ כְּסוּת נְקִיָּה. וְלֹא יִהְיֶה מְלָבוּשׁ 7
 הַשַּׁבָּת כְּמִלְבוּשׁ הַחֹל; וְאִם אֵין לוֹ לְהַחֲלִיף, מִשְׁלֹשֶׁל [מִפְּשִׁיל 8
 קַפְּלִין] טְלִיתוֹ, כְּדִי שֶׁלֹא יִהְיֶה מְלָבוּשׁוֹ כְּמִלְבוּשׁ הַחֹל. וְעוֹרָא 9
 תִּקֵּן, שֶׁיְהִי הָעֵם מְכַבְּסִין בַּחֲמִישִׁי, מִפְּנֵי כְבוֹד הַשַּׁבָּת. 10
 ד. אָסוּר לִקְבֹּעַ סְעוּדָה וּמִשְׁתֶּה [כַּגּוֹן לְאִירוֹסִטִין] בְּעָרְבֵי שַׁבָּת, 11
 מִפְּנֵי כְבוֹד הַשַּׁבָּת. וּמִתֵּר לֶאֱכֹל וּלְשַׁתּוֹת עַד שֶׁתִּתְחַשֵּׁף; וְאִף 12
 עַל פִּי כּוֹ, מִכְּבוֹד הַשַּׁבָּת שֶׁיִּמְנַע אָדָם מִן הַמְּנַחָה וּמִעֲלָה 13
 מִלְקַבֵּעַ סְעוּדָה, כְּדִי שֶׁיִּכְנֹס לַשַּׁבָּת כְּשֶׁהוּא מִתְאַוָּה לֶאֱכֹל. 14
 ה. מְסַדֵּר אָדָם שֶׁלְחָנוֹ בְּעָרְבֵי הַשַּׁבָּת, וְאִף עַל פִּי שְׁאִינוֹ 15
 צָרִיךְ אֲלָא לְכַנֵּי; וְכֵן מְסַדֵּר שֶׁלְחָנוֹ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, וְאִף עַל 16
 פִּי שְׁאִינוֹ צָרִיךְ אֲלָא לְכַנֵּי – כְּדִי לְכַבְּדוֹ בְּכִנְיֻסָּתוֹ 17
 וּבִיצִיאָתוֹ. וְצָרִיךְ לְתַקֵּן בֵּיתוֹ מִבְּעוֹד יוֹם לְכַבֵּד הַשַּׁבָּת; 18
 וְיִהְיֶה גַר דָּלוּק, וְשֶׁלֶחָן עָרוּךְ, וּמִטָּה מְצַעַת – שֶׁכָּל אֱלוֹ 19
 לְכַבֵּד שַׁבָּת הֵן. 20
 ו. אִף עַל פִּי שֶׁהָיָה אָדָם חָשׁוּב בְּיוֹתֵר, וְאֵין דִּרְכּוֹ לִקַּח 21
 דְּבָרִים מִן הַשּׁוּק, וְלֹא לְהִתְעַסֵּק בְּמִלְאָכוֹת שְׁבָפִית – חִיב 22
 לַעֲשׂוֹת דְּבָרִים שֶׁהֵם לְצָרְךָ הַשַּׁבָּת בְּגוּפוֹ, שֶׁזֶה הוּא כְבוֹדוֹ. 23
 חֲכָמִים הָרֵאשׁוֹנִים – מִהֵם מִי שֶׁהָיָה מְפַצֵּל הָעֲצִים לְבִשָּׁל 24
 בָּהֶן, וּמִהֵם מִי שֶׁהָיָה מְבַשֵּׁל, אוֹ מוֹלֵחַ בֶּשָׂר, אוֹ גוֹדֵל [שַׁחַר] 25
 פְּתִילוֹת, אוֹ מְדֻלֵּק גִּירוֹת, וּמִהֵם מִי שֶׁהָיָה יוֹצֵא וּקוֹנֶה 26
 דְּבָרִים שֶׁהוּא צָרִיךְ לַשַּׁבָּת מִמֶּאֱכָל וּמִשְׁקָה, אִף עַל פִּי שְׁאֵין 27
 דִּרְכּוֹ בְּכָף. וְכָל הַמְּרַבֵּה בְּדָבָר זֶה, הָרִי זֶה מְשַׁבֵּחַ. 28
 ז. אֵינָה הוּא עֲנוּג? זֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים שֶׁצָּרִיךְ לְתַקֵּן תְּבִשִּׁיל 29
 שֶׁמֶן בְּיוֹתֵר, וּמִשְׁקָה מְבֹשֶׂם, הַכֹּל לַשַּׁבָּת – הַכֹּל לְפִי מְמוֹנוֹ 30
 שֶׁל אָדָם. וְכָל הַמְּרַבֵּה בְּהוֹצָאת שַׁבָּת וּבִתְקוֹן מֵאֲכָלִים רַבִּים 31
 וְטוֹבִים, הָרִי זֶה מְשַׁבֵּחַ. וְאִם אֵין יָדוּ מִשָּׁנָה, אֲפֹלוּ עֲשֶׂה 32
 שֶׁלֶק [תְּבִשִּׁיל כָּל שְׁהוּא] וְכִיּוֹצֵא בּוֹ מִשּׁוּם כְבוֹד הַשַּׁבָּת – הָרִי 33
 זֶה עֲנֵג שַׁבָּת; וְאֵינוֹ חִיב לְהַצִּיר לַעֲצָמוֹ וּלְשָׂאֵל מֵאַחֲרִים כְּדִי 34
 לְהַרְבוֹת בְּמֵאֲכָל שַׁבָּת; אָמְרוּ חֲכָמִים הָרֵאשׁוֹנִים: 'עֲשֶׂה 35
 שַׁבָּתְךָ כַּחַל, וְאַל תִּצְטָרֵךְ לְבָרִיוֹת'. 36
 ח. מִי שֶׁהָיָה עֲנֵג וְעָשִׂיר, וְהָרִי כָּל יָמָיו בַּשַּׁבָּת – צָרִיךְ 37
 לְשַׁנּוֹת מֵאֲכָל שַׁבָּת מִמֶּאֱכָל הַחֹל. וְאִם אֵי אֲפָשֵׁר לְשַׁנּוֹת, 38
 מִשְׁנֶה זְמַן הָאֲכִילָה: אִם הָיָה רָגִיל לְהַקְדִּים, מֵאַחֵר; וְאִם 39
 הָיָה רָגִיל לְאַחֵר, מִקְדִּים. 40
 ט. חִיב אָדָם לֶאֱכֹל שְׁלֹשׁ סְעוּדוֹת בַּשַּׁבָּת – אַחַת עֲרֻבִית, 41
 וְאַחַת שְׁחִירָת, וְאַחַת בְּמִנְחָה. וְצָרִיךְ לְהִזָּהֵר בְּשִׁלְשׁ סְעוּדוֹת 42
 אֲלוֹ, שֶׁלֹא יִפְחוֹת מִהֵן כָּלֵל; וְאֲפֹלוּ עֲנִי הַמִּתְפַּרְגֵּס מִן 43
 הַצָּדָקָה, סוֹעֵד שְׁלֹשׁ סְעוּדוֹת. וְאִם הָיָה חוֹלָה מְרִב הָאֲכִילָה, 44
 אוֹ שֶׁהָיָה מִתְעַנֵּה [כַּגּוֹן תַּעֲנִית חֲלוּם] – פִּטוֹר מִשְׁלֹשׁ 45
 סְעוּדוֹת. וְצָרִיךְ לִקְבֹּעַ כָּל סְעוּדָה מִשְׁלֹשְׁתָּן עַל הַיּוֹם, וּלְבַצֵּעַ 46
 עַל שְׁתֵּי כְבוֹרוֹת. וְכֵן בְּיָמִים טוֹבִים. 47
 י. אֲכִילַת בֶּשָׂר וְשִׁתִּית יֵין בַּשַּׁבָּת, עֲנוּג הוּא לָהּ – וְהוּא, 48

הלכות ערובין פרק א

1 א. חצר שיש בה שכנים הרבה, כל אחד מהן בבית לעצמו
2 - דין תורה הוא, שיהיו כלן מתירין לטלטל בכל החצר,
3 ומביתם לחצר, ומחצרות לבתים; מפני שכל החצר רשות
4 היחיד אחת, שמותר לטלטל בכלה. וכן הדין במבוי [- רחוב
5 שממנו נכנסים לחצרות שבהם כמה בתים] שיש לו [- בצד
6 הפתוח] לחי [- עמוד ניצב מחובר לדופן] או קורה [- מעליו]
7 - שיהיה [שיהיו] כל בני המבוי מתירין לטלטל בכלו [-
8 שהוא כרשות היחיד], ומחצרות למבוי, ומבוי לחצרות;
9 שכל המבוי, רשות היחיד הוא. וכן הדין במדינה שהיא
10 מקפת חומה גבוהה עשרה טפחים, שיש לה דלתות נגלות
11 בלילה - שכלה רשות היחיד היא. זה הוא דין תורה.
12 ב. אבל מדברי סופרים [- מדברי חכמים], אסור לשכנים
13 לטלטל ברשות היחיד שיש בה חלוקה בדירין [בדירות],
14 עד שיערבו [- יתאגדו ביערוב חצרות] כל השכנים כלן
15 מערב שבת - אחד חצר, ואחד המבוי, ואחד המדינה
16 [העיר]; ודבר זה, תקנת שלמה ובית דינו הוא.
17 ג. וכן יושבי אהל, או סכות, או מחנה שהקיפוהו מחיצה
18 - אין מטלטלין מאהל לאהל, עד שיערבו כלן. אבל שגרה
19 שהקיפה מחיצה - אין צריכין לערב, אלא מוציאין מאהל
20 לאהל בלא ערוב; לפי שהן כלן מערבין, ואין אותם אהלים
21 קבועין להן.
22 ד. מפני מה תקן שלמה דבר זה? כדי שלא יטעו ויאמרו:
23 'בשם שמותר להוציא מן החצרות לרחובות המדינה
24 וישוקיה, ולהכניס מהן לחצרות - כך מותר להוציא מן
25 המדינה לשדה, ולהכניס מן השדה למדינה'; ויחשבו
26 שהשוקים והרחובות, הואיל והן רשות לכל, הרי הן
27 כשדות וכמדברות, ויאמרו שחצרות בלבד הן רשות היחיד,
28 וידמו שאין ההוצאה מלאכה, ושמותר להוציא ולהכניס
29 מרשות היחיד לרשות הרבים.
30 ה. לפיכך תקן, שכל רשות היחיד שתחלק בדירין, ויאחו
31 כל אחד ואחד בה רשות לעצמו, וישאר ממנה מקום
32 ברשות כלן, ויד כלן שוה בו, כגון החצר לבתים - שנחשב
33 אותו המקום שיד כלן שוה בו, כאלו הוא רשות לרבים,
34 ונחשב כל מקום ומקום שאחו כל אחד מן השכנים וחלקו
35 לעצמו, שהוא בלבד רשות היחיד; ויהיה אסור להוציא
36 מרשות שחלק לעצמו לרשות שיד כלן שוה בו, כמו שאין
37 מוציאין מרשות היחיד לרשות הרבים, אלא ישתמש כל
38 אחד ברשות שחלק לעצמו בלבד, עד שיערבו כלן, אף על
39 פי שהכל רשות היחיד.
40 ו. ומה הוא הערוב הזה? הוא שיתערבו במאכל אחד
41 שמניחין אותו מערב שבת - כלומר: שכלנו מערבין, ואכל
42 אחד לכלנו, ואין כל אחד ממנו חולק; אלא כשם שיד
43 כלנו שוה במקום זה שנשאר לכלנו [- בחצר], כך יד כלנו
44 שוה בכל מקום שאחו כל אחד לעצמו, [- בכל הבתים
45 הפתוחים לחצר] ויהי אנו כלנו רשות אחת. ובמעשה הזה,
46 לא יבואו לטעות ולדמות שמותר להוציא ולהכניס מרשות
47 היחיד לרשות הרבים.

ז. הערוב שעושין בני החצר זה עם זה, הוא הנקרא 'ערובי
חצרות'; ושעושין אנשי המבוי זה עם זה, או כל בני
המדינה, הוא הנקרא 'שתוף'.
ח. אין מערבין בחצרות, אלא בפת שלמה בלבד. אפלו
כפר מאפה סאה [- משקל גדול], והיא פרוסה - אין מערבין
בה; היתה שלמה, והיא כאסר [- סוג מטבע] - מערבין בה.
וכשם שמערבין בפת תבואה, כך מערבין בפת אורז ובפת
עדשים; אבל לא בפת דחן. ושתוף, בין בפת בין בשאר
אכלין. בכל אכל משתתפין - חוץ מן המים בפני עצמן, או
מלח בפני עצמו; וכן במהין ופטירות - אין משתתפין בהן,
שאין חשובין כאכלים. ערב מים עם מלח - נעשה כמורס
[רוטב דגים], ומשתתפין בו.
ט. וכמה שעור [כמות] האכל שמשתתפין בו? כגורגרת
[תאנה יבשה] לכל אחד ואחד מבני המבוי, או מבני המדינה
- והוא שיהיו שמונה עשר, או פחות; אבל אם היו מרבין
על זה - שעורו שתי סעודות, שהן כשמונה עשר גורגרות,
שהן כששה ביצים בינוניות; אפלו היו המשתתפין ארבעים
ורבבות, שתי סעודות לכלן.
י. כל אכל שהוא נאכל כמות שהוא - כגון פת, ומיני דגן,
ובשר חי - אם ישתתפו בו, שעורו מזון שתי סעודות;
וכל שהוא לפתן [-תבשיל שנאכל עם לחם], ודרף העם
לאכל בו פתן - כגון יין מבשל, ובשר צלי, וחמץ, ומורס,
וזיתים, ואמהות של בצלים - שעורו כדי לאכל בו [עם
לחם] שתי סעודות.
יא. נשתתפו ביין חי [ללא מים], שעורו שתי רביעיות
לבכלן; וכן בשכר, שתי רביעיות. ביצים, שפים;
ומשתתפין בהן, ואפלו הן חיות. רמונים, שפים. אטרוג,
אחד. חמשה אגוזים, חמשה אפרסקין. ליטרא ירק, בין
חי בין שלוק; ואם היה בשל ולא בשל - אין מערבין,
לפי שאינו ראוי לאכילה [ולהלן מפרט של מידות
ומשקלות]. עיכלא תבלין, קב תמרים, קב גורגרות, מנה
דבלה, קב תפוחין. כשות [מין צמח], כמלא היד. פולין
לחין, כמלא היד. חזין, ליטרא. והתירין - הרי הן בכלל
הירק, ומערבין בהן. עלי בצלים - אין מערבין בהן, אלא
אם הבצילי ונעשה ארוך כל עלה מהן זרת; אבל פחות
מפאן, אינו אכל. וכל אלו הדברים האמורים - כלפתן הן,
ולפיכך נתנו בהן שעורין אלו. וכן כל פיצא בהן. וכל
האכלין מצטרפין לשעור השתוף.
יב. ליטרא האמורה בכל מקום, מלא שתי רביעיות;
ועיכלא, חצי רביעית. ומנה האמורה בכל מקום, מאה
דינר; והדינר, שש מעין; והמעה, משקל שש עשרה
שעורות; והסלע, ארבעה דינרין. והרביעית, מחזקת מן
המים או מן היין משקל שבעה עשר דינרין וחצי דינר
בקרוי; נמצאת הליטרא, משקל חמשה ושלשים דינר,
והעיכלא, משקל תשעה דינרין פחות רביע.
יג. סאה האמורה בכל מקום, שש קבין; והקב, ארבעת
לגין; והלג, ארבע רביעיות; וכבר בארנו מדת הרביעית
ומשקלה. ואלו השעורין שאדם צריך לזכר אותן תמיד.

בְּנֵי הַחֲצָרָה, או אֶכֶל בִּשְׁתֵּי סְעוּדוֹת, וְאָמַר: 'הָרִי זֶה לְכָל בְּנֵי
הַמִּבְּרָא - אֵינוֹ צָרִיף לְגִבּוֹת מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד; אֲכָל צָרִיף
לְזִכּוֹת [להקנות] לָהֶן בּוֹ עַל יְדֵי אַחֵר [-] כְּדֵי שִׁיבֹא מִדְּרוֹתָיו
לְרֹשׁוֹת הַשְּׁכִנִּים]. וְיֵשׁ לוֹ [-] וְיִכּוֹל לְזִכּוֹת לָהֶן עַל יְדֵי בְּנוֹ
וּבְתוֹ הַגְּדוֹלִים, וְעַל יְדֵי עַבְדּוֹ הָעֶבְרִי, וְעַל יְדֵי אֲשֶׁתּוֹ; אֲכָל
לֹא עַל יְדֵי בְּנוֹ וּבְתוֹ הַקְּטָנִים, וְלֹא עַל יְדֵי עַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ
הַכְּנַעֲנִי - מִפְּנֵי שְׂדֵם כִּדּוֹ. וְכֵן יֵשׁ לוֹ לְזִכּוֹת לָהֶן עַל
יְדֵי {שִׁפְחָתוֹ הָעֶבְרִית, {עַבְדּוֹ וּשִׁפְחָתוֹ הָעֶבְרִי} אֵף עַל
פִּי {שֶׁהִיא קִטְנָה} {שֶׁהֵם קִטְנִים} - שֶׁהִקְטֵן זִכָּה לְאַחֵרִים
בְּדָבָר שֶׁהוּא מְדַבְּרִי סוּפְרִים. וְאֵינוֹ צָרִיף לְהוֹדִיעַ לְבְּנֵי הַחֲצָרָה
אוּ לְבְּנֵי הַמִּבְּרָא שֶׁהָרִי זֶה לָהֶן וְעָרַב עֲלֵיהֶן - שֶׁזִּכּוֹת הֵיא
לָהֶן, וְזָכִין לְאָדָם שֶׁלֹּא בִּפְנֵיו.

כא. אֵין מְעָרְבִין וְלֹא מְשַׁתְּתִין בִּשְׁבֶּת, אֲלֵא מִבְּעוֹד יוֹם;
וּמְעָרְבִין עֲרוֹבֵי חֲצֵרוֹת וְשִׁתּוֹפֵי מִבּוֹאוֹת בֵּין הַשְּׁמִשּׁוֹת, אֵף
עַל פִּי שֶׁהוּא סֶפֶק מִן הַיּוֹם, סֶפֶק מִן הַלֵּילָה. וְלַעֲלוֹם צָרִיף
שֶׁיִּהְיֶה הָעֲרוֹב אוֹ הַשְּׁתוֹף מִצּוֹי וְאֶפְשָׁר לְאָכְלוֹ כָּל בֵּין
הַשְּׁמִשּׁוֹת. לְפִיכָּה, אִם נָפַל עָלָיו גֶּל [אֲבִינִים], אוֹ אֲבָד, אוֹ
נִשְׂרַף, אוֹ שֶׁהִיא תְּרוּמָה וְנִטְמָאת מִבְּעוֹד יוֹם - אֵינוֹ עָרוֹב;
[אֲבָד] מִשְׁחָשָׁה [-] וְכִנְסָה שִׁבְתָּ, הָרִי זֶה עָרוֹב; וְאִם סֶפֶק,
הָרִי זֶה עָרוֹב - שֶׁסֶּפֶק הָעֲרוֹב, בְּשֶׁר.

כב. נִתֵּן הָעֲרוֹב אוֹ הַשְּׁתוֹף בְּמִגְדָּל, וְנָעַל עָלָיו, וְאֲבָד
הַמִּפְתָּח קִדְּם שֶׁחֲשָׁה - אִם אֵי אֶפְשָׁר לוֹ לְהוֹצִיא הָעֲרוֹב,
אֲלֵא אִם כֵּן עָשָׂה מִלֵּאכָה בֵּין הַשְּׁמִשּׁוֹת - הָרִי זֶה כְּמִי
שֶׁאֲבָד וְאֵינוֹ עָרוֹב, שֶׁהָרִי אֵי אֶפְשָׁר לְאָכְלוֹ. הַפְּרִישׁ תְּרוּמָת
מִצֵּשׁ אוֹ תְּרוּמָה גְּדוֹלָה, וְהִתְנֶה עָלֶיהָ שֶׁלֹּא תִּהְיֶה תְּרוּמָה
עַד שֶׁתִּחְשָׁף - אֵין מְעָרְבִין בָּהּ; שֶׁעֲדִין הֵיא טָבֵל כָּל בֵּין
הַשְּׁמִשּׁוֹת, וְצָרִיף שֶׁתִּהְיֶה סְעוּדָה הָרְאוּיָה מִבְּעוֹד יוֹם.

הַלְכוֹת עֲרוֹבִין פָּרָק ב

א. אֲנָשִׁי הַחֲצָרָה שֶׁעָרְבוּ בָּלֶן, חוּץ מֵאֶחָד מֵהֶן שֶׁלֹּא עָרַב
עִמָּהֶן - בֵּין מִזֵּיד, בֵּין שׁוֹכֵחַ - הָרִי זֶה אוֹסֵר עֲלֵיהֶן, וְאִסּוּר
לְכָל לְהוֹצִיא מִבִּתְּיהֶם לְחֲצָרָה אוֹ מִן הַחֲצָרָה לְבִתְּיהֶם. בִּטֵּל
לָהֶן זֶה שֶׁלֹּא עָרַב רְשׁוֹת חֲצָרוֹ בְּלִבָּהּ, הָרִי אֵלּוֹ מִתְּרִין
לְהוֹצִיא וְלִהְיוֹת מִבִּתְּיהֶם לְחֲצָרָה וּמִחֲצָרָה לְבִתְּיהֶם; אֲכָל
לְבִיתוֹ, אִסּוּר. בִּטֵּל לָהֶן רְשׁוֹת בִּיתוֹ וְרְשׁוֹת חֲצָרוֹ, הָרִי כָּלֶם
מִתְּרִין; הֵן מִתְּרִין, מִפְּנֵי שֶׁעָרְבוּ, וְהָרִי בִטֵּל לָהֶן רְשׁוֹת בִּיתוֹ
וְחֲצָרוֹ; וְגַם הוּא מִתָּר, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נִשְׁאַר לוֹ רְשׁוֹת, וְהָרִי
הוּא כְּאוֹרֵחַ אֲצִלָּם, וְהָאוֹרֵחַ אֵינוֹ אוֹסֵר.

ב. הַמִּבְּטֵל רְשׁוֹתוֹ סֶתֶם [-] וְלֹא פִירֵשׁ בִּיתוֹ אוֹ חֲצָרוֹ - רְשׁוֹת
חֲצָרוֹ בִטֵּל, רְשׁוֹת בִּיתוֹ לֹא בִטֵּל. וְהַמִּבְּטֵל רְשׁוֹתוֹ לְבְּנֵי
חֲצָרָה, צָרִיף לְכָל אֶחָד וְאֶחָד בְּפִירוֹשׁ, וְאִסּוּר: 'רְשׁוֹתַי
מִבְּטֵלִת לָהּ, וְלָךְ, וְלָךְ; וְהִיּוֹרֵשׁ מִבְּטֵל רְשׁוֹת אֵף עַל פִּי
שְׁמַת מוֹרִישׁוֹ בִּשְׁבֶּת, שֶׁהִיּוֹרֵשׁ - תַּחַת מוֹרִישׁוֹ הוֹקֵם לְכָל
דָּבָר, וּבִטּוֹל רְשׁוֹת בִּשְׁבֶּת מִתָּר לְכַתְּחָלָה.

ג. בִּטְלוּ אֵלּוֹ הַמְּעָרְבִין רְשׁוֹתָם לָזֶה שֶׁלֹּא עָרַב - הוּא מִתָּר,
שֶׁהָרִי נִשְׁאַר לְבָדּוֹ; וְהֵם אִסּוּרִין, שֶׁלֹּא נִשְׁאַר לָהֶן רְשׁוֹת.
וְאֵין אוֹמְרִין: 'הֵיוּ כְּאוֹרֵחִים אֲצִלּוֹ'; שֶׁאֵין רַבִּים אוֹרְחִין
אֲצִל אֶחָד.

יד. אֲכָל שֶׁהוּא מִתָּר בְּאֲכִילָה - אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא אִסּוּר לָזֶה
הַמְּעָרַב - הָרִי זֶה מְעָרַב בּוֹ וּמְשַׁתְּתָּ בּוֹ. כִּיצַד? מְשַׁתְּתָּ
הוּא הַנִּזְדֵּר בֵּינָן, וְיִשְׂרָאֵל בְּתִירוּמָה. וְכֵן הַנּוֹדֵר מֵאֲכָל זֶה, אוֹ
שֶׁנִּשְׁבַּע שֶׁלֹּא יֵאכְלֵנוּ - מְעָרַב בּוֹ וּמְשַׁתְּתָּ בּוֹ; שֶׁאִם אֵינוֹ
רְאוּי לָזֶה, הָרִי הוּא רְאוּי לְאַחֵר.

טו. אֲכָל דָּבָר הָאִסּוּר לְכָל - כְּגוֹן טָבֵל [תְּבוּאָה לֹא
מִעוֹשְׁתָּ], אֶפְלוֹ טָבֵל שֶׁל דְּבָרֵי סוּפְרִים, וְכֵן מִצֵּשׁ רִאשׁוֹן
שֶׁלֹּא נִטְלָה תְּרוּמָתוֹ בְּהֶגֶן, וְכֵן מִצֵּשׁ שְׁנִי וְהַקֵּדֶשׁ שֶׁלֹּא
נִפְדּוּ בְּהִלָּכָה - אֵין מְעָרְבִין וּמְשַׁתְּתִין בָּהֶן. אֲכָל מְעָרְבִין
וּמְשַׁתְּתִין בְּדִמָּא [סֶפֶק מִעוֹשְׁרָ], מִפְּנֵי שֶׁרְאוּי [וּמוֹתָר]
לְעֲנִיִּים; וּבְמִצֵּשׁ שְׁנִי וְהַקֵּדֶשׁ שֶׁנִּפְדּוּ, אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתֵּן
אֶת הַחֲמִשׁ [-] תּוֹסֶפֶת מַחִיר לְפִדְיָה - שֶׁאֵין הַחֲמִשׁ מְעַכֵּב;
וּמְעָרְבִין בְּמִצֵּשׁ שְׁנִי בִירוּשָׁלַיִם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רְאוּי שֵׁם
לְאֲכִילָה - אֲכָל לֹא בְּגִבּוֹלִין [חוּץ לִירוּשָׁלַיִם].

טז. כִּיצַד מְעָרְבִין בְּחֲצֵרוֹת? גּוֹבִין חֲלָה אַחַת שְׁלֵמָה מִכָּל
בֵּית וּבִית, וּמִנִּיחִין הַכֹּל בְּכָלִי אֶחָד בְּבִית אֶחָד מִבִּתֵּי הַחֲצָרָה,
אֶפְלוֹ בְּבִית הַתֵּבָן אוֹ בְּבִית הַבָּקָר אוֹ בֵּית הָאוֹצֵר [מַחֲסוּן];
אֲכָל אִם נִתְּנוּ בְּבִית שֶׁשֶׁר [אֶחָד שׁוֹמֵר הַשְּׁעָרָה], אֶפְלוֹ בֵּית שֶׁשֶׁר
שֶׁל יָחִיד, אוֹ בְּאֶסְדֵּרָה [אֶחָד בַּעַל שְׁלֹשׁ קִירוֹת], אוֹ
בְּמִרְקָסָתָה, אוֹ בְּבִית שֶׁאֵין בּוֹ אֶרְבַּע אַמּוֹת עַל אֶרְבַּע אַמּוֹת
- אֵינוֹ עָרוֹב. וְכִשְׁמִקְבֵּץ הָעֲרוֹב, מְבָרָךְ: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה'
אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ עַל מִצְוֹת
עָרוֹב'; וְאָמַר: 'בְּעָרוֹב זֶה יִהְיֶה מִתָּר לְכָל בְּנֵי הַחֲצָרָה
לְהוֹצִיא וְלִהְיוֹת מִבִּתֵּי לְבִית בִּשְׁבֶּת'. וְיֵשׁ לְקַטֵּן לְגִבּוֹת
עָרוֹבֵי חֲצֵרוֹת. וּבִית שֶׁמִּנִּיחִין בּוֹ עָרוֹב, אֵינוֹ צָרִיף לָתֵן [-]
כְּשֶׁאֵר הַשְּׁכִנִּים [-] אֶת הַפֶּתַח; וְאִם הָיוּ רִגְלִין לְהִנִּיחַ בּוֹ [-]
בְּבִית זֶה - אֵין מְשַׁנֵּין אוֹתוֹ, מִפְּנֵי דִּרְכֵי שְׁלוֹם.

יז. וְכִיצַד מְשַׁתְּתִין בְּמִבְּרָא? גּוֹבֵה אֲכָל כְּגִירוּגְרָת מִכָּל אֶחָד
וְאֶחָד, אוֹ פָחוֹת מִכְּגִירוּגְרָת אִם הָיוּ מְרַבִּין, וּמִנִּיחַ הַכֹּל בְּכָלִי
אֶחָד בְּחֲצָרָה מִחֲצֵרוֹת הַמִּבְּרָא, אוֹ בְּבִית מִן הַבָּתִּים - אֶפְלוֹ
בֵּית קֶטָן אוֹ אֶסְדֵּרָה אוֹ מִרְקָסָתָה - הָרִי זֶה שְׁתוּף; אֲכָל אִם
הִנִּיחוּ בְּאוֹרֵי מִבְּרָא, אֵינוֹ שְׁתוּף. וְאִם הִנִּיחַ הַכָּלִי בְּחֲצָרָה -
צָרִיף לְהִגְבִּיֵה הַכָּלִי מִן הַקֶּרֶקַע טַפַּח, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה נֶכֶד.
וּמְבָרָךְ 'עַל מִצְוֹת עָרוֹב', וְאָמַר: 'בְּזֶה הַשְּׁתוּף יִהְיֶה מִתָּר
לְכָל בְּנֵי הַמִּבְּרָא לְהוֹצִיא וְלִהְיוֹת מִחֲצֵרוֹת לְמִבְּרָא בִּשְׁבֶּת'.
יח. חָלְקוּ אֶת הָעָרוֹב אוֹ אֶת הַשְּׁתוּף - אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא
בְּבִית אֶחָד, אֵינוֹ עָרוֹב; אֲכָל אִם מָלְאוּ אֶת הַכָּלִי מִן הָעָרוֹב,
וְנִשְׁאַר מִמֶּנּוּ מִעֵט וְהִנִּיחוּהוּ בְּכָלִי אַחֵר - מִתָּר.

יט. הַמְּשַׁתְּתִין בְּמִבְּרָא, צָרִיכִין לְעָרַב בְּחֲצֵרוֹת, כְּדֵי שֶׁלֹּא
לְשַׁפֵּחַ הַתִּינוּקוֹת תּוֹרֵת עָרוֹב, שֶׁהָרִי אֵין הַתִּינוּקוֹת מִפִּירִין
[וְיִוּדָעִים] מִה נִעְשָׂה בְּמִבְּרָא; לְפִיכָּה, אִם נִשְׁתַּתְּפוּ בְּמִבְּרָא
בְּפֶתַח, סוֹמְכִין עָלָיו, וְאֵין צָרִיכִין לְעָרַב בְּחֲצֵרוֹת, שֶׁהָרִי
הַתִּינוּקוֹת מִפִּירִין בְּפֶתַח. בְּנֵי חֲבוּרָה שֶׁהָיוּ מְסֻבִּין בְּבִית, וְקִדְּשׁ
עֲלֵיהֶן הַיּוֹם [נִכְנְסָה שִׁבְתָּ, וְטָרַם עִירִיבּוֹן] - פֶּתַח שֶׁעַל הַשְּׁלִחָן,
סוֹמְכִין עָלֶיהָ מִשּׁוֹם עָרוֹבֵי חֲצֵרוֹת; וְאִם רָצוּ לְסַמֵּךְ עָלֶיהָ
מִשּׁוֹם שְׁתוּף - סוֹמְכִין, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן מְסֻבִּין בְּחֲצָרָה.

כ. לָקַח אֶחָד מִבְּנֵי הַחֲצָרָה פֶּתַח אַחַת, וְאָמַר: 'הָרִי זֶה לְכָל

או בטל לָהֶן, או בטל הישראלים זה לזה ונעשו כִּיחיד עם
הגוי - לא הועילו כלום; שאין ערוב מועיל במקום גוי,
ואין בטול רשות מועיל במקום גוי; ואין להן תקנה, אלא
שִׁישְׁכְּרוּ מִמֶּנּוּ רְשׁוּתוֹ, וַיַּעֲשֶׂה הַגּוֹי כְּאִלוֹ הוּא אוֹרֵחַ עִמָּהֶן.
וכן אם היו גוים רבים - משפירין רשותם לישראלים,
והישראלים מערבין ומתירין. וישראל אחד ששכר מן הגוי
- מערב עם שאר הישראלים, ויתרו כלם; ואין כל אחד
ואחד צריך לשכר מן הגוי.

יא. שתי חצרות זו לפני זו, וישראל אחד וגוי דרים
בפנימית וישראל אחד בחיצונה, או שהיה ישראל וגוי
בחיצונה וישראל אחד בפנימית - הרי זה אוסר על
החיצונה עד שישכר ממנו, שהרי רגלי שני ישראלים וגוי
מצויים שם; והפנימי, מתיר בפנימית.

יב. שוכרין מן הגוי אפלו בשבת; שהשכירות כבטול רשות
היא, שאינה שכירות ודאית, אלא הִפְרָ בְּלֹבֵד; לפיכך,
שוכרין מן הגוי אפלו בפחות משנה פרוטה, ואשתו של גוי
משפרת שלא מדעתו, וכן שכירו או שמשו משפירין שלא
מדעתו; ואפלו היו שכירו או שמשו ישראל, הרי זה
משפיר שלא מדעתו. שאל מן הגוי מקום להניח בו חפציו,
והשאלו - הרי נשתתף עמו ברשותו, ומשפיר שלא
מדעתו. היו לגוי שני שכירים או שמשים או נשים רבות -
אם השפיר אחד מהן, די.

יג. שני ישראלים וגוי הדרים בחצר אחת, ושכרו מן הגוי
בשבת - חוזר האחד ומבטל רשותו לשני, ומתיר; וכן אם
מת הגוי בשבת - מבטל הישראלי לישראל האחר, ויהיה
מתיר לטלטל.

יד. גוי שהשפיר מגוי - אם אין הראשון יכול להוציא הגוי
השני עד שישלם זמן שכירותו - שוכרין מזה הגוי השני,
שהרי נכנס תחת הפעלים; ואם יש רשות לראשון להוציא
את הגוי השוכר ממנו בכל עת שירצה - אם לא היה השני
עומד ושכרו הישראלים מן הראשון, הרי אלו מתירין.

טו. חצר שישלם גוי שרויין [גרין] בה, והיו חלונות
פתוחות מבית ישראל זה לבית ישראל זה, ונעשו ערוב
דרך חלונות - אף על פי שהם מתירין להוציא מבית לבית
דרך חלונות, הרי הם אסורין להוציא מבית לבית דרך
פתחים, מפני הגוי, עד שישפיר; שאין רבים נעשים בערוב
כִּיחיד, במקום הגוי.

טז. ישראל שהוא מחלל שבת בפרהסיא [ברבים], או
שהוא עובד עבודה זרה - הרי הוא כגוי לכל דבריו; ואין
מערבין עמו, ואינו מבטל, אלא שוכרין ממנו כגוי. אבל
אם היה מן המינים שאין עובדין עבודה זרה, ואין
מחללין שבת, כגון צדוקין, ובייתוסין, וכל הכופרים
בתורה שבעל פה - כללו של דבר: כל מי שאינו מודה
במצות ערוב - אין מערבין עמו, לפי שאינו מודה בערוב,
ואין שוכרין ממנו, לפי שאינו כגוי; אבל מבטל הוא
רשותו לישראל הפשוט, וזו היא תקנתו. וכן אם היה
ישראל אחד פשוט, וזה הצדוקי, בחצר - הרי זה אוסר
עליו, עד שיבטל לו.

ד. היו אלו שלא ערבו, שנים או יתר - אם בטלו רשותם
למערבין - המערבין מתירין, ואלו שלא ערבו אסורין [שאינן
הרבים נעשים אורחים]. ואין המערבין יכולים לבטל רשותם
לשנים שלא ערבו, שכל אחד מהן אוסר על חברו; ואפלו
חזר האחד שלא ערב, ובטל רשותו לשני שלא ערב - הרי
זה אוסר, שבשעה שבטלו לו המערבין, אסור היה. אחד
שערב, אינו מבטל רשותו לאחד שלא ערב; אבל האחד
שלא ערב, מבטל רשותו לאחד שערב.

ה. כשם שבעל בית זה מבטל לבעל בית זה רשותו בחצר
אחת, כך מבטלין מחצר לחצר; ומבטלין, וחוזרין ומבטלין.
כיצד? שנים ששוויין בחצר ולא ערבו - אחד מהן מבטל
רשותו לשני, ונמצא השני מטלטל ברשותו שבטל לו חברו
[הראשון], עד שיעשה [השני] צרכיו [שימושיו בחצר,
ויבטל הביטול]; וחוזר השני ומבטל רשותו לראשון,
ומטלטל הראשון ברשותו שבטל לו; וכן כמה פעמים. ויש
בטול רשות בחרפה [בית ריק, שפתוחים אליו שני בתים],
כדרך שהוא בחצר.

ו. מי שבטל רשותו, וחזר וטלטל ברשותו שבטל - אם
במזיד הוציא - הרי זה אוסר עליהן, שהרי לא עמד
בבטולו; ואם בשוגג הוציא - אינו אוסר, שהרי הוא עומד
בבטולו. כמה דברים אמורים? שלא קדמו והחזיקו אלו
שבטל להן; אבל אם קדמו והחזיקו והוציאו - אם חזר
הוא והוציא בין שוגג בין מזיד, אינו אוסר עליהן.

ז. שני בתים בשני צדי רשות הרבים, והקיפום גוים מחיצה
בשבת - אין מבטלין זה לזה, הואיל ואי אפשר להם לערב
מאמש. אחד מבני חצר שמת, והניח רשותו לאחד מן
השוק - אם מת מבעוד יום, הרי הותר שאינו מבני החצר
אוסר עליהן; ואם מת משחשכה, אינו אוסר עליהן. אחד
מן השוק שמת, והניח רשותו לאחד מבני החצר - אם
מבעוד יום מת - אינו אוסר, שהרי כלן מערבין; ואם מת
משחשכה - אוסר עליהן, עד שיבטל להן רשות מורישו.
ח. ישראל וגוי ששוויין במערה אחת, ומת הגוי מבעוד יום
- אף על פי שלא החזיק [ונקנה] ישראל אחר בנכסיו עד
משחשכה [למרות זאת] - הרי זה המחזיק [אחר כניסת שבת]
אוסר עד שיבטל, שהרי הוא כיוֹרֵשׁ; ואם מת הגוי
משחשכה [ועשו ערוב לפני השבת] - אף על פי שהחזיק
ישראל אחר בנכסיו - אינו אוסר עליו, אלא בהתירו הראשון
הוא עומד.

ט. ישראל הדר עם הנכרי או עם גר תושב [גוי שמקיים
מצוות בני נח] בחצר, אינו אוסר עליו; שדירת הגוי אינה
דיירה, אלא כבהמה הוא חשוב. ואם היו שני ישראלים או
יתר, וגוי שוכן עמָהֶם - הרי זה אוסר עליהם; ודבר זה -
גזירה, כדי שלא ישכנו גוי עמָהֶם, שלא ילמדו ממעשיו.
ולמה לא גזרו בישראל אחד וגוי אחד? מפני שאינו דבר
מצוי - שהרי יפחד שמא יתיחד עמו וינהגנו, וכבר אסרו
להתיחד עם הגוי.

י. שני ישראלים וגוי השוכנים בחצר אחת, ונערכו
הישראלים לעצמם - לא הועיל כלום; וכן אם בטלו לגוי,

יום שישי כ"ט סיון ה'תש"ע

הלכות ערובין פרק ג

א. חלון שבין שתי חצרות - אם יש בו ארבעה טפחים על ארבעה טפחים או יתר על זה, והיה קרוב מן הארץ בתוך עשרה טפחים, אפלו פלו למעלה מעשרה ומקצתו בתוך עשרה, או פלו בתוך עשרה ומקצתו למעלה מעשרה - אם רצו יושבי שתי החצרות לערב כלן ערוב אחד, הרשות בידין, ויעשו כחצר אחת, ויטלטלו מזו לזו; ואם רצו, מערבין שני ערובין, אלו לעצמן ואלו לעצמן. הנה החלון פחות מארבעה, או שהיה פלו למעלה מעשרה - מערבין שני ערובין, אלו לעצמן ואלו לעצמן.

ב. במה דברים אמורים? בחלון שבין שתי חצרות; אבל שבין שני בתים, אפלו היה למעלה מעשרה. וכן חלון שבין בית לעליה [- עליית הגג] - אם רצו מערבין ערוב אחד, אף על פי שאין ביניהן סלם; והוא, שיהיה בו ארבעה על ארבעה. הנה חלון עגל - אם יש בו כדי לרבע בו ארבעה על ארבעה, הרי הוא כמרבץ.

ג. כהלל שבין שתי חצרות, או מתבן (ערמת תבן) שבין שתי חצרות - פחות מעשרה טפחים [- אינו גורם להחשיבם לב' חצרות ולכן] - מערבין ערוב אחד, ואין מערבין שנים. הנה גבוה עשרה, או יתר על כן - מערבין שני ערובין, אלו לעצמן ואלו לעצמן; ואם היה ביניהן סלם מכאן וסלם מכאן, הרי הן כפתח, ואם רצו, מערבין אחד [- במשותף]. ואפלו היה הסלם זקוף וסמוך להכלל, שהרי אין יכולין לעלות בו עד שימשוך ויתרחק מתחתיו מן הכהל - הרי זה מתיר; ואפלו לא היה מגיע ראש הסלם לראש הכהל - אם נשאר ביניהן פחות משלשה [טפחים], הרי זה מתיר, ומערבין אחד, אם רצו.

ד. הנה הכהל רחב ארבעה, ועשה סלם מכאן וסלם מכאן - אף על פי שהסלמות נרחקות זה מזה - אם רצו, מערבין אחד. אין ברחב הכהל ארבעה - אם אין בין הסלמות שלשה, מערבין אחד; הנה ביניהם שלשה, מערבין שנים. ה. בנה מצבה [ספסל] על גבי מצבה בצד הכהל - אם יש בתחתונה [- בספסל התחתון] ארבעה, ממעט [- ונחשב כפחות מ' טפחים]; אין בתחתונה ארבעה, ואין בינה לבין העליונה שלשה, ממעט; ואם רצו, מערבין אחד. וכן במדרגות של עץ שסמכן להכלל.

ו. כהלל גבוה שבין שתי חצרות, וזיו [בליטה] יוצא באמצעיתו - אם נשאר מן הזיו עד ראש הכהל פחות מעשרה, מניח סלם לפני הזיו, ומערבין אחד, אם רצו; אבל אם הניח הסלם בצד הזיו, אינו ממעט. הנה הכהל גבוה תשעה עשר טפח - מוציא [זיו] אחד באמצע, ומערבין אחד, אם רצו; שהרי מן הזיו עד הארץ פחות מעשרה, ומן הזיו עד ראש הכהל פחות מעשרה. הנה הכהל גבוה עשרים טפח, צריך שני זיוין זה שלא כנגד זה, עד שיהיה בין הזיו התחתון ובין הארץ פחות מעשרה, ובין הזיו העליון ובין ראש הכהל פחות מעשרה; ומערבין אחד, אם רצו.

ז. דקל שחתכו וסמכו על ראש הכהל ועל הארץ - מערבין אחד, אם רצו; ואינו צריך לקבועו בבנין. וכן הסלם - קבדו קובעו, ואינו צריך לחברו בבנין. היו קשין מבדילין בין שתי החצרות, וסלם מכאן וסלם מכאן - אין מערבין אחד; שהרי אין כח הרגל עולה בסלם, לפי שאין לו על מה יסמוך [- שהסולס יתמוטט]. הנה הסלם באמצע, וקשין מכאן וקשין מכאן [- מחיצה מקש ובאמצע עמוד לתמיכת הסולס] - אם רצו, מערבין שנים.

ח. הנה אילן בצד הכהל, ועשהו סלם להכלל - אם רצו, מערבין אחד, הואיל ואסור שבות [- מדברי חכמים] הוא שגורם לו שלא יעלה באילן. עשה אשרה [אילן לעבודה זרה] סלם להכלל - אין מערבין אחד, מפני שאסור לעלות עליה מן התורה, שהרי היא אסורה בהנאה.

ט. כהלל שגבוה עשרה, ובה למעטו [ע"י הגבהת הקרקע] כדי לערב ערוב אחד - אם יש בארץ המעוט [- לרוחב הכותל] {ארבעה} (עשרה) טפחים, מערבין אחד; סתר מקצת הכהל [מלמעלה] עד שנתמעט מעשרה [בצד אחד] - צדו הקצר, נותנין אותו לחצר זו [להשתמש ולהניח חפצים על הכותל], ושאר הכהל הגבוה, לבין שתי החצרות.

י. נפרץ הכהל הגבוה שביניהן - אם היתה הפרצה [לרוחב] עד עשר אמות, מערבין שני ערובין; ואם רצו, מערבין אחד, מפני שהיא כפתח. ואם היתה יתר מעשר - מערבין ערוב אחד, ואין מערבין שני ערובין.

יא. היתה הפרצה פחות מעשר, ובה להשלימה ליתר מעשר - חוקק [סותר] בהכלל גבה עשרה טפחים, ומערבין ערוב אחד; ואם בא לפרץ להסתכלה פרצה יתר מעשר בכל הכהל, צריך להיות גבה הפרצה מלא קומתו [- שידאו הבתים בברור דרך הפתח].

יב. חריץ [בקרקע] שבין שתי חצרות, עמק עשרה ורחב ארבעה או יתר - מערבין שני ערובין; פחות מכאן - מערבין אחד, ואין מערבין שנים. ואם מעט עמקו בעפר או בצורות - מערבין אחד, ואין מערבין שנים; שסתם עפר וצורות בחריץ, מבטלין הן. אבל אם מלאהו תבן או קש - אינן ממעטין עד שיכבטל [- יחליט להשאירם שם].

יג. וכן אם מעט רחבו בלוח או בקנה [- שאסור לטלטלם בשבת] שהושיטו בארץ כל החריץ - מערבין אחד, ואין מערבין שנים; וכל הדבר הנטל בשבת, כגון הסל והספל - אין ממעטין בו, אלא אם כן חברו בארץ חבור שאי אפשר לשמטו עד שיחפור בדקר [מעדר].

יד. נתן לוח שרחב ארבעה טפחים על רחב החריץ, מערבין אחד; ואם רצו, מערבין שני ערובין. וכן שתי גצצטריות [מדרסות] זו כנגד זו - אם הושיט לוח שרחב ארבעה טפחים מזו לזו, מערבין ערוב אחד; ואם רצו, מערבין שני ערובין, אלו לעצמן ואלו לעצמן. היו זו בצד זו, ואינן בשונה, אלא אחת למעלה מחברתה - אם יש ביניהן פחות משלשה טפחים, הרי הן כגצצטרה אחת; ואם יש ביניהם שלשה או יתר, מערבין אלו לעצמן ואלו לעצמן.

49 - וְהָיָה מִמָּלֵא מִצַּד הַקֶּוֶרֶה, וְזֶה מִמָּלֵא מִצַּד הַשָּׁנִי, וְכֵאלוּ
50 הַבְּדִילָה חֲלָק זֶה מִחֲלָק זֶה, אֵף עַל פִּי שְׁהֵמִים מְעַרְבִין
51 מִלְמַטָּה; קָל [הַקֶּלֶה] הוּא שֶׁהִקְלוּ חֻכְמִים בְּמִים.
52 כג. בְּאֵר שֶׁבְּאֲמַצֵּעַ הַשְּׂבִיל בֵּין שְׁנֵי כְּתָלֵי חֲצֵרוֹת - אֵף עַל
53 פִּי שֶׁהִיא מִפְּלֶגֶת [וְחֻקָּה] מִכְּתָל זֶה אֲרֻבָּעָה טַפָּחִים וּמִכְּתָל
54 זֶה אֲרֻבָּעָה טַפָּחִים - שְׁנֵיהֶם מִמָּלֵאִים מִמֶּנָּה, וְאֵין צְרִיכִין
55 לְהוֹצִיא זֵידִין [- קֶרֶשׁ קֶטַן לְהִכָּר] עַל גִּבָּה; שְׁאֵין אָדָם אוֹסֵר
56 עַל חֲבָרוֹ דֶּרֶךְ אֲוִיר.
57 כד. חֲצֵר קֶטְנָה שֶׁנִּפְרָצָה בְּמִלּוּאָה לְחֲצֵר גְּדוּלָּה מִבְּעוֹד יוֹם
58 - אֲנִשִּׁי גְּדוּלָּה מְעַרְבִין לְעֶצְמָן וּמִתְרִין, שֶׁהֵרִי נִשְׁאָר לָהֶן
59 פְּסִין [דַּפְנוֹת] מִכָּאן וּמִכָּאן; וְאֲנִשִּׁי קֶטְנָה אֲסוּרִין לְהוֹצִיא
60 מִבִּתְיָהֶן לְחֲצֵר שְׁלֶהֶן, עַד שֶׁיַּעֲרְבוּ עִם בְּנֵי הַגְּדוּלָּה עֲרוֹב
61 אָחָד; שְׁדִּירִין [הַדִּירִים] שֶׁל גְּדוּלָּה חֲשׂוֹבִין בְּקֶטְנָה
62 [שֶׁהַקֶּטְנָה כִּפְתָּח לְגְדוּלָּה], וְאֵין דִּירֵי קֶטְנָה חֲשׂוֹבִין בְּגְדוּלָּה.
63 כה. שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת שֶׁעָרֹב עֲרוֹב אָחָד דֶּרֶךְ הַפֶּתַח שֶׁבִּיגְיָהֶן,
64 אוֹ דֶּרֶךְ הַחֲלוֹן, וְנִסְתַּם הַפֶּתַח אוֹ הַחֲלוֹן בְּשִׁבְתָּ - כָּל אַחַת
65 וְאַחַת מִתְּרָת לְעֶצְמָה; הוּאִיל וְהִתְרָה מִקְצַת שִׁבְתָּ, הִתְרָה
66 כָּלָה. וְכֵן שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת שֶׁעָרֹב זֶה לְעֶצְמָה וְזֶה לְעֶצְמָה, וְנִפְל
67 כְּתָל שֶׁבִּיגְיָהֶן בְּשִׁבְתָּ - אֵלּוּ מִתְּרִים לְעֶצְמָן וּמוֹצִיאִין
68 מִבִּתְיָהֶן וּמִטְּלָטְלִין עַד עֶקֶר הַמַּחֲצִיצָה, וְאֵלּוּ מִטְּלָטְלִין בֵּין
69 עַד עֶקֶר הַמַּחֲצִיצָה; הוּאִיל וְהִתְרָה מִקְצַת שִׁבְתָּ, הִתְרָה כָּלָה,
70 אֵף עַל פִּי שֶׁנִּתְּסַפּוּ הַדִּירִין - שֶׁהַדִּירִין הַבָּאִין בְּשִׁבְתָּ,
71 אֵינָן אוֹסְרִין. נִפְתַּח הַחֲלוֹן וְנַעֲשֶׂה הַפֶּתַח בְּשִׁנְיָה, אוֹ
72 שְׁעָשׂוּ גוֹיִם לְדַעְתָּן [מִדַּעַת עֲצֻמָּם] - חֲזָרוּ לְהִתְרֵן. וְכֵן שְׁתֵּי
73 סְפִינּוֹת שֶׁהֵיוּ קָשׁוּרוֹת זֶה בְּזֶה וְעָרֹב, וְנִפְסְקוּ - אֲסוּר
74 לְטָלְטֵל מִזֶּה לְזֶה, וְאִפְלוּ הָיוּ מִקְּפּוֹת מַחֲצִיצָה; חֲזָרוּ וְנִקְשְׁרוּ
75 בְּשׁוּגָה, חֲזָרוּ לְהִתְרֵן.

הַלְכוֹת עֲרוֹבִין פָּרָק ד

77 א. אֲנִשִּׁי חֲצֵר שֶׁהֵיוּ בִּלְוֵן אוֹכְלִין עַל שֻׁלְחָן אָחָד תָּמִיד - אֵף
78 עַל פִּי שֶׁכָּל אָחָד וְאָחָד יֵשׁ לוֹ בֵּית בִּפְנֵי עֶצְמוֹ - אֵין צְרִיכִין
79 עֲרוֹב, מִפְּנֵי שֶׁהֵן כְּאֲנִשִּׁי בֵּית אָחָד. וְכֵשֶׁם שְׁאֵין אִשְׁתּוֹ שֶׁל
80 אָדָם וּבְנֵיו וּבָנֵי בֵּיתוֹ וְעַבְדָּיו אוֹסְרִין עֲלֵיהֶן, וְאֵינוּ צְרִיךְ לְעָרֹב
81 עִמָּהֶן - כִּי אֵלּוּ בִּלְוֵן כְּאֲנִשִּׁי בֵּית אָחָד הֵן, מִפְּנֵי שֶׁהֵן בִּלְוֵן
82 סוּמְכִין עַל שֻׁלְחָן אָחָד.
83 ב. וְכֵן אִם צָרְכוּ לַעֲשׂוֹת עֲרוֹב עִם אֲנִשִּׁי חֲצֵר אַחֶרֶת - עֲרוֹב
84 אָחָד לְכָלָן, וּפֶתַח אַחַת בְּלִבָּד מוֹלִיכִין לְאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁמְעַרְבִין
85 עִמּוֹ; וְאִם הָיָה הָעֲרוֹב בָּא אֶצְלָן [הוֹנֵחַ בְּחֶזֶק] - אֵינָן צְרִיכִין
86 לְעָרֹב, כִּמּוֹ הַבֵּית שֶׁמִּנְחִין בּוֹ הָעֲרוֹב שְׁאֵינוּ צְרִיךְ לִתֵּן אֶת
87 הַפֶּתַח; שֶׁכָּל אֵלּוּ הַבָּתִּים, כְּבֵית אָחָד הֵן חֲשׂוֹבִין.
88 ג. וְכֵן אֲנִשִּׁי חֲצֵר שֶׁעָרְבוּ, נַעֲשׂוּ בִּלְוֵן כְּבֵית אָחָד; וְאִם צָרְכוּ
89 לְעָרֹב עִם חֲצֵר שְׁנִיָּה, כִּכְּרָ אָחָד בְּלִבָּד הוּא שֶׁמּוֹלִיכִין עַל
90 יְדֵי בִּלְוֵן לְמְקוֹם שֶׁמְעַרְבִין בּוֹ; וְאִם הָיָה עֲרוֹב בָּא אֶצְלָן,
91 אֵינָן צְרִיכִין לִתֵּן פֶּתַח.
92 ד. חֲמִשָּׁה שֶׁגָּבּוּ אֶת הָעֲרוֹב לְהוֹלִיכּוֹ לְמְקוֹם שֶׁמִּנְחִין בּוֹ
93 הָעֲרוֹב - כִּשְׁהֵן מוֹלִיכִין, אֵינָן צְרִיכִין לְהוֹלִיךְ עַל יְדֵי חֲמִשָּׁתָן
94 אֵלּא כִּכְרָ אָחָד; שֶׁכֵּינָן שֶׁגָּבּוּ, בִּלְוֵן נַעֲשׂוּ כְּאֲנִשִּׁי בֵּית אָחָד.
95 ה. הָאֵב וּבָנוּ, וְהָרֵב וְתַלְמִידוֹ, שֶׁהֵן שְׂרָוִיִן בְּחֲצֵר - אֵינָן

1 טו. כְּתָל שֶׁבֵּין שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת שֶׁהוּא רָחֵב, וְהָיָה גְּבוּהָ מִעֲשָׂרָה
2 טַפָּחִים מִחֲצֵר זֶה וְשִׁנְיָה לְקַרְקַע חֲצֵר שְׁנִיָּה - נוֹתְנִין רָחֵבוֹ
3 לְבָנֵי הַחֲצֵר שֶׁהוּא שְׁוֶה לָהֶן, וְיִחַשְׁבּוּ מִחֲצָרָן; הוּאִיל
4 וְתִשְׁמִישׁוֹ בִּנְחָת לְאֵלּוּ וְתִשְׁמִישׁוֹ בְּקִשָּׁה לְאֵלּוּ, נוֹתְנִין אוֹתוֹ
5 לְאֵלּוּ שֶׁתִּשְׁמִישׁוֹ לָהֶן בִּנְחָת. וְכֵן חֲרִיץ שֶׁבֵּין שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת,
6 עֲמָק עֲשָׂרָה טַפָּחִים מִצַּד חֲצֵר זֶה וְשִׁנְיָה לְקַרְקַע חֲצֵר שְׁנִיָּה
7 - נוֹתְנִין רָחֵבוֹ לְחֲצֵר שֶׁהוּא שְׁוֶה לוֹ; מִפְּנֵי שֶׁתִּשְׁמִישׁוֹ נִחַת
8 לְזֶה וְקִשָּׁה לְזֶה, נוֹתְנִין אוֹתוֹ לְאֵלּוּ שֶׁתִּשְׁמִישׁוֹ לָהֶם בִּנְחָת.
9 טז. הָיָה הַכְּתָל שֶׁבֵּין שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת נְמוּךְ מִחֲצֵר הָעֲלִינָה
10 וְגְבוּהָ מִחֲצֵר הַתַּחְתּוֹנָה, שֶׁנִּמְצָאוּ בְּנֵי הָעֲלִינָה מִשְׁתַּמְּשִׁין
11 בְּעֶבְרֵי [- בַּגַּג הַכּוֹתֵל] עַל יְדֵי שֶׁלְשׁוֹל [חִבְלָן], וּבְנֵי הַתַּחְתּוֹנָה
12 מִשְׁתַּמְּשִׁין בְּעֶבְרֵי עַל יְדֵי זְרִיקָה - שְׁנֵיהֶן אֲסוּרִין בּוֹ, עַד
13 שֶׁיַּעֲרְבוּ שְׁתֵּיהֶן עֲרוֹב אָחָד; אֲבָל אִם לֹא עָרְבוּ - אֵין מְכַנְּסִין
14 מְעַבֵּי כְּתָל זֶה לְבָתִּים, וְאֵין מוֹצִיאִין מִהֶבְתִּים לְעֶבְרֵי.
15 יז. שְׁנֵי בָתִּים שֶׁבִּיגְיָהֶם חֲרָבָה שֶׁהִיא רְשׁוּת הַיָּחִיד - אִם
16 יְכוּלִין שְׁנֵיהֶן לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּחֲרָבָה עַל יְדֵי זְרִיקָה, אוֹסְרִין זֶה
17 עַל זֶה; וְאִם הָיָה תִּשְׁמִישׁוֹ לְזֶה בִּנְחָת, וְהָאֲחֵר אֵינוֹ יְכוּל
18 לְזָרֵק לָהּ מִפְּנֵי שֶׁהִיא עֲמָקָה מִמֶּנָּה - חֲרִי זֶה שֶׁהִיא לוֹ
19 בִּנְחָת, מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ עַל יְדֵי זְרִיקָה.
20 יח. כָּל גִּגּוֹת הָעִיר, אֵף עַל פִּי שֶׁזֶּה גְּבוּהָ וְזֶה נְמוּךְ, עִם כָּל
21 הַחֲצֵרוֹת, עִם כָּל הַקֶּרְפּוֹת [- מִין חֲצֵר] שֶׁהִקְפּוּ שֶׁלֹּא לִשְׂם
22 דִּירָה שְׁאֵין בָּכָל אָחָד מֵהֶן יָתֵר עַל בֵּית סְאִתִּים [- מֵאָה אֹמָה
23 עַל חֲמִישִׁים], עִם עֲבֵי הַכְּתָלִים שֶׁבֵּין הַחֲצֵרוֹת, עִם הַמְּבוֹאוֹת
24 שֶׁיֵּשׁ לָהֶם לְחִי אוֹ קוֹרָה - בִּלְוֵן רְשׁוּת אַחַת הֵן; וּמִטְּלָטְלִין
25 בְּכָלָן בְּלֹא עֲרוֹב, כָּלִים שֶׁשִּׁבְּתוּ בְּתוֹכָן [שִׁשְׁוֹ שֶׁם בִּשְׁבָתָן],
26 אֲבָל לֹא כָלִים שֶׁשִּׁבְּתוּ בְּתוֹךְ הַבֵּית, אֵלּא אִם בֵּין עָרְבוּ.
27 יט. כִּיצַד? כָּלִי שֶׁשִּׁבְּתָהּ בְּתוֹךְ הַחֲצֵר - בֵּין עָרְבוּ אֲנִשִּׁי
28 הַחֲצֵר, בֵּין לֹא עָרְבוּ - מִתֵּר לְהַעֲלוֹתוֹ מִן הַחֲצֵר לַגֹּג, אוֹ
29 לְרֹאשׁ הַכְּתָל, וּמִן הַגֹּג לַגֹּג אַחֵר הַסְּמוּךְ לוֹ אִפְלוּ הָיָה גְּבוּהָ
30 מִמֶּנּוּ כָּל שֶׁהוּא אוֹ נְמוּךְ, וּמִן הַגֹּג הָאֲחֵר לְחֲצֵר שְׁנִיָּה,
31 וּמִחֲצֵר שְׁנִיָּה לַגֹּג שְׁלִישִׁי שֶׁל חֲצֵר שְׁלִישִׁית, וּמִגֹּג שְׁלִישִׁי
32 לְמִבּוֹי, וּמִן הַמְּבוֹי לַגֹּג רְבִיעִי. עַד שֶׁיַּעֲבִירֵנוּ כָּל הַמְּדִינָה
33 כָּלָה דֶּרֶךְ גִּגּוֹת וְחֲצֵרוֹת, אוֹ דֶּרֶךְ גִּגּוֹת וְקֶרְפּוֹת, אוֹ דֶּרֶךְ
34 חֲצֵרוֹת וְקֶרְפּוֹת, אוֹ דֶּרֶךְ שֶׁלְשָׁתָן מִזֶּה וּמִזֶּה לְזֶה -
35 וּבְלִבָּד שֶׁלֹּא יִכְנס בְּכָלִי זֶה לְבֵית מִן הַבָּתִּים, אֵלּא אִם עָרְבוּ
36 אֲנִשִּׁי כָּל הַמְּקוֹמוֹת הָאֵלּוּ עֲרוֹב אָחָד.
37 כ. וְכֵן אִם שִׁבְתָהּ הַכָּלִי בְּבֵית, וְהוֹצִיאָהּ לְחֲצֵר - לֹא יַעֲבִירֵנוּ
38 לְחֲצֵר אַחֶרֶת, אוֹ לַגֹּג אַחֵר, אוֹ לְרֹאשׁ הַכְּתָל, אוֹ לְקַרְפָּה,
39 אֵלּא אִם בֵּין עָרְבוּ כָּל אֲנִשִּׁי הַמְּקוֹמוֹת שֶׁמְעַבְרִין בֵּהֶן כָּלִי
40 זֶה, עֲרוֹב אָחָד.
41 כא. בּוֹר [מִים] שֶׁבֵּין שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת - אֵין מִמָּלְאִין מִמֶּנּוּ
42 בְּשִׁבְתָּ, אֵלּא אִם כֵּן עָשׂוּ לוֹ מַחֲצִיצָה גְּבוּהָה עֲשָׂרָה טַפָּחִים,
43 כְּדִי שֶׁיִּהְיֶה כָּל אָחָד וְאָחָד דּוֹלָה מִרְשׁוֹתָיו. וְהֵיכָן מִצְמִידִין
44 אֶת הַמַּחֲצִיצָה? אִם הָיְתָה לְמַעֲלָה מִן הַמִּים, צְרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה
45 טַפַּח מִן הַמַּחֲצִיצָה יוֹרֵד בְּתוֹךְ הַמִּים; וְאִם הָיְתָה הַמַּחֲצִיצָה
46 כָּלָה בְּתוֹךְ הַמִּים, צְרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה טַפַּח מִמֶּנָּה יוֹצֵא לְמַעֲלָה מִן
47 הַמִּים - כְּדִי שֶׁתִּהְיֶה נִפְרָת רְשׁוּת זֶה מִרְשׁוֹת זֶה.
48 כב. וְכֵן אִם עָשׂוּ עַל פִּי הַבּוֹר קוֹרָה רָחֵבָה אֲרֻבָּעָה טַפָּחִים

48 לו בפת ויערבו עליו; וכן קטן - אף על פי שאינו יכול
49 לאכל בזית - הרי זה אוסר, עד שיערבו עליו. אבל האורח
50 - אינו אוסר לעולם, כמו שבארנו.

51 יג. אחד מבני חצר שהניח ביתו, והלך ושב בחדר אחרת
52 - אפלו היתה סמוכה לחדרו - אם הסיע מלבו [הניח
53 מחשבתי] ואין דעתו לחזור לביתו בשבת זו, הרי זה אינו
54 אוסר עליהן. במה דברים אמורים? בישראל; אבל גוי -
55 אפלו הלך לשבות בעיר אחרת, אוסר עליהן, עד שישכרו
56 ממנו מקומו, שאפשר שיבוא בשבת.

57 יד. בעל החדר שהשפיר מביתו חצרו לאחרים, והניח לו
58 פלים או מיני סחורה בכל בית ובית מהן - אינן אוסרין
59 עליו; הואיל ויש לו תפוסת יד בכל בית מהן, נעשו הכל
60 כאורחין אצלו. במה דברים אמורים? בשבת, שם דבר
61 שאסור לטלטלו בשבת, כגון טבל ועשית [וחיתכת מתכת];
62 אבל אם נשאר לו בכל בית מהן פלים שמותר לטלטלן -
63 הואיל ואפשר שיוציאם היום, ולא ישאר לו שם תפוסת יד
64 - הרי אלו אוסרין עליו, עד שיערבו.

65 טו. אנשי חצר ששכחו ולא ערבו - אין מוציאין מבתיהם
66 לחדר, ולא מחצר לבתים; אבל מטלטלין הן פלים ששבתו
67 [נשהו בשבת] בחדר, בכל החדר ובכל הנחשב עם החדר.
68 ואם היתה שם מרפסת או עליה [עלית גג], וערבו אנשי
69 החדר לעצמן ואנשי המרפסת לעצמן - אנשי המרפסת או
70 אנשי העליה מטלטלין פלים ששבתו בביתה, בכל
71 המרפסת ובכל הנחשב עמה, או בכל רחב העליה, ובכל
72 הנחשב עמה; ואנשי החדר מטלטלין בכל החדר ובכל
73 הנחשב עמה. וכן אם היה יחיד דר בחדר ויחיד דר בעליה,
74 ושכחו ולא ערבו - זה מטלטל בכל העליה והנחשב עמה,
75 וזה מטלטל בכל החדר והנחשב עמה.

76 טז. ביצר? הסלע או חל וכיוצא בו שבתוף החדר - אם
77 אינן גבוהין עשרה טפחים - הרי אלו נחשבים בין החדר
78 ובין המרפסת, ושניהן אסורין להוציא שם פלים שבבתים.
79 ואם גבוהין עשרה, והיה ביניהן ובין המרפסת פחות
80 מארבעה טפחים - הרי אלו נחשבים עם המרפסת, שהרי
81 הן שוין לה, ובגו מרפסת מטרין בהן. ואם היו רחוקין מן
82 המרפסת ארבעה טפחים או יותר על כן - אף על פי
83 שגבוהין עשרה - הרי אלו בכלל החדר והמרפסת, לפי
84 ששניהן אפשר להן להשתמש בהן על ידי זריקה; לפיכך,
85 שניהן אסורין להוציא לשם כלי הבתים, עד שיערבו. היתה
86 מצבה ורחבה ארבעה טפחים לפני המרפסת - אין המרפסת
87 אוסרת על בני החדר, שהרי נחלקה מהם.

88 יז. זיזין [בליטות] היוצאין מן הבתלים - כל שהוא למטה
89 מעשרה טפחים - הרי זה נחשב מן החדר, ובגו החדר
90 משתמשין בו; וכל שהוא בתוף עשרה טפחים העליונים
91 הסמוכין לעליה, אנשי עליה משתמשין בו. והנשאר בין
92 עשרה התחתונים עד תחלת עשרה העליונים, מן הזיזין
93 היוצאין שם - שניהן אסורין בו; ואין משתמשין בהן
94 בכלים שבבתים, אלא אם כן ערבו.

1 צריכין לערב, מפני שהן בבית אחד; ואף על פי שפעמים
2 אוכלין על שלחן אחד, ופעמים אינן אוכלין - הרי הן
3 בבית אחד.

4 ו. האחים שכל אחד מהן יש לו בית בפני עצמו, ואינן
5 סומכין [אוכלים] על שלחן אביהן, וכן הנשים או העבדים
6 שאינן סומכין על שלחן בעלן או רבן תמיד, אבל אוכלין
7 הן על שלחנו בשכר מלאכה שעושין לו או בטובה ימים
8 ידועין, כמי שסועד אצל חברו שבוע או חדש - אם אין
9 עמהן דיורין [דיירים] אחרים בחדר, אינן צריכין לערב;
10 ואם ערבו עם חצר אחרת, ערוב אחד לכלן, ואם בא הערוב
11 אצלן, אין נותנין פת. ואם היו דיורין עמהן בחדר, צריכין
12 פת לכל אחד ואחד כשאר אנשי החדר, מפני שאינן סומכין
13 על שלחן אחד תמיד.

14 ז. חמש חבורות ששבתו בטרקלין [אולם עם כמה חדרים]
15 אחד - אם היה מפסיק בין כל חבורה וחבורה מחיצה
16 המגעת לתקרה - הרי כל חבורה מהן כאלו היא בחדר בפני
17 עצמו, או בעליה בפני עצמה; לפיכך צריכין פת מכל
18 חבורה. ואם אין המחיצות מגיעות לתקרה - כפר אחד
19 לכלן, שכלן כאנשי בית אחד חשובין.

20 ח. מי שיש לו בחדר חדר בית שער [חדר לשומר השער]
21 שרבים דורסין בו, או אכסדרה, או מרפסת, או בית הבקר,
22 או בית התבן, או בית העצים, או אוצר [מחסן] - הרי זה
23 אינו אוסר עליו, עד שיהיה לו עמו בחדר מקום דירה שהוא
24 סומך עליו לאכל בו פתו, ואחר כך יהיה אוסר עליו, עד
25 שיערב עמו; אבל מקום לינה, אינו אוסר. לפיכך, אם קבע
26 לו מקום לאכל בו בבית שער, או באכסדרה ומרפסת - אינו
27 אוסר עליו, לפי שאינו מקום דירה.

28 ט. עשרה בתים זה לפנים מזה - הבית הפנימי והשני לו,
29 הן שנותנין את הערוב; והשמונה בתים החיצונים, אינן
30 נותנין את הערוב; הואיל ורבים דורסין בהן, הרי הן בבית
31 שער, והדר בבית שער אינו אוסר. אבל התשיעי, אין
32 דורסין בו רבים; לפיכך אוסר, עד שיתן ערובו.

33 י. שתי חצרות וביניהן שלשה בתים פתוחות זה לזה
34 ופתוחים לחצרות, והביאו בני חצר זו ערובן דרך הבית
35 הפתוח להן, והניחיהו בבית האמצעי, וכן הביאו בני חצר
36 האחרת ערובן דרך הבית הפתוח להן והניחיהו בבית
37 האמצעי - אותן השלשה בתים, אינן צריכין לתן את הפת;
38 האמצעי - מפני שהניחו בו הערוב, והשנים שמצדדיו -
39 מפני שכל אחד מהן בית שער לאנשי חצר.

40 יא. שתי חצרות ושני בתים פתוחים זה לזה ביניהן,
41 והביאו אלו ערובן דרך הבית הפתוח להן, והניחיהו בבית
42 השני הסמוך לחדר האחרת, והביאו אלו ערובן דרך
43 הפתח הסמוך להן, והניחיהו בבית האחר - שתייהן לא
44 קנו ערוב; שכל אחת מהן הניחה ערובה בבית שער של
45 חצר אחרת.

46 יב. אחד מבני החדר שהיה גוסס - אף על פי שאינו יכול
47 לחיות בו ביום - הרי זה אוסר על בני החדר, עד שיזכו

49 **כה.** לא עשיתה העליונה מחיצה, ועשיתה התחתונה - אף
50 התחתונה אסורה למלאת; מפני דלי של בני העליונה שהם
51 אסורין, שעובר עליה. עשיתה העליונה מחיצה, ולא עשית
52 התחתונה - העליונה מתרת למלאת, והתחתונה אסורה.
53 ואם נשתתפו בני התחתונה עם בני העליונה במחיצה
54 שעשו - שתייהן אסורות למלאת, עד שייערבו ערוב אחד.
55 **כו.** שלש דייטות [דירות עליונות] זו למעלה מזו, עליונה
56 ותחתונה של אחד ואמצעית של אחד - לא ישלשל מן
57 העליונה לתחתונה דרך אמצעית; שאין משלשלין מרשות
58 לרשות דרך רשות. אבל משלשל הוא מן העליונה
59 לתחתונה שלא דרך אמצעית.
60 **כז.** שתי דייטות זו כנגד זו, וחצר אחת תחתיהם ששופכין
61 לתוכה המים - לא ישפכו לתוכה, עד שייערבו שתייהן ערוב
62 אחד. עשו מקצתן עוקה [בור שפכים] בחדר לשפך בה
63 המים, ומקצתם לא עשו - אלו שעשו עוקה, שופכין לעוקה
64 שלחן; ואלו שלא עשו, לא ישפכו לחצר עד שייערבו. ואם
65 עשו אלו עוקה, ועשו אלו עוקה - כל אחת ואחת משתייהן
66 שופכת לעוקה שלה, אף על פי שלא ערבו.

הלכות ערובין פרק ה

67 **א.** אנשי מבוי [רחוב המוקף בחצרות שבהם כמה בתים] שהיה
68 ביניהן שתוף במאכל אחד לענין סחורה, כגון שקנו יין
69 בשתפות או שמן או דבש וכיוצא בהן - אינן צריכין שתוף
70 אחר לענין שבת, אלא סומכין על שתוף של סחורה; והוא
71 שיהיה המין שהן שתפין בו, מין אחד ובכלי אחד; אבל אם
72 היה אחד מהם שתף לזה בלוי ולאחר בשמן, או שהיה הכל
73 יין והיה בשני כלים - הרי אלו צריכין להשתתף לענין שבת.
74 **ב.** אחד מבני המבוי שבקש מחברו יין או שמן קדם
75 השבת, ולא נתן לו - בטל השתוף, שהרי גלה דעתו שאינן
76 כלן כשתפין שאין מקפידין זה על זה. ואחד מבני המבוי
77 שרגיל להשתתף עם בני המבוי, ולא נשתתף - בני מבוי
78 נכנסין לתוף ביתו, ונוטלין ממנו שתוף בעל כרחו [כיוון שזה
79 גם לטובתו]; ואחד מבני המבוי שאינו רוצה להשתתף כלל
80 עם בני המבוי, כופין אותו להשתתף עמהם.
81 **ג.** אחד מבני מבוי שהיה לו אוצר [מחסן] של יין או שמן
82 וכיוצא בהן - הרי זה מזהב ממנו מעט לכל בני המבוי
83 להשתתף בו, ומערב בו עליהן; ואף על פי שלא הפרישו,
84 ולא יחדו [את חלק העירוב], אלא הרי הוא מערב באוצר
85 - הרי זה שתוף.
86 **ד.** חצר שיש לה שני פתחים לשני מבואות - אם נשתתפה
87 עם אחד מהן בלבד - נאסרה במבוי השני, ואינה מוציאה
88 ומכניסה בו, לפיכך, אם נזה אחד בשתוף לכל בני המבוי,
89 ושתף עליהם - צריך להודיע לאנשי חצר זו; שאינן
90 משתתפין אלא מדעתן, שאינה זכות להם - שמא במבוי
91 השני רוצים להשתתף, לא בזה.
92 **ה.** אשתו של אדם מערבת לו שלא מדעתו - והוא שלא
93 יאסר על שכניו; אבל אם אוסר - אינה מערבת עליו ולא
94 משתתפת עליו אלא מדעתו. כיצד אוסר? כגון שאמר:
95 'איני מערב עמכם', או 'איני משתתף עמכם'.
96

1 **יח.** בור שבחדר - אם היה מלא פרות טבליים [לא
2 מעושרים] שאסור לטלטלן בשבת, וכיוצא בהן - הרי הוא
3 וחלתו [שפתו], כסלע או תל שבחדר: אם היה גבוה עשרה
4 סמוך למרפסת, הרי הוא נחשב עם המרפסת; אבל אם היה
5 מלא מים - אין בני חצר ולא בני מרפסת מכניסין ממנו
6 לבתים, עד שייערבו.
7 **יט.** שתי חצרות זו לפני זו, ואנשי הפנימית יוצאין
8 ונכנסין ועוברין על החיצונה - ערבה הפנימית ולא ערבה
9 החיצונה, הפנימית מתרת [לטלטל בחצרה] והחיצונה
10 אסורה [מפני הפנימית שמהלכין בה]; ערבה החיצונה ולא
11 ערבה הפנימית, שתייהן אסורות - הפנימית מפני שלא
12 ערבה, והחיצונה מפני אלו שלא ערבו שעוברין עליהן.
13 ערבה זו לעצמה וזו לעצמה - זו מתרת בפני עצמה, וזו
14 מתרת בפני עצמה; אבל אין מטלטלין מזו לזו.
15 **כ.** שכח אחד מן החיצונה ולא ערב, הפנימית בהתרה
16 עומדת; שכח אחד מן בני הפנימית ולא ערב עמהן, אף
17 החיצונה אסורה - מפני אלו בני הפנימית שלא עלה להם
18 ערוב, שהן עוברין עליהן.
19 **כא.** עשו שתייהן ערוב אחד - אם הניחיהו בחיצונה, ושכח
20 אחד מהן ולא ערב, בין שהיה מבני החיצונה, בין מבני
21 הפנימית - שתייהן אסורות, עד שיבטל להן [רשותן]; שהרי
22 בארנו, שמבטלין מחצר לחצר. ואם הניחו ערובן בפנימית,
23 ושכח אחד מבני החיצונה ולא ערב - חיצונה אסורה,
24 ופנימית מתרת במקומה [שהיא כרשות נפרדת]; שכח אחד
25 מבני הפנימית ולא ערב - שתייהן אסורות, עד שיבטל להן.
26 **כב.** היה אחד דר בחצר זו ואחד דר בחצר זו - אינן צריכין
27 לערב, אלא כל אחד מהן משתמש בכל חצרו; ואם היה
28 גוי בפנימית - אף על פי שהוא אחד - הרי הוא כרבים,
29 ואוסר על החיצונה, עד שייערבו מקומו.
30 **כג.** שלש חצרות הפתוחות זו לזו [וגם לרשות הרבים],
31 ורבים בכל חצר מהן - ערבו שתיים החיצונות עם
32 האמצעית - היא מתרת עמהן, והן מתרות עמה, ושתיים
33 החיצונות אסורות זו עם זו, עד שייעשו שלשתן ערוב אחד
34 [שלש חצרות זו לפני זו]; היה בכל חצר מהן [דייר] אחד
35 - אף על פי שרבים [השני והשלישי] דורסין בחיצונה - אינן
36 צריכין לערב, שכל אחד מהן מתר במקומו. היו שנים
37 בפנימית - הואיל והן אסורין במקומן עד שייערבו - הרי
38 הן אסורין על היחידים שבאמצעית ושבחיצונה, עד
39 שייערבו שנים שבפנימית. זה הכלל: רגל האסורה במקומה,
40 אוסרת שלא במקומה; ורגל המתרת במקומה, אינה אוסרת
41 שלא במקומה מפני שעוברת עליהן.
42 **כד.** שתי כצצטריות [מרפסות] זו למעלה מזו, שהן למעלה
43 מן המים - אף על פי שעשת כל אחת מהן מחיצה גבוהה
44 עשרה טפחים יורדת מכל אחת ואחת - אם היו שתי
45 הגצצטריות בתוך עשרה טפחים, הרי אלו אסורין למלאת,
46 עד שייערבו שתייהן ערוב אחד, מפני שהן כגצצטרה אחת.
47 ואם היה בין העליונה והתחתונה יותר על עשרה טפחים,
48 וערבה זו לעצמה וזו לעצמה - שתייהן מתרות למלאת.

מקפידין על פרוסתן [שאוכלים אחד מפתו של השני], סומכין
 על השתוף בשבת הראשונה בלבד; ואין מתירין להן דבר
 זה, אלא מדיח [שלא תשתכח תורת ערוב].
 טו. מבוי שלא נשתתפו בו - אם ערכו חצרות עם הבתים,
 אין מטלטלין בו [- במבוי] אלא בארבע אמות ככרמלית [-]
 רשות הרבים מדרבנן; מאחר שערכו חצרות עם הבתים,
 נעשה המבוי כאלו אין פתוח לו אלא בתים בלבד בלא
 חצרות, ולפיכך אין מטלטלין בכלו. ואם לא ערכו אנשי
 החצרות - מטלטלין בכלו בלי ששבתו [שהיו בכניסת
 השבת] בתוכו, כחצר שלא ערכו בה.
 טז. גוי או צדוקי השרוי בחצר שבמבוי, דינו עם בני המבוי
 כדינו עם בני החצר - ששוכרים מן הגוי או מאחד מבני
 ביתו ורשותו שבמבוי, או מבטל להם הצדוקי; ואם היה
 במבוי גוי וישראל אחד, אינו צריך שתוף. ודין ישראל אחד,
 ודין רבים שהם סומכין על שלחן אחד - דין אחד הוא.
 יז. גוי שהיה דר במבוי - אם יש לו בחצרו פתח אחד
 לבקעה [שטח ללא מחיצות], אינו אוסר על בני המבוי;
 ואפלו היה פתח קטן ארבעה על ארבעה, ואף על פי
 שמוציא גמלים וקרונות דרך הפתח שבמבוי - אינו אוסר
 עליהן; שאין דעתו אלא על פתח המיוחד לו, שהוא
 לבקעה. וכן אם היה פתוח לקרפף [חצר גדולה בלי בית]
 שהוא יתר על בית סאתים - הרי זה כפתוח לבקעה, ואינו
 אוסר עליהן; היה בית סאתים או פחות - אינו סומך עליו,
 ואוסר עליהן עד שישכרו ממנו.
 יח. מבוי שצדו אחד גוים וצדו אחד ישראלים, והיו
 חלונות פתוחים מחצר לחצר של ישראל, וערכו בלן דרך
 חלונות, ואף על פי שנעשו כאנשי בית אחד, ומתירין
 להוציא ולהכניס דרך חלונות - הרי אלו אסורין להשתמש
 במבוי דרך פתחים, עד שישכרו מן הגוים; שאין רבים
 נעשים כיהיד במקום גוי.
 יט. כיצד משתתפין במדינה [עיר]? כל חצר וחצר מערבת
 לעצמה, שלא לשבח התינוקות; ואחר כך משתתפין כל
 אנשי המדינה, בדרך שמשתתפין במבוי. ואם היתה
 המדינה קנן ליהיד, אפלו נעשת של רבים, משתתפין בלן
 שתוף אחד, ויטלטלו בכל המדינה; וכן אם היתה של
 רבים, ויש לה פתח אחד - משתתפין בלן שתוף אחד.
 כ. אכל אם היתה של רבים, ויש לה שני פתחים שהעם
 נכנסין בזה ויוצאין בזה - אפלו נעשת של [נמכרה ל] יהיד,
 אין מערבין את בלה, אלא מניחין ממנה מקום אחד, אפלו
 בית אחד בחצר אחת, ומשתתפין השאר. ויהיו אלו
 המשתתפין בלן מתירין בכל המדינה, חוץ מאותו מקום
 ששריו; ויהיו אותן הנשארין מתירין במקומן בשתוף
 שעושין לעצמן, אם היו המשארין רבים - ואסורין לטלטל
 בשאר כל המדינה.
 כא. ודבר זה משום דבר, כדי שידעו שהערוך התיר
 להן לטלטל במדינה זו שרבים בוקעין [הולכין] בה - שהרי
 המקום שנשאר ולא נשתתף עמה, אין מטלטלין בו אלא
 אלו לעצמן ואלו לעצמן.

ו. נשתתפו אנשי חצר זו עם אחד משני המבואות - אם
 במין [סוג מאכל] אחד נשתתפו, אפלו בלה אותו המין -
 הרי זה עושה שתוף אחר ומזכה להן, ואינו צריך להודיעם
 פעם שניה. ואם בשני מינין נשתתפו, ונתמעט האכל -
 מוסיף ומזכה, ואינו צריך להודיע; ואם בלו - מזכה להם,
 וצריך להודיעם. נתוספו שכנים בחצר זו - מזכה להם,
 וצריך להודיעם.
 ז. נשתתפה חצר זו עם בני מבוי זה מפתח זה, ועם בני
 המבוי השני מן הפתח האחר - מתרת עם שניהן, והן
 מתירין עמה; ושני המבואות אסורין זה עם זה. לא ערבה
 עם אחד מהן, אוסרת על שניהן.
 ח. היתה חצר זו רגילה בפתח אחד, והפתח השני אינה
 רגילה בו - זה שרגילה להכנס ולצאת בו, אוסר; ושאנינה
 רגילה בו, אינו אוסר. ערבה עם מבוי שאנינה רגילה בו -
 התר המבוי האחר לעצמו, ואינו צריך לערב עמה.
 ט. ערכו בני המבוי שהיא רגילה בו לעצמן, והיא לא
 ערבה עמו, ולא עם המבוי האחר שאנינה רגילה בו, וגם
 לא ערכו בני המבוי שאנינה רגילה בו - דוחין [מחשיבים]
 אותה אצל זה המבוי שאנינה רגילה בו, מפני שלא ערב;
 הואיל והיא לא ערבה והוא לא ערב - דוחין אותה אצלו,
 כדי שלא תאסר על מבוי זה [שרגילה בו] - שערב לעצמו.
 י. חצר שיש לה פתח למבוי, ופתח אחר לבקעה [שטח ללא
 מחיצות] או לקרפף [חצר גדולה בלי בית] יתר מבית סאתים
 [- מאה אמה על חמישים] - הואיל ואסור לטלטל מחצר לאותו
 קרפף, אינו סומך אלא על פתח של מבוי; לפיכך אוסר על
 בני המבוי, עד שישתתף עמה. אכל אם היה הקרפף בית
 סאתים או פחות, אינו אוסר על בני המבוי; שעל הפתח
 המיוחד לו סומך, הואיל ומתר לטלטל בכל הקרפף.
 יא. אחד מבני מבוי שהלך לשבות במבוי אחר, אינו אוסר
 עליהן; וכן אחד מבני מבוי שכנה מצבה [עמוד] רחבה
 ארבעה טפחים על פתחו, אינו אוסר עליהן - שהרי הפריש
 עצמו מהן, וחלק רשותו.
 יב. אנשי מבוי שנשתתפו מקצתן, ושכחו מקצתן ולא
 נשתתפו - מבטלין רשותן לאלו שנשתתפו, ודינם לענן
 בטול רשות, כדין אנשי חצר ששכח אחד מהן או שנים
 ולא ערכו; וכבר אמרנו, שכל אדם עם אנשי ביתו הסמוכין
 על שלחנו, כאיש אחד הן חשיבין, בין לערובי חצרות, בין
 לשתופי מבואות.
 יג. מבוי שערכו כל חצרות שבו כל חצר וחצר בפני
 עצמה, ואחר כך נשתתפו בלן במבוי - שכח אחד מבני
 חצר ולא ערב עם בני חצרו, לא הפסיד כלום; שהרי בלן
 נשתתפו [ב'שיתוף מבואות], ועל השתוף סומכין [לטלטל];
 ולא הצריכו לערב בחצרות עם השתוף, אלא שלא לשבח
 התינוקות - והרי ערכו בחצרות. אכל אם שכח אחד מבני
 המבוי ולא נשתתף - אסורין במבוי, ומתירין כל בני חצר
 לטלטל בחצרון; שהמבוי לחצרות, כחצר לבתים [- שמתירין
 לטלטל בחצרותיהן].
 יד. נשתתפו במבוי, ושכחו בלן לערב בחצרות - אם אין

נָתַן עֲרוּבוֹ בַּמְקוֹמוֹת הַמְצֻטְרָפִין לַעֲרִי שְׁמוּדֵינִי הַתַּחֲנוּם חוּץ
מִהֶן, הָרִי זֶה כְּנוֹתְנוּ בַּתּוֹף הָעִיר. נָתַן עֲרוּבוֹ חוּץ לַתַּחֲנוּם,
אֵינוֹ עָרוֹב.
ו. אֵין מְעָרְבִין עָרוֹבֵי תַּחֲנוּמִין, אֲלֵא לְדַבֵּר מִצְוָה - כְּגוֹן
שֶׁהִיא רוֹצֶה לִלְבֹּץ לְבֵית הָאֵבֶל, אוֹ לְמִשְׁתֵּה שֶׁל נְשׂוֹאִין, אוֹ
לְהַקְבִּיל פָּנֵי רֵבּוֹ אוֹ חֲבֵירוֹ שֶׁבֶּא מִן הַדֶּרֶךְ, וְכִיּוֹצֵא בָּאֵלוֹ;
אוֹ מִפְּנֵי הִרְאָה - כְּגוֹן שֶׁהִיא רוֹצֶה לְכַרֵּחַ מִן הַגּוֹיִם, אוֹ מִן
הַלְסָטִים, וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה. וְאִם עָרַב שְׁלֹא לְאַחַד מִכָּל אֵלוֹ, אֲלֵא
לְדַבְּרֵי הָרְשׁוֹת - הָרִי זֶה עָרוֹב.
ז. כָּל [מִזְוֵן] שֶׁמִּשְׁתַּתְּפִין בּוֹ [בְּשִׁיתוּפֵי מְבוֹאוֹת - גִּס] מְעָרְבִין בּוֹ
עָרוֹבֵי תַּחֲנוּמִין; וְכָל שֶׁאֵין מִשְׁתַּתְּפִין בּוֹ, אֵין מְעָרְבִין בּוֹ עָרוֹבֵי
תַּחֲנוּמִין. וְכִמָּה שֶׁעוֹר עָרוֹבֵי תַּחֲנוּמִין? מִזְוֵן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת לְכָל
אֶחָד וְאֶחָד; וְאִם הִיא לְפֶתֶן [- תְּבַשִּׁיל שֶׁנֶּאֱכַל עִם לֶחֶם] - כְּרִי
לְאֵכָל בּוֹ [עִם הַלֶּחֶם] שְׁתֵּי סְעוּדוֹת, כִּמּוֹ הַשְּׁתוּף.
ח. וְצָרִיף שִׁיחָא הוּא וְעָרוֹבוֹ בַּמְקוֹם אֶחָד, כְּדִי שִׁיחָהּ
אֶפְשָׁר לוֹ לְאֵכָלוֹ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת. לְפִיכָף, אִם נִתְּכֹן לְשִׁבְתָּ
בְּרִשׁוֹת הָרִבִּים, וְהִנֵּית עָרוֹבוֹ בְּרִשׁוֹת הַיְּחִיד, אוֹ בְּרִשׁוֹת
הַיְּחִיד, וְהִנֵּית עָרוֹבוֹ בְּרִשׁוֹת הָרִבִּים - אֵינוֹ עָרוֹב; שְׂאִי
אֶפְשָׁר לוֹ לְהוֹצִיא מִרִּשְׁוֹת הַיְּחִיד לְרִשְׁוֹת הָרִבִּים בֵּין
הַשְּׁמָשׁוֹת, אֲלֵא בַּעֲבָרָה.
ט. אֲבָל אִם נִתְּכֹן לְשִׁבְתָּ בְּרִשְׁוֹת הַיְּחִיד אוֹ בְּרִשְׁוֹת הָרִבִּים,
וְהִנֵּית עָרוֹבוֹ בְּכַרְמְלִית, אוֹ שֶׁנִּתְּכֹן לְשִׁבְתָּ בְּכַרְמְלִית [רִשׁוֹת
הָרִבִּים מְדַבְּרָנָן], וְהִנֵּית עָרוֹבוֹ בְּרִשְׁוֹת הַיְּחִיד אוֹ בְּרִשְׁוֹת
הָרִבִּים - הָרִי זֶה עָרוֹב; שֶׁבִּשְׁעַת קִנְיַת הָעָרוֹב, שֶׁהוּא בֵּין
הַשְּׁמָשׁוֹת, מִתָּר לְהוֹצִיא וּלְהַכְנִיס מִכָּל אַחַת מִשְׁתֵּי הָרִשְׁוֹת
לְכַרְמְלִית לְדַבֵּר מִצְוָה - שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁהוּא מְדַבְּרִי סוֹפְרִים [-
חֲכָמִים], לֹא גִזְרִי עָלָיו בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת בַּמְקוֹם מִצְוָה אוֹ
בִּשְׁעַת הַדִּחָק.
י. נִתְּנוּ בַּמִּגְדָּל, וְנִעַל וְאֶבֶד הַמִּפְתָּח - אִם יָכוֹל לְהוֹצִיא
בְּלֹא עֲשִׂית מְלָאכָה [אִסּוּרָה], הָרִי זֶה עָרוֹב; שְׂאִין אִסּוּר
לַעֲשׂוֹת בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת בַּמְקוֹם מִצְוָה, אֲלֵא מְלָאכָה. נִתְּנוּ
בְּרֹאשׁ הַקֶּנֶה אוֹ הַקֶּנֶס הַצּוֹמְחִין מִן הָעָרֶץ, אֵינוֹ עָרוֹב -
גִּזְרָה שְׂמָא יִתְלַשׁ; וְאִם הָיוּ תְּלוּשִׁין וְנִעְוָצִין, הָרִי זֶה עָרוֹב.
יא. כָּל הַמְּנִית עָרוֹבוֹ, יֵשׁ לוֹ בַּמְקוֹם עָרוֹבוֹ אֲרָבַע אֲמוֹת
[שֶׁהִם כַּחֲצֹר]. לְפִיכָף, הַמְּנִית עָרוֹבֵי תַּחֲנוּמִין שְׁלֹו בְּסוֹף
הַתַּחֲנוּם, וְנִתְּגַלְגַּל הָעָרוֹב וְיִצֵּא חוּץ לַתַּחֲנוּם בַּתּוֹף שְׁתֵּי אֲמוֹת
- הָרִי זֶה עָרוֹב, וְכֵאלוֹ לֹא יִצֵּא מִמְּקוֹמוֹ. וְאִם יִצֵּא חוּץ
לְשְׁתֵּי אֲמוֹת - אֵינוֹ עָרוֹב, שֶׁהָרִי נִעְשֶׂה חוּץ לַתַּחֲנוּם. וְהַמְּנִית
עָרוֹבוֹ חוּץ לַתַּחֲנוּם - אֵינוֹ עָרוֹב, מִפְּנֵי שְׂאִינוֹ יָכוֹל לְהִגִּיעַ
אֶל עָרוֹבוֹ.
יב. נִתְּגַלְגַּל הָעָרוֹב וְיִצֵּא שְׁתֵּי אֲמוֹת חוּץ לַתַּחֲנוּם, אוֹ אֶבֶד,
אוֹ נִשְׂרָף, אוֹ שֶׁהִיא תְּרוּמָה וְנִטְמָא - מִבְּעוֹד יוֹם, אֵינוֹ עָרוֹב;
מִשְׁחָשְׁכָה, הָרִי זֶה עָרוֹב; שֶׁקִּנְיַת [- מִיּוֹשׁ] הָעָרוֹב, בֵּין
הַשְּׁמָשׁוֹת. וְאִם סָפֵק, הָרִי זֶה עָרוֹב - שֶׁסָּפֵק הָעָרוֹב, כָּשֶׁר;
לְפִיכָף, אִם נֶאֱכַל הָעָרוֹב בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, הָרִי זֶה עָרוֹב.
יג. אֲמָרוּ לוֹ שְׁנֵים: 'צֵא וְעָרַב עֲלֵינוּ', אֶחָד עָרַב עָלָיו
מִבְּעוֹד יוֹם, וְאֶחָד עָרַב עָלָיו בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת - זֶה שֶׁעָרַב עָלָיו
מִבְּעוֹד יוֹם, נֶאֱכַל עָרוֹבוֹ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, וְזֶה שֶׁעָרַב עָלָיו בֵּין

כב. מְדִינָה שֶׁל רִבִּים שִׁישׁ לָהּ פֶּתַח אֶחָד, וְסָלַם [לְחוֹמָה]
בַּמְקוֹם אֶחָד - מְעָרְבִין אֶת כָּלָהּ, וְאֵינָה צָרִיכָה שִׁיּוֹר [-
לְהַשְׁאִיר בֵּית בְּלֹא עָרוֹב לְהִיכָר]; שְׂאִין הַסָּלַם שֶׁבַּחֻמָּה
חָשׁוּב כִּפְתָּח. הַבָּתִּים שֶׁמְּנִיחִין אוֹתָן שִׁיּוֹר - אֵף עַל פִּי
שְׂאִינָן פְּתוּחִין לַעֲרִי, אֲלֵא אֲחוּרֵיהֶן לַעֲרִי וּפְנֵיהֶם לַחוּץ -
עוֹשִׂין אוֹתָן שִׁיּוֹר, וּמְעָרְבִין אֶת הַשָּׂאָר.
כג. הַמְּזוֹפָה בַּשְּׁתוּף לְבָנֵי הַמְּדִינָה - אִם עָרְבוּ כָּלָן עָרוֹב
אֶחָד - אֵינוֹ צָרִיף לְהוֹדִיעֵן, שֶׁזִּכְרוֹת הִיא לָהֶן; וְדִין מִי
שֶׁשָּׂכַח וְלֹא נִשְׁתַּתֵּף עִם בְּנֵי הַמְּדִינָה, אוֹ מִי שֶׁהִלָּךְ לְשִׁבְתָּ
בְּעִיר אַחֶרֶת, אוֹ גּוֹי שֶׁהִיא עֲמָהֶן בַּמְּדִינָה - דִּין הַכֹּל, כְּדִינָם
בַּחֲצֹר וּמְבוֹי.
כד. מְדִינָה שֶׁנִּשְׁתַּתְּפוּ כָּל יוֹשְׁבֵיהָ חוּץ מִמְּבוֹי אֶחָד, הָרִי זֶה
אוֹסֵר עַל כָּלָן; וְאִם כְּנוּ מִצְבָּה עַל פֶּתַח הַמְּבוֹי, אֵינוֹ אוֹסֵר
עָלֵיהֶן. לְפִיכָף אֵין מְעָרְבִין מְדִינָה לְחֻצָּאִין - אֲלֵא אוֹ כָּלָהּ,
אוֹ מְבוֹי מְבוֹי; וּבּוֹנֶה כָּל מְבוֹי מִצְבָּה עַל פֶּתָחוֹ, אִם רָצָה
לְחַלֵּק רִשְׁוֹתָיו מִהֶן - כְּדִי שְׁלֹא יֵאָסֵר עַל שָׂאָר הַמְּבוֹאוֹת.

יום שבת קודש ל' סיון ה'תש"ע

הלכות ערובין פרק ו

א. מִי שִׁיּוֹצֵא מִן הַמְּדִינָה [עִיר] בְּעָרַב שִׁבְתָּ, וְהִנֵּית מִזְוֵן שְׁתֵּי
סְעוּדוֹת רְחוֹק מִן הַמְּדִינָה בַּתּוֹף הַתַּחֲנוּם [שֶׁל הָעִיר], וְקָבַע
[בִּכְךָ אֵת] שִׁבְתָּתוֹ [- מִקְוֹמוֹ] שֶׁם - אֵף עַל פִּי שֶׁחֲזַר לְמְדִינָה
וְלָן בְּבִיתוֹ, נִחְשָׁב אוֹתוֹ כְּאֵלוֹ שִׁבְתָּ בַּמְקוֹם שֶׁהִנֵּית בּוֹ שְׁתֵּי
הַסְּעוּדוֹת; וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא 'עָרוֹבֵי תַּחֲנוּמִין'.
ב. וַיֵּשׁ לוֹ [- בְּרִשְׁוֹתוֹ] לְהִלָּךְ מִמְּקוֹם עָרוֹבוֹ לְמִתָּר, אֲלֵפִים
אֲמָה לְכָל רוּחַ. לְפִיכָף, כִּשְׁהוּא מִהִלָּךְ מִמְּקוֹם עָרוֹבוֹ לְמִתָּר
אֲלֵפִים אֲמָה כְּגֹדֶה הַמְּדִינָה, אֵינוֹ מִהִלָּךְ בַּמְּדִינָה אֲלֵא עַד סוֹף
מִדְּתוֹ; וְאִם הִיתָה הַמְּדִינָה מְבֻלְעַת בַּתּוֹף מִדְּתוֹ - תִּחְשָׁב
הַמְּדִינָה כְּלָה כְּאֲרָבַע אֲמוֹת, וַיִּשְׁלִים מִדְּתוֹ חוּצָה לָהּ.
ג. כִּיּוֹצֵא? הָרִי שֶׁהִנֵּית אֶת עָרוֹבוֹ בְּרַחוּק אֶלְף אֲמָה מִבֵּיתוֹ
שֶׁבַּמְּדִינָה לְרוּחַ מְזֻרָח, נִמְצָא מִהִלָּךְ לְמִתָּר מִמְּקוֹם עָרוֹבוֹ
אֲלֵפִים אֲמָה לְמִזְרָח, וּמִהִלָּךְ מִמְּקוֹם עָרוֹבוֹ אֲלֵפִים אֲמָה
לְמַעֲרָב - אֶלְף שָׁמֹן הָעָרוֹב עַד בֵּיתוֹ, וְאֶלְף אֲמָה מִבֵּיתוֹ
בַּתּוֹף הַמְּדִינָה, וְאֵינוֹ מִהִלָּךְ בַּמְּדִינָה, אֲלֵא עַד סוֹף הָאֶלְף.
הִיא מִבֵּיתוֹ עַד סוֹף הַמְּדִינָה פָּחוֹת מֵאֶלְף אֲפִלוּ אֲמָה אַחַת,
שֶׁנִּמְצָאָתָה מִדְּתוֹ כָּלֹת חוּץ לְמְדִינָה - תִּחְשָׁב הַמְּדִינָה כְּלָה
כְּאֲרָבַע אֲמוֹת, וְיִהְיֶה חוּצָה לָהּ תִּשְׁעָ מֵאוֹת שִׁשָּׁה וְתִשְׁעִים
אֲמָה תִּשְׁלוּם הָאֲלֵפִים.
ד. לְפִיכָף, אִם הִנֵּית עָרוֹבוֹ בְּרַחוּק אֲלֵפִים מִבֵּיתוֹ שֶׁבַּמְּדִינָה,
הַפְּסִיד אֶת כָּל הַמְּדִינָה כְּלָה; וְנִמְצָא מִהִלָּךְ מִבֵּיתוֹ עַד עָרוֹבוֹ
אֲלֵפִים אֲמָה, וּמִעָרוֹבוֹ אֲלֵפִים עַד בֵּיתוֹ, וְאֵינוֹ מִהִלָּךְ מִבֵּיתוֹ
בַּמְּדִינָה לְרוּחַ מְעָרַב אֲפִלוּ אֲמָה אַחַת. הַמְּנִית עָרוֹבוֹ בְּרִשְׁוֹת
יְחִיד - אֲפִלוּ הִיתָה מְדִינָה גְּדוּלָה כְּנִינָה, וְאֲפִלוּ עִיר חֲרֻבָה,
אוֹ מְעָרָה הָרְאוּיָה לְדִיּוּרִין [לְמַגּוּרִים] - מִהִלָּךְ אֶת כָּלָה וְחוּצָה
לָהּ אֲלֵפִים אֲמָה לְכָל רוּחַ.
ה. הַמְּנִית עָרוֹבוֹ בַּתּוֹף הַמְּדִינָה שֶׁשָּׂכַח בָּהּ, לֹא עֲשֶׂה כְּלוּם;
וְאֵין מוֹדִידִין לוֹ מִמְּקוֹם עָרוֹבוֹ, אֲלֵא הָרִי הוּא כְּבָנֵי הַמְּדִינָה
כָּלָן, שִׁישׁ לָהֶן אֲלֵפִים אֲמָה לְכָל רוּחַ חוּץ לְמְדִינָה. וְכֵן אִם

לפיקד, אם ערב עליהן וערבו לעצמן, יוצאין בשל רבן. אבל
אינו מערב לא על ידי בנו ובתו הגדולים, ולא על ידי עבדו
ושפחתו העברים, ולא על ידי אשתו - אלא מדעתו, ואף על
פי שהן אוכלין אצלו על שלחנו, ואם ערב עליהן, ושמעו
ושתקו ולא מחו - יוצאין בערבו; ערב על כל אחד מהן,
וערבו הן לעצמן - אין לה מחאה גדולה מזו, ויוצאין בערוב
עצמן. קטן בן שש שנים או פחות - יוצא בערוב אמו, ואין
צריך להניח עליו מזון שתי סעודות לעצמו.

כב. הרוצה לשלח ערובו ביד אחר להניחו לו במקום שהוא
רוצה לקבץ שבייתו שם, הרשות בידו. וכשהוא משלחו,
אינו משלחו ביד חרש שוטה וקטן, ולא ביד מי שאינו
מוזה במצות ערוב; ואם שלח, אינו ערוב. ואם שלחו ביד
אחד מאלו הפסולין להוליכו לאדם בשר, כדי שיוליכו
הפשוט ויניחו במקום הערוב - הרי זה בשר, ואפלו שלחו
על הקוף או על הפיל; והוא, שיהיה עומד מרחוק, עד
שיראה זה הפסול או הבהמה שהגיעו אצל הפשוט, שאמר
לו להוליך את הערוב. וכן רבים שנסתתפו בערובי תחומין,
ורצו לשלח ערובן ביד אחד - הרי אלו משלחין.

כג. אחד או רבים שאמרו לאחד: 'ערב עלינו, וערב
עליהם באי זה רוח שרצה - הרי זה ערוב, ויוצאין בו;
שהרי לא יחדו לו רוח. האומר לחברו: 'ערב עלי בתמרים'
וערב עליו בגרונות [תאנים יבשות], בגרונות' וערב עליו
בתמרים, אומר לו: 'הנח ערובי במגדל' והניחו בשוכה,
'בשוכה', והניחו במגדל, 'בבית' והניחו בצליה, 'בצליה'
והניחו בבית - אינו ערוב; אבל אם אמר לו: 'ערב עלי'
סתם, וערב עליו - בין בתמרים בין בגרונות, בין בבית
בין בצליה - הרי זה ערוב.

כד. כשם שמכריזין על ערובי חצרות ושתופי מבואות, כך
מכריז על ערובי תחומין; ואומר: 'בזה הערוב יהיה מתר
לי להלך במקום זה אלפים אמה לכל רוח'. ואם היה אחד
מערב על ידי רבים, אומר: 'בזה הערוב יהיה מתר לפלוני
ופלוני', או 'לבני מקום פלוני', או 'לבני עיר זו, להלך
מקום זה אלפים אמה לכל רוח'.

הלכות ערובין פרק ז

א. מי שיצא מערב שבת חוץ למדינה [עיר], ועמד במקום
בתוך התחום או בסופו, ואמר: 'שבייתתי במקום זה', וחרו
לעירו ולן שם - יש לו להלך למחר מאותו מקום, אלפים
אמה לכל רוח. וזה הוא עקר ערובי תחומין, לערב בגלגלי;
ולא אמרו לערב בהנחת מזון שתי סעודות בלבד במקום,
אף על פי שלא יצא ולא עמד שם, אלא להקל על העשיר,
שלא יצא אלא לשלח ערובו ביד אחר ויניחנו לו.

ב. וכן אם נתפנו לקבץ שבייתו במקום ידוע אצלו, כגון
אילן או בית או גדר שהוא מכיר מקומו, ויש בינו ובינו
כשחששקה אלפים אמה או פחות, והחזיק בדרך והלך כדי
שיגיע לאותו מקום [לפני כניסת שבת] ויקנה בו שבייתה -
אף על פי שלא הגיע ולא עמד שם, אלא החזירו חברו
ללון אצלו, או שחזר מעצמו ללון, או נתעכב - יש לו

השמשות, נאכל ערובו משחשקה - שניהם קנו ערוב; שבין
השמשות ספק הוא, וספק הערוב בשר. ואף על פי כן, ספק
חשקה ספק לא חשקה - אין מערבין ערובי תחומין
לכתחלה; ואם ערב, הרי זה ערוב.

יד. נפל על הערוב גל [אבנים] מבעוד יום - אם יכול
להוציאו בלא עשית מלאכה, הרי זה בשר, לפי שמותר
להוציאו בין השמשות, שהיא שעת קניית הערוב; ואם נפל
עליו גל משחשקה - הרי זה ערוב, ואף על פי שאי אפשר
להוציאו אלא בעשית מלאכה. ספק מבעוד יום נפל, או
משחשקה - הרי זה בשר, שספק הערוב בשר.

טו. אבל אם ערב בתרומה שהיא ספק טמאה - אינו ערוב,
שאין סעודה הראויה [לאכילה]; וכן אם היו לפניו שתי
כפרות של תרומה, אחת שהורה ואחת טמאה, ואינו יודע
אי זו היא משתייהן, ואמר: 'ערובי בטהורה בכל מקום
שהוא' - אינו ערוב, שאין כאן סעודה הראויה לאכילה.
טז. אומר: 'כפר זו היום חל ולמחר קדש', וערב בה -
ערובו ערוב, שבין השמשות צדין לא נתקדשה ודאי,
וראויה היתה מבעוד יום; אבל אם אמר: 'היום קדש
ולמחר חל' - אין מערבין בה, שאינה ראויה עד שתתקדש.
וכן אם הפריש תרומה, והתנה עליה שלא תהיה תרומה עד
שתתקדש - אין מערבין בה, שהרי היא טבל כל בין
השמשות, וצריך שתהיה סעודה ראויה מבעוד יום.

יז. הנותן ערובו בבית הקברות - אינו ערוב; לפי שבית
הקברות אסור בהנחה, וכיון שרוצה בקיום הערוב שם אחר
קנייה, הרי נהנה בו. נתנו בבית הפרס [שדה שטמא מספק] - הרי
זה ערוב, ואפלו היה כהן; מפני שיכול לנגס שם במגדל
הפורח, או שינפח [על העפר לצורך בדיקת טומאה] והולך.

יח. רבים שרצו להשתתף בערובי תחומין - מקבצין בלן
ערובן שתי סעודות לכל אחד ואחד, ומניחין אותו בכלי
אחד במקום שירצו. ואם עשה אחד ערוב על ידי בלן -
צריך לזכות להן על ידי אחר [שיקנה הסעודות עבור כולם],
וצריך להודיעם; שאין מערבין לו לאדם ערובי תחומין
אלא לדעתו, שמא אינו רוצה לערב באותה הרוח שרצה
זה בה. ואם הודיעו מבעוד יום - אף על פי שלא רצה אלא
משתחשף, הרי זה ערוב; ואם לא הודיעו עד שחששקה -
אינו יוצא בו, שאין מערבין משתחשף.

יט. כל הזוכה [הראוי שיזכר על ידו] בערובי חצרות, מזבין
על ידו בערובי תחומין; וכל מי שאין מזבין על ידו ערובי
חצרות, אין מזבין על ידו ערובי תחומין.

כ. נותן אדם מזה לבעל הבית, כדי שיקח לו פת ויערב לו
בה ערובי תחומין. אבל אם נתן לחנני, או לנחתום, ואמר
לו: 'זכה לי במזה זו' - אינו ערוב; ואם אמר לו: 'ערב עלי
במזה זו' - הרי זה לוקח בה פת או אכל מן האכלין, ומערב
עליו. ואם נתן לו פלי, ואמר לו: 'תן לי בזה אכל, וזכה לי
בו' - הרי זה לוקח אכל, ומערב עליו בו.

כא. מערב אדם ערובי תחומין על ידי בנו ובתו הקטנים, ועל
ידי עבדו ושפחתו הפנענים, בין מדעתו, בין שלא מדעתו;

ערוּב - שְׁהָרִי הוּא בֶּא בְּדֶרֶךְ, וְנִתְכַּנֵּן לַשַּׁבָּת שֶׁם, וְהַחֲזִיק
בְּדֶרֶךְ; לִפְיֶכָּה יֵשׁ לוֹ לְמַחֵר לְהֵלֵךְ לְאוֹתוֹ מְקוֹם, וְלְהֵלֵךְ
מִמֶּנּוּ אֶלְפִים אֲמָה לְכָל רוּחַ.

ט. זֶה שְׁאֵמְרָנוּ, שְׁצָרִיךְ הַקּוֹנֶה שְׁבִיתָה בְּרוּחֹק מְקוֹם
שְׁיִחְזִיק בְּדֶרֶךְ, לֹא שְׂנֵאָא וְיֵלֵךְ בְּשָׂדֶה, אֲלֵא אֶפְלוּ יָרֵד מִן
הַעֲלִיָּה [נ- עלית הגג] לִילָף לְאוֹתוֹ מְקוֹם, וְקָדָם שְׂנֵאָא מִפְּתַח
הַחֲצֵר הַחֲזִירוּ חֲבֵרוֹ - הָרִי זֶה הַחֲזִיק, וְקָנָה שְׁבִיתָה. וְכֵן כָּל
הַקּוֹנֶה שְׁבִיתָה בְּרוּחֹק מְקוֹם, אֵינוֹ צָרִיךְ לומר 'שְׁבִיתָתִי
בְּמִקוֹם פְּלוֹנִי', אֲלֵא כִּינֹן שְׁגָמַר בְּלָבוֹ וְהַחֲזִיק בְּדֶרֶךְ כָּל
שָׁהוּא, קָנָה שֶׁם שְׁבִיתָה; וְאֵין צָרִיךְ לומר, מִי שְׂנֵאָא בְּרַגְלִיו
וְעָמַד בְּמִקוֹם שְׁקָנָה בּוֹ שְׁבִיתָה, שְׂאֵינוֹ צָרִיךְ לומר כְּלוּם,
אֲלֵא כִּינֹן שְׁגָמַר בְּלָבוֹ, קָנָה.

י. הַתְּלִמְדִין שֶׁהוֹלְכִין וְאוֹכְלִין בְּלִילִי שַׁבָּת בְּשָׂדוֹת
וּבְכַרְמִים, אֲצֵל בְּעָלֵי הַבָּתִּים שֶׁפֶתֶן מְצוּיָה לְעוֹבְרֵי דְרָכִים
הַבָּאִים שֶׁם, וּבָאִים וְלֹנִים בְּבֵית הַמְּדֻרָּשׁ - מְהַלְכִין אֶלְפִים
אֲמָה לְכָל רוּחַ מִבֵּית הַמְּדֻרָּשׁ, לֹא מִמְּקוֹם הָאֲכִילָה; שְׂאֵלוֹ
מִצָּאוֹ סְעוּדָתָן בְּבֵית הַמְּדֻרָּשׁ, לֹא הֵיוּ יוֹצְאִין לְשָׂדֶה; וְאֵין
דַּעֲתָן סוּמְכָת לְדִירָה, אֲלֵא עַל בֵּית מְדֻרָּשָׁם.

הַלְכוֹת עֲרוּבִין פֶּרֶק ח

א. אֵין מְנִיחִין שְׁנֵי עֲרוּבִין, אֶחָד בְּמִזְרַח וְאֶחָד בְּמַעֲרָב, כְּדִי
שִׁיְהַלֵּךְ בְּמִקְצַת הַיּוֹם עַל אֶחָד מִשְׁנֵי הָעֲרוּבִין, וּבִשְׁעָר הַיּוֹם
עַל הָעֲרוּב הַשֵּׁנִי - שְׂאֵין מְעַרְבִין שְׁנֵי עֲרוּבִין לַיּוֹם אֶחָד.
טָעָה וְעָרַב לִשְׁתֵּי רוּחוֹת, כְּמִדְּמָה הוּא [נ- מפני שחשב]
שֶׁמְעַרְבִין לִשְׁתֵּי רוּחוֹת, אוֹ שְׂאֵמַר לְשָׁנִים: 'צָאוּ וְעָרְבוּ
עָלַי', אֶחָד עָרַב עָלָיו לְצִפּוֹן וְאֶחָד עָרַב עָלָיו לְדָרוֹם - מְהַלֵּךְ
כְּרַגְלֵי שְׁנֵיהֶם.

ב. כִּיצַד מְהַלֵּךְ כְּרַגְלֵי שְׁנֵיהֶן? שְׂאֵינוֹ יָכוֹל לְהֵלֵךְ, אֲלֵא
בְּמִקוֹם שִׁישׁ לְשִׁנְיָהּ לְהֵלֵךְ בּוֹ; נִתֵּן הָאֶחָד עֲרוּבֹה בְּרוּחֹק
אֶלֶף אֲמָה לְרוּחַ מְזֻרָּח, וְהַנִּיחַ הַשֵּׁנִי מִהֵן עֲרוּבֹה בְּרוּחֹק חֲמִשׁ
מֵאוֹת אֲמָה לְרוּחַ מַעֲרָב - אֵין זֶה שְׁעָרָבוֹ עָלָיו מְהַלֵּךְ
בְּמַעֲרָב אֲלֵא אֶלֶף אֲמָה, כְּרַגְלֵי מִי שְׁעָרָב עָלָיו בְּמִזְרַח, וְלֹא
יְהַלֵּךְ בְּמִזְרַח אֲלֵא אֶלֶף וְחֲמִשׁ מֵאוֹת, כְּרַגְלֵי מִי שְׁעָרָב עָלָיו
בְּמַעֲרָב. לִפְיֶכָּה, אִם עָרַב אוֹ עָרְבוּ עָלָיו שְׁנֵי עֲרוּבִין אֵלוֹ,
אֶחָד בְּרוּחֹק אֶלְפִים לְמִזְרַח, וְאֶחָד בְּרוּחֹק אֶלְפִים לְמַעֲרָב -
הָרִי זֶה לֹא יִזְוֶה מִמְּקוֹמוֹ.

ג. מְעָרַב אָדָם שְׁנֵי עֲרוּבִין בְּשְׁתֵּי רוּחוֹת, וּמִתְנֶה וְאוֹמֵר:
'אִם אֵרַע לִי דָּבָר מִצָּדָה אוֹ נִלְחָצְתִּי [לברוח מהגוים] לְמַחֵר
וְנִצְרַכְתִּי לְרוּחַ זֶה, זֶה הָעֲרוּב הוּא שְׂאֵנִי סוּמָךְ עָלָיו,
וְהָעֲרוּב שֶׁבְּרוּחַ הַשֵּׁנִית אֵינוֹ כְּלוּם; וְאִם נִצְרַכְתִּי לְרוּחַ זֶה
הַשֵּׁנִית, זֶה הָעֲרוּב הוּא שְׂאֵנִי סוּמָךְ עָלָיו, וְשֶׁבְּרוּחַ
הָרִאשׁוֹנָה אֵינוֹ כְּלוּם; וְאִם נִצְרַכְתִּי לִשְׁתֵּי הָרוּחוֹת, יֵשׁ לִי
לְסוּמָךְ עַל אֵיזָה עָרוּב שְׂאֲרָצָה, וְלֹאִיזָה שְׂאֲרָצָה אֲלֵךְ; וְאִם
לֹא אֵרַע לִי דָּבָר, וְלֹא נִצְרַכְתִּי לְרוּחַ מִשְׁתֵּיהֶן - אֵין שְׁנֵי
הָעֲרוּבִין אֵלוֹ עָרוּב, וְאֵנִי סוּמָךְ עַל אֶחָד מִהֵן, אֲלֵא הָרִינִי
כְּכִנִּי עִירִי, שִׁישׁ לִי אֶלְפִים אֲמָה לְכָל רוּחַ מִחוּץ לְחוֹמָה'.
ד. כִּשֶּׁם שְׂאֵסוֹר לְצִאת חוּץ לְתַחוּם בְּשַׁבָּת, כֵּן אֵסוֹר בָּיוֹם
טוֹב וּבְיוֹם הַכַּפּוּרִים; וְכִשֶּׁם שֶׁהַמוֹצֵיא מִרְשׁוֹת לְרְשׁוֹת

לְהֵלֵךְ עַד מְקוֹם שְׁנִתְכַּנֵּן לוֹ, וּמֵאוֹתוֹ מְקוֹם אֶלְפִים אֲמָה לְכָל
רוּחַ; שְׂפִינֹן שְׁגָמַר בְּלָבוֹ לְקַבֵּעַ שֶׁם שְׁבִיתָתוֹ, וְהַחֲזִיק בְּדֶרֶךְ,
נַעֲשֶׂה כְּמִי שְׁעָמַד שֶׁם, אוֹ שֶׁהֵנִיחַ עָרוּבוֹ שֶׁם.

ג. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּעִנִּי, שְׂאֵין מְטַרְיחִין אוֹתוֹ לְהֵנִיחַ
עָרוּב; אוֹ בְּדַחֲוִק, כְּגוֹן מִי שֶׁהָיָה בֶּא בְּדֶרֶךְ, וְהָיָה גֵּרָא שְׂמָא
תַּחֲשָׁךְ; וְהוּא, שְׂשִׁשָּׁאָר מִן הַיּוֹם כְּדִי שְׂנֵאָיֵעַ לְאוֹתוֹ מְקוֹם
שְׁקָנָה בּוֹ שְׁבִיתָה קָדָם שֶׁתַּחֲשָׁךְ, אִם רָץ בְּכָל כַּחוֹ, וְיִהְיֶה
כִּינֹן וּבִין אוֹתוֹ מְקוֹם כְּשֶׁתַּחֲשָׁךְ, אֶלְפִים אוֹ פָּחוֹת. אֲכָל אִם
לֹא הָיָה דַּחֲוִק וְלֹא עָנִי, אוֹ שְׂלֹא נִשָּׂאָר מִן הַיּוֹם כְּדִי שְׂנֵאָיֵעַ
אֶפְלוּ רָץ בְּכָל כַּחוֹ, אוֹ שֶׁהָיָה בֵּין הַמְּקוֹם שְׁנִתְכַּנֵּן לַשַּׁבָּת
בּוֹ וּבֵין הַמְּקוֹם שֶׁהוּא עוֹמֵד בּוֹ כְּשֶׁתַּחֲשָׁכָה יִתֵּר מֵאֶלְפִים
אֲמָה, אוֹ שְׂלֹא כִּינֹן הַמְּקוֹם שְׁקָנָה בּוֹ שְׁבִיתָה - הָרִי לֹא קָנָה
שְׁבִיתָה בְּרוּחֹק מְקוֹם, וְאֵין לוֹ אֲלֵא אֶלְפִים אֲמָה לְכָל רוּחַ
מִמְּקוֹם שֶׁהוּא עוֹמֵד בּוֹ כְּשֶׁתַּחֲשָׁכָה.

ד. מִי שְׁעָמַד מִבְּעוֹד יוֹם בְּרִשּׁוֹת הַיְּחִיד, וְקָנָה שֶׁם שְׁבִיתָה,
אוֹ שֶׁהָיָה בֶּא בְּדֶרֶךְ וְנִתְכַּנֵּן לַשַּׁבָּת בְּרִשּׁוֹת הַיְּחִיד הַיְּדוּעָה
אֲצִלוֹ, וְקַבֵּעַ שֶׁם שְׁבִיתָתוֹ - הָרִי זֶה מְהַלֵּךְ אֶת בְּלָה, וְחוּצָה
לָה אֶלְפִים אֲמָה לְכָל רוּחַ. וְאִם הָיְתָה רִשּׁוֹת הַיְּחִיד זֶה מְקוֹם
שְׂלֹא הִקְף לְדִירָה, אוֹ תֵּל, אוֹ נֶקֶע - אִם הָיָה בֵּה בֵּית סְאֲתִים
נִמְאָה אֲמָה עַל חֲמִישִׁים] אוֹ פָּחוֹת, מְהַלֵּךְ אֶת בְּלָה, וְחוּצָה
לָה אֶלְפִים אֲמָה לְכָל רוּחַ; וְאִם הָיְתָה יִתֵּר עַל בֵּית סְאֲתִים,
אֵין לוֹ בֵּה אֲלֵא אַרְבַּע אֲמוֹת, וְחוּצָה מִהֵן אֶלְפִים אֲמָה לְכָל
רוּחַ. וְכֵן אִם הֵנִיחַ עָרוּבוֹ בְּמִקוֹם שְׂלֹא הִקְף לְדִירָה.

ה. הַקּוֹנֶה [קוֹבֵעַ] שְׁבִיתָה בְּרוּחֹק מְקוֹם, וְלֹא סִים [צִיין]
מְקוֹם שְׁבִיתָתוֹ - לֹא קָנָה שְׁבִיתָה שֶׁם. כִּיצַד? הָיָה בֶּא
בְּדֶרֶךְ, וְאוֹמֵר: 'שְׁבִיתָתִי בְּשָׂדֶה פְּלוֹנִית', אוֹ 'בְּבִקְעָה
פְּלוֹנִית', אוֹ 'בְּרוּחֹק אֶלֶף אֲמָה', אוֹ 'אֶלְפִים מִמְּקוֹמִי זֶה' -
הָרִי זֶה לֹא קָנָה שְׁבִיתָה בְּרוּחֹק מְקוֹם; וְאֵין לוֹ אֲלֵא אֶלְפִים
אֲמָה לְכָל רוּחַ מִמְּקוֹם שֶׁהוּא עוֹמֵד בּוֹ כְּשֶׁתַּחֲשָׁכָה.

ו. אוֹמֵר: 'שְׁבִיתָתִי תַּחַת אֵילָן פְּלוֹנִי', אוֹ 'תַּחַת סֵלַע פְּלוֹנִית'
- אִם יֵשׁ תַּחַת אוֹתוֹ אֵילָן אוֹ אוֹתָהּ סֵלַע שְׁמוֹנָה אֲמוֹת אוֹ
יִתֵּר, לֹא קָנָה שְׁבִיתָה; שְׁהָרִי לֹא כִּינֹן מְקוֹם שְׁבִיתָתוֹ - שְׂאִם
כָּא לַשַּׁבָּת בְּאַרְבַּע אֲמוֹת אֵלוֹ, שְׂמָא בְּאַרְבַּע אֲמוֹת אֵלוֹ
הָאֲחֵרוֹת הוּא שְׁקָנָה שְׁבִיתָה.

ז. לִפְיֶכָּה, צָרִיךְ לְהִתְכַּנֵּן לַשַּׁבָּת בְּעֶקְרוֹ, אוֹ בְּאַרְבַּע אֲמוֹת
שְׁבִדְרוֹמוֹ, אוֹ שְׁבִצְפוֹנוֹ. וְאִם הָיָה תַּחֲתֵי פָּחוֹת מִשְׁמוֹנָה,
וְנִתְכַּנֵּן לַשַּׁבָּת תַּחֲתֵי - קָנָה; שְׁהָרִי אֵין שֶׁם שְׁעוֹר שְׁנֵי
מְקוֹמוֹת, וְהָרִי מְקַצֵּת מְקוֹמוֹ מִסִּים. הֵיוּ שְׁנַיִם בָּאִים
בְּדֶרֶךְ, אֶחָד מִהֵן מִפִּיר אֵילָן אוֹ גֵּדֵר אוֹ מְקוֹם שֶׁהוּא קוֹבֵעַ
בּוֹ שְׁבִיתָה, וְהַשֵּׁנִי אֵינוֹ מִפִּיר - זֶה שְׂאֵינוֹ מִפִּיר מוֹסֵר
שְׁבִיתָתוֹ לְמִפִּיר, וְהַמִּפִּיר מִתְכַּנֵּן לַשַּׁבָּת הוּא וְחֲבֵרוֹ בְּמִקוֹם
שֶׁהוּא מִפִּיר.

ח. אֲנָשִׁי הָעִיר שֶׁשָּׁלְחוּ אֶחָד מִהֵן הוֹלִיךְ לָהֶן עָרוּבִין
לְמִקוֹם יָדוּעַ [מְסוּיִם], וְהַחֲזִיק [הָיָה בְּעִיצוּמָה שֶׁל הַלִּיכָה]
בְּדֶרֶךְ, וְהַחֲזִירוּ חֲבֵרוֹ, וְלֹא הוֹלִיךְ עָרוּבִין - הֵן לֹא קָנּוּ
שְׁבִיתָה בְּאוֹתוֹ מְקוֹם, שְׁהָרִי לֹא הֵנִיחַ שֶׁם עָרוּבִין, וְאֵין לָהֶן
לְהֵלֵךְ מִמִּדְּנִיתָן, אֲלֵא אֶלְפִים אֲמָה לְכָל רוּחַ; וְהוּא קָנָה שֶׁם

1 בשבת חַיִּב, כִּף המוציא ביום הכפורים חַיִּב. אָכַל ביום
2 טוב, מִתֵּר להוציא מַשְׁוֹת לַחֲשׁוֹת. לִפְיָכָּה, מְעַרְבִין עֲרוּבֵי
3 חֲצֵרוֹת ומִשְׁתַּתְּפִין בְּמִבּוֹאוֹת לַיּוֹם הכפורים, כְּשֶׁבֶת;
4 ומְעַרְבִין עֲרוּבֵי תַּחֲוּמֵין לַיּוֹם הכפורים וְלַיָּמִים טוֹבִים, כְּדֶרֶךְ
5 שֶׁמְעַרְבִין לַשַּׁבָּת.

6 ה. יום טוב שֶׁחָל לַהֲיֹות סְמוּךְ לַשַּׁבָּת, בֵּין מִלְּפָנֶיהָ בֵּין
7 מִלְּאַחֲרֶיהָ, אוֹ שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל גְּלִיּוֹת - יֵשׁ לוֹ לַעֲרֹב
8 שְׁנֵי עֲרוּבִין לַשְּׁתֵי רוּחוֹת, וְסוּמָךְ עַל אֵי זֶה מִהֶן שִׁירָצָה
9 לַיּוֹם הָרִאשׁוֹן, וְעַל הָעֲרוּב שֶׁבְּרוּחַ הַשְּׁנִית לַיּוֹם הַשְּׁנִי; אוֹ
10 מְעַרֵב עֲרוּב אֶחָד לְרוּחַ אַחַת, וְסוּמָךְ עָלָיו לְאַחַד מִשְׁנֵי
11 יָמִים, וּבַיּוֹם הַשְּׁנִי יִהְיֶה כְּכֵני הָעִיר וְכֹאֲלוֹ לֹא עָשָׂה עֲרוּב,
12 וְיֵשׁ לוֹ אֲלֵפִים אֲמָה לְכָל רוּחַ. בְּמָה דְּכָרִים אֲמֹרִים? בְּשִׁנֵּי
13 יָמִים טוֹבִים שֶׁל גְּלִיּוֹת; אָכַל בְּשִׁנֵּי יָמִים טוֹבִים שֶׁל רֹאשׁ
14 הַשָּׁנָה, הָרִי הֵן כִּיּוֹם אֶחָד, וְאֵינוֹ מְעַרֵב לַשְּׁנֵי הַיָּמִים, אֲלֹא
15 לְרוּחַ אַחַת.

16 ו. וְכֵן מִתְּנֶה אָדָם עַל עֲרוּבוֹ, וְאוֹמֵר: 'עֲרוּבִי לַשַּׁבָּת זֶה, אָכַל
17 לֹא לַשַּׁבָּת אַחֲרָי; 'לַשַּׁבָּת אַחֲרָי, אָכַל לֹא לְזֹה', 'לַשַּׁבָּתוֹת,
18 לֹא לַיָּמִים טוֹבִים', 'לַיָּמִים טוֹבִים, לֹא לַשַּׁבָּתוֹת'.

19 ז. אָמַר לְחֻמְשָׁה: 'הָרִינִי מְעַרֵב עַל אֵיזָה מִכֶּם שֶׁאַרְצָה,
20 רְצִיתִי יִלְךְ, לֹא רְצִיתִי לֹא יִלְךְ' - אֵף עַל פִּי שֶׁרָצָה מִשְׁחָשְׁכָה
21 [- אַחֵר שֶׁחָל הָעֲרוּבוֹ, יִלְךְ; דְּבָר שֶׁהוּא מְדַבְּרִי סוֹפְרִים, יֵשׁ
22 בּוֹ בְּרָרָה [בסוף מתברר שמלכתחילה רצה לילך]. וְכֵן הִמְעַרֵב
23 לַשַּׁבָּתוֹת שֶׁל כָּל הַשָּׁנָה, וְאוֹמֵר: 'רְצִיתִי אֵלָּה, לֹא רְצִיתִי לֹא
24 אֵלָּה, אֲלֹא אֶהְיֶה כְּכֵני עִיר' - כָּל שַׁבָּת שִׁירָצָה יִלְךְ, אֵף עַל
25 פִּי שֶׁרָצָה מִשְׁתַּחֲשֵׁף.

26 ח. הִמְעַרֵב לַשְּׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל גְּלִיּוֹת, אוֹ לַשַּׁבָּת וַיּוֹם
27 טוֹב - אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא עֲרוּב אֶחָד לְרוּחַ אַחַת לַשְּׁנֵי הַיָּמִים
28 - צָרִיף שִׁיְהִיָּה הָעֲרוּב בְּמִקּוֹמוֹ מְצוּי בְּלִיל רֹאשׁוֹן וּבְלִיל
29 שְׁנִי, כָּל בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת. כִּיצַד הוּא עוֹשֶׂה? מוֹלִיכּוֹ בְּעֲרֹב יוֹם
30 טוֹב אוֹ בְּעֲרֹב שַׁבָּת, וּמַחֲשִׁיף עָלָיו, וְנוֹטֵלוֹ בְּיָדוֹ [מִפְּנֵי
31 הַגְּנוּבִים] וְכֹא לוֹ, אִם הָיָה לִיל יוֹם טוֹב [- שְׁמוֹתָהּ לְטַלְטַל];
32 וּלְמַחֵר מוֹלִיכּוֹ לְאוֹתוֹ מְקוֹם, וּמְנִיחוֹ שָׁם עַד שֶׁתַּחֲשֵׁף,
33 וְאוֹכְלוֹ אִם הָיָה לִיל שַׁבָּת, אוֹ מְבִיאֻ אִם הָיָה לִיל יוֹם טוֹב
34 - מְכַנֵּי שֶׁהֵן שְׁתֵּי קִדְשׁוֹת, וְאֵינָם כִּיּוֹם אֶחָד, כְּדִי שֶׁנֶּאֱמַר:
35 'מִלִּיל רֹאשׁוֹן קָנָה הָעֲרוּב לַשְּׁנֵי יָמִים'.

36 ט. נֶאֱכַל הָעֲרוּב בְּרֹאשׁוֹן - קָנָה הָעֲרוּב לְרֹאשׁוֹן, וְאֵין לוֹ
37 עֲרוּב לַשְּׁנִי; עֲרֵב בְּרִגְלָיו בְּרֹאשׁוֹן, צָרִיף לַעֲרֹב בְּרִגְלָיו בְּשִׁנֵּי,
38 וְהוּא שִׁילֵף וַיַּעֲמֵד בְּאוֹתוֹ מְקוֹם, וַיַּחֲשֹׁב בְּלִבּוֹ שִׁיְקַנֶּה שָׁם
39 שְׁבִיתָהּ. עֲרֵב בְּפֶת בְּרֹאשׁוֹן - אִם רָצָה לַעֲרֹב בְּרִגְלָיו בְּשִׁנֵּי,

40 הָרִי זֶה עֲרוּב; וְאִם רָצָה לַעֲרֹב בְּפֶת, צָרִיף לַעֲרֹב בְּאוֹתָהּ
41 הַפֶּת עֲצָמָה שֶׁעֲרֵב בָּהּ בְּרֹאשׁוֹן.

42 י. יוֹם הַכַּפּוּרִים שֶׁחָל לַהֲיֹות עֲרֵב שַׁבָּת אוֹ לְאַחַר שַׁבָּת,
43 בְּזִמָּן שֶׁמְקַדְּשִׁין [את הַחוּדֶשׁ] עַל [9] הָרִאשִׁי [- עֲדוּת רֵאִיִּית
44 מוֹלַד הַלְּבָנָה] - יִרְאֶה לִי שֶׁהֵן כִּיּוֹם אֶחָד, וְקִדְּשָׁה אַחַת הֵן.
45 יא. זֶה שֶׁאֲמַרְנוּ שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְאַדָּם לַעֲרֹב שְׁנֵי עֲרוּבִין בְּשִׁתִּי
46 רוּחוֹת לַשְּׁנֵי הַיָּמִים, וְהוּא שִׁיְהִיָּה אֲפָשָׁר לוֹ לְהִגִּיעַ לְכָל
47 אֶחָד מִשְׁנֵי הָעֲרוּבִין בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן; אָכַל אִם אֵי אֲפָשָׁר לוֹ
48 לְהִגִּיעַ לַעֲרוּב שֶׁל יוֹם הַשְּׁנִי בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן, אֵין עֲרוּב הַשְּׁנִי
49 עֲרוּב - שֶׁהָעֲרוּב מִצְּוֹתוֹ שִׁיְהִיָּה בְּסַעֲוָדָה הָרִאשִׁיָּה מִבְּעוֹד
50 יוֹם, וְזֶה הוּאִיל וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהִגִּיעַ לְזֶה הָעֲרוּב בַּיּוֹם
51 הָרִאשׁוֹן, הָרִי זֶה אֵינָה רִאשִׁיָּה מִבְּעוֹד יוֹם.

52 יב. כִּיצַד? הָרִי שֶׁהֵנִיחַ עֲרוּבוֹ בְּרַחוּק אֲלֵפִים אֲמָה מִבֵּיתוֹ
53 לְרוּחַ מְזֻרָח, וְסָמָךְ עָלָיו לַיּוֹם רִאשׁוֹן, וְהֵנִיחַ עֲרוּב שְׁנִי
54 בְּרַחוּק אֲמָה אַחַת אוֹ מָאָה אוֹ אֵלֶף בְּרוּחַ מְעַרֵב, וְסָמָךְ עָלָיו
55 לַיּוֹם שְׁנִי - אֵין זֶה הַשְּׁנִי עֲרוּב, שֶׁהָרִי בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן אֵין זֶה
56 הָעֲרוּב הַשְּׁנִי רִאשִׁי לוֹ מִבְּעוֹד יוֹם, לְפִי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהִגִּיעַ
57 אֵלָיו, שֶׁהָרִי לֹא נִשְׁאַר לוֹ בְּרוּחַ מְעַרֵב כָּלוּם.

58 יג. אָכַל אִם הֵנִיחַ עֲרוּבוֹ בְּרַחוּק אֵלֶף וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת אֲמָה
59 מִבֵּיתוֹ בְּרוּחַ מְזֻרָח, וְסָמָךְ עָלָיו לַיּוֹם רִאשׁוֹן, וְהֵנִיחַ עֲרוּב
60 שְׁנִי בְּרַחוּק מִבֵּיתוֹ לְרוּחַ מְעַרֵב בְּתוֹךְ חֲמֵשׁ מֵאוֹת אֲמָה, וְסָמָךְ
61 עָלָיו לַיּוֹם שְׁנִי - הָרִי זֶה עֲרוּב, שֶׁהָרִי אֲפָשָׁר לוֹ שִׁיְגִיעַ לוֹ
62 בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן.

63 יד. יוֹם טוֹב שֶׁחָל לַהֲיֹות בְּעֲרֹב שַׁבָּת, אֵינוֹ עוֹשֶׂה עֲרוּב
64 בַּיּוֹם טוֹב, לֹא עֲרוּבֵי חֲצֵרוֹת, וְלֹא עֲרוּבֵי תַּחֲוּמֵין - אֲלֹא
65 מְעַרֵב הוּא בַּיּוֹם חֲמִישִׁי שֶׁהוּא עֲרֵב יוֹם טוֹב. וְאִם חָלוֹ שְׁנֵי
66 יָמִים טוֹבִים שֶׁל גְּלִיּוֹת בְּחִמְשִׁי וְעֲרֵב שַׁבָּת, מְעַרֵב מִיּוֹם
67 רְבִיעִי עֲרוּבֵי תַּחֲוּמֵין וְעֲרוּבֵי חֲצֵרוֹת. וְאִם שָׁכַח וְלֹא עֲרֵב -
68 הָרִי זֶה מְעַרֵב עֲרוּבֵי חֲצֵרוֹת בְּחִמְשִׁי וּבְעֲרֹב שַׁבָּת, וּמִתְּנֶה;
69 אָכַל לֹא עֲרוּבֵי תַּחֲוּמֵין.

70 טו. כִּיצַד מִתְּנֶה? אוֹמֵר בְּחִמְשִׁי: 'אִם הַיּוֹם יוֹם טוֹב, אֵין
71 בְּדַבְּרֵי כָלוּם; וְאִם לֹא, הָרִי זֶה עֲרוּב'; וְלְמַחֵר חוֹזֵר וּמְעַרֵב
72 וְאוֹמֵר: 'אִם הַיּוֹם יוֹם טוֹב, כְּכֹר עֲרֻבְתִּי מֵאֲמָשׁ, וְאֵין בְּדַבְּרֵי
73 הַיּוֹם כָּלוּם; וְאִם אֲמָשׁ הָיָה יוֹם טוֹב, הָרִי זֶה עֲרוּב'. בְּמָה
74 דְּכָרִים אֲמֹרִים? בְּשִׁנֵּי יָמִים טוֹבִים שֶׁל גְּלִיּוֹת; אָכַל בְּשִׁנֵּי
75 יָמִים טוֹבִים שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, הָרִי הֵן כִּיּוֹם אֶחָד, וְאֵינוֹ
76 מְעַרֵב לְהֵן אֲלֹא מְעַרֵב יוֹם טוֹב.

77 בְּרִיף רַחֲמָנָא דְּסִינָן

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – ב"ד-ל' סיון ה'תש"ע

81 שְׁנֶאֱמַר: "אִישׁ אִישׁ מְזַרַע אֶהְרֶן, וְהוּא צְרוּעַ אוֹ זָב - בְּקִדְשִׁים
82 לֹא יֵאכַל"; אֵיזָה הוּא קִדְשׁ, שֶׁאוֹכְלִין אוֹתוֹ כָּל זֶרַע אֶהְרֶן,
83 זָכָרִים וְנִקְבּוֹת? הָרִי אוֹמֵר - תְּרוּמוֹת. אֲלֹא שֶׁהָאוֹכֵל תְּרוּמָה

יום ראשון כ"ד סיון ה'תש"ע

הַלְכוֹת תְּרוּמוֹת פָּרָק ז

80 א. כִּהֵן טָמֵא אֶסוּר לֶאֱכֹל תְּרוּמָה, בֵּין טָמֵא בֵּין טְהוֹרָה -

יב. העָרַל וְכָל הַטְּמֵאִים - אָף עַל פִּי שֶׁהָן אֲסוּרִין לֵאכֹל
 בְּתֵרוּמָה, וְנִשְׁתָּן וְעִבְדִּיהֶן אוֹכְלִין.
 יג. פָּצוּעַ דָּבָא וְכִרְוֹת שִׁפְכָה - הֵם וְעִבְדִּיהֶן אוֹכְלִין, וְנִשְׁתָּן
 לֹא יֵאכְלוּ. אִם לֹא יָדַע אֶת אֲשֶׁתוֹ מִשְׁנַעֲשֶׂה פָּצוּעַ דָּבָא
 וְכִרְוֹת שִׁפְכָה, הָרִי אֵלָיו יֵאכְלוּ. וְכֵן אִם נָשָׂא בַּת גָּרִים, הָרִי
 זֶה אוֹכְלָתָה.
 יד. פָּצוּעַ דָּבָא כֹּהֵן שֶׁקֹּדֶשׁ בַּת כֹּהֵן, אֵינָה אוֹכְלָתָה. סָרִיס
 חֲמָה [מְלִידָה], הוּא וְאִשְׁתּוֹ וְעִבְדֵּי אוֹכְלִין. אֲנִדְרוּגִינוֹס
 וְטַמְטוֹם - עִבְדִּיהֶן אוֹכְלִין, אָבֵל לֹא נִשְׁתָּתִּיחַ.
 טו. חֲרָשׁ שׁוֹטֵה וְקָטָן שֶׁקָּנוּ לָהֶם עֲבָדִים, אֵינָן אוֹכְלִין; אָבֵל
 אִם קָנוּ לָהֶם בֵּית דִּין, אוֹ אֶפִּיטְרוּפִין, אוֹ שֶׁנִּפְּלוּ לָהֶן בִּירְשָׁה
 - הָרִי אֵלָיו אוֹכְלִין.
 טז. אֲנִדְרוּגִינוֹס שֶׁנִּבְעַל לְפוֹסֵל מִן הַתְּרוּמָה, בֵּין דֶּרֶךְ
 זְכוּרוֹתוֹ בֵּין דֶּרֶךְ נִקְבוּתוֹ - נִפְסֵל מִלֵּאכֹל בְּתֵרוּמָה כְּנָשִׁים,
 וְאֵין עֲבָדֵי אוֹכְלִין. וְכֵן אִם נִבְעַל לְאֲנִדְרוּגִינוֹס אַחֵר שֶׁהוּא
 פּוֹסֵל בְּבִיאָתוֹ לְאִשָּׁה - נִפְסֵל, וְאֵינוֹ אוֹכֵל וְלֹא מֵאָכִיל
 עֲבָדֵיו; וְהוּא, שֶׁיִּבְעַל אוֹתוֹ דֶּרֶךְ נִקְבוּתוֹ; אָבֵל דֶּרֶךְ זְכוּרוֹתוֹ,
 אֵין זָכָר פּוֹסֵל זָכָר מִן הַכֹּהֲנָה.
 יז. עֶבֶד שֶׁל שְׁתֵּפִין, שֶׁהִיָּה אֶחָד מֵהֶם אֵינוֹ מֵאָכִיל - הָרִי
 זֶה הָעֶבֶד אֲסוּר לֵאכֹל. וְכָל הַמֵּאָכִיל בְּתֵרוּמָה, מֵאָכִיל בְּחֻזָּה
 וְשׁוֹק.
 יח. בַּת יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשְׁאָת לַכֹּהֵן, וְהִכְנִיסָה לוֹ בֵּין עֲבָדֵי מְלוֹךְ
 בֵּין עֲבָדֵי צֶאֱן בְּרֹזֶל - הָרִי אֵלָיו יֵאכְלוּ; וְכֵן עֲבָדֵי כֹהֵן שֶׁקָּנוּ
 עֲבָדִים, וְעִבְדֵי אֲשֶׁתוֹ שֶׁקָּנוּ עֲבָדִים - יֵאכְלוּ, שֶׁנֶּאֱמָר: "כִּי
 יִקְנֶה נָפֶשׁ קָנִין כִּסְפוֹ" - אֲפֹלוּ קָנִין הַקָּנִין אוֹכֵל, וְקָנִין
 הָאוֹכֵל מֵאָכִיל. וְקָנִין שֶׁאֵינוֹ אוֹכֵל, אֵינוֹ מֵאָכִיל אַחֲרֵיהֶם.
 יט. בַּת כֹּהֵן שֶׁנִּשְׁאָת לְיִשְׂרָאֵל, וְהִכְנִיסָה לוֹ בֵּין עֲבָדֵי מְלוֹךְ
 בֵּין עֲבָדֵי צֶאֱן בְּרֹזֶל - הָרִי אֵלָיו לֹא יֵאכְלוּ.
 כ. אֶלְמֶנָה לַכֹּהֵן גְּדוֹל, גְּרוּשָׁה וְחִלּוּצָה לַכֹּהֵן הַדְּיוּט, בֵּין
 כֹּהֲנֵת בֵּין יִשְׂרָאֵלִית, וְכֵן שָׂאָר חֲכָבִי לְאִוִּין, וְהִכְנִיסָה לוֹ
 עֲבָדֵי מְלוֹךְ וְעִבְדֵי צֶאֱן בְּרֹזֶל - עֲבָדֵי מְלוֹךְ לֹא יֵאכְלוּ, אָף
 עַל פִּי שֶׁהוּא חֲכָב בְּמִזְוֹנוֹתָם; וְעִבְדֵי צֶאֱן בְּרֹזֶל יֵאכְלוּ, מִפְּנֵי
 שֶׁהֵן שֶׁל בַּעַל. נָשָׂא שְׁנֵיָה [אִיסוּרֵי עֲרִיּוֹת מִדְּבַנּוּן] - הִיא
 אוֹכְלָתָה, וְעִבְדֵי מְלוֹךְ שֶׁלָּהּ לֹא יֵאכְלוּ.
 כא. כֹּהֲנֵת אֶלְמֶנָה שֶׁנִּתְאַרְסָה לַכֹּהֵן גְּדוֹל, אוֹ גְּרוּשָׁה לַכֹּהֵן
 הַדְּיוּט - הוּאִיל וְהֵן מִשְׁמֵרוֹת לְבִיאָה פְּסוּלָה שֶׁל תּוֹרָה, הָרִי
 אֵלָיו לֹא יֵאכְלוּ; וְכֵן אִם נִכְנְסוּ לַחֲפָה בְּלֹא אֲרוּסִין - אֵינָן
 אוֹכְלוֹת, שֶׁהַחֲפָה פּוֹסֶלֶת אוֹתָן מִלֵּאכֹל. נִתְאַלְמְנוּ אוֹ נִתְגָּרְשׁוּ
 מִן הָאֲרוּסִין, חֲזָרוּ לְהִכְשָׁרָן וְאוֹכְלוֹת; מִן הַנִּשְׁוֹאִין - לֹא
 יֵאכְלוּ, שֶׁכָּכֹר נִתְחַלְלוּ.
 כב. כֹּהֲנֵת שֶׁמֶת בַּעֲלָהּ כֹּהֵן, וְנִפְּלָה לִפְנֵי יָבָמִין שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן
 חֵלֶל - לֹא תֵאכְל, מִפְּנֵי זִקַּת הַחֵלֶל, וְאֲפֹלוּ עֲשֶׂה בָּהּ אֶחָד
 מִן הַכְּשָׁרִים מֵאֶמֶר [קִידוּשִׁין]; שֶׁאֵין הַמֵּאֲמָר קוֹנֶה בְּיָבָמָה
 קָנִין גָּמוּר.
 כג. כֹּהֵן שֶׁנָּתַן גִּט לִיבִמְתּוֹ הַכֹּהֲנֵת, שֶׁהִיא נֶאֱסָרָה עָלָיו,
 וְעָדִין זִקַּתָּה עָלֶיהָ - הָרִי זֶה אוֹכְלָתָה בְּתֵרוּמָה; מִפְּנֵי שֶׁהִיא
 מִשְׁמֵרֶת לְבִיאָה פְּסוּלָה שֶׁל דְּבָרֵיהֶם, שֶׁאֵין הֶגֶט פּוֹסֵל

טְהוֹרָה - חֲכָב מִיתָה בְּיַדֵּי שְׂמִים, וְלִפְיָכָף לֹקָה [שְׁחִיבִי מִיתָה
 בְּיַדֵּי שְׂמִים - לֹקִים], שֶׁנֶּאֱמָר: "וְשִׁמְרוּ אֶת מִשְׁמַרְתִּי, וְלֹא
 יִשְׂאוּ עָלָיו חֲטָא". וְטָמֵא שֶׁאֵכֵל תְּרוּמָה טָמְאָה - אָף עַל פִּי
 שֶׁהוּא בָּלֹא - אֵינוֹ לֹקָה, שֶׁהָרִי אֵינָה קֹדֶשׁ.
 ב. אֵין הַטְּמֵאִים אוֹכְלִין בְּתֵרוּמָה, עַד שֶׁיַּעֲרִיבוּ שְׂמִשְׁן וְיַצְאוּ
 שְׁלִשָּׁה כּוֹכָבִים בִּינוּזִיִּים, וְזֶה הָעֵת כִּמּוֹ שְׁלִישׁ שָׁעָה אַחֵר
 שֶׁקִּיעַת הַחֲמָה, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְכָא הַשְּׁמֶשׁ, וְטָהָר", עַד שֶׁיִּטְהַר
 הָרָקִיעַ מִן הָאוֹר; וְאַחֵר יֵאכֵל מִן הַקֹּדֶשִׁים.
 ג. כֹּהֵן טְהוֹר שֶׁאֵכֵל תְּרוּמָה טָמְאָה - אֵינוֹ לֹקָה, מִפְּנֵי
 שֶׁהוּא בַּעֲשָׂה, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְאַחֵר יֵאכֵל מִן הַקֹּדֶשִׁים" - מִדְּבַר
 שֶׁהוּא בִקְדָּשָׁתוֹ, הוּא שִׁיֵּאכֵל כְּשִׁיטָה; אָבֵל דְּבַר טָמֵא, לֹא
 יֵאכֵל אָף עַל פִּי שֶׁטָּהָר. וְלֹא הִבָּא מִכָּלל עֲשָׂה, עֲשֶׂה הוּא.
 ד. מִי שֶׁהִיָּה אוֹכֵל בְּתֵרוּמָה, וְהָרָגִישׁ שֶׁנִּזְדַּעְזְעוּ אַבְרִיו
 לְהוֹצִיא שְׂכֶבֶת זָרַע - אוֹחֵז בְּאִמָּה, וּבּוֹלַע אֶת הַתְּרוּמָה.
 ה. הַשּׁוֹטֵה וְהַחֲרָשׁ, מִטְבִּילִין אוֹתָן וּמֵאֲכִילִין אוֹתָן תְּרוּמָה
 אַחֵר שֶׁיַּעֲרִיבוּ שְׂמִשְׁן. וּמִשְׁמֵרִין אוֹתָן, שֶׁלֹּא יִישְׁנוּ אַחֵר
 הַטְּבִילָה; שֶׁאִם יִישְׁנוּ - טְמֵאִים, אֲלֹא אִם בֶּן עֶשְׂרִי לָהֶם כִּיס
 שֶׁל נְחֹשֶׁת [הַמוֹצֵמֶת לֵאבִירָם וּמֵאֲפֹשֶׁר מֵעֶקֶב וּבְדִיקָה], שֶׁמֵּא
 יִרְאֶה קָרִי.
 ו. רוֹכְבֵי גְמָלִים - אֲסוּרִין לֵאכֹל בְּתֵרוּמָה, עַד שֶׁיִּטְבְּלוּ
 וְיַעֲרִיבוּ שְׂמִשְׁן; שֶׁהֵן בְּחֻזַּת טָמְאָה, מִפְּנֵי חֲמוּם. הָרִיכִבָּה
 עַל עוֹר הַגָּמֶל, מוֹצִיא טָפָה שֶׁל שְׂכֶבֶת זָרַע.
 ז. הַמִּשְׁמֵשֶׁת מִטָּה - אִם לֹא נִתְהַפְּכָה בְּשַׁעַת תְּשִׁמִּישׁ
 - טוֹבֵלָתָה, וְאוֹכְלָתָה בְּתֵרוּמָה לְעֶרֶב; וְאִם נִתְהַפְּכָה בְּשַׁעַת
 תְּשִׁמִּישׁ - הָרִי זֶה אֲסוּרָה לֵאכֹל בְּתֵרוּמָה כָּל שְׁלִשָּׁה יָמִים,
 שֶׁאִי אֶפְשָׁר לָהּ שֶׁלֹּא תִפְּלֹט וְתִהְיֶה טָמְאָה, כִּמּוֹ שֶׁיִּתְבָּאָר
 בַּמְקוֹמוֹ.
 ח. תְּרוּמַת חוּצָה לְאֶרֶץ - הוּאִיל וְעִקְרָה מִדְּבָרֵיהֶם - אֵינָה
 אֲסוּרָה בְּאֲכִילָה, אֲלֹא לַכֹּהֵן שֶׁטְמָאָה יוֹצֵאָה עָלָיו מִגּוּפוֹ,
 וְהֵן: בַּעֲלֵי קְרָאִין, וְזִבִּין, וְזִבּוֹת, וְנִדּוֹת, וְיִילָדוֹת. וְכֵלָן
 שֶׁטְבְּלוּ - מִתְרִין לֵאכְלָהּ, אָף עַל פִּי שֶׁלֹּא הָעֲרִיבוּ שְׂמִשׁ.
 אָבֵל טְמֵאִי מִזֶּע טְמֵאוֹת - בֵּין שֶׁנִּגַּע בְּמַת שְׂאִי אֶפְשָׁר לָנוּ
 הַיּוֹם לְטָהָר מִמֶּנּוּ, בֵּין שֶׁנִּגַּע בְּשָׂרָה - אֵינוֹ צָרִיף לְטָבֵל
 לְתֵרוּמַת חוּצָה לְאֶרֶץ.
 ט. לִפְיָכָף, כֹּהֵן שֶׁעָדִין לֹא רָאָה קָרִי, וְקִטְנָה שֶׁעָדִין לֹא רָאָה
 דָּם נִדָּה - אוֹכְלִין אוֹתָהּ תָּמִיד בְּלֹא בְדִיקָה, שֶׁחֻזַּקְתָּן שֶׁלֹּא
 יִצָּאָה טְמָאָה עָדִין עָלֶיהָ. וְהַמְצָרַע, הָרִי הוּא כְּמִי שֶׁטְמָאָה
 יוֹצֵאָה עָלָיו מִגּוּפוֹ; וְהוּא, שֶׁיִּטְמָא אוֹתוֹ כֹּהֵן מִיָּחָס; אָבֵל
 קֹדֶם שֶׁיִּטְמָאוּ הַכֹּהֵן, טְהוֹר הוּא.
 י. כֹּהֵן עָרַל, אֲסוּר לֵאכֹל בְּתֵרוּמָה מִדֵּין תּוֹרָה - שֶׁהָרִי נֶאֱמָר
 "תּוֹשֵׁב וְשִׁכִּיר" בְּתֵרוּמָה, וְנֶאֱמָר "תּוֹשֵׁב וְשִׁכִּיר" בְּפֶסֶח; מֵה
 תּוֹשֵׁב וְשִׁכִּיר הָאֲמוּר בְּפֶסֶח, עָרַל אֲסוּר בּוֹ - אָף תּוֹשֵׁב וְשִׁכִּיר
 הָאֲמוּר בְּתֵרוּמָה, עָרַל אֲסוּר בָּהּ. וְאִם אָבֵל, לֹקָה מִן הַתּוֹרָה.
 מְשׁוּף - מִתֵּר לֵאכֹל בְּתֵרוּמָה, וְאָף עַל פִּי שֶׁנִּתְרָאָה כְּעָרַל;
 וּמִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, שִׁמּוּל פֶּעַם שְׁנֵיָה, עַד שֶׁיִּתְרָאָה מֵהוּל.
 יא. וְהַנּוֹלֵד מֵהוּל, אוֹכֵל בְּתֵרוּמָה; וְהַטְּמֵאִים אֵינוֹ אוֹכֵל,
 מִפְּנֵי שֶׁהוּא סָפֵק עָרַל. וְאֲנִדְרוּגִינוֹס, מֵל וְאוֹכֵל.

1 היבמה אלא מדבריהם. וכן כהנת חלוצה או שניה
2 שנתארסה לכהן, אוכלת. כהן הדיט שגשא אילוגית [אשה
3 שאינה יכולה ללדת], הרי זו אוכלת בתרומה.

יום שני כ"ה סיון ה'תש"ע

הלכות תרומות פרק ח

6 א. העבר, והיבם, והארוסין, והחרש, וכן תשע שנים ויום
7 אחד - פוסלין, ולא מאכילין.

8 ב. העבר כיצד? בת ישראל המעברת מכהן, לא תאכל
9 בשביל העבר; ובת כהן המעברת מישראל, אסורה לאכל
10 מפני העבר - שנאמר: "ושבה אל בית אביה כנעניה",
11 פרט למעברת.

12 ג. בת כהן שפא עליה ישראל - אין חוששין לה שפא
13 נהעברה, אלא טובלת ואוכלת לערב. היתה נשואה
14 לישראל, ומת בעלה - טובלת ואוכלת בתרומה לערב, עד
15 ארבעים יום; ואם הכר עברה - הרי זו מקלקלת למפרע,
16 עד ארבעים יום; שכל הארבעים אינו עבר, אלא מים
17 בעולם הוא חשוב.

18 ד. בת ישראל שגשגת לכהן, ומת והניחה מעברת - לא
19 יאכלו עבדיה בתרומה בשביל העבר; שהילוד הוא
20 שמאכיל, ושאינו ילוד אינו מאכיל. לפיכך, אם היה העבר
21 חלל - אינו פוסל העבדים, אלא אוכלין בגלל אחיו
22 הפשרים, עד שילוד זה החלל, ונאסרו העבדים מלאכל.
23 ה. היבם כיצד? בת ישראל הזקוקה ליבם כהן - לא תאכל,
24 שנאמר: "וכהן, פי יקנה נפש", וזה עדין לא קנה אותה; ובת
25 כהן הזקוקה לישראל - אסורה מפני יבמה, שנאמר: "ושבה
26 אל בית אביה כנעניה", פרט לשומרת יבם.

27 ו. יבם כהן שפא על יבמתו באנס, או בשגגה, או שהערה
28 בה ולא גמר - אף על פי שקנה אותה, כמו שבארנו בהלכות
29 יבום, אינו מאכילה בתרומה; עד שיבעל בעילה גמורה
30 ברצון. במה דברים אמורים? בשנתאלמנה מן הארוסין;
31 אבל מן הנשואין - הואיל והיתה אוכלת, תאכל בביאה זו.
32 ז. הארוסין כיצד? בת כהן שנתארסה לישראל - אסורה
33 לאכל, שהרי יש לו בה קנן; ובת ישראל שנתארסה לכהן -
34 לא תאכל עד שתכנס לחפה, שפא תאכל לבני בית אביה,
35 כמו שבארנו.

36 ח. ישראל שפאמר לכהנת: 'הרי את מקדשת לי לאחר
37 שלשים יום' - הרי זו אוכלת בתרומה כל השלשים, שעדין
38 לא נתארסה; ואם אמר לה: 'הרי את מקדשת לי מעכשו
39 לאחר שלשים יום' - הרי זה אסורה לאכל מיד. וכן בשאר
40 כל התנאים פיוצא בזה.

41 ט. החרש כיצד? כהנת שגשגת לחרש ישראל - לא תאכל,
42 שהרי קונה בתקנת חכמים שתקנו לו נשואין. ובת ישראל
43 שגשגת לכהן חרש - לא תאכל; שאינו קונה מן התורה,
44 שאינו בן דעת.

45 י. נתארסה לכהן פקח, ולא הספיק לכנסה עד שנתחרש -
46 אינה אוכלת; מת, ונפלה לפני יבם חרש, ויבמה - אינה
47 אוכלת. אבל אם נשאה כשהוא פקח, ונתחרש - הרי זו

אוכלת; מת, ונפלה ליבם חרש, ויבמה - הרי זו אוכלת,
49 הואיל והיתה אוכלת בתחלה. ואשת חרש שילדה ממנו, הרי
50 זו אוכלת בשביל בנה.

51 יא. בן תשע שנים ויום אחד כיצד? מי שנבעלה לאסור
52 לה, והוא בן תשע שנים ויום אחד - הואיל וביאתו ביאה,
53 נפסלה מן הכהנה ואסורה מלאכל, מפני שנעשת זונה או
54 חללה כמו שבארנו, אפלו היה שחוף [שאינו מתקשה].
55 ובת ישראל, אפלו נשאת לכהן בן תשע שנים ויום אחד
56 - אף על פי שביאתו ביאה - אינה אוכלת בשביל הקטן,
57 לפי שאינו קונה עד שיגדיל. ספק שהוא בן תשע שנים
58 ויום אחד, ספק שאינו, נשאת לכן שלש עשרה שנה ויום
59 אחד, ספק שהביא שתי שערות ספק שלא הביא - הרי
60 זו אסורה לאכל.

61 יב. כל אלו שאין מאכילין בתרומה של תורה, כן אין
62 מאכילין בתרומה של דבריהם - גזרה, שפא יאכילו
63 בשל תורה.

64 יג. ואלו לא פוסלין, ולא מאכילין: האונס, והמפתה,
65 והשוטה שגשגת אשה; אלא אם בן היתה אסורה לה, שהן
66 פוסלין אותה בביאתן, מפני שנעשת זונה או חללה, כמו
67 שבארנו.

68 יד. מי שגשגת לכהן שוטה, או שאנס אותה או פתה אותה
69 כהן, וילדה - אוכלת בשביל בנה. ואף על פי שהדבר ספק,
70 הואיל ושלל בקדושין היא, שפא מאחר עברה - הרי הולד
71 בחזקת זה שפא עליה; והוא, שלא יצא עליה קול עם אחר,
72 אלא הכל מרגיזין אחריה בזה הפה. וכן כהנת שפא עליה
73 שוטה ישראל, או שאנסה או פתה אותה, ונתעברה - אינה
74 אוכלת, מפני העבר; נחתמה העבר, הרי זו תאכל.

75 טו. אשת איש שבאו לה עדי קנוי ועדי סתירה - הרי זו
76 אסורה לאכל בתרומה, עד שתשתה מי המרים; מפני שהיא
77 ספק זונה. מת בעלה קדם שישקנה, או שהיתה מן הנשים
78 שאינן שוות ולא נוטלות כתובה - הרי זו אסורה לאכל
79 בתרומה לעולם. וכל אשת כהן שפאמר: 'טמאה אני' - הרי
80 זו אסורה לאכל בתרומה.

81 טז. קטנה בת ישראל שגשגת לכהן שלא מדעת אביה, בין
82 בפני אביה בין שלא בפניו - אף על פי שקדשה אביה,
83 אינה אוכלת בתרומה; שאם מכה, תעשה זרה למפרע; וזה
84 שרואה ושותק - כופס הוא, לפי שגשגת שלא לדעתו.

יום שלישי כ"ו סיון ה'תש"ע

הלכות תרומות פרק ט

87 א. האשה אוכלת בתרומה עד שיגיע גט לידה, או ליד
88 שילוחה שעשת לקבלה; וכל שהיא ספק גרושה, הרי זו לא
89 תאכל. האשה שעשת שליח לקבל לה גטה, אסורה לאכל
90 בתרומה מיד; ואם אמרה לו: 'קבל לי גטי במקום פלוני'
91 - אינה אסורה עד שיגיע שליח לאותו מקום. שלחה שליח
92 להבאת גטה, אוכלת בתרומה עד שיגיע גט לידה. האומר
93 לאשתו: 'הרי זה גטך שעה אחת קדם למיתתי' - אסורה
94 לאכל בתרומה מיד.

יָדַע שֶׁהָיָא תְּרוּמָה, וְשֶׁהוּא מְזַהֵר עָלֶיהָ, אָכַל לֹא יָדַע
אִם חֵיב עָלֶיהָ מִיתָה, אִם לֹא - הָרִי זֶה שְׁגָגָה, וּמִשְׁלָם
קֶרֶן וְחֹמֶשׁ.

ב. אֶחָד הָאוֹכֵל דָּבָר שֶׁדָּרְכּוֹ לֶאֱכֹל, וְאֶחָד הַשּׁוֹתֶה דָּבָר
שֶׁדָּרְכּוֹ לְשׁוֹת, וְאֶחָד הַסֹּף דָּבָר שֶׁדָּרְכּוֹ לְסוֹף - שֶׁנֶּאֱמַר:
”וְלֹא יַחַלְלוּ אֶת קִדְשִׁי בְּנִי יִשְׂרָאֵל”, לְרַבּוֹת אֶת הַסֹּף. וְאֶחָד
הָאוֹכֵל תְּרוּמָה טְמֵאָה בְּשִׁגְגָה וְאֶחָד הָאוֹכֵל טְהוֹרָה, מִשְׁלָם
קֶרֶן וְחֹמֶשׁ. וְאִינוּ חֵיב חֹמֶשׁ, עַד שִׁיאֲכַל כְּזִית - שֶׁנֶּאֱמַר:
”כִּי יֹאכַל קִדְשׁ בְּשִׁגְגָה”, וְאִין אֲכִילָה פְחוּתָה מְכֻזֶּזֶת; וְכִשֵּׁם
שֶׁאֲכִילַת תְּרוּמָה בְּכֻזֶּזֶת, כִּף שְׁתִּיתָה בְּכֻזֶּזֶת.

ג. אָכַל וְחָזַר וְאָכַל, שְׁתֵּה וְחָזַר וְשָׁתָה - אִם יֵשׁ מִתְחַלֵּת
אֲכִילָה רִאשׁוֹנָה עַד סוֹף אֲכִילָה אַחֲרֹנָה כְּדִי אֲכִילַת פָּרֶס,
וּמִתְחַלֵּת שְׁתִּיתָה רִאשׁוֹנָה עַד סוֹף שְׁתִּיתָה אַחֲרֹנָה כְּדִי שְׁתִּיתַת
רְבִיעִית - הָרִי אֵלּוּ מִצְוֹתָיו לְכֻזֶּזֶת.

ד. הַתְּרוּמָה וְתְרוּמַת מַעֲשֵׂר, בֵּין שֵׁל דְּמָאֵי בֵּין שֵׁל וְדָאֵי,
וְהַחֲלָה, וְהַכְּבוֹרִים - כֻּלָּן מִצְוֹתָיו לְכֻזֶּזֶת, לְחֵיב עָלֵיהֶן
מִיתָה וְחֹמֶשׁ; שֶׁכֵּלָן נִקְרָאוּ 'תְּרוּמָה'. וּמִן הַדִּין הִזָּה, שְׁאִין
חֵיבִין חֹמֶשׁ עַל תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר שֵׁל דְּמָאֵי, כְּמוֹ שְׁאִין חֵיבִין
עַל מַעֲשֵׂר שְׁנֵי שָׁלוּ, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר; אָכַל אִמְרוּ חֲכָמִים, אִם
לֹא יִתְחַיֵּב עָלֶיהָ חֹמֶשׁ, יִזְלָזְלוּ בָּהּ.

ה. אָכַל תְּרוּמָה בְּמִזֵּד - אִם הִתְרוּ בּוֹ, לֹקָה וְאִינוּ מִשְׁלָם.
וְאִם לֹא הִתְרוּ בּוֹ - אִם הִזָּה טְהוֹרָה, מִשְׁלָם אֶת הַקֶּרֶן וְאִינוּ
מִשְׁלָם אֶת הַחֹמֶשׁ. וְאִם הִזָּה טְמֵאָה - מִשְׁלָם דְּמֵי עֲצִים,
מִפְּנֵי שֶׁאֵינָה רְאוּיָה אֲלֵא לְהַסְקָה; לְפִיכָף, אִם אָכַל תְּרוּמַת
תּוֹתִים וְרִמּוֹנִים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן שְׁטִטְמָאוֹ - פְּטוּר מִן הַתְּשֻׁלוּמִין,
שֶׁהָרִי אֵינָן רְאוּיִין לְהַסְקָה.

ו. הָאוֹכֵל תְּרוּמָה חֲמִץ בְּפֶסַח - בֵּין בְּזֵדוֹן בֵּין בְּשִׁגְגָה, בֵּין
טְמֵאָה בֵּין טְהוֹרָה - פְּטוּר מִן הַתְּשֻׁלוּמִין; אֲפִלּוּ הִפְרִישָׁה
כְּשֶׁהִיא מִצָּה וְהִחְמִיצָהּ, פְּטוּר; וְאֲפִלּוּ דְּמֵי עֲצִים אִינוּ מִשְׁלָם,
שֶׁהָרִי אֵינָה רְאוּיָה לְהַסְקָה - מִפְּנֵי שֶׁהִיא אֲסוּרָה בְּהִנָּה, אִין
לָהּ דְּמִים.

ז. אָכַל הַשּׁוֹגֵג וְאָכַל תְּרוּמָה בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, אוֹ שֶׁאָכַל
תְּרוּמָה נְקוּרָה, וְהַשּׁוֹתֶה יֵין תְּרוּמָה שֶׁנִּתְגַּלָּה, וְהַסֹּף יֵין וְשֶׁמֶן
כְּאֶחָד, אוֹ שֶׁשְׁתֵּה שֶׁמֶן וְחֲמִץ כְּאֶחָד, אוֹ שֶׁכֶּסֶס אֶת הַחֲטִים,
אוֹ גִּמֵּעַ אֶת הַחֲמִץ - הָרִי זֶה מִשְׁלָם קֶרֶן וְחֹמֶשׁ.

ח. הִזָּה שֶׁבַע וְקָץ בְּמִזְוֹנָה, וְהוֹסִיף עַל שֶׁבַעוּ בְּאֲכִילַת תְּרוּמָה
- אִינוּ מִשְׁלָם אֶת הַחֹמֶשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: ”כִּי יֹאכַל”, לֹא שִׁזְיָק
עֲצָמוֹ. וְכֵן הַכּוֹסֶס אֶת הַשְּׁעוּרִים - פְּטוּר מִן הַחֹמֶשׁ, מִפְּנֵי
שֶׁהִזִּיק עֲצָמוֹ.

ט. זֶר שֶׁבִּלַּע שׁוֹפִין שֵׁל תְּרוּמָה, וְהִקְיָא, וּבֹא אַחֵר וְאָכַלָּן גַּם
הוּא בְּשִׁגְגָה - הִרְאִשׁוֹן מִשְׁלָם קֶרֶן וְחֹמֶשׁ, וְהַשְּׁנֵי מִשְׁלָם דְּמֵי
עֲצִים לְרִאשׁוֹן.

י. הַמֵּאֲכִיל אֶת פּוֹעֲלָיו וְאֶת אוֹרְחָיו תְּרוּמָה - הֵן מִשְׁלָמִין קֶרֶן
וְחֹמֶשׁ, מִפְּנֵי שֶׁהֵן כְּשִׁוְגִינִין, וְהוּא מִשְׁלָם לָהֶן דְּמֵי סְעוּדָתָן,
שֶׁדְּמֵי הַחֲלִין וְהַרִין מִדְּמֵי תְּרוּמָה שֶׁאָכְלוּ - שֶׁדָּבָר הָאֲסוּר,
נִפְשׁוּ שֵׁל אֲדָם חֲתָה מִמֶּנָּה.

יא. הַמֵּאֲכִיל אֶת בְּנֵי הַקְּטָנִים, וְאֶת עֲבָדָיו בֵּין גְּדוּלִּים בֵּין

ב. עִיר שֶׁהִקִּיפָה כָּרְקוֹם [מִצּוּר], וּסְפִינָה הַמְּטַרְפָּת בָּיָם,
וְהַיּוֹצֵא לְדִין - הָרִי אֵלּוּ בַחֲזֻקַת קִמְיָן; וְאִין צְרִיף לִזְמַר
מִפְּרֶשׁ, וְיוֹצֵא בְּשִׁירָה. אָכַל עִיר שֶׁכִּבְּשָׁה כָּרְקוֹם, וּסְפִינָה
שֶׁאָבְדָה בָּיָם, וְהַיּוֹצֵא לְהַרְגַּם מִכִּתִּי דִינֵי גוֹיִם, וּמִי שֶׁגִּירָתוֹ
חִיָּה, אוֹ נִפְלָה עָלָיו מַפְלָת, אוֹ שִׁטְפוּ נֶהַר - נוֹתְנִין עָלֵיהֶן
חֲמֵרֵי חַיִּים וְחֲמֵרֵי מֵתִים; לְפִיכָף, אִם הָיוּ נִשְׁוֹתֵיהֶן בַּת כֹּהֵן
לְיִשְׂרָאֵל, אוֹ בַת יִשְׂרָאֵל לְכֹהֵן - הָרִי אֵלּוּ לֹא יֹאכְלוּ. אָכַל
מִי שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ בְּבֵית דִּין, וְהִנִּיחוּהוּ בְּבֵית הַסֵּקִילָה לְהַרְגַּם -
הָרִי זֶה בַחֲזֻקַת מֵת, וְלֹא תֹאכַל אֶשְׁתּוֹ.

ג. הַנִּיחוּ בַעֲלָה גּוֹסֵס בְּמִדִּינָה אַחֲרֵת, בֵּין שֶׁהִיתָה כֹּהֲנֵת
אֶשֶׁת יִשְׂרָאֵל אוֹ יִשְׂרָאֵלִית אֶשֶׁת כֹּהֵן - לֹא תֹאכַל; שָׂרֵב
גּוֹסְסִין לְמִיתָה. אֶחָד אוֹמֵר: 'מֵת בַּעֲלָה', וְאֶחָד אוֹמֵר: 'לֹא
מֵת' - הָרִי זֶה לֹא תֹאכַל.

ד. אִמְרָה לָהּ צִרְתָּהּ, אוֹ אַחַת מִחֻמְשׁ נָשִׁים שֶׁאֵינָן נֶאֱמָנוֹת
לְהַעֲרִידָה שְׁמַת בַּעֲלָה - הוֹאִיל וְאֵינָה נִשְׂאֵת עַל פִּיהֶן, הָרִי
זֶה אוֹכֵלַת בְּתֻרֻמָּה בַחֲזֻקַת שֶׁבַעֲלָה קִמְיָן; עַד שֶׁיַּעֲרִיד לָהּ
שֶׁהוּא נֶאֱמָן לְהַשְׁאִיף עַל פִּיו.

ה. הַמְּשַׁחֵרֵר אֶת עֲבָדָיו - מִשְׁזִּיכָה לּוֹ בְּגִט שֶׁחֲרוּר, פְּסָלוֹ
מִלֵּאכָל בְּתֻרֻמָּה; וְכָל עֶבֶד שֶׁיָּצָא לְחֵרוֹת, וְעַדִּין הוּא מַעֲבָב
גִּט שֶׁחֲרוּר, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר בְּהַלְכוֹת עֲבָדִים - אִף עַל פִּי כֵן,
הָרִי הוּא אֲסוּר לֵאכֹל בְּתֻרֻמָּה.

ו. הַכּוֹתֵב נִכְסֵיו לְאַחֵר, וְזָכָה לּוֹ עַל יְדֵי אַחֵר, וְהָיוּ בָּהֶם
עֲבָדִים, וְשִׁתַּק זֶה שֶׁנִּתְּנוּ לּוֹ וְאַחֵר כִּף צֻחַ - הָרִי זֶה סֶפֶק
אִם זֶה שֶׁצֻחַ הוֹכִיחַ סוֹפּוֹ עַל תְּחִלָּתוֹ, וְעַדִּין לֹא יָצֵאוּ
מִרְשׁוֹת רִאשׁוֹן, אוֹ זֶה שֶׁצֻחַ אַחֵר שֶׁשִׁתַּק, חֲזַר בּוֹ; לְפִיכָף,
אִין אוֹכֵלִין בְּתֻרֻמָּה - בֵּין שֶׁהִיָּה רַבֵּן רִאשׁוֹן כֹּהֵן וְהַשְּׁנִי
יִשְׂרָאֵל, בֵּין שֶׁהִיָּה רַבֵּן רִאשׁוֹן יִשְׂרָאֵל וְהַשְּׁנִי כֹהֵן.

ז. יִשְׂרָאֵל שֶׁשָּׂכַר בְּהֵמָה מִכֹּהֵן, מֵאֲכִילָה הַתְּרוּמָה. וְכֹהֵן
שֶׁשָּׂכַר בְּהֵמַת יִשְׂרָאֵל - אִף עַל פִּי שֶׁהוּא חֵיב בְּמִזְוֹנוֹתֶיהָ -
לֹא יֵאֲכִילָנָה תְּרוּמָה, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָה קִנְיָן כֶּסֶף.

ח. יִשְׂרָאֵל שֶׁשָּׂם פָּרָה מִכֹּהֵן לְפִטְמָה, וְלִהְיוֹת הַשָּׂכָר (וְהַרוּחַ
יִחּוּלָק) בִּינֵיהֶן - לֹא יֵאֲכִילָנָה תְּרוּמָה, אִף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לָכֵהֶן
בְּשִׁבְחָה חֲלָק; אָכַל כֹּהֵן שֶׁשָּׂם פָּרַת יִשְׂרָאֵל לְפִטְמָה - אִף
עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לְיִשְׂרָאֵל חֲלָק בְּשִׁבְחָה, הוֹאִיל וְגוֹפָה לָכֵהֶן,
שֶׁהָרִי שְׂמָה עַל עֲצָמוֹ - הָרִי זֶה מֵאֲכִילָה הַתְּרוּמָה.

ט. פָּרָתוֹ שֵׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁלִּידָה בְּכוֹר - מֵאֲכִילוּ הַתְּרוּמָה;
שֶׁהַבְּכוֹר לְכֹהֲנִים. וְאוֹצֵר אֲדָם כְּרִשְׁנֵי תְּרוּמָה לְתוֹף שׁוֹכְנוֹ,
וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ שְׂמָא יָבוֹאוּ הַיּוֹנִים שָׁלוּ וְיֹאכְלוּ אוֹתָן.

י. יִרְאָה לִי, שֶׁאִם מָכַר הַכֹּהֵן פָּרָתוֹ לְיִשְׂרָאֵל, וְלָקַח הַדְּמִים
- אִף עַל פִּי שֶׁעַדִּין לֹא מִשָּׁף הַלּוֹקָח, הָרִי זֶה אֲסוּר
לְהֵאֲכִילָה תְּרוּמָה; שֶׁדִּין תּוֹרָה מַעוֹת קוֹנוֹת, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר
בְּהַלְכוֹת מִקָּח וּמִמְכָּר. וְאִם מָכַר יִשְׂרָאֵל לָכֵהֶן - אִף עַל פִּי
שֶׁנִּתְּן הַדְּמִים, לֹא תֹאכַל בְּתֻרֻמָּה עַד שִׁימְשֹׁף.

יום רביעי כ"ז סיון ה'תש"ע

הלכות תְּרוּמוֹת פָּרָק י

א. זֶר שֶׁאָכַל תְּרוּמָה בְּשִׁגְגָה, מִשְׁלָם קֶרֶן וְחֹמֶשׁ; אֲפִלּוּ

48 שְׁנֵפֶדוּ, אָף עַל פִּי שְׁנֵפֶדוּ שְׁלֹא בְּהִלָּכָה [ללא החומש].
49 וּמִשְׁלֵמִין מִן הַחֹדֶשׁ עַל הַיָּשׁוּ; אָכַל אִין מִשְׁלֵמִין מִמֵּין עַל
50 שְׁאִינוּ מִינוּ - שְׁנֵאָמַר: "וְנָתַן לָכֶן אֶת הַקֹּדֶשׁ", בְּקֹדֶשׁ
51 שְׁאָכַל.

52 **יט.** הָאוֹכֵל [בשנת שמיטה את ה] קְשׁוּאִין שֶׁל עָרֵב שְׂבִיעִית
53 [ואין בנמצא קישואים של שישית -] יִמָּתִין לְקְשׁוּאִין שֶׁל
54 מוֹצָאֵי שְׂבִיעִית, וְיִשְׁלֹם מִקֵּה; שְׁאִינוּ יָכוֹל לְשַׁלֵּם חוּבוֹ
55 מִפְּרוֹת שְׂבִיעִית, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר בְּמִקּוֹמוֹ.

56 **כ.** אָכַל תְּרוּמָה טְמֵאָה - מִשְׁלֹם חֲלִין, בֵּין טְמֵאִין בֵּין
57 טְהוֹרִין. אָכַל תְּרוּמָה טְהוֹרָה, מִשְׁלֹם חֲלִין טְהוֹרִין; וְאִם
58 שִׁלֵּם חֲלִין טְמֵאִין, בֵּין בְּשׁוּגָג בֵּין בְּמִזִּיד - תִּשְׁלֹמֵיו
59 תִּשְׁלֹמֵינָם, וְיִחָזֹר וְיִשְׁלֹם מִן הַטְּהוֹרִין.

60 **כא.** אָכַל תְּרוּמָת חֵבֶר, מִשְׁלֹם לוֹ. אָכַל תְּרוּמָת עַם הָעָרֶץ -
61 מִשְׁלֹם לַחֵבֶר, וְנוֹטֵל דְּמִיָּה מִמֶּנּוּ וְנוֹתְנוֹ לְעַם הָעָרֶץ שְׁאָכַל
62 תְּרוּמָתוֹ; שְׁאִין מוֹסְרִין טְהוֹרוֹת לְעַם הָעָרֶץ.

63 **כב.** גִּזַּל תְּרוּמָה מֵאֲבִי אִמּוֹ כִּהֵּן וְאָכְלָה, וְאַחֵר כִּף מֵת אָבִי
64 אִמּוֹ - אִינוּ מִשְׁלֹם לְעִצְמוֹ, אֲלָא מִשְׁלֹם לְיֹרֶשׁ אַחֵר מִשְׁאָר
65 הַשִּׁבְט; וְכֵן אִם נָפְלָה לוֹ תְּרוּמָה מֵאֲבִי אִמּוֹ וְאָכְלָה, וּבִעַל
66 חוּב שְׁנֵבָה תְּרוּמָה בְּחוּבוֹ וְהֵאֵשָׁה בְּכִתְבָתָּהּ וְאָכְלוּהָ -
67 מִשְׁלֵמִין קָרָן וְחֻמֶּשׁ לָכֶן חֵבֶר, וְהַחֵבֶר נֹתֵן לָהֶם דְּמִים
68 שֶׁהֵיוּ מוֹכְרִין בָּהּ אֹתָהּ הַתְּרוּמָה שְׁאָכְלוּ.

69 **כג.** הַגּוֹזֵב תְּרוּמָה, וְלֹא אָכְלָה - מִשְׁלֹם תִּשְׁלֹמֵי כֶּסֶל
70 לְבָעָלִים; וְיֵשׁ לוֹ לְשַׁלֵּם מִדְּמֵי תְּרוּמָה [תשלום כספי ולא
71 דווקא פירות]. גִּנְבָה, וְאָכְלָה - מִשְׁלֹם שְׁנֵי קָרְנִין וְחֻמֶּשׁ: קָרָן
72 וְחֻמֶּשׁ מִן הַחֲלִין, וְקָרָן אֲפִלוּ מִדְּמֵי תְּרוּמָה.

73 **כד.** הִיָּתָה הַתְּרוּמָה הַקֹּדֶשׁ לְבִדָּק הַבֵּית, וּגְנֵבָהּ וְאָכְלָה -
74 אִינוּ מִשְׁלֹם תִּשְׁלֹמֵי כֶּסֶל; שְׁאִין בְּהַקְדָּשׁ תִּשְׁלֹמֵי כֶּסֶל, כְּמוֹ
75 שִׁיתְבָּאָר בְּמִקּוֹמוֹ. אָכַל מִשְׁלֹם קָרָן וּשְׁנֵי חֻמֵּשִׁים - חֻמֶּשׁ
76 מִשּׁוּם אוֹכַל תְּרוּמָה, וְחֻמֶּשׁ מִשּׁוּם שְׁנֵהֶנָּה מִן הַהַקְדָּשׁ. וְלִמִּי
77 מִשְׁלֹם? אִם הָיָה בָּהּ כְּזֵית, וְאִין בָּהּ שְׁוֵה פְּרוּטָה - מִשְׁלֹם
78 לְכַהֲנִים; וְאִם יֵשׁ בָּהּ שְׁוֵה פְּרוּטָה - בֵּין שְׁנֵי בָּהּ כְּזֵית בֵּין
79 שְׁאִין בָּהּ כְּזֵית, מִשְׁלֹם לְהַקְדָּשׁ.

80 **כה.** וּמִפְּנֵי מָה חָל אֲסוּר הַקֹּדֶשׁ עַל הַתְּרוּמָה? מִפְּנֵי
81 שֶׁהַתְּרוּמָה אֲסוּרָה לָזֶר, וּמִמַּתְרַת לָכֶן; הַקְדִּישָׁה, נֶאֱסָרָה עַל
82 הַכֹּהֵן. לְפִיכָף, נֹסֵף בָּהּ אֲסוּר אָף עַל יִשְׂרָאֵל, עַל דֶּרֶךְ
83 שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת בִּיאֹת אֲסוּרוֹת וְאֲסוּרֵי מֵאֲכָלוֹת.

84 **כו.** הַגּוֹזֵל תְּרוּמָה וְאָכְלָה, מִשְׁלֹם קָרָן וְחֻמֶּשׁ אֶחָד;
85 שֶׁהַחֻמֶּשׁ שֶׁחֵבֵב בּוֹ מִשּׁוּם תְּרוּמָה, יֵצֵא בּוֹ יְדֵי גִזְלוֹ -
86 שְׁנֵאָמַר: "וְנָתַן לָכֶן אֶת הַקֹּדֶשׁ", אִינוּ חֵיב אֲלָא בַּחֻמֶּשׁ שֶׁל
87 קֹדֶשׁ בַּלְבָּד. גִּזְלוֹ וְהֵאֲכִילָהּ לְאַחֵר, הָאוֹכֵל מִשְׁלֹם קָרָן
88 וְחֻמֶּשׁ. כָּל מְקוֹם שֶׁאֲמָרְנוּ: 'מִשְׁלֹם קָרָן וְחֻמֶּשׁ' - אִם אָכַל
89 שְׁוֵה אַרְבָּעָה, מִשְׁלֹם שְׁוֵה חֻמֶּשֶׁה מִמֵּין שְׁאָכַל; וְכָל מְקוֹם
90 שֶׁאֲמָרְנוּ: 'קָרָן וּשְׁנֵי חֻמֵּשִׁין' - אָכַל שְׁוֵה אַרְבָּעָה, מִשְׁלֹם
91 שְׁוֵה שִׁשָּׁה; וְכָל מְקוֹם שֶׁאֲמָרְנוּ: 'שְׁנֵי קָרְנִין וְחֻמֶּשׁ' - אָכַל
92 שְׁוֵה אַרְבָּעָה, מִשְׁלֹם שְׁוֵה תִּשְׁעָה. וְלִעוֹלָם אִינוּ מִשְׁלֹם אֲלָא
93 לְפִי דְּמִים שֶׁהִיָּתָה שְׁוֵה בִּשְׁעַת אֲכִילָהּ, בֵּין שֶׁהוּזָלָה בִּשְׁעַת
94 תִּשְׁלֹמֵינָם בֵּין שֶׁהוּקְרָה.

1 קְטָנִים, וְהָאוֹכֵל תְּרוּמָת חוּצָה לָעָרֶץ, וְהָאוֹכֵל אוֹ הַשְׁוֹתָה
2 פְּחוֹת מְכֻזֵּית, וְנִזְיֹר שֶׁשָּׂגַג וְשָׁתָה יֵין שֶׁל תְּרוּמָה, וְהַשְׁוֹתָה
3 שָׁמֶן, וְהִסֵּף אֶת הַיֵּין - כָּל אֵלּוּ מִשְׁלֵמִין אֶת הַקָּרָן, וְאִין
4 מִשְׁלֵמִין אֶת הַחֻמֶּשׁ.

5 **יב.** בַּת כֹּהֵן שֶׁהִיָּתָה נְשׁוּאָה לְיִשְׂרָאֵל, אוֹ שְׁנִפְסָלָה, וְאַחֵר כִּף
6 אָכְלָה תְּרוּמָה - מִשְׁלֵמָת אֶת הַקָּרָן, וְאִינָה מִשְׁלֵמָת אֶת
7 הַחֻמֶּשׁ. הָאִשָּׁה שֶׁהִיָּתָה אוֹכֵלָת בַּתְּרוּמָה, וְאָמְרוּ לָהּ: 'מֵת
8 בְּעֵלֶיךָ', אוֹ 'גֵּרְשִׁיךָ', וְכֵן הִעֲבֹד שֶׁהָיָה אוֹכֵל, וְאָמְרוּ לוֹ: 'מֵת
9 רִבְךָ וְהִנֵּחַ יוֹרֶשׁ שְׁאִינוּ מֵאֲכִיל', אוֹ שֶׁמָּכַרְךָ לְיִשְׂרָאֵל, אוֹ
10 'נִתְּנָךְ לוֹ', אוֹ 'שִׁתְּרָרְךָ', וְכֵן כִּהֵּן שֶׁהָיָה אוֹכֵל, וְנִדְּעָה לוֹ שֶׁהוּא
11 בֶּן גְּרוּשָׁה, אוֹ בֶּן חֲלוּצָה - הָרִי אֵלּוּ מִשְׁלֵמִין אֶת הַקָּרָן בַּלְבָּד.
12 וְאִם הִיָּתָה תְּרוּמָת חֻמֶּץ, וְהָיָה עָרֵב הַפֶּסַח - הָרִי אֵלּוּ פְּטוּרִין
13 מִלְּשֹׁם; מִפְּנֵי שֶׁזִּמְנָהּ בְּהוֹל [וְדִינוּ כְּאוֹנוֹס], נִחְפְּזוּ לְאָכַל וְלֹא
14 בְּדָקוּ. וְכָלן שֶׁהִיָּתָה תְּרוּמָה בְּתוֹךְ פִּיָּהּ כְּשִׁדְּעוּ שֶׁהִן אֲסוּרִין
15 לְאָכַל, הָרִי אֵלּוּ יִפְלֹטוּ.

16 **יג.** הָיָה אוֹכֵל, וְאָמְרוּ לוֹ: 'נִטְמָאת', אוֹ 'נִטְמָאת הַתְּרוּמָה',
17 'טְמֵא הָיִית', אוֹ 'טְמֵאָה הִיָּתָה הַתְּרוּמָה', אוֹ נִדְּעָה שֶׁהוּא
18 טָבֵל, אוֹ מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שֶׁלֹא נִטְלָה תְּרוּמָתוֹ, אוֹ מַעֲשֵׂר שְׁנִי
19 וְהַקֹּדֶשׁ שֶׁלֹא נִפְדָּה, אוֹ שְׁטַעַם טַעַם שֶׁשָּׁפַשׁ לְתוֹךְ פִּיו - הָרִי
20 אֵלּוּ יִפְלֹטוּ.

21 **יד.** שְׁתֵּי קָפוֹת, אַחַת שֶׁל תְּרוּמָה וְאַחַת שֶׁל חֲלִין, שְׁנִפְלָה
22 תְּרוּמָה לְתוֹךְ אַחַת מִקֵּה, וְאִין יָדָעָה לְאִיזוֹ נָפְלָה - הָרִינִי
23 אוֹמֵר: 'לְתוֹךְ שֶׁל תְּרוּמָה נָפְלָה'. אִין יָדָעָה אִיזוֹ הָיָה שֶׁל
24 תְּרוּמָה - אָכַל זֶר אֶת אַחַת מִקֵּה, הָרִי זֶה פְּטוּר מִן
25 הַתִּשְׁלֹמִין; שֶׁהַמוֹצִיא מִחִבְרוֹ, עָלִיו הָרָצָה. וְהַשְּׁנִיָּה, נוֹהֵג
26 בָּהּ בַּתְּרוּמָה. אָכַל אַחֵר אֶת הַשְּׁנִיָּה, אָף הוּא פְּטוּר. אָכַל
27 אֶחָד אֶת שְׁתֵּיהֶן, מִשְׁלֹם בְּקִטְנָה שֶׁבִּשְׁתֵּיהֶן - אִם מִזִּיד, קָרָן;
28 וְאִם שְׁוֹגֵג, קָרָן וְחֻמֶּשׁ.

29 **טו.** הָאוֹכֵל אֶת הַחֻמֶּשׁ בְּשִׁגְגָה - הָרִי זֶה מוֹסִיף עָלָיו חֻמֶּשׁוֹ,
30 שֶׁהַחֻמֶּשׁ כְּקָרָן לְכָל דָּבָר; וְכֵן מוֹסִיף חֻמֶּשׁ עַל חֻמֶּשׁ, עַד
31 לְעוֹלָם. כָּל הַמִּשְׁלֹם קָרָן וְחֻמֶּשׁ, הָרִי הַתִּשְׁלֹמִין בַּתְּרוּמָה
32 לְכָל דָּבָר, אֲלָא שְׁאֵם גִּזְרָעוֹ, גְּדוּלֵיָּהּ חֲלִין; וְאִם רָצָה הַכֹּהֵן
33 לְמַחֵל, אִינוּ מוֹחֵל. וְכָל הַמִּשְׁלֹם אֶת הַקָּרָן בַּלְבָּד, הָרִי
34 הַתִּשְׁלֹמִין חֲלִין; וְאִם רָצָה הַכֹּהֵן לְמַחֵל, מוֹחֵל.

35 **טז.** בַּת יִשְׂרָאֵל שְׁאָכְלָה תְּרוּמָה, וְאַחֵר כִּף נִשְׁאֵת לָכֶן -
36 אִם תְּרוּמָה שֶׁלֹא זָכָה בָּהּ כִּהֵן וְאָכְלָה, מִשְׁלֵמָת קָרָן וְחֻמֶּשׁ
37 לְעִצְמָהּ; וְאִם תְּרוּמָה שֶׁזָּכָה בָּהּ כִּהֵן וְאָכְלָה - מִשְׁלֵמָת קָרָן
38 לְבָעָלִים, וְחֻמֶּשׁ לְעִצְמָהּ; שֶׁכָּל הַמִּשְׁלֹם קָרָן וְחֻמֶּשׁ - מִשְׁלֹם
39 הַקָּרָן לְבָעָלִים, וְהַחֻמֶּשׁ לְכָל כִּהֵן שִׁדְּעָה.

40 **יז.** לֹא הִסְפִּיקָה לְשַׁלֵּם עַד שֶׁנִּתְגַּרְשָׁה - בֵּין כִּף וּבֵין כִּף, אִינָה
41 מִשְׁלֵמָת לְעִצְמָהּ; וְהָרִי הָיָה כְּמִי שֶׁלֹא נִשְׁאֵת לָכֶן מְעוֹלָם.
42 **יח.** כָּל הָאוֹכֵל תְּרוּמָה, בֵּין בְּשׁוּגָג בֵּין בְּמִזִּיד - אִינוּ
43 מִשְׁלֹם אֲלָא מִן הַחֲלִין הַמִּתְקַנֵּין, שֶׁהוּצִיאוּ מִקֵּה תְּרוּמוֹת
44 וּמַעֲשֵׂרוֹת; וּמִשְׁלֵמִין מִן הַלֵּקֶט וּמִן הַשִּׁבְחָה וּמִן הַפָּאָה וּמִן
45 הַהֶפְקֵר, וּמִמַּעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שֶׁנִּטְלָה תְּרוּמָתוֹ, אָף עַל פִּי
46 שְׁעָדִין לֹא נִטְלָה תְּרוּמָה גְּדוּלָה שְׁנֵי בּוֹ, אִם הַקֹּדֶשׁ
47 הַמַּעֲשֵׂר לַתְּרוּמָה [בשבליים]; וּמִשְׁלֵמִין מִמַּעֲשֵׂר שְׁנִי וְהַקֹּדֶשׁ

יום חמישי כ"ח סיון ה'תש"ע

הלכות תרומות פרק יא

א. התרומה נתנת לאכילה ולשתיה ולסיכה - שהסיכה
בשתיה, שנאמר: "כמים בקרבן, וכשמן בעצמותיו",
והשתיה בכלל אכילה - לאכל דבר שדרכו לאכל, ולשתות
דבר שדרכו לשתות, ולסוף דבר שדרכו לסוף. ולא יסוף יין
וחמץ. אבל סף הוא את השמן הטהור; ומדליק את הטמא,
וזה הוא הנקרא 'שמן שרפה' בכל מקום.
ב. תמרים של תרומה, מתר לחבץ [לכווין] אותן ולקבצן
כעגול הדבילה; ואסור לעשות מהם שר. וכן אין עושין
תמרים דבש, ולא תפוחים יין, ולא פרות הסתו חמץ; וכן
שאר כל הפירות - אין משניין אותן מבריתן בתרומה, חוץ
מזיתים וענבים בלבד. עבר ועשה האכל משקה, הרי זה
שוטהו. וזר שאכל דבש תמרים, ויין תפוחים, וכיוצא בהן
בשגגה - אינו חייב לשלם; ואם אכל במזיד, מפין אותו
מכף מרדות.
ג. אין נוהגין דבילה וגורגרות לתוך המורקס [שומן דגים],
מפני שהוא מאבדן; אבל נוהגין את היין למורקס. ואין
מפטמין את השמן [לערב בו ריח טוב], מפני שהוא מוציא
מכלל מאכלות ועושהו שמן משקה; אבל מערבין יין ושמן
ודבש ופלפלין וכיוצא באלו, לאכלן.
ד. אין מבשלין יין של תרומה, מפני שהוא ממעט. אין
כובשין בצלים של תרומה בחמץ של תרומה, מפני
שמפסיד החמץ. אין מערבין תבואה בקטנית; וכל דבר
שיתפרש זה מזה כשוכרבין אותו, מערבין. ומשחרבה
יהודה [והיבול היה דל], התחילו לערב תבואה בתבואה
וקטנית בקטנית; אבל לא תבואה בקטנית.
ה. כדרך שמקדדין [מנפים] את הקמח בחלין, כך נוהג
הכהן בתרומה - מרקד לאכל, ומשליך את המרקס [סובים
גסים]. הרי שרצה לעשות סלת מנפה בנפיות הרבה, עד
שמוציא קב או קבים מן הסאה - לא ישליך את השאר,
מפני שהוא ראוי לאכילה; אלא יניחו במקום מצנע.
ו. שמן של תרומה, אין חוסמין [מחזקים] בו תנור וכירים,
ואין סכין בו מנעל וסנדל. ולא יסוף רגלו, והיא בתוך מנעל
וסנדל, אבל סף את רגלו, ולובש המנעל או הסנדל. וסף כל
גופו, ומתעגל על גבי קטבוליא [כלי שכיבה וישיבה מעור]
חדשה. ואף על פי שהן נסוכין, אינו חושש; אבל לא יתן
שמן על גבי טבלא של שיש להתעגל עליה, מפני שהוא
מאבדו.
ז. כל האוכל תרומה, אפלו פרות - צריך גטילת ידים, אף
על פי שהיו ידיו טהורות, כמו שיתבאר במקומו. ואינה
נאכלת עם הזר על השלחן - גזרה, שמא יאכל ממנה.
ותרומת חוצה לארץ נאכלת עם הזר על השלחן, ואינה
צריכה גטילת ידים - בחלין. ואין סכין שמן תרומה בידים
מסאבות; נפל על גבי בשרו, מפשפש בידים מסאבות. אבל
סכין את הקטן בשמן תרומה בתוך שבועה נימים להולדתו;
שהנולד - כל שבועה, אינו חשוב ערל.

ח. סף הוא הכהן עצמו בשמן, ומביא בן בתו ישראל
ומעגילו על גביו; ואם סף עצמו בשמן ונכנס למרחץ - מתר
לזר למשותו במרחץ, אף על פי שהוא נסוף ממנו.
ט. כהנת שחפפה ראשה בתלתן של תרומה, אין הישראלית
מתרת לחף אחריה; אבל מעגה [מגלגלת הישראלית את]
שערה בשערה [של הכהנת] - ומשתמשת בחומר שכבר
נשתמשה [הכהנת]. ומפני מה התרו הכהנים לחף שערן
בתלתן של תרומה? מפני שאינו ראוי למאכל אדם.
י. עקצי תאנים וגורגרות, ועקצי הפליסין והחרובין, ומצי
אבטיח [הזרע והחמץ שבתוכו], וקלפי אבטיח, וקלפי אתרוג,
וקלפי קלפון - אף על פי שאין בהן אכל, וקנובת [קצוות
גיד] גיד שמשליכין בעלי בתים - הרי אלו אסורין לזרים; אבל
קנובת גיד שמקנבין הגננין, מתרת לזרים. קלפי פולין
ושמשמין - אם יש בהן אכל, אסורין; אין בהן אכל, מתרין.
יא. גרעיני אתרוג, מתרין; גרעיני זיתים ותמרים וחרובין -
אף על פי שלא כנסן הכהן, הרי אלו אסורין לזרים. ושאר
הגרעינים - בזמן שקננסן ויש בהן לחלוחיות למציץ אותן,
אסורות לזרים; ואם השליכן, מתרות.
יב. הסבין של חטים חדשות - אסור, מפני שהוא ראוי
למאכל אדם; ושל חטים ישנות, מתר. ועד מתי נקראו
'חדשות'? כל זמן שבני אדם רגילין לחבט בין הגרנות.
יג. הנצולות [שאיכותם ירודה] ותרקבניות [רקובות] של
תרומה, אסורות; ואם העלו אבק [נתעפשו], מתרות.
שמרים של תרומה שנתן עליהן מים - הראשון והשני, אסור
לזרים; והשלישי, מתר. ואם לא נתן מים, אלא מסגן היין
מעל השמרים בלבד - אף השלישי אסור לזרים.
יד. מגרה שפנה ממנה חטי תרומה - אין מחבין אותו
להיות יושב ומלקט אחת אחת, ואחר כך יתן לתוכה חלין;
אלא מכבד בדרפו, ונותן לתוכה חלין. וכן חבית של שמן
שנשפכה - אין מחבין אותו להיות יושב ומטפח, אלא נוהג
בה כדרך שנוהג בחלין.
טו. המערה פד של שמן תרומה - הרי זה מערה עד שיפסק
העמוד [תיפסק הנגירה הרציפה], ויתחיל השמן לנטף מעט
מעט; וכיון שנטפו שלש טפין זו אחר זו - דיו, ומתחיל לתן
לתוך הפד שמן חלין. הרי שלא נתן, אלא הניח הפד עד
שמצצת אותה - התמצית תרומה.
טז. ממלא הכהן גר שמן שרפה [של תרומה טמאה], ונותנו
לישראל לעלות בו לעליה, ולהכנס לחדר - לעשות צרכי
הכהן, אבל לא צרכי ישראל; ואם היה שותף עמו, מתר.
יז. ישראל שהיה אורח אצל הכהן, והדליק לו שמן שרפה
[של תרומה], ועמד הכהן והלך לו - אינו חייב לכבות את
הנר, עד שיתכבה מאליה. וטובל הישראלי פתילה בגר
הכהן, ומדליקה לילוך בה.
יח. בקרו של כהן שהיה עומד אצל בקרו של ישראל, הרי זה
מדליק עליהן שמן שרפה. כליו של כהן שהיה נארג אצל כליו
של ישראל - הרי זה מדליק עליהן שמן שרפה, שלא ברשות
כהן. וכן מדליקין שמן שרפה בבתי כנסיות, ובבתי מדרשות,

1 כהנים נוטלים ממנה מתנות אלו - עניי כהנים אוכלין את
2 שלהן, ועניי ישראל מוכרין את שלהן לכהנים בדמי תרומה,
3 והדמים של עניים; וכן בן לוי מוכר את המעשר שלו לכהנים.
4 כח. החובט גדולין אלו - משבח. והדש בכהמה, כיצד
5 יעשה? תולה קפיופת [סלים] בצוארי הבהמה, ונותן לתוכן
6 מאותו המין; נמצא לא זומם [חוסס את פיה] את הבהמה,
7 ולא מאכיל את התרומה.

יום שישי כ"ט סיון ה'תש"ע

הלכות תרומות פרק יב

1 א. אסור לטמא את התרומה של ארץ ישראל, כשאר
2 הקדשים; ולא יביא אותה לידי טמאה, ולא יפסיד אותה,
3 אלא אוכל הטהורה, ומדליק הטמאה. ומתיר לטמא
4 תרומת חוצה לארץ בטמאות של תורה, אף על פי שאינה
5 טמאה אלא בארץ העמים שהיא מדבריהם - מפני שעקר
6 חיוביה מדבריהם; לפיכך, נדה קוצה [מפרישה] לה חלה
7 בחוצה לארץ - שאינה מזוהרת אלא לאכלה, לא לגע בה,
8 כמו שבארנו.

9 ב. תרומה שנטמאת בספק - לא אוכלין, ולא שורפין; אלא
10 תהיה מנחת עד שתטמא טמאה ודאית, ותשרף. ויש שם
11 ספקות ששורפין עליהן את התרומה, כמו שיתבאר בענין
12 טמאה וטהרה.

13 ג. חבית של תרומה שנולד לה ספק טמאה - הרי זה לא
14 יחדש בה דבר, לא יזינה ממקומה, ולא יגלנה; אלא יניחנה
15 עד שתטמא ודאי, ותשרף. ואין חוששין שמא תאכל.

16 ד. חבית שנשברה בגת העליונה, והתחתונה טמאה [ויש
17 חשש שיתערבו וידמע את החולין, שאסור אף לכהן] - אם יכול
18 להציל ממנה רביעית בטהרה, יציל [למרות ההפסד של
19 החולין]; ואם לאו, יציל בידיו בלא נטילת ידים, ואף על
20 פי שהוא מטמאה, כמו שיתבאר בענין טהרות.

21 ה. כמה דברים אמורים? בחבית של זין, והוא שהיה בגת
22 התחתונה פחות ממאה; שהרי ידמע הכל ויפסד. אבל אם
23 היה בתחתונה מאה בזה החבית, שהרי היא עולה באחד
24 ומאה, או שהיתה חבית של שמן - תרד ותטמא, ואל
25 יטמאנה בידיו; שהרי הכל ראוי להדלקה, ואין שם הפסד
26 מרבה. וכן חבית שמן שנשפכה - אם יכול להציל רביעית
27 בטהרה, יציל. ואם לאו, יציל בטמאה; שפיון שנשברה
28 החבית - אינו מזוהר שלא להציל בטמאה, מפני שהוא כהול.
29 ו. הנה עובר ממקום למקום, וכברות של תרומה בידו, אמר
30 לו הנכרי: 'תן לי אחת מהן, ואם לאו - הריני נוגע בכלן
31 ומטמאן' - יניח לפניו אחת על הסלע, ואל יתננה לתוך
32 ידו; כדי שלא יטמא התרומה בידים.

33 ז. התלתן והפרשינין של תרומה - הואיל ואינו מאכל אדם,
34 הרי זה מתיר לעשות כל מעשיהן בטמאה. ואינו נזהר, אלא
35 בעת שריתן במים - שאם שרה אותה בטמאה, הרי טמא
36 אותה בידים [ובאופן גלוי]; אבל אחר השריה - אין נזהר,
37 לא בעת ששף הפרשינין, ולא בעת שמאכילן לבהמה.
38 לפיכך, נותנין תרומת תלתן וכרשינין לכהן עם הארץ.

1 ובמבואות האפלים, שלא ברשות כהן. ומי שאין לו שמן
2 חלין להדליק גר חנכה - מדליק שמן שרפה, שלא ברשות
3 כהן. מדליקין שמן שרפה על גבי החולים, ברשות כהן.
4 יט. בת ישראל שנשאת לכהן, והיא למודה לבוא אצל
5 אביה - מדליק ברשותה. מתיר לכהן להדליק שמן שרפה
6 אפלו בבית האבל, או בבית המשחה שיש שם ערבוב, ואין
7 חוששין שמא יסתפקו ממנו; בבית המשחה, מפני נקיון
8 פליהם אין נוגעין בו, ובבית האבל, מפני שאין להם פנאי
9 מפני האבל.

10 כ. הזורע את התרומה - בשוגג [וחושש שכל הצומח יהיה
11 תרומה] יפך [התירו להפך את הקרקע ולבטל הזריעה], ובמזיד
12 יקנס [נחייב לקיים ויהיו הגידולים כתרומה]; ואם הביאה
13 שלישי - בין במזיד בין בשוגג, יקנס. ואם היה פשתן - אפלו
14 הביא שלישי, ואפלו במזיד - יפך; קנס קנסו בו, שלא יורע
15 ויתפנו להנות בעציו.

16 כא. גדולי תרומה - הרי הן כחלין לכל דבר, אלא שאסורין
17 לזרים; גזרו חכמים עליהן שיהיו אסורין לזרים בתרומה,
18 משום תרומה טמאה שביד הכהן - שלא ישהה אותה אצלו
19 כדי שיורענה ותצא לחלין, ונמצא בא בה לידי תקלה.
20 לפיכך, מתיר לאכל הגדולין בידים טמאות, ומתירין לטבול
21 יום כחלין.

22 כב. גדולי גדולין - חלין לכל דבר; ואפלו דבר שאין זרעו
23 פלה - אם רבו הגדולין על העקר בגדולי הגדולין - הרי
24 הגדולין השניים מעלין את העקר אף על פי שאין זרעו
25 פלה, ויהיה הכל מתיר לזרים. וכן תרומת חוצה לארץ,
26 והמדמע, ותוספת תרומה [במקרים שחזר ותורם], וזרעוני
27 גנה שאינם נאכלין, כגון זרע לפת וצנון, אף על פי שאותו
28 לפת וצנון תרומה - גדוליהן מתירין, והרי הן חלין לכל דבר;
29 וכן הזורע פשתן של תרומה, הגדולין מתירין לזרים.

30 כג. הזורע תרומה טמאה - אף על פי שהגדולין טהורין,
31 הרי הן אסורין באכילה; הואיל והתרומה שנוצרה אסורה
32 באכילה היתה, כבר נדחו.

33 כד. חתף את העלין שצמחו, ויצאו עלין שניים וחתכן -
34 הרי האכל שיצא אחר כך מתיר באכילה.

35 כה. שתלים חלין שנטמאו, ואחר שננטמאו זרען ועשין
36 תרומה - הרי אלו מתירין; שהרי טהרו בזריעה, ולא נטמאו
37 כשהן תרומה כדי שיהיו אסורין.

38 כו. שבלת שהיתה בתוך הכרי, ומרח הכרי פלו - הרי אותה
39 השבלת טבל, הואיל ונמרחת בתוך הכרי. שתלה ואחר כך
40 קרא עליה שם, וצשאה תרומה - הרי זו ספק תרומה; הואיל
41 וזרעה, שמא פרח הטבל ממנה, ונצשת כפרות שעדין לא
42 נגמרו; אבל אם עשה אותה תרומה קדם שיזרענה, הרי זו
43 תרומה. לפיכך, אם תלש ממנה, ואכל במזיד - חייב מיתה;
44 בשוגג, משלם את החמץ. ואם גחן, ואכל בפיו מן הארץ
45 - בטלה דעתו אצל כל אדם, שאין דרך אכילת בני אדם
46 בכך; לפיכך, פטור מן המיתה; ומן החמץ, אם היה שוגג.
47 כז. שדה של גדולי תרומה - חייבת בלקט שכחה ופאה,
48 וחיבת בתרומה ובמעשרות ובמעשר עני; ועניי ישראל ועניי

הרי זה מפרישה ומניחה בגרן. ואם הייתה חיה ובהמה
אוכלתה שם, ואינה משתמרת שם מהן - התקינו חכמים
שיטפל בה, ויביאנה לעיר, ויטל שכר הבאתה מכהן; שאם
הפרישה והניחה לבהמה ולחיה, הרי זה חלול השם.
יח. אסור לכהנים וללויים לסייע בבית הגרנות, כדי לטל
מתנותיהן. וכל המסייע - חלל קדש השם, ועליהם נאמר:
"שחתם ברית הלוי". ואסור לישראל להניחן שיסיעו, אלא
נותן להם חלקם בכבוד.

יט. נתן תרומה לכהן על מנת להחזירה, יצא ידי נתינה;
ואסור לעשות כן, מפני שנמצא במסייע בבית הגרנות. וכן
אסור להן שיחטפו תרומות ומעשרות, ואפלו לשאל חלקם
בפיהם אסור, אלא נוטלין בכבוד; שעל שלחן המקום הן
אוכלין, ועל שלחנו הן שותין; ומתנות אלו לה' הן, והוא
ברוך הוא זכה להם - שנאמר: "ואני הנה נתתי לך את
משמרת תרומתי".

כ. לא יתן אדם תרומה לשומר גתו, ולא בכור לשומר
עדרו, ולא מתנות [הבשר] לרועה בהמתו; ואם נתן - חלל,
אלא אם כן נתן להם שכר שמירתם תחלה. ורשאי ישראל
לומר לישראל אחר: 'הא לך סלע זו, ונתן תרומה או בכור
או שאר מתנות לפלוני הכהן בן בתי', או 'בן אחותי', וכל
פיצא בזה.

כא. כמה דברים אמורים? בשהיו הבעלים רוצים לתן
אותם לאחד משני כהנים אלו, או משני לויים אלו בחנם,
ואמר לו חברו: 'הא לך, ונתן לזה'; אבל בעלים שאמרו
לכהן או ללוי: 'הא לך חלק זה בטובת הנזה' - הרי זה
אסור. וכן אסור לעשות סחורה בתרומות, אף על פי שהוא
לזקק מהן ומוכר לכהן.

כב. עשרה - אין חולקין להן תרומה בבית הגרנות, אף על
פי שהן אוכלין אותה או מאכלין אותה; ואלו הן: החורש,
והשוטה, והקטן שיש בו דעת לפרש חיקו [לפרוט בגדו
לקבלת תרומה] - מפני שאין באלו דעת; והטמטום,
והאנדורגינס - מפני שהן בריה בפני עצמה; והעבד - שמא
יראו אותו העובדים בשדה, ויעידו עליו שהוא כהן; והעזרל,
והטמא - מפני שהן מאוסין; והאשה - שמא תתגרש, ומפני
היחוד; והנושא אשה שאינה הוגנת לו [פסולה לכהונה] -
קנסו אותו שלא יחלק בבית הגרנות, עד שיגדלנה. וכלן -
משלחין להן לבתיהן, וחולקין להן בשאר קדשי הגבול
ומשלחין להן לבתיהן; חוץ מן הנושא אשה שאינה הוגנת,
והטמא, והעזרל - שאין משלחין להן כלל.

יום שבת קודש ל' סיון ה'תש"ע

הלכות תרומות פרק יג

א. התרומה עולה באחד ומאה. כיצד? סאה תרומה שנפלה
למאה סאה של חלין, ונתערב הכל - מפריש מן הכל סאה
אחת, ונותנה לכהן; והשאר מתר לזרים. וכל תרומה שאין
הכהנים מקפידין עליה, כגון תרומת הפליסין והחרובין
ושעורים של אדום - אינו צריך להגביה; הואיל ונפלה
למאה - בטלה במעוטה, והכל מתר לזרים.

ח. אין מקפידין תרומה אצל כהן עם הארץ, מפני שלבו
גם בה. אבל מקפידין אותה אצל ישראל עם הארץ, בכלי
חרש המקדש צמיד פתיל; ובכלבד, שלא יהיו פרות מכשרין
גורה, שלא תסיתם אשתו נדה.

ט. אין עושין לעם הארץ תרומת זיתיו בטירה; אבל עושין
לו זיתי חלין בטירה, משום כדי חייו של בדר. וביצד
עושה? נוטל כדי התרומה, ומניחה בכלי שאינו מקבל
טמאה, כגון כלי אבנים; וכשיבוא עם הארץ לטל החלין
והתרומה, אומרים לו: 'הזהר שמא תגע בתרומה, שלא
תחזר לטבלה'.

י. ישראל שעושה פרותיו בטמאה, אין בוצרין עמו; ואין
צריך לומר שאין דורכין עמו, מפני התרומה שתעשה
בטמאה. אבל מוליכין עמו חביות לגת, ומביאין מן הגת.
יא. זיתים וענבים שנטמאו, סוחטין ועושה אותן תרומה. ואם
נטמאו אחר שנעשו תרומה (ובתרומה שני עושה שלישין),
וסחטין פחות פחות מפביצה - הרי המשקה היוצא מהן מתר
בשתייה לכהנים; ואפלו לנסכים הוא ראוי - שהמשקה באלו
הוא מפקד בתוך האכל. ולא אמרו 'פחות מפביצה', אלא
גורה - שמא יעשה יותר מפביצה, ונמצא המשקה מטמא
בכביצה. ואם היו פרות אלו שלישי לטמאה - דורכין בגת
ובבית הבד, והמשקה תרומה טהורה; שאין שלישי עושה
רביעי בתרומה, כמו שיתבאר בענין טהרות.

יב. פת תרומה שננטמאת, משליכה לבין העצים עד
שישרפום; וכן שמן שננטמא, נותנו בכלי מאוס עד
שידליקנו, כדי שלא יהיה תקלה לאחרים, ויאכלוהו. וחטים
שננטמאו - שולקן ומניחן בכלי מאוס, כדי שלא יהיו ראויין
לאכילה; ואחר כך יסיק בהן תנור וכירים. ומשקין שאין
ראויין להדלקה שננטמאו, כגון חזין - קוברין אותן.

יג. יין תרומה שנתגלה - הואיל ואסור בשתייה, ישפף. וכן
תאנים וענבים וקשואין ודלועין ואבטיחים ומלפפונות של
תרומה שנמצאו מנקרות - הרי אלו אסורין באכילה, מפני
סכנת נפשות; מה יעשה בהן? ישליך לים, או יקברו.

יד. עסה שנלושה במים מגלין - אף על פי שהיא תרומה,
הרי זו תשרף.

טו. אסור לכהן לטל תרומה, או שאר מתנות שלו - עד
שיפרישו אותן הבעלים, שנאמר: "ראשיתם אשר נתנו לה",
לך נתתים, ונאמר: "אשר ירימו בני ישראל לה, נתתי לך"
- עד שירימו הם, ואחר כך יזכה בהן. ולא יטל אותן אחר
שהורמו, אלא מדעת הבעלים - שהרי הן של בעלים לתנן
לכל כהן שירצו, שנאמר: "ואיש את קדשיו, לו יהיו". ואם
לקחן שלא מדעת הבעלים - זכה בהן; שאין לבעלים בהן
אלא טובת הנזה [נהנה מכך שהיטב טובה לכהן], וטובת הנזה
אינה כמון.

טז. כהן שנתנו לו תרומה, ומצא בה דברים אחרים - הרי אלו
אסורין משום גזל, שמא אחרים הניחום שם עד שישלום.
יז. אין ישראל חביב להטפל בתרומה, ולהביא אותה מן
הגרן לעיר, ומן המדבר לישוב - אלא כהנים יוצאין
לגרנות, וישראל נותנים להם חלקם שם; ואם לא יצאו,

י. סָאָה תְרוּמָה שֶׁנִּפְלָה לַפְּחוֹת מִמָּאָה חֲלִין, וְנִפְּלוּ חֲלִין
אֲחֵרִים עַד שֶׁהוֹתִירוּ עַל מָאָה – אִם בְּשׂוּגָה, הָרִי זֶה עוֹלָה
בְּאֶחָד וּמָאָה. וְאִם בְּמִזְדִּי, הָרִי הֵכֵל מְדַמֵּעַ – שָׂאִין מִבְּטָלִין
אֶסְוֵרִי תוֹרָה לְכַתְּחֻלָּהּ.

יא. תְרוּמַת חוּצָה לְאֶרֶץ – מִתֵּר לְבַטֵּל אוֹתָהּ בְּרֵב, וְאוֹכֵל
אוֹתָהּ בִּימֵי טְמֵאָתוֹ. וְלֹא עוֹד, אֲלֹא אִם הָיָה לוֹ יָיִן שֶׁל
תְרוּמַת חוּצָה לְאֶרֶץ – נוֹטֵל מִמֶּנּוּ לֹא אֶחָד, וְנוֹתֵן עָלָיו שְׁנֵי
לֶגִין חֲלִין, וְנִמְצָא הֵכֵל שְׁלֹשָׁה; וְאֶחָד כֶּף נוֹטֵל מִיָּין שֶׁל
תְרוּמָה לֹא וְנוֹתֵן לְחוּף הַשְּׁלֹשָׁה, וּמִגְבִּיָּה מֵאֲרַבְעָתָן לֹא
וְשׁוֹתָהּ; וְחוּזֵר וּמְשַׁלֵּף לְתוֹכָן לֹא אֶחָד, וְחוּזֵר וְנוֹטֵל לֹא
וְשׁוֹתָהּ; וְכֵן נוֹתֵן לֹא תְרוּמָה וְנוֹטֵל לֹא מִן הַתַּעֲרֻכָּת, עַד
שֶׁיִּכְלָה כָּל הַיָּין שֶׁל תְרוּמָה; וְנִמְצָא שֶׁבַטֵּל בְּמָה לֶגִין, בְּשְׁנֵי
לֶגִין שֶׁל חֲלִין.

יב. הַזֹּרֵעַ תְרוּמָה בְּצֵד הַחֲלִין, וְלֹא נֹדַע אֵיזָה הוּא זֹרַע
הַתְרוּמָה – אֶפְּלוּ הָיָה מָאָה לִגְנָה [עֲרוּגָה] שֶׁל תְרוּמָה וְלִגְנָה
אֶחָת שֶׁל חֲלִין, כֹּלֵן מִתְרִין. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּדָבָר
שֶׁזָּרְעוּ כֹּלָה בְּקֶרֶעַ, כְּגוֹן חֲסִים וְהַשְׁעוּרִין וְכִיּוּצָא בְּהֵן;
אֲבָל דְּבָר שָׂאִין זֹרְעוּ נִפְסָד בְּאֶרֶץ, כְּגוֹן הַשּׁוּם וְהַבְּצָלִים –
אֶפְּלוּ מָאָה לִגְנָה שֶׁל חֲלִין וְלִגְנָה אֶחָת מֵעֲרֻכָּת בִּינְיָהּ, הֵכֵל
מְדַמֵּעַ. וְאִם נִתְּלַשׁ הֵכֵל, תַּעֲלָה הַתְרוּמָה בְּאֶחָת וּמָאָה; וְלֹא
תִּתְּלַשׁ לְכַתְּחֻלָּהּ.

יג. שְׁתֵּי קְפוֹת, אֶחָת שֶׁל תְרוּמָה וְאֶחָת שֶׁל חֲלִין, וְאִין יָדוּעַ
אִיזוֹ הִיא, אוֹ שֶׁנִּפְלָה סָאָה שֶׁל תְרוּמָה לְחוּף אֶחָת מִהֵן, וְאִין
יָדוּעַ לְהִיכֵן נִפְלָה, וְאֶחָד כֶּף נִפְלָה אֶחָת מִשְׁתֵּי קְפוֹת לְחוּף
הַחֲלִין – אֵינָה מְדַמֵּעֶת; וְכֵן אִם זֹרַע אֶחָת מִהֵן, הַגְדִּילִין
חֲלִין לְכָל דְּבָר. וְהַשְּׁנִיָּה נוֹהֵג בָּהּ כַּתְרוּמָה. נִפְלָה הַקֶּפֶה
הַשְּׁנִיָּה לְמָקוֹם אֲחֵר, אֵינָה מְדַמֵּעֶת; וְכֵן אִם זֹרַע אֶחָד אֶת
הַשְּׁנִיָּה, הַגְדִּילִין חֲלִין. נִפְּלוּ שְׁתֵּיהֶן לְמָקוֹם אֶחָד, מְדַמֵּעוֹת
כַּקְטָנָה שֶׁבְּשְׁתֵּיהֶן. זֹרַע אֶחָד אֶת שְׁתֵּיהֶן – בְּדָבָר שֶׁזָּרְעוּ כֹּלָה,
הַגְדִּילִין חֲלִין; וּבְדָבָר שָׂאִין זֹרְעוּ כֹּלָה, הַגְדִּילִין מְדַמֵּעַ. בְּמָה
דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּזֹרַע אֶת הַשְּׁנִיָּה עַד שֶׁלֹּא קָצַר אֶת
הָרִאשׁוֹנָה. אֲבָל קָצַר אֶת הָרִאשׁוֹנָה, וְאֶחָד כֶּף זֹרַע אֶת הַשְּׁנִיָּה
– אֶפְּלוּ בְּדָבָר שָׂאִין זֹרְעוּ כֹּלָה – הַגְדִּילִין חֲלִין; שָׂאִין תְּלוּשׁ
וּמִחְבֵּר נִעְשֵׂין הוֹכֵחַ זֶה לָזֶה.

יד. שְׁתֵּי קְפוֹת, אֶחָת שֶׁל חֲלִין וְאֶחָת שֶׁל תְרוּמָה, וְלִפְנֵיהֶן
שְׁתֵּי סָאִין, אֶחָת שֶׁל חֲלִין וְאֶחָת שֶׁל תְרוּמָה, וְנִפְּלוּ אֵלָיו לְחוּף
אֵלֹ – מִתְרִין; שָׂאִין אוֹמֵר: 'חֲלִין נִפְּלוּ לְחוּף הַחֲלִין, וְתְרוּמָה
לְחוּף הַתְרוּמָה' – וְאִף עַל פִּי שֶׁלֹּא רָבוּ חֲלִין עַל הַתְרוּמָה.
בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בַּתְרוּמָה בְּזִמְנָה הַזֶּה, שֶׁהִיא מִדְּבָרֵיהֶם;
אֲבָל בַּתְרוּמָה שֶׁל תוֹרָה – עַד שֶׁיָּרְבוּ חֲלִין עַל הַתְרוּמָה.

טו. סָאָה תְרוּמָה שֶׁנִּפְלָה לְחוּף הַכְּרִי, וְאָמַר: 'תְרוּמַת
הַכְּרִי הִזָּה בְּתוֹכֹה' – בְּמָקוֹם שֶׁנִּפְלָה אוֹתָהּ סָאָה, שֵׁם
נִסְתַּמָּה תְרוּמַת הַכְּרִי, וְנִדְמַע הֵכֵל בַּתְרוּמָה שֶׁנִּפְלָה
וּבַתְרוּמַת הַכְּרִי. אָמַר: 'תְרוּמַת הַכְּרִי בְּצִפּוֹנוֹ' – חוֹלְקִין
אוֹתוֹ לְשֵׁנִים, וְהַחֲצִי שֶׁבְּצִפּוֹנוֹ לְשֵׁנִים, וְנִמְצָא רִבִּיעַ הַכְּרִי
שֶׁהוּא צִפּוֹן צִפּוֹנוֹ, הוּא הַמְדַמֵּעַ.

טז. הָיוּ לִפְנֵי שְׁנֵי כְּרִיִּים, וְאָמַר: 'תְרוּמַת שְׁנֵי כְּרִיִּים בְּאֶחָד

ב. נִפְלָה סָאָה תְרוּמָה לַפְּחוֹת מִמָּאָה – נִעֲשֶׂה הֵכֵל מְדַמֵּעַ,
וְיִמְכֹּר הֵכֵל לְכֹהֲנִים בְּדָמֵי תְרוּמָה, חוּץ מִדָּמֵי אוֹתָהּ סָאָה.
בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשִׁנְתָּעֲרַב מִיָּין בְּמִינוֹ. אֲבָל נִתְעַרַּב
מִיָּין בְּשָׂאִינוֹ מִינוֹ, בְּנוֹתֵן טַעַם: אִם יֵשׁ בְּכָל טַעַם תְרוּמָה –
נִעֲשֶׂה הֵכֵל מְדַמֵּעַ, וְיִמְכֹּר לְכֹהֲנִים, חוּץ מִדָּמֵי תְרוּמָה שָׁבוּ;
וְאִם טַעַם הֵכֵל טַעַם חֲלִין – הֵכֵל מִתֵּר לְזָרִים.

ג. סָאָה תְרוּמָה שֶׁנִּפְלָה לְמָאָה, וְהַגְבִּיָּה סָאָה מִן הֵכֵל, וְנִפְלָה
הַסָּאָה שֶׁהַגְבִּיָּה לְמָקוֹם אֲחֵר – אֵינָה מְדַמֵּעֶת אֲלֹא לְפִי
חֲשָׁבוֹן; וְכֵן סָאָה תְרוּמָה שֶׁנִּפְלָה לַפְּחוֹת מִמָּאָה, וְנִעֲשֶׂה הֵכֵל
מְדַמֵּעַ, וְנִפְּלָה מִן הַמְדַמֵּעַ לְמָקוֹם אֲחֵר – אֵינָה מְדַמֵּעֶת אֲלֹא לְפִי
חֲשָׁבוֹן. בִּיצֵד? הָרִי שֶׁנִּפְּלָה עֶשֶׂר סָאִין שֶׁל תְרוּמָה לְתַשְׁעִים
סָאָה חֲלִין, וְנִדְמַע הֵכֵל – אִם נִפְּלָה מִמְדַמֵּעַ זֶה עֶשֶׂר סָאִין
לַפְּחוֹת מִמָּאָה חֲלִין, נִדְמַעוּ; שֶׁהָרִי יֵשׁ בְּעֶשֶׂר שֶׁל מְדַמֵּעַ סָאָה
שֶׁל תְרוּמָה. נִפְּלָה לְתוֹכָן פְּחוֹת מִעֶשֶׂר סָאִין, אֵינָן מְדַמֵּעוֹת.

ד. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּדָבָר שָׂאִין דְּרָכּוֹ לְהַבְּלֵל, כְּגוֹן
חֲסִים לְחִטִּים אוֹ קֶמַח לְקֶמַח. אֲבָל דְּבָר שֶׁדְּרָכּוֹ לְהַבְּלֵל,
כְּגוֹן שֶׁמֶן תְרוּמָה לְשֶׁמֶן חֲלִין, אוֹ יָיִן תְרוּמָה לְיָיִן חֲלִין –
הוֹלְכִין אֶחָד הָרֵב: אִם רֵב תְרוּמָה, הָרִי זֶה מְדַמֵּעַ כַּתְרוּמָה;
וְאִם רֵב מִן הַחֲלִין – הָרִי הוּא כַּחֲלִין וְאֵינָה מְדַמֵּעַ, וְאִף עַל
פִּי שֶׁהֵכֵל אֶסְוִירִים לְזָרִים.

ה. סָאָה תְרוּמָה שֶׁנִּפְלָה לְמָאָה, הַגְבִּיָּהּ, וְנִפְלָה סָאָה אֲחֵרָת,
הַגְבִּיָּהּ, וְנִפְלָה אֲחֵרָת – הָרִי הַחֲלִין מִתְרִין; עַד שֶׁתִּרְבֶּה
תְרוּמָה עַל הַחֲלִין – שָׂאִים נִפְּלוּ לְחוּף הַמָּאָה חֲלִין מָאָה סָאָה
וְעוֹד שֶׁל תְרוּמָה סָאָה אֲחֵר סָאָה, נִעֲשֶׂה הֵכֵל מְדַמֵּעַ.

ו. סָאָה תְרוּמָה שֶׁנִּפְלָה לְמָאָה, וְלֹא הִסְפִּיק לְהַגְבִּיָּהּ עַד
שֶׁנִּפְלָה סָאָה אֲחֵרָת – אִם יָדַע בְּרִאשׁוֹנָה קֶדֶם שֶׁתִּפְּלָה
הַשְּׁנִיָּה, לֹא נִדְמַעוּ; אֲלֹא מִפְּרִישׁ סִתְמִים, וְהַשָּׂאֵר מִתֵּר –
הוֹאִיל וְהָיָה לָהּ לַעֲלוֹת, הָרִי הִיא בָּאֵלֹ עֲלֵתָהּ. וְאִם לֹא יָדַע
בְּסָאָה רִאשׁוֹנָה אֲלֹא אֲחֵר שֶׁנִּפְלָה הַשְּׁנִיָּה – הָרִי זֶה מְדַמֵּעַ,
וּבָאֵלֹ נִפְּלוּ שְׁתֵּיהֶן בְּאֶחָת.

ז. אִין פְּסֻלַּת שֶׁל תְרוּמָה מִצְטָרֶפֶת עִם הַתְרוּמָה לְאֶסְוִיר
הַחֲלִין, אֲבָל פְּסֻלַּת שֶׁל חֲלִין מִצְטָרֶפֶת עִם הַחֲלִין לְהַעֲלוֹת
הַתְרוּמָה. בִּיצֵד? חֲסִים יָפוֹת שֶׁל תְרוּמָה שֶׁנִּפְלָה לְמָאָה סָאָה
חֲסִים רְעוֹת שֶׁל חֲלִין, וְטַחֵן הֵכֵל – אִף עַל פִּי שֶׁהִמְרִסָן שֶׁל
חֲלִין מְרַבֵּה וְשֶׁל תְרוּמָה מוּעָט, וְהָרִי הִקְמַח שֶׁל תְרוּמָה
בְּפָחוֹת מִמָּאָה מִקְמַח הַחֲלִין – הָרִי זֶה עוֹלָה, וּמִשְׁעָרִין
בְּקֶמַח עִם הַמְרִסָן שֶׁהוּא מָאָה וְאֶחָד. אֲבָל אִם נִפְלָה סָאָה
שֶׁל חֲסִים רְעוֹת שֶׁל תְרוּמָה לַפְּחוֹת מִמָּאָה סָאָה שֶׁל חֲסִים
יָפוֹת שֶׁל חֲלִין, וְטַחֵן הֵכֵל, וְהָרִי הִקְמַח שֶׁל תְרוּמָה אֶחָד
מִמָּאָה מִקְמַח הַחֲלִין – הָרִי זֶה עוֹלָה בְּמָאָה וְאֶחָת, שֶׁהָרִי
הוֹתִירוּ הַחֲלִין וּפְחָתָהּ הַתְרוּמָה.

ח. לֹא יָיִן שֶׁל תְרוּמָה צָלוּל שֶׁנִּפְּלָה לְמָאָה לֶגִין עֲכוּרִין – אִין
מוּצִיאִין שְׁמִירִים שֶׁבְּהֵן, אֲלֹא מַעֲלִין אֶת הַלֵּג; וְכֵן אִם נִפְּלָה
לֹא עֲכוּר לְמָאָה לֶגִין צָלוּלִין, אִין מוּצִיאִין שְׁמִירִים שָׁבוּ.
ט. לֹא מִים שֶׁנִּפְּלָה לְתַשְׁעִים וְתַשְׁעִים לֶגִין יָיִן, וְאֶחָד כֶּף נִפְּלָה
לְחוּף הֵכֵל לֹא יָיִן שֶׁל תְרוּמָה – נִדְמַע הֵכֵל; שָׂאִין הַמִּים
מַעֲלָה אֶת הַיָּיִן.

- 1 מה' - הרי שניהן מדמיעין; היו לפניו שני סאין וכרי אחד,
2 ואמר: 'הרי אחד מן הסאין האלו עשויה תרומה על הכרי
3 הזה' - הרי אחת מהן תרומה, ואין ידוע איזו היא. היו לפניו
- 4 שני פריים וסאה אחת, ואמר: 'הרי זו תרומה על אחת מן
5 הפריים האלו' - הרי הוא תרומה; ונתקן אחד מהן, ואין
6 ידוע איזה הוא המתקן מן הטבל.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ד-ל' סיון ה'תש"ע

33 (פסחים קו.): "זכרהו על היין". ואמרו עוד:
34 "קדשהו בכניסתו וקדשהו ביציאתו", כלומר:
35 "ההבדלה שהיא חלק מזכירת שבת שנוצטוינו
36 בה". וכבר נתבארו דיני מצוה זו בסוף פסחים
37 ובבבבב מקומות בכרכות (נא:) ושבת (קנ:).

יום שישי כ"ט סיון ה'תש"ע

38 מצות לא תעשה שכ.
39 המצוה המשלימה שלש מאות ועשרים —
40 האזהרה שהזהרנו מלעשות מלאכה בשבת, והוא
41 אמרו: "לא-תעשה כל-מלאכה" (שמות כ, י).
42 והעובר על לאו זה, פורש בו הכתוב (שם לא, יד)
43 שהוא בכרת, אם לא ידע בו הדין, ואם נתקמה
44 עליו העדות — חייב סקילה. כל-זה אם הוא
45 מזיד; ואם היה שוגג — מקריב חטאת קבועה.
46 וכבר נתבארו דיני מצוה זו במסכת שבת.
47

יום שבת קודש ל' סיון ה'תש"ע

48 מצות לא תעשה שכא.
49 המצוה השכ"א — האזהרה שהזהרנו שלא להלך
50 חוץ לתחום המדינה בשבת, והוא אמרו: "אל-
51 יצא איש ממקמו ביום השביעי" (שם טז, כט). ובא
52 בקבלה (סוטה כז:) שתחום (גבול) המסע הוא
53 מה-שנוסף על אלפים אמה מחוץ לעיר אפלו
54 אמה אחת. והלויף אלפים אמה לכל-רוח —
55 מתר. ולשון המכלתא (פרשת בשלח שם): "אל-
56 יצא איש ממקמו" — אלו אלפים אמה".
57 ובגמרא ערובין (יז:) אמרו: "לוקין על אסור
58 תחומין דבר תורה". ובאותה המסכתא נתבארו
59 דיני מצוה זו.

יום ראשון כ"ד סיון ה'תש"ע

8 יום שני כ"ה סיון ה'תש"ע
9 מצות לא תעשה שכא.
10 המצוה השכ"א — האזהרה שהזהרנו שלא להלך
11 חוץ לתחום המדינה בשבת, והוא אמרו: "אל-
12 יצא איש ממקמו ביום השביעי" (שם טז, כט). ובא
13 בקבלה (סוטה כז:) שתחום (גבול) המסע הוא
14 מה-שנוסף על אלפים אמה מחוץ לעיר אפלו
15 אמה אחת. והלויף אלפים אמה לכל-רוח —
16 מתר. ולשון המכלתא (פרשת בשלח שם): "אל-
17 יצא איש ממקמו" — אלו אלפים אמה. ובגמרא
18 ערובין (יז:) אמרו: "לוקין על אסור תחומין דבר
19 תורה". ובאותה המסכתא נתבארו דיני מצוה זו.

יום שלישי כ"ו סיון ה'תש"ע

יום רביעי כ"ז סיון ה'תש"ע

יום חמישי כ"ח סיון ה'תש"ע

20 מצות עשה קנה.
21 המצוה הקנ"ה — הצווי שנוצטוינו לקדש את
22 השבת ולומר דברים ביום השבת בכניסתו
23 וביציאתו שבהם נזכיר גדלת יום זה וכבודו,
24 והיותו נבדל משאר הימים שקדמו לו ושיבואו
25 אחריו, והוא אמרו יתעלה: "זכור את-יום השבת
26 לקדשו" (שם כ, ח). כלומר: זכרהו זכירת קדוש
27 והבדלה [וגדלה] — וזו היא מצות קדוש. ולשון
28 המכלתא (פרשת יתרו): "זכור את-יום השבת
29 לקדשו" — לקדשו בכרכה. ובפרוש אמרו

שמואל-א יג ג-ח

ג וַיֵּן וַיִּנָּתֶן אֶת נָצִיב פְּלִשְׁתִּים אֲשֶׁר בְּגִבֵּעַ וַיִּשְׁמְעוּ פְּלִשְׁתִּים וְשָׁאוּל תָּקַע בְּשׁוֹפָר בְּכָל־הָאָרֶץ לֵאמֹר יִשְׁמְעוּ הָעֶבְרִים: ד וְכָל־יִשְׂרָאֵל שָׁמְעוּ לֵאמֹר הִכָּה שָׁאוּל אֶת־נָצִיב פְּלִשְׁתִּים וְגַם־נִבְאֵשׁ יִשְׂרָאֵל בְּפְלִשְׁתִּים וַיִּצְעֲקוּ הָעָם אַחֲרֵי שָׁאוּל הַגִּלְגָּל: ה וּפְלִשְׁתִּים נֶאֱסָפוּ | לְהִלָּחֵם עִם־יִשְׂרָאֵל שְׁלִשִּׁים אֶלֶף רֶכֶב וְשֵׁשׁ אֲלָפִים פָּרָשִׁים וְעַם כָּחֹל אֲשֶׁר עַל־שְׂפַת־הַיָּם לָרֹב וַיַּעֲלוּ וַיַּחֲנוּ בְּמִכְמָשׁ קִדְמַת בֵּית אֹזֶן: ו וַאִישׁ יִשְׂרָאֵל רָאוּ כִּי צָרָלוּ כִּי נָגַשׁ הָעָם וַיִּתְחַבְּאוּ הָעָם בְּמַעְרֹת וּבְחֻחִים וּבְסַלְעִים וּבְצֻרִים וּבְכַרְוֹת: ז וְעֶבְרִים עָבְרוּ אֶת־הַיַּרְדֵּן אֶרֶץ גָּד וַגִּלְעָד וְשָׁאוּל עֹדְדָם בְּגִלְגָּל וְכָל־הָעָם חָרְדוּ אַחֲרָיו: ח (וַיִּחַל כְּתִיב) | וַיִּוָּחַל שְׁבַעַת יָמִים לְמוֹעֵד אֲשֶׁר שְׁמוּאֵל וְלֹא־בָא שְׁמוּאֵל הַגִּלְגָּל וַיִּפֹּץ הָעָם מֵעֵלָיו:

רש"י

אֶרֶץ גָּד. לברוח מפני פלשתים, שהפלשתים היו בארץ כנען בעבר הירדן ימה: חרדו אחריו. מהרו ללכת אחריו: (ח) ויוחל. המתין: למועד אשר שמואל. הרי זה מקרא חסר תיבה אחת, למועד אשר שם שמואל, או למועד אשר לשמואל, ודוגמא לו (שמואל-ב ד ב): ושני אנשים שרי גדודים היו בן שאול, היה לו לכתוב לבן שאול, אף כאן אשר לשמואל, שאמר לו (לעיל י ח) שבעת ימים תוחל עד בואי אליך:

מצודת ציון

(ג) נציב. ממונה העומד על ישראל לגבות המס: (ד) ויצעקו. ענין אסיפה הבאה בצעקת המאסף: (ו) צר. מלשון צרה: נגש. נדחק ונלחץ, כמו (ישעיהו נג ז) נגש והוא נענה: ובחוחים. בין הקוצים, כמו (שיר השירים ב ב): כשוננה בין החוחים: ובצריחים. מגדלים גבוהים, וכן (שופטים ט מו): צריח בית אל: (ז) עודדו. מלשון עוד: חדרו. מהרו בחרדה, כמו (לקמן טז ד): ויחרדו זקני העיר לקראתו: (ח) ויוחל. ענין המתנה, כמו (בראשית ח ט): ויחל עוד:

מצודת דוד

(ג) ישמעו העברים. רצה לומר: בכדי שישאלו מה זה קול השופר, ידעו על ידי זה להיות נשמרים מן הפלשתים: (ד) הכה שאול. אף שיונתן הכהן, יחשב לשאול, כי הוא המלך וכל דבר יקרא על שמו: נבאש ישראל. נמאס ישראל בעיני פלשתים, כדרך שממאסין בדבר הנבאש: ויצעקו. נאספו אחרי שאול ללכת הגלגל: (ה) קדמת. למזרחת של בית און: (ו) כי נגש העם. נלחצו מפלשתים: ויתחבאו. החביאו את עצמן: (ז) ועברים עברו. אמר בלשון הנופל על הלשון, והוא מדרך צחות, ורצה לומר: קצתם מישראל עברו הירדן וברחו לארץ גד וגלעד: עודדו בגלגל. ולא ירד עדיין לקראת המלחמה: וכל העם. אשר לא נתחבאו ולא ברחו, חרדו ללכת אחריו למלחמה: (ח) ויוחל. המתין שבעת ימים מעת בואו אל הגלגל: למועד אשר שמואל. כמו למועד אשר אמר שמואל, רצה לומר: להזמן שקבע לו שמואל מאז משחו למלך, כמו שכתוב למעלה (י ח): ויפץ העם. נתפוררו והלכו ממנו:

דברי הימים ב ל כא-כו

כא וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל הַנִּמְצָאִים בִּירוּשָׁלַם אֶת־חֹג הַמִּצּוֹת שִׁבְעַת יָמִים בְּשִׂמְחָה גְּדוּלָּה וּמְהֻלָּלִים לַיהוָה יוֹם א בָּיּוֹם הַלְלוּם וַהֲכִהְנִים בְּכָל־עֹז לַיהוָה: כב וַיְדַבֵּר יְחִזְקִיָּהוּ עַל־לֵב כָּל־הַלְוִיִּם הַמְשִׁפִּילִים שִׁכְל־טוֹב לַיהוָה וַיֹּאכְלוּ אֶת־הַמִּזְעֹר שִׁבְעַת הַיָּמִים מִזִּבְחִים וּבְחֵי שְׁלָמִים וּמִתּוֹדִים לַיהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיהֶם: כג וַיּוֹעֲצוּ כָּל־הַקָּהָל לַעֲשׂוֹת שִׁבְעַת יָמִים אֲחֵרִים וַיַּעֲשׂוּ שִׁבְעַת־יָמִים שִׂמְחָה: כד כִּי חִזְקִיָּהוּ מֶלֶךְ־יְהוּדָה הָרִים לְקָהָל אֶלֶף פָּרִים וְשִׁבְעַת אֲלָפִים צֹאן וְהֶשְׂרִים הָרִימוּ לְקָהָל פָּרִים אֶלֶף וְצֹאן עֶשְׂרֵת אֲלָפִים וַיִּתְקַדְּשׁוּ כֹהֲנִים לָרֹב: כה וַיִּשְׂמְחוּ א כָּל־קָהָל יְהוּדָה וַהֲכִהְנִים וַהֲלְלוּם וְכָל־הַקָּהָל הַבָּאִים מִיִּשְׂרָאֵל וְהַגֵּרִים הַבָּאִים מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְהַיּוֹשֵׁבִים בְּיְהוּדָה: כו וַתְּהִי שִׂמְחָה גְּדוּלָּה בִּירוּשָׁלַם כִּי מִיָּמֵי שְׁלֹמֹה בֶן־דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל לֹא כָזָאת בִּירוּשָׁלַם:

רש"י

(כא) והכהנים בכלי עוז. בחצוצרות: (כב) המשכילים שכל טוב לה'. לענין שירה נופל לומר לשון שכל כמו שנאמר (לעיל א' כ"ו) ויפל הגורל מזרחה לשלמיהו וזכריהו בנו יועץ בשכל וגומר ודבר חזקיהו על לבם תנחומים ודברים טובים לחזקם ולעזור להם כדי שיחזקו אף הם בשיר שכל טוב לה': מתודים לה'. על זבח תודה ומודים לה' על הנס שעשה להם שזבח תודה על נס הוא בא: (כג) שבעת ימים אחרים. כמו שמפורש ויעשו שבעת ימים שמחה: (כד) הרים לקהל. מצאנו ומבקר: לקהל אלף פרים וגו'. והיו אוכלים ביחד מלך ושרים והעם שמחים: (כו) כי מימי שלמה

בן דוד מלך ישראל לא. היתה כזאת בירושלים. שמא עם רב יותר היו באין לרגל לירושלים בימי שלמה אבל שמחה גדולה לא היתה בירושלים כזאת מימות שלמה כי ביותר שמחו על מה שאם היו כל רגל ורגל מקובצים בירושלים לפי שלא היה להם חדוש אין להם שמחה אבל עתה שכל ימי אחז ומלכי יהודה הרשעים לא עלו לרגל לירושלים ועתה הורשו לעלות לירושלים שמחו שמחה גדולה ולפי שהיה כמה שנים שלא עלו לירושלים עד עתה הוקטן בעיניהם ז' ימים דחג המצות והוסיפו עוד ז' ימים כדי לשמוח בהם ושמחו שמחה גדולה:

מצודת ציון

(כד) הרים. הפריש כמו ויקחו לי תרומה (שמות כה):

מצודת דוד

(כא) ויעשו וכו'. ר"ל בדבר הקרבנות הקבועים: בכלי עוז. בכלים חזקים בחשיבות: (כב) על לב. ר"ל דברים

המקובלים להכניס בלבם אהבת המקום: לה'. בדבר עבודת ה': את המועד. זבחי המועד והוא מקרא קצר: מזבחים. היו מזבחים: ומתודים. על שלמי התודה הבא להודות עליו על הנסים: (כג) שבעת וכו'. לשמוח בהם ולזבח לה' מלבד שבעת ימי חג המצות: (כד) כי חזקיהו. בא לומר מהיכן ומאין היה להם בשר לכל העם הזה לאכול ולשמוח בכל הימים הללו ואמר כי המלך והשרים הרימו לקהל פרים וכבשים הרבה והכהנים מרובים הטהרו והקריבום שלמים ואכלו הקהל את הבשר: (כה) והגרים. אשר נתגייירו מן האומות: (כו) לא כזאת. לא היתה שמחה כזאת בירושלים כי היתה דוגמת חנוכת הבית שעשה שלמה:

פרק ראשון – כיצד העדים

1 פרק זה עוסק בדיני עדים וזממים. והם עדים שהעידו על אדם שחייב
2 מיתה או ממון או מלקות, ונגמר דינו בבית דין על פיהם, אך עדיין
3 לא נעשה בו העונש בפועל, ובאו עדים אחרים, ואמרו לאותם
4 העדים הראשונים כיצד אתם מעידים על אדם זה, והרי באותו היום
5 ואותה השעה שעליה אתם מעידים הייתם עמנו במקום אחר, הרי
6 העדים הראשונים נעשים ל'עדים וזממים', ויש לקיים בהם את ציווי
7 התורה (דברים יט ט) 'ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו', דהיינו,
8 שיש להענישם באותו העונש שבו רצו להעניש את הנידון, אם מיתה
9 אם ממון ואם מלקות.

משנה

10 משנה זו עוסקת בדינם של עדים וזממים שלא ניתן לקיים בהם את
11 ציווי התורה להענישם באותו העונש שזממו לעשות לנידון.
12 **כיצד העדים נעשים וזממים** – כיצד יש להעניש עדים וזממים, עדים
13 שבאו לבית דין ואמרו, **מעידין אנו באיש פלוני כהן שהוא בן אשה**
14 **גרושה או בן אשה חלוצה**, שהרי בפנינו נתגרשה אמו קודם שנולד,
15 ונמצא, שהוא חלל הפסול לכהונה, ובאו עדים אחרים והזימום,
16 ואמרו להם כיצד אתם מעידים על כך, הרי בשעה זו שעליה אתם
17 מעידים שנתגרשה אמו במקום פלוני, הייתם עמנו במקום אחר, אין
18 **אומרים שיששע זה העד**, אם כהן הוא, **בן גרושה או בן חלוצה**
19 **תחתיו** – במקום הנידון שרצה לפסולו, כמו שציוותה התורה (דברים יט
20 ט) **בדין עדים וזממים יעשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו, אלא**
21 **הרי הוא לוקה מלקות ארבעים**.
22 וכן הוא הדין בעדים שבאו לבית דין ואמרו, **מעידין אנו באיש פלוני**
23 **שהוא חייב לגלות לעיר מקלט**, מאחר שהרג את הנפש בשוגג, ובאו
24 עדים אחרים והזימום, אין **אומרים יגלה זה העד לעיר מקלט תחתיו**
25 – במקום הנידון שרצה לחייב, **אלא לוקה ארבעים**.

גמרא

26 הגמרא מקשה על לשון המשנה, כיצד ניתן לומר שבאופן זה נעשים
27 העדים וזממים, **הא כיצד אין העדים נעשים וזממים מיבעי ליה** –
28 הרי צריך היה התנא לומר כיצד אין העדים נעשים וזממים, שהרי
29 המשנה עוסקת בדינם של עדים שאין מקיימים בהם את המקרא
30 'ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו'.
31 ויעיד יש להקשות, מדוע הוצרכה המשנה לבאר כיצד העדים נעשים
32 וזממים, **מדיקתני לקמן** – הרי מתבאר ענין זה במשנה להלן (ה), שאם
33 אמרו העדים המזימים לעדים הזוממים כיצד אתם מעידים על
34 הנידון, והרי באותה שעה שאתם מעידים עליו היה הוא עמנו במקום
35 פלוני, אין העדים נעשים בכך וזממים, **אבל אם אמרו להם המזימים**
36 **היאך אתם מעידין על אותו אדם, שהרי באותו היום שאתם מעידים**
37 **שראיתם לו עדות במקום מסוים, אתם עצמכם הייתם עמנו במקום**
38 **פלוני** – במקום אחר, באופן כזה **הרי אלו העדים נעשים וזממים, ויש**
39 **להענישם באותו העונש שרצו לחייב את הנידון, ואם כן, מה צורך**

יש לכפול הדברים (מבבלי דאלו אין וזממים).

41 מתרצת הגמרא: **התנא ששנה את משנתנו ה'ת' קא' – נתכוין**
42 **לשנותה כהמשך למשנה בסוף מסכת סנהדרין (ספ)**, שהיא המסכת
43 שנסדרה לפני מסכת מכות, ושם נתבאר שישנם עדים וזממים
44 שנשתנו במקצת מדין שאר עדים וזממים, בכך שאין הורגים אותם
45 באותה המיתה שזממו להרוג. וכך שנינו שם, **כל העדים הזממים**
46 **מקדימין לאותה מיתה** – ממהירים להמיתם באותה מיתה שרצו הם
47 להמית בה את הנידון, **חזין מזממי בת בהן ובועלה** – חוץ מעדים
48 וזממים שהעידו על זנותה של בת כהן נשואה, וכמו כן העידו גם על
49 בועלה, **שאין מקדימין לאותה מיתה** – שאין ממיתים אותם במיתה
50 שריפה שבה הם רצו לחייבה, **אלא למיתה אחרת** – אלא במיתה
51 חנק שבה רצו לחייב את בועלה. ועל כך בא התנא כאן להוסיף
52 ולומר, **שיש עדים וזממים אחרים שאין עושין בהן דין ה'ת' כל**
53 **עיקר** – שאין מקיימים בהם כלל את העונש שזממו לעשות לנידון,
54 **אלא לוקים מלקות ארבעים**, ועתה מפרש התנא כיצד אותם העדים
55 שאין מקיימים בהם דין הזממה כלל נעשים וזממים, אם אמרו **מעידין**
56 **אנו באיש פלוני שהוא בן גרושה או בן חלוצה** ונמצאו וזממים,
57 **אין אומרים יעשה זה העד בן גרושה או בן חלוצה תחתיו** – תחת
58 הנידון, **אלא לוקה את הארבעים**.

59 הגמרא מבררת מניין לומדים שאין מקיימים בהם דין הזממה: **מנהני**
60 **מילי** – מניין יש ללמוד שעדים וזממים כהנים שהעידו בכהן שהוא בן
61 גרושה או בן חלוצה אין עושים אותם חללים. **אמר רבי יהושע בן**
62 **לוי (אמר רבי שמעון בן לקיש) דאמר קרא (דברים יט ט) 'ועשיתם לו**
63 **כאשר זמם'**, ויש לדרוש מן המקרא שמענישים רק לו – לעד הזומם
64 בעצמו, ולא **לזרעו** של העד, ומאחר שאם יעשו את העד הכהן בן
65 גרושה יפסל ממילא גם זרעו לכהונה, אי אפשר לעשות זאת.
66 שואלת הגמרא: **ולפיכחלוהו לדידיה ולא ליפסלו לזרעיה** – שיפסלו
67 חכמים רק את העד עצמו לכהונה, ולא את זרעו. משיבה הגמרא:
68 **בעינן כאשר זמם לעשות וליכא** – צריך להענישו בדיוק כפי שזומם
69 לעשות לנידון, ומאחר שהוא זמם לפסול גם את הנידון וגם את זרעו
70 אי אפשר לפסול רק אותו עצמו, ומכיון שאי אפשר לפסול גם את
71 זרעו אין נוהגים עליו עונש זה כלל, שאין מקיימים 'כאשר זמם'
72 לחצאין, אלא לוקה את הארבעים.

73 הגמרא מביאה תירוץ נוסף מדוע אין העד נעשה בן גרושה: **בר פדא**
74 **אומר, יש ללמוד שאין לפסול את העד מקל וחומר, ומה המהלל**
75 **אינו מתחלל** – כהן שנשא גרושה וחילל על ידי כן את זרעו מקדושת
76 הכהונה אינו נעשה הוא עצמו חלל, **הבא לחלל ולא חילל** – עד
77 זומם שזומם לחלל אדם מן הכהונה אך לא הצליח לעשות זאת, **אינו**
78 **דין שולא יתחלל** – האם אין הדין נותן שלא יהא הוא עצמו חלל.
79 ולפיכך אי אפשר לקיים בו 'כאשר זמם' אלא לוקה את הארבעים.
80 **מתקיף לה** – הקשה רבינא על דברי בר פדא, **אם בן כדברין שיש**
81 **ללמוד מקל וחומר שעד זומם אינו נעשה חלל, בפלגית את כל תורת**
82 **עדים וזממים, ולעולם לא יהא ניתן לקיים בהם 'כאשר זמם', שהרי**
83 **יש לומר גם בזה קל וחומר,**

המשך ביאור למסכת מכות ליום שלישי עמ' א

1 **אומרים כל המשלם אינו לוקה**, כלומר, כל אדם שיש עליו חיוב
2 תשלומים על עבירה שעבר, לא ניתן להלקותו על עבירה זו, ולפיכך
3 עדים וזממים אלו משלמים מאתים וזו לנידון ואינם לוקים.
4 המשנה מביאה אופן נוסף שבו נחלקו רבי מאיר וחכמים: עדים
5 שבאו לבית הדין ואמרו, **מעידין אנו באיש פלוני שהוא חייב**
6 **ללקות מלקות ארבעים**, מאחר שעבר על לא תעשה מדברי תורה,
7 **ונמצאו העדים וזממים, הרי הם לוקין שמונים מלקות**, ארבעים
8 מלקות לוקים הם משום שעברו על הכתוב **לא תענה ברעך עד**

9 **שקר**, שהרי העידו שקר על הנידון, וארבעים מלקות נוספים לוקים
10 הם משום **'ועשיתם לו כאשר זמם'**, ומאחר והם זממו לחייב את
11 הנידון מלקות ארבעים, יש לקיים בהם את זממם ולהלקותם. אלו
12 **דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים, אין הם לוקין אלא ארבעים**
13 **מלקות בלבד, משום 'כאשר זמם', אך אין לוקים משום 'לא תענה'.**

גמרא

14 הגמרא מבררת מה הוא טעמו של רבי מאיר הסובר שעדים וזממים

מכות. פרק ראשון – כיצד העדים דף ב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ) פג רש"י תוספות

משנה כיצד העדים נעשין וזומנין בו – בגמרא מפרש מאי קאמר. את איש פלוני – כהן. שהוא בן גרושה – "בפנינו נתגרשה אמו קודם שנולד", והרי הוא חלל ופסול. **אין אומרים** – אם הזמנו ודן בהניס: יעשה זה בן גרושה וחלוצה, לקיים בו "כאשר זמם", אלא סופג את הארבעים. ובגמרא מפרש טעמא. שחייב גלות – שהרג

את הנפש בשוגג. **גמרא הכי גרסינן:** האי כיצד אין העדים נעשין וזומנין מיבעי ליה. ועוד דקתני לקמן (הא): אבל אמרו להם כו'. **כיצד אין העדים נעשין וזומנין מיבעי ליה** – דהא לא מקיימת בהו "כאשר זמם". ועוד – מאי קא בעי תנא כיצד נעשין וזומנין? הא קתני לה לקמן כיצד דין וזומנין, דקתני במתניתין: אבל אמרו להם המומינים "היאך ואם מעידים עדות זו והלא הייתם עמנו אותו היום במקום פלוני" כו'. התם קאי – מסנהדרין סליק, דתנן בשיליה "אלו הן הנחנקין", דהוא סיומא דסנהדרין, ויש וזומנין שנשנתו במקצת מדין הזמה, כדקתני: כל הזומנין מקדימים לאותה מיתה. כלומר, אין להם לצפות מיתה אחרת, אלא משכימין לאותה מיתה שנגמר בה דינו של נדון. חוץ מוומימי בת כהן – נשואה, שאף על פי שנגמר דינה לשריפה על פיחם – הם בחנק. כדילפינן התם (צ.א): היא בשריפה ואין בועלה בשריפה, אלא בחנק כאשר אשת איש. והוזמנין משכימין לאותה מיתה שחייבו בהו, ודכתיב "כאשר זמם לעשות לאחיו" – ולא לאחותו (שם). וקאמר הכא: עוד יש וזומנין אחרים שאין מקיימין בהו דין הזמה כלל אלא מלקות, ועלה מפרש כיצד אותן העדים שאין מקיימין בהו דין הזמה נעשין וזומנין – "מעידים אנו" כו'. ולא לזרעו – ואם תעשהו חלל והוא כהן – פסלת את זרעו לעולם. בעינן כאשר זמם – והוא זמם לפסול את הנדון ואת זרעו. המחלל אינו מתחלל – בהו הנושא את הגרושה, שמחלל את זרעו, אין הוא עצמו מתחלל מן הכהונה. **הבא לחלל ולא חילל** – עד וזמם, שרצה לחלל ולא חיללו, אינו דין כו'. אם כן – אם באת לדרוש קל וחומר דין בעדים וזומנים, בטלת תורת הזמנתם.

ומה

פיצד

העדים נעשים וזומנין? "מעידין אנו באיש פלוני שהוא בן גרושה או בן חלוצה" – אין אומרים יעשה זה בן גרושה או בן חלוצה תחתיו, אלא לוקה ארבעים. **"מעידין אנו באיש פלוני שהוא חייב לגלות"** – אין אומרים יגלה זה תחתיו, אלא לוקה ארבעים. **גמרא הא "פיצד אין העדים נעשים וזומנין" מיבעי ליה! ועוד, מדקתני לקמן: אכל אמרו להם "היאך אתם מעידין, שהרי באותו היום אתם הייתם עמנו במקום פלוני"** – הרי אלו וזומנין, מכלל דאלו אין וזומנין! – תנא התם קאי: כל הזומנין מקדימין לאותה מיתה, חוץ מוומימי בת כהן ובוועלה שאין מקדימין לאותה מיתה, אלא למיתה אחרת. ויש עדים וזומנין אחרים, שאין עושין בהו דין הזמה כל עיקר, אלא מלקות ארבעים. **פיצד? "מעידין אנו באיש פלוני שהוא בן גרושה או בן חלוצה"** – אין אומרים יעשה זה בן גרושה או בן חלוצה תחתיו, אלא לוקה את הארבעים. מנהיג מילי? אמר רבי יהושע בן לוי אמר רבי שמעון בן לקיש: דאמר קרא "ועשיתם לו כאשר זמם", "לוי" – ולא לזרעו. – ולפסלוהו לדידיה וקא לפסלו לזרעיה! – בעינן "כאשר זמם לעשות" וליפא. בר פדא אומר: קל וחומר, ומה המחלל אינו מתחלל, הבא לחלל ולא חילל – אינו דין שלא יתחלל? מתקיף לה רבינא: אם כן, בטלת תורת עדים וזומנין:

ומה

מעידין אנו באיש פלוני שהוא בן גרושה או בן חלוצה אין אומרים בו – תימה: כיון דאם הזמנו אינן נעשין בן גרושה וחלוצה, אם כן גם בשלא יזמנו אך יעשה על פיחם בן גרושה, דהכי הוא האמת? ואמאי? הא היא לה עדות שאי אתה יכול להזימה, ואין זה עדות! ויש לומר: כיון דלוקין הוי "כאשר זמם", והוי שפיר "אתה יכול להזימה". וקשה: דאם כן, מאי קאמר פרק "היו בודקין" (סנהדרין מא.א) גבי ערי נערה המאורסה דאחיד לא מיקטלא, דכיון דאינורו לא מיקטיל משום שיוכלו לומר "לאסרה על בעלה באנו" והוא לה עדות שאי אתה יכול להזימה? ומאי קאמר? והא מכל מקום לוקין ויש לומר: דחתם כיון שבאין לחייבה מיתה חזמו להרוג את הנפש – לא מיקים "כאשר זמם" במלקות, דהא בהדיא כתיב "נפש בנפש" גבי הזמה דערות נפשות, ולא חשיב יכול להזימה במלקות. אבל הכא שלא כיון אלא לשוויה בן גרושה ובן חלוצה, דליכא כי אם לאו בעלמא, כיון שלקו – חשיב שפיר עדות שאתה יכול להזימה. ועוד יש לומר: דגבי עדות דבן גרושה וחלוצה לא חיישין כלל ב"אתה יכול להזימה", דמחזיקא נפקא לן דבעינן עדות שאתה יכול להזימה – מ"כאשר זמם", והא מוכח בגמרא ד"כאשר זמם" לא נכתב לגבי עדות דבן גרושה, ולא קאי כלל עליה בשום צד שבעולם. אבל התם גבי נערה המאורסה – דהא "כאשר זמם" קאי נמי עליון, דאם התרו בה – מיקטיל אינורו בשחזמו, ואילו אחיד – בלא הזמנו (והתם מיידי בלא התרו, וכיון ד"כאשר זמם" קאי עליהו), לכך בעינן "אתה יכול להזימה". ויש לדקדק, אמאי לא נקט: "מעידין אנו באיש פלוני שהוא ממור" כו', דזה הוה שייך בין בישראל בין בבתרים, ובן גרושה לא פסיל אלא בבתרים! ויש ליישב: דנקטיה משום דקאי אוומימי בת כהן כדאימא בגמרא, ולכן נקט מירד דשייך בבחונה. **מעידין** אנו באיש פלוני שחייב גלות – ואם תאמר: היאך הם יכולים לחייבו גלות בעדות? והא יכול לומר "מודי הייתי" כדאמר גבי "אכלת חלב" בפרק קמא דבבא מציעא (ג.ב) ויש לומר: דמיייר כשראו בו רגלים לדבר שנשמתו בהרול מקות, ואיכא למימר דלא נתבסין, אבל קשה מהא דתנן פרק "אלו הן הגולין" (מכות ט.א) דשונא אינו גולה, לאו כי האי גזונא דומיא דאחוב גולה? ואמאי אינו גולה, כיון דראו דהוי רגלים לדבר? ויש לומר: דשאני שונא, דיש

ומה הסוקל אינו נסקל – פירש הקונטרס: כשהרגין אין נהרגין, דין הוא דבאו להרוג ולא הרגו דאין נהרגין. וקשה טובא: חדא, דהוה ליה למימר כדאמרין לקמן (הב): הרגו אין נהרגין. ועוד, מאי פריך? שאני הבא דגלי קרא בהדיא דהבא לסקול ולא סקל דנסקל, בההוא קרא גופיה דחויין דהסוקל אינו נסקל, כדכתיב "כאשר זמם" ולא כאשר עשה. אבל לעולם אימא לך דאית לך שפיר קל וחומר

דלעיל דלענין חילול, דהא לא גלי קרא בשום מקום דשייך בדבר הזה שיתחילל הומה! ועוד קשה, דהוה ליה לתרץ דהתם ודאי לא עבדין קל וחומר, משום דאם כן בטלת תורת עדים וזממין לגמרי ולא משכחת לה "כאשר זמם", אבל לעיל דלא בטלת תורת עדים וזממין – שייך שפיר למיעבד קל וחומר! לכך פירש רבינו תם דהכי קאמר: ומה הסוקל אינו נסקל, פירוש: אדם שסוקל חבירו באבנים ומת, נדון בסייף ולא בסקילה. הבא לסיקל ולא נסקל – עדים שמעדין איש פלוני שמחויב סקילה, ולא נסקל על ידם – אינו דין שלא יסקלנו והשתא לא בטלת לגמרי, דאיכא לאוקומי קרא ד"ועשיתם כאשר זמם" כשהן מעדין שמחויב שאר מיתות בית דין שאינו בסקילה, ואפילו הכי לא עבדין האי קל וחומר, דהכי קאמר לו לעיל דלא עבדין קל וחומר בבדאי גזונא.

באומר

ומה הסוקל אינו נסקל, הבא לסקול ולא סקל – אינו דין שלא יסקל? אלא, מהוורתא פדשיגין מעיקרא. "מעדין אנו באיש פלוני שהוא חייב גלות" כו'. מנא הני מילי? אמר ריש לקיש: דאמר קרא "הוא יגוס אל אחת הערים" – הוא, ולא וזממין. רבי יוחנן אומר: קל וחומר, ומה הוא שעשה מעשה – במזיד אינו גולה, הן שלא עשו מעשה – במזיד אינו דין שלא יגלו? – והיא נותנת (והלא דין הוא): הוא שעשה מעשה – במזיד לא יגלי, כי היכי דלא תיהוי ליה כפרה, הן שלא עשו מעשה – במזיד נמי יגלו, כי היכי דליהוי להו כפרה! אלא מהוורתא פדריש לקיש. אמר עובדא: רמז לעדים וזממין מן התורה מניין? – רמז לעדים וזממין? והא פתבי: "ועשיתם לו כאשר זמם!" אלא, רמז לעדים וזממין שלוקין מן התורה, מניין? דכתיב: "והעדיק את הצדיק והרשעו את הרשע, והיה אם בן הכות הרשע"; משום והעדיק את הצדיק – והרשעו את הרשע? אלא, עדים שהרשעו את הצדיק, ואתו עדים אחריו והעדיק את הצדיק דמעיקרא ושוניהו להני רשעים – "והיה אם בן הכות הרשע". – ותיפוק ליה מ"לא תענה!" – משום דהוי לאו שאין בו מעשה, וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו. תנו רבנן: ארבעה דברים נאמרו בעדים וזממין: אין נעשין בן גרושה וכן חלוצה, ואין גולין לערי מקלט, ואין משלמין את הכופר, ואין נמכרין בעבד עברי. משום רבי עקיבא אמר: אף אין משלמין על פי עצמן. "אין נעשין בן גרושה וכן חלוצה" – בדאמרן. "ואין גולין לערי מקלט" – בדאמרן. "ואין משלמין את הכופר" – קסברי: כופרא – כפרה, והני לאו בני כפרה נינהו. מאן תנא כופרא כפרה? אמר רב חסדא: רבי ישמעאל בגו של רבי יוחנן בן ברוקה היא. דתניא: "ונתן פדיו נפשו" – דמי גיזק. רבי ישמעאל בגו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר: דמי גיזק; מאי לאו בהא קא מיפלגי, דמר סבר: כופרא כמזונא, ומר סבר: כופרא כפרה? אמר רב פפא: לא, דכולי עלמא כופרא כפרה, והכא בהא קא מיפלגי; מר סבר: בדניק שיימינן, ומר סבר: בדמיוק שיימינן. מאי טעמיהו דרבנן? נאמר השתה למטה ונאמר השתה למעלה, מה להלן בדניק – אף פאן בדניק. – ורבי ישמעאל: "ונתן פדיו נפשו" פתבי. – ורבנן: אין, "פדיון נפשו" פתבי, מיהו כי שיימינן – בדניק שיימינן. "ואין נמכרין בעבד עברי". סבר רב המנונא למימר: הני מילי – היכא דאית ליה לדידיה, דמיגו דאיהו לא נודבן – אינהו נמי לא מוידבנו. אבל היכא דלית ליה לדידיה, אף על גב דאית להו לדידהו – מוידבנו. אמר ליה רבא: ולמימרו ליה: אי אנת הוה לך, מי הוה מוידבנת? אגן נמי לא מוידבנינו! אלא סבר רב המנונא למימר: הני מילי היכא דאית ליה, או לדידיה או לדידהו. אבל היכא דלית ליה, לא לדידיה ולא לדידהו – מוידבני. אמר ליה רבא: "ונמכר בגנבתו" אמר רחמנא, בגנבתו ולא בזממו. "משום רבי עקיבא אמרו" וכו'. מאי טעמא דרבי עקיבא? קסבר קנסא הוא, וקנס אין משלם על פי עצמו. אמר רבא: תדע, שהרי לא עשו מעשה, [ונתהרגים] ומשלמין. אמר רב נחמן: תדע, שהרי המעידים בנפש לא הרגו אדם ולא נהרג אדם על פיהם, ונהרגין ומשלמין ממון.

מאי

ומה הסוקל אינו נסקל – עדים שלא הומו עד שנהרג הנדון, ואחר כך הומו – אין נהרגין, כדאמרין בפרקין (הב): הרגו אין נהרגין, דכתיב "כאשר זמם" ולא כאשר עשה. הבא לסקול ולא סקל – שהומו עד שלא נהרג הנדון, הוא שעשה מעשה במזיד אינו גולה – ההורג שעשה מעשה, אם במזיד עשאו – אינו גולה, ואפילו בזמן שאינו נהרג, כגון במזיד בלא התראה. הם שלא עשו מעשה – אינו דין שלא דיבור בעלמא, ובמזיד העידו – אינו דין שלא יגלו על המזיד, ומקשינן לרבי יוחנן: והא הנותנת – המדה הזאת שהבאת לפטוק, היא הנותנת להם חובת גלות: הוא לפי שעושה מעשה, אם במזיד עשאו – אינו גולה, דלא תהוי ליה כפרה. הם שלא עשו מעשה יגלו – על דוונן, כי היכי כו'. רמז לעדים וזממין – שלוקין, עדי בן גרושה או עדי גלות שפטרים הכותב מדין הומה, מנין שהן לוקין? ולקמיה פריך: תיפוק ליה מ"לא תענה". משום דהעדיק את הצדיק ב" – בתמיה: אי "העדיקו" "והרשעו" בדיינין קאמר, ו"עדיק" "ורשע" בבעלי דינין – למה לי "והעדיקו צדיק" כו'? ליכתוב: בני יהיה ריב בין אנשים ונגשו אל המשפט ושפטום והיה אם בן הכות, למה הוזכרה כאן צדקת צדיק? וכי כל מקום שהעדיקו בית דין את הכותא וחייבו את החייב יש מלקות, דאיתא קרא למיתלי מלקות ב"והעדיקו" "והרשעו"? אלא על כרחך בעדים משתעי עדים שפירש שהרשעו צדיק, ובאו אחרים והזימום, והעדיקו את הנדון שהוא צדיק והרשעו את העדים הרשעים, והיה אם בן הכות את הרשע – אם הומה זו בת מלקות היא, שאינו יכול לקיים בה דין חומה גמורה, כגון בעדי בן גרושה או גלות – "והפילו השופט והכחה". ותיפוק ליה מלא תענה – כל עונשי לאוין – מלקות, אלא במקום שפירש לך בו עונש, ובאן שאינו יכול לענש בעונש הכותב בהן – ולקו. לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו – לקמן יליף לה בפרק שליש (יגב), ואין משלמין כופר – אם העידו בשור הממער שחר את האדם והומו, והוי מחייבין את הבעלים כופר דכתיב (שמות כא) "אם כופר יושת עליו וגו'". ואין נמכרין – אם העידוהו שגנב, ואין לו מה לשלם, ונגמר דינו לימכר כדכתיב: "ונמכר בגנבתו". אין משלמין על פי עצמן – אם הומו בבית דין, ולא הספיק בעל דין להעמידו בדיון על הומתו עד שברחו, ובאו בבית דין אחר והודו שהומו בבית דין פלוני, ולקמן מפרש טעמא. &כופרא כפרה – לכפר על זה שהרג שורו את האדם. והני לאו בני כפרה נינהו, שלא הרג שורם אדם. ומר סבר כופרא כמזונא – שהיוק גופו של זה, ונתחייב לירשיו דמי ההורג. כופרא כפרה – לכפר על עצמו

מאי

ממקרא זה, וְתִפְסֹק לִיָּהּ – הרי יכול הוא להוציא דין זה משום
שעברו העדים על דברי הכתוב (שמות כ ב) 'לֹא תַעֲנֶה בְרַעַךְ עַד שֹׁקֶר',
והעובר על לאו עונשו מלקות, אלא אם כן פירש בו הכתוב עונש
אחר, וכאן שאי אפשר להענישם כפי שזממו לעשות יש להלקותם.
משיבה הגמרא: מִשּׁוּם דִּתְּנוּ – לאו זה של לא תענה הוא לֹא שֶׁאֵין
בּוֹ מַעֲשֶׂה, מאחר שדיבור אינו נידון כמעשה, וכלל הוא בדינו שְׂכַל
לֹא שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה אֵין לִזְקִין עָלָיו, ולפיכך הוצרך עולא ללמוד
דין מלקות בעדים זוממים מן 'הצדיק'.
הגמרא מביאה ברייתא המונה כמה אופנים שאין מקיימים בעדים
זוממים 'כאשר זמם': תְּנוּ רַבָּנִן – שנו חכמים בברייתא, אֲרֵיכָה
דְּבָרִים נֶאֱמָרוּ בְּעֵדִים זֹמְמִין, כלומר, ישנם ארבעה אופנים שאין
מענישים את העדים זוממים באותו העונש שזממו לעשות לנידון.
האחר, אֵין הֵם נֶעֱשִׂין בֶּן גְּרוּשָׁה וְבֶן חֲלוּצָה, אף אם העידו כך על
כהן וזממו לפוסלו. השני, וְאֵין גּוֹלִין לְעָרִי מְקַלֵּם, אף שהעידו על
אדם שהרג בשגגה וזממו להגלותו לעיר מקלט. השלישי, וְאֵין
מְשַׁלְּמִין אֶת הַכּוֹפֵר, אף שהעידו על אדם ששורו המועד הרג אדם,
וזממו לחייבו בתשלום כופר על כך. הרביעי, וְאֵין נִמְכְּרִין בְּעֶבֶד
עֲבָדִי, אף אם העידו על אדם שגנב מרעהו, ואותו אדם אין לו מעות
לשלם, וזממו שימכרוהו בית דין לעבד עברי עבור דמי גניבתו. מִשּׁוּם
– (משמו של) רַבִּי עֲקִיבָא אִמְרוּ, אֵף אֵין הָעֵדִים הַזֹּמְמִים מְשַׁלְּמִין
עַל פִּי עֲצָמָן, דהיינו, כגון שהעידו על אדם שחייב ממון, והזממו,
ונמצא שעתה יש לחייבם לשלם לנידון את הממון שזממו לחייבו,
אלא שלא הספיק להעמידם על כך בדין, עד שברחו ובאו לבית דין
אחר, והודו שם שהזממו על עדותם בבית דין פלוני, ובאופן כזה
פטורים הם מתשלום דמי ההזמה לנידון, מאחר שהודו קודם
שנתחייבו.
עתה מבארת הגמרא את הדינים המבוארים בברייתא: אֵין הֵם נֶעֱשִׂין
בֶּן גְּרוּשָׁה וְבֶן חֲלוּצָה בְּדִמְיָמָן – כפי שנתבאר בדברי הגמרא לעיל
(ע"א), שאי אפשר לפוסלם, מאחר שאף זרעם ייפסל מן הכהונה,
והתורה אמרה 'לו' ולא לזרעו, ואם יפסלו רק אותם ולא את זרעם
אין מתקיים בזה 'כאשר זמם'. וְאֵין הָעֵדִים גּוֹלִין לְעָרִי מְקַלֵּם
בְּדִמְיָמָן – כמו שנתבאר לעיל, שיש לדרוש מן המקרא 'הוא ינוס'
למעט עדים זוממים. וְאֵין מְשַׁלְּמִין אֶת הַכּוֹפֵר אם העידו על שור
מועד שהרג אדם, קִסְפָּרִי – סוברים חכמים בברייתא, דְּכּוֹפֵרָא בְּפִרְהָ
– שדין תשלום כופר הוא בתורת כפרה לבעל השור, על שהמית
שורו אדם. וְהֵנִי – עדים אלו, לֹא כִנִּי בְּפִרְהָ נִינְהוּ – אינם בתורת
כפרה זו, שהרי לא המית שורם אדם, ולפיכך אין הם משלמים את
הכופר.
הגמרא מבררת מי הוא הסובר שתשלום כופר בתורת כפרה הוא:
מֵאֵן תָּנָא – מי הוא התנא הסובר בּוֹפֵרָא בְּפִרְהָ. אִמְרַן רַב הֲסָדָא,
רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל בְּנֵי שַׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה הֵיא, וְתַנְיָא – שכך שנינו
בברייתא, נאמר בכתוב (שמות כא ל) לגבי תשלום כופר על שור שהרג
אדם, 'אם כפר וישת עליו ונתן פְּדִיָּתוֹ נִפְשׁוֹ', ונחלקו התנאים כיצד
יש לשום את דמי הכופר. דעת תנא קמא היא, היא שיש לשלם את
דְּמֵי הַנִּיזִק, דהיינו, שחייב בעל השור לשלם ליורשי הנהרג את שווי,
כאילו היה עבד הנמכר בשוק. רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל בְּנֵי שַׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן
בְּרוּקָה אִמְרוּ, שיש לבעל השור לשלם את דְּמֵי הַנִּיזִק, דהיינו, עליו
לשלם ליורשי הנהרג את שווי שלו עצמו, כאילו הוא – (בעל השור)
עבד הנמכר בשוק. מבררת הגמרא: מֵאֵן לֹא – האם אין לומר דְּבָהָא
קָא מִיפְלָגִי – שבסברא זו נחלקו התנאים, מה הוא גדר חיוב תשלום
כופר, דְּמֵי סִכְרָא בּוֹפֵרָא מְמוּנָא – תנא קמא סובר שחיוב הכופר הוא
בתורת תשלום ממון על הנזק שאירע, ולפיכך יש לשלם את שווי
של הניזק, וְסִכְרָא בּוֹפֵרָא בְּפִרְהָ – ואילו רבי ישמעאל סובר
שחיוב הכופר הוא בתורת כפרה לבעל השור, שחייב מיתה בידי
שמים, ולפיכך עליו לשלם את שווי שלו עצמו כדי לכפר על נפשו.
דוחה הגמרא: אִמְרַן רַב פִּסְפָּא, לֹא – אין הכרח לומר כן, אלא יתכן
לומר דְּבָהָא עֲלֵמָא – שהכל מודים דְּכּוֹפֵרָא בְּפִרְהָ הוא, וְהָכָא בְּהָא
קָא מִיפְלָגִי – ונחלקו כיצד יש לשום כפרה זו. מֵר סִכְרָא בְּדִינִיק
שְׁיִימִינִן – תנא קמא סובר שיש לשום את הכפרה כפי דמיו של הניזק,
המשך בעמוד קי

וְהָא הַפּוֹקֵל אֵינוֹ נִקְבֵּל – עדים שהעידו על אדם שהוא חייב סקילה,
וסקלוהו בית דין על פי עדותם, ולאחר מכן נמצאו זוממים, אין עדים
אלו נסקלים, מאחר שאמרה תורה 'ועשיתם לו כאשר זמם לעשות
לאחיו', ודרשו חכמים 'כאשר זמם ולא כאשר עשה', ואם כן, עד
זומם הָכָא לְמַקְוִל וְלֹא סָקֵל – שרצה לחייב את הנידון סקילה
בעדותו ולא נתקיימה עצתו, שהחם קודם שנהרג הנידון, אֵינוֹ דִּין
שֶׁלֹא יִסְקֵל – האם אין הדין נותן שלא ייסקל על עדותו, ואם כן
נתבטלה כל תורת עדים זוממין, והרי לא יתכן לומר כן.
מסיקה הגמרא: אִלָּא מִתְּוִרְתָּא – ברור הדבר שיש לומר בזה
בְּדִשְׁנִינֵן דְּמַעֲיָקָא – כפי תירוצו של רבי יהושע בן לוי שהובא
מתחילה, שהטעם שאינו נעשה בן גרושה הוא משום שאי אפשר
לפסול את זרעו.
שנינו במשנה: מַעֲדִין אֵנוּ בְּאִישׁ פְּלוֹנִי שֶׁהוּא חָיִיב גְּלוֹת בּו' אין
אומרים יגלה זה תחתיו אלא לוקה את הארבעים.
מבררת הגמרא: מֵאֵן הֵנִי מִלִּי, שאין העדים הזוממין גולים לעיר
מקלט. אִמְרַן רִישׁ לְקִישׁ, דְּאִמְרַן קָרָא (דברים יט ה) על ההורג בשגגה
'הוא ינוס אֶל אחת הערים', ותיבת 'הוא' למעט היא באה, הוּא –
ההורג בשגגה גולה לעיר מקלט, וְלֹא עֵדִים זֹמְמִין.
רַבִּי יוֹחָנָן אִמְרוּ, דִּין הוּא יֵשׁ לְלוּמְדוֹ בְּקָל וְחוֹמֶר, וְהָא הוּא – אדם
ההורג במזיד, שֶׁעָשָׂה מַעֲשֶׂה הַרְיָגָה בְּמִזִּיד אֵינוֹ גּוֹלָה לְעִיר מַקְלֵט,
שאין גלות אלא בהורג בשגגה. הֵן – עדים זוממים שרצו לחייב אדם
גלות, שֶׁלֹא עָשׂוּ מַעֲשֶׂה אלא דיבור בעלמא, אף על פי שעשו זאת
בְּמִזִּיד, אֵינוֹ דִּין – האם אין הדין נותן שֶׁלֹא יִגְלוּ לְעִיר מַקְלֵט.
מקשה הגמרא על דברי רבי יוחנן: וְהֵיא נִתְּנָה – קל וחומר זה שאתה
מביא כדי לפטור מגלות, הוא עצמו מחייבם, (וְהֵלֵא דִּין הוּא) הוּא
– אדם ההורג נפש, מאחר שֶׁעָשָׂה מַעֲשֶׂה הַרְיָגָה, אזי הדין נותן
שְׁבִמִיד לֹא לִיגְלוּ – שאם עשה זאת במזיד לא יגלה לעיר מקלט, כִּי
הֵיכָּה דִּלָּא תִּתְּנוּ לִיָּה בְּפִרְהָ – כדי שלא תהא לו כפרה על עונו
הגדול. הֵן – עדים זוממים שרצו לחייב את הנידון גלות, שֶׁלֹא עָשׂוּ
מַעֲשֶׂה אלא דיבור גרידא. בְּמִזִּיד נִמְי לִיגְלוּ – אף אם עשו במזיד יש
להם לגלות לעיר מקלט, כִּי הֵיכָּה דִּלִּיתְּנוּ לָהּ בְּפִרְהָ – כדי שיתכפר
להם העון, שמהאחר אין עונם גדול כל כך ראויים הם לכפרה.
מסיקה הגמרא: אִלָּא מִתְּוִרְתָּא – ברור ומחווה הדבר, שיש לומר
בזה בְּדָבָרִי רִישׁ לְקִישׁ, הלומד מתיבת 'הוא' למעט עדים זוממים.
הגמרא מבררת מניין לומדים את הדין המבואר במשנה: אִמְרַן עוֹלָא,
רַמִּי לְדִין עֵדִים זֹמְמִין מִן הַתּוֹרָה מִנֵּין. וסברה הגמרא, שכונתו
לברר מנין יודעים שיש להעניש את העדים באותו הדבר שזממו
לעשות לנידון. ועל כך תמזהה הגמרא, האם צריך לחפש רַמִּי לְעֵדִים
זֹמְמִין מִן הַתּוֹרָה, וְהָא בְּתִיב במפורש (דברים יט ט) 'וְעֵשִׂיתֶם לוֹ
כְּאִשֶּׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו'.
אִלָּא בהכרח כוונתו של עולא כך היא, רַמִּי לְדִין עֵדִים זֹמְמִין
שְׁלֹקִין מִן הַתּוֹרָה באופן שאי אפשר לקיים בהם 'כאשר זמם', כמו
בעדים המעידים על אדם שזמם באו שחייב גלות, מִנֵּין, ועל
כך משיב עולא שלומדים זאת מִדְּבָרִיב (שם כה א) 'וְהַצִּדִּיק אֶת
הַצִּדִּיק וְהִרְשִׁיעוּ אֶת הַרְשָׁעִי, וְהָיָה אִם בֶּן הַבּוֹת הַרְשָׁעִי'. ולכאורה
יש לתמוה, מִשּׁוּם וְהַצִּדִּיק אֶת הַצִּדִּיק וְהִרְשִׁיעוּ אֶת הַרְשָׁעִי וְהָיָה
אִם בֶּן הַבּוֹת הַרְשָׁעִי, כלומר, האם בכל ענין שבו הדיינים מצדיקים
את הזכאי ומחייבים את החייב יש דין מלקות לרשע, הלא אין הדבר
כן, ואם כן לא היה הכתוב צריך להזכיר כלל את צדקת הצדיק
ורשעת הרשע. אִלָּא בהכרח יש לומר שאין הכתוב עוסק בדיינים
ובעלי דינים אלא בעדים, וכך היא כוונת הדברים, עֵדִים שקרנים
שֶׁהִרְשִׁיעוּ אֶת הַצִּדִּיק על ידי עדות שקר שהעידו עליו, וְהָיָה עֵדִים
אֲחֵרִין – ולאחר מכן באו עדים אחרים והזימום, וְהַצִּדִּיק אֶת הַנִּידוֹן
הַצִּדִּיק דְּמַעֲיָקָא – שהוא צדיק מתחילתו, וְשׁוֹינְהוּ וְהֵנִי רְשָׁעִים –
ועשו את העדים לרשעים, אזי הדין בזה הוא וְהָיָה אִם בֶּן הַבּוֹת
הַרְשָׁעִי, שאם אי אפשר לקיים בהם דין 'כאשר זמם', כגון שהעידו על
הנידון שהוא בן גרושה או שהוא חייב גלות, לוקים הם מלקות
ארבעים.
שואלת הגמרא: מדוע הוצרך עולא ללמוד דין מלקות בעדים זוממים

משנה

משנה זו עוסקת בעדים זוממים שרצו לחייב אדם ליתן לאשתו את כתובתה, ומבארת כיצד יש לשום את הסכום שישלמו העדים לבעל לאחר שהזומו. עדים שבאו לבית דין ואמרו, **מַעֲדִין אֲנוּ אֶת אִישׁ פְּלוֹנִי שְׁנִירֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ** בפנינו כיום פלוני ולא נתן לה את כתובתה, וחייבו בית דין את הבעל על פי עדותם לשלם לאשה את דמי הכתובה, ולאחר מכן באו עדים אחרים והזימום, ונתברר שלא גירש הבעל את אשתו מעולם, ולא נתחייב ליתן לה דמי כתובתה, ומעתה יש לדרן כמה ישלמו העדים לבעל, אם נאמר שישלמו לו את דמי הכתובה כולה, והלא בין היום ובין למחר סופו ליתן לה כתובתה, כלומר, הלא יתכן שהיום או מחר ימות הבעל או יגרש את אשתו, ויתחייב ליתן לה את כתובתה, ונמצא שלא היו העדים מפסידים אותו מאומה, אלא **אֲמַרְיָן** – מעריכים בפה אדם מן השוק היה רוצה ליתן כתורת תשלום עבור כתובתה של אשה זו, שעומדת היא בספק זה, שאם נתאלמנה האשה או נתגרשה יטול הלוקח את מעות הכתובה מן הבעל, ואם מתה האשה יירשנה בעלה ולא יטול הלוקח מאומה, וסכום זה ישלמו העדים לבעל.

גמרא

מבררת הגמרא: כיצד שמים את הסכום שחייבים העדים לשלם לבעל. כלומר, אי אפשר לפרש את דברי המשנה כפשוטה, שישלמו העדים לבעל כפי שהיה אדם מן השוק נותן לאשה עבור כתובתה, שהרי לא באו העדים להפסיד את האשה אלא את בעלה, ולפיכך יש לפרש את דברי המשנה באחד משני אופנים. האחד, שישלמו העדים לבעל את הסכום שהיה אדם מן השוק נותן לו עבור השדה המיוחדת לתשלום דמי הכתובה לאשה, ויאכל הלוקח את הפירות לעת עתה, ואם ימות הבעל או יגרש את האשה יתן לה הלוקח את השדה, ואם תמות האשה קודם הבעל תשאר השדה בחזקת הלוקח לעולם. וסכום זה שהיה הלוקח נותן לבעל רצו העדים להפסידו, שהרי היה צריך ליתן הכתובה לאשה מיד, ולא היה יכול למוכרה לאחר. ובאופן אחר ניתן לפרש את דברי המשנה, שיש לשום כמה היה הלוקח נותן לאשה עבור הזכות לקבלת כתובתה אם ימות הבעל או יגרשנה, וסכום זה לא ישלמו העדים לבעל, מאחר שסכום זה לא היו מפסידים אותו כלל, שהבעל עצמו היה נותן ברצון לאשה סכום זה כדי להיפטר מתשלום הכתובה, אלא ישלמו העדים לבעל את הסכום הנותר מדמי הכתובה. וכגון, אם הכתובה היא מאה מנה, ויכולה היתה האשה למכור את זכותה בארבעים מנה, נמצא שרצו העדים להפסידו שישים מנה, שהרי אם היה הבעל משלם לה ארבעים מנה היה זוכה בכל המאה, ועל כן עליהם לשלם לו שישים מנה. ונחלקו בענין זה האמוראים בפירוש דברי המשנה: אמר רב חסדא בפעל, דהיינו, צריכים העדים לשלם לבעל את הדמים שהיה יכול ליטול עבור מכירת השדה המיוחדת לכתובת האשה, וכגון אם שווי הכתובה מאה מנה וזיה הבעל יכול לקבל עבורה חמישים מנה, ישלמו לו העדים סכום זה שרצו להפסידו. רב נתן בר אשעיא אמר באשה, דהיינו, יש לשום כמה היתה האשה נוטלת עבור מכירת כתובתה, וישלמו העדים לבעל את כל השאר, ונמצאו העדים נפסדים יותר לשיטה זו, מאחר שהאשה נוטלת דמים מועטים עבור כתובתה, שהרי אינה מוחזקת בה עתה, וכמו כן אינה אוכלת פירות, ונמצא שעל העדים לשלם את ההפרש שבין דמים מועטים אלו לשוויה של הכתובה כולה. רב פפא מוסיף על דברי רב נתן בר אשעיא: אמר רב פפא, אכן יש לשום את הדמים באשה כדברי רב נתן בר אשעיא, ובכתובתה – אך אין לשלם אלא את הדמים שרצו העדים להפסיד לבעל במה שהיה משלם לאשה את כתובתה, ולא את הדמים שרצו להפסיד במה שלא היה יכול להמשיך ולאכול פירות נכסי מלוג שלה, מאחר

שואלת הגמרא: מאי ניהו – מזה היא כוונת רב נחמן בדבריו אלו, דלא עשו העדים הזוממים מעשה, לפי שעדיין לא שילם הנידון, אלא רק נגמר דינו לשלם על פיהם, אם כן, היינו כדרכה, ומה בא רב נחמן להוסיף. משיבה הגמרא: אימא וכן אמר רב נחמן, שאף הוא אמר כדברי רבה. הגמרא מביאה מימרא של רב יהודה בענין עד זומם המחייב את עצמו: אמר רב יהודה אמר רב, עד זומם משלם לנידון את הדמים הראויים לו על פי דין התורה, לפי חלקו של העד בעדות זו. מבררת הגמרא: מאי – מזה היא הכוונה שמשלם לפי חלקו, אימא דהאי משלם פלגא והאי משלם פלגא – אם הכוונה בזה שכל אחד מן העדים הזוממים משלם לנידון את חצי הדמים שרצה לחייבו, ובצירוף שניהם משלמים לו את כל הדמים, תנינא דין זה במשנתנו (להלן ה), משלשין בממון ואין משלשין במלקות – בית דין נעשים שלישים לחלק את תשלום הדמים שרצו הזוממים לחייב לנידון בין כל העדים, וישלם כל אחד כפי חלקו, אך אין עושים כן לגבי חיוב מלקות, שאם רצו לחייב את הנידון מלקות, יש להלקות את כל אחד מן העדים שלושים ותשע מלקות. ומדוע הוצרך רב להשמיענו זאת. אלא כגון דאיתום חד מיניהו – הוים רק אחד מן העדים, ובוזה הוצרך רב לומר דמשלם פלגא דידה – שעליו לשלם את מחצית הממון שרצה לחייב לנידון, כפי חלקו בעדות זו. מקשה הגמרא: ומי משלם – האם עד אחד שהוים משלם ממון בהזמה זו, והא תניא בברייתא שאין עד זומם משלם ממון עד שיוזמו שניהם – שני העדים כאחד, אך אם הוים הוא לבדו אינו משלם מאומה, וכיצד סובר רב שעליו לשלם את מחצית הדמים. מתרצת הגמרא: אמר רבא, רב עוסק באומר העד עדות שקר העדתי, דהיינו שלאחר שהעידו שני העדים בבית דין על הנידון שחייב ממון ונגמר דינו לשלם, נתחרט אחד מן העדים, והודה שעדותו עדות שקר היתה, ובהודאתו זו מחייב הוא את עצמו כעד שהוים, ועליו לשלם את מחצית מן הדמים שרצה לחייב לנידון, כפי חלקו בעדות זו. מקשה הגמרא על דברי רבא: כל כמיניה – וכי יכול העד לחזור בו מעדותו, הרי כלל הוא בידינו שפירן שהעיד העד את עדותו בבית דין שוב אינו חוזר בו ומגיד דברים אחרים, ומאחר שאין הוא רשאי לחזור בו ולפטור את הנידון מלשלם אין לקוראו בשם עד זומם, שהרי אינו יכול להזיז את עצמו ולבטל עדותו, ואף אין לחייבו ממון משום דין הזמה. אלא צריך לומר שרב עוסק בעד שבא לבית דין ואומר, אני וחברי העדנו עדות שקר, והווינו על עדות זו בבית דין פלוני, וחבירו אינו מודה, ובאופן כזה מחייב הוא את עצמו לשלם מחצית מן הממון שזומם לחייב לנידון, כפי חלקו בעדות זו, אך נאמן הוא בזה רק על עצמו ולא על חברו. מבררת הגמרא: במאן – כשיטת מי אמר רב דין זה, דלא כשיטת רבי עקיבא, דאי ברבי עקיבא הא אמר (לעיל ב) עד זומם אף אינו משלם על פי עצמו, מאחר שתשלום עדים זוממים קנס הוא, והמודה בקנס פטור, ואילו רב אומר שעד זומם המודה בכך שהוים בבית דין פלוני משלם. אלא כדי שיתיישבו דברי רב גם לשיטת רבי עקיבא, יש להעמידם באופן אחר, באומר העד הזומם אני וחברי העדנו שקר והווינו על עדותנו בבית דין פלוני, וכבר חוינו שם ממון על כך כדן עדים זוממים, ובאופן כזה גם רבי עקיבא מודה שאין המודה פטור מלשלם, מכיון שהודה שנתחייב ממון בבית דין. ועתה מבארת הגמרא את החידוש בדברי רב: סלקא דעתך אמינא – סבורים היינו לומר, דכיון דלחבריה לא מצי מתייב ליה – שמאחר ואין העד יכול לחייב את חברו ממון בעדותו, איהו נמי לא מתייב – לא יוכל לחייב אף את עצמו, קא משמע לן רב שאין הדבר כן, אלא אף שאינו נאמן על חברו יש להאמינו על עצמו, ולפיכך יש לחייבו את מחצית הדמים שרצה לחייב לנידון, כפי חלקו בעדות זו.

מכות. פרק ראשון – כיצד העדים דף ג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" פז
רש"י תוספות

מאי ניהו — האי ממון ביד בעליו דקאמר רב נחמן — היינו דלא נעשה מעשה, שרדיין לא שילם אלא שנגמר דינו לשלם משלשין בממון — אם שלשה עדים הן או ארבעה, משלשין ביניהם — בית דין נעשין שלש ביניהן להשוותם בפרעון איש לפי חלקו. אי נמי, האי "משלשין" לישנא בעלמא הוא, מחלקין הפרעון בין שלשתו, והוא הדין נמי אם ארבעה הן — מרבעין. כל

במיניה — בתמיה: וכי יכול הוא לחזור בו ויפטר הגדון מלשלם? **העדנו** — אני ופלוני וחבירו אינו מודה, והויכחנו ממון — בבית דין. שהוזמנו והעמידנו הגדון בדן על הומתנו, וחיובנו בבית דין, ומהדיא שעתא ממונא הוא גבייהו, ואין זה מרשיע את עצמו, שכבר הרשיענוהו אלהים. כיון דלחכמה לא **מצי מחייב ליה** — שאינו נאמן על חבירו. **משנה שגירש את אשתו** — בפנינו ביום פלוני, וזה אומר: לא גרשתי ואינו חייב לה כתובה. ונמצאו זוממין ב"עמנו הייתם", והלא **בין היום בו** — כלומר, מה ישלמו אלו? אם תאמר כל הכתובה — והלא שמה ימות או יגרשנה היום או מחר וסופו ליתן לה כתובה, נמצאו שלא היו מפסידין אותו כלום. **אומדין כמה אדם רוצה ליתן בכתובה של זו** — מספק, שאם נתארמלה או נתגרשה — יטלנה לוקה, ואם מתה — יירשנה בעלה ויפסיד מעותיו שנתן. ובגמרא מפרש מאי קא מחייב להו תנא דמתניתין ליתן. **גמרא כיצד שמין** — כלומר, מאי קא מחייב להו למיתב? דיש לפתור משנתנו לשני צדדים. כיצד? הרי יש לאיש ולאשה זכות ספק בכתובה זו, היא מצפה שאם ימות או יגרשנה תגבה את כולה, והוא מצפה שאם תמות בחייו יירשנה. יפה כח זכותו מכח זכותה, שהוא אוכל פירות הקרקע המיוחד לכתובתה תמיד, ולא היא. ועוד, שהוא מוחזק ועומד והיא מחסרת גוביינא. ואם באו למכור לאחר, זו זכות ספיקה וזה זכות ספיקו — שלו נמכר ביותר משלה. ולישנא דמתניתין משמע ששמין זכות ספיקה, דקתני: כמה אדם רוצה ליתן שאם נתארמלה. והא ליכא למימר שאותן דמים יתנו הזוממין, שהרי זו זכות ספיקה באו להפסידו, אלא זכות ספיקו, שהיו מחייבין אותו לפרוע מיד, ויש לומר דהכי

קאמר: שמין זכות ספיקה כמה אדם רוצה ליתן בטובת הנאה שלה, ואותו לא ישלמו, וכל השאר ישלמו. שכל השאר היו מפסידין אותו בעדותם, אבל אותן דמים לא היו מפסידין אותו, שהרי גם עתה כשהוזמנו אם היתה רוצה למכרה יתן לה הבעל בראון טובת הנאה זו. או דלמא זכות ספיקו קאמר מתניתין דלישימו, ואותן דמים יתנו העדים. ולא מחייבין להו כולי האי שיתנו כל הכתובה חוץ מטובת הנאה, דשמן לא היה נפסד בעדותן כל כך, שאף עתה כשהן זוממין — שמה ימות מחר ותגבה הכל, כי היא לא תמכרנה לו בטובת הנאה. אבל טובת הנאה יתנו לו, שכך היו מפסידין אותו, שאם לא הוזמן היה פורע מיד, עכשיו שהוזמן יש לו בה זכות ספיקו בכתולה. ו"שאלם נתארמלה" דמתניתין, הכי קאמר: אומדין כמה אדם רוצה ליתן בכתובה זו שהיא תהיה בספק, שאם נתארמלה תגבה היא ואם מתה יירשנה בעלה. ושמן בית דין את זכות ספיקו ויתנו לו. **רב חסדא אמר כבעל** — זכות ספיקו של בעל אומדין כמה אדם רוצה ליתן בו, ואותו יתנו הזוממין. **רב נתן אמר באשה** — זכות ספיקה אומדין, ואותו לא ישלמו (וכל השאר ישלמו), וחומר גדול הוא אצלן.

אמר רב פפא באשה — שמין, כרב נתן. ובכתובתה — לא ישלמו לו אלא העודף בכתובתה על הדמים הללו, אבל לא נכסי מלוג שלה. ואף על פי שאף נכסי מלוג היו מפסידין אותו בעדותן מלאכול פירות בחייה ומלירש אותה במותה — אין משלמין, דיכולין לומר: אנו לא העדנו אלא על כתובתה, ולא ידענו שהיו לה נכסי מלוג. ואני לא בכך שפתינו, וכך שמעתי: רב חסדא אמר בבעל — לפי מה שהן נכסי הבעל, אם עידיהם אינן יודעין, אומדין את טובת הנאה כשהולקו מדקדק בכך. רב נתן אמר: באשה וברא רב פפא ופירש מאי "ובאשה" דקאמר רב נתן — בכתובתה, שאם ייחד לה קרקע לכתובתה — בו ישומו. ולבי מגומגם בה: חדא, היכי מחייבין להו זכות ספיקה? הלא לא היו מפסידין אותו אלא זכות ספיקו ועוד, דהכי איבעי ליה למיתני: רב חסדא אמר בנכסי הבעל, ותו, היכא דייחד לה שדה לכתובתה, מאי טעמא דרב חסדא דפליגי?

באומר עדות שקר העדתי — ושוב חזום. לכאורה משמע דכי אמר הכי משלם חלקו, דאם כן בקש להפסיד ממון חבירו בעדותו. ולא נראה, דהא ליתא מאן דמשלם ממון אלא אם כן החום "במקום פלוני עמנו הייתם". לכך יש לפרש: "עדות שקר העדתי", ושוב חזומו שנינו, דהשתא יש לפרש כדאמר "עדות שקר העדתי" סותר עדותו, ולא שייכא ביה תורת הומה כי אם בחבירו. ופריך: הא כל במיניה? אפילו הוא בעצמו אתי ליידי הומה, דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד, והוי כלא סתר את דבריו, ואם כן הווי שניהם זוממין ומשלמין ממון.

כיצד שמין — אותו זכות שיש לו לבעל בכתובתה דמה שהיא תחתיו, יותר מאם גרשה. לפי שאתה מוצא אותו יפוי כח שיש לו לבעל כמה שהיא תחתיו בשתי דרכים: האחד — אם ימכור לאחר זכות ספיקו שאם מתה יירשנה, והשני — הוא יקנה מאשתו זכות ספיקה שאם תתאלמן או תתגרש שהיא תמכור לו בדמים מועטים. ובענין זה יפה כח זכותו יותר מאם למכור הוא זכות ספיקו. כיצד? הרי שהיתה כתובתה מאה מנה, אם בא למכור זכות ספיקו יתן לו הלוקח חמשים מנה — נמצא שזכות הבעל כמה הוא הוא במה שהיא תחתיו עולה לחמשים מנה בדרך זה. וכשהיא מוכרת בכתובתה עולה זכותו ששים מנה, לפי שאין זכות ספיקה שוה כמו זכות ספיקה חדא — שהוא מוחזק ועומד והיא מחסרת גוביינא, ועוד — שהוא אוכל פירות הקרקע המיוחד לכתובתה ולא היא. ולכך, כשהוא מוכר זכות ספיקו בחמשים מנה — האשה מוכרת זכות ספיקה הן לבעל הן לאחר בארבעים מנה. הרי לך שיקנה מאשתו זכות ספיקה, שתהא לו כל הכתובה של מאה מנה בארבעים מנה. והשתא בדרך זה עולה יפוי כח הזכות הבעל במה שהיא תחתיו לששים מנה כדפירשתי, ולכך מבעי ליה כיצד שמין: מי אמרינן דשמין לאשה כמה אדם רוצה ליתן בזכות ספיקה — והיינו ארבעים, וכל השאר דהיינו ששים מנה ישלמו, שכל השאר מפסידין אותו בעדותן שמעידין שגרשה, שהרי היו מחייבין אותו כל הכתובה. ולישנא דמתניתין משמע הכי, דקתני: אומדין כמה אדם רוצה ליתן שאם נתארמלה או נתגרשה, משמע דשמין באשה. או דלמא הא לא אמרינן לשום באשה

לחייב העדים לשלם כל הכתובה חוץ מזכות ספיקה כדפירשתי, שמה לא היה נפסד בעדותם כולי האי, דשמן לא תמכור לו האשה זכות ספיקה. ולכך אין לנו לשום באשה כדפירשתי, אלא שמין בבעל כמה יתנו לו בזכות ספיקו אם ימכור בה, דהיינו חמשים מנה, וכך ישלמו לו העדים, שכך מפסידין אותו. ו"שאם נתארמלה או נתגרשה" דמתניתין — לא למימר דשמין באשה. אלא הכי קאמר: אומדין כמה אדם רוצה ליתן בכתובה זו, שהיא תליה בספק שאם תתאלמן או תתגרש תגבה היא ואם מתה יירשנה בעלה. ושמן בית דין זכות ספיקו ויתנו לו. **מעריין** אנו באיש פלוני שגירש אשתו וכו' — ואם תאמר: ולחייבו שאר כסות (ועונה), דהא מפסידין לאשהו ויש לומר: דמיירי שמעשה ידיה שון בידו שוין כשאר כסות (ועונה). ועוד יש לומר: שאומרת "גירשתי", ואם כן מחלה לבעלה אותו (שלשה) דברים. ואף על גב דאמרין האשה שאמרה לבעלה "גירשתי" נאמנת — היכא דליכא עדים, אבל היכא דליכא עדים — לא, כדאמרין בכתובות פרק "האשה שנתארמלה" (בבבא).

איכא

היו מפסידין אותו בעדותן מלאכול פירות בחייה ומלירש אותה במותה — אין משלמין, דיכולין לומר: אנו לא העדנו אלא על כתובתה, ולא ידענו שהיו לה נכסי מלוג. ואני לא בכך שפתינו, וכך שמעתי: רב חסדא אמר בבעל — לפי מה שהן נכסי הבעל, אם עידיהם אינן יודעין, אומדין את טובת הנאה כשהולקו מדקדק בכך. רב נתן אמר: באשה וברא רב פפא ופירש מאי "ובאשה" דקאמר רב נתן — בכתובתה, שאם ייחד לה קרקע לכתובתה — בו ישומו. ולבי מגומגם בה: חדא, היכי מחייבין להו זכות ספיקה? הלא לא היו מפסידין אותו אלא זכות ספיקו ועוד, דהכי איבעי ליה למיתני: רב חסדא אמר בנכסי הבעל, ותו, היכא דייחד לה שדה לכתובתה, מאי טעמא דרב חסדא דפליגי?

איכא דאמרי המלוה חבירו (בשטר) לעשר שנים אין שביעית משמטתו — אומר רבתי
תם הדלכה כלישנא בתרא. דהכא נמי מתניתין מסייע ליה. וקשיא ללישנא קמא.
ובאזהרות הגיה רבינו תם: זמן עשר (כסף) כי ילנו ולא במשפט, בחצי ימיו יעובנו.
המוסר שטרותיו לבית דין — פירש הקונטרס דהיינו פרוכבול. ולא נראה, דהא במסכת
שביעית (פרק עשירי משנה ב) תני:

המוסר שטרותיו לבית דין, ודורו קתני: פרוכבול
אינו משמט — אלמא תרי מילי נניהו. לכך נראה
דתרי מילי נניהו, ומוסר שטרותיו לבית דין
מדאורייתא אינו משמט.
ושמואל אומר אין לו עליו אונאה — ואם
תאמרו: דמי? הכא השביעית ודאי
עקר, אבל התם מי יימר דעקר? כדאמרין
ב"הזהב" (בבא מציעא נא.ב) ושמואל לא יתא בו
אונאה! ויש לומר: דהכא נמי מי יימר דעקר —
שמואל יפרע לו קודם.

על מנת שאין בו אונאה הרי יש בו אונאה —
פירש הקונטרס: על מנת כו' כלומר, אני
מבטיחך מאונאה שאין בו. והרי יש בו אונאה,
דהיינו מקח טעות שוכחש. ולא נראה, דהייכי
מדמה: הכא נמי "על מנת שלא תשמטני
שביעית" שביעית משמטת? והתם לא שייך
טעמא דמקח טעותו ולכך פירש רבינו שמואל כן
מאיר: "על מנת שאין בו אונאה" משמע שלא
יחול איסור לאו ד"לא תונג" על המקח, ועל כרחו
הוא חל, שאין יכול לבטל מאותה אונאה. "על
מנת שאין לך עלי אונאה" כלומר, שלא תתבע
לי האונאה אלא תמחול לי — תנאו קיים. והכא
נמי, "על מנת שלא תשמט שביעית" כלומר,
שלא יחול איסור שביעית אם אקח ממך אחר
השמטה — שביעית משמטתו. והשתא נראה,
שהן שוין.

אמר

שאין לך עלי אונאה, רב אומר: יש לו עלי אונאה, ושמואל אומר: אין לו עלי אונאה! —
הא איתמר עליה, אמר רב ענן: לדידי מפרשא ליה מיניה דשמואל: "על מנת שאין לך עלי
אונאה" — אין לו עלי אונאה, "על מנת שאין בו אונאה" — הרי יש בו אונאה; הכא נמי,
"על מנת שלא תשמטני בשביעית" — אין שביעית משמטתו, "על מנת שלא תשמטני שביעית"
— שביעית משמטתו. תנא: המלוה את חבירו סתם — אינו רשאי לתובעו פחות משלשים יום.
סבר רבה בר בר חנה קמיה דרב למימר: הני מילי במלוה בשטר, דלא עבד איניש דמרח
דכתב שטר בציר מתלתין יומין. אבל מלוה על פה — לא. אמר ליה רב: הכי אמר חביבי —
אחד המלוה בשטר, ואחד המלוה על פה. תניא נמי הכי: המלוה את חבירו סתם — אינו
רשאי לתובעו פחות משלשים יום, אחד המלוה בשטר ואחד המלוה על פה. אמר ליה שמואל
לרב מתנה: לא תיתבי אפרעיד עד דמפרשת לה להא שמועתא; מנא הא מילתא דאמור רבנן:

המלוה את חבירו סתם אינו רשאי לתובעו פחות משלשים יום, אחד המלוה בשטר ואחד המלוה על פה? אמר ליה: דכתבי
"קרבך שנת השבע שנת השמיטה", ממשמע שגאמר "קרבך שנת השבע" איני יודע שהיא שנת השמיטה? אלא מה תלמוד לומר
"שנת השמיטה" — לומר לך: [יש] שמטה אחרת שהיא כזו, ואין זו המלוה את חבירו סתם, שאינו רשאי לתובעו פחות משלשים
יום, דאמר מר: שלשים יום בשנה חשוב שנה. ואמר רב יהודה אמר רב: הפותח בית הצואר בשבת חייב חטאת. מתקף לה רב
בהנא: וכי מה בין זה למגופת חבית? אמר ליה: זה — חבור, וזה אינו חבור. ואמר רב יהודה אמר רב: שלשת לוגין מים שנפל
לתוכן קורטוב של יין, ומראיהו כמראה יין, ונפלו למקנה — לא פסלוהו. מתקף לה רב בהנא: וכי מה בין זה למי צבע? דתנן, רבי
יוסי אומר: מי צבע פוסלין את המקנה בשלשת לוגין! אמר ליה רבא: התם מיא דצבעא מקרי, הכא — חמרא מזיגא מקרי. — והתני
רבי חייא: הורירו את המקנה! אמר רבא: לא קשיא: הא — רבי יוחנן בן גור, הא — רבנן. דתנן: שלשת לוגין מים

חכר

ואף על גב דהשתא — בשביעית. לא קרינא ביה "לא יגוש", שהרי אם בא לנגשו
בלא שביעית נמי אינו יכול — לא אמרין: כיון דלא קרינא ביה "לא יגוש" לא קרינא
ביה "שמוט", דסוף אתי לדיד "לא יגוש". והכי משתמע ביה קרא: לא יגוש בזמנו את
רעהו כי קרא שמטה קודם לכן. מוסר שטרותיו לבית דין — הוא פרוכבול שהתקן
הלל, שכתוב בו: מוסרני לכם פלוני ופלוני
הדיינין שבמקום פלוני, שכל חוב שיש לי
שאגבנו כל זמן שארצה. אין משמיטין —
דלא קרינא ביה "לא יגוש", שהרי אינו תובע
כלום. לדידי מפרשא לי כו' אין לו עליו
אונאה — שהמתנה על מה שכתוב בתורה —
תנאו קיים, ואם אמר לו "על מנת שאין בו
אונאה" — אין זה מתנה שימחול לו אונאתו,
אלא הוא התנה עמו שאינו אוהבו במכר זה,
והרי אנו רואים שיש בו אונאה, ובהאי מודה
שמואל דיש לו עליו אונאה. הכא נמי, אם
אמר לו לזה "הלוני על מנת שלא תשמטני
אתה בשביעית" — תנאי הוא זה, ואף על פי
שהתנה על מה שכתוב בתורה תנאו קיים.
אבל אם אמר לו "על מנת שלא תשמטני
שביעית" — השביעית אינה מסורה בידו
להתנות שלא תהא השביעית משמטת,
לפיכך אין כאן תנאי. חביבי — תרגום של
"דודי". רבי חייא אחי אביו יהודה. שהוא כוז —
שקרירה שנה. הפותח בית הצואר — שעשה
פה לחלוק חדש. חייב — שתיקן כלי. האי
דנקט לא הכא, משום דאמר רב יהודה לעיל:
המלוה את חבירו לעשר שנים כו' ואותביה
רב כהנא — נקט נמי לכולהו חנך מילי
דשמעתין דאמרינן רב יהודה ואותביה רב
כהנא. וכי מה בין זה למגופת החבית —
דאמרין בפרק "חבית שנשברה" (שבת
קמ"א), דמתני ראשה בשבת בסיוף לפתוח את
החבית. זה — דבית הצואר, היה חיבור,
הלכך פתח תיקון חדש הוא זה. אבל המגופה,
אף על פי שהיא טוחה על פי החבית בטט —
אין זה חיבור, והוא לא כפתוחה ועומדת.
"חסר קורטוב" לא גרסינן ברב יהודה. לא
פסלוהו — זיל בתר חוותא, ויין אינו פוסל את
המקוה. ופסול מקוה במים שאובין — מדרבנן
הוא. והתני רבי חייא — שלשת לוגין מים
שנפל לתוכן קורטוב יין, ומראיהו כמראה יין,
ונפלו למקוה. הורירו את המקוה — מהכשרו
לפסול. הא רבי יוחנן בן גור — רב רבי
יוחנן בן גור, דאזיל בתר חוותא
"חסר"

והוא מתנה שלא תשטט, ושמאל סובר שכל המתנה על מה
שכתוב בתורה תנאו בלל והמעשה קיים, ולפיכך אין תנאו מועיל
לו והשביעית משמטת. ואם כן יש להקשות סתירה בדברי שמואל,
והא אתמר - שהרי נאמרה מחלוקת בבית המדרש, לגבי אדם
האומר להבירו היני מוכר לך חפץ פלוני על מנת שאין לך עלי
אונאה, כלומר, שאף אם אמכור לך אותו ביוקר לא תוכל לתבוע
ממני להשיב לך את ההפרש. רב אומר שאין תנאו מועיל, אלא יש
לו עליו אונאה, ואם מכר לו ביוקר יכול הוא לתבוע ממנו הדמים,
ושמואל אומר שהתנאי קיים, ולפיכך אין לו עליו אונאה, ומוכח
שדברי שמואל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו קיים, ומדוע
לגבי שביעית סובר שמואל שאין מועיל התנאי שלא ישמטנו
בשביעית.

72 מתרצת הגמרא: הָא אִיתְמַד עֲלָהּ - הרי נאמר בבית המדרש על
73 דברי שמואל אלה, אָמַר רַב עֲנֵן, לְדִידִי מִפְּרָשָׁא (לִיה) מִינִיהּ
74 דְשִׁמוּאֵל - שמואל עצמו פירש לי את דבריו, שאם אומר המוכר
75 ללוקח הריני מוכר לך עַל מִנַּת שְׂאֵין לְךָ עָלִי אוֹנָאָה - שאתה לא
76 תתבעני אם תדיה בו אונאה, באופן כזה אֵין לוֹ עָלִיו אוֹנָאָה, מאחר
77 שהמתנה על מה שכתוב בתורה תנאו קיים, אך אם אמר לו הריני
78 מוכר לך עַל מִנַּת שְׂאֵין בּוֹ (-במכר זה) אוֹנָאָה, אין התנאי מועיל,
79 שהרי לא התנה עמו שימחול לו על אונאתו, אלא התנה עמו שאינו
80 מאנה אותו במכירה זו, וְהָרִי נתברר שִׁישׁ בּוֹ אוֹנָאָה, ונמצא שלא
81 קיים המוכר את דבריו, ולפיכך רשאי הקונה לתבוע ממנו את הפרש
82 הדמים. וְהָכִי נִמְי לַגְבִּי שביעית יתא הדין כן, שאם אמר לו המלוה
83 ללווה הריני מלווה לך עַל מִנַּת שְׂלֹא תִשְׁמַטְמִנִי אתה בְּשִׁבְעִיתָ,
84 לדלווה, שתשיב לי לאחר השביעית את דמי ההלוואה, באופן כזה
85 אכן אֵין הַשְּׁבִיעִית מְשַׁמְטָתוֹ, מאחר שסובר שמואל שהמתנה על מה
86 שכתוב בתורה תנאו קיים, אך אם אמר לו המלווה עַל מִנַּת שְׂלֹא
87 תִשְׁמַטְמִנִי הַשְּׁבִיעִיתָ, להדינו שלא יחול כלל דין שמטות כספים
88 בהלוואה זו, באופן כזה תנאו בטל והַשְּׁבִיעִית מְשַׁמְטָתוֹ, שהרי אין
89 השביעית נתונה בידיו להתנות עליה שלא תשמט.

90 הגמרא מביאה דין נוסף מדיני הלוואה: **תנא**, אדם המלווה את חבירו
91 סתם – שלא פירש לו מתי עליו להשיב את ההלוואה, אינו רשאי
92 המלווה לתובעו ללווה בפחות משלושים יום, מאחר שסתם הלוואה
93 היא לשלושים יום.

94 **סָבַר רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה** – סָבַר רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה
95 וְאָמַר לִפְנֵי רַב, הֲנִי מִיָּלִי – שְׂדֵיךָ זֶה לֹא נִאֲמַר אֶלָּא בְּמִלּוֹת בְּשִׁמְךָ,
96 שֶׁרָק בֹּזֵה יֵשׁ לְדוֹמֵר סֵתֶם הַלּוֹאֵהָ שְׁלוֹשִׁים יוֹם, מִשּׁוּם דִּלָּא עָבַד
97 אֲנִינִשׁ דְּשִׁמְרָא דְּקִתְבָּא שִׁמְרָא בְּצִיר מִתְלַתִּין יוֹמִין – שְׂאִין אֲדָם טוֹרַח
98 לִכְתוּב דְּמֵטֶר עֲבוּר הַלּוֹאֵהָ הַפְּחוּתָהּ מִשְׁלוֹשִׁים יוֹם, אֲפָל בְּמִלּוֹת עִיל
99 פֶּה שְׂאֵת בּו טִיחָה, לֹא – אִין אֲזוּרִים שְׁחִילוּהוּ בִּסְתָם לְשׁוֹשִׁים יוֹם.

100 אָמַר לִיָּה רַב לְרֵבֵה בֶּר בֶּר חֲנָה, הִכִּי אָמַר חֲכִיבִי - כִּךְ אִמֵּר דּוּדִי רַבִּי
101 חֲיִיא, אַחֲד הַמְּלִוֹת בְּשִׁטָּר וְאַחֲד הַמְּלִוֹת עַל פֶּה, בִּשְׁנֵי אוֹפְנִים אֵלָיו
102 נֹאמֵר דִּין זֶה, שְׂתֵּם הַלּוּאָה לְשִׁלּוּשִׁים יוֹם הֵיא.

103 תִּנְיָא נָמִי חָבִי, הַמְלוּה אֶת חֲבִירוֹ סָתֵם, שְׁלֵא פִירֵשׁ לוֹ אֶת זִמָּן
104 הַפִּירֵעוֹן, אִינֹה רִשְׁאֵי הַמְלוּה לְתוֹכֵהוּ לִלְוֵה בַּפְּחוֹת מִשְׁלָשִׁים יוֹם
105 מִזְמַן הַחֲלוּאָה, אֶחָד הַמְלוּה בִּשְׁטֵר וְאַחַד הַמְלוּה עַל פֶּה.

אמר ליה שמואל לרב מתנה, לא תיתיב אפרעיץ – לא תשב, אלא

עמוד על רגליך, עד דמפרשת לה להא שמעתא – עד שתפרש לי
הלכה זו. מנא הא מילתא דאמור רבנן – ממני לומדים דין זה שאמרו
חכמים, שאדם המלוה את חברו כסם אינו רשאי לתובעו פחות
משלשים יום, אחד המלוה בשטר ואחד המלוה על פה.

אמר ליה רב מתנה לשמואל, המקור לדין זה הוא מן המקרא, דבתיב¹¹²

וְרִבְרִיב טו טז) 'קִרְבָּה שְׁנַת הַשְּׁבַע שְׁנַת הַשְּׁמֹמָה', וּלְבֹאֲרָה יֵשׁ לְתוֹמָה,
מִשְׁמַע שְׁנֵימָר בְּכֹתוּב קִרְבָּה שְׁנַת הַשְּׁבַע אֵינִי יוֹדַע שְׁהִיא שְׁנַת
שְׁמֹמָה, אֲלָא מִהַ תְּלִמּוּד לֹמֵר - מְדוּעַ הוֹצִיָר הַכְּתוּב לְהוֹסִיף וּלְמֹר
'שְׁנַת הַשְּׁמֹמָה', כִּדִּי לֹמֵר לָךְ - לְלַמֵּד, לֵאמֹר 'שְׁמֹמָה אַחֲרֵת שְׁהִיא
כִּזוֹ', יִשְׁנֵה אֹפֹן נֹסֵף וְשֶׁאִיזוֹ זֶה - בְּאִדְּוִיָּה אֹפֹן נֶאֱמַר דִּין זֶה, בְּאִדְּ מִלּוֹת
הַקְּרִי' וְאִיזוֹ זֶה - בְּאִדְּ מִלּוֹת

המשך בעמוד קיא

וְאָהָר עַל כֵּן הִשְׁתָּא לֹא קָרִינֵן בִּיהּ לֹא יִגְשׁ – וְאָהר שְׁעָתָה בִּשְׁנַת
הַשְּׁמִיטָה אֵין אֲנִי קוֹרְאִים בּוֹ אֶת דְּבָרֵי הַמִּקְרָא (דְּבָרִים טו ב) – לֹא יִגְשׁ אֶת
רֵצֶהוּ, שְׁהֵרִי אֵין הַמְלוּהָ רִשְׁאִי לְתַבּוּעַ מִן הַלְוָה אֶת דְּמֵי הַהֲלוּאָה עַד
סוֹף עֶשְׂרֵי שָׁנִים, מְכַל מְקוֹם הַשְּׁבִיעִית מִשְׁמַטָּת דְּמִים אֱלוֹ, שְׁהֵרִי סוֹף
אֲתִי לְיָדֵי לֹא יִגְשׁ – לְסוֹף עֶשְׂרֵי שָׁנִים עֵתִיד הוּא לְנוֹגְשׁוֹ עֲבוּר פֶּרֶעַן
דְּמֵי הַהֲלוּוָה, וְלִפְיָךְ צִיּוּתָהּ הַתּוֹרָה שֶׁתִּשְׁמַט הַשְּׁבִיעִית כִּבְר מַעְתָּה
זָכוּ וְזֶה, כְּדִי שְׁלֹאֲחַר תּוֹם עֶשְׂרֵי שָׁנִים לֹא יוֹכַל הַמְלוּהָ לְנוֹגֵשׁ אֶת
הַלְוָה.

9 הגמרא מקשה על דברי שמואל מהמשנה: **מְתִיב רַב בְּהָא, שֵׁנוּ**
10 **בַּמִּשְׁנָה, אֲמִידִים כְּמָה אֲדָם רוֹצֶה לִיתֵּן וְיִהְיוּ אֵלָּף וְזוּ בִּירוֹ, בֵּין**
11 **לִיתֵּן מִכָּאן וְעַד שְׁלֹשִׁים יוֹם וּבֵין לִיתֵּן מִכָּאן וְעַד עֶשֶׂר שָׁנִים,** וסכום
12 זה ישלמו העדים ללוה, מאחר שריוח זה רצו להפסידו. **וְאִי אֲמַרְתָּ**
13 **שֶׁבִיעִית מְשַׁמְּתוֹ** – ואם סובר אתה שהמלוה את חבריו לעשר שנים
14 שביעית משמטתה, אם כן **בְּיֹלָה נָמִי בְּעֵי שְׁלֹמִי לֵיהּ** – יש לחייב את
15 העדים לשלם ללוה את כל סכום ההלוואה במלואו, שהרי בתוך
16 עשר שנים יש שנת שמיטה, ואם כן בהכרח היה החוב נשמט, ולא
17 היה על הלוה להחזיר למלוה מאומה, ועתה שרצו העדים הזוממים
18 לחייבו להשיב את החוב בתוך שלושים יום, נמצא שרצו להפסידו
19 את כל האלף זה. ומאחר שנתבאר במשנה שאין מחייבים אותם
20 לשלם הכל, בהכרח צריך לומר שאין השביעית משמטת הלוואה
21 לעשר שנים.

מתרצת הגמרא: **אָמַר רַבָּא**, אין להוכיח כן מדברי המשנה, אלא
יתכן לומר שהשביעית משמטת מלוה לעשר שנים, ומכל מקום אין
העדים צריכים לשלם לו את כל דמי ההלוואה, **דִּהְבָּא בְּמֵאָה עֶשְׂרִינָן**
בְּמִלּוֹה עַל הַמִּשְׁכּוֹן ו**בְּמוֹסַר שְׁטוּרָתוֹ לְבֵית דִּין**. דהיינו, המשנה
עוסקת באחד משני אופנים, או שהלוואה זו היתה כנגד משכון שנתן
הלוה למלוה, או שהמלוה מסר את שטרותיו לבית דין. על ידי שכתב
עליהם פרוחבול, ובשני אופנים אלו אין השביעית משמטת את
ההלוואה, **וְהָנֵן** – שהרי כן שנינו במשנה (שביעית פ"מ מ"ב) **הַמִּלּוֹה עַל**
הַמִּשְׁכּוֹן הַתּוֹסֵס שְׁטוּרָתוֹ לְבֵית דִּין אין **מִשְׁמָטִינִי**, ומאחר שאין
השביעית משמטת מלוה זו אין העדים צריכים לשלם לו את כל
הדמים שבשטר, אלא את הזמן שרצו להפסידו.

הגמרא מביאה שיטה נוספת בדעת שמואל לגבי מלוה לעשר שנים: **אִכָּא דְאָמְרִי** – יש האומרים את דינו של שמואל באופן אחר, **אִמְר** רב יהודה **אִמְר שְׁמוּאֵל**, הַמְלוֹה אֶת חֲבִירוֹ לְעֶשֶׂר שָׁנִים **אִין** הַשְׁכִּיעִית מִשְׁמַתּוֹ בְּתוֹךְ שָׁנִים אֵלּוּ, וְאָף עַל גַּב דְּאֵיתִי לִידֵי לֹא יִגְוֹשׁ – ואף שבסוף העשר שנים עתיד המלוה לנגוש את הלוה שישב על הלוואה זו, מכל מקום **הַשְׁתָּא מִיֵּהָ לֹא כְרִינִין בֵּיהּ לֹא יִגְוֹשׁ** – עתה בשנת השמיטה אינו יכול לתובעו שיפרע על און דמי הלוואה, ומאחר שאינו יכול לנגושו ממילא אינו מצווה לשמט את חובו.

רַב כְּהֵנָּה מְבִיא רֵאִיָּה לְדִין זֶה מִמִּשְׁנֵיתֵינוּ: **אָמַר רַב כְּהֵנָּה, אֵף אֲנִי** 41
נָמִי תִּנְיָא – אֵף אֲנִי שֵׁנִי כֵן בְּמִשְׁנֵיתֵנוּ, **אֲמָרִין כְּמָה אֲדָם רוֹצֵה** 42
לִיתָן וְיִהְיֶה אֵלָּה זֶה בְּיָדוֹ בִּין לִיתָן מִכָּאן וְעַד שְׁלֹשִׁים יוֹם וּבִין לִיתָן 43
מִכָּאן וְעַד עֶשְׂרֵי שָׁנִים, וְאִי אִמְרֵית שְׁבִיעִית מִשְׁמַטָּת בּוֹלָהָ נָמִי 44
כְּעוֹ שְׁלוּמִי לָהּ – וְאִם שֶׁהִשְׁבִּיעִית מִשְׁמַטָּת מְלֹחָ לַעֲשֵׂר 45
שָׁנִים, הִיא עַל הָעֵדִים וְשֵׁלֵם לָלוּחַ אֶת כָּל דְּמֵי הַהֲלוּאָה, שְׁהָרִי הִיא 46
פֶּטֶר מִלְשָׁתָא אֲשֶׁר חֻבַּר וְהַעֲדִים הַזּוּמְמִין זִמְמוּ לְחִיבּוֹ, וּבִהְכַּרְח שֶׁאִין 47
הַשְּׁבִיעִית מִשְׁמַטָּת מְלֹחָ זֶה. 48

דוחה הגמרא, אִמֵּר רַבָּא, אֵין לְהוֹכִיחַ כֵּן מִדְּבָרֵי הַמִּשְׁנָה, דְּהָכֵא
בְּמֵאֵי עֲקָרִין עַל הַמִּשְׁבּוֹן וּבְמוֹסָר שְׁמוֹרֹתָיו לְבֵית דִּין,
שְׂבֹאֲפוּנִים אֵלוֹ אֵין הַשְׁבִּיעִית מִמִּשְׁטַת אֶת הַהִלּוּאָה, דִּתְּנֹן, הַמִּלּוֹה
עַל הַמִּשְׁבּוֹן וְהַמוֹסָר שְׁמוֹרֹתָיו לְבֵית דִּין אֵין מִשְׁמִיטִין.

הגמרא מביאה מ"מרא נוספת של שמואל בעיני שביעית: **וְאָמַר רב**
יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, אדם **הָאֹמֵר לְחִבְדּוֹ** הריני מלווה לך מעות **עַל**
מִנֵּה שְׁלָא הַשְּׂמִינִי שְׁבִיעִית - בתנאי שלא תשטם השביעית
 הלוואה זו. איז התנאי מוסיף לו' **הַשְּׂמִינִי** משמטת את החוב.

מקשה הגמרא: לִמָּא - לכאורה יש לומר, דַּקְסָבֵּר שְׁמוּאל - ששמואל סובר שטעם הדבר שאין תנאי זה מועיל, מאחר ש**מִתְּנָה** על מה שכתוב בתורה הוא, שהרי מן התורה השביעית משבטת

1 שהיה חסר מהם קורטוב מים כדי להשלים לשיעור שלשת לוגין,
 2 שִׁנְפַּל לְתוֹכָן קוֹרְטוֹב שֶׁל יוֹן, וְעַל יְדֵי כֵךְ נִעְשָׂה מִרְאִיהֶן בְּמִרְאֵה
 3 הַיּוֹן, וְנִפְּלוּ שְׁלֹשֶׁת לֹגִין אֵלּוּ לְמִקְנָה, לֹא פִסְלוּהוּ, מֵאֲחֵר שֶׁאֵין כֵּאֵן
 4 שִׁיעוֹר שְׁלֹשָׁה לֹגִין מִן הַמִּים בְּלֹא הֵיין, שֶׁהוּא הַשִּׁיעוֹר הָרָאוּי לִפְסוֹל
 5 אֶת הַמִּקְנָה. וְכֵן הוּא הֵיין אִם הָיוּ שְׁלֹשָׁה לֹגִין שֶׁל מִים חָסֵר
 6 קוֹרְטוֹב, שִׁנְפַּל לְתוֹכָן קוֹרְטוֹב שֶׁל חֶלֶב, וּמִרְאִיהֶן הוּא בְּמִרְאֵה
 7 מִים, שֶׁלֹא שִׁינָה הַחֶלֶב אֶת מִרְאִיהֶן, וְנִפְּלוּ שְׁלֹשֶׁת לֹגִין אֵלּוּ לְמִקְנָה,
 8 לֹא פִסְלוּהוּ, מֵאֲחֵר שֶׁאֵין כֵּאֵן שְׁלֹשָׁה לֹגִין מִים שְׁאוּבִים, וְהַחֶלֶב אֵין
 9 דֵּינוּ כֵּמִים, וְאֵינוּ פוֹסֵל אֶת הַמִּקְנָה. אֵלּוּ דְּבָרֵי תֵנָּא קָמָא. וְיֵשׁ לְדִיִּיק
 10 מְדַבְּרִיו, שֶׁאִם הָיוּ מִתְחִילָה שְׁלֹשָׁה לֹגִים שְׁלֵמִים, אִזִּי אָף עַל פִּי שֶׁנִּפְּלָה
 11 לְתוֹכָם קוֹרְטוֹב יֵין וְנִשְׁתַּנָּה מִרְאִיהֶם לְמִרְאֵה הֵיין הָרִי הֵם פוֹסְלִים אֶת
 12 הַמִּקְנָה, מֵאֲחֵר שֶׁאֵין דָּנִים לִפִּי הַמִּרְאֵה אֲלֵא לִפִּי הַשִּׁיעוֹר. וְנִמְצָא,
 13 שְׁשִׁיטַת תֵּנָּא קָמָא כְּשִׁיטַת הַבְּרִייתָא שֶׁנִּשְׁנָה רַבִּי חִיָּיא, שֶׁשְׁלֹשָׁה לֹגִים
 14 מִים שֶׁנִּפְּלָה לְתוֹכָם קוֹרְטוֹב יֵין וְנִפְּלוּ לְמִקְנָה הוֹרִידוּ אוֹתוֹ מִהַכְּשֵׁר
 15 לִפְסוֹל.

16 רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אוֹמֵר, חֶבֶל הוֹלֵךְ אַחֵר הַמִּרְאֵה – דָּנִים אֶת הַמִּים
 17 שֶׁנִּפְּלוּ לְמִקְנָה כְּפִי מִרְאִיהֶם, וּלְפִיכֵךְ, שְׁלֹשָׁה לֹגִין שֶׁל מִים שֶׁנִּפְּלוּ
 18 לְתוֹכָן קוֹרְטוֹב שֶׁל יֵין וְנִפְּלוּ לְמִקְנָה לֹא פִסְלוּהוּ, שֶׁהָרִי נִשְׁתַּנָּה
 19 מִרְאִיהֶם לְמִרְאֵה יֵין שֶׁאֵינוּ פוֹסֵל אֶת הַמִּקְנָה. אֲמַנְם לִגְבִי קוֹרְטוֹב שֶׁל
 20 חֶלֶב שֶׁנִּפְּלָה לְמִים, אִזִּי אֲפִילוֹ בְּאוּפוֹן שֶׁלֹא הָיָה בְּמִים מִתְחִילָה שִׁיעוֹר
 21 שְׁלֹשָׁה לֹגִים, מִכָּל מָקוֹם עֵתָה שֶׁנִּפְּלָה לְתוֹכָם הַחֶלֶב פוֹסְלִים הֵם אֶת
 22 הַמִּקְנָה, שֶׁהָרִי הַחֶלֶב מִרְאֵהוּ כֵּמִים, וְנִידוֹן כְּמוֹתָם, וּמְשַׁלְּמִם לַשִּׁיעוֹר
 23 שְׁלֹשֶׁת לֹגִים הַפּוֹסְלִים אֶת הַמִּקְנָה. נִמְצָא, שֶׁרַב הַסּוֹבֵר שֶׁשְׁלֹשָׁה
 24 לֹגִים שְׁאוּבִים שִׁישׁ לֵהֶם מִרְאֵה יֵין אֵינֶם פוֹסְלִים אֶת הַמִּקְנָה, הוֹלֵךְ
 25 בְּשִׁיטַת רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי, שֶׁהַכֵּל הוֹלֵךְ אַחֵר הַמִּרְאֵה, וְלֹא כְּשִׁיטַת
 26 תֵּנָּא קָמָא הַסּוֹבֵר שִׁישׁ לִילֵךְ אַחֵר הַשִּׁיעוֹר.

27 הַגְּמָרָא מְקַשֶּׁה עַל דְּבָרֵי רַבָּא: כִּיצַד פְּשוּט הַדְּבַר לְרַבָּא שֶׁתֵּנָּא קָמָא
 28 סוֹבֵר שִׁישׁ לִילֵךְ אַחֵר הַשִּׁיעוֹר בְּלִבָּד וְלֹא אַחֵר הַמִּרְאֵה, וְרַב סוֹבֵר
 29 כְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי, וְהָא מִיבְעִינָא בְּעִי לֵה רַב פָּפָא – הָרִי רַב פָּפָא
 30 הַסְתַּפֵּק בַּעֲנֵין זֶה, דְּבְעִי רַב פָּפָא, הָאֵם רַב תְּנִי – שׁוֹנָה אֶת הַתִּיבוֹת
 31 'חָסֵר קוֹרְטוֹב' בְּרִישָׁא שֶׁל הַבְּרִייתָא, וְלִגְרֹסָא זֶה אֵין יֵשׁ לְדִיִּיק
 32 דְּבָרֵי רַבָּא שֶׁרַב בְּאוּפוֹן זֶה מְכַשֵּׁיר תֵּנָּא קָמָא, אֲכָל אִם נִפְּלוּ לְמִקְנָה
 33 שְׁלֹשָׁה לֹגִין שְׁלֵמִים שֶׁל מִים שְׁאוּבִים אִזִּי לְתֵנָּא קָמָא פִּסְלִי אֶת
 34 הַמִּקְנָה, אִף שֶׁמִּרְאִיהֶם כְּמִרְאֵה יֵין, מִכֵּיִן שִׁישׁ לִילֵךְ אַחֵר הַשִּׁיעוֹר
 35 וְלֹא אַחֵר הַמִּרְאֵה, וְאִתָּא רַבִּי יוֹחָנָן לְמִימַר שֶׁחֶבֶל הוֹלֵךְ אַחֵר
 36 הַמִּרְאֵה, וּמֵאֲחֵר שְׁמִים אֵלּוּ מִרְאִיהֶם כְּמִרְאֵה הֵיין אֵין הֵם פוֹסְלִים אֶת
 37 הַמִּקְנָה, וְנִמְצָא לִגְרִיסָא זֶה, דְּרַב הַסּוֹבֵר שֶׁשְׁלֹשֶׁת לֹגִים מִים שְׁאוּבִים
 38 שֶׁמִּרְאִיהֶם כְּמִרְאֵה יֵין אֵינֶם פוֹסְלִים אֶת הַמִּקְנָה, אוֹמֵר כְּשִׁיטַת רַבִּי
 39 יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי וְלֹא כְּשִׁיטַת תֵּנָּא קָמָא. אוֹ דְּלָמָּא – אוֹ שְׁמָא יֵשׁ לוֹמַר,
 40 שֶׁרַב לֹא תְנִי – אֵינוּ שׁוֹנָה אֶת הַתִּיבוֹת 'חָסֵר קוֹרְטוֹב' בְּרִישָׁא שֶׁל
 41 הַבְּרִייתָא, וְנִמְצָא שֶׁאֵף תֵּנָּא קָמָא מוֹדָה שֶׁשְׁלֹשֶׁת לֹגִים מִים שְׁאוּבִים
 42 שֶׁמִּרְאִיהֶם כְּמִרְאֵה יֵין אֵינֶם פוֹסְלִים אֶת הַמִּקְנָה, וְרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי
 43 כִּי פְּלִיג אִסְיָא פְּלִיג – וְרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי חוֹלֵק עַל הַסִּפָּא,
 44 לִגְבִי שְׁלֹשֶׁת לֹגִים מִים שְׁאוּבִים חָסֵר קוֹרְטוֹב, שֶׁנִּפְּלָה לְתוֹכָם קוֹרְטוֹב
 45 חֶלֶב. שֶׁלְדַעַת תֵּנָּא קָמָא אֵין הֵם פוֹסְלִים אֶת הַמִּקְנָה, שֶׁאֵין כֵּאֵן שִׁיעוֹר
 46 שְׁלֹשָׁה לֹגִים מִן הַמִּים, וְאֵילוּ רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי סוֹבֵר שֶׁאֵין מִתְחַשְּׁבִים
 47 בְּשִׁיעוֹר כֵּלָל, אֲלֵא רַק בְּמִרְאֵה, וּמֵאֲחֵר שִׁישׁ כֵּאֵן שְׁלֹשָׁה לֹגִים
 48 שֶׁמִּרְאִיהֶם כְּמִרְאֵה מִים, פוֹסְלִים הֵם אֶת הַמִּקְנָה. וְנִמְצָא לִגְרִיסָא זֶה,
 49 דְּרַב דְּאִמְרֵי בְּדִבְרֵי חֶבֶל, שֶׁהָרִי הַכֵּל מוֹדִים שִׁישׁ לִילֵךְ גַּם אַחֵר
 50 הַמִּרְאֵה, וְאֵין לִפְסוֹל מִקְנָה שֶׁנִּפְּלוּ לְתוֹכָהּ שְׁלֹשֶׁת לֹגִים מִים שְׁאוּבִים
 51 שֶׁמִּרְאִיהֶם כְּמִרְאֵה הֵיין. וּמַעֲתָה יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת, מֵאֲחֵר שֶׁנִּשְׁתַּפֵּק רַב
 52 פָּפָא, כִּיצַד הָיָה הַדְּבַר פְּשׁוּט לְרַבָּא שִׁישׁ לִגְרֹס בְּרִישָׁא שֶׁל הַבְּרִייתָא
 53 'חָסֵר קוֹרְטוֹב' וְרַב אֵינוּ סוֹבֵר כְּשִׁיטַת תֵּנָּא קָמָא.

54 מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: לְרַב פָּפָא מִיבְעִינָא לֵיה – אֵין רַב פָּפָא נִסְתַּפֵּק בַּעֲנֵין
 55 זֶה, אֲךָ לְרַבָּא הָיָה פִּשְׁמָא לֵיה שִׁישׁ לִגְרֹס בְּרִישָׁא שֶׁל הַבְּרִייתָא אֶת
 56 הַתִּיבוֹת 'חָסֵר קוֹרְטוֹב', וּמִמִּילָא יֵשׁ לְהוֹכִיחַ מְדַבְּרֵי תֵנָּא קָמָא שֶׁסּוֹבֵר
 57 שֶׁהַכֵּל הוֹלֵךְ אַחֵר הַשִּׁיעוֹר' בְּלִבָּד וְלֹא אַחֵר הַמִּרְאֵה, וּלְפִיכֵךְ בַּהֲכֵרַח
 58 צְרִיךְ לוֹמַר שֶׁרַב סוֹבֵר כְּשִׁיטַת רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי שֶׁהַכֵּל הוֹלֵךְ אַחֵר
 59 הַמִּרְאֵה.

60 אִמְרַר רַב יוֹסֵף, לֹא שְׁמִיעָא לִי הָא שְׁמִיעָא – אִף שֶׁתִּלְמִידוֹ שֶׁל רַב
 61 יְהוּדָה אָנִי, לֹא שִׁמְעֵתִי מִפִּי הַלֵּכָה זֶה בְּשֵׁם רַב, שֶׁשְׁלֹשָׁה לֹגִין מִים
 62 שְׁאוּבִים שֶׁנִּפְּלוּ לְתוֹכָם קוֹרְטוֹב יֵין וְנִפְּלוּ לְמִקְנָה לֹא פִסְלוּהוּ.
 63 אִמְרַר לִיה אֲבִי רַבִּי יוֹסֵף, אֲתָּא אִמְרַתְּ לֵה נִיחָלָן – אֵתָּה אִמַּרְתָּ לָנוּ
 64 הַלֵּכָה זֶה מִשְׁמוֹ שֶׁל רַב יְהוּדָה רַבִּי, וְהָכִי אִמְרַתְּ נִיחָלָן – וְכֵךְ פִּירֶשֶׁת
 65 לָנוּ בְּשִׁמּוֹ, דְּרַב לֹא תְנִי – אֵינוּ שׁוֹנָה אֶת הַתִּיבוֹת 'חָסֵר קוֹרְטוֹב'
 66 בְּרִישָׁא שֶׁל הַבְּרִייתָא, דְּהֵינּוּ, שֶׁאֵף תֵּנָּא קָמָא אֵינוּ פוֹסֵל מִקְנָה שֶׁנִּפְּלוּ
 67 לְתוֹכָהּ שְׁלֹשָׁה לֹגִין מִים שְׁאוּבִים שֶׁמִּרְאִיהֶם כְּמִרְאֵה הֵיין, וְרַבִּי יוֹחָנָן
 68 בֶּן נוּרִי אִסְיָא פְּלִיג – נַחֲלֵק עַל תֵּנָּא קָמָא רַק בְּסִפָּא שֶׁל דְּבָרֵיו, לִגְבִי
 69 שְׁלֹשָׁה לֹגִים חָסֵר קוֹרְטוֹב שֶׁנִּפְּלָה לְתוֹכָם קוֹרְטוֹב חֶלֶב, וְרַב דְּאִמְרֵי
 70 בְּדִבְרֵי חֶבֶל, וְשֶׁלֹא כְּדִבְרֵי רַבָּא הַסּוֹבֵר שֶׁרַב הוֹלֵךְ בְּשִׁיטַתוֹ שֶׁל רַבִּי
 71 יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי בְּלִבָּד.

72 הַגְּמָרָא מְבִיאָה דִּין נוֹסֵף שֶׁאִמַּר רַב יְהוּדָה בְּדִינֵי מִקְוֹאוֹת: וְאִמְרַר רַב
 73 יְהוּדָה אִמְרַר רַב, חֲבִית מְלִיָּה מִים שְׁאוּבִין שִׁנְפַּלָּה לְתוֹךְ הֵם הַגְּדוֹל
 74 וְנִשְׁפָּכוּ מִימֵיהָ לְתוֹכָהּ, אִדָּם טִמָּא הַפּוֹזֵבֶל שֶׁם בְּאוֹתוֹ מָקוֹם לֹא עָלְתָה
 75 לוֹ הַטְּבִילָה לְטַהֲרוֹ מִטּוּמְאָתוֹ, מִשּׁוּם דְּחִיּוּשִׁין לְשִׁלְשָׁה לֹגִין שֶׁל
 76 מִים שְׁאוּבִים שֶׁלֹא יְהוּ עוֹמְדִים בְּמָקוֹם אֲחֵר. דְּהֵינּוּ, שִׁיתְכֵן שֶׁהִמִּים
 77 הַשְׁאוּבִים נִשְׁפָּכוּ מִן הַחֲבִית נוֹתָרוּ עוֹמְדִים בְּמָקוֹם אֶחָד, וּמִמִּילָא יֵשׁ
 78 לַחֲשׁוֹשׁ שֶׁאוֹתוֹ אִדָּם שְׁטַבֵּל שֶׁם לֹא טַבֵּל בְּמִי הִים אֲלֵא בְּמִי הַחֲבִית
 79 הַשְׁאוּבִים, וּלְפִיכֵךְ לֹא עָלְתָה לוֹ טְבִילָה. וְדִין זֶה נִאֲמַר דְּנָקָא בְּחִבִּית
 80 שֶׁנִּפְּלָה לִיָּם הַגְּדוֹל, דְּקָא וְקִיָּמָא – שְׁמִימִיו עוֹמְדִים בְּמָקוֹמָם, שְׁבִיחָה
 81 יֵשׁ לַחוֹשׁ שְׁמָא לֹא נִתְעַרְבוּ מִי הַחֲבִית בְּתוֹךְ מִי הִים, אֲכָל נִהְרָא
 82 בְּעָלְמָא לֹא – אֲבָל אִם נִשְׁפָּכוּ לְתוֹךְ נַהֵר שְׁמִימִיו זּוֹרְמִים וְהוֹלְכִים אֵין
 83 לַחוֹשׁ כֵּלָל, שׁוּדָאִי נִתְעַרְבוּ הַמִּים בְּמִי הַנָּהָר, וְהַטּוֹבֵל שֶׁם עָלְתָה לוֹ
 84 טְבִילָה.

85 הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִיתָא שְׁבָה מְפוֹרֵשׁ דִּין זֶה: תֵּנָּא נְפִי חֲבִית, חֲבִית
 86 מְלִיָּה יוֹן שִׁנְפַּלָּה לִיָּם הַגְּדוֹל, הַפּוֹזֵבֶל שֶׁם לֹא עָלְתָה לוֹ טְבִילָה,
 87 מִשּׁוּם דְּחִיּוּשִׁין לְשִׁלְשָׁה לֹגִין (שְׁאוּבִין) שֶׁלֹא יְהוּ עוֹמְדִים בְּמָקוֹם
 88 אֲחֵר. וְכֵן בְּכָר שֶׁל תְּרוּמָה שִׁנְפַּלָּה שֶׁם – בְּאוֹתוֹ הַמָּקוֹם שְׁבוּ נִשְׁפָּךְ
 89 הֵיין לְתוֹךְ מִי הִים, לְאַחֵר שְׁטַבֵּל אִדָּם טִמָּא שֶׁם וְעַלָּה, מְמָא הַכֹּכֵר,
 90 מֵאֲחֵר שֶׁישׁ לַחוֹשׁ שְׁמָא הֵיין עוֹמֵד בְּמָקוֹמוֹ וְלֹא נִתְעַרַּב בְּמִי הִים,
 91 וְהָאִדָּם הַטִּמָּא שְׁטַבֵּל בּוֹ טִמָּא אֶת הֵיין, וְחוֹזֵר הֵיין וְטִמָּא אֶת הַכִּיכֵר
 92 שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנִּפְּלָה לְתוֹכָהּ.

93 שׁוֹאֵל הַגְּמָרָא: מָא וְכֵן – מַה חִידוּשׁ יֵשׁ בְּדִין זֶה, מֵאֲחֵר וְנִתְבָּאֵר
 94 שִׁישׁ לַחֲשׁוֹשׁ שֶׁהֵיין עוֹמֵד בְּמָקוֹם אֶחָד, וּלְפִיכֵךְ הַטּוֹבֵל שֶׁם לֹא נִטְהַר
 95 מִטּוּמְאָתוֹ, פְּשׁוּט הַדְּבַר שִׁישׁ לַחוֹשׁ שֶׁנִּטְמָא הֵיין מִן הָאִדָּם וְחוֹזֵר וְטִמָּא
 96 אֶת הַכֹּכֵר. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: מָוִה דְּתִיָּמָא – הִיא מָקוֹם לוֹמַר שֶׁאֵין
 97 הַכֹּכֵר טִמָּא, מִשּׁוּם דְּהָתָם – לִגְבִי הָאִדָּם הַטּוֹבֵל, אוֹיָךְ גִּבְרָא אֲחִיקָיָה
 98 – יֵשׁ לְהַעֲמִיד אֶת הָאִדָּם עַל חוֹקְתוֹ, שֶׁמֵּאֲחֵר וְסַפֵּק הַדְּבַר אִם עָלְתָה
 99 לוֹ טְבִילָה יֵשׁ לְהַשְׁאִירוֹ בְּמַצֵּב שְׁבוּ הִיא עַתָּה, וְהוּא טִמָּא הִיא,
 100 אֲבָל הָכָא – לִגְבִי כֹכֵר שֶׁל תְּרוּמָה, אֵין לְטַמָּא, מִשּׁוּם דְּאוֹיָךְ תְּרוּמָה
 101 אֲחִיקָיָה – יֵשׁ לְהַעֲמִיד מִסְפָּק אֶת הַתְּרוּמָה עַל חוֹקְתָהּ, וְהִיא בְּחוֹקָה
 102 טְהוֹרָה יִישֶׁת עַד עַתָּה, קָא מְשַׁמְעֵ לָן – לְפִיכֵךְ מְשַׁמְעָה לָנוּ
 103 הַבְּרִיתָא שֶׁאֵין הֵיין כֵּן, אֲלֵא יֵשׁ לִפְסוֹל אִף אֶת הַתְּרוּמָה מִסְפָּק.

משנה

104 משנה זו דנה לגבי עדים שרצו לחייב אדם ממון או מלקות, האם
 105 בנוסף לעונש שמקיימים בהם כאשר זממו לעשות יש בהם גם עונש
 106 מלקות, משום שעברו על הלאו של 'לא תענה ברעך עד שקר', או
 107 לא.

108 עדים שבאו לבית דין ואמרו, מעידין אנו בְּאִישׁ פְּלוֹנִי שֶׁהוּא חָיִיב
 109 לְהַכִּירוֹ מָאֲתִים זָוֹ, וְנִמְצָא זֶה מִמֶּנּוּ, הִרִי הֵם לִזְקוּן מִלְּקוֹת אַרְבַּעִים,
 110 וּבְנוֹסֵף לִכְךָ מְשַׁלְּמִין לְנִידוֹן אֶת הַמָּאֲתִיִּים זָוֹ שֶׁרָצוּ לְהַפְסִידוֹ. וְטַעַם
 111 הַדְּבַר שֶׁנִּתֵּן לַחֲיִיבָם בְּשֵׁנִי עוֹנֵשִׁים עַל עֲבִירָה אַחַת, מִשּׁוּם שֶׁלֹא הָיָה
 112 הַמְּבִיאֵן לִידֵי מִכּוֹת מְבִיאֵן לִידֵי תִשְׁלוּמִין, כְּלוּמַר, אֵין אֲנִי מְחִיבִים
 113 אוֹתָם מִלְּקוֹת וּתְשׁלוּמִים מִמִּקְרָא אֶחָד, אֲלֵא חֵיבוֹ הַמִּלְּקוֹת הוּא
 114 מִשּׁוּם שֶׁעָבְרוּ עַל דְּבָרֵי הַכְּתוּב (שְׁמוֹת כ"ב) 'לֹא תַעֲנֶה בְּרַעֲךָ עַד שֶׁקֶר',
 115 וְאֵילוּ חֵיבוֹ הַתְּשׁלוּמִים הוּא מִשּׁוּם צִוּוֹי הַכְּתוּב (דְּבָרִים יט) 'וְעֵשִׂיתָם
 116 לוֹ כְּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאַחִיו'. אֵלּוּ דְּבָרֵי רַבִּי מַאֲרִי. וְחֻכְמִים

1 "חסר קורטוב" גרסין הבא ברישא ובסיפא. לא פסלוהו — משום דחסרו קורטוב.
2 אבא אי הוה מעיקרא שלשת לוגין שלמים ונפל לתוכן קורטוב יין, ומראיהו כמראה
3 יין — פסלוהו. והא דתני רבי חייא: הורידו את המקוה, כי האי תנא סבירא ליה.
4 לא פסלוהו — טעמא דסיפא נמי משום דחסר קורטוב הוי, וגבי יין נמי הוי מצי
5 למיתני כי האי גוונא ברישא, וניתנינהו

6 בחרא בא הכי: שלשת לוגין מים חסר
7 קורטוב שנפל לתוכן קורטוב יין או חלב. בין
8 שמראיהו כמראה מים בין שמראיהו
9 כמראה יין — לא פסלוהו. אלא כי אורחא
10 דמילתא קתני להו, שהיו שהוא אדום הופך
11 את המים ממראיהו, אבל החלב אין דרכו
12 להפוך את מראיהו. הכל הולך אחר
13 המראה — וגבי יין, אפילו הוה מעיקרא
14 שלשת לוגין שלמים, כיון דמראיהו כמראה
15 יין — לא פסלוהו. ורב כוותיה סבר ליה.
16 וגבי חלב, אף על גב דמעיקרא חסר קורטוב
17 הוה — משלים להו חלב. והא מביעא בעי
18 לה כו' — אהא פרכין, דאוקימנא לרב
19 כרבי יוחנן בן נורי ולא כרבנן. דבעי רב
20 פפא — רב דאמר לעיל לא פסלוהו, הדיכ
21 תני מני תני "חסר קורטוב" ברישא, ואי הוה
22 שלמים פסלו, ודלא כרב, ואידו דאמר כרבי
23 יוחנן. או דלמא רב לא תני ברישא "חסר
24 קורטוב", ואמרה למילתיה דלעיל אפילו
25 כרבנן. דרבנן תרווייהו בעו — שיעורא
26 וחזותא, ורב דאמר כדברי הכל, דכולי
27 עלמא חזותא מידת בעינן. לרבא פשיטא
28 ליה — דרב תני "חסר קורטוב" ברישא. דלא
29 בעי תנא קמא אלא שיעורא. ורב דקפיד נמי
30 אחזותא — כרבי יוחנן בן נורי אמרה
31 למילתיה. אמר רב יוסף לא שמיעא לי הא
32 שמעתי — תלמידו של רב יהודה אני, ולא
33 שמעתי מפיו שמועה זו דאמרן לעיל
34 בשמיה: שלשה לוגין מים שנפל לתוכן כו'.
35 אמר ליה אביי כו' — רב יוסף חלה ושכח
36 תלמודו, והיה אביי מזכירו מה שקיבל
37 הימנו. ואת אמרת ניהלן — כששנית משנה
38 זו, אמרת לנו עליה הדיא מימרא דרב
39 יהודה אמר רב, ופירשת לנו דרב לא הוה
40 תני "חסר קורטוב" ברישא, ואמר למילתיה
41 לדברי הכל. הטובל שם — באותו מקום.
42 & לא עלתה לו טבילה — שמא כל מים שהיו
43 בחבית עומדים יחד, ושמן בא זה ראשו
44 ורובו במים שאובין, וזה אחד מן הפוסלין את
45 התרומה. אי אפשר לשלשת לוגין כו' — לא
46 גרסין, דהא דאי אפשר, אלא חיישין
47 לשמא. וסיפא דמילתא מוכחא דמשום שמא
48 הוה, דאמרין לקמן טעמא משום דמוקמינן גברא אחזקה. תניא נמי הכי —
49 דחיישין בים הגדול למשקין הנופלין בו שהם עומדים במקומם. חבית של יין —
50 גרסין בברייתא. והכי גרסין ותוספתא (רמקאות פרק חמישי). וכן כבר של תרומה שנפל שם — שמא היין עומד במקומו, וטעמא מחמת
51 האדם וחוז וטימא דה חכר. מאי יבן — פשיטא, כיון דחישת לשמא היין עומד במקומו — איבא למיחש שטמא הכירו מהו דתיבא — אף על גב דלגבי טבילה חיישין
52 לגבי כבר לא חיישין, דהא מילתא ספיקא היא אי קאי יין בדוכתיה אי לא. וגבי גברא הוה דאמרין לא עלתה לו טבילה, אוקי גברא אחזקה הוה טמא הדי, ובטבילת ספק
53 אתה בא לטהרו — אל תטהרנו מספק. והבא אוקי תרומה אחזקה, והיא בחזקת טהורה קיימא, קא משמע לן. משנה שלא השם המחייבו מלקות מחייבו תשלומין —
54 מלקות — משום "לא תענה", ותשלומין — משום "כאשר זמם". השם — המקרא. כל המשלם אינו לוקה — דכתיב "כדי רשעתו", משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי
55 אתה מחייבו משום שתי רשעיות. ובמסכת כתובות (לבא) מקשינן: ונימא כל חלוקה אינו משלם. וילקו כל הזוממין ולא ישלמו ומשינן: בפירוש רבתה תורה עדים וזוממין
56 לתשלומין. וילקו לה חתם. אין לוקין אלא ארבעים — משום "כאשר זמם". אבל משום "לא תענה" לא לקי, כדמפרש בגמרא.

בשלמא

1 אמר רב יהודה אמר רב חבית מלאה מים — כך גירסת הקונטרס. וקאמרו: לא
2 עלתה לו טבילה — משום מים שאובין. ולא נראה, דהא מרשויו להו השקה
3 כמחזירים לטהרם מטומאה — הוא הדין לענין טבילה נמי, ועוד, דאמרין בביצה
4 (יהב): מטבילין כלי על גבי מימיו לטהרו. והכי סלקא ליה טבילה לגו מנא? הא
5 המים שבתוכו שאובין ולא מיערבי, ובהשקן
6 בעלמא עדיף ליה אלא דאי נשעין מחוברין
7 גם לענין טבילה. לכך נראה דגרסין במילתיה
8 דרב יהודה "חבית מלאה יין". ולכך לא עלתה
9 לו טבילה — דמי דהי קו וקיימי, ושמן עדיין
10 הוא צבור ועומד במקומו ואיסור ניכר, וטובל
11 ביין. אבל נהרא בעלמא לא, דדאי מתערב
12 במים, ואז לא היה בעין ועלתה לו טבילה.
13 ומיירי בין לכן שאינו משנה מראית המים,
14 דאי ביין אדום — ניהוי אם שינה מראית
15 המים אם לא. תניא נמי הכי חבית מלאה
16 יין — וגם רש"י לא גריס הבא "מים" כי אם
17 "יין", דאם לא כן, מאי קאמרו: וכן כבר של
18 תרומה שנפל לשם טמא? והא (אפילו)
19 בעיניהו ולא נתערב, מכל מקום אינה
20 מקבלת טומאה (וטהרה) (וטהרה) בהשקה,
21 דהרי הם מחוברין למקוה והכי תנן בביצה
22 (יהב): מטבילין כלי על גבי מימיו לטהרו.
23 לוקין ומשלמין שלא השם המביאן לידי
24 מכות מבאין לידי תשלומין — פירוש:
25 מקרא דמביאן לידי מכות, דהיינו מלא תענה"
26 — אינו מבאין לידי תשלומין, אלא מקרא
27 "ועשיתם לו כאשר זמם", ומשום הכי לוקה
28 ומשלם. משמע דאי ליכא אלא חד קרא — אינו
29 לוקה ומשלם. וקשה: הא אמרין ב"השוכר את
30 הפועלים" (בבא מציעא צא.א): החוסס פי פרה
31 לרדש בה — לוקה ומשלם, אף על גב דליכא
32 אלא חד קרא ד"לא תחוסס" לכן פירש הרב
33 רבינו מאיר מבורגני דהכי קאמרו: שלא השם
34 המביאן לידי מכות — אינו צריך להביאן לידי
35 תשלומין, דתשלומין לא בעי אזהרה. דאי בעי
36 אזהרה — דאי לא לקי, דלא למלקות אתא כי
37 אם לתשלומין, כדאמרין (מכות יגב). לאו
38 שניתן לאזהרת מיתת בית דין אין לוקין עליו.
39 אלא לא בעי אזהרה, דליכא אזהרה בשן ועין,
40 וכתיב "שלם ישלם" בלא אזהרה. הלכך "לא
41 תענה" למלקות אתא. וכן בהך ד"לא תחוסס",
42 על כרחך דאזהרה ד"לא תחוסס" לא אתיא
43 אלא למלקות, דתשלומין ממילא נפקא, דכיון
44 דאינו רשאי לחוסס — דין הוא שישלם מה
45 שראויה לאכול באותה שעה. דליכא למימר
46 דאזהרה אתא לממון ולא למלקות, דאם כן
47 לכתוב קרא בלשון עשה: "האכל שור בדישר",
48 ושמענא שפיר דאם לא האכיל חייב. אלא על כרחך אזהרה כי אתא — למלקות אתא. בשלמא

לוקים ומשלמים: **בְּשִׁלְמָא לְרַבְּנָן** – שיתת חכמים הסוברים שעדים
 זוממים משלמים ואינם לוקים מבוארת היא, שהרי **רַבִּי רְשָׁעְתוֹ**
כְּתִיב בתורה (דברים כה ב), ויש לדייק ממה שנקט הכתוב 'רשעתו'
 בלשון יחיד, שרק **מִשּׁוּם** רְשָׁעָה אַחַת אֶתְּהָ מְחַיִּיבוֹ לחוטא, וְאִי אֶתְּהָ
 מְחַיִּיבוֹ מִשּׁוּם שְׁנֵי רְשָׁעִיּוֹת, כלומר, שאם עבר אדם עבירה
 שעונשה מלקות וממוק, אי אפשר להענישו אלא באחד מהם בלבד,
אֶלָּא רַבִּי מֵאִיר הסובר שעדים זוממים לוקים ומשלמים, **מֵאִיר מְעִימָא**,
 מדוע אין הוא דורש כחכמים מן המקרא של 'כדי רשעתו' שלא ניתן
 לחייב אדם בשני עונשים.
 משיבה הגמרא: **אִמְרַ עוֹלָא**, רבי מאיר נִמְרַ – למד שניתן לחייב אדם
 במלקות ותשלומים **מִמּוֹצִיא שֵׁם רָע** – אדם הנושא אשה ומוציא
 עליה שם רע שזינתה. **מָה מּוֹצִיא שֵׁם רָע** מצינו בו שהוא גם לֹקֵה
 מלקות ארבעים וגם מְשַׁלֵּם מאה כסף לאבי הנערה, **אָף בִּל**
 המתחייב במלקות וממון הרי הוא גם לֹקֵה וגם מְשַׁלֵּם.
 שבה הגמרא ושואלת: **מָה לְמוֹצִיא שֵׁם רָע שֶׁבֶן קֶנֶס**, כלומר, כיצד
 ניתן ללמוד ממוציא שם רע לכל חיובים שבתורה, הרי חיובו של
 מוציא שם רע הוא בתורת תשלומי קנס, וכל תשלום קנס דבר חידוש
 הוא, ואי אפשר ללמוד ממנו על חיוב ממון, ואם כן יתכן הדבר, שרק
 לגבי קנס ניתן לחייב אדם גם במלקות וגם בתשלומים, אך לגבי חיוב
 ממון אי אפשר לחייבו אלא או במלקות או בממון.
 משיבה הגמרא: רבי מאיר **סָבַר לָהּ כְּרַבִּי עֲקִיבָא**, **דְּאִמְרַ עֲדִים**
זוּמְמִין קֶנֶסָא הוּא, דהיינו שפך חיובם של עדים זוממים הוא בתורת
 קנס ולא בתורת ממון, ולפיכך ניתן ללמוד את דינם מדינו של
 המוציא שם רע, וכשם שהוא לוקה ומשלם כך עדים זוממים לוקים
 ומשלמים.
 הגמרא מביאה שיש המבארים את דברי עולא 'גמר ממוציא שם
 רע' על ענין אחר: **אִיבָא דְּמִתְנִי לְהָא דְּעוֹלָא** – יש השונים את
 דברי עולא 'גמר ממוציא שם רע' **אִתָּא דְּתַנָּי** – על הדין שנתבאר
 בברייתא, נאמר במקרא לגבי קרבן פסח (שמות יב ב) **לֹא תוֹתִירוּ**
מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר, וְהַנּוֹתֵר מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר וְגו' בְּאֵשׁ תִּשְׂרֹף, דהיינו,
 שאסור הכתוב להותיר מקרבן הפסח עד הבוקר, ואם עבר אדם על
 ציווי זה והותיר, עליו לשרוף את הנותר באש. ובציווי זה **כָּא**
הַכְּתוּב לִיתֵן מִצּוֹת עֲשֶׂה של שריפת הנותר אחר ציווי הלא תעשה
 שלא להותיר מן הקרבן, לומר **לֹךְ שְׂאִין לֹקֵין עֲלִיו** – על הלאו
 של 'לא תותירו', מאחר שעל ידי קיום מצוות 'באש תשרוף' נתקן
 העוון של 'לא תותירו'. אלו דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי עֲקִיבָא אומר,
לֹא מִן הַשֵּׁם הוּא זֶה – אין טעם זה עיקר, **אֶלָּא מִשּׁוּם דְּתָנִי לִיה**
 – מאחר שהלאו של 'לא תותירו' הוא **לֹא שְׂאִין בּוֹ מַעֲשֶׂה**,
 כלומר, שאין עוברים עליו על ידי עשיית מעשה, אלא על ידי
 המנעות ממעשה, שעל ידי שאינו אוכל את הקרבן הוא נעשה
 'נותר', וכלל הוא בדינו שֶׁבֶל **לֹא שְׂאִין בּוֹ מַעֲשֶׂה אֵין לֹקֵין**
 עֲלִיו.
 מדייקת הגמרא: **מִכְּלָל דְּרַבִּי יְהוּדָה סָבַר שְׂאִין בּוֹ מַעֲשֶׂה**
לֹקֵין עֲלִיו, שאם לא כן, היה לו לומר שהטעם שאין לוקים על 'לא
 תותירו' הוא משום 'לאו שאין בו מעשה'. ויש לברר, **מָנָא לִיה** – מנן
 לו דין זה, שיש חיוב מלקות אף בלאו שאין בו מעשה.
 מבארת הגמרא: **אִמְרַ עוֹלָא**, נִמְרַ – רבי יהודה לומד דין זה **מִמּוֹצִיא**
שֵׁם רָע, מָה מִצינו לגבי **מוֹצִיא שֵׁם רָע** שהוא **לֹא שְׂאִין בּוֹ מַעֲשֶׂה**
 אלא דיבור גרידא, ואף על פי כן לֹקֵין עֲלִיו, **אָף בִּל לֹא שְׂאִין בּוֹ**
מַעֲשֶׂה לֹקֵין עֲלִיו.
 נמצא שלשיטה זו אמר עולא את דבריו 'גמר ממוציא שם רע' לגבי
 דינו של רבי יהודה שלאו שאין בו מעשה לוקין עליו, ולא לגבי דינו
 של רבי מאיר שעדים זוממים לוקים ומשלמים.
 מקשה הגמרא: כיצד ניתן ללמוד ממוציא שם רע שלוקים על לאו
 שאין בו מעשה, **מָה לְמוֹצִיא שֵׁם רָע שֶׁבֶן לֹקֵה וּמְשַׁלֵּם**. כלומר,
 מצינו חומרא מיוחדת בדינו של מוציא שם רע שהוא גם לוקה את
 הארבעים וגם משלם מאה כסף לאבי האשה, ולפיכך יתכן לומר
 שנאחר ודינו חמור לענין זה יש להחמיר עליו אף לענין שילקה על
 לאו שאין בו מעשה, אך לא ניתן ללמוד הימנו לשאר איסורים

שבתורה שאינם חמורים כל כך, ואין בהם חיוב מלקות ותשלומים
 כאחד.
אֶלָּא אִמְרַ רִישׁ לְקוּשׁ, נִמְרַ – רבי יהודה לומד את הדין ש'לאו שאין
 בו מעשה לוקים עליו' מְעִידִים זוּמְמִין, מָה מִצינו לגבי עֲדִים זוּמְמִין
 שהם עוברים על **לֹא** של 'לא תענה' שְׂאִין בּוֹ מַעֲשֶׂה אלא דיבור
 גרידא, ומכל מקום הם לֹקֵין עֲלִיו, באופן שהעידו על אדם שהוא כן
 גרושה ובן חלוצה, **אָף בִּל לֹא שְׂאִין בּוֹ מַעֲשֶׂה לֹקֵין עֲלִיו**.
 מקשה הגמרא: כיצד ניתן ללמוד מעדים זוממים שלוקים על לאו
 שאין בו מעשה, מָה לְעִידִים זוּמְמִין שֶׁבֶן מִצינו בהם חומרא מיוחדת
 שאין הם צְרִיבִין תְּהִרָאָה, דהיינו, שניתן להענישם אף אם לא התרו
 בהם קודם העבירה שאם יחטאו ייענשו, ואם כן יתכן לומר שמאחר
 ויש בהם חומרא זו, חמורים הם אף לענין שלוקים על לאו שאין בו
 מעשה, אך לא ניתן ללמוד מהם לשאר איסורים שבתורה שאינם
 חמורים כל כך, והעובר עליהם אינו נענש אם לא התרו בו תחילה.
 מתרצת הגמרא: **מוֹצִיא שֵׁם רָע יוֹכִיחַ**, שאף על פי שאינו נענש אם
 לא התרו בו מכל מקום הוא לוקה על לאו שאין בו מעשה, ולפיכך
 ניתן ללמוד הימנו אף לשאר איסורים שבתורה הצריכים התראה
 שילקו על לאו שאין בו מעשה. וְהוּרָה דְּרִין, כלומר, עתה ניתן לשוב
 ולפרוק 'מה למוציא שם רע שכן הוא גם לוקה וגם משלם, תאמר
 בשאר איסורים שבתורה שאין בהם מלקות ותשלומים כאחד', ועל
 כך ניתן להשיב 'עדים זוממים יוכיחו שאינם לוקים ומשלמים, ואף על
 פי כן הם לוקים על לאו שאין בו מעשה', ונמצא שבסיכומו של דבר
לֹא רִאִי זֶה כְּרִאִי זֶה וְלֹא רִאִי זֶה כְּרִאִי זֶה – אין החומרא של עדים
 זוממים שאינם צריכים התראה דומה לחומרא של מוציא שם רע
 שלוקה ומשלם, ולפיכך יש לומר שאין הדין תלוי בחומרא שבכל
 אחד מהם אלא בדבר המשותף שבהם, והצד הַשְׁוֶה שֶׁבֶן, ששבניהם יש
לֹא שְׂאִין בּוֹ מַעֲשֶׂה וְלֹקֵין עֲלִיו, ויש ללמוד מהם
שְׂאִין בִּכְל מְקוֹם שִׁישׁ לֹא שְׂאִין בּוֹ מַעֲשֶׂה לֹקֵין עֲלִיו.
 שבה הגמרא ומקשה: **מָה לְהַצִּד הַשְׁוֶה שֶׁבֶן** – של עדים זוממים
 ומוציא שם רע, שיש בהם חידוש מיוחד, שֶׁבֶן חיובם הוא בתורת
 תשלום קֶנֶס, וכל קנס חידוש הוא, ואי אפשר ללמוד הימנו לשאר
 מקומות שבתורה.
 משיבה הגמרא: **הָא לֹא קִשְׁיָא, רַבִּי יְהוּדָה לֹא סָבַר לָהּ כְּרַבִּי**
עֲקִיבָא שעדים זוממים חיובם בתורת קנס הוא, אלא סובר שהיובם
 בתורת ממון הוא, ולפיכך ניתן ללמוד מן הצד השווה של עדים
 זוממים ומוציא שם רע ש'לאו שאין בו מעשה לוקים עליו'.
 שבה הגמרא ומקשה: **אֶלָּא עֲדִין יש לפרוק, מָה לְהַצִּד הַשְׁוֶה שֶׁבֶן**
 – שבמוציא שם רע ועדים זוממים, שֶׁבֶן יש בָּהֶן צִד חֲמוּר – שבכל
 אחד מהם יש חומרא מיוחדת, שעדים זוממים אינם צריכים התראה,
 ואילו מוציא שם רע לוקה ומשלם, וכיצד ניתן ללמוד מהם לשאר
 מקומות שאין בהם אחת מחומרות אלו, ש'לאו שאין בו מעשה לוקים
 עליו'.
 משיבה הגמרא: וְרַבִּי יְהוּדָה צִד חֲמוּר לֹא פְרִיף – רבי יהודה סובר
 שזו אינה פירכא, אלא במקום שישנה חומרא שוה בשניהם, אך כאן
 שבכל אחד מהם יש חומרא אחרת, מסתבר לומר שאין חיוב המלקות
 שבהם תלוי בחומרא של כל אחד, אלא בכך שבכל התורה יש חיוב
 מלקות אף על לאו שאין בו מעשה.
 שנינו במשנה מחלוקת נוספת בין רבי מאיר לחכמים, באופן
 שאומרים העדים 'מעידים אנו באיש פלוני שהוא חייב מלקות
 ארבעים', ונמצאו זוממים, שלדברי רבי מאיר הרי הם לוקים שמונים,
 ארבעים משום 'לא תענה' וארבעים משום 'כאשר זמם', אך לדברי
 חכמים אין הם לוקים אלא ארבעים משום 'כאשר זמם'.
 מבררת הגמרא: וְרַבְּנָן הסוברים שאין העדים לוקים משום 'לא
 תענה' הָאִי – מקרא זה **לֹא תַעֲנֶה כְּרָעָךְ עַד שִׁקְר' מֵאִיר דְּרִשִּׁי בֵּיה**,
 כלומר, מדוע אין הם סוברים כרבי מאיר שמקרא זה בא לחייב עדים
 זוממים במלקות ארבעים, בנוסף לארבעים שלוקים משום 'כאשר
 זמם'.
 מבארת הגמרא: הָהוּא מִיבְּעִי לִיה – מקרא זה נצרך להם לְאִיְהִירָה
 לְעִידִים זוּמְמִין. דהיינו, נאמר בתורה עונש לעדים זוממים 'ועשיתם

לְהַכְרִיזָה – ללמוד שצריכים בית דין להכריז על עדים זוממים שנהרגו,
 שידעו הכל במה חטאו ומה היה עונשם, ועל ידי כן יפחדו אחרים
 לעשות כמעשיהם. ומאחר ומקרא זה נצרך כדי ללמוד הימנו דין
 הכרזה, אי אפשר ללמוד הימנו אזהרה לעדים זוממים, וצריך
 ללמודה מן המקרא 'לא תענה'.
 שבה הגמרא ומבררת: 'רבי מאיר' – הסובר שלומדים אזהרה לעדים
 זוממים מן המקרא 'והנשארם ישמעו ויראו ולא יוסיפו', מנין הוא
 לומר שצריך הכרזה בעדים זוממים.
 מבארת הגמרא: לדברי רבי מאיר דין הַכְרִיזָה בעדים זוממים
 מ'יִשְׁמְעוּ וְיִרְאוּ' נִפְקָא – לומדים זאת מן התיבות 'ישמעו ויראו', ודין
 אזהרה לעדים זוממים לומדים מהמשך הכתוב 'ולא יוסיפו לעשות
 עוד' וגו'.

משנה

משנה זו דנה לגבי עדים זוממים שהעידו על אדם שהוא חייב ממון
 או מלקות והוזמו, האם חולקים בית דין ביניהם את עונש הממון
 והמלקות או לא.
 מְשַׁלְשִׁין בְּמִמּוֹן – עדים שהעידו על אדם שהוא חייב ממון והוזמו,
 ונתחייבו לשלם לנידון את המעות שרצו להפסידו, מחלקים הדיינים
 את תשלום הדמים בין כל העדים, ואין מְשַׁלְשִׁין בְּמִבְּזָה – אך אין
 עושים כן לגבי חיוב מלקות, שאם רצו העדים לחייב את הנידון
 מלקות, אין מחלקים את העונש ביניהם. ומפרשת המשנה, בְּיָצֵד,
 הַעֲדִירוּהוּ עֵדִים לָאֵדָם שְׁהוּא חָיִיב לְחֻבְרֵי מַאֲתָם זוּ, וְנִמְצְאוּ
 זֻמְמִין, מְשַׁלְשִׁין בְּיָנִיהֶם – בית דין מחלקים ביניהם את התשלום,
 לפי מספרם של העדים, אֲבָל אִם הָעִידוּהוּ שְׁהוּא חָיִיב מִלְּקוֹת
 אֲרֻבָּעִים, וְנִמְצְאוּ זֻמְמִין, אין מחלקים ביניהם את המלקות, אלא כָּל
 אֶחָד וְאֶחָד מִן הָעֵדִים לֹקֵה את האֲרֻבָּעִים.

גמרא

הגמרא מבררת מנין לומדים שאין משלשין במלקות: מִנָּא הֲנִי מִילִי
 – מנין לומדים דין זה, שאין מחלקים את עונש המלקות בין העדים,
 אלא כל אחד מהם לוקה את הארבעים.
 מבארת הגמרא: אֲמַר אֲבִי, לומדים זאת ב'צוירה שוה', נֶאֱמַר 'רָשָׁע'
 בְּחִיבֵי מִלְּקוֹת – באנשים המתחייבים ללקות על עוונם, שנאמר
 (דברים כה ב) 'וְהָיָה אִם בֵּן הַכּוֹת הָרָשָׁע, וְנִמְצָא רָשָׁע' בְּחִיבֵי מִיתוֹת
 בֵּית דִּין, שנאמר (במדבר לה לא) 'אֲשֶׁר הוּא רָשָׁע לְמוֹת', ולפיכך יש
 ללמוד את דין המלקות מדין המיתה, מִה לִּחְלֹן – כשם שלגבי מיתת
 בית דין אין מִיתָה לְמַחְצָה – אי אפשר להעניש אדם בחצי מיתה,
 ולפיכך אם העידו כמה עדים על אדם שחייב מיתה והוזמו, נתחייב
 כל אחד מהם מיתה, אִף כָּאֵן – לענין מלקות, אין מִלְּקוֹת לְמַחְצָה
 – אין בית דין מלקים מחצית ממנין המלקות, ולפיכך אם זממו העדים
 לחייב מלקות לנידון, יש להלקות כל אחד מהם שלוששים ותשע
 מלקות.

רַבָּא אָמַר, טעם הדבר שאין מחלקים את המלקות בין העדים
 מסבירא הוא נלמד, שהרי בְּעֵינָן – צריך לקיים בכל אחד מהם את
 המקרא (דברים טו ט) 'וְעִשְׂתֶּם לוֹ כְּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו', וליכא
 – ואי אפשר לקיים זאת אם נתלק המלקות ביניהם, שהרי כל אחד
 מהם זמם לחייב את הנידון בכל המלקות ולא בחלקם, ולפיכך יש
 להלקות כל אחד מהם את מנין המלקות בשלימותם.
 מקשה הגמרא: אִי הָכִי – אם כן, שאי אפשר לחלק את עונש
 המלקות בין העדים, לפי שאין מתקיים בזה 'כאשר זמם', מִמּוֹן נָפִי –
 אף לגבי ממון יש לומר כן, ולחייב את כל אחד מן העדים את הסכום
 במלואו, שאם לא כן אין מתקיים ה'כאשר זמם', שהרי כל אחד מהם
 זמם לחייב את הנידון את הסכום כולו, ומדוע נתבאר במשנה
 שמחלקים את הסכום בין כל העדים.

מתרצת הגמרא: הַמּוֹן מְצַמְרָה בין כולם, שמאחר ומקבל
 הנידון מן העדים את כל הסכום שרצו להפסידו נתקיים בכך
 המקרא 'ועשיתם לו כאשר זמם', אבל מִלְּקוֹת לֹא מְצַמְרָה בין
 כולם, שהרי אין הנידון מרויח מאומה בכך שלוקים העדים,

ולפיכך יש להלקות כל אחד מהם את מנין המלקות שרצה
 לחייב לנידון.

משנה

משנה זו מבארת באיזה אופן נעשים העדים זוממים.
 אין הָעֵדִים נִעְשִׂים זֻמְמִין עַד שְׁיִימּוּ הַמְּזִימִים אֶת הָעֵדִים עֲצָמָן ולא
 את עדותן. בְּיָצֵד, באו שני עדים לבית דין ואָמְרוּ, מְעִידִין אֲנִי בְּאִישׁ
 פְּלוֹנִי שֶׁהָיָה אֶת הַנֶּפֶשׁ, כגון שמעידים שראו את ראובן שהרג את
 שמעון ביום פלוני במקום פלוני, וגמרו בית דין את דינו של ראובן
 למיתתו על פי עדותם, ולאחר מכן באו שני עדים אחרים, ואָמְרוּ לָהֶם
 לעדים הראשונים, הֵיךְ אַתֶּם מְעִידִין כֵּן, שְׁהָיָה שִׁמְעוֹן הַנֶּהָרֵג הַזֶּה
 או ראובן הַהוּרֵג הַזֶּה עֲמָנוּ בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁעָלִיו אַתֶּם מַעֲדִים
 בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי – במקום אחר, באופן כזה אין אֵלּוּ הָעֵדִים הָרִאשׁוֹנִים
 נעשים זֻמְמִין. אֲבָל אם באו המזימים ואָמְרוּ לָהֶם לעדים
 הראשונים, הֵיךְ אַתֶּם מְעִידִין כֵּן, שְׁהָיָה אַתֶּם עֲצָמְכֶם הֵייתֶם עֲמָנוּ
 בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁעָלִיו אַתֶּם מַעֲדִים בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי – במקום אחר,
 באופן כזה הֵרִי אֵלּוּ הָעֵדִים נעשים זֻמְמִין, וְנִהְרִגִין הָעֵדִים הַזּוֹמְמִים
 עַל פִּיָּהֶם – על פי עדותם של המזימים.

המשנה מבארת את הדין באופן ששני עדים מזימים כמה כיתות
 עדים: שני עדים שהעידו על אדם שעבר עבירה שיש בה חיוב מיתה,
 ולאחר מכן באו שנים אחרים והעידו שהעדים הראשונים היו עמהם
 באותה שעה, והוזמו על פייהם, ולאחר מכן בָּאוּ עוד שני עדים
 אַחֲרֵיהֶם שהעידו אף הם כעדות הראשונים על אותו פלוני שעבר
 עבירה שיש בה חיוב מיתה, וְהִזְיֻמוֹם – אותם השנים שהזימו לעדים
 הראשונים, חזרו והזימו אף את העדים האחרונים בטענת 'עמנו
 הייתם', ולאחר מכן בָּאוּ עוד עדים אַחֲרֵיהֶם לחייב את הנידון מיתה,
 וחזרו אותם המזימים שהזימו את שתי הכיתות הראשונות וְהִזְיֻמוֹם
 לעדים האחרונים, הדין בזה הוא שֶׁאֵפִילוֹ אם יש מִאֵה כיתות עדים
 המחייבות את הנידון מיתה, וכת אחת של עדים מזימה את כולם
 בטענת 'עמנו הייתם', כּוֹלֵם וְהִרְגוּ – כל המאה כיתות יהרגו, כדין
 עדים זוממים, מאחר שהאמינה התורה לזמזומים. אלו דברי תנא
 קמא.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, אִיסְטָטִית הִיא זו – כת זו של העדים המזימים
 דוברת שקרים היא, ויש להסיר את עדותם מכאן, לפי שנטלו עצה
 ביניהם להזים את כל העדים המעידים לחובתו של הנידון, ולפיכך
 אינו נִהְרֵג אֲלָא כֶּת הָרִאשׁוֹנָה שהוזמה בְּלִבָּהּ.

גמרא

הגמרא מבררת מנין לומדים שצריך להזים את העדים עצמם ולא די
 בחזמת עדותם: מִנָּא הֲנִי מִילִי – מנין לומדים דין זה שצריך להזים
 העדים עצמם, באמירת 'עמנו הייתם במקום פלוני', ולא די בכך
 שיאמרו המזימים שההורג או הנהרג היה עמהם.

מבארת הגמרא: אָמַר רַב אֲדָא, יש ללמוד דין זה ממה דָּאֲמַר קְרָא
 (דברים יט יח) 'וְהָיָה עַד שֶׁיִּקְרָה הָעֵד שֶׁקֶר עֲנָה', ומן התיבות 'עד שקר'
 העד' יש ללמוד שאין העדים נעשים זוממים עַד שֶׁתִּשְׁקֶר נִפְשָׁה שֶׁל
 עֲדוּת – עד שיעשו העדים שקרנים בעצם עדותם, על ידי שיאמרו
 להם המזימים 'עמנו הייתם'.

רַבִּי רַבִּי יִשְׁמְעֵאל תֵּנָא – בישיבתו של רבי ישמעאל שנו ברייתא
 המבארת את מקור דין זה באופן אחר, נאמר בכתוב העוסק בעדים
 זוממים (שם טו טז) 'כִּי יָקוּם עַד הַמָּס בְּאִישׁ לַעֲנֹת בּוֹ סֵרָה', ויש ללמוד
 מתיבות אלו שאין העדים נעשים זוממים עַד שֶׁתִּסְרָה [תוס'ר] גִּנְפָה
 שֶׁל עֲדוּת, כלומר, עד שיתברר שגוף העדות שקר הוא, מאחר שלא
 היו העדים כלל באותו המקום.

הגמרא מביאה כמה דינים שאמר רבא לגבי עדים זוממים: אָמַר
 רַבָּא, כָּאֵן שְׁנִים – שני עדים, ואָמְרוּ בבית דין, בְּצַד מִוֶּרֶחַ שֶׁל הַבִּירָה
 [טרקלין גדול] הָיָה פְּלוֹנִי אֶת הַנֶּפֶשׁ, וְכָאֵן לאחר מכן שְׁנִים אחרים
 ואָמְרוּ לראשונים, כִּיצַד אַתֶּם מַעֲדִים כֵּן, וְהָלֵא באותה השעה אתם
 בְּמַעֲרֵב הַבִּירָה עֲמָנוּ הֵייתֶם, חֲזִינָן – יש לבדוק ולראות, אִי בְּקִיָּיִם
 בְּמַעֲרֵב בִּירָה מִיָּהוּא חָיו לְמוֹרָה בִּירָה – אם כושר עומדים בני אדם

מכות. פרק ראשון – כיצד העדים דף ה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" צה רש"י תוספות

1 להכריזה – דאמרין בסנהדרין ב"אלו הן הנחנקין" (פסא): ארבעה צריכין הכרזה.
2 לאחר שנענשו בבית דין צריכין בית דין להכריז: כך וכך נהרג פלוני בבית דין על
3 עבירה פלונית, כדי לרדות את השומעין. מושמעו ויראו נפקא – ואזהרה מ"לא
4 יוסיפו". משנה משלשין בממון – כדמפרש ואזיל. גמרא מנהגי מילי – דכל
5 אחד סופג את הארבעים. רשע בחייבי מיתות

6 – "אשר הוא רשע למות". בחייבי מלקות –
7 "אם בן הכות הרשע". כאשר זמם – שיקבל
8 הנדון מלקות שלימה. ממון מצטרף – והרי
9 קיבל מה שרצו להפסידו בין כולם. משנה
10 שיוזמו את עצמן – שיוזמו אותן בעסקי גופן,
11 ולא בעסקי ההורג וההורג, כדמפרש ואזיל.
12 באו אחרים – שהעידו עליו כעדות
13 הראשונים. והיוזמו – אלו השנים שהיוזמו
14 את הראשונים היוזמו גם את האחרונים.
15 אפילו – אם הן מאה כתות זו אחר זו, וכת
16 אחת היוזמת – כולן יהרגו. איסמטית היא זו
17 – הכת הזאת, כת של עדות סרה וסטיא
18 היא, כך נטלו עצה ביניהם להזים את כל
19 הבא להעיד עליו. גמרא גופה של עדות
20 – גופן של עדים. לענות בו סרה – בפרשת
21 עדים וזוממין כתיב. "סרה" – עדות המוסרת,
22 שהוסרו משם. בירה = מרקלין גדול.
23 לנהורא בריא – שמא מאור עיניהם של אלו
24 בריא, וצופין למרחוק יותר ממנו. גמלא
25 פרחא – מין גמליש יש שהם קלים במרוצתם
26 כעוף הפרדה. ולא עוד אלא אפילו אמרו –
27 המזימין: בערב שבת הרגו, שהקדימו חובתו
28 יותר מן הראשונים. הרי אלו – הווממין,
29 נהרגין. ולא אמרין: בגברא קטילא אסהוד.
30 מאי מעמא דבעידנא דקא מסהדי – כשבאו
31 יום שלישי בשבת להעיד עליו – אכתו גברא
32 לאו בר קטלא. שלא הועד עליו בבית דין,
33 ואילו היה אתי ומודה היה מיפטר. נמצא
34 שהם היו מחייבין מיתה את מי שאינו ראוי
35 למות. מאי קא משמע לן – דאף על גב
36 דאיהו מיקטיל אינהו מיקטלי? תנינא
37 במתניתין בפרקין (מכות ו,ב) גבי שנים רואין
38 אותם מחולקין זה כו' – וזה הוה נהרגים! מה
39 שאין בן – בזהומת עדי גמר דין. ולא עוד כו'
40 – שאף על פי שאלו האחרונים מאחרים את
41 זמן גמר דינו, מכל מקום מודים הן שבים
42 שבאו הווממין להעיד עליו בשלישי בשבת
43 כבר היה דינו נגמר מאתמול, ובגברא קטילא
44 אסהוד. וכן לענין תשלומי קנס – שהמודה
45 בו פטור, דינו נמי בזה כדיני נפשות. ויש
46 חילוק בין עדות גוף המעשה לעדות של גמר
47 דין. הכי נרשינן: באו שנים ואמרו בחד
48 בשבתא גנב וטבח ומכר וכבאו שנים ואמרו
49 בחד בשבתא עמנו הייתם אלא בתרי
50 בשבתא גנב וטבח ומכר ולא עוד אלא
51 אפילו אמרו בערב שבת גנב וטבח ומכר
52 משלמין דבעידנא דקא מסהדי גברא לאו בר
53 תשלומין הוא – ופירושו: משום דהוה מצי
54 למיפטר נפשיה בהודאה, אישתכח דאינהו
55 הוו מפסדי ליה. ודוקא קנס, אבל בעדות
56 ממון – פטורין, שהרי לא היו מפסידין אותו
57 כלום, אחר שהוא מחויב ועומד. גברא בר
58 תשלומין הוא – כשהעידו אלו עליו – כבר חיבובו בית דין, ואי הוה מודי לא הוה מיפטר.

1 א"ן העדים נעשים וזוממין עד שיוזמו עצמן – פירוש: עצמן של עדים, שיאמרו להם: אתם
2 במקום פלוני עמנו הייתם. ולא שיוזמו שיאמרו: ההורג או הנהרג היה עמנו.
3 דבעידנא דאסהדיו עדים לאו בר קטלא הוה – פירש הקונטרס: משום דאי הוה מודה
4 – מיפטר. ולא נראה, דזה לא מצינו, דאם כן כל חייבי מיתות בית דין יכול
5 להודות ולפטור עצמם ונראה לפרש: לאו בר
6 קטלא הוה. פירוש: קודם שנגמר דינו הוא, דשמן
7 לא יבוא עדים, ואם יבוא עדים לא יהא עדותן
8 קיים. ועוד, שאסור להורגו עד שיגמר דינו.
9 וכשנגמר דינו כבר דאי בר חיובא הוא, הואיל
10 וכבר באו עדים ונתקבל עדותן, וההורג פטור.
11 וכן לענין קנס – אבל דאי לענין ממון לא,
12 דכשעמדין דבחד בשבת גנב, ובאו שנים
13 ואמרו דבערב שבת גנב וטבח בשבת עמנו הייתם
14 – דאי אין משלמין ממון, דבההיא שעתא
15 דמסהדי גנבא בר חיובא. אף על גב דלגבי נפשות
16 לא תרמנו לבר חיובא, דכל כמה דלא נגמר דינו
17 (נמי הוי בר חיובא משום שאינו ספק כל כך,
18 עדות) בממון (והוי קרוב לדאי שיבואו עדים
19 ויעידו, אבל בעדות נפשות דבעינן דרישה
20 וחקירה, אז דאי אמרין דקדם שנגמר דינו לאו
21 הוי בר חיובא. איסמטית

1 א"ן אלו זוממין. אבל אמרו להם: "היאך אתם מעדיין? שהרי אתם הייתם עמנו אותו היום
2 במקום פלוני" – הרי אלו זוממין, ונהרגין על פיהם. באו אחרים – והיוזמום, באו אחרים –
3 והיוזמום, אפילו מאה – כולם יהרגו. רבי יהודה אומר: איסמטית היא זו, ואינו נהרג אלא פת
4 הראשונה בלבד. גמרא מנא הני מילי? אמר רב אדא: דאמר קרא: "והיה עד שקר העד
5 שקר ענה" – עד שתשקור גופה של עדות. דבי רבי ישמעאל תנא: "לענות בו סרה" – עד
6 שתפסרה גופה של עדות. אמר רבא: באו שנים ואמרו "במזרח בירה הרג פלוני את הנפש",
7 ובאו שנים ואמרו "והלא במערב בירה עמנו הייתם" – חיונן, אי פדקיימי במערב בירה מיחוא
8 חוץ למזרח בירה – אין אלו זוממין, ואם לאו – הרי אלו זוממין. פשיטא! – מהו דתימא: ליחוש
9 לנהורא בריא, קמשמע לן. ואמר רבא: באו שנים ואמרו: "בסורא בצפרא בחד בשבתא הרג
10 פלוני את הנפש", ובאו שנים ואמרו "בפניא בחד בשבתא עמנו הייתם בנהרדעא" – חיונן, אי
11 מצפרא לפניא מצי אזיל מסורא לנהרדעא – לא הוה זוממין, ואי לאו – הוה זוממין. פשיטא!
12 מהו דתימא: ליחוש לגמלא פרחא, קא משמע לן. ואמר רבא: באו שנים ואמרו "בחד בשבתא
13 הרג פלוני את הנפש", ובאו שנים ואמרו "עמנו הייתם בחד בשבתא, אלא בתרי בשבתא הרג
14 פלוני את הנפש". ולא עוד אלא אפילו אמרו "ערב שבת הרג פלוני את הנפש" – נהרגין,
15 דבעידנא דקא מסהדי גברא לאו בר קטלא הוא. – מאי קא משמע לן? תנינא: לפיכך, נמצאת
16 אחת מהן זוממת – הוא והן נהרגין, והשניה פטורה! – סיפא, מה שאין בן גמר דין, איצטריקא
17 ליה: באו שנים ואמרו "בחד בשבתא נגמר דינו של פלוני", ובאו שנים ואמרו "בחד בשבתא
18 עמנו הייתם, אלא בערב שבת נגמר דינו של פלוני". ולא עוד אלא, אפילו אמרו: "בתרי
19 בשבתא נגמר דינו של פלוני" – אין אלו נהרגין, דבעידנא דקא מסהדי גברא בר קטלא הוא.
20 וכן לענין תשלומי קנס, באו שנים ואמרו "בחד בשבתא גנב וטבח ומכר", ובאו שנים ואמרו
21 "בחד בשבתא עמנו הייתם, אלא בתרי בשבתא גנב וטבח ומכר" – משלמין. ולא עוד אלא,
22 אפילו אמרו "בערב שבת גנב וטבח ומכר" – משלמין, דבעידנא דקא מסהדי גברא לאו בר
23 תשלומין הוא. באו שנים ואמרו: "בחד בשבתא גנב וטבח ומכר ונגמר דינו", ובאו שנים ואמרו
24 "בחד בשבתא עמנו הייתם, אלא ערב שבת גנב וטבח ומכר ונגמר דינו". ולא עוד אלא, אפילו
25 אמרו "בחד בשבתא גנב וטבח ומכר, ובתרי בשבתא נגמר דינו" – אין משלמין, דבעידנא דקא
26 מסהדי גברא בר תשלומין הוא. "רבי יהודה אומר איסמטית היא זו". כו'.

1 ושייך לעיל במשנה) **איסטמית** היא – ברב אלפס פירש לשון סטים (שבת פטב).
 2 **חייבי** מלקיות מניין – פירוש: מנין דאין לוקין עד שיגמר הדין על פיהם? ואם תאמר:
 3 ואמאי לא בעי נמי כן: חייבי ממון מנין דאין משלמין ממון עד שיגמר דינו על פיהם?
 4 ויש לומר: דבמו ברדיני נפשות דרשינן עד שיגמר דינו מקרא ד"נפש בנפש" דכתיב בעדים

5 וזממין, כמו כן כתיב ממון בעדים וזממין, דכתיב
 6 "יד ליד לא ינקו", דמפקי מניה (כתובות לבב).
 7 דממונא משלמין, ודרשינן מניה עד שיגמר הדין.
 8 **חייבי** גליות מניין – פירוש: מנין דאין לוקין עד
 9 שיגמר דינו? וקשיא: דהא כשהעידו
 10 אחייבי גליות – הרי הן חייבי מלקות, וחייבי
 11 מלקות כבר גמרו מירשע" דרשע! ופירש
 12 הקונטרס: דמהדיא לא ילפינן אלא עדים
 13 הזוממין שדרשינו הנהו ללקות או למיתה,
 14 דהאי קרא ד"רשע" דרשע" בנידון כתיב, אבל
 15 כשהרשיעו הנהו לגלות לא גמרינן.
 16 **אף** השנים מזמין השלישי ומנין אפילו הן מאה
 17 תלמוד לומר עדים – תימה: אימא ד"עדים"
 18 אתא אפילו לארבעה ונמצא אחד קרוב או פסול,
 19 יותר מן השלישי דכתיב בקרא. אבל טפ
 20 מארבעה לא! ויש לומר: מין שבת אתח מומת
 21 שתי כחות – הוא הדין מאה.
 אמר

א **איסטמית** היא זו – **אפילו** בת ראשונה נמי לא! **אמר**
רבי אבהו: **שקדמו והרגו**. – **מאי דהנה הנה!** **אלא** **אמר**
רבא, **הכי קאמר**: **אם אינה אלא פת אחת – נהרגת, אי**
איכא טפי – אין נהרגין. – **הא "בלבד" קאמר! קשיא**.
ההיא איתתא דאתאי סהרי – ואישתקור, אייתי סהרי –
ואישתקור, אולה אייתי סהרי אחרני דלא אישתקור, אמר
ריש לקיש: **הוחזקה זו**. **אמר ליה רבי אלעזר**: **אם היא**
הוחזקה, כל ישראל מי הוחזקו? וימנין הווי יתבי קמיה
דרבי יוחנן, אתא פי האי מעשה לקמיהו. **אמר ריש לקיש**:
הוחזקה זו. **אמר ליה רבי יוחנן**: **אם הוחזקה זו, כל ישראל**
מי הוחזקו? הרי חזיה לרבי אלעזר בישות, אמר ליה:
שמעת מיילי מבר נפחא ולא אמרת לי משמיה? לימא
ריש לקיש דאמר פרבי יהודה, ורבי יוחנן דאמר פרבני?
 14 – **אמר לך ריש לקיש**: **אנא דאמרי לך אפילו לרבנן, עד**

15 **באן לא קא אמרי רבנן התם דליכא דקא מהדר, אבל הכא – איכא הא דקא מהדרא, ורבי יוחנן**
 16 **אמר לך**: **אנא דאמרי אפילו לרבי יהודה**; **עד באן לא קאמר רבי יהודה התם – דאמרין: אמו**
 17 **בולי עלמא גבי הני הווי קיימי? אבל הכא – הני ידעי בשהותא, והני לא ידעי בשהותא. משנה**
 18 **אין העדים וזממין נהרגין עד שיגמר הדין, שהרי הצדוקין אומרים: עד שיהרג, שנאמר "נפש תחת**
 19 **נפש". אמרו להם חכמים: והלא כבר נאמר "ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו" – והרי אחיו**
 20 **קיים, ואם בן למה נאמר "נפש תחת נפש"? יכול משעה שקבלו עדותן והרגו – תלמוד לומר:**
 21 **"נפש תחת נפש", הא אינם נהרגין עד שיגמר הדין. גמרא תנא, ריבי אומר: לא הרגו – נהרגין,**
 22 **הרגו – אין נהרגין, אמר אביו, בני, לאו קל וחומר הוא? אמר לו: ליפדתנו רבינו שאין עונשין**
 23 **מן הדין. דתניא: "איש אשר יקח [את] אחתו בת אביו או בת אמו", אין לי אלא בת אביו שלא**
 24 **בת אמו, ובת אמו שלא בת אביו, בת אמו ובת אביו מניין? תלמוד לומר "ערוה אחתו גלה". עד**
 25 **שלא יאמר, יש לי בדין: אם ענש על בת אביו שלא בת אמו, ובת אמו שלא בת אביו – בת אביו**
 26 **ובת אמו לא כל שכן? הא למדת שאין עונשין מן הדין. עונש שמענו, אזהרה מניין? תלמוד לומר**
 27 **"ערוה אחותך בת אביך או בת אביך". אין לי אלא בת אביו שלא בת אמו, ובת אמו שלא בת**
 28 **אביו, בת אביו ובת אמו מניין? תלמוד לומר "ערוה בת אשת אביך מולדת אביך אחותך הוא".**
 29 **עד שלא יאמר, יש לי מן הדין: מה אם הוזהר על בת אמו שלא בת אביו, ובת אביו שלא בת אמו**
 30 **– בת אביו ובת אמו לא כל שכן? הא למדת שאין מזהירין מן הדין. חייבי מלקיות מניין? תלמוד**
 31 **לומר "רשע" "רשע", חייבי גליות מניין? אתיא "רצח" "רצח", תניא, אמר רבי יהודה בן מנסי:**
 32 **אראה בנחמה אם לא הרגתי עד זומם, להוציא מלבן של צדוקים, שהיו אומרים: אין העדים**
 33 **וזממין נהרגין עד שיהרג הנהו. אמר לו שמעון בן שטח: אראה בנחמה אם לא שפכת דם נקי,**
 34 **שהרי אמרו חכמים: אין העדים וזממין נהרגין עד שיהרגו, ואין לוקין עד שיהרגו שניהם.**
 35 **מיד קבל עליו רבי יהודה בן מנסי שאינו מורה הוראה אלא לפני שמעון בן שטח, וכל ימיו של**
 36 **רבי יהודה בן מנסי היה משתטח על קברו של אותו העד, והיה קולו נשמע, וכסבורין העם**
 37 **לומר קולו של הרוג. אמר: קולי שלי הוא, תדעו, למחר הוא מת אין קולו נשמע. אמר ליה רב**
 38 **אחא בריה דרבא לרב אשי: דלמא בדינא קם בהדיה, אי נמי פייס פייסיה. משנה "על פי שנים**
 39 **עדים או שלשה עדים יומת המות", אם מתקיימת העדות בשנים, למה פרט הפתוב בשלשה?**
 40 **אלא להקיש שלשה לשנים: מה שלשה זממין את השנים – אף השנים זוממין את השלשה, ומנין**
 41 **אפילו מאה – תלמוד לומר: "עדים". רבי שמעון אומר: מה שנים אינן נהרגין עד שיהיו שניהם**
 42 **וזממין – אף שלשה אינן נהרגין עד שיהיו שלשתם וזממין, ומנין אפילו מאה – תלמוד לומר:**
 43 **"עדים". רבי עקיבא אומר: לא בא השלישי להקל, אלא להחמיר עליו, ולעשות דינו כיוצא באלו.**
 44 **ואם בן ענש הפתוב לנפפל לעוברי עברה פועב עברה – על אחת כמה וכמה ישלם שכן**
 45 **לנפפל לעושי מצוה פועשי מצוה, ומה שנים, נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה – אף**
 46 **שלשה, נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה. מנין אפילו מאה – תלמוד לומר "עדים".**

אמר

1 שקדמו והרגו – את הכת הראשונה, קודם שתבוא כת שניה. **מאי** דהוה הוה – ולמה
 2 לי למיתני "אלא כת ראשונה"? **בלבד** – משמע שיש עוד אחרת. **אשתקור** –
 3 הכחישו זה את זה בדרישות בית דין כשבדקום. הוחזקה זו – להביא עדי שקר, ולא
 4 נקבל עוד עדות אחרת. **אם היא הוחזקה** – לחזר אחריהם, כל ישראל מי הוחזקו
 5 לשמעו לה, שתחזיק את האחרים כשקשרו?
 6 **זמנין** – פעם אחת. הרי חזיה לרבי **אלעזר**:
 7 **בישות** – הוציר ריש לקיש את פניו ונסתכל
 8 ברבי אלעזר בפנים וזעפות. שהבין ריש לקיש
 9 ששמע רבי אלעזר דבר זה מפי רבי יוחנן,
 10 וכשאמר לו לא אמרה בשמו. **דאמר רבי**
 11 **יהודה** – במתניתין: איסטמית היא זו,
 12 והוחזקה לחיים. **דליכא דקא מהדר** – שאין
 13 אדם מחזר אחריהם לשכרם ולהיגדל תמיד
 14 לבוא לבית דין ולהזים את כל הבאים. **דקא**
 15 **מהדרא** – לבקש ולשכור עדי שקר. הני ידעי
 16 **בשהותא** – אלו האחרונים ידעי בעדותה
 17 של זו. **משנה עד שיגמר הדין** – אלא אם
 18 כן נגמר תחלה הדין של הנהו ליהרג ואחר
 19 כך הומו. **נפש בנפש** – בעדים וזממין כתיב,
 20 "לא תחוס עינך נפש בנפש". **לעשות לאחיו** –
 21 משמע שהרי אחיו עדיין קיים. **יכול משקבלו**
 22 **עדותן** – ובאה להם הומה מיד קודם גמר
 23 דינו של נהו, ויהרגו **גמרא ריבי אומר** –
 24 כך היה שמו. הרגו – שלא הומו עד שנהרג
 25 הנהו על פיהם. חייבי מלקיות מניין –
 26 אמנתנין קאי, דאמר: אין ערושין דין הומו עד
 27 שיגמר הדין, וילף לה מ"נפש בנפש" דמשמע
 28 בחייבי מיתות. חייבי מלקות מניין? העידוהו
 29 שחייבי מלקות, והומו – מניין דאין לוקין
 30 אלא אם כן נגמר הדין תחלה על פיהם? חייבי
 31 גליות מניין – העידוהו שחייבי גליות והומו,
 32 ותנן במתניתין: סופג את הארבעים – מניין
 33 עד שיגמר הדין? דהני, הואיל ולא מדין
 34 "כאשר זמם" קא מתברר – לא אתי מלקות
 35 ידיהו מגזירה שוה ד"רשע" "רשע", דמהווא
 36 לא ילפינן אלא עדים וזממין שדרשינו הנהו
 37 ללקות (או למיתה), דהאי "רשע" "רשע"
 38 בנידון כתיב, דאמר בנחמה – לא אראה
 39 בנחמה, וגמריא הפכו לברכה. פירוש אחר:
 40 אראה בנחמה – נשבע: ימותו בניו ואראה
 41 בנחמתן. **אם לא הרגתי עד זומם** – שלא
 42 החם אלא אחד מהם, והרגתי. **שהרי אמרו**
 43 **חכמים ב'** – מתניתין היא: מה שנים אין
 44 נהרגין עד שיומו שניהם, דכתיב "והנה עד
 45 ששק העד", ואמר מר (טוטה בב): כל מקום
 46 שנאמר "עד" הרי כאן שנים, עד שיפרט לך
 47 הכתוב אחד. **אלא בפני שמעון** – שאם יטעה
 48 יורהו. כסבורין – הכל, בליה, או ביום ואינן
 49 רואין אותו. **משנה מה שנים אין נהרגין עד**
 50 **שיומו שניהם** – כדפרשיית לעיל. רבי
 51 **עקיבא אומר לא בא השלישי ב'** – לא
 52 הוצרך ללמדנו זאת, דממילא ידעין שנים
 53 מזמין את השלשה, שהרי השנים כשרים
 54 לכל עדות, וממילא ידעין שאין וזממין עד
 55 שיומו כולם, שהרי כולם כאחד נעשו עדים,
 56 וקרא כתיב "והנה עד שקר העד", ולא בא
 57 אלא להחמיר עליו, שלא תאמר: הואיל
 58 ובלאו הוא היתה העדות מתקיימת – לא
 59 יעשו בו דין הומה, לימדך הכתוב שאף הוא
 60 מן מקימי דבר. על אחת כמה וכמה ב' –
 61 שמצינו מדה הטובה מרובה ממדת פורענות:
 62 במדה טובה הוא אומר (שמות לד): "נוצר
 63 חסד לאלפים", במדת פורענות הוא אומר
 64 (שם): "על שלשים ועל רבעים".

ברינ

לְקִישׁ – יכול ריש לקיש לומר, אִנּוּ דְאִמְרִי לָךְ אִפְּלוּ לְרַבֵּנּוּ – אני
 סובר אף כשיטת חכמים במשנה, דַּעַד כָּאֵן לֹא קָא אִמְרִי רַבֵּנּוּ הָתֵם
 – שלא אמרו חכמים שם שלא הוחזקו המזימים כשקרנים, אלא
 משום דְּלִיבָא דְקָא מְהֵרָא – אין אדם המחזיר לשכור עדים שזימו את
 כל מי שמחייב מיתה לנידון, אֲכַל הָכָא אִיבָא הָא דְקָא מְהֵרָא –
 אבל כאן יש את האשה הזו שמחזרת לשכור עדי שקר כדי להעמיד
 את דבריה, ולפיכך יודו בזה חכמים שהוחזקה בשקר ואינה נאמנת
 עוד.
 וְרַבִּי יוֹחָנָן אִמְרִי לָךְ – ורבי יוחנן יכול לומר, אִנּוּ דְאִמְרִי אִפְּלוּ
 לְרַבִּי יְהוּדָה – אני סובר אף כשיטת רבי יהודה במשנה, דַּעַד כָּאֵן לֹא
 קָאִמְרִי רַבִּי יְהוּדָה הָתֵם – שלא אמר רבי יהודה שם שיש להחזיק
 המזימים כשקרנים, אלא משום דְּאִמְרִינֵן אִמּוּ בּוֹלִי עֲלֵמָא גַּבִּי הִנֵּי
 הוּא קְרִימִי – שיש לתמוה, וכי כל העולם היו ליד אותם העדים
 המזימים, וכיצד יכולים הם לומר לכל כיתות העדים 'עמנו הייתם',
 ולפיכך יש לתלות ששקרנים הם, אֲכַל הָכָא – כאן לגבי אשה זו אין
 טעם לומר שהעדים האחרונים משקרים כמו הראשונים, אלא הִנֵּי
 יָדְעִי בְּסֻדְהוּתָא וְהִנֵּי לֹא יָדְעִי בְּסֻדְהוּתָא – אלו העדים האחרונים
 יודעים עדות לאשה, ודוברי אמת הם, ואילו הראשונים לא ידעו לה
 עדות, ושקרנים היו, ולפיכך בזה יודה אף רבי יהודה שאין להחזיק
 העדים האחרונים כשקרנים.

משנה

משנה זו מבררת באיזה אופן נהגים עדים זוממים, ובאיזה אופן אינם
 נהגים.
 אִין הָעֵדִים הוֹמְמִין נְהָרְגִין עַד שִׁנְיָמָר הָרִין של הנידון מתחילה על
 פיהם. כלומר, שקודם שהוזמו נגמר דינו של הנידון בבית דין למיתה
 על פי עדותם, ועדיין לא נהרג, ולאחר מכן הוזמו העדים, באופן כזה
 הרי הם נהרגים. שְׁחִירֵי הַצִּדִּיקִין היו אוֹמְרִים שאין העדים הזוממים
 נהרגים עַד שִׁנְיָמָר תחילה הנידון על פיהם, משום שִׁנְיָמָר לגבי
 עונשם של עדים זוממים (דברים יט כא) 'נֶפֶשׁ (תחת) [ב]נֶפֶשׁ', ומשמע
 מדברי הכתוב, שיש ליטול את נפשם של הזוממים תמורת נפשו של
 הנידון שהם נטלו. אִמְרוּ לָהֶם חֲכָמִים, וְהָלַךְ כְּכָר נִאֲמָר במקרא (שם)
 (יט) 'וַעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאַחֵיו', וְהָרִי שֶׁלַּמּוּד מדברי
 המקרא שִׁאֲחֵי קָיִים, ובהכרח אין הכתוב עוסק באופן שבו נהרג
 כבר הנידון, וְאִם כֵּן לָמָּה נִאֲמָר 'נֶפֶשׁ (תחת) [ב]נֶפֶשׁ', לפי שִׁבּוֹל
 אדם לומר, שכבר מִשְׁעָה שִׁקְבָּלוּ בית דין את עֲדוּתָן של העדים
 הזוממים על הנידון, ועדיין לא נגמר דינו על פיהם, מכל מקום יִהְיֶה
 העדים אם הוזמו, תלמוד לומר – לכך הוצרך הכתוב לומר 'נֶפֶשׁ
 (תחת) [ב]נֶפֶשׁ', הָא לַמּוֹד, שִׁאֲחֵי נְהָרְגִין עַד שִׁנְיָמָר הָרִין של
 הנידון על פיהם מתחילה.

גמרא

הגמרא מביאה ברייתא המבארת מדוע אין העדים הזוממים נהרגים
 אם כבר נהרג הנידון על פיהם: תָּנָא – שנינו בברייתא, בְּרַבִּי ו–שם
 (חכם) אוֹמְרִי, אם עדיין לֹא הָרְגוּ בית דין את הנידון על פי עדותם של
 הזוממין, הרי אלו נְהָרְגִין, אבל אם כבר הָרְגוּ בית דין את הנידון על
 פי עדותם, ורק לאחר מכן הוזמו, אִין הם נְהָרְגִין. אִמְרוּ לוֹ אֲבִיו, בְּנִי,
 וְכִי לֹא קָל וְחֹמֶר הוּא, אם קודם שהרגו יש להורגם על הורגם,
 על אחת כמה וכמה שאם כבר נהרג הנידון על פיהם שיש להורגם.
 אִמְרוּ לוֹ בְּרִיבִי לֹאבִיו, לִיפְדֵּתְנָה רַבִּינוּ שִׁאֲחֵי עוֹנְשִׁין מִן הָרִין,
 כלומר, שאי אפשר לחייב עונש על ידי לימוד בקל וחומר, ולפיכך אף
 שהדין נותן שיש להמיתם גם כשנהרג הנידון על פיהם, אין לעשות
 כן.
 ומניין לומדים שאין עונשין מן הדין, דְּתַנָּא – שכן שנינו בברייתא,
 נִאֲמַר בַּכְּתוּב (ויקרא כ ד) 'אִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח [את] אֲחֹתוֹ בֵּת אָבִיו אוֹ
 בֵּת אִמּוֹ וגו', וְנִכְרְתוּ לַעֲיָנִי בְּנֵי עַמָּם, אִין לִי – אין אני יודע שחייב
 כרת אֲלֵא הַלּוּקָא את אחותו שהיא בֵּת אָבִיו שִׁלֵּא בֵּת אִמּוֹ – אחותו
 מאב ולא מאם, וְכֵן הַלּוּקָא את אחותו שהיא בֵּת אִמּוֹ שִׁלֵּא בֵּת אָבִיו
 – אחותו מאם ולא מאב, אך הַלּוּקָא את אחותו שהיא בֵּת אִמּוֹ וְכֵת

הגמרא מקשה על דברי רבי יהודה: אִי אִיִּסְמִיתָ הִיא זו – אם יש
 לתלות שכת המזימים דוברי שקרים הם, ומטעם זה אין להרוג על
 פיהם את כיתות העדים הנוספות שבאו לאחר מכן לחייב את הנידון,
 אם כן אִפְּלוּ בֵּת רִאשׁוֹנָה נִמִּי לֹא תהרג על פיהם.
 מתרצת הגמרא: אִמְרוּ רַבִּי אֲבָהוּ, אֲבָן אִין להרוג על פיהם כלל, אלא
 שהמשנה עוסקת באופן שִׁכְבֵּר קְרָמוּ בית דין וְהָרְגוּ את הכת
 הראשונה על פי עדות המזימים, קודם שבאו הכיתות האחרות.
 שבה הגמרא ומקשה: אם כן הדבר, מדוע נקטה המשנה באופן כזה
 שהכת הראשונה נהרגה, הרי מֵאִי דְהִיָּה הָיָה – מה שהיה היה,
 ובטעות נהרגו העדים, ומה חידוש יש בזה.
 ומחמת קושיא זו מבארת הגמרא את דברי המשנה באופן אחר: אֲלֵא
 אִמְרוּ רַבָּא, הֲבִי קָאָמֵר – כך היא כוונת המשנה לומר, אִם אִינָה
 אֲלֵא בֵּת אֲחֵת שמחייבת את הנידון מיתה, והוזמה על ידי שני
 העדים המזימים, אזי כת זו נְהָרְגָה, כדין כל עדים זוממים, אבל אִי
 אִיבָא מִפִּי – אם ישנן כיתות נוספות המחייבות את הנידון, והוזמו אף
 הן על ידי אותה הכת המזימה את כולם, באופן כזה כל הכיתות אִין
 נְהָרְגִין, ואפילו הכת הראשונה, לפי שנראה הדבר שהעדים המזימים
 שקרנים הם.
 שבה הגמרא ומקשה: כיצד יתכן לבאר שהמשנה עוסקת באופן שיש
 רק כת אחת, הָא בְּלִבְדָּ קָאָמֵר – הרי נאמר במשנה שאין נהרגת אלא
 כת הראשונה 'בלבד', ומשמע מכך שיש עוד כיתות נוספות שאינן
 נהרגות, ואף על פי כן הכת הראשונה נהרגת, ושלא כדברי רבא.
 מסיקה הגמרא: קָשְׁיָא – אכן קשה הדבר.
 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים ומנסה לתלות זאת במחלוקתם
 של חכמים ורבי יהודה במשנה: תְּהִיא אִיתְתָּא – מעשה היה באשה,
 דְּאִתְתָּא סְהָרִי – שהביאה עדים לבית דין שיעידו לטובתה באיזה
 ענין, וְאִישְׁתְּקוֹר – והוכחו העדים בחקירות הדיינים. אִיִּתִּי סְהָרִי –
 שבה האשה והביאה עדים נוספים, וְאִישְׁתְּקוֹר – והוכחו אף הם.
 אֲזֵלָה אִיִּתִּי סְהָרִי אֲחֵרִינִי – הלכה האשה והביאה כת שלישית של
 עדים, דְּלֹא אִישְׁתְּקוֹר – ולא הוכחו בחקירות הדיינים. אִמְרוּ רִישׁ
 לְקִישׁ, מאחר שהוכחו עדיה שתי פעמים, נמצא שהחזיקה זו
 האשה להביא עדי שקר, ולפיכך אין לקבל את העדים שמביאה עתה
 בפעם השלישית. אִמְרוּ לִיה רַבִּי אֶלְעָזָר לְרִישׁ לְקִישׁ, אִם הִיא
 הוֹחֶזֶקָה לְבַקֵּשׁ עֵדִי שֶׁקֶר, בְּלִי יִשְׂרָאֵל מִי הוֹחֶזֶקוּ – האם כל ישראל
 הוחזקו לשמוע בקולה ולהעיד עדות שקר, ומאחר שלא הוחזקו
 העדים האחרונים כשקרנים, יש לקבל את עדותם. וְזִמְנִין – פעם
 אחרת, הוּא יִתְבִּי קָמִית דְּרַבִּי יוֹחָנָן – היו ריש לקיש ורבי אלעזר
 יושבים לפני רבי יוחנן, אֲתָא בִּי הָאִי מַעֲשֶׂה לְקַמְיָהוּ – ובא כעין
 מעשה זה לפניו, אִמְרוּ רִישׁ לְקִישׁ, הוֹחֶזֶקָה זו האשה להביא עדי
 שקר ואין לקבל את עדות הכת השלישית. אִמְרוּ לִיה רַבִּי יוֹחָנָן לְרִישׁ
 לְקִישׁ, אִם הוֹחֶזֶקָה זו לחפש עדי שקר, בְּלִי יִשְׂרָאֵל מִי הוֹחֶזֶקוּ
 לשמוע לה. תְּרִי תוֹהֵה לְרַבִּי אֶלְעָזָר בִּישׁוֹת – החזיר ריש לקיש את
 פניו והביט ברבי אלעזר בפנים וזעפות, מאחר שהבין ששמע רבי
 אלעזר מימרא זו מרבי יוחנן, וכשאמרה לו לא אמר משמו, אִמְרוּ לִיה
 רִישׁ לְקִישׁ לְרַבִּי אֶלְעָזָר, שְׂמַעְתָּ מִלִּי מִכָּר נִפְחָא וְלֹא אֲמַרְתָּ לִּי
 מִשְׁמִיָּה – שמעת דברים מִבֵּן הַנֶּפֶחַ ו–רבי יוחנן, ולא אמרת לי
 אותם בשמו.
 ונמצא, שנחלקו רבי יוחנן וריש לקיש באופן כזה שאדם הביא
 פעמיים עדי שקר, האם יש לפסול מכאן ואילך את כל העדים שיביא,
 או לא.
 מבררת הגמרא: לִיָּמָא – לכאורה יש לומר, שמחלוקת רבי יוחנן וריש
 לקיש תלויה היא במחלוקתם של חכמים ורבי יהודה במשנה, האם
 יש לדון את שני העדים המזימים כמה כיתות עדים כדברי שקרים,
 דְּרִישׁ לְקִישׁ דְּאִמְרוּ בְּרַבִּי יְהוּדָה – ריש לקיש הסובר שהחזקה
 האשה בשקר ואין להאמינה יותר, סובר כשיטת רבי יהודה שהכת
 המזימה הוחזקה כדוברת שקרים, וְרַבִּי יוֹחָנָן דְּאִמְרוּ בְּרַבֵּנּוּ – ואילו
 רבי יוחנן הסובר שאין לחוש לכך, סובר כדעת חכמים במשנה שאין
 אנו מחזיקים את המזימים כשקרנים.
 דוחה הגמרא: אין הכרח לתלות הענינים זה בזה, כי אִמְרוּ לָךְ רִישׁ

המשנה מביאה מחלוקת תנאים באיזה אופן אומרים שאם נמצא אחד מהעדים קרוב או פסול העדות בטילה: **אמר רבי יוסי, במה דברים אמורים** – אימתי אנו אומרים שאם נמצא אחד מן העדים קרוב או פסול בטלה העדות כולה, דווקא **בדיני נפשות**, שנאמר בהם (במדבר לה כז) **וְהָצִילוּ הָעֵדָה**, דהיינו, שבית דין מצווים לחזר אחר הצלתו של הנידון, **אבל בדיני ממונות** אין אומרים כן, אלא אף באופן שנמצא אחד מן העדים קרוב או פסול **תקנים העדות כפארא** העדים, שאינם קרובים או פסולים.

רבי אומר, אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות. כלומר, בין דיני ממונות ובין דיני נפשות אומרים דין זה, שאם נמצא אחד מן העדים קרוב או פסול עדות כולם בטילה. **ואימתי** אומרים כן בדיני נפשות, **בזמן שהתרו בהן** – באופן שאף העדים הקרובים או הפסולים התרו בעובר העבירה, ועל ידי כן גילו דעתם שכוונו להיות עדים בדבר, **אבל בזמן שלא התרו בהן** – שלא התרו הקרובים או הפסולים בנידון, ואף לא נתכוונו להיות עדים בדבר, אין עדות הכשרים מתבטלת, לפי שמה יעשו שני אחין ואדם אחר עמהם **שראו כפארא שהרג את הנפש**. כלומר, אם תאמר שלעולם מבטלת ראיית הפסולים את עדות הכשרים, נמצא שבאופן שיראו שני אחים ועוד אדם שלישי עמהם באחד שהרג את הנפש לא יוכלו להעיד עליו בבית דין, שהרי שני האחים קרובים זה לזה ומבטלים את העדות כולה. אלא בהכרח צריך לומר, שאם לא נתכוונו מתחילה להעיד לא נאמר דין זה, ועל כן באופן שלא נתכוין אחד מן האחים להעיד אין עדות השנים האחרים בטילה.

נמצא שנחלקו רבי יוסי ורבי בשני ענינים, האחד, האם רק דיני נפשות אומרים את הדין שאם נמצא אחד מן העדים קרוב או פסול עדות כולם בטילה, או גם דיני ממונות. והשני, האם רק עדים שהתרו בנידון או שנתכוונו מתחילה להעיד מצטרפים לענין זה, שאם הם קרובים או פסולים בטלה כל העדות, או שאף אלו שאינם מתכוונים להעיד מצטרפים עם שאר העדים.

גמרא

רבא מבאר באיזה אופן נחשבים כל העדים כעדות אחת: **אמר רבא, דין זה שנתבאר במשנה, שיש לזון את כל העדים כעדות אחת, הן לענין שאינם נעשים עוממים עד שיוזמו כולם, והן לענין שאם נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדות כולם בטלה, אינו נוהג בכל ענין, אלא והוא שהעידו כולם** – דין זה נוהג רק באופן שהעידו כל העדים, **בתוך כדי דיבור, שהוא שיעור הזמן שאורכת אמירת התיבות 'שלום עליך רבי', שאם העידו בפרק זמן זה נידונים כולם כעדות אחת, אך אם העידו בזמן ארוך יותר, הרי הם כשתי כיתות לכל דבר. מקשה הגמרא: אמר ליה רב אחא מדיפתי לרבינא, כיצד יתכן לומר כן, מכדי – הרי שיעור הזמן של תוך כדי דיבור היכי דמי – כמה הוא, כדי שאילת שלום בין תלמיד לרבי, שהוא זמן קצר ביותר, וכיצד יתכן שיוכלו כל העדים להעיד בתוך זמן זה, הרי מאה עדים מוכיח הווי – רבים הם, וזקוקים לזמן רב כדי שיעידו כולם את עדותם. מתרצת הגמרא: אמר ליה רבינא לרב אחא מדיפתי, אין הכוונה שכל העדים צריכים להעיד בתוך כדי דיבור אחד, אלא כל חד וחד מן העדים צריך להעיד בתוך כדי דיבור של חבירו. דהיינו, שמיד לאחר סיום עדותו של הראשון, קודם שיחלוף שיעור 'תוך כדי דיבור', צריך השני להתחיל בעדותו, ומיד לאחר סיום עדותו יתחיל השלישי, וכן הלאה, ובאופן כזה מצטרפים מאה עדים להיות כת אחת, אך אם היה בין עד לעד שיעור זמן ארוך יותר, הרי הם נידונים כשתי כיתות עדים.**

שנינו במשנה, **רבי עקיבא אומר לא בא שלישי בו, ומה שנים בו**, אמר רבי יוסי וכו' רבי אומר וכו', ואימתי בזמן שהתרו בהן וכו'. מבואר מדברי המשנה, שנחלקו רבי יוסי ורבי לגבי עדים קרובים או פסולים שלא התרו בנידון ולא נתכוונו להעיד, האם הם גורמים לבטל את העדות כולה או לא.

מקשה הגמרא: **אמר ליה רב פפא לאבבי, אלא מעתה לדברי רבי יוסי, הסובר שאף אם לא התרו הקרובים או הפסולים בנידון, ואף לא**

נתכוונו להעיד, מכל מקום העדות בטילה, אם כן, הרינו יציל, כלומר, עדים שראו אדם הורג את חבירו, לא יוכלו להעיד עליו בבית דין, לפי שאף הנהרג ראה את ההורג, ונצטרף אף הוא עם שאר העדים, ומאחר והוא קרוב אצל עצמו ואינו יכול להעיד, הרי זה בכלל 'נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותם בטילה'.

השיב לו אבבי לרב פפא: אכן, אי אפשר להעיד על רוצח ולחייבו מיתה בבית דין, אלא **בשהרגו מאחוריו** – שבא הרוצח מאחורי הנרצח והרגו, ולא ראה הנהרג את ההורג, שבאופן כזה אין הוא מצטרף לעדות לבטלה.

שב רב פפא והקשה לאבבי: **נרבע יציל** – עדים שראו אדם הרובע את חבירו לרצונו של הנרבע, לא יוכלו להעיד עליו בבית דין ולחייבו מיתה, מאחר שהנרבע ראה אף הוא את הרובע, ונצטרף יחד עם שאר העדים, ומאחר ואדם רשע הוא, שהרי נרבע לרצונו, פסול הוא לעדות, ופוסל את כל העדים שעמו.

השיב אבבי לרב פפא: אכן, לא ניתן לחייב מיתה את הרובע, אלא **בשהרבעו** לאותו אדם מאחוריו, ולא ראה הנרבע את פניו של הרובע, שבאופן כזה אין הוא מצטרף עם שאר העדים, וממילא אין העדות בטילה.

שב רב פפא והקשה לאבבי: אף באופן שהרגו או רבעו מאחוריו, מכל מקום יש לבטל את העדות משום ההורג והרובע שיצילו על עצמם, שהרי אף הם רואים את המעשה שהם עושים, ומצטרפים עם שאר העדים לכת אחת, ומאחר וקרובים הם אצל עצמם, הרי הם פוסלים את כל העדות, וכיצד ניתן להעיד עליהם בבית דין ולחייבם מיתה.

אישתתק – נשתתק אבבי, ולא ידע להשיב על קושיא זו. **כי אתא לקמייה דרבא** – כאשר בא אבבי לפני רבא והקשה לו כן, **אמר ליה רבא, שיש לתרץ על קושיא זו, שאין ההורג והרובע מצטרפים עם שאר העדים, משום שנאמר (דברים יט טז) 'על פי שני עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר', ויש ללמוד מדברי הכתוב שרק במקומי דבר הכתוב מדבר, כלומר, רק העדים (שעל פיהם מתקיים הדבר בבית דין) הוקשו זה לזה, לענין שאם נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדות כולם בטילה, אך עושי הדבר שהם ההורג והרובע והנהרג והנרבע אינם נכללים בדין זה, ולפיכך אין הם גורמים לביטול העדות.**

שנינו במשנה, **אמר רבי יוסי במה דברים אמורים וכו', מה יעשו שני אחים בו**, רבי אומר וכו', ואימתי בזמן שהתרו בהן וכו'. מבואר מדברי רבי, שיש לברר אצל העדים האם נתכוונו להעיד בשעת ראייתם, ואז אם פסולים הם פוסלים את כל העדות, או שלא נתכוונו להעיד ואינם פוסלים את שאר העדים.

מבררת הגמרא: **היכי אמרינן להו** – כיצד יש לשאול את העדים כדי לברר אצלם אם נתכוונו מתחילה להעיד או לא.

אמר רבא, הני אמרינן להו – כך יש לומר להם, האם למיחוי אתיתו או לאסהודי אתיתו – מתחילה כשבאתם למקום שבו אירע אותו מעשה, האם באתם כדי לראות או כדי להעיד. **אמר ליה רבא, הני אמרינן להו** – אם הם אומרים שבאו על מנת להעיד, אזי מצטרפים הם לשאר העדים, ואם נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותו של כל העדים בטלה, ואי אמרי למיחוי אתו – אך אם הם אומרים שבאו רק כדי לראות את המתרחש, ולא על מנת להעיד על כך בבית דין, אין הם גורמים לביטול העדות כולה, שהרי מה יעשו שני אחין ואחד מן השוק עמהם **שראו כפארא שהרג את הנפש**.

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים כיצד יש לנקוט להלכה: **איתמר – נאמר מחלוקת בבית המדרש. אמר רב יהודה אמר שמואל, הלכה כרבי יוסי**, הן לענין זה שבדיני ממונות אפילו אם נמצא אחד מן העדים קרוב או פסול אינו מבטל את העדות כולה, והן לענין זה שאף אם לא התרו הקרובים או הפסולים בנידון, ואף לא נתכוונו מתחילה להעיד, מכל מקום הם מבטלים את העדות כולה. **ורב נחמן אומר הלכה כרבי, הן לענין שאף בדיני ממונות אם נמצא אחד מן העדים קרוב או פסול עדות כולם בטילה, והן לענין שאין הקרובים או הפסולים מבטלים העדות אלא אם כן התרו בנידון, או שנתכוונו מתחילה להעיד עם הכשרים.**

1 **בדיני נפשות** — דכתיב "והצילו העדה", ומזהירין אזכותא. אחד דיני ממונות —
2 נמי עדותן בטלה. **בזמן שהתרו בהן** — ובדיני נפשות כי אמרינן בטלה — בזמן
3 שהקרב או הפסול נשתתף בעדות מתחלה להיות מן המתירין בעוברי עבירה. אבל
4 **אם לא התרו בהן** — ולא כוונו להיות עדים בדבר — לא בטלה עדות האחרים
5 בשביל ראיתן של אלו, דמה יעשו שני אחין
6 שראו עם שלישי מן השוק באחד שהרג את
7 הנפש. **גמרא** והוא שהעידו כולן בתוך
8 כדי דיבור — התם קאמרה מתניתין מאה
9 כשנים. אבל אם העידו השנים ולאחר זמן
10 העידו האחרים — הרי הן כשתי כתות לכל
11 דבר. וכל אחד ואחד — התחיל להעיד בתוך
12 כדי דיבור של סיומו של חברו. הרוג יציל
13 — לרבי יוסי דאמר: אף בלא התרו, שלא
14 נתכוין להעיד הוא מציל את הנדון מפני
15 קורבה — הרוג נמי יציל את הנדון, שהרי גם
16 הוא ראה, והוא קרוב אצל עצמו כשהרגו
17 מאחוריו — מתקיימין כל המקראות
18 שמתקייבין את הרצוצה ליהרג. יקום דבר —
19 כתיב בהאי קרא שעשאן לכולם כשנים,
20 דהיינו העדים, אבל לא בעושי הדבר. היכי
21 אמרינן להו — לקרוב ופסול למבדקינהו אם
22 מתחלה לעדות נתכוונו?
משנה

אמר רבי יוסי: במה דברים אמורים – בדיני נפשות, אבל
בדיני ממונות – תתקיים העדות בשאר. רבי אומר: אהר
דיני ממונות ואחד דיני נפשות. ואיתי – בזמן שהתרו
בהן, אבל בזמן שלא התרו בהן – מה יעשו שני אחין
שראו באחד שהרג את הנפש. גמרא אמר רבא: והוא
שהעידו פולם בתוך כדי דיבור. אמר ליה רב אחא מדיפתי
לרבינא: מחד, תוך כדי דיבור היכי דמי – כדי שאילת
תלמיד לרב, מאה טובא הווי! אמר ליה: כל חד וחד
בתוך כדי דיבור של חברו. "רבי עקיבא אומר לא בא
שלישי כו' ומה שנים" כו'. אמר ליה רב פפא לאביו: אלא
מעשה הרוג יציל! – פשהרגו מאחוריו. – נרבע יציל! –
פשהרגו מאחוריו. – הרוג ורבע יציל! אישתיק, כי אתא
לקמיה דרבא, אמר ליה: "יקום דבר" – במקמי דבר
הכתוב מדרב. "אמר רבי יוסי במה דברים אמורים כו'
מה יעשו שני אחים" וכו'. היכי אמרינן להו? אמר רבא,
הכי אמרינן להו: למיחזי אתיתו או לאסהודי אתיתו? אי אמרי לאסהודי אתו – נמצא אחד מהן
קרוב או פסול עדותן בטלה, אי אמרי למיחזי אתו – מה יעשו שני אחין שראו באחד שהרג את
הנפש. איתמר, אמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה פרבי יוסי, ורב נחמן אומר: הלכה פרבי.
משנה

1 **אמר רבי יוסי במה דברים אמורים בדיני נפשות** — פירש הקונטרס: משום דכתיב "והצילו
2 העדה", דמצה לבטל העדות בכל כדי להציל הנפש. וקשה לפירושו: דאם כן דיני
3 ממונות נילף מיניהו, דהא כתיב "משפט אחד יהיה לכם" ועוד, ובדיני ממונות נמי כתיב
4 "על פי שנים או על פי שלשה", ונקיש שלשה לשנים: לכך פירש רבינו יצחק: בדיני נפשות
5 שייך שפיר למילף משנים עדותן בטלה, משום
6 דמה שנים כי נמצא אחד מהן קרוב או פסול
7 עדותן בטלה לגמרי, ומעתה אינה מועלת לכולם
8 — הלכך בשלשה נמי כולם בטלים לגמרי. אבל
9 בדיני ממונות, דבשנים נמי כי נמצא אחד מהן
10 קרוב או פסול השני אינו בטל לגמרי, דחייב לו
11 שבועה — לכך (ושלשה) נמי, נמצא אחד מהן
12 קרוב או פסול, תתקיים העדות בשאר עדים.
13 **אמר רבא** והוא שהעידו כולם בתוך כדי דיבור
14 — [פירש הקונטרס]: ובהא קאמרה
15 מתניתין דמאה כשנים. אבל אם העידו השנים
16 ולאחר זמן העידו האחרים — הרי הן שתי כתי
17 עדים לכל דבר. משמע דקאי אף לענין קרוב או
18 פסול. וקשה: דהא משמע בסמוך דלענין דין
19 דקרוב או פסול — אינו תלוי בהעדאה בתוך כדי
20 דיבור, אלא בראיית מעשה גמרה עדותן, אף כי
21 העידו אחר תוך כדי דיבור, דקאמר: הרוג יציל
22 לכך נראה דלא קאי רק אדין דעדים וזממין,
23 דקאמר: עד שיוזמו כולם, ובהא קאמר: דוקא כי
24 העידו כולם בתוך כדי דיבור, דזה הוי עדות אחד
25 ובעינן עד שיוזמו כולם. אבל העידו מקצתן בתוך
26 כדי דיבור ומקצתן אחר תלוי בדיבור — אם כן הוי
27 שתי כתות, ולא בעינן עד שיוזמו כולם. אבל
28 לענין נמצא אחד קרוב או פסול, אף אם נמצא
29 מהני שהעידו לאחר כדי דיבור — עדותן בטלה.
30 ואם תאמר: מאי שנא? ויש לומר: שנא ושנא, דדוקא גבי נמצא אחד מהן קרוב או פסול חשיב כחד עדות כשהעידו לאחר כדי דיבור, משום שהם אומרים אמת, ואם כן עדותן התחיל
31 מראייה שלהם, וראייה שלהם היתה בבת אחת עם העדים. אבל בעדים וזממין שאינן אומרים אמת, אם כן לא בא עדותן אלא כשיעידו בבית דין, וכיון דלא העידו בבת אחת, רק לאחר
32 כדי דיבור — לא חשיבין כחד עדות. כן נראה למורי שיחה. **אלא** מעשה הרוג יציל — פירוש: שהוא בעל דין. אי נמי, מפני שהוא שונא, ושונא פסול לעדות. **נרבע יציל** — מפני שהוא
33 שונא של רובע בעל אונסו. ולא נראה, דהא מוכח פרק קמא דסנהדרין (טו, ב) דנרבע לאנסו כשר לעדותו ויש ליישב: דנרבע לרצונו פריך, דבהכי איירי קרא, דכתיב "וזמו גם שניהם"
34 דהיינו ברצון. ולהכי פריך: יציל הנרבע, אפילו יש עדים הרבה בדבר. ולא מפני ששונאו, כיון שהוא לרצונו, אלא מפני שהוא קרוב לעצמו. וקשה: דבמסכת סנהדרין (שם) אמרינן: "פלוגי
35 רבעני לרצוני" — הוא ואחר מצטרפין להרגו ויש לומר: דהני מילי — כי ליכא סהדותא מעלמא דרבעו לרצונו, וליכא סהדותא אלא מהוא עצמו ואחר. ולכך פלגין לדיבוריה, דלגבי
36 ידידה לא מהימנן ליה, דקרוב הוא אצל עצמו. אבל הכא, דאיכא עדים שנרבע לרצונו. ומעדות נקרא רשע ופסול לעדות — ואין אנו צריכין לעדות כלל. ועוד אמר הרב יוסף בכור שור,
37 דפריך הכי: נרבע שהוא קרוב לרובע יציל, וכן הרוג שהוא קרוב להורג יציל. **היכי** אמרינן להו — קאי אדיני ממונות. בשלמא אדיני נפשות לא קשה היכי אמרינן כו', דניחא אן אם
38 התרו בו הקרוב ופסול אם לאו. אלא פריך בדיני ממונות, דליכא התראה.
39 **לאסהודי** אתיתו — קשה: דאם כן לא יורג אדם לעולם, דהקרובים יבואו ואמרו "לאסהודי אתינן!" ופירש רבינו חיים כהן, דאמרינן לעדים כשרים: לאסהודי עם הפסולין אתיתו, או
40 למיחזי אתיתו בלא הפסולין? ואי אמרי הכשרים: למיחזי אתיתו בלא הפסולין — אז לא הוי עדותן בטלה אפילו אם נמצא אחד מהן קרוב או פסול. אבל אי אמרי: לאסהודי
41 אתיתו עם הפסולין — הוי עדותן בטלה. ומכל מקום תימא קצת: היאך יזיו גם העדים כשרים נאמנים לומר "לאסהודי אתינן" כדי לבטל העדות? הווי ליה כחוזר ומגיד כיון שכבר העידו
42 ויש לומר: דסברא, דכיון דבאין לבית דין עם הכשרים עכשיו — נראין הדברים שמתחלה כולו לאסהודי קא אתו, דהוכיח טופן על תחלתו.
43 **שמואל** אומר הלכה כרבי יוסי — קשה: היאך מצינו יזיו ורגליו כשנותנין גט, שיש במעמד קרובים? והוי לנו לומר דעדות הכשרים בטל! והאי דומיא דדיני נפשות, דשרינן אשת איש
44 שיש בה מיתת בית דין, וטעם דפרישית לעיל גבי עדות נפשות שייך נמי בגט! וגם לרבי נמי קשה, שפעמים יתכוין אחד מן הקרובים להעיד! לכן נראה לרבינו יצחק: דגם לרבי
45 יוסי לא אמרו דעדותן בטלה אלא דוקא באותן שמעידים בפני בית דין, אבל בשביל ראייה לחודה לא. ואם תאמר: אם כן, מאי פריך: הרוג יציל! והא אינו הולך להעיד בבית דין ואומר
46 הרב רבינו יצחק: דודאי מתחלה היה סבור התלמוד לרבי יוסי, כי נמי אינן באין להעיד בבית דין — עדותן בטלה. ומשני: במקמי דבר הכתוב מדבר. כלומר, כשבאין לקיים הדבר בבית
47 דין אמר רבי יוסי: נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה. ואם תאמר: אם כן, מאי פריך לעיל: מה יעשו שני אחין וכו'? והלא אין שום חששא אם לא יבאו להעיד בבית דין,
48 כדפירשתי! ויש לומר: משום דפעמים שלא ידע זה בזה, ויעיד האחד אף על פי שכבר העיד אחיו בבית דין, ואפילו אירע לאחר כדי דיבור, מכל מקום עדותן בטלה, משום דמקשינן שלשה
49 לשנים נמצא קרוב או פסול בזה אחר זה, אף על פי דלענין חומה בעינן תוך כדי דיבור.

יוסי, דאמר בסיפא: אינו חייב עד שיהו פי שנים 1
עדים מתרין בו. 2

הוא והן נהרגים — הן נהרגים אף על פי שלא
הוזמו בת שניה, כיון שהוזמו הן. הוא נהרג

המתרה, או המתרה רואה אותן — אז מצטרף 12 "עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים". אֵלָּא

הַשְּׁתֵּא, וְ**מָה** אֶחָד מִחֲלוֹן 15

עדיית, בין שאין כת זו רואה את זו, וקשה למורי שיחיד: מאי קאמר? דאדרבה, לא מיתוקמא

18 או המִתְּרָה רֹאֶה אוֹתָן - כ

המתרה רואה אותם, הו השתי כחות עדות אחת
אף על פי שאין רואין זה את זה. דהמתרה

שֶׁמִכָּאן רֹאק אֶת אֱלֹהֵי מִכָּאן, אֲלֵא בַּחֵד סִגִּי וְעַד
קִשָּׁה לִפְרוֹשׁ דְּצִירִי שִׁיחָא הַמְתַּרְהָ מַעֲדוּתוֹ, הָא

כלל! לכן נראה, דודאי מיירי כשאין רואין

דפליגי ארבי יוסי דבסמוך, ולא בעו פי שנים עדים מתרין בו כמו רבי יוסי. **לעיל** מייחוה אמתניתין, ולא מיירי בהכי. **תניא** נמי הכי וכו' – מיייתי תניא נמי הכי ד"מלא יומת על

דליכא מאן דפליג עליה. כן נראה למורי שיחיה. **אמר** רבא אם הן רואין את המתרה או דמכל מקום מיירי שזן רואין המתרה, בדפרישית. ולא מילתא היא, דהבא אעדות מיוחדת

א מתרה רואה אותן מצטרפין — פירוש: על פיהם נהרג, דלא חשיבא עדות מיוחדת. ואם הרי הן שנים. אבל מתרה רואה אותן קשיא! ויש לומר: דמיירי שיש עדים שמעדין שהמת

© 2008 The Authors
Journal compilation © 2008 Blackwell Publishing Ltd

6 אחד, ואפילו הכי לא מצטרפו. מפי עצמו —
7 ההרוג עצמו התרה בו. אלא מעתה —

¹⁶ השונה — שאמר בשוגג הרגתי — נהרג, מפני

י "אֶחָד" - אֶחָד אֶחָד. תִּנְיָא נְמִי הָכִי: "לֹא יוֹמֵת עַל פִּי עֵד אֶחָד"

וְאֶחָד מִחִלּוֹן זֶה, דִּהְיִי קָא חָזִי בּוֹלֵוּ מַעֲשֵׂה וְהִיא קָא חָזִי בּוֹלֵוּ

וְרַפְּיִן. אָמַר רַבָּא: מִתְּרֵה שְׂאֲמָרוּ - אֲפִילוּ מִפִּי עֲצָמוֹ, וְאֲפִילוּ מִפִּי

ן: הוא והן נהרגין? קשיא. "רבי יוסי אומר" וכו'. אמר ליה רב

לְפִי שְׁלֹא נִתְּנָה הַתְּרָאָה אֶלָּא לְהַבְחִין בֵּין שׁוֹגֵג לְמוֹזֵד. "דְּבַר

וְהָיָה יָדַע מֶה יִהְיוּ אֲמָרֶי, וְאֶהְדְּרִי הוּא דִּלָּא הָיָה יָדַע.

ד אחד" נפקא, דאילו עיקרא דמילתא שמענו ממתניתין. דנדי דמתניתין לא איירי באחד

ייתא קאי, דקתני: אחד מחלוק זה וכו' שאין מצטרפין, ועלה קאמר דאם העד מכאן והעד

רואה אותן, אך לא ראו המעשה אותן העדים. **כדיני** נפשות הוא דלא כשירה הא בדיני

אני

משנה

1 משנה זו דנה בשתי כיתות עדים המעידות על מעשה אחד, האם הן
2 מצטרפות לעדות אחת, או לא.
3 **היו שנים** – שני עדים, **רואין אותו** – את האדם העובר בעבירה,
4 **מחלוק זה** – מאחד החלונות שבבית, ו**שנים** – ושני עדים אחרים,
5 **רואין אותו מחלוק זה** – מחלוק אחר שבבית, ואדם אחד עומד
6 **ומתירה בו** – בעובר העבירה, **באמצע** – בין שתי כיתות העדים, **בזמן**
7 **שמצטרף** של העדים **רואין אותו** **אלו את אלו**, כגון שעד אחד מכל כת
8 רואה עד אחד מן הכת השניה, **הרי אלו שתי הכיתות נידונות כעדות**
9 **אחת**, ואינם נהרגים עד שיוזמו כולם, וכן אם נמצא אחד מהם קרוב
10 או פסול עדות כולם בטילה. **ואם לאו** – שאין מקצתם רואים אלו את
11 אלו, **הרי אלו הכיתות נידונות כשתי עדויות שונות**, ולפיכך **אם**
12 **נמצאת כת אחת מהן זוממת**, הדין בזה **שהוא** **והנידון** **וזה** **והכת**
13 **שהוזמה** **נדרגין**, **והכת השניה פטורה**. כלומר, מאחר והם נידונים
14 כשתי כיתות עדים, ניתן להזים כת אחת אף שלא הוזמה הכת
15 השניה, והכת שהוזמה נהרגת, אמנם מאחר שלא הוזמה הכת
16 הראשונה, נהרג הנידון על פי עדותם.
17 נתבאר לעיל, שלדעת תנא קמא אין צריך שיהא המתרה מן העדים
18 עצמם, אלא די בכך שהוא עומד באמצע ומתרה, והעדים רואים
19 אותו או שומעים את דבריו. ועתה מביאה המשנה את דעת רבי יוסי
20 החולק על תנא קמא בדין זה: **רבי יוסי אומר, לעולם אין הנידון**
21 **(נהרגין) [נהרגין] עד שיהיו שני עדיו מתרין בו**. כלומר, צריך
22 שהעדים הם שיתרו בנידון, ולא אדם אחר, ואם לא התרו בו העדים
23 אינו נהרג על פי עדותם, **שנאמר** **(דברים יז) 'על פי שנים עדים'**, ויש
24 ללמוד מדברי הכתוב, שצריך שיהא הדבר כולו נעשה על פיהם
25 של העדים, בין העדות עצמה ובין ההתראה.
26 המשנה מביאה דין נוסף שיש ללמוד מן המקרא 'על פי שנים עדים':
27 **דבר אחר**, מן המקרא **'על פי שנים עדים'** יש ללמוד, **שלא תהא**
28 **הפניה דרין שומעת** את עדותם של העדים **מפי התורגמן**. דהיינו,
29 צריך שיהיו הדיינים מבינים את שפתם של העדים, ולא יוצרכו
30 להעמיד אדם שיתרגם עבור הדיינים את דברי העדים.

גמרא

31 הגמרא מבארת מה הדין באופן שיש עד אחד הרואה מחלוק זה ועד
32 אחד הרואה מחלוק אחר: **אמר רב וזמרא בר מוביא אמר רב, מנין**
33 **לעדות מיוחדת** – אחד רואה מחלוק זה ואחד מחלוק אחר, ואינם
34 רואים זה את זה, **שהיא פסולה, שנאמר** **(שם) 'לא יומת על פי עד**
35 **אחד'**, ויש לברר **מאי אחד** – מה היא כוונת הכתוב שאין להמית על
36 פי עד אחד, **אלימא** – אם נאמר, שהכוונה בזה שאין להמית על פי
37 עדותו של עד אחד **ממש**, אין המקרא צריך להשמיענו זאת, שהרי
38 **מרישא שמעינן לה** – מתחילת המקרא כבר למדנו דין זה, שנאמר
39 **בו 'על פי שנים עדים'** או שלשה עדים יומת המות, **אלימא מאי** – מה
40 היא כוונת הכתוב שלא יומת על פי עד **'אחד'**, בהכרח צריך לומר,
41 שהכוונה היא אפילו באופן שיש אחד מחלוק זה ואחד מחלוק אחר,
42 שאף על פי שיש כאן שני עדים, מכל מקום אינם מצטרפים זה לזה,
43 ונידונים כעד אחד.
44 **תניא נמי הכי** – שנינו כן בברייתא, נאמר בכתוב **'לא יומת על פי**
45 **עד אחד'**, ויש לדרוש מן המקרא **להביא** **ו** **לרבות** **שנים** – שני עדים
46 **שרואים אותו** – את הנידון, אחד רואה אותו מחלוק זה ואחד רואה
47 אותו מחלוק זה **ו** **אחר**, ואין העדים רואין זה את זה, שאין הם
48 מצטרפין לעדות אחת, ואין הנידון נהרג על פיהם. ומסייפה
49 הברייתא, **ולא עוד** – לא רק באופן זה אינם מצטרפים, אלא אפילו
50 אם ראו שניהם בזה אחר זה מחלוק אחד, דהיינו שמתחילה ראה
51 אדם אחד את מעשה העבירה מן החלוק, ולאחר מכן הלך לדרכו,
52 ובא אדם אחר וראה את אותו המעשה מאותו החלוק, מכל מקום אין
53 הם מצטרפין לעדות אחת.
54 הגמרא מבררת את הדין שהוסיפה הברייתא לגבי שנים הרואים
55 מחלוק אחד בזה אחר זה: מקשה הגמרא: **אמר ליה רב פפא לאביי,**
56 **מה חידוש יש באופן שראו שניהם מחלוק אחד בזה אחר זה, השתא**

57 – הרי, ומה באופן שראו אחד מחלוק זה ואחד מחלוק זה, דהאי קא
58 חזי כולו מעשה והאי קא חזי כולו מעשה – שזה ראה את המעשה
59 כולו ואף השני כן, אלא שלא ראו זה את זה, אמרת לא מצטרפי –
60 אמרת שאין הם מצטרפים זה לזה, אם כן באופן שראו את המעשה
61 בזה אחר זה מחלוק אחד, דהאי חזי פלגא דמעשה והאי חזי פלגא
62 דמעשה – שזה ראה רק חצי מעשה ואף רעהו כן, מיפציא – האם
63 צריך לומר שאין הם מצטרפים לעדות אחת, הרי פשוט הדבר שאין
64 עדותם מועילה כלל, לפי שאף אחד מהם לא ראה מעשה שלם.
65 מתרצת הגמרא: אמר ליה אביי לרב פפא, לא נצרכא – לא הוצרכה
66 הברייתא להשמיענו דין זה, אלא לגבי פועל את העדות, שבוז יש
67 די בראיית כל אחד מן העדים לחייב מיתה לנידון, אף אם ראו בזה
68 אחר זה, ואף על פי כן אין הם מצטרפים לעדות אחת.
69 הגמרא מביאה דין לגבי צירוף עדות מיוחדת: אמר רבא, אף ששנינו
70 בברייתא ששנים שראו עדות, אחד מחלוק זה ואחד מחלוק זה, אם
71 אינם רואים זה את זה אינם מצטרפים, מכל מקום אם היו העדים
72 רואין את המתרה, או שהיה המתרה רואה אותן, הרי אלו
73 מצטרפין לעדות אחת, ונהרג הנידון על פיהם.
74 הגמרא מביאה דין לגבי התראה: ואמר רבא, מתרה זה שאמר
75 חכמים, שצריך להתרו בעובר העבירה, אין צריך שיהא מן העדים,
76 אלא אפילו אם היתה ההתראה מפי הדרוג עצמו, שהתרה בהורג
77 קודם שהורג, ואפילו אם היתה התראה מפי השור, מועילה התראה
78 זו, ונהרג הנידון.
79 הגמרא מביאה דין לגבי עדות מיוחדת: אמר רב נחמן, עדות
80 מיוחדת **ו** **אחד מחלוק זה ואחד מחלוק אחר** אף שפסולה היא בדיני
81 נפשות, מכל מקום פשיטה היא בדיני ממונות, דכתיב **(שם) 'לא יומת**
82 **על פי עד אחד'**, ונתבאר לעיל בברייתא שממקרא זה יש ללמוד
83 שעדות מיוחדת פסולה, ויש לדייק מדברי הכתוב 'לא יומת', שרק
84 בדיני נפשות הוא דאין עדות מיוחדת פשיטה, אבל בדיני ממונות
85 פשיטה.
86 מתקיף לה **ו** **הקשה על כך רב וזמרא, אלימא מעשה** – מאחר וסובר
87 אתה שעדות מיוחדת כשירה בדיני ממונות ומצטרפים לעדות אחת,
88 אם כן אף בדיני נפשות נצטרם לעדות אחת, ותציל הכת האחת את
89 הכת השניה והנידון ממיתה. וכגון באופן שהיו שני עדים רואים
90 מחלוק זה ושנים מחלוק אחר, ולא ראו אלו את אלו, והוזמה הכת
91 האחת, שאם יש לדון אותם כשתי כיתות, אזי יש להרוג את
92 הזוממים, ואף הנידון נהרג על פי עדותה של הכת השניה, אך אם
93 נצטרם לכת אחת יצילו הזוממים והנידון ממיתה, שהרי בכת אחת
94 אין העדים נהרגים עד שיוזמו כולם, וכמו כן אף הנידון אינו נהרג על
95 פי עדותם של הזוממים, משום שנמצאו חלק מן העדים זוממים
96 ובטלה העדות כולה. ומכיון שאמרה התורה **(במדבר לה ב)** **'והצילו**
97 **העדה את הרצח'**, מוטל על בית הדין לחזר אחר הצלת הנידון ועדיו
98 ולצרם לעדות אחת, ואם כן, אלימא תנן – מדוע שנינו במשנתנו
99 שאין מצרפים אותם, אלא הוא הוא וזה נהרגין. בהכרח צריך לומר, שאף
100 בדיני ממונות אין מועיל צירוף עדות מיוחדת, ולפיכך לא ניתן
101 לצרפם אף לצורך הצלת נפשות.
102 מסיקה הגמרא: קשיא – אכן קשה הדבר.
103 שנינו במשנה, **רבי יוסי אומר וכו'** לעולם אין נהרגין עד שיהיו שני
104 עדיו מתרין בו.
105 הגמרא מקשה סתירה בדברי רבי יוסי: אמר ליה רב פפא לאביי,
106 כיצד יתכן שרבי יוסי אומר שצריך שיהיו העדים עצמם מתרים
107 בנידון, ומי אית ליה לרבי יוסי האי פקדא – האם רבי יוסי סובר
108 כלל לדין זה של התראה, וזה תנן – והרי שנינו **(בבבא מציעא)** **רבי יוסי**
109 **אומר, אדם השונא לחבירו והורג, וטוען שהורגו בשוגג, אינו נאמן,**
110 **אלא הרי הוא נהרג בבית דין, אף שלא התרו בו מתחילה, מפי**
111 **שהוא כמועד ומתרה** – הרי הוא כאדם שהתרו בו ועבר על
112 ההתראה והרג, לפי שדאי הדבר שנתכוין להורגו בכוונה מפני
113 שנאתו אותו. ונמצא, שלדברי רבי יוסי אין צריך שיהיו העדים עצמם
114 מתרים בנידון, והרי זה סותר לדבריו במשנתנו.
115 מתרצת הגמרא: אמר ליה אביי לרב פפא, הוהא – רבי יוסי שזוכר

הגמרא מביאה מעשה בעדי הלואה שהיו קרובים לערב: מעשה היה בשני עדים ששמו **אֵלְעָא וְטוֹבְיָה**, שהעידו על כך שהלוה ראובן מעות לשמעון, ולא היו העדים קרובים לא לראובן ולא לשמעון, אלא **קְרִיבֵיהּ דְּעֶרְבָא הוּהוּ** – קרובים היו ללוי שהיה ערב על הלואה זו. **כִּכְר רַב פָּפָא לְמִימַר** שאין בכך פסול, לפי שגבי הלוה והמלוה רחוקי נִינְהוּ – רחוקים הם, ונמצא שאין כאן עדות על פי קרובים. **אָמַר לִיה רַב הוֹנָא בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשֻעַ לְרַב פָּפָא**, איך אפשר להכשירם לעדות, הרי **אִי לִית לִיה לְלוֹה לָאו בְּתַר עֶרְבָא אָוִיל מְלִיָּה** – אם לא יהיו מעות ללוה, האם לא ילך המלוה להיפרע מן הערב, ונמצא שעדות זו אף לגבי הערב היא, ומאחר ועדים אלו קרוביו פסולים הם להעיד על הלואה זו.

משנה

משנה זו עוסקת באדם שברח לאחר שנגמר דינו בבית דין. כמו כן מבארת המשנה דינים שונים בענין הסנהדרין. **מִי שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ בְּבֵית דִּין לְמִיתָה, וְבָרַח, וְלֹאֲחֵר מִכֵּן שָׁב וְכָא לְפָנֵי אוֹתוֹ בֵּית דִּין שֶׁנִּתְחַיֵּב בוֹ, אֵין הַדִּינִים סוֹתְרִין אֶת דִּינוֹ לְשׁוֹב לִישָׁא וְלִיתֵן בְּדַבָּר שְׁמָא יִמְצָאוּ לוֹ עֵתָה זְכוּת, אֲלֵא הוֹרְגִים אוֹתוֹ עַל פִּי הַדִּין שֶׁנִּפְסַק עֲלָיו קוֹדֵם שֶׁבָּרַח.** וכן הוא הדין בכל מקום שֶׁנִּעְמְדוּ שְׁנַיִם וְיֹאמְרוּ, מַעֲדִים אֲנִי בְּאִישׁ פְּלוֹנִי שֶׁכֶּבֶר נִגְמַר דִּינוֹ לְהַרְגָּה בְּבֵית דִּין שֶׁל פְּלוֹנִי הַדִּין, וּפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי הֵם עֲדָיו שֶׁהֵעִידוּ עֲלָיו שֶׁשֶׁ עֲבִירָה שִׁישׁ בָּהּ חַיִּיב מִיתָה, הֲרִי זֶה יִהְיֶה עַל פִּי עֲדוֹת זֶה, וְאֵין צָרִיךְ לְשׁוֹב וּלְדוֹנוֹ מִתְחִילָה. סְנֵהְדִרִין קִטְנָה שֶׁל עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה דִּינִים נִזְהָנֵת בֵּין בְּאֶרֶץ – בארץ ישראל, וּבֵין בְּחוּצָה לְאֶרֶץ. סְנֵהְדִרִין הַהוֹרְגָת אָדָם, פַּעַם אֶחָד בְּשָׁבוֹעַ – בשבע שנים, נִקְרָאת חוֹפְלִנִית – מחבלת ומשחיתה. אלו דברי תנא קמא. **רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אָמַר, אַחֵר לְשָׁבָעִים שָׁנָה.** **רַבִּי טַרְפוֹן וְרַבִּי עֲקִיבָא אָמְרִים, אִילּוּ אֲנוּ הָיִינוּ דִּינִים בְּסְנֵהְדִרִין בּוֹמֵן שֶׁהָיוּ דִּנִּים דִּינוֹ נִשְׁתַּח, לֹא הִיא נִזְהָנֵת עַל יְדֵינוּ אֲדָם מְעוֹלָם, לְפִי שֶׁהָיוּ שׁוֹאֲלִים אֶת הָעֵדִים שְׁאֵלוֹת שֶׁלֹּא הָיוּ יוֹדְעִים מִה לְהַשִּׁיב עֲלֵיהֶם, וּמִמִּילָא הִיתָה עֲדוֹתָם מִתְבַּטֶּלֶת.** **רַבִּי שְׁמַעְיָל בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר, אָף הֵן – רבי טרפון ורבי עקיבא, אם הם היו עושים כן, הוּא מְרַבֵּין שׁוֹפְכֵי דָמִים בְּיִשְׂרָאֵל, שֶׁמֵּאֲחֵר וְאֵין הַרְצָחִים נִידוּנִים לְמִיתָה, אֵין הֵם יֹרָאִים מִבֵּית הַדִּין, וּמִרְבִּים בְּשִׁפְכֵת דָּמִים.**

גמרא

הגמרא מבררת סתירה בדברי המשנה: שנינו במשנה, שאם נגמר דינו של אדם למיתה בבית דין, וברח, ובא לפני אותו בית דין, אין סותרים את דינו, ויש לדייק מכך, שרק באופן שבו לפני אותו בית דין שון אותו מתחילה, הוא דאין סותרין את דינו, הָא אִם בֹּא לְפָנֵי בֵּית דִּין אַחֵר, אוֹ סוֹתְרִין אֶת דִּינוֹ. ויש להקשות על כך מהמשך דברי המשנה, דְּהָא תָּנִי בְּסִפְּא, שֶׁבֶּל מְקוֹם שֶׁנִּעְמְדוּ שְׁנַיִם וְיֹאמְרוּ, מַעֲדִין אֲנִי אֶת אִישׁ פְּלוֹנִי שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ בְּבֵית דִּין פְּלוֹנִי לְמִיתָה, וּפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי הֵם עֲדָיו, הֲרִי זֶה נִזְהָנֵת עַל פִּי עֲדוֹתָם, וּמִשְׁמַע שֶׁאֵף עַל פִּי שְׁמַעֲדִים כֵּן בְּבֵית דִּין אַחֵר, מִכָּל מְקוֹם מִמִּיתִים אוֹתוֹ עַל פִּי עֲדוֹתָם, וְאֵין סוֹתְרִים אֶת דִּינוֹ. מתרצת הגמרא: **אָמַר אַבְי, לֹא קָשִׁיָּא – אין להקשות סתירה בדברי המשנה, מכיון שאין הרישא והסיפא עוסקות באופן אחד, בְּאֵן – הרישא, עוסקת בְּאָדָם שֶׁבָּרַח מִחוּץ לְאֶרֶץ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁבִּאֲפֹן כֹּזֶה סוֹתְרִים אֶת דִּינוֹ בְּבֵית דִּין אַחֵר, שְׁמָא תוֹעִיל לוֹ זְכוּתָהּ שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְצֵאת זֹכָאי בְּדִינוֹ. בְּאֵן – הסיפא, עוסקת בְּאָדָם שֶׁבָּרַח לְחוּצָה לְאֶרֶץ, וְבוֹה אֵין סוֹתְרִים אֶת דִּינוֹ כָּלֵל.** **דְּתַנָּא – שכן שנינו בברייתא, רַבִּי יְהוֹדָה בֶּן דֹּסְתָאִי אָמַר מִשּׁוֹם רַבִּי שְׁמַעְיָן בֶּן שְׁשֵׁת, אָדָם שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ לְמִיתָה וּפָרַח מִחוּצָה לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְחוּצָה לְאֶרֶץ, אֵין סוֹתְרִין אֶת דִּינוֹ, אֲלֵא מִמִּיתִים אוֹתוֹ עַל פִּי פֶסֶק הַדִּין שֶׁנִּתֵּן מִתְחִילָה, אֲבָל אִם בָּרַח מִחוּצָה לְאֶרֶץ לְאֶרֶץ, סוֹתְרִין אֶת דִּינוֹ, מִפְּנֵי שִׁישׁ לְחוּשׁ שְׁמָא תוֹעִיל לוֹ זְכוּתָהּ שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל**

למצוא לו פתח של זכות. שנינו במשנה, סְנֵהְדִרִין נִזְהָנֵת בֹּא בְּאֶרֶץ וּבְחוּצָה לְאֶרֶץ. מבררת הגמרא: **מָנָא הֵינִי מִיָּלִי – מנין לומדים דין זה. דְּהָנוּ רַבָּנִי – שכן שנו חכמים בברייתא, נאמר בכתוב (במדבר לה כט) 'וְהָיוּ אֵלֶּה לְכֶם לְחֻקֹּת מוֹשֶׁפֶט לְדוֹרוֹתֵיכֶם בְּכָל מוֹשְׁבֵיכֶם, לְמַדְנוּ מִן הַתִּיבוֹת' בְּכָל מוֹשְׁבֵיכֶם' לְעֵנִי סְנֵהְדִרִין שֶׁנִּזְהָנֵת בֵּין בְּאֶרֶץ וּבֵין בְּחוּצָה לְאֶרֶץ, אִם בֶּן מֵה תִּלְמוֹד לֹמַר בְּשַׁעֲרֶיךָ, כְּלוּמַר, מִדּוּעַ נִקַּט הַכְּתוּב בְּמִקוֹם אַחֵר (דברים טו יח) 'שְׁפִטִים וְשִׁטְרִים תִּתֵּן לָךְ בְּכָל שַׁעֲרֶיךָ, וּמִשְׁמַע מִתִּיבַת 'בְּשַׁעֲרֶיךָ' שֶׁרַק בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל נִזְהָנֵת דִּין הַסְנֵהְדִרִין. לומר לך, שֶׁרַק בְּשַׁעֲרֶיךָ – בארץ ישראל, אֲתָה חַיִּיב לְהִיט מוֹשֶׁבִּים בְּתֵי דִינִים בְּכָל פֶּלֶךְ וּפֶלֶךְ – בכל מדינה ומדינה, וּבְכָל עִיר וְעִיר, וְאִילוּ בְּחוּצָה לְאֶרֶץ אֲתָה חַיִּיב לְהִיט מוֹשֶׁבִּים בְּתֵי דִינִים רַק בְּכָל פֶּלֶךְ וּפֶלֶךְ, וְאִי אֲתָה חַיִּיב לְהִיט מוֹשֶׁבִּים בְּתֵי דִינִים בְּכָל עִיר וְעִיר. שנינו במשנה, סְנֵהְדִרִין הַהוֹרְגָת וְכוּ' אֶחָד בְּשָׁבוֹעַ נִקְרָאת חוֹבְלִנִית, רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אָמַר אֶחָד לְשָׁבָעִים שָׁנָה. הגמרא מביאה ספק בדברי רבי אליעזר בן עזריה: **אִיבְעִינָא לָהּ – נסתפק בני הישיבה בכוונת דבריו של רבי אליעזר בן עזריה 'אֶחָד לְשָׁבָעִים שָׁנָה', הֵאָם כּוֹוֹנָתוֹ לֹמַר שְׁבִית דִּין הַהוֹרְגָת אֲתָה לְשָׁבָעִים שָׁנָה נִקְרָאת חוֹבְלִנִית, אוֹ דִּלְמָא אוֹרְחָא אֶרְעָא הִיא – או שמא כוונתו לומר שְׁבִית דִּין הַהוֹרְגָת אֲחַת לְשָׁבָעִים שָׁנָה הִיא עוֹשָׂה כְּדֹרֶךְ הָאֶרֶץ. תִּיקוּ – תעמוד שאלה זו בספק, שְׁלֵא נִפְשִׁיטָה. שנינו במשנה, **רַבִּי טַרְפוֹן וְרַבִּי עֲקִיבָא אָמְרִים אִילוּ הָיִינוּ וְכוּ' בְּסְנֵהְדִרִין לֹא נִהְרַג אָדָם מִעוֹלָם.** מבררת הגמרא: **הִיכִי הוּוּ עֲבָדִי – באיזה אופן היו עושים רבי טרפון ורבי עקיבא, שֶׁלֹּא יֵהָא אָדָם נִהְרַג בְּבֵית דִּין מִעוֹלָם.** מבארת הגמרא: **רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי אֶלְעָזָר דְּאָמְרִי תְרִוּיָהּ – ביארו שניהם באופן כזה, שהיו אומרים לעדים המעידים על רציחה, הֵאָם רְאִיתֶם אִם מְרִיפָה הָרַג אוֹ שְׁלֵם הָרַג. כְּלוּמַר, הָיוּ שׁוֹאֲלִים אֶת הָעֵדִים, הֵאָם יוֹדְעִים הֵם שֶׁהִנְרַצַּח הָיָה שְׁלֵם בְּכָל אִיבְרֵי הַפְּנִימִיִּים, וְלֹא הָיָה בּוֹ שׁוֹם חוֹלִי שֶׁעַל יְדוֹ הוּא נִידוֹן כְּטִרְפִּיפָה, דְּהִינּוּ, אָדָם שֶׁאֵינוֹ יִכּוֹל לְחַיּוֹת שְׁנַיִם עֶשֶׂר חוֹדֶשׁ, שֶׁאִילוּ הָיָה הַנְּהָרַג טִרְפִּיפָה אֵין הַרְצָח מִתְחַיֵּב עַל הַרְיָגָתוֹ. וּמֵאֲחֵר וְאֵין הָעֵדִים יוֹדְעִים אִם הַנְּהָרַג הָיָה שְׁלֵם אוֹ טִרְפִּיפָה, נִמְצָא שֶׁלְעוֹלָם אֵין הַדִּינִים יִכּוֹלִים לְחַיֵּב אֶת הַרְצָח מִיתָה עַל הַרְיָגוֹ. אָמַר רַב אֲשִׁי, אָף אִם תִּמְצָא לֹמַר שִׁיאֲמָרוּ הָעֵדִים שֶׁבִּדְקוּ אֶת גּוֹפוֹ שֶׁל הַנְּהָרַג לֹאֲחֵר מוֹתוֹ וְשְׁלֵם הָוָה – שְׁלֵם הָיָה, וְלֹא נִמְצָא בּוֹ שׁוֹם מוֹם שֶׁעַל יְדוֹ הוּא נִידוֹן כְּטִרְפִּיפָה, אָף עַל פִּי כֵן אֵין הַרְצָח נִהְרַג עַל פִּיהֶם, לְפִי שֶׁעִדְיָן הָיוּ שׁוֹאֲלִים אוֹתָם דִּלְמָא בְּמִקוֹם סִיפָה נִקָּב הָוָה – שְׁמָא בְּאוֹתוֹ הַמְקוֹם שָׁבוּ נַעֵץ הַרְצָח אֶת הַחֶרֶב בְּגוֹפוֹ שֶׁל הַנְּהָרַג הָיָה נִקָּב מִקּוֹדֵם לָכֵן, וְעַל יְדֵי נִקָּב זֶה כֶּבֶר הָיָה נִידוֹן מִקּוֹדֵם כְּטִרְפִּיפָה, וּמִכּוֹיִן שֶׁדָּבַר זֶה אִי אִפְשָׁר לְבַרְרוֹ לְעוֹלָם, נִמְצָא שֶׁאִי אִפְשָׁר לְהַמִּית אֶת הַרְצָח עַל פִּי עֲדוֹתָם. שְׁבָה הַגְּמָרָא וּמְבַרֶּרֶת: אֲמַנִּים בְּרוּצָח נִיתֵן לְפוֹטְרוֹ בְּאוֹפֵן כֹּזֶה, אֲבָל בְּבוֹעֵל אֶת הָעֶרְוָה הִיכִי הוּוּ עֲבָדִי – באדם שהעידו עליו שעבר על איסורי עריות וחייב מיתה, כיצד היו רבי טרפון ורבי עקיבא עושים שלא יומת בבית דין, והרי אמרו שאלו היו בבית דין לא היה אדם נהרג מעולם. מבארת הגמרא: **אֲבִי וְרַבָּא דְּאָמְרִי תְרִוּיָהּ – אמרו שניהם בביאור הדבר, שהיו רבי טרפון ורבי עקיבא שואלים את העדים כך, הֵאָם רְאִיתֶם בְּמִקְחָלוֹ בְּשִׁפּוּפָתָה – כאדם המכניס קיסם דק שצובעים בו את העינים, לְתוֹךְ הַקֶּנֶה שָׁבוּ מוֹנֵחַ הַצִּבְע, וּמִשָּׁל הוּא, כְּלוּמַר, הֵאָם רְאִיתֶם אֶת מַעֲשֵׂה הָעֲבִירָה בְּבִירוֹר, וּמֵאֲחֵר וְאֵין דֶּרֶךְ הָעֵדִים לְהַסְתַּכֵּל בְּכך, לֹא יִכּוֹל הַדִּינִים לְחַיֵּב אֶת הַנִּידוֹן מִיתָה עַל פִּי עֲדוֹתָם. מקשה הגמרא: **וְרַבָּנִי הִיכִי דִּינִי – חכמים החולקים על רבי טרפון ורבי עקיבא, שהיו מחייבים מיתה לאדם שהעידו עליו שעבר על איסורי עריות, כיצד היו עושים כן, והלא מאחר ולא ראו העדים את מַעֲשֵׂה הָעֲבִירָה בְּבִירוֹר אֵינֶם יִכּוֹלִים לְהַעֲדִי עַל כֵּךְ. מתרצת הגמרא: **בְּשִׁמּוּאֵל – יש ליישב קושיא זו על פי דברי שמואל, הַמֶּשֶׁךְ בַּעֲמוּד קִיד************

א' ליתיה ללוח לאו בתר ערבא אויל - מכאן דיש ליהודי בעדי ממון שלא יהו קרובים
לא ללוח ולא לערב.
דלמא במקום סיף נקב דזה - קשה לרבינו תב: דאמרין פרק קמא דחולין (יא.ב) ומפיק
ליה מקרא דלא חיישין להא, דאולין בתר רובא ואומר רבינו תב: דודאי לא
חיישין, אלא היה שואל להם (כדי) שאם
(יכחשו זה את זה או) אמרו דלא ידעין - ביטל
העדו. מידי דהוה אסיף וארין, דאי דלא
שיילין - חייב, וזה אומר בסיף וזה אומר
בארין - אין זה נכון, אף על גב דבסיף וארין
בר אמרו "אין אנו יודעין" היה זה נכון - זה
גרע, והאיל ובהרגו גופיה אין יודעים, ומייד
טעם זה אנו מיושב, ומאיזה טעם הוא זה, דאם
לא נשאל להם ידא חייב, ואם נשאל ואמרו "אין
אנו יודעין" יהיה פטור? וראיה שהביא מסיף
וארין - אין הדרן דומה לראיה, דהתם כל
כמה דלא שיילין להו אין לבדות מהלב
שיכחשו זה את זה, אבל כשמכחשין בהדיא -
דומה שקר, שדבר זה אדם רגיל לעלות בדעתו
במה הרגו, טפי מכליו שחורים או מכליו לבנים.
אבל דבר שפירש רבינו תב בלא טעם הוא,
שכשאין שואלים להם ואין אנו יודעים אם
טריפה הוא או שלם נדרג - חייב, ובשביל
שנשאל להם ואמרו "אין אנו יודעים" יהיה פטור.
לכן נראה, דהא דקאמר לא נהרג אדם מעולם
— לאו דוקא, אלא רוב פעמים לא היה נהרג,
שעל ידי שהוא מרבה בבריות אי אפשר שלא
יכחיש אחד מהם חבירו. אבל אין לומר דרבי
עקיבא לטעמיה, דחייש למיעוט גבי חלב פטר
(בכורות כ.ב), דהא לא מצינו שום תנא דחייש
למיעוט טפי מרבי מאיר, ואפילו הכי מודה
דיבא דלא אפשר דלא חיישין למיעוט, בפרק
קמא דחולין (יא.ב), ודבא היינו דלא אפשר. מייד
יש לומר, דאיבא למקם עלה דמילתא - כגון
שהיה קרוב של מוח מגולה וראו שהיה שלם,
ובא זה ונקבו ודורגו.
כמכחול בשפופרת - חמיה עובד עבודה
זרה ומחלל שבת, מאי איבא
למימז? דהתם לא מצינו למיפטריה, והא הכי
קאמר לא היה אדם נהרגו ויש לומר: דמכל מקום
קאמר שפיר לא היה אדם נהרג, משום דלא
שכיח כולי האי כי אם ברצח ועריות. ועוד יש
לומר, דאיבא למימז: ראיתם שמחלל אינו
טריפה? דאם הוא טריפה, אם כן אם תזימן לא
יהיו חייבין מיתה, משום דמצו למימז: גברא
קטילא בעינן למקטל, והוא ליה עדות שאי
אתה יכול להזימה.

הדרן עלך כיצד העדים

אלו הן הגולין: וכו' היה מעגל במעגלה -
בימיון שהיו הגגים שוין ולא היו
משופעים כמו שלנו. וכשעושים הגג טוחין אותו
בטיט, ורוצים להשוות טיח הגג, ולקוחין אבן
עגולה ארוכה קצת ויש לו שתי שינים ארוכים,
ומעגלים אותה על פני כל הגג להשוותה (נמי).
והיינו (נמי) מעגילה. בחבית כו' - קצת קשה: אמאי לא קאמר: ונראה לומר דנפלה -
כן לא אתיין כרבי דאמר לקמן (מכות ט.ב): נפסק אינו גולה.
היה יורד בסולם - יש אומרים דתנא "לא זו אף זו" קתני: לא זו - מעגל, דודאי יש להיכו גלות, דלמה לא נהרג. אלא אף משלשל חבית, דשפיר מיוהר שלא ישבר חביתו, אם נפל והרג
— חייב, ועוד, דלא זו אלא אף זו — יורד בסולם, דטפי מיוהר כדי שלא יפול, אם הרג — חייב.

אילעא וטוביה - עדי הולאה היו, קרובין אל הערב. משנה לפני אותו בית דין
— שנתחייב בו. אין סותרין - לחזור ולישא וליתן, אולי יזכה. אילו היינו — בימים
שסנהדרין דנו דיני נפשות — לא נהרג בה אדם. כדמפרש בגמרא, שברקן את העדים
דברר שלא ידעו להשיב. אף — אם היו עושים כן, היו מרבין שופכי דמים, שלא יראו
מבית דין. משנה מפני זכותה של ארץ
ישראל — אולי תועיל למצוא לו פתח של
זכות. מה תלמוד לומר בשערך — "שופטים"
ושוטרים תתן לך" וגו'. אתה מושיב בו' —
אתה חייב להושיב בכל פלך ופלך בו'. פלך =
הפרכיא. אם תמצא לומר שלם הרג —
שיאמרו: בדקוהו לאחר מיתתו מכל שמונה
עשרה טריפות. ראיתם כמכחול בשפופרת
— ואין עדים מסתכלין בכך. שפופרת = קנה
חלול שנותנין בו כחול לחכול עינים. מכחול
= הוא קיסם דק שבו נוטלין הצבע מתוך
הקנה. ורבנן — דמחייבי מיתה על הערורה,
הכי דיינינן באיזו עדות הם הורגים, והאיל
ולאו הכי בדקי. משיראו כמנאפים —
משינהגו ענין ניאוף, ששוכבין בקירוב בשר
ונהגים כדרך תשמיש.

הדרן עלך כיצד העדים

משנה היה מעגל במעגלה — טוחין היו
גנותיהן בטיט, והגגות לא היו
משופעין, אבל הטיט משפיע מעט כדי
שיוזבו המים. וטוחין אותן בחתיכת עץ עבה
וחלקה ובה בית יד, ודוחפה לצד השפיע
וחזור ומושכה אליו וחוזר ודוחפה (לצד).
והטיט מתמרר ומחליק, ובדחיפתו קורדו
מעגל, ובמשיכתו קורדו מושר. ושמ העץ
מעגילה. היה משלשל חבית — מן הגג. היה
יורד — ההורג בסולם, ונפל מן הסולם והרג
בגופו את חבירו — גולה. דכל הני דרך ירידה
נינהו, וגבי גלות דרך ירידה בעינן, כדמפרש
בגמרא: "ויפל עליו". אבל היה מושר —
ונשמטה מעגילה מיידו ונפלה.
גמרא
פלך ופלך, ואי אתה מושיב בכל עיר ועיר. "סנהדרין ההורגת" וכו'. איפשיא להו: אחת
לשבעים שנה נקראת תבלנית, או דלמא אורח ארעא היא? תיקו. "רבי טרפון ורבי עקיבא
אומרים: אילו היינו" וכו'. הכי הוה עבדי? רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרווייהו: ראיתם
טריפה הרג שלם הרג? אמר רב אשי: אם תמצא לומר שלם הוה, דלמא במקום סיף נקב
הוה. כבועל את הערורה הכי הוה עבדי? אביי ורבא דאמרי תרווייהו: ראיתם כמכחול
בשפופרת? ורבנן, הכי דיינינן? - בשמואל, דאמר שמואל: כמנאפים - משיראו כמנאפים.

הדרן עלך כיצד העדים

אלו הן הגולין: וכו' היה מעגל במעגלה ונפלה עליו והרגתו, היה משלשל
בחבית ונפלה עליו והרגתו, היה יורד בסולם ונפל עליו והרגתו - הרי זה גולה. אבל אם
היה מושר במעגילה ונפלה עליו והרגתו, היה יורד בחבית ונפסק החבל ונפלה עליו והרגתו,
היה

היה

משלשל

והיינו (נמי) מעגילה. בחבית כו' - קצת קשה: אמאי לא קאמר: ונראה לומר דנפלה -
כן לא אתיין כרבי דאמר לקמן (מכות ט.ב): נפסק אינו גולה.
היה יורד בסולם - יש אומרים דתנא "לא זו אף זו" קתני: לא זו - מעגל, דודאי יש להיכו גלות, דלמה לא נהרג. אלא אף משלשל חבית, דשפיר מיוהר שלא ישבר חביתו, אם נפל והרג
— חייב, ועוד, דלא זו אלא אף זו — יורד בסולם, דטפי מיוהר כדי שלא יפול, אם הרג — חייב.

אין ההורג גולה לעיר מקלט, מאחר שהריגה זו קרובה לאונס
היא.
מן התיבות 'בלא איבה' יש ללמוד, פֶּרֶט לְשׁוֹנָא – שאם היה ההורג
שונא לנהרג מקודם לכן, אינו גולה, אף שטוען שהרגו בשגגה, לפי
שיש לחוש שחרגו במזיד.
מן התיבה 'הֶרְפֵּה' יש ללמוד, שההורג בשגגה גולה אף כְּשֶׁהֶרְפֵּה
לנהרג בְּגִיפּוֹ בלא מתכוין, ואין אומרים שעשה כן במזיד.
מן התיבות 'או השליף עָלָיו' יש ללמוד, לְהִיבֵא – לרבות יְרִידָה
שְׁהִיא לְצוּרָה עָלֶיהָ. דהיינו, אף שנתבאר לעיל שאין ההורג גולה
אלא אם כן הרג בדרך ירידה, מכל מקום יש לחייבו בכל אופן של
ירידה, אפילו אם היתה לצורך עליה. כגון, אדם המחזיק גרין בידו,
ורוצה להגביהו למעלה בכח, ולצורך כך הוא משפיל תחילה את
גופו עם הגרין, אם הרג אדם בירידה זו חייב גלות, אף שעשה כן
לצורך עליה.
מן התיבות 'בְּלֹא צְדִידָה', דהיינו שלא נתכוין לזרוק לצד שני, יש
ללמוד שדין גלות נאמר רק באופן שנתכוין לזרוק אכן וכדומה לאותו
צד שהיה בו הנהרג, אלא שלא ידע שיש שם אדם, פֶּרֶט לְמַתְכוּיִן
לזרוק אכן לְצֵד זֶה וְהִלְכָה לָהּ הָאֵבֶן לְצֵד אַחֵר וְהָרְגָה שָׁם, שאינו
גולה, לפי שהוא קרוב לאונס.
עוד נאמר במקרא (שמות כא י) לגבי ההורג בשגגה, 'וְאִשֶּׁר לֹא צָדָה',
דהיינו, שלא נתכוין לזרוק בצידו ובסמוך לו אלא למקום שזרק, ויש
ללמוד מתיבות אלו, שדין גלות נאמר רק בשנתכוין לזרוק למקום
שבו היה הנהרג, אלא שלא ידע שיש שם אדם, פֶּרֶט לְמַתְכוּיִן לְזָרוֹק
שְׁתֵּי וְזָרֵק אַרְבַּע, כלומר, שאם נתכוין לזרוק אכן למרחק של שתי
אמות, והלכה האבן למרחק ארבע אמות והרגה שם, אינו גולה, לפי
שהוא קרוב לאונס.
עוד נאמר (דברים יט ה) לגבי ההורג בשגגה, 'וְאִשֶּׁר יָבֵא אֶת רַעְהוּ
בְּעֵר', ויש ללמוד מתיבות אלו שאין ההורג גולה אלא כשהיה
הנהרג במקום הדומה ליער, מִה יַעַר יֵשׁ רִשׁוֹת לַעֲיֹק וְלַמִּזְיָק לִיבְנֵם
לְשָׁם, אִם כָּל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ רִשׁוֹת לַעֲיֹק וְלַמִּזְיָק לִיבְנֵם לְשָׁם אִם הָרַג
שָׁם בִּשְׂגָגָה גוֹלָה, אך אם כנסו הניזק לתוך חצירו של המזיק בלא
רשותו, והרגו שם בעל הבית בשגגה, אינו גולה עליו.
הגמרא מביאה ספק לגבי שליבה של סולם שנשמטה והרגה: בְּעָא
מִינֵיהּ רַבִּי אֲבָהוּ מֵרַבִּי יוֹחָנָן, אִם שְׁהִיָּה עוֹלָה בְּסוּלָם, וְנִשְׁמָטָה
שְׁלִיבָה – אחת ממדרגות הסולם] מִתְחַתִּיו מַחְמַת כּוּבֵדוֹ, וְנִפְלָה
השליבה וְהָרְגָה אִדָּם, מֵהוּ – מה הדין כזה, כִּי הָאִי גִּוּוֹנָא – האם
באופן כזה דרך עָלֶיהָ הִיא, מכיון שיש לדון לפי האדם, והוא היה
עסוק בעליה על הסולם, ולפיכך אינו גולה, או דרך יְרִידָה הִיא, מכיון
שיש לדון לפי השליבה עצמה, והיא היתה נכפפת כלפי מטה בשעת
עליית האדם, ונמצא שהיה זה דרך ירידה.
אֲמַר לִיה רַבִּי יוֹחָנָן לְרַבִּי אֲבָהוּ, כְּכָר נִנְעֵת – הרי נגעת בשאלתך זו
בְּגִידִין שֶׁל יְרִידָה שְׁהִיא לְצוּרָה עָלֶיהָ, שאף כאן השליבה יורדת
לצורך עלייתו של האדם, ומאחר ונתבאר בברייתא לעיל שיש
לרבות מן המקרא ירידה שהיא לצורך עליה, נמצא שאף באופן זה
שנשמטה השליבה חייב גלות.
רבי אבהו מקשה לרבי יוחנן מן המשנה: אִתִּיבָהּ – הקשה רבי אבהו
לרבי יוחנן, שנינו במשנתנו, זֶה הַכֶּלֶל כָּל שֶׁבִּדְרָה יְרִידָתוֹ הָרַג גוֹלָה,
וְכָל שֶׁלֹא בִּדְרָה יְרִידָתוֹ הָרַג, אלא בדרך עליה, אִינוּ גוֹלָה. ולכאורה
יש לברר, תיבות אלו 'שֶׁלֹא בִּדְרָה יְרִידָתוֹ' אינו גולה, לְאִיתוּיִי מֵאִי
– מה הן באות לרבות, הרי כבר שנינו במשנה בכמה אופנים שאין
גולים אלא על הריגה בדרך ירידה, לֹא – האם אין לומר, שכונת
המשנה לְאִיתוּיִי כִּי הָאִי גִּוּוֹנָא – לרבות אופן כזה שנשמטה
השליבה, שיש לדנו בדרך עליה ואין גולים עליו.
השיב רבי יוחנן לרבי אבהו: וְלִישׁוּעָמִיךְ – ולשיתך, תיבות אלו 'כָּל
שֶׁבִּדְרָה יְרִידָתוֹ' גולה, לְאִיתוּיִי מֵאִי – מה באות הן לרבות, אֲלֵא
בהכרח צריך אתה לומר לְאִיתוּיִי – שבאות הן לרבות את דין הַקֶּצֶב,
ואם כן הֵכָא נִמֵּי – אף התיבות 'שלא בדרך ירידתו' אינו גולה'
לְאִיתוּיִי – לרבות את דין הַקֶּצֶב הן באות, ואי אפשר לדייק מזה
לענין ירידה לצורך עליה.

הִיָּה אִדָּם יוֹרֵד בְּסוּלָם, ונשמטה רגלו מן הסולם, וְנִפְלָה הוּא עֲצָמוֹ
עָלָיו – על חבירו, (והרגתו) [וְהָרְגוּ], בכל אופנים אלו הִרִי זֶה
– (ההורג בשגגה) גוֹלָה לעיר מקלט, לפי שהרג בדרך ירידה.
אֲבָל אִם הִיָּה אִדָּם מוֹשֵׁף בְּמַעֲנִילָה – מושך אותה מתחתית השיפוע
של הגג כלפי מעלה, ונשמטה המענילה מידו וְנִפְלָה עָלָיו – על
חבירו, וְהָרְגָתוֹ, וכן אם הִיָּה דוֹלָה בְּחִבִּית – מעלה חבית הקשורה
בחבל מן הקרקע לגג, וְנִפְסָק – (נחתך) הַחֶבֶל, וְנִפְלָה החבית עָלָיו –
על חבירו, וְהָרְגָתוֹ,
וכן אם הִיָּה עוֹלָה בְּסוּלָם, ונשמטה רגלו מן הסולם, וְנִפְלָה עָלָיו – על
חבירו, וְהָרְגָה, הִרִי זֶה – (ההורג בשגגה) אִינוּ גוֹלָה לעיר מקלט, לפי
שהרג בדרך עליה.
זֶה הַכֶּלֶל, כָּל שֶׁבִּדְרָה יְרִידָתוֹ הָרַג בִּשְׂגָגָה, הרי זה גוֹלָה לעיר מקלט,
וְכָל הַהוֹרֵג שֶׁלֹא בִּדְרָה יְרִידָתוֹ, אלא בדרך עליה, אִינוּ גוֹלָה.

נמרא

מבררת הגמרא: מֵנָא הֵנִי מִלִּי – מנין לומדים דין זה, שאין גולים
אלא על הריגה בדרך ירידה.
אֲמַר שְׁמוּאֵל, יש ללמוד דין זה ממה דֹאמַר קְרָא (במדבר לה כג) לגבי
ההורג בשגגה 'וְיָפַל עָלָיו וְיָמָוֶת', ויש לדרוש מתיבת 'וְיָפַל', שאינו
גולה עַד שִׁפּוּל בִּדְרָה נִפְלָה – בדרך ירידה.
הגמרא מביאה ברייתא הדורשת מקראות שנאמרו לגבי רוצח
בשגגה: תִּנּוּ רַבֵּנָן, נֹאמַר בְּכַתוּב (שם יא) הַעוֹסֵק בְּעֵרִי מִקְלָט וְיָנֹס שְׁמָה
רֹצֵחַ מִכָּה נָפֵשׁ בְּשִׂגְגָה, ויש ללמוד מתיבת 'בְּשִׂגְגָה', שרק ההורג
בשוגג גולה לעיר מקלט, פֶּרֶט לְהוֹרֵג בְּמִזִּיד שאינו גולה.
וכמו כן, נאמר בכתוב (דברים יט ד) 'אִשֶּׁר יִבֶּה אֶת רַעְהוּ בְּכָלִי דַעַת',
דהיינו, בלא כוונה, ויש לדייק מן התיבות 'בְּכָלִי דַעַת', פֶּרֶט
לְמַתְכוּיִן – שהמתכוין להרוג את חבירו אינו גולה לעיר מקלט.
עתה מבררת הגמרא את דברי הברייתא: הוֹרֵג בְּמִזִּיד פֶּשִׁיטָא שאינו
גולה לעיר מקלט, שהרי כִּי קָטְלָא הוּא – חייב הוא מיתת בית דין
על רציחתו, ומדוע הוצרך הכתוב להשיענו זאת.
מתרצת הגמרא: (אֵלָא) אֲמַר רַבָּא, אִימָא – יש לומר שכונת
הברייתא 'פרט למזיד' אינה למעט אדם ההורג במזיד ממש, אלא
פֶּרֶט לְאִדָּם הַאֲמִיר – (הסובר) שמוֹתֵר להרוג. כלומר, אם הרג אדם
את חבירו במזיד, אלא שסבור היה שאין איסור בכך, אין דנים אותו
כהורג בשגגה, ואינו גולה לעיר מקלט.
שבה הגמרא ושואלת: אֲמַר לִיה אֲבִי לְרַבָּא, אִי עוֹסֵקת הברייתא
באדם הַאֲמִיר שמוֹתֵר להרוג, אם כן אֲנִים הוּא, שהרי לא ידע
מאיסור רציחה, ואם כן מדוע קוראו התנא 'מזיד'.
משיבה הגמרא: אֲמַר לִיה רַבָּא לְאֲבִי, אין הדבר כן, לפי שֶׁאִנִּי אֲמִיר
(–סובר), שכל אדם הַאֲמִיר שמוֹתֵר להרוג, קָרִיב לְמִזִּיד הוּא, מכיון
שהיה לו ללמוד שאסור לעשות כן.
עוד שנינו בברייתא, 'בְּכָלִי דַעַת פֶּרֶט לְמַתְכוּיִן'. מקשה הגמרא:
אִדָּם הַמַּתְכוּיִן להרוג פֶּשִׁיטָא שאינו גולה לעיר מקלט, שהרי כִּי
קָטְלָא הוּא – חייב מיתת בבית דין.
מתרצת הגמרא: אֲמַר רַבָּה, יש לבאר את דברי הברייתא באופן כזה,
פֶּרֶט לְאִדָּם הַמַּתְכוּיִן לְהוֹרֵג אֶת הַקְּהָלָה, וְהָרַג בְּשׁוּגָא אֶת הָאָדָם
שְׁעַמַד בְּסוּמָךְ לָהּ, או שנתכוין להרוג כוֹתֵי וְהָרַג בְּטַעוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל,
או במתכוין להרוג ולד שהוא נִפְלָ – (–תינוק שאין סופו לחיות שלושים
יוס), וְהָרַג בְּטַעוֹת וְלָד כִּי נִימָא, שבכל אופנים אלו אין ההורג גולה
לעיר מקלט, אף שהרג בשגגה, לפי שקרוב למזיד הוא, שהיה לו
להזהר במעשיו.
הגמרא מביאה ברייתא נוספת הדורשת מקראות שנאמרו לגבי
רוצח בשגגה: תִּנּוּ רַבֵּנָן, נֹאמַר בְּמִקְרָא (במדבר לה כב) 'וְאִם בִּפְתַּע
כָּל אִיבָה יִדְּפוּ אוֹ הַשְּׁלִיף עָלָיו כָּל כָּלִי בְּלֹא צְדִידָה', ויש ללמוד
מפסוק זה כמה דברים בהלכות רוצח בשגגה. מן התיבות 'אִם
בִּפְתַּע' יש ללמוד, שרק באופן שהיה ההורג יכול לראות מתחילה
את הנהרג, אזי אם הרגו גולה עליו, פֶּרֶט לְקַרְנִי וְיִית – שאם
יצא אדם מרחוב אחד לרחוב אחר וסכין בידו, ובפינת הרחוב
פגע באדם שבא מן הרחוב השני והרגו, בלא שראהו מתחילה,

והאמר – והרי אמר רב יצחק ברבי יוסף אמר רבי יוחנן, רבי, ורבי יוחנן בן רועץ, ובית שמאי, ורבי שמעון, ורבי עקיבא, בולחו סבירי להו – כל אלו סוברים יש אם למקרא, ואם כן, כיצד יתכן לומר שרבי סובר במשנתו 'יש אם למסורת'.

מתרצת הגמרא: היינו דקאמר להו ועוד – לפיכך הוצרך רבי לומר לחכמים טעם נוסף, לבאר את שיטתו על פי גזירה שוה.

הגמרא מביאה אופן נוסף התלוי במחלוקת רבי וחכמים: אמר רב פפא, מאן דשדא פיסא לדיקלא – מי שזרק גוש עפר על עץ דקל, ואחר תמרי – והשיר תמרים מן העץ, ואזול תמרי וקטול – והלכו התמרים ונפלו על אדם והרגוהו, באנו בזה למחלוקת דרבי ורבנן במשנתנו. לפי שנשירת התמרים הרי היא כקיסם הניתן מן העץ המתבקע, ולדעת רבי חייב הזורק לגלות לעיר מקלט, שהרי הוא הורג בכחו, ואילו לדעת חכמים הרי זה הורג ב'כח כחו' ואין בו דין גלות.

שואלת הגמרא: פשיטא – פשוט הדבר שיחלקו רבי וחכמים אף באופן זה, וכי מה חילוק יש בין זה ל'מן העץ המתבקע'.

משיבה הגמרא: מהו דתיבא – שמה תאמר שנשירת התמרים מן הדקל כ'כח כחו' – יש לדון אותם אף לפי רבי כ'כח כחו' של הזורק, לפי שזריקת הגוש היא 'כחו', לאחר שיוצא הגוש מידו, ואילו התמרים הנושרים הם 'כח כחו', ואם כן יודה רבי לחכמים שאין חייב גלות באופן כזה, קא משמע לן רב פפא שאין הדבר כן, אלא רבי סובר שגוש העפר נידון כאדם האוחז גרזן בידו, שהוא 'גופו' ולא 'כחו', ונמצא שנשירת התמרים נעשית מ'כחו' ולא מ'כח כחו', ועל כן יש לחייב את הזורק גלות.

מבררת הגמרא: אלא מאחר ואף באופן כזה סובר רבי שיש לדון את התמרים כ'כחו' ולא כ'כח כחו', אם כן ב'כח כחו' לרבי חייב משפחת לה – היכן מצינו אופן שאף רבי יודה שיש לדון כ'כח כחו' ואין בו חייב גלות.

מבארת הגמרא: בגזן דשדא פיסא – באופן שזרק אדם גוש עפר על הדקל, ומחיה לנרמא – והכה הגוש את העץ שבו תלוים התמרים, ואזיל גרמא ומחיה לבבא – ונשרה חתיכה מן העץ והכתה את אשכול התמרים, ואחר תמרי – ונשרו התמרים מן האשכול, ואזול תמרי וקטול – והלכו התמרים והרגו אדם. באופן כזה מודה רבי שיש לדון את הזורק כהורג ב'כח כחו' ולא ב'כחו', ואינו גולה.

משנה

משנה זו עוסקת בכמה מדיני ההורג בשגגה.

אדם הזורק אבן מתוך חצירו לרשות הרבים, והרג שם אדם בשגגה, הרי זה גולה לעיר מקלט. רבי אליעזר בן יעקב אומר, אם מ'שפצא'תה – אם רק לאחר שיצאה האבן מידו של הזורק הוציא תלה (הנהרג) את ראשו מן החלון וקבלה – קיבל את האבן בראשו ונהרג, הרי זה ההורג פטור מגלות.

אדם שזרק את האבן לחצרו – לחצר עצמו, והרג שם אדם בשגגה, המזיק רשות להכנס לחצירו, הרי זה ההורג גולה על הריגתו בשגגה, ואם לאו – שלא נתן רשות לניזק להכנס לחצירו, אינו גולה על הריגתו, שנאמר (דברים טו ה) לגבי ההורג בשגגה 'ואשר יבא את רעהו ב'צער', ויש ללמוד מכאן שאין ההורג בשגגה גולה אלא באופן שהיתה ההריגה במקום הדומה לעיר, מה היצר יש רשות לניזק ולמזיק ליכנס לשם, אף כל מקום שיש רשות לניזק ולמזיק להכנס לשם, אם הרג שם בשגגה גולה, יצא חצר בעל הבית – חצירו של המזיק, שאין רשות לניזק (ולמזיק) ליכנס לשם, ולפיכך אם הרגו שם המזיק בשגגה אינו גולה.

אבא שאול אומר, יש לדייק מהנאמר בהמשך הפסוק 'לחטב עצים', שאין ההורג גולה אלא אם כן היה זה באופן הדומה לחטיבת עצים, מה חטבת עצים לרשות, שאין אדם חייב לחטוב עצים, אף כל אופן של רשות אם הרג על ידו גולה, יצא האב המכה את בנו כדי לחנכו והרגו בשגגה, וכן הרב הרודה (המייסד) את תלמידו ונהרג על ידו, וכן שלית בית דין המכה את החייב מלקות ארבעים, ונהרג

הלה על ידו, שבכל אופנים אלו אין חייב גלות, לפי שאין זה דומה לחטיבת עצים, שבכל אלו יש משום עשיית מצוה.

נמרא

הגמרא מבררת את דברי המשנה שהזורק אבן לרשות הרבים גולה. מקשה הגמרא: הזורק אבן לרשות הרבים, הרי מיד הוא, שהיה לו להעלות בדעתו שאנשים מצויים ברשות הרבים, ומדוע הוא גולה לעיר מקלט.

מתרצת הגמרא: אמר רב שמואל בר יצחק, המשנה אינה עוסקת באדם הזורק סתם אבנים לרשות הרבים, אלא באדם הסותר את בותלו, ונפלו אבנים מן הכותל לרשות הרבים והרגו אדם, ובאופן כזה יש לדון כהורג בשגגה וחייב גלות.

שבה הגמרא ומקשה: מכל מקום מדוע יש לדון כשוגג, הרי איכעי ליה לעיוני – היה עליו להתבונן קודם סתירת הכותל שלא יפגעו אנשים מן האבנים, ומאחר שלא עשה כן יש לדון כשוגג הקרוב למזיד, ומדוע גולה לעיר מקלט.

מתרצת הגמרא: המשנה עוסקת באדם הסותר את בותלו בלילה, שהיא שעה שאין אנשים מצויים לילך ברשות הרבים, ולפיכך לא פשע בסתירה זו, ודינו כשוגג החייב גלות.

שבה הגמרא ומקשה: בלילה נמי איכעי ליה לעיוני – אף בלילה היה עליו להתבונן ולעיון שלא ינזק אדם מן האבנים, שהרי לעתים מהלכים אנשים ברשות הרבים גם בלילה.

מתרצת הגמרא: המשנה עוסקת באדם הסותר את בותלו לאשפה – מקום העשוי להשלכת פסולת, ולעתים בני אדם נפנים שם לנביהם.

מבררת הגמרא: האי אשפה היכי דמי – באיזו אשפה עוסקת המשנה. אי שכיחי בה רבים – אם מצויים אנשים רבים הנפנים שם, אם כן פושע הוא שסתר את כותלו למקום כזה, ואין לדון כשוגג. ואי לא שכיחי בה רבים – ואם אין מצויים שם אנשים, אם כן אנוס הוא, שהרי לא היה עליו להעלות בדעתו שיש שם אדם, ואדם ההורג באנוס אינו גולה לעיר מקלט.

מבארת הגמרא: אמר רב פפא, לא צריכא – לא הוצרכה המשנה לומר דין זה אלא באדם הסותר את כותלו לאשפה העשויה ליפנות בה בלילה – שדרך אנשים להיפנות שם בשעות הלילה, ואין היא עשויה ליפנות בה ביום, ואיכא דמקרי ותיב – אמנם לעתים קורה שיושב שם אדם ונפנה אף בשעות היום, והמשנה עוסקת באדם שסתר את כותלו לשם בשעת היום, ולפיכך יש לדון כהורג בשגגה וחייב גלות, שהרי פושע לא הוי – אין לדון כפושע הקרוב למזיד, דהא אינה עשויה ליפנות בה ביום – שהרי אין דרך אנשים להיפנות שם ביום, ומאידך, אונס נמי לא הוי – אין לדון כאנוס, דהא איכא דמקרי ותיב – שהרי לעתים קורה שיושב שם אדם ביום, אלא שוגג הוא.

שנינו במשנה, רבי אליעזר בן יעקב אומר וכו' אם מכשיצאתה האבן מידו הוציא הלה את ראשו וקבלה, הרי זה פטור.

הגמרא מביאה ברייתא המבארת את טעמו של רבי אליעזר בן יעקב: תנו רבנן, נאמר לגבי הורג בשגגה (דברים טו ה) 'ונשל הבדולח מן העץ ומצא את רעהו ומת', ויש לדייק מתיבת 'ומצא' שרק באופן שהיה הנהרג במקום ההריגה מקודם לכן, ולאחר מכן נשל הבדולח מן העץ ומצאו והרגו, אז גולה ההורג, פ'רט לאדם המ'מצא את עצמו להריגה, דהיינו, שהגיע למקום ההריגה לאחר שכבר נזרק האבן או הבדולח. מכאן אמר רבי אליעזר בן יעקב, אם מ'שפצא'תה – לאחר שיצאה האבן מידו של ההורג הוציא תלה (הנהרג) את ראשו מן החלון וקבלה, פטור ההורג מגלות.

הגמרא מקשה על דברי הברייתא: למימרא – האם חפץ אתה לומר, ד'מצא' מ'עיקרא משמע – שבכל מקום שנאמרה תיבת 'מצא' הכוונה בזה היא שכבר היה מצוי מקודם לכן, ור'מינח – והרי יש להקשות על כך מברייתא, הדורשת את דברי הכתוב לגבי גאולת שדה אחוזה (ויקרא כה כו), 'ואיש כי לא יהיה לו גאל והשיגה ידו ומצא כדי גאלתו', דהיינו, שאם מכר אדם את שדה אחוזתו, ואין לו קרוב

מכות. פרק שני – אלו הן הגולין דף ח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קז
רש"י תוספות

1 **הא דרב יצחק ברבי יוסף בסנהדרין בשמעתא קמייתא (ר.א.). היינו** — דקא הדר
2 **רבי ואמר "ועוד"** למילפיה בגזירה שוה. **פיסא** = **רנב**, נוש **עפר**. *כלישנא בלעז.
3 **ואתר תמרי** = והשיר תמרים. **כאנו** למחלוקת — דהיינו דומיא דמן העץ המתבקע.
4 **מהו דתימא** — הא לרבי ככח כחו דמי ופטור, שחרגב היה כח ראשון ונשירת
5 התמרים היה כח שני — קא משמע לן

6 שחרגב כגרון והתמרים בקיסם הניתן. **לרימא**
7 — הוא עץ החרות שהתמרים תליון אצלו.
8 **ומהיה לכוכבא** — הוא אשכול התמרים
9 המקובצים יחד. **משננה רבי אליעזר בן**
10 **יעקב** — מפרש טעמא בגמרא. **האב** המכה
11 **את בנו** — להטותו לדרך אחרת. ושלח בית
12 **דין** — המלקה ארבעים לחייב מלקות.
13 **גמרא ליפנות כה** — בני אדם לנקיבתם.
14 ואיכא דמיקרי ויתבי — ליפנות ביום. **ומצא**
15 — משמע שהוא שם ומצאו נשירת נשל
16 הברזל. **פרט למציא עצמו** — אחרי כן
17 הוציא הלה את ראשו מן החלון וקיבל
18 האבן במצחו. **ומצא פרט למצוי** — במוכר
19 שדה אחותו (וכבו לגואלו) כתיב "השיגה
20 ידו ומצא" — פרט למצוי. אם היתה גאולה
21 זו מצויה בידו כשמכרה — אין כופין את
22 הלוקח להחזירה לו ליפדות. **השתא נמי** —
23 כי לא מצא חטובה, אין החטבה מצוה אלא
24 עשיית הסוכה. **לאו מצוה** — להכותו. **לאו**
25 **מילתא היא דאמרי** — ראייה טובה מזו
26 היה לי להשיבו מן המקרא עצמו, דלאו
27 בחטבה דמצוה איירי. **דאי בעי מיטמא אי**
28 **בעי לא מיטמא** — אותו חייב לך הכתוב
29 כרת אם נכנס למקדש בטומאה זו. **הכי נמי**
30 **דפטור** — ממכרת.

לרבות

והאמר רב יצחק ברבי יוסף אמר רבי יוחנן: רבי, ורבי
יהודה בן רועץ, ובית שמאי, ורבי שמעון, ורבי עקיבא,
בזילתו סבירי להו: יש אם למקרא! - היינו דקאמר להו
"ועוד". אמר רב פפא: מאן דשרא פיסא לדיקלא ואמר
תמרי, ואזול תמרי וקטול - כאנו למחלוקת דרבי ורבנן.
6 **פשיטא! - מהו דתימא: ככח כחו דמי, קא משמע לן.**
7 **אלא כח כחו, לרבי היכי משפחת לה? כגון דשרא**
8 **פיסא ומתיה לגרמא, ואזיל גרמא ומתיה לכבאסא ואמר**
9 **תמרי, ואזול תמרי וקטול. משננה הזורק אבן לרשות**
10 **הרבים והרג - הרי זה גולה. רבי אליעזר בן יעקב אומר:**
11 **אם מפשיצתה האבן מידו הוציא הלה את ראשו וקבלה**
12 **- הרי זה פטור. וזק את האבן לחצרו והרג, אם יש רשות**
13 **לזניק ליפנס לשם - גולה, ואם לאו - אינו גולה. שפאמר:**
14 **"ואשר יבא את רעהו ביער", מה היער רשות לזניק**
15 **למזויק ליפנס לשם - אף כל רשות לזניק ולמזויק להפנס**
16 **לשם, וצא חצר בעל הבית, שאין רשות לזניק ולמזויק**
17 **ליפנס לשם. אבא שאול אומר: מה חטבת עצים רשות**
18 **אף כל רשות, וצא האב המכה את בנו, והרב הרודה**
19 **את תלמידו, ושלח בית דין. גמרא לרשות הרבים -**
20 **מזיד הוא! אמר רב שמואל בר יצחק: בסותר את פותלו.**
21 **- איבעי ליה לעיוני! - בסותר את פותלו בלילה. בלילה**

22 **נמי איבעי ליה לעיוני! - בסותר את פותלו לאשפה. - האי אשפה היכי דמי? אי שכיחי בה**
23 **רבים - פושע הוא, אי לא שכיחי בה רבים - אנוס הוא! אמר רב פפא: לא צריכא אלא לאשפה**
24 **העשויה ליפנות בה בלילה ואין עשויה ליפנות בה ביום, ואיכא דמקרי ויתבי; פושע לא הוי -**
25 **דהא אינה עשויה ליפנות בה ביום, אונס נמי לא הוי - דהא איכא דמקרי ויתבי. "רבי אליעזר**
26 **בן יעקב אומר" וכו'. תנו רבנן: "ומצא" - פרט למציא את עצמו. מפאן אמר רבי אליעזר בן**
27 **יעקב: אם מפשיצתה האבן מידו הוציא הלה את ראשו וקבלה - פטור. למימרא ד"מצא" מעיקרא**
28 **משמע? ומיניה: "ומצא" - פרט למצוי, שלא ימכור ברחוק ויגאול בקרוב, ברעה ויגאול ביפה!**
29 **אמר רבא: הכא מענייניה דקרא והתם מענייניה דקרא; התם מענייניה דקרא: "ומצא" דומיא**
30 **ד"והשיגה ידו", מה "השיגה ידו" מהשתא - אף "מצא" נמי מהשתא. הכא מענייניה דקרא:**
31 **"ומצא" דומיא דיער, מה יער מידו דאיתיה מעיקרא - אף "ומצא" נמי, מידו דאיתיה מעיקרא.**
32 **"הזורק את האבן" וכו'. אמר ליה ההוא מרבנן לרבא: מפאי דמחטבת עצים דרשות? דלמא**
33 **מחטבת עצים דסופה ומחטבת עצים דמערכה, ואפילו הכי אמר רחמנא ליגילי! אמר ליה: פיון**
34 **דאם מצא חטוב אינו חוטב לאו מצוה, השתא נמי לאו מצוה. איתבייה רבינא לרבא: וצא האב**
35 **המכה את בנו והרב הרודה את תלמידו ושלח בית דין; לימא: פיון דאילו גמיר לאו מצוה -**
36 **השתא נמי לאו מצוה! -התם אף על גב דגמיר - מצוה, דכתיב: "יסר בנך ויניחך וימן מעדנים**
37 **לנפשך". הדר אמר רבא: לאו מילתא היא דאמרי. "ואשר יבא את רעהו ביער" - מה יער דאי**
38 **בעי עייל ואי בעי לא עייל, ואי סלקא דעתך מצוה - מי סגי דלא עייל? אמר ליה רב אדא בר**
39 **אבהה לרבא: כל היכא דכתיב "אשר", דאי בעי הוא? אלא מעתה, "ואיש אשר ימא לא**
40 **יתחמא" אי בעי מיטמא אי בעי לא מיטמא? מת מצוה דלא סגי דלא מיטמא - הכי נמי דפטור? - שאני התם דאמר קרא**

"כמא"

1 **היינו דקאמר להו ועד** — פירושו: משמע דמעיקרא הוה אמינא טעמא משום אם למסורת,
2 ובתר הכי קאמר "ועוד". כלומר, אף על גב דסבירא ליה שאם למקרא, מכל מקום
3 הכא איכא למשמע מגזירה שוה. ותימא: דמעיקרא נמי לא תלי טעמא במסורת, אלא משום
4 דלא כתיב "מעצא" ואמר הרב רבינו יוסף בכור שור דהיא היא, והכי קאמר: וכי נאמר "ונשל
5 הברזל מעצו?" דאי כתיב כן — או הוי מישב
6 לומר יש אם למקרא לקרות ונשל כדרי,
7 וכדאמרי רבנן. והלא לא נאמר אלא "מן העץ",
8 ואם כן אין לשון המקרא דקרינן ונשל מיושב על
9 זה! אלא ודאי "מן העץ" מוכיח דיש אם למסורת
10 שהוא ונשל כמו השיל, וזה הלשון מיושב על
11 "מן העץ", דמן העץ המתבקע. והשתא ניחא הא
12 דקאמר "ועוד". וכן פירש בסנהדרין גבי "יראה"
13 "יראה", דמשמע שפיר מן המסורת דהיינו יראת,
14 משום דפשטיה דקרא משמע, דכתיב בתריה "את
15 פני האדון" וגו', אם כן משמע: יראה זכורך פני
16 האדון, ודעינו לפי המסורת. אבל לפי המקרא
17 דקרינן יראת — הוה ליה למימר "לפני האדון".
18 **מהו** דתימא ככח כחו דמי — ולא דמי לעץ
19 המתבקע, דהתם נגע במה שבידו בשעת
20 התות העץ, אבל הכא שכבר יצא מידו בשעת
21 התות תמרים, דמי שפיר לכח כחו, אימא לא
22 לחייבי — קא משמע לן.

23 **לא** צריכא אלא כו' — פירושו: דמהשתא לא
24 צריך לאוקומא בסותר, דהוא הדין בוורק
25 ממש.

26 **כאשפה** העשויה וכו' — והשתא מיירי ביום,
27 ובוורק לאשפה ולא בסותר כותלו.
28 ואם תאמר: ולינקוט באינה עשויה ליפנות כלל,
29 וגם בלילה איכא דמקרי ויתבי, וכדקאמר
30 השתאוי ויש לומר: דאם כן אנוס הוא, דלית ליה
31 לאסוקי אדעתיה הוא דמקרי ויתבי, כיון שאינה
32 עשויה ליפנות כלל. אבל השתא בעשויה ליפנות
33 בלילה, אית ליה לאסוקי גם ביום הוא דמקרי
34 ויתבי. **אף** על גבי דגמיר מצוה קא עביד כו' —
35 ואם תאמר: מכל מקום קשה משליח בית דין,
36 דכיון דאילו לקח כבר לאו מצוה קא עביד וכו'
37 ויש לומר: דמכל מקום איכא מצוה מתחילה. מה
38 שאין כן בחטבת עצים דסוכה, ואם מצאן
39 חטובות לא היה שם חטבת מצוה מעולם, שהרי
40 לא נחטבו לכך. וליכא למימר נמי: כיון דאילו לא
41 חטא לאו מצוה היא וכו' — דההיא לאו שליה
42 בית דין מיקרי. ולא דמי לרבו ואביו, דלעולם
43 שמו, זה על בנו וזה על תלמידו. **כלא** איבה
44 פרט לשונא — תימא: אמאי איצטרך האי קרא?
45 תיפוק ליה דכתיב במשנה תורה "והוא לא
46 שונא" וצריך עיון. ושמן יש לומר דבמשנה
47 תורה נחזרת ונשנית בשביל דבר שנחדש מיער.
48 דהרבה פרשיות יש בענין זה במשנה תורה. אבל
49 לא קשה מ"לוא אויב לו" דב"אלה מסעי",
50 דההוא איצטרך למימר אפילו לא אויב לו
51 (לערים ולריינים) כדאמרין בסנהדרין (כטא),
52 (במשנה תורה כתיב נמי "כי לא שונא הוא לו"
53 משום פרשה שנשנית). כך נראה למורי שיחיה.
טמא

קרא **שאני התם דאמר קרא**

טמא יהיה מכל מקום – קשה: לישתוק מ"אשר" ומ"יהיה" ויש לומר: ד"אשר" אורחיה דקרא הוא. **דלמא** חרישת העומר דמצוה ואמר רחמנא תשבות – קצת קשה: לישתוק מיניה ד"תשבות", ומהיכי תיתי לן? דהא למישרי מצריכין קראו ויש לומר: דהא לא חייש רק לסתור דרשא דאשמעינן מה חריש רשות, ומעתה נאמר דאתא לדרשא אחרינא. **אינו** צריך לומר חריש וקציר של שביעית בו –

תמיה: דבשלמא קציר כתיב בהאי ענינא, "את ספיה קצירך לא תקצור", אבל חרישה לא כתיב כלל התם! וכי תימא דילפינן מקראי דכתיבי כל שאר עבודות קרקע – הא איכא מאן דאמר פרק קמא דמועד קטן (ג.ג.) דדוקא אחך דכתיבי בהדיא מיחייב אבל אינך לא. וחרישה גופה ממועט התם, מדקאמר: החרוש בשביעית אינו לוקח! ויש לומר: דכיון דקסבר ד"קציר" אתי לתוספת – "חריש" נמי אתא לתוספת. **והא** אמרת יצא האב המכה בנו – קשה ולרבינו יצחק: דהיינו דוקא כשמיסרו ומכחו בתוכחתו, אבל אם הלך ביער והורג בשוגג למה לא יגלה? ויש לומר: דמשמע ליה דמייירי בכל ענין, אף אם מכחו לייסור, דאם לא כן – אמאי נקט טפי בן מאדם אחר. אלמא

"טמא יהיה" – מפל מקום. – ההוא מיפיעי ליה לכדתניא: **"טמא יהיה"** – לרבות טבול יום, "טומאתו בו" – לרבות מחוסר ביפורים! אמר ליה: **אנא מ"עוד טומאתו" קא אמינא. איפא דמתני לה אהא: "בחריש ובקציר תשבות",** רבי עקיבא אומר: אינו צריך לומר חריש של שביעית וקציר של שביעית, שהרי כבר נאמר: **"שדך לא תורע וכרמך לא תזמר".** אלא, אפילו חריש של ערב שביעית שנכנס לשביעית, וקציר של שביעית שניצא למוצאי שביעית. רבי ישמעאל אומר: מה חריש רשות – אף קציר רשות, יצא קציר העומר שהוא מצוה. אמר ליה ההוא מרבנן לרבא: **מפאי דחרישה דרשית? דלמא חרישת עומר דמצוה, ואפילו הכי אמר רחמנא "תשבות"!** אמר ליה: **פיון דאם מצא חרוש אינו חורש – לאו מצוה.**

איתיביה רבינא לרבא: יצא האב המכה את בנו, והרב הרודה את תלמידו, ושלח בית דין. ואמאי? לימא: פיון דאילו גמיר לאו מצוה – השתא נמי לאו מצוה! – התם אף על גב דגמיר נמי מצוה קא עבד, דכתיב: **"יסר בנה ויניחך".** הדר אמר רבא: **לאו מילתא היא דאמרי קצירה דומיא דחרישה, מה חרישה – מצא חרוש אינו חורש, אף קצירה נמי – מצא קצור אינו קוצר. ואי סלקא דעתך מצוה, מצא קצור אינו קוצר?!** מצוה לקצור ולהביא! **משנה האב גולה על ידי הבן, והבן גולה על ידי האב. הכל גולין על ידי ישראל, וישראל גולין על ידיהן, חוץ מגר תושב. וגר תושב אינו גולה אלא על ידי גר תושב. גמרא "האב גולה על ידי הבן". והאמר ר' יצא האב המכה את בנו! דגמיר. האמר: אף על גב דגמיר מצוה קעבד! – בשוליא דגמיר. שוליא דגמיר חיותא היא דלמדיה! – דגמיר אומונתא אחריתי. "והבן גולה על ידי האב" בו. ורמינהי: **"מכה נפש" – פרט למכה אביו! אמר רב כהנא: לא קשיא, הא – רבי שמעון, והא – רבנן; לרבי שמעון דאמר: חנק חמור מסייף – שגגת סייף ניתנה לכפרה, שגגת חנק לא ניתנה לכפרה. לרבנן דאמרי: סייף חמור מחנק – הורג אביו [בשוגג] שגגת סייף הוא, ושגגת סייף ניתנה לכפרה. רבא אמר: פרט לעושה חבורה באביו בשוגג. סלקא דעתך אמינא: פיון דבמזיד בר קטלא הוא – בשוגג נמי ליגלי, קא משמע לן. "הכל גולין על ידי ישראל" וכו'. "הכל גולין על ידי ישראל" לאיתוי מאי? לאיתוי עבד וכותי. תנינא להא, דתנו רבנן: עבד וכותי גולה ולוקה על ידי ישראל, וישראל גולה ולוקה על ידי פותי ועבד. בשלמא עבד וכותי גולה על ידי ישראל ולוקה, גולה – דקטליה, ולוקה – דלמיתיה. אלא ישראל גולה ולוקה על ידי פותי, בשלמא גולה – דקטליה. אלא לוקה אמאי, דלמיתיה? "ונשיא בעמך לא תאור" – בעושה מעשה עמך! אלא אמר רב אחא בר יעקב: פנון שעהיד בו והיום. דכוותיה גבי עבד – שעהיד בו והיום, עבד בר עדות הוא? אלא אמר רב אחא בר ריה דרב איקא: הכא במאי עסקינן – פנון שעהידה הכא****

שאין

לרבות טבול יום – שאם נכנס למקדש ענוש כרת. לרבות מחוסר ביפורים – מאותן טומאות הצריכות קרבן, וטבל והעריב שמשו ולא הביא כפרתו ונכנס למקדש – חייב. וארבע טומאות הן הטעונות קרבן: הזב והזבה והיולדת והמצורע. מעור קאמינא – "עוד טומאתו בו", "עוד" קרא יתירא, לדרשא הוא. **איכא דמתני לה** – להא דאמר ליה ההוא מרבנן לרבא, והא דאותביה רבינא. אהא. אין צריך לומר חריש וקציר של שביעית בו – דעל כרחק בשביעית דשמיטה הכתוב מדבר, דאי דכתיב, דאיום השביעי קאי – מאי שנא חריש וקציר דנקט? אלא הכי קאמר: ששת ימים תעבוד ובשביעי תשבות, והששה שאתה עובד בהן – בחריש ובקציר תשבות. הנכנס לשביעית – (וחריש של שביעית) שלא יחרוש בשנית חרישה המועלת לשביעית. וקציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית – שאם הביאה שליש בשביעית – מאז היא ראויה ליקצר, ואם קצרה בשמינית צריך לנהוג בה קדושת שביעית. רבי ישמעאל אומר מה חריש רשות בו – ובשבת קאי. ולכחי נקט חריש וקציר – לומר לך: מה החריש שאני אוסר לך בשבת חריש של רשות הוא, שאין לנו חריש של מצוה, אף קציר אינו אוסר לך אלא של רשות. יצא קציר העומר, אם מצא חרוש אינו צריך לחרוש – אבל קציר, אפילו חרוש – מצוה לקצור לשמה, דכתיב "וקצרתם... והבאתם את עומר". לאו מילתא היא דאמרי – שהיה לי להשיבו תשובה נצחה, דקרא לאו במצוה איירי. מאי טעמא קציר דומיא דחריש – מה חריש בכל מקום, מצא חרוש אין מצוה לחרוש – אף קציר בהכי עסקינן, שאם מצא קצור אין מצוה לקצור. יצא קציר העומר, שאפילו מצא קצור מצוה לקצור. ואי סלקא דעתך מצוה – בקציר של מצוה, מצא קצור אינו קוצר! תמיהא היא זו. **משנה** על ידי הבן – אם הרגו לבנו בשוגג. חוץ מגר תושב – שאין ישראל גולה על ידו. הכל גולין – מפרש בגמרא לאיתוי מאי. גמרא בשוליא דגמיר – בלימוד חרש עצים, שאינו מלמדו תורה אלא אומנות. שוליא = *ויינדרו. חיותיה הוא – ואף זו מצוה על האב ללמדו. דילפינן לה מקרא בפרק קמא דקדושין (ל.ב.) דכתיב "ראה חיים עם אשה אשר אהבת", הקיש אומנות שהוא חיותו לאשה: כשם שאביו חייב להשיאו אשה דכתיב "וקחו לבנים נשים", כך חייב ללמדו אומנות. **מכה נפש** –

גבי הורג בשוגג כתיב, "נלוס שמה מכה נפש בשוגג". פרט למכה אביו – שלא חייב גלות אלא למי שהכאתו תלויה בנפש, שאינו חייב עליו אלא אם כן הרגו. יצא מכה אביו שהוא חייב עליו מיתה בחבורה בעלמא. וקא סלקא דעתך דממעט ליה מגלות אפילו הרגו. לרבנן שמעון דאמר – בסנהדרין בפרק "ארבע מיתות" (מט.א.) חנק חמור מסייף, ולדידיה ההורג את אביו בתנן. דתנן (שם פא.א.) מי שנתחייב שתי מיתות בית דין נידון בחמורה. וההורג אביו חייב שתי מיתות, שהעושה חבורה באביו מן הנתחייב חן, והמכה נפש מן הנתחייב, ובאין יש חבורת אביו ורציחה. ולרבי שמעון דאמר חנק חמור, אם היה זה מויד היה בתנן, ועכשיו שהוא שוגג – לא נתנה שגגתו לכפרה בגלות, אם נתנה תורה כפרה לשגגת סייף שהיא קלה, לא נתנה כפרה לשגגת חנק. ולרבנן דאמרי סייף חמור מחנק הורג אביו שגגת סייף הוא – שהרי אילו מויד היה – נידון בחמורה שהיא סייף, ושגגת סייף נתנה לכפרה בגלות. רבא אמר – ברייתא נמי רבנן, וההורג את אביו נמי גולה, דשגגת סייף היא. והא דקתני: פרט למכה אביו – לאו להורגו קא ממעיט, אלא בעושה בו חבורה בשוגג. לוקה דלשייה – ואמרינן (בשבעות) (לה.א.) המקלל את חבירו עובר בלא תעשה, ואתאי ב"מה הצד" מהמקלל דין ונשיא חרש (סנהדרין סו.א.). שעהיד בו – שהוא חייב מלקות.

הָרוּשׁ, אֵינִי חוֹרֵשׁ – אינו מצווה לשוב ולחורשה לשם מצות העומר, 60
אזי אף אם לא מצא שדה חרושה, אלא מוטל עליו לחרוש השדה 61
לצורך העומר, מכל מקום לֹא מִצְוָה – אין מצוה בעצם החרישה. 62
ונמצא, שבהכרח צריך לומר שהכתוב 'בחריש ובקציר תשבות' עוסק 63
בחרישה של רשות, ולפיכך יש ללמוד הימנו אף לענין קצירה, שאין 64
לאסור בשבת אלא קצירה של רשות, אבל קצירת העומר שהיא 65
מצוה, שהרי אף אם מצא קצור חייב לשוב ולקצור לשם מצות 66
העומר, הרי היא דוחה את השבת. 67
הגמרא מקשה על דברי רבא מברייטא: אֵי תִּיבִיחַ [הקשה] רַבִּינָא 68
לְרַבָּא, שָׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה (לעיל ע"א), יֵצֵא הָאֵב הַמִּכָּה אֶת בְּנוֹ, וְהָרֵב 69
הָרוּדָה אֶת תַּלְמִידוֹ, וְשָׁלַח בֵּית דִּין, שֶׁכֵּל אֵלּוֹ אִם הָרֵגוּ בְּשׁוּגָג 70
אִינֵם גּוֹלִים, לִפִּי שְׁעוּסִקִּים בַּמִּצְוָה. וְיֵשׁ לְהַקְשׁוֹת עַל כֵּן, אֲמַאי – 71
מדוע יש לדון את האב המכה בנו כעוסק במצוה, לִימָא – הרי אפשר 72
לומר דְּכִינּוֹ דְּרֵאִילֵּי גָמִיר לֹא מִצְוָה – שמאחר ואילו היה הבן לומד 73
כשורה לא היתה מצוה על האב להכותו, הִשְׁתָּא נָמִי לֹא מִצְוָה – 74
אף עכשיו אם לא למד הבן כראוי והוצרך האב להכותו, אין לדון 75
הכאה זו אלא הכשר מצוה, ואם כן, מדוע אין האב גולה על ידה. 76
השיב רבא לרבינא: הָתֵם – שם לגבי האב המכה בנו, אָף עַל גַּב 77
דְּגָמִיר נָמִי מִצְוָה קָא עָבִיד – אף אם הבן לומד כשורה יש מצוה על 78
האב להכותו, דְּכָתִיב (משלי כט יז) 'יִסֹּר בִּגְדוֹ וַיִּנְיֶהוּ', ולפיכך לעולם יש 79
לדון את האב כעוסק במצוה. 80
הָרֵד – לאחר מכן אָמַר רַבָּא, לֹא מִיִּלְתָּא הִיא דְּאָמַר – אין הדבר 81
כפי שאמרתי, כלומר, טוב יותר היה להשיבו תשובה אחרת, שיש 82
להוכיח שאין המקרא עוסק בחרישה של מצוה, שהרי קִצְרִיה דּוֹמִינָא 83
דְּחָרִישָׁה – דימה הכתוב קצירה לחרישה, ולפיכך יש לומר, מָה מִצְוֵנוּ 84
לגבי חָרִישָׁה שֶׁאִם מִצְוָה חָרוּשׁ אֵינִי חוֹרֵשׁ – שאף אם נאמר שיש 85
מצוה בחרישה לצורך העומר, מכל מקום לא חייבה התורה לחרוש 86
לצורך העומר, אלא אם מצא שדה חרושה רשאי הוא לזרוע בה 87
לצורך העומר, אָף קִצְרִיה נָמִי (מִצְוָה קָצוֹר אֵינִי קוֹצֵר) – אין 88
הכתוב עוסק אלא באופן שאם ימצא קצור אינו חייב לקצור, וְאִי 89
סְלִקָא דְּעָתֵד – ואם תאמר שהמקרא עוסק בקצירת העומר שהיא 90
מִצְוָה, כִּיצַד יתכן לומר שאם מִצְוָה קָצוֹר אֵינִי קוֹצֵר, הרי מִצְוָה היא 91
קָצוֹר וְלִהְיָא לשם העומר. ובהכרח שאין הכתוב עוסק בקצירת 92
העומר אלא בקצירה של רשות, ועל כן ניתן לדייק מכאן שקצירה 93
של מצוה דוחה את השבת. 94

משנה

משנה זו מבארת מי הם הגולים לעיר מקלט אם הרגו בשגגה, ומי הם 95
אלו שבהריגתם מתחייבים גלות. 96
הָאֵב גּוֹלָה עַל יְדֵי הָרִיגַת הַבֵּן, כלומר, אם הרג האב את בנו בשוגג 97
הרי הוא גולה לעיר מקלט. וְהַבֵּן גּוֹלָה עַל יְדֵי הָרִיגַת הָאֵב. 98
הַבֵּל גּוֹלִין לְעִיר מִקְלָט עַל יְדֵי הָרִיגַת אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל, וְכֵן יִשְׂרָאֵל 99
גּוֹלִין עַל יְדֵיהֶן – על הריגת כל אדם, חוץ מִגֵּר תוֹשֵׁב, שאם הרג 100
יִשְׂרָאֵל בִּשְׂגָגָה אינו גולה אלא נהרג. 101
וְגֵר תוֹשֵׁב שֶׁהָרֵג אֵינִי גּוֹלָה לְעִיר מִקְלָט אֲלָא עַל יְדֵי הָרִיגַת גֵּר תוֹשֵׁב 102
כְּמוֹתוֹ. 103

גמרא

הגמרא מבררת באיזה אופן גולה האב בהריגת בנו: שנינו במשנה, 104
הָאֵב גּוֹלָה עַל יְדֵי הָרִיגַת הַבֵּן. מקשה הגמרא: וְהָאֵמַרְתָּ – והרי שנינו 105
במשנה לעיל (ע"א), יֵצֵא הָאֵב הַמִּכָּה אֶת בְּנוֹ וְהָרֵגוּ בְּשָׁגָה, שאינו 106
גולה על ידו, לפי שעסק במצות חינוכו, והרי זה סותר לדברי המשנה 107
כאן שהוא גולה בהריגת בנו. 108
מתרצת הגמרא: משנתנו עוסקת באב המכה את בנו לאחר דְּגָמִיר – 109
שכבר למד כל צרכו, ואין האב מצווה להכותו, ונמצא שאינו עוסק 110
במצוה, ולפיכך אם הרגו בשגגה גולה. 111
שבה הגמרא ומקשה: וְהָאֵמַרְתָּ – שהרי נתבאר לעיל, דָּאָף עַל גַּב 112
דְּגָמִיר מִצְוָה קָעָבִיד – שאף על פי שהיה לומד כשורה מצווה האב 113
להכותו, ואם כן עדיין מצוה היא, ומדוע גולה על ידו. 114

מִיָּמָא וַיָּהִי, ותיבת 'יהי' באה לרבות שטמא יהיה מְבַל מְקוֹם, 1
כלומר, שכל אדם טמא הנכנס למקדש חייב כרת, אף אם נטמא 2
לצורך מת מצוה. 3
שֶׁב־רֵב אָדָם בֵּר אַהֲבָה וּמִקְשָׁה לְרֵבָא: כיצד יכול אתה לרבות מתיבת 4
'יהי' את הנטמא למת מצוה, הרי הוּא מִיָּבְעִי לִיה לְכַרְתֵּינָא – 5
תיבה זו נצרכת למה ששינונו בברייטא, מִיָּמָא וַיָּהִי לְרֵבָוּת אֵת 6
הַטְּבוֹל יוֹם – שאפילו אם טבל אדם לטומאתו עדיין אינו טהור עד 7
שיעריב שמשו, ואם נכנס למקדש קודם הערב שמש חייב כרת, 8
'טוּמְאָתוֹ בּוֹ' לְרֵבָוּת אֵת הַמְּחוּסֵר בִּיְפוּרִים – שאף אם טבל אדם 9
לטומאתו והעריב שמשו, מכל מקום אם הוא נמנה על 'מחוסי 10
הכפרה', דהיינו, אלו הטמאים הצריכים להביא קרבן לטומאתם, 11
ונכנס לבית המקדש קודם שהביא את קרבנו, הרי הוא חייב כרת. 12
ומאחר והוצרכה תיבת 'יהי' לרבות את הטבול יום, אם כן מניין יש 13
ללמוד שאף אדם הנטמא במת מצוה אם נכנס לבית המקדש קודם 14
שנטהר חייב כרת. 15
אָמַר לִיה רַבָּא, אֲנָא מְעוֹד (טוּמְאָתוֹ) קָא אֲמִינָא – כוונתי היתה 16
לומר, שיש ללמוד דין זה שאף הנטמא למת מצוה אסור להכנס 17
למקדש, מתיבת 'עוד' שבמקרא 'עוד טְמְאָתוֹ בּוֹ', שתיבה זו מיותרת 18
היא לדרשה. 19
הגמרא מביאה שיש השונים את כל הסוגיא שהזכרנו לעיל (ע"א) 20
לענין 'מצוה והכשר מצוה' על ענין אחר: אִיבָא דְּמִתְנִי לָהּ – יש 21
השונים את השאלה ששאל אותו תלמיד את רבא לעיל (ע"א) 'ממאי 22
דמחטבת עצים דרשות' ואת כל הסוגיא שלאחריה, אָהָא – על ענין 23
זה, נאמר במקרא (שמות לד כא) 'שִׁשֶּׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי 24
תִּשְׁבֹּת, בְּחָרִישׁ וּבְקִצִּיר תִּשְׁבּוֹת'. ונחלקו התנאים על מה נאמר ציווי 25
הכתוב לשבות בחריש ובקציר. דעת רבי עקיבא היא, שאין לפרש 26
את המשך הכתוב כחיתולו לענין שביתת שבת, שאם כן מדוע נקט 27
דין שביתה רק לגבי חריש וקציר. אלא בהכרח כוונת הכתוב לענין 28
שביתת השנה השביעית. ועתה הוא מבאר מה בא מקרא זה ללמדנו. 29
רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר, אֵינִי צָרִיךְ הַכְּתוּב לֹמַר לֵאסוֹר אֵת הַחָרִישׁ שֶׁל 30
שַׁנַּת הַשְּׁבִיעִית עֲצֻמָּה, וְכֵן אֵינוֹ צָרִיךְ לֵאסוֹר אֵת הַקָּצִיר שֶׁל שַׁנַּת 31
הַשְּׁבִיעִית, שֶׁהִרֵי כִּכָּר נִאֲמַר מִקְרָא אַחֵר לְעֵנִין זֶה (ויקרא כה ד"ה) 'וְשָׁנָה 32
לֹא תִזְרַע וְכִרְמְךָ לֹא תִזְמֹר', אֵת סְפִיחַ קִצְיֶיךָ לֹא תִקְצֹר. אֲלָא 33
כוונת הכתוב היא לאסור אֲפִילוֹ אֵת הַחָרִישׁ שֶׁל עֶרֶב הַשְּׁבִיעִית 34
שְׁנֵנִכֶם לְשַׁנַּת הַשְּׁבִיעִית, כלומר, שאסור לחרוש בשנה הששית 35
באופן המועיל לשנה השביעית, וְכֵן בֹּא הַכְּתוּב לֵאסוֹר אֵת הַקָּצִיר 36
שֶׁל שַׁנַּת הַשְּׁבִיעִית שֶׁיֵּצֵא לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית, דהיינו, שאם צמחה 37
בשדה תבואה שהיתה ראויה להיקצר בשנה השביעית, יש לנהוג בה 38
קדושת שביעית, אף אם נקצרה בשנה השמינית. 39
אמנם דעת רבי ישמעאל היא שאין צריך להעמיד המקרא לענין 40
השנה השביעית, אלא ניתן לפרשו כפשוטו לענין שביתת השבת. 41
והוא מפרש מדוע נקט הכתוב 'חריש וקציר' בדווקא. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל 42
אָמַר, כוונת הכתוב היא שיש ללמוד את דין הקציר מדין החריש, 43
מָה חָרִישׁ רְשׁוּת – כשם שהחרישה שאסרה תורה לעשות בשבת 44
חרישה של רשות היא, שהרי אין אופן של חרישה שהיא מצוה, אָף 45
הַקָּצִיר שאסר הכתוב לעשות בשבת היינו קצירה של רשות, יֵצֵא 46
קָצִיר הַשְּׁעוּרִים לְצוּרֵךְ הַבָּת הָעוֹמֵר שְׁהוּא מִצְוָה, ואינו בכלל ציווי 47
הכתוב לשבות, ולפיכך הרי הוא דוחה את השבת. 48
הגמרא מקשה על דברי רבי ישמעאל שאין הכתוב עוסק בחרישה 49
של מצוה: אָמַר לִיה הֵהוּא מְרַנֵּן [אחד החכמים] לְרַבָּא, מִיָּמָא 50
דְּחָרִישָׁה דְּרְשׁוּת – מנין לו לרבי ישמעאל שהמקרא עוסק בחרישה 51
של רשות, ולפיכך יש ללמוד מכאן שלא נאסר בשבת אלא קציר של 52
רשות ולא של מצוה, דְּלָמָּא – הרי יתכן לומר שהכתוב עוסק 53
בְּחָרִישַׁת שִׁדָּה לְצוּרֵךְ הָעוֹמֵר, דְּמִצְוָה היא, וְאֲפִילוֹ הֵכִי אָמַר 54
רַבְּהִינָא תִּשְׁבּוֹת – ואף על פי כן אמרה תורה שיש לשבות מחרישה 55
זו, שאין היא דוחה את השבת, וממילא אף קצירת העומר לא תדחה 56
את השבת. 57
אָמַר לִיה רַבָּא, אי אפשר לומר כן, לפי שאין מצוה בחרישת שדה 58
לצורך העומר, דְּכִינּוֹ דְּאֵם מִצְוָה לְצוּרֵךְ הָעוֹמֵר שִׁדָּה שְׁהוּא כִּבֵּר 59

1 שיכולים הם לטעון שכלל לא ידעו שיש לאשה זו נכסי מלוג, ולא
2 באו להפסיד לבעל אלא את דמי כתובתה.

משנה

3 משנה זו עוסקת בעדים זוממים שבאו לחייב אדם להשיב הלוואה
4 קודם זמנה, ומבארת כיצד יש לשום את הדמים שמוטל עליהם
5 לשלם ללוה.

6 עדים שבאו לבית דין ואמרו, **מַעֲדִין אֲנוּ בְּאִישׁ פְּלוֹנִי שֶׁהוּא חַיִּיב**
7 **לְהַבִּירָו אֵלָּהּ זֹו שְׁלוֹה מִמֶּנּוּ, עַל מִנַּת לִיתֵּן לוֹ מִכָּאן וְעַד שְׁלֹשִׁים**
8 **יּוֹם,** כלומר, שלוח סכום זה לתקופה של שלושים יום בלבד, והוא
9 (-הלוה) **אֵמַר, שְׁלוֹה מַעוֹת אִלּוּ עַל מִנַּת לְהַשִּׁיבֵן מִכָּאן וְעַד עֶשְׂרִי**
10 **שָׁנִים,** והחמו העדים, ונמצא שרצו להפסידו את השימוש במעות

המשך ביאור למסכת מכות ליום ראשון עמ' ב

1 שעל ידי כך שישלם בעל השור ליורשים את שוויו של הנהרג תהיה
2 לו כפרה, ו**מִרְ כָּכָר בְּדַמְיֵין שְׂיִמִּין** – ואילו רבי ישמעאל סובר
3 ששמים זאת בערכו של המזיק, דהיינו בעל השור, שעל ידי שישלם
4 ליורשים את שוויו שלו עצמו תהיה לו כפרה.

5 מבררת הגמרא: **מָאִי מַעֲמִיחֵהוּ דְרַבְּנָן** – מה הוא טעמם של חכמים
6 הסוברים שיש לשום את הכופר לפי דמי הניזק, הרי מסתבר כדברי
7 רבי ישמעאל, שמאחר והכופר מכפר על בעל השור, יש לו לשלם
8 את דמי עצמו.

9 מבארת הגמרא: שלומדים הם זאת מדין הנוגף אשה הרה, שהרי
10 **נֶאֱמַר לִשְׁוֹן הַשֵּׁתָהּ בַּמִּקְרָא (לְמַעַלָּה) [שְׁמוֹת כ"א כ"ב]** בנוגף
11 אשה הרה ויצאו ילדיה, **עֲנוּשׁ יַעֲנֹשׁ כַּאֲשֶׁר יִשֵּׁת עָלָיו בְּעַל הָאִשָּׁה,**
12 **וְנֶאֱמַר לִשְׁוֹן הַשֵּׁתָהּ בַּמִּקְרָא (לְמַעַלָּה) ש[לְמַעַלָּה]** דימנו לגבי תשלום
13 כופר **אִם כֹּפֵר יִשֵּׁת עָלָיו, מָה לְחַלּוֹ בְּדִנְיָקָן** – כשם שהנוגף אשה
14 הרה משלם את דמי הניזק, שהרי עליו לשלם לבעל את דמי
15 הוולדות, **אֵהָ כָּאן לַעֲנֹן תְּשֻׁלוֹם כּוֹפֵר, בְּדִנְיָקָן** – עליו לשלם לכפרת
16 נפשו את דמי הניזק.

17 שבה הגמרא ומבררת: **וְרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל,** מדוע הוא סובר שיש ליתן את
18 דמי המזיק, ואינו לומד מנוגף אשה הרה ליתן את דמי הניזק.

19 מבארת הגמרא: **וְנִתֵּן פְּדִיּוֹן נַפְשׁוֹ בְּתִיב,** דהיינו, רבי ישמעאל מדייק
20 מלשון המקרא **וְנָתַן פְּדִיּוֹן נַפְשׁוֹ,** שיש על נותן הכופר לשלם את דמי
21 עצמו, ולא את דמי הניזק.

22 שבה הגמרא ומבררת: **וְרַבְּנָן,** כיצד סוברים הם שמשלם בעל השור
23 את דמי הניזק, והרי נאמר בכתוב **פְּדִיּוֹן נַפְשׁוֹ.**

24 מבארת הגמרא: **אֵין** – אכן, **פְּדִיּוֹן נַפְשׁוֹ בְּתִיב,** והיינו, שיש על בעל
25 השור ליתן דמי כופר כדי לכפר ולפדות את נפשו, **מִיֵּהוּ בִּי שְׂיִמִּין**
26 **בְּדִנְיָקָן שְׂיִמִּין** – אמנם האופן שבו שמים את דמי פדיון נפשו הוא
27 לפי שוויו של הניזק ולא לפי שוויו של בעל השור, מאחר שלומדים
28 זאת מנוגף אשה הרה, וכמו שנתבאר.

29 הגמרא שבה לבאר את דברי הברייתא שהובאה לעיל: שנינו
30 בברייתא, **וְאֵין עֵדִים זֹוּמָמִים נִמְכָּרִין בְּעֶבֶד עֲבָרִי,** אף אם העידו
31 על אדם שגנב חממו לגרום לכך שימכרוהו בית דין. **כָּכָר רַב**

32 **הַמְּנוּנָא לְמִימַר, הֲנִי מִילִי** – דין זה שאין העדים זוממים נמכרים
33 לעבדים עבריים, לא נאמר אלא **הִיכָא דְאִיתָ לִיהָ לְדִידָהּ** –
34 באופן שהיה לניזק כסף לשלם עבור מה שהעלילו עליו שגנב,
35 אם לא היו העדים זוממים, **דְּמִינָהוּ דְאִיתָ לָא נִדְבָן** – שמאחר

36 שהוא לא היה נמכר לעבד עברי, שהרי היה בידו לשלם, **אִינְהוּ**
37 **נָמִי לָא מִיִּדְבָּנָהוּ** – אף הם אינם נמכרים, **אֲבָל הִיכָא דְלִית**
38 **לִיהָ לְדִידָהּ** – אבל באופן שאין לניזק מעות לשלם, והיה עליו
39 להימכר לעבד עברי, אזי **אֵהָ עַל גַּב דְאִיתָ לָהּ לְדִידָהּ**

40 **מִיִּדְבָּנָהוּ** – אף אם לעדים יש מעות לשלם, נמכרים הם לעבדים

11 אלו בתקופה שבין שלושים יום לעשר שנים. בית דין **אֵמַרְדִּים**
12 (-מעריכים) **כְּמָה מַעוֹת אֲרֵם רוּצָה לִיתֵּן וְיִהְיוּ בִּידוֹ אֵלָּה זֹו בֵּין**
13 **נֹתֵן מִכָּאן וְעַד שְׁלֹשִׁים יּוֹם בֵּין נֹתֵן מִכָּאן וְעַד עֶשְׂרִי שָׁנִים,**
14 כלומר, כמה אדם חפץ לשלם עבור הלוואה של אלף זה לתקופה של
15 עשר שנים פחות שלושים יום, ומעות אלו ישלמו העדים ללוה, שהרי
16 חפצים היו להפסידו ריוח זה.

גמרא

17 הגמרא מביאה מימרא של שמואל העוסקת בדין שמיטת כספים:
18 **אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל,** אדם המלוה את חבירו מעות
19 לתקופה של **עֶשְׂרִי שָׁנִים, שְׁבִיעִית מְשַׁמְּתָת** – השביעית משמטת
20 הלוואה זו, ומעתה אין הלוה צריך להשיבה עוד.

41 עבריים, ואינם נפטרים בתשלום הממון, שהרי הם זממו למוכרו
42 לעבד.

43 מקשה הגמרא: **(אָמַר לִיהָ רַבָּא)** מדוע יש למוכרם באופן זה, **וְלִמְרוֹ**
44 **לִיהָ** – הרי יכולים הם לומר לנידון, **אִי אֲנִי הָיָה לָךְ מִי הָיָה מִיִּדְבָּנָהוּ**
45 **– אִם לָךְ הָיוּ מַעוֹת לְשֹׁלֵם, הָאֵם הֵייתָ נִמְכָּר לְעַבֵּד, אֲנִי נָמִי לָא**
46 **מִיִּדְבָּנָהוּ** – אף אנו אין לנו להימכר, מאחר שיש בידינו מעות לשלם.

47 ומחמת קושיא זו שבה הגמרא ומבארת את דברי רב המנונא באופן
48 אחר: **אֵלָּה כָּכָר רַב הַמְּנוּנָא לְמִימַר, הֲנִי מִילִי** – דין זה שאין העדים
49 נמכרים לעבדים עבריים לא נאמר אלא **הִיכָא דְאִיתָ לִיהָ אוֹ לְדִידָהּ**
50 **אוֹ לְדִידָהּ** – שיש מעות או לנידון או לעדים, שאם יש לנידון מעות

51 נמצא שלא זממו למוכרו, ואם יש לעדים מעות אין אתה יכול
52 למוכרם, מאחר שאף הנידון אם היה לו לשלם לא היה נמכר, **אֲבָל**
53 **הִיכָא דְלִיתָ לִיהָ לָא לְדִידָהּ וְלָא לְדִידָהּ מִיִּדְבָּנָהוּ** – אבל באופן שאין

54 מעות לא לנידון ולא לעדים, בזה ודאי יש למוכרם, שהרי זממו
55 למוכרו מאחר שלא היה בידו לשלם, ואף הם אין בידם לשלם
56 ועליהם להימכר.

57 **אָמַר לִיהָ רַבָּא** לרב המנונא, אין הדין כן, אלא לעולם אין עדים
58 זוממים נמכרים לעבדים עבריים, שהרי **'וְנֶאֱמַר בְּנִגְבָּתוֹ' אָמַר**
59 **רַבְּחִנְיָא,** ויש לדרוש מחיבות אלו שאדם נמכר רק **בְּנִגְבָּתוֹ** – אם גנב
60 ואין לו לשלם, **וְלָא בְּזִמְמוֹ** – ואין הוא נמכר על מה שזמם למוכרו
61 אדם אחר לעבד.

62 שנינו בברייתא: **מִשּׁוּם רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר וְכוּ'** אף אין משלמים על
63 פי עצמם.

64 מבררת הגמרא: **מָאִי מַעֲמָא דְרַבִּי עֲקִיבָא** – מה הוא טעמו של רבי
65 עקיבא, הסובר שאם הודו העדים בבית דין על זממם קודם שחייבום
66 בדין, פטורים הם מלשלם את אשר זממו לחייב את הנידון.

67 מבארת הגמרא: **קָכָכָר רַבִּי עֲקִיבָא** שחייבום של עדים זוממים **קִנְסָא**
68 **הוּא,** וכלל הוא בידינו, **שְׁקָנָם אֵין אֲדָם מְשַׁלֵּם עַל פִּי עֲצָמוֹ,** כלומר,
69 שאדם המודה בחיוב קנס קודם שחייבוהו בבית דין, נפטר הוא בכך
70 מתשלום הקנס, ולפיכך אף בעדים זוממים הדין כן, שאם הודו קודם
71 שנתחייבו, פטורים.

72 הגמרא מבארת מדוע חייבום של עדים זוממים קנס הוא: **אָמַר רַבָּה,**
73 **תַּדַּע** שחייבום של עדים זוממים קנס הוא, **שֶׁהָרִי לָא עָשׂוּ מַעֲשֶׂה** –
74 לא נעשה עדיין שום מעשה על פיהם, שהרי עוד לא נעשה גזר הדין
75 באותו אדם שהעידו עליו, **[וְאָף עַל פִּי כֵן הֵם נִהְרָגִים** – אם זממו
76 להרוג את הנידון], **וְכִשְׁלִמִין** – אם זממו לחייבו ממון, ובהכרח שקנס

77 הוא שקנסה אותם התורה, אף שעדיין לא הוזיקו את הנידון.
78 **אָמַר רַב נַחֲמָן,** תַּדַּע שחייבום של עדים זוממים קנס הוא, **שֶׁהָרִי**
79 **הַמְּמוֹן עַדִּין בְּיַד הַבְּעָלִים** שלו הוא עומד, דהיינו, שעוד לא הוציאו
80 ממון מיד הנידון, וְאָף עַל פִּי כֵן הֵם מְשַׁלְמִים את אשר זממו להפסידו.

חֲבִירוֹ קָתָם, שלא פירש לו את זמן הפירעון, שְׂאִינוּ רִשְׁאֵי לְתוֹבְעוֹ
ללוח בַּפְּחוֹת מְשֻׁלָּשִׁים יוֹם, ושלושים יום אלו קרויים שנה, וְאָמַר
מֶר – שכן נאמרה שמועה בבית המדרש, שְׂשֻׁלָּשִׁים יוֹם בְּשָׁנָה חֲשׁוֹב
כְּשָׁנָה.

הגמרא מביאה דין נוסף שאמר רב יהודה העוסק בדיני תיקון כלי
בשבת: וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, אדם הַפּוֹתֵחַ את בֵּית הַצִּיּוֹאֵר
בְּשַׁבָּת, דהיינו, שנטל בגד חדש שאין בו פתח להכנסת הצואר, ועשה
בו פתח זה בשבת, חָיִיב הַפָּתָח משום מתקן כלי בשבת.

מִתְקַיֵּן לָהּ [הקשה על כך] רַב כְּהֵנָא, מדוע יש לחייבו משום מתקן
כלי, וְכִי מָה בֵּין זֶה לְאדם הַפּוֹתֵחַ מְנוּפֶתֶת [מכסה] חֲבִית בשבת,
שנתבאר במסכת שבת (קמז). שרשאי אדם להפריד את המכסה מן
החבית בשבת כדי לפותחה, אף שהמכסה מחובר לחבית בטיט, ואין
מחייבים אותו משום מתקן כלי בשבת.

אָמַר לִיה רב יהודה לרב כהנא, אין הענינים דומים זה לזה, מאחר
שְׁזֶה – פתח בית הצואר, היתה מתחילתו חֲבִיר גמור, שהרי בגד חדש
הוא זה ולא נפתח בו בית הצואר מעולם, ונמצא שעתה כאשר עושה
בו פתח זה הרי הוא מתקן כלי בשבת, וְזֶה – הפותח מגופת חבית
בשבת, אֵינוֹ חֲבִיר גמור, שכבר פתוחה היתה החבית מקודם לכן,
אלא שהניח עליה מכסה וטח אותו בטיט, ולפיכך כאשר מסיר הוא
מכסה זה אינו נידון כיוצר פתח חדש, ואין בזה משום תיקון כלי.

הגמרא מביאה דין נוסף שאמר רב יהודה העוסק בדיני מקוואות:
וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, שְׁלֻשֶׁת לִוְגִין של מִים שאובים שְׁנֶפֶל
לְתוֹכָן קוֹרְטוֹב [מִידָה קטנה מאד] שֶׁל יוֹ, וְעַל יְדֵי כֵךְ נַעֲשֶׂה
מְרִאִיהֶן בְּמִרְאָה הַיּוֹן, וְנִפְּלוּ שלושת לוגין אלו לַמִּקְוָה, לֹא פְסָלוּהוּ,
מאחר שרב סובר שאין מים שאובים פוסלים את המקוה אלא בשיש
בהם מראה מים, אך מים אלו שיש להם מראה יין נידונים כיון ואינם
פוסלים.

המשך ביאור למסכת מכות ליום שלישי עמ' ב

לו כאשר זמם לעשות לאחיו, אך כלל הוא בידנו ש'לא ענש
הכתוב אלא אם כן הוזהיר, ואם כן יש לברר, היכן הוזהירה
התורה לעדים זוממים. וסוברים חכמים שיש ללמוד אזהרה זו
מן המקרא 'לא תענה ברעך עד שקר', שהזהיר הכתוב לעדים
שלא יעידו שקר, ואם יעברו על אזהרה זו יקיימו בהם את
העונש 'ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו'. ולפי שסוברים
חכמים שמקרא זה לאזהרה הוא בא, נמצא שאי אפשר ללמוד
הימנו לחייב עוד ארבעים מלקות, ועל כן הם סוברים שאם
העידו על אדם שחייב מלקות, אין הם לוקים שמונים אלא
ארבעים.

שבה הגמרא ומבררת: וְרַבִּי מֵאִיר הַסּוֹבֵר שממקרא זה של 'לא
תענה' יש ללמוד לחייב עוד ארבעים מלקות לעדים זוממים, בנוסף

מִתְקַיֵּן לָהּ [הקשה על כך] רַב כְּהֵנָא, מדוע אין מים אלו פוסלים
את המקוה, וְכִי מָה בֵּין זֶה לְמִי צָבַע – מים שבהם רוחץ הצבעי את
ידיו, שאף מים אלו אין מראיהם כמראה מים אלא כמראה צבע,
ומכל מקום הם פוסלים את המקוה, דְּתַנּוּ – שהרי כך שנינו במסכת
מקוואות (פ"ז מ"א), רַבִּי יוֹסִי אָמַר, מִי צָבַע פּוֹסְלִין אֶת הַמִּקְוָה
בְּשֻׁלָּשֶׁת לִוְגִין, דהיינו, שאם נפלו שלושת לוגין מי צבע למקוה, הם
פוסלים אותו.

אָמַר לִיה רַבָּא לרב כהנא, אין לדמות מי צבע למים שנפל בהם
קורטוב יין, משום דְּהָתָם מֵאָה דְּצִבְעָא מְקַיֵּי – הם נקראים בשם 'מי
צבע', ונמצא שיש שם 'מים' עליהם, ולפיכך פוסלים הם את המקוה
מדברי חכמים, הֲבֵאָה חֲמִירָא מְזִינָא מְקַיֵּי – אך כאן לגבי מים שנפל
בהם קורטוב של יין הם נקראים בשם 'יין מזוג', ואין שם 'מים' עליהם,
ולפיכך אין הם פוסלים את המקוה.

מקשה הגמרא: וְהָתַנִּי רַבִּי חֵיָא – והרי שנה רבי חייא ברייתא, שבה
נאמר ששלושת לוגין מים שאובים שנפל לתוכם קורטוב של יין ונפלו
למקוה, הוֹרִידוּ אֶת הַמִּקְוָה מהכשירו לפסול, ושלא כדברי רב
המכשיר בזה.

מתרצת הגמרא: אָמַר רַבָּא, לֹא קָשְׁיָא – אין להקשות מהברייתא על
דברי רב, מאחר שדין זה נחלקו בו תנאים, הָא – דברי רב נאמרו
בשיטת רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נֹוֹרִי, הסובר שיש לילך אחר מראה המים,
ולפיכך אין שלושת לוגין אלו פוסלים המקוה, שהרי יש להם מראה
יין, הָא – הברייתא הסוברת שמים אלו פוסלים את המקוה, כשיטת
רַבְּבִנָּה היא, הסוברים שיש לילך אחר השיעור ולא אחר המראה,
ומאחר שיש כאן שיעור של שלושה לוגים מים שאובים הרי הם
פוסלים את המקוה.

ועתה מביאה הגמרא את המשנה שבה נחלקו רבי יוחנן בן גורי ורבנן.
דְּתַנּוּ במסכת מקוואות (פ"ז מ"ה), שְׁלֻשֶׁת לִוְגִין מִים שאובים

לארבעים שהם לוקים משום 'כאשר זמם', אם כן אֲזַהֲרָה לְעֵדִים
וְזִמְמִין מְנָא לִיה.

מבארת הגמרא: אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָה, נִפְקָא לִיה – הוא לומד זאת מן
המקרא (דברים יט ז) 'וְהַנִּשְׁאָרִים יִשְׁמְעוּ וְיִרְאוּ וְלֹא יוֹסִיפוּ עוֹד',
שמקרא זה בפרשת עדים זוממים נאמר, והרי הוא מזהיר את כל העם
שִׁירְאוּ בעונשם של עדים זוממים אלו, למען יִרְאוּ, וילמדו שלא
לעשות כמעשיהם.

שבה הגמרא ומבררת: וְרַבְּבִנָּה הַסּוֹבְרִים שיש ללמוד אזהרה לעדים
זוממים מן המקרא 'לא תענה', מדוע אין הם סוברים כרבי מאיר,
שיש ללמוד זאת מן המקרא 'והנשארים ישמעו ויראו'.

מבארת הגמרא: הֵהוּא מִיָּבְעִי לִיה – המקרא 'והנשארים ישמעו
ויראו ולא יוסיפו' נצרך הוא לשיטת חכמים

אגרות קודש

ב"ה, כ"ד סיון, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

... בודאי עוסק בעניני פרנסתו ככל הצריך כי הרי לפרנס את ב"ב וגם את עצמו זוהי מצות הבורא
ית' ובמילא צריך לעשות בזה באמונה, ניט נאר פון יוצא וועגען אליין, [לא רק בכדי לצאת ידי חובה]
ועאכו"כ לא לחפץ לרמות את הציווי וברכך ה"א בכל אשר תעשה. ומובן שצריך להיות זה בלא דאגה
ובלא השתקע בזה אבל לאידך גיסא שלא חסר המעשה בפועל והשי"ת יצליחו.

במערב הבירה יכולים הם לראות למזרח הבירה, אין אלו עדים
 זוממים, לפי שאין סתירה בין עדותם לעדות המזימים, שהרי יתכן
 הדבר שאכן עמדו באותה השעה במערב הבירה, ומשם ראו איך
 פלוני הורג את הנפש במזרח, ואם לאו – אך אם אין אדם יכול
 לראות ממערב הבירה למזרח, הרי אלו נעשים לעדים זוממים.
 שואלת הגמרא: פשיטא שיש לומר כן, ומה חידש רבא. משיבה
 הגמרא, מהו דתיקא ליחוש לנהורא בריא – שמא תאמר שיש
 לחוש שמאור עיניהם של העדים בריא יותר משל שאר בני אדם,
 ולפיכך יכולים הם לראות ממערב הבירה למזרח אף כששאר בני
 אדם אינם רואים, קמשמע לן רבא שאין לחוש לכך.
 ואמר רבא, באו שנים ואמרו בבית דין, בסורא בצפרא בחד
 בשבתא – בעיר סורא בבוקר יום ראשון הרג פלוני את הנפש, ובאו
 שנים אחרים ואמרו לעדים הראשונים, בפניא בחד בשבתא – ביום
 ראשון בערב עמנו הייתם בעיר נהרדעא, חזינן – יש לבדוק ולראות,
 אי מצפרא לפניא מצי אויל מסורא לנהרדעא – אם מן הבוקר ועד
 הערב יכולים לילך מהעיר סורא לעיר נהרדעא, לא הוו זוממין –
 אין העדים נעשים זוממים, מאחר שיתכן הדבר שראו את עדותם
 בבוקר יום ראשון בסורא, ולאחר מכן הלכו לנהרדעא ושהו בה
 באותו היום בערב, ואי לאו – אך אם אין אדם יכול להגיע ביום אחד
 מסורא לנהרדעא, הוו זוממין – הרי הם נעשים זוממים.
 שואלת הגמרא: פשיטא שיש לומר כן. משיבה הגמרא, מהו דתיקא
 ליחוש לנמלא פריא – שמא תאמר שיש לחוש שרכבו העדים על
 מין מיוחד של גמלים הנקראים 'גמלים פורחים' שהם קלים מאד
 במרוצתם כעוף הפורח, ועל ידי כן יכלו להגיע מסורא לנהרדעא
 באותו היום, קא משמע לן רבא שאין לחשוש לכך.
 ואמר רבא, באו שנים לבית דין ביום שלישי, ואמרו, בחד בשבתא
 – ביום ראשון הרג פלוני את הנפש, ובאו שנים אחרים ואמרו
 לעדים הראשונים, כיצד אתם מעידים כן, והלא עמנו הייתם בחד
 בשבתא – ביום ראשון, ומוסיפים המזימים ואומרים, שאמנם אמת
 הדבר שהרג פלוני את הנפש, אך לא ביום ראשון היה המעשה, אלא
 בתרי בשבתא – ביום שני הרג פלוני את הנפש, ולא עוד, אלא
 אפילו אם אמרו העדים המזימים שבערב שבת הרג אותו פלוני את
 הנפש, ונמצא שהקדימו את היום שבו הרג לפני היום שאמרו
 הראשונים, מכל מקום העדים הראשונים נהרגין כדן עדים זוממים,
 ואין אומרים שהעידו על אדם שהוא חייב מיתה, משום דבעידנא
 דקא מסהדי נברא לאו בר קמלא הוא – בשעה שהעידו את עדות
 השקר שלהם לא היה הנידון חייב מיתה, כיון שעדיין לא נתחייב על
 כך בבית דין, ונמצא שרצו לחייבו מיתה שלא כדן, ועל כך יש
 להורגם כדן עדים זוממים.
 שואלת הגמרא: מאי קא משמע לן רבא בדין זה, שאף על פי
 שהנידון מתחייב מיתה בבית דין על פי עדות האחרונים, מכל מקום
 נהרגים העדים הראשונים, הרי כבר תנינא – שנינו דין כעין זה
 במשנה להלן (ט), שאם יש כמה עדים המעידים על אדם שחייב
 מיתה, ואינם רואים זה את זה בשעת מעשה, הרי אלו נידונים כשתי
 כיתות עדים שונות, ולפיכך אם נמצאת אחת מהן – מן כיתות
 העדים זוממות, אזי הדין שהוא – הנידון וְהָן – (הכת שהוזמה)
 נהרגין, ואילו הכת השנייה פטורה. ומתבאר מדברי המשנה, שאף
 באופן שהנידון מתחייב מיתה על פי כת אחת של עדים, מכל מקום
 אם יש כת נוספת של עדים שזממו לחייבו מיתה שלא כדן, הרי הם

זוממים ונהרגים, ואם כן יש ללמוד מכך אף לענין דינו של רבא, שאף
 אם אכן הרג פלוני את הנפש בערב שבת, מכל מקום אם הם העידו
 עליו שקר, לפי שלא ראו כשהרג, יש להמית גם את הנידון ועל פי
 עדות הכת השניה וגם את העדים הזוממים.
 משיבה הגמרא: סיפא מה שאין בן גמרא דין איצטריקא ליה.
 כלומר, אכן לא הוצרך רבא לומר את הרישא של דבריו, ולא אמר
 זאת אלא כדי להשמיע את הסיפא, שאם מעידים על כך לאחר
 שכבר נגמר דינו של הנידון, באופן כזה אין הם נעשים זוממים.
 דהיינו, שאם באו שנים לבית דין ביום שלישי ואמרו, בחד בשבתא
 – ביום ראשון נגמר דינו של פלוני בבית דין למיתה, על שהרג את
 הנפש, ולאחר מכן באו שנים אחרים ואמרו לראשונים, כיצד אתם
 מעידים כן והלא בחד בשבתא – ביום ראשון אתם עמנו הייתם,
 ואמנם אמת הדבר שנגמר דינו של פלוני למיתה בבית דין, אך לא
 ביום ראשון היה הדבר, אלא בערב שבת שלפניו נגמר דינו של
 פלוני להריגה, ולא עוד, אלא אפילו אם אמרו העדים האחרים
 בתרי בשבתא – ביום שני נגמר דינו של פלוני להריגה, ונמצא
 שמאחרים הם את זמן גמר דינו אחר היום שאמרו הראשונים, אף על
 פי כן אין אלו העדים הראשונים נהרגין, משום דבעידנא דקא
 מסהדי נברא בר קמלא הוא – בזמן שבו העידו בבית דין, כלומר
 ביום שלישי, הנידון כבר היה חייב מיתה, מאחר שכבר נגמר דינו
 בבית דין להריגה ביום שני, ולפיכך אין מקום לחייבם כדן זוממים.
 ומוסיף רבא ואומר, וכן הוא הדין לענין עדות על אדם שנתחייב
 תשלומי קנס, שאף בזה יש לחלק בין אם נגמר דינו של הנידון קודם
 עדותם של הזוממים או לא. שאם באו שנים לבית דין ביום שלישי
 ואמרו, בחד בשבתא – ביום ראשון נגב פלוני שור או שה וטבח
 ומכר, ולאחר מכן באו שנים אחרים ואמרו לראשונים בחד
 בשבתא – ביום ראשון אתם עמנו הייתם, ומכל מקום המעשה אמת
 הוא, אלא בתרי בשבתא – ביום שני הוא נגב וטבח ומכר, הרי אלו
 העדים הראשונים משלמין תשלומי ארבעה וחמשה לנידון, כדן
 עדים זוממים. ולא עוד, אלא אפילו אם אמרו המזימים שבערב
 שבת נגב הנידון את השור או השה וטבח ומכר, ונמצא שהמעשה
 היה עוד קודם הזמן שעלו העידו הזוממים, מכל מקום נעשים העדים
 הראשונים זוממים ומשלמין, משום דבעידנא דקא מסהדי נברא
 לאו בר תשלומין הוא – בשעת עדותם עדיין לא היה חייב הנידון
 את הקנס, לפי שעוד לא נתחייב על כך בבית דין, ויכול היה להודות
 ולהיפטר, ונמצא שזממו לחייבו ממון שלא כדן. אבל אם באו שנים
 לבית דין ביום שלישי ואמרו, בחד בשבתא – ביום ראשון נגב פלוני
 שור או שה וטבח ומכר, וכבר נגמר דינו בבית דין על כך לשלם
 ארבעה וחמשה, ולאחר מכן באו שנים אחרים ואמרו להם בחד
 בשבתא – ביום ראשון אתם עמנו הייתם, אלא שבערב שבת נגב
 פלוני שור או שה וטבח ומכר ונגמר דינו בבית דין לשלם, ולא עוד,
 אלא אפילו אם אמרו המזימים בחד בשבתא – ביום ראשון נגב
 פלוני וטבח ומכר, ובתרי בשבתא – וביום שני נגמר דינו בבית דין
 לשלם, אין העדים הזוממים משלמין ממון לנידון, אף שעדותם שקר
 היתה, משום דבעידנא דקא מסהדי נברא בר תשלומין הוא –
 בשעה שהעידו בבית דין ביום שלישי, כבר נתחייב הנידון תשלומי
 ארבעה וחמשה בבית דין, ולא יכול היה להודות ולהיפטר, ונמצא
 שלא זממו להפסידו מאומה.
 שנינו במשנה, רבי יהודה אומר איקטטית היא זו בו'.

אָביו מִנֵּן שְׁחִיב עליה כרת, תִּלְמוּד לומר בהמשך הפסוק עֲרוֹת
אֲחוֹתוֹ גִּילָה עֲוֹנוֹ יִשָּׂא, ומכאן יש ללמוד שאף על לקיחת אחותו
מאביו ומאמו הוא חייב כרת. ולבאורה יש לתמוה, עַד שֶׁלֹּא יֵאמָר
– מדוע הוצרך הכתוב לרבות אחותו מאביו ואמו, הרי יש לי בְּדִין –
ניתן ללמוד זאת מקל וחומר, אִם עֲנֵשׁ הכתוב כרת עַל לקיחת אחותו
שהיא בַּת אָביו שֶׁלֹּא בַּת אָמּוֹ, וְכֵן על אחותו שהיא בַּת אָמּוֹ שֶׁלֹּא
בַּת אָביו, אִם כֵּן אחותו שהיא בַּת אָביו וְבַת אָמּוֹ לֹא כָּל שֶׁכֵּן שִׁיחָה
חייב עליה כרת, הֲאֵל לְמִדַּת מִכָּאן שֶׁאֵין עֲוֹנָשׁוֹן מִן הָדִין – שאין
לומדים את עונשי התורה מקל וחומר, עד שיפרט לך הכתוב
במפורש.

וממשיכה הברייתא ואומרת, עֲוֹנֵשׁ שְׁמַעְנוּ – למדנו מכאן שאין
עונשין מן הדין, דהיינו, שאין ללמוד עונש לעוברי עבירה מקל
וחומר, אֲחִירָה מִנֵּן – אך מנין יש ללמוד שאף 'אין מזהירין מן הדין',
כלומר, שאין ללמוד אזהרה לענין חיוב מלקות מקל וחומר, תִּלְמוּד
לומר לגבי אזהרת התורה שלא ליקח אחות (שם יח ט) 'עֲרוֹת אֲחוֹתָךְ
בַּת אָבִיךָ אוֹ בַת אִמְךָ וגו', לא תגלה עֲרוֹתָךְ, אֵין לִי – אין אני יודע
אזהרה אֲלֵא בְּלוֹקָח את אחותו שהיא בַּת אָביו שֶׁלֹּא בַּת אָמּוֹ וְכֵן
בְּלוֹקָח את אחותו שהיא בַּת אָמּוֹ שֶׁלֹּא בַּת אָביו, אבל אחותו שהיא
בַּת אָביו וְבַת אָמּוֹ מִנֵּן שהיא לוקה עליה, תִּלְמוּד לומר (שם יא)
'עֲרוֹת בַּת אִשֶּׁת אָבִיךָ מוֹלֶדֶת אָבִיךָ אֲחוֹתָךְ הִיא לֹא תגלה עֲרוֹתָךְ',
ולבאורה יש לתמוה, עַד שֶׁלֹּא יֵאמָר הכתוב כֵּן יֵשׁ לִי ללמוד זאת מִן
הָדִין – מקל וחומר, מֵה אִם הוֹחֵר עַל אחותו שהיא בַּת אָמּוֹ שֶׁלֹּא
בַּת אָביו, וְכֵן על אחותו שהיא בַּת אָביו שֶׁלֹּא בַּת אָמּוֹ, אחותו
שהיא גַּם בַּת אָביו וגַּם בַּת אָמּוֹ לֹא כָּל שֶׁכֵּן שהוזהר עליה, ומדוע
הוצרך הכתוב לרבותה, הֲאֵל לְמִדַּת מִכָּאן מוֹחֲרִין מִן הָדִין.

הגמרא שבה לברר את הדין שנתבאר במשנה שאין העדים נעשים
זוממין עד שיגמר הדין על פיהם; נתבאר במשנה שעדים שהעידו על
אדם שהוא חייב מיתה והזומו, אינם נהרגים אלא אם כן נגמר
מתחילה דינו של הנידון למיתה על פיהם, ולומדים זאת מן המקרא
'פֶּשַׁע בְּנֶפֶשׁ הָעוֹסֵק בַּחֲיִיב מִיתוֹת בֵּית דִּין, ועתה מבררת הגמרא,
חֲיִיבֵי מַלְקוּת מִנֵּן – מנין יש ללמוד שכן הוא הדין אף בעדים
שהעידו על אדם שהוא חייב מלקות והזומו, שאין הם לוקים אלא אם
כן נגמר מתחילה דינו של הנידון ללקות על פיהם. תִּלְמוּד לומר 'דַּשְּׁע'
'דַּשְּׁע', כלומר, יש ללמוד דין זה לגבי חייבי מלקות בגזירה שוה
מחייבי מיתה, לפי שבשניהם נכתבה במקרא תיבת 'דַּשְׁע'.

שבה הגמרא ומבררת: חֲיִיבֵי גִלּוּת מִנֵּן – מנין יש ללמוד שדין זה
נאמר אף בעדים שבאו לחייב אדם גלות והזומו, שנתבאר לעיל (ב)
במשנה שאינם גולים אלא לוקים את הארבעים, ומנין שאף הם אינם
לוקים אלא אם כן נגמר מתחילה דינו של הנידון לגלות על פיהם.

מבארת הגמרא: אֲתִיָּא 'ר'אֲבָח' 'ר'אֲבָח' – יש ללמוד זאת בגזירה שוה
לגבי חייבי גליות מחייבי מיתה, לפי שבשניהם נאמרה תיבת 'ר'אֲבָח'.
הגמרא מביאה מעשה שאירע עם יהודה בן טבאי: תִּנְיָא, אָמַר רַבִּי
יְהוּדָה בֶּן טַבַּי, אֲרָאָה בְּנִיחָה, כלומר, לא אוזכה לראות בנחמת
ציון, ולשון שבועה הוא, אִם לֹא הִיא המעשה כפי שאני מספרו,
שֶׁהֲרֵגְתִּי בבית דין עַד זֶמֶן, שהוּם אחד משני העדים אחר שנגמר
דינו של הנידון על פיהם והרגתו, כִּדִּי לְהוֹצִיא מִלְּפָנֶיךָ הַגְּדוֹלִים,
שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים שֶׁאֵין הָעֵדִים הַזֵּה מִיָּמִין נִהְרִיג עַד שֶׁיִּהְיֶה הַדִּין עַל
פיהם, ולפיכך הרגתו כדי להוכיח שאין הדין כן.

אָמַר לוֹ שְׁמַעְנוּ בֶּן שָׁמַי, אֲרָאָה בְּנִיחָה – לא אוזכה לראות בנחמת
ציון, אִם לֹא שהדין הוא כפי שאומר אני לך, שֶׁשֶּׁפְּכַת דָּם נִקְרָא שְׁחִיר
אָמְרוּ חֲכָמִים שֶׁאֵין הָעֵדִים הַזֵּה מִיָּמִין נִהְרִיג עַל שִׁזְמוֹנוֹ לַהֲרוֹג אָדָם
בעדותם, עַד שֶׁיִּזְוֹמוּ שְׁנֵיהֶם – עד שיוזמו שני העדים בבית דין, וכמו
כֵּן אֵין הָעֵדִים הַזֵּה מִיָּמִין לֹקֵין עַל שִׁזְמוֹנוֹ לַחֲיִיב אָדָם מַלְקוֹת, עַד
שֶׁיִּזְוֹמוּ שְׁנֵיהֶם, ומכיון שבמעשה זה לא הוּם אלא עד אחד לא היה
לך להורגו, ונמצא ששפכת דם נקי.

מִיָּד קָבַל עָלָיו רַבִּי יְהוּדָה בֶּן טַבַּי שֶׁאֵינוֹ מוֹרָה הוֹרָאָה מֵעַתָּה
אֲלֵא לְפָנֵי שְׁמַעְנוּ בֶּן שָׁמַי, כדי שאם יטעה בהוראתו יעמידו שמעון
בן שטח על האמת. וְכָל יָמָיו שָׁל רַבִּי יְהוּדָה בֶּן טַבַּי הוּא הָיָה
מִשְׁתַּפֵּחַ עַל קִבְרוֹ שֶׁל אוֹתוֹ הָעֵד שֶׁהֲרוֹג, כדי לְפָיִסוֹ, וְהָיָה קוֹלוֹ
נִשְׁמָע – היו שומעים קול, אך לא היו יודעים של מי הוא הקול, לפי
שהיה זה בלילה, או ביום במקום שלא היו יכולים לראותו, וְכִסְבִּירוֹן
הָעַם לומר שקול זה הוא קולו של הַהֲרוֹג, הכוּסַע על שהרגוהו שלא
כדין, אָמַר להם יהודה בן טבאי, קול זה קוֹלִי שְׁלִי הוּא שאני מפייסו,
ולא קולו של הַהֲרוֹג, תִּרְעוּ – ואתן לכם ראייה על כך, לְמַחֵר הוּא
מֵת אֵין קוֹלוֹ נִשְׁמָע – לאחר שאני אמות, שוב לא יהא קול זה נשמע.
אָמַר לִיה רַב אֲחָא בְּרִיה דְּרַבָּא לְרַב אֲשִׁי, מה ראייה היא זו, הרי
יתכן שהקול הוא קולו של הַהֲרוֹג, ואף על פי כן נפסק לאחר מיתה
יהודה בן טבאי, דְּלִמָּא בְּרִינָא קָם בְּהִרְיָה – שמא תבע אותו הַהֲרוֹג
לדין בפני בית דין של מעלה, אִי נִמִּי פִּיּוּסִי פִּיּוּסִיָּה – או שמא פייסו
שם יהודה בן טבאי, ועל כן לא היה משמע עוד את קולו.

משנה

משנה זו מבארת מדוע נקט הכתוב 'על פי שנים עדים או שלשה', הרי
מאחר ודי בשני עדים אין צריך לומר שכן הוא הדין אף בשלשה.
נאמר בכתוב (דברים יז ט) 'עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים אוֹ שְׁלֹשָׁה עֵדִים יוֹמַת
הַמֵּת'. ולבאורה יש לתמוה, אִם מִתְקַיְּמַת הָעֵדוּת בְּשְׁנַיִם – בשני
עדים, לְמָה פָּרַט הַכְּתוּב – מדוע הוצרך הכתוב לפרט שמתקיימת
היא אף בְּשְׁלֹשָׁה עֵדִים. אֲלֵא כוונת המקרא לְהַקִּישׁ (שלשה לשנים)
[שְׁנַיִם לְשְׁלֹשָׁה] – דין עדות של שני עדים לדין עדות של שלשה
עדים, לומר לך, מֵה שְׁלֹשָׁה עֵדִים מוֹיָמִין אֵת הַשְּׁנַיִם – יכולים הם
להזים שני עדים, אֵף הַשְּׁנַיִם יוֹזְמוּ אֵת הַשְּׁלֹשָׁה – אף שני עדים
יכולים להזים שלשה עדים. וּמִנֵּן שְׁשֵׁנִי עֵדִים יְכוּלִים להזים אֲפִילוֹ
מֵאָה עֵדִים, תִּלְמוּד לומר – לכך הוסיף הכתוב תיבת 'עֵדִים', ללמדך
שאף בעדים רבים הדין כן. אלו דברי תנא קמא.

רַבִּי שְׁמַעְנוֹן אוֹמַר, שיש ללמוד דין אחר מדיקש השנים לשלשה,
לומר לך, מֵה שְׁנַיִם – שני עדים אֵינִי נִהְרִיג אִם הוּמוֹ עַד שֶׁהָיוּ
שְׁנֵיהֶם זִוְמִיִּין, אבל אם הוּם רק אחד מהם אינו נהרג, אֵף שְׁלֹשָׁה
עֵדִים אֵינִי נִהְרִיג עַד שֶׁהָיוּ שְׁלֹשָׁתָן זִוְמִיִּין, שאף אם הוּמוֹ שְׁנַיִם
מתוך השלשה אינם נהרגים עד שיוּם השלישי עמהם. וּמִנֵּן
שֶׁאֲפִילוֹ כְּשִׁשׁ מֵאָה עֵדִים הדין כן, שאין הם נהרגים עד שיוּמו
כולם, תִּלְמוּד לומר 'עֵדִים'.

רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמַר, לֹא כֹּא הַשְּׁלִישִׁי לְהַקֵּל – לא הוצרך הכתוב
ללמדנו שלעיתים בא השלישי להקל על השנים הראשונים, וכגון
לענין זה שאינם נעשים זוממים עד שיוּם השלישי עמהם, אֲלֵא
הוצרך להשמיענו שהשלישי בא לְהַחֲמִיר עָלָיו – על עצמו, וְלַעֲשׂוֹת
אֵת דִּינּוֹ כְּיוֹצֵא בְּאֵלוֹ – כמו השנים הראשונים, שאף על פי שהיתה
העדוּת מתקיימת כבר בשנים הראשונים, מכל מקום מאחר שהצטרף
אליהם השלישי נענש אף הוא עמהם. וְיֵשׁ ללמוד מִכָּר, שֶׁאִם בֶּן עֲנֵשׁ
הַכְּתוּב לְנִמְסָפִל – לנדבק לְעוֹבְרֵי עֲבִירָה כְּמוֹ שֶׁעֲנֵשׁ לְעוֹבְרֵי עֲבִירָה
עצמו, עַל אַחַת בְּמָה וּבְמָה שֶׁשָּׁלַם שָׂכָר לְנִמְסָפִל לְעוֹשֵׂי מַצּוֹה כְּמוֹ
השכר של עוֹשֵׂי הַמַּצּוֹת, שהרי מצינו ש'מידה טובה מרובה ממידת
פורענות'.

ועוד יש ללמוד מדיקש השנים לשלשה, וְיֵה שְׁנַיִם – שני עדים, אם
נִמְצָא אֶחָד מֵהֶן קָרוֹב לַנִּידוֹן, אוֹ שֶׁנִּמְצָא שהוא פָּסוּל לַעֲדוּת, אִדּוּ
עֲדוּתָן כְּמִלְכָּה לַגִּמְרִי, שהרי לא נותרו כאן שני עדים כשרים, אֵף
בְּשְׁלֹשָׁה עֵדִים הדין כן, שֶׁאִם נִמְצָא אֶחָד מֵהֶן קָרוֹב אוֹ פָּסוּל עֲדוּתָן
כְּמִלְכָּה, ואין אומרים שתתקיים העדות בשנים הנותרים הכשרים.
וּמִנֵּן שהדין כן אֲפִילוֹ כְּשִׁשׁ מֵאָה עֵדִים, שאם נמצא אחד מהם קרוב
או פסול עדות כולם בטילה, תִּלְמוּד לומר – לכך ריבה הכתוב בלשון
'עֵדִים'.

המשך ביאור למסכת מכות ליום חמישי עמ' ב

1 במשנה להלן אינו רבי יוסי שנזכר במשנתו, שהוא רבי יוסי בן
2 חלפתא, אלא מימרא של רבי יוסי בר יהודה היא, דתנא – שהרי
3 כך שנינו בברייתא, רבי יוסי בר יהודה אומר, תבין (תלמיד חכם)
4 אין צריך התראת, אלא נהרג אפילו אם לא התרו בו, לפי שלא
5 ניתנה התראת אלא כדי להבחין בין שוגג למזיד, כלומר, להודיע
6 את המותרת שעובר הוא איסור בכך, שמא אינו יודע שאסור לעשות
7 כן, אך תלמיד חכם אינו צריך לזה, שהרי ודאי יודע שדבר זה אסור
8 לעשותו.
9 שנינו במשנה, דבר אחר, 'על פי שנים עדים' שלא תהא סנהדרין
10 שומעת מפי התורגמן.

11 הנהו לעזי – מעשה היה בעדים הדוברים בשפת לעז, דאיתו לקמיה
12 דרבא – שבאו לפני בית דינו של רבא, אוקי רבא תורגמן ביניהו –
13 העמיד רבא מתורגמן בינו לבין העדים, כדי שיתרגם לו את דבריהם.
14 מקשה הגמרא: והיכי עביר תבי – כיצד עשה רבא כן, והתנן – והרי
15 שנינו במשנתו, שצריך שלא תהא הסנהדרין שומעת מפי
16 התורגמן.
17 מתרצת הגמרא: רבא מידע הוה ידע מה דהוה אמרי – רבא הבין
18 את שפתם של העדים, וידע מה הם אומרים, ואהדורי הוא דלא הוה
19 ידע – אלא שלא ידע להשיבם בלשונם, ולפיכך צריך היה למתורגמן
20 שיתרגם עבור העדים את דבריו.

המשך ביאור למסכת מכות ליום שישי עמ' א

1 דאמר שמואל, במנאפים משירא במנאפים – כדי לחייב מיתה את
2 הנואפים, די בכך שרואים אותם העדים נוהגים כמנהג ניאוף, ואין
3 צריך שיראו את מעשה העבירה בבירור.

הדרן עלך כיצד העדים

פרק שני – אלו הן הגולין

5 פרק זה עוסק בדיני אדם ההורג את חברו בשגגה, שדינו לגלות לעיר
6 מקלט ולישב בה עד מות הכהן הגדול. ויבואר בו באלו אופנים ובאלו
7 מקומות ובאלו אנשים נאמרו דינים אלו. עוד יבואר בו דיני ערי
8 המקלט, דין ישיבת הרוצח עד מות הכהן הגדול, ודינו של גואל הדם.

9 משנה זו מבארת שאין גולה לעיר מקלט אלא ההורג בשגגה שהיה
10 עוסק בדרך ירידה, כלומר, שהיה מתעסק להוריד דבר מלמעלה
11 למטה ונפל דבר זה והרג, אך ההורג שהיה עוסק בדרך עליה אינו
12 גולה.
13 אלו הן הגולין לערי מקלט, אדם ההורג נפש בשגגה.
14 עתה מפרשת המשנה באיזה אופן של הריגה בשגגה גולים: אדם
15 שהיה מעגל במעגילה – עומד בגג, ודוחף חתיכת עץ עבה מראש
16 השיפוע בגג כלפי מטה, כדי להחליק את חטיט שעל הגג, ונשמטה
17 המעגילה מידו ונפלה עליו – על חברו שעבר שם, והרגתו, וכן אם
18 היה משלשל בחבית – מוריד חבית הקשורה בחבל מן הגג לקרקע,
19 ונשמט החבל מידו, ונפלה החבית עליו – על חברו, והרגתו, וכן אם
20 נשמט החבל מידו, ונפלה החבית עליו – על חברו, והרגתו, וכן אם

אגרות קודש

ב"ה, כ"ט סיון, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מיום א' שבו זה ונהניתי לקרות בו אשר משבחים את בניו בלימודיהם בתורה ויה"ר מהשי"ת שיהי זה בפועל כמרו"ל לא המדרש עיקר אלא המעשה שהלימוד יביא לידי קיום המצות בהידור ומוכן אשר מוכרח הדבר שילמדו ג"כ חסידות שאז נתקיים הענין דיראת ד' היא אוצרו שעי"ז נשמר ג"כ לימוד התורה כמבואר בדרי"ל (שבת לא, סע"א) ובודאי פשיטא בכדי שיתקבלו דרכים אלו אצל בניו שיחיו צריך שיהי גם לו שיעור קבוע בלימוד החסידות, ומדגיש הנני בלימוד ולא קריאה ועיון מזמן לזמן כי ידוע הפס"ד יגעת ולא מצאת אל תאמין, והאריכות אך למותר...

בברכה לבשר טוב בכל הנ"ל.

נ.ב.

מי"ש אודות משרה טובה ויפה בשבילי, הרי בודאי ידוע לו המצב במשרות כמו אלו בהערים כמו נויארק וכו' שהמחפשים משרות מספרם הרבה יותר מאשר המשרות. ולהחליף משרתו עתה למשרה בעיר קטנה לכאורה מה היא התועלת בזה.

ועתה מבארת הגמרא מזה הוא דין הקצב: **דִּתְנִיָא** בברייתא, **קִצְבִּי**
שְׁהִיָּה מְקַצֵּב – היה מחתך את עצמות הבהמה בסכין גדול, והרג
 בשגגה בדרך עבודתו, מצינו בזה לכאורה סתירה בין הברייתות. **תִּנְיָא**
חֲדָא – בברייתא אחת שנינו, שאם הרג כשהכה בסכין **לְפָנָיו**, **חִיִּיב**
 גלות, ואם הרג כשהכה **לְאַחֲרָיו**, **פְּטוּר** מגלות. **וְתִנְיָא אֵידָךְ** –
 ובברייתא אחרת שנינו, שאם הרג **לְאַחֲרָיו** **חִיִּיב** גלות, ואם הרג
לְפָנָיו פְּטוּר. **וְתִנְיָא אֵידָךְ** – ובברייתא שלישית שנינו, ש**כִּין** אם הרג
לְפָנָיו וּבִין אם הרג **לְאַחֲרָיו** **חִיִּיב** גלות, **וְתִנְיָא אֵידָךְ** – ובברייתא
 רביעית שנינו, ש**כִּין** אם הרג כשהכה **לְפָנָיו וּבִין** אם הרג כשהכה
לְאַחֲרָיו, **פְּטוּר**. **וְלֹא קִשְׁיָא** – ואין להקשות סתירה בין הברייתות,
 לפי שכל אחת מהן עוסקת באופן אחר, אך הכל מודים שבדרך ירידה
 גולה ובדרך עליה אינו גולה. **כָּאן** – הברייתא הראשונה עוסקת
בִּירִידָה שְׁלִפְנָיו וְעֹלָה שְׁלֵאֲחֲרָיו – שהשפיל הקצב את ידיו לפניו,
 כדי שיוכל להרימם בכח לאחוריו, והדין בזה הוא שאם הרג
 כשהוריד את ידיו לפניו חייב גלות, שהרי בדרך ירידה הרג, אך אם
 הרג כשהעלה את ידיו לאחוריו פטור מגלות, שהרי דרך עליה היא.
כָּאן – הברייתא השנייה עוסקת **בְּעֹלָה שְׁלִפְנָיו וִירִידָה שְׁלֵאֲחֲרָיו** –
 שהוריד את ידיו מאחוריו כתפיו, על מנת שיוכל להעלותם בכח
 ולהכות לפניו, ובזה הדין הוא שאם הרג כשהשפיל ידיו לאחוריו
 חייב, שהרי דרך ירידה היא, ואם הרג כשהעלה בכח לפניו פטור,
 שהרי דרך עליה היא. **כָּאן** – הברייתא השלישית עוסקת **בִּירִידָה**
שְׁלִפְנָיו וְעֹלָה אֲחֲרָיו – שהשפיל ידיו לאחוריו על מנת להכות לפניו,
 או כשהשפיל ידיו לפניו כדי להכות לאחוריו, שבשני אופנים אלו
 חייב גלות, לפי שבדרך ירידה הם. **כָּאן** – הברייתא הרביעית עוסקת
בְּעֹלָה שְׁלִפְנָיו וְעֹלָה אֲחֲרָיו – שהרג בדרך עליה לפניו או לאחוריו,
 שבשני אופנים אלו פטור מגלות.

ומעתה יש לפרש כן את הכלל שנכתב במשנה, 'כל שבדרך ירידתו
 גולה' היינו באופן שהשפיל ידיו לפניו או לאחוריו, שאף שכוונתו בזה
 שיוכל להעלות ולהכות בכח, מכל מקום הרי זו ירידה לצורך עליה
 וחייב גלות, ואילו מה שנאמר 'ושלא בדרך ירידתו אינו גולה', היינו
 באופן שהעלה ידיו בכח לפניו או לאחוריו, שאינו גולה לפי שדרך
 עליה היא, אף אם כוונתו לצורך ירידה.

הגמרא מנסה לתלות את ספיקו של רבי אבהו לגבי נשמתה השליבה
 במחלוקת תנאים: **לִיָּמָא בְּתַנְיָא** – לכאורה יש לומר שנחלקו תנאים
 בענין זה. שהרי שנינו, שאם **הָיָה אָדָם עוֹלָה בְּסוּלָם וְנִשְׁמָטָה שְׁלִיבָה**
מִתַּחְתָּיו וּנְפְלָה וְהָרְגָה, תִּנְיָא חֲדָא – שנינו בברייתא אחת ש**חִיִּיב** גלות,
וְתִנְיָא אֵידָךְ – ושנינו בברייתא אחרת ש**פְּטוּר**. **מָאִי לָאוּ בְּהָא קָא**
מִיִּלְפָנָיו – האם אין לומר שנחלקו בענין זה, **דִּמְרִי סָבֵר** – התנא של
 הברייתא האחת סובר שדרך ירידה היא, ולפיכך גולה, **וּמִרִי סָבֵר** –
 והתנא של הברייתא השנייה סובר שדרך עליה היא ופטור.

דוחה הגמרא: **לֹא** – אין הכרח לפרש כן, אלא יתכן לומר שאין
 מחלוקת בין הברייתות, ו**דְּבִבּוּלִי עֲלָמָא** – ולדעת הכל דרך עליה היא,
וְלֹא קִשְׁיָא – ואין להקשות סתירה בין הברייתות, לפי שכל אחת
 עוסקת בדיון אחר, **כָּאן** – הברייתא המחייבת כוונתה לענין **נִיִּלְקוּ**,
 שאם השליבה שנפלה מן הסולם לא הרגה אדם אלא רק הדיקתו,
 חייב העולה בסולם בתשלום הנזקים, לפי שלענין נזקים אין חילוק בין
 שוגג למזיד ובין דרך עליה לירידה, אלא בכל ענין חייב לשלם. **כָּאן**
 – הברייתא הפוטרת את האדם העולה בסולם כוונתה לענין גלות,
 כלומר, באופן שהרגה השליבה אדם, שבזה אין לחייב את העולה
 בסולם לגלות לעיר מקלט, לפי שהרג בדרך עליה.

אִיבְעִית אִימָא – ואם תרצה אמור בזה תירוץ נוסף. **הָא וְהָא** – שתי
 הברייתות כוונתן לענין גלות, **וְלֹא קִשְׁיָא** – ומכל מקום אין להקשות
 סתירה בין הברייתות, לפי שהן עוסקות באופנים שונים. **הָא** –
 הברייתא המחייבת עוסקת באופן **דְּאִתְלִיעַ** – שהתליעה השליבה,
 ולפיכך כשדרס עליה האדם נכפפה תחתיו, ונמצא שיש כאן דרך
 ירידה וחייב גלות. **הָא** – הברייתא הפוטרת עוסקת ב**דִּלְאִי אִתְלִיעַ** –
 שלא התליעה השליבה, ונמצא שכשדרס עליה האדם לא נתכופפה

כלל, ולפיכך אין כאן דרך ירידה ופטור מגלות.
וְאִיבְעִית אִימָא – ואם תרצה אמור בזה תירוץ נוסף. **הָא וְהָא** **דְּלֹא**
אִתְלִיעַ – שתי הברייתות עוסקות באופן שלא התליעה השליבה, **וְלֹא**
קִשְׁיָא – ומכל מקום אין להקשות סתירה ביניהן, **הָא** – הברייתא
 הפוטרת מגלות עוסקת באופן **דְּמִיתִידֵךְ** – שהיתה השליבה מהודקת
 היטב בנקבי הסולם, ונמצא שכאשר עלה עליה האדם לא זזה
 ממקומה ולא נכפפה תחתיו, ואין כאן דרך ירידה, ולפיכך אינו גולה.
וְהָא – הברייתא המחייבת גלות עוסקת באופן **דְּלֹא מִיתִידֵךְ** – שאין
 השליבה מהודקת היטב בנקבי הסולם, ונמצא שכאשר עלה עליה
 האדם נכפפה תחתיו, והרי זה דרך ירידה וחייב גלות.

משנה

נאמר במקרא (דברים יט ד) **וְאִשֹּׁר יָבֵא אֶת רֵעֵהוּ בִיעֵר לְחֹטֵב עֵצִים,**
וְנִדְחָה יָדוֹ בַּגֶּרֶן לְכֶרֶת הָעֵץ, וְנָשַׁל הַבְּרָזֶל מִן הָעֵץ וּמָצָא אֶת רֵעֵהוּ
וְנָתַתָּה, הוּא יְנוֹס אֶל אֶחָת הָעֵרִים הָאֵלֶּה וְחָיָה. ונחלקו תנאים בביאור
 התיבות 'ונשל הברזל מן העץ', וכתוצאה ממחלוקת זו, שתבואר
 בגמרא, נחלקו במשנה זו בשני אופנים האם יש בהם דין גלות או לא.
 המשנה מונה שני אופנים שנחלקו רבי וחכמים: האופן הראשון. אדם
 שבא ליער לחטוב עצים, וכשהניף את הגרזן לכרות עץ **נִשְׁמָטָה**
הַבְּרָזֶל שֶׁל הַגֶּרֶן מִקֶּתֶףוֹ – מן הבית יד שלו, **וְהָרַג אָדָם. רַבִּי אֱמִיר,**
אֵינוֹ גוֹלָה לְעִיר מְקֻלָּט, וְחֻכְמִים אֹמְרִים גוֹלָה.
 האופן השני. אדם שבא ליער לחטוב עצים, וכשהניף הגרזן לכרות
 עץ ניתו קיסם מן העץ **הַמִּתְפַּקֵּץ** ופגע באדם אחר והרגו. **רַבִּי אֱמִיר,**
גוֹלָה לְעִיר מְקֻלָּט, וְחֻכְמִים אֹמְרִים אֵינוֹ גוֹלָה.

גמרא

הגמרא מביאה ברייתא המבארת את שיטתו של רבי: **תִּנְיָא**
 בברייתא, **אָמַר לְהֵם רַבִּי לְחֻכְמִים, וְכִי נִאֲמַר בַּמִּקְרָא וְנָשַׁל הַבְּרָזֶל**
'מִעֵצוֹ', כְּלוּמָר מִן הַבֵּית יָד שְׁלוֹ, שְׁלִפְיָךְ אִתָּם אֹמְרִים שְׁגוּלָה בְּאוּפֵן
כּוּזָה, וְהָלֹא לֹא נִאֲמַר כֵּן, אֲלָא כֵּן נִאֲמַר 'וְנָשַׁל הַבְּרָזֶל מִן הָעֵץ',
 ולפיכך יש לפרש את המקרא שעל ידי הגרזן ניתו קיסם מן העץ
 והרג, ובאופן כזה אמר הכתוב שבעל הגרזן גולה לעיר מקלט, אך
 אם נשמת הברזל מקת העץ שלו אינו גולה.

וממשיך רבי ואומר, **וְעוֹד רֵאִיָּה יֵשׁ לִי לְדַבְרִי, נִאֲמַר בַּפְּסוּק זֶה 'עֵץ'**
לְמִטָּה – בהמשך הפסוק, **'וְנָשַׁל הַבְּרָזֶל מִן הָעֵץ', וְנִאֲמַר 'עֵץ לְמַעַלְה'**
 – מקודם לכן, 'לכרת העץ', ויש ללמוד תיבות אלו זו מזו בגזירה
 שוה; **מָה עֵץ הָאֱמִיר לְמַעַלְה הַכוּונָה בּוֹה הִיא מִן הָעֵץ הַמִּתְפַּקֵּץ,**
 דהיינו, העץ שאותו ביקש בעל הגרזן לכוות, **אִף עֵץ הָאֱמִיר לְמִטָּה**
 הַכוּונָה בּוֹה הִיא מִן הָעֵץ הַמִּתְפַּקֵּץ, דהיינו, שמאותו העץ ניתו קיסם
 והרג אדם.

עתה מבארת הגמרא את סברות המחלוקת בין רבי לחכמים: **אָמַר**
רַבִּי חֵיָּיא בְּרַ אֲשִׁי אָמַר רַבִּי, וְשִׁנְיָהֶם – בין רבי ובין חכמים, **מִקְרָא**
אֲחֵד דְּרִישׁוּ – למדו את סברתם מאותו פסוק, דהיינו ממה שנאמר
 (דברים יט ד) **'וְנָשַׁל הַבְּרָזֶל מִן הָעֵץ',** ונחלקו כיצד יש לדרוש את תיבת
 'ונשל'. **רַבִּי סָבֵר, יֵשׁ אִם לְמִסּוּרָתָה, כְּלוּמָר, יֵשׁ לְדִרּוֹשׁ תִּיבָה זֹאת כְּפִי**
 שהיא כתובה ולא כפי שנקראת, והרי **'וְנִשְׁל' בְּתִיבָה, דְּהֵיִינוּ,**
 שהברזל השל [השמיט] חתיכה מן העץ המתבקע. ולפיכך סובר
 רבי שרק באופן זה נאמר דין גלות לעיר מקלט, ולא באופן שנשמת
 הברזל מקתו. **וְרַבִּינָן סָבֵר, יֵשׁ אִם לְמִקְרָא** – יש לדרוש תיבה זו כפי
 שהיא נקראת, והרי **'וְנִשְׁל' קָרִינָן** [אנו קוראים], דהיינו, שהברזל
 של הגרזן נשל [נשמיט] מן העץ של הבית יד שלו והרג. ולפיכך
 סוברים חכמים שרק באופן כזה נאמר דין גלות, ולא באופן שניתו
 קיסם מן העץ המתבקע.

הגמרא מקשה על ביאור זה: **וְרַבִּי יֵשׁ אִם לְמִסּוּרָתָה סְבִירָא לֵיהּ** –
 האם רבי סובר בכל מקום שיש אם למסורת, דהיינו שיש לדרוש
 המקרא כפי שנקרא ולא כפי שכתוב,

שיגאל את השדה עבורו, אזי אם לאחר מכן השיגה ידו מעות כדי
סכום הפדיון, יכול הוא לפדות את שדהו מיד הקונה. ומדייקת
הברייתא 'ומצא' פ'ט' ל'מצוי' כבר, דהיינו, שאין אדם יכול לפדות
את שדהו מיד הקונה ממנו, אלא אם כן לא היו המעות מצויות בידו
בשעה שמכר השדה, אך אם היו אותן המעות בידו באותה השעה,
אינו רשאי לכופ את הקונה לשוב ולמכור לו את שדהו. ומכאן יש
ללמוד ש'לא ימכור פ'חוק ויגאול פ'קרב, פ'רעה ויגאול פ'פ'ה.
כלומר, אם מכר אדם מאחוזתו, ואין בידו מעות לפדותה, ולפי שחפץ
מאד לפדותה הרי הוא מוכר שדה אחרת שיש ברשותו שרחוקה היא
ממקום מגוריו, ורוצה לפדות בדמים שיקבל עבורה את השדה שמכר
מתחילה, שקרובה היא למקום מגוריו, או שמוכר שדה רעה כדי
לגאול את הראשונה שיפה היא, אינו רשאי לעשות כן, לפי ששדות
אלו היו בידו כבר בשעה שמכר את השדה הראשונה, ואין אנו
קוראים בזה 'ומצא' כדי גאולתו.

ויש להוכיח מדברי הברייתא, שתיבת 'ומצא' היינו שמצא דבר חדש
שלא היה ברשותו עד עתה, וכיצד ניתן לפרש את המקרא 'ומצא את
רעהו' שהכוונה היא באופן שדהו רעהו מצוי כבר באותו המקום.
מתרצת הגמרא: אמר רבא, הקא מענייניה דקרא והתם מענייניה
דקרא, כלומר, תיבת 'ומצא' מתפרשת בין על דבר שהיה מצוי כבר
ובין על דבר חדש שנמצא מעתה, אלא שיש לפרשה בכל מקום לפי
הכתוב שנאמר באותו הענין. התם מענייניה דקרא – שם לגבי
גאולת שדה אחוזה יש לפרשה על פי הענין הכתוב בו, ושם נאמר
(ויקרא כה כז) 'והשיגה ידו ומצא', ולפיכך יש לומר 'ומצא' דומיא
ד'והשיגה ידו', יש לפרש את תיבת 'ומצא' כפי משמעות התיבות
'והשיגה ידו', מה 'והשיגה ידו' הכוונה בזה מהשתא – שהשיג עכשיו
מעות שלא היו ברשותו עד עתה, אף 'מצא' נמי מהשתא – יש
לפרשה גם כן שמצאה ידו עכשיו, ולפיכך אינו יכול לגאול השדה
במעות שכבר היו ברשותו בשעת מכירת השדה. הקא מענייניה
דקרא – ואילו כאן לגבי דין גלות גם יש לפרש מענין הכתובים, וכאן
נאמר (דברי יט ה) 'ואשר יבא את רעהו ביער וגו' ומצא, ולפיכך יש
לומר 'ומצא' דומיא ד'ער', מה יער מידי דאיתיה מעיקרא – כשם
שהיער עמד באותו מקום מקודם לכן, אף ומצא נמי מידי דאיתיה
מעיקרא – אף את תיבת 'ומצא' יש לפרשה על הנהג שיעמד שם
מתחילה, אך אם הוציא את ראשו רק לאחר שזרק הלה את האבן,
אין ההורג גולה.

שנינו במשנה, הוזרק את האבן וכו', אבא שאול אומר, מה חטבת
עצים רשות אף כל רשות, יצא האב המכה את בנו, והרב הרודה את
תלמידו, ושליח בית דין.

הגמרא מבררת מניין לאבא שאול שהמקרא עוסק בחטיבת עצים של
רשות: אמר ליה ההוא מרבנן ו-אחד מן החכמים לרבא, במאי
דמחטבת עצים דרשות – מניין לאבא שאול שהמקרא עוסק בחטיבת
עצים של רשות, ולפיכך יש ללמוד משם שהעוסק במצוה והרג
בשגגה אינו גולה, דלמא מחטבת עצים דסוכה ומחטבת עצים
דמערכה – הרי יתכן לומר שהכתוב עוסק באדם שבא ליער לחטוב
עצים עבור בניית סוכה, או לצורך עצי המערכה, ואפילו הכי אמר
ר'חמנא לילי – ואף על פי כן אמרה התורה שאם הרג בשוגג גולה,
וממילא יש ללמוד מכאן שאף האב המכה את בנו אם הרגו בשגגה
גולה.

אמר ליה רבא, בין דאם מצא עץ חטוב (אינו חוטב) לאו מצוה,
השתא נמי – גם עתה כשלא מצא חטוב לאו מצוה. כלומר, אי
אפשר לומר שהמקרא עוסק בחטיבת עצים של מצוה, לפי שלעולם

אין אופן של מצוה בחטיבת עצים. שאף החוטב עצים עבור בניית
סוכה או לצורך עצי המערכה אינו מקיים מצוה בעצם החטיבה,
שהרי אילו היה מוצא עצים חטובים כבר, ודאי שאין מצוה בכך
שילך לחטוב עצים אחרים, ולפיכך אף אם לא מצא עצים חטובים
והוצרך לחטוב בעצמו אין כאן קיום מצוה אלא 'הכשר מצוה', ועל
כן ניתן ללמוד מן המקרא שאדם שעוסק במצוה ממש והרג בשגגה
אינו גולה.

הגמרא מקשה על דברי רבא מן המשנה: איתביה רבינא לרבא,
שנינו במשנתנו, יצא האב המכה את בנו, והרב הרודה את
תלמידו, ושליח בית דין, שכל אלו לפי שעוסקים במצוה אינם
גולים אם הרגו בשגגה. ולכאורה יש לתמוה, מדוע יש לדון את האב
המכה את בנו כעוסק במצוה, לימא – הרי יש לומר בזה את הסברא
שאמר רבא לגבי חטיבת עצים, דבין דאילו נמיר לאו מצוה השתא
נמי לאו מצוה – שמאחר ואילו היה הבן לומד כראוי לא היה האב
מצווה להכותו, נמצא שאף בשעה שעדיין לא למד אין בהכאתו
אלא משום הכשר מצוה, ואם כן, מדוע אין האב גולה אם הרגו
בשגגה.

השיב רבא לרבינא: אין העניינים דומים זה לזה, התם – שם לגבי
האב המכה את בנו, אף על גב דנמיר – אף אם הבן לומד כראוי, יש
מצוה על האב להכותו, דבתיב (משלי כט ז) 'אשר בנה ויניח ויתן
מעדנים לנפשו', ונמצא שיש כאן מצוה גמורה ולא רק הכשר
מצוה, ועל כן אם הרגו האב לבנו בשגגה בשעה שהכוה אינו גולה.
הדר אמר רבא – לאחר מכן שב רבא ואמר, לאו מילתא היא
דאמרי – אין הדבר כפי שאמרתי, כלומר, לא היה לי להשיב לו שאין
מצוה בחטיבת עצים, אלא היה לי להשיבו ראיה טובה מזו מן
המקרא עצמו, שבהכרח אין הוא עוסק בחטיבה של מצוה, שהרי
נאמר (דברים יט ה) 'ואשר יבא את רעהו ביער לחטב עצים', ויש
ללמוד מן תיבת 'אשר' שהדבר תלוי ברצונו של האדם, (מה יער)
דאי בעי עייל ואי בעי לא עייל – שאם רוצה הוא נכנס לתוך היער
ואם אינו רוצה אינו נכנס, ואי סלקא דעתך – ואם תעלה על דעתך
שהכתוב עוסק בחטיבה של מצוה, אם כן, מי סניא דלא עייל – האם
יכול הוא שלא להכנס ליער, הלא חייב הוא לחטוב עצים לצורך
מצוה. אלא בהכרח צריך לומר שאין הכתוב עוסק אלא בחטיבה של
רשות, ולפיכך יש ללמוד מן המקרא שאם הרג בשגגה על ידי עשיית
מצוה אינו גולה.

הגמרא מקשה על דברי רבא הסובר שתיבת 'אשר' משמעותה
שהדבר תלוי ברצונו: אמר ליה רב אדא בר אבהה לרבא, כל היכא
דבתיב 'אשר' דאי בעי הוא – האם בכל מקום שנוקט הכתוב בלשון
'אשר' הכוונה בזה שהדבר תלוי ברצונו של האדם, אלא מעתה
כיצד ניתן לבאר את המקרא שנאמר לגבי אדם טמא הנכנס למקדש
(במדבר טו ב) 'ואיש אשר יטמא ולא יתחטא, ונכרתה הנפש ההוא
מתוך הקהל, כי את מקדש ה' טמא'. דהיינו, שאדם טמא שלא נטהר
מטומאתו ונכנס לבית המקדש חייב כרת. ולדבריו יש לומר, שמאחר
ונקט הכתוב 'אשר יטמא' אין הוא עוסק אלא באדם דאי בעי מיטמא
אי בעי לא מיטמא – שאם רוצה נטמא ואם אינו רוצה אינו נטמא,
שאדם כזה אם נכנס לבית המקדש כשטומאתו עליו חייב כרת, אבל
המתעסק בבת מצוה דלא סני דלא מיטמא – שאינו רשאי שלא
להיטמא לו, הכי נמי דפטור – האם אכן הוא יהיה פטור מכרת, אם
נכנס לבית המקדש בטומאה.

השיב לו רבא: שאני התם – שונה הדבר שם לגבי טומאה, דאמר
קרא – שאמר הכתוב (במדבר יט יג)

מתרצת הגמרא: משנה זו אינה עוסקת באב המלמד את בנו תורה,
אלא בשוליא דגנרי – תלמיד של נגרים, דהיינו, שהאב מלמדו
אומנות הנגרים, ובלמוד זה אין האב מצווה להכות את בנו, ולפיכך
אם הכהו לייסרו והרגו בשגגה הרי זה גולה עליו.
שבה הגמרא ומקשה: שוליא דגנרי, חיותא היא דלמדיה – הרי האב
מלמד את בנו את אומנות הנגרים לצורך חיותו ופרנסתו, ואף זו
מצווה היא, שחייב האב ללמד את בנו אומנות, וכשמכחו כדי שילמד
האומנות הרי זה לצורך מצוה, ומדוע גולה על ידו.
מתרצת הגמרא: שמשנתנו עוסקת בדגמיר אומנותא אחריתי –
שכבר למד הבן אומנות אחרת, ודי לו בה לצורך חיותו, ומעתה אין
האב מצווה עוד ללמדו אומנות, ולפיכך כשמלמדו האב כעת את
אומנות הנגרים והכהו על שאינו לומד כראוי והרגו בשגגה, הרי זה
גולה על ידו.
שנינו במשנה, והבן גולה על ידי הריגת האב כו'.
הגמרא מקשה על כך מברייטא: דרמניה – והרי יש להקשות על כך
מברייטא, נאמר במקרא (במדבר לה טו) גבי ערי מקלט' לננס שמה כל
מכה נפש בשגגה, ודורשת הברייטא, 'מכה נפש' פירט למכה אביו
בשוגג, והרגו, שאינו גולה לעיר מקלט, והרי זה סותר למבואר
במשנתנו שהבן גולה אם הרג את אביו בשגגה.
מתרצת הגמרא: אמר רב כהנא, לא קשיא – אין להקשות סתירה
בין המשנה לברייטא, לפי שכל אחת מהן סוברת כדעת תנא אחר,
הא – הברייטא הסוברת שאין הבן גולה בהריגת אביו, היא כשיטת
רבי שמעון, והא – ואילו המשנה הסוברת שהבן גולה בהריגת האב,
כשיטת רבנן היא.
ועתה מבאר הגמרא את כוונת הדברים: לרבי שמעון דאמר (סנהדרין
מט) שמיתת חנק המור קמיתת סייף, נמצא שבן ההורג את אביו
במויד נידון במיתת חנק, לפי שחייב הוא שתי מיתות על הריגתו זו,
האחת, מיתת סייף כדין כל רוצח, והשנייה, מיתת חנק כדין המכה
אביו ועשה בו חבורה, ומאחר והמתחייב בשתי מיתות נידון בחמורה
שבהם, נמצא שלדברי רבי שמעון אין את ההורג אביו בחנק,
וממילא יש לומר שההורג את אביו בשגגה אינו גולה לעיר מקלט,
לפי ששנגנת סייף ניתנה לכפרה – אדם ששגג בדבר שהמויד בו
נידון בסייף, מצינו בתורה שיש לו כפרה בגלות, שהרי כל הורג במויד
דינו בסייף, ואילו ההורג בשגגה מתכפר בגלות, אבל שנגנת חנק לא
ניתנה לכפרה – לא מצינו בתורה שאדם השוגג בדבר שזדונו חנק,
החמור מסייף, יש לו כפרה בגלות, ועל כן ההורג את אביו בשגגה,
שהיא שגגת חנק, אינו גולה לעיר מקלט.
אמנם לרבנן דאמרי – לשיטת חכמים החולקים על רבי שמעון,
וסוברים שמיתת סייף המור קמיתת חנק, נמצא שההורג את אביו
במויד נידון בסייף, שהיא מיתה חמורה מחנק, וממילא ההורג את
אביו [בשוגג] שנגנת סייף הוא, ושנגנת סייף מצינו בתורה שניתנה
לכפרה בגלות, ועל כן ההורג את אביו בשגגה גולה לעיר מקלט.
הגמרא מביאה תירוץ נוסף על הסתירה בין המשנה לברייטא: רבא
אמר, אין להקשות סתירה בין המשנה לברייטא, לפי שהברייטא

אינה עוסקת בבן ההורג את אביו בשוגג, אלא בבן העושה חבורה
באביו בשוגג, ועל כך היא דורשת מן המקרא 'מכה נפש' שרק ההורג
בשגגה גולה, פירט לאדם העושה חבורה באביו בשוגג שאינו גולה.
והוצרכה הברייטא להשמינו זאת, מפני דסלקא דעתך אמינא –
סבורים היינו לומר, דכיון דבמויד פירט קמלא הוא – מאחר שהעושה
חבורה באביו במויד נהרג, אזי העושה חבורה בשוגג נמי ליגלי –
יגלה אף הוא לעיר מקלט, קא משמע לן הברייטא שאין אומרים כן,
שלא נאמר דין גלות אלא בהורג בשגגה ולא בשאר חייבי מיתות
שוגגים.
שנינו במשנה, הכל גולין על ידי ישראל וכו' וישראל גולין על
ידיהן. מבררת הגמרא: הכל גולין על ידי הריגת ישראל, לאיתווי
מאי – לרבות את מי באה המשנה.
מבאר הגמרא: כוונת המשנה לאיתווי – לרבות עבד כנעני וכותי,
שהרגו ישראל בשוגג, או שהרגם ישראל בשוגג, שיש בהם חיוב
גלות. תנינא להא דתני רבנן – שנינו אם כן במשנתנו את הדין
ששנו חכמים בברייטא, עבד וכותי גולה ולוקה על ידי ישראל, וכן
ישראל גולה ולוקה על ידי כותי ועבד.
עתה מבררת הגמרא את כוונת הברייטא לענין 'לוקה'. מקשה
הגמרא: בשלמא – הברייטא מבוארת במה שאמרה שעבד וכותי
גולה על ידי ישראל, וכמו כן הוא לוקה על ידו, שמה שנאמר שעבד
וכותי גולה, היינו באופן דקמליה – שהרג העבד או הכווי את
ישראל בשגגה, ומה שנאמר שלוקה, היינו באופן דלמיה – אם קילל
את ישראל בשם. אלא ישראל כיצד הוא גולה ולוקה על ידי כותי,
בשלמא גולה דקמליה – לענין גלות מבואר כיצד הוא גולה על ידי
כותי, דהיינו אם הרג את הכווי בשגגה, אלא לוקה אמאי – אך לגבי
דין מלקות מדוע לוקה ישראל על ידי כווי, הרי אם מדובר באופן
דלמיה – שקילל את הכווי בשם, מכל מקום אינו לוקה, שהרי
אמרה תורה (שמות כב כז) 'ונשיא בעמך לא תאור', ודרשו חכמים
מתיבתא 'בעמך', שרק באדם שעושה מעשה עמך אסור לקללו,
דהיינו אדם שמתנהג כמנהג ישראל, אך בכווי שאינו נהוג כישראל
לא נאמר דין זה, ונמצא שהמקללו אינו לוקה.
מתרצת הגמרא: אלא אמר רב אחא בר יעקב, כוונת הברייטא
שישראל לוקה על ידי כווי, היינו בגון שהעיד בו הישראל בכווי
בפני בית דין שהוא חייב מלקות, והווי, ועתה יש להלקות את
המעיד כדי לקיים בו את מצות התורה (דברים יט) 'ועשיתם לו כאשר
זמם לעשות לאחיו', ונמצא שלוקה הוא על ידו.
מקשה הגמרא: דכיוותיה – ובדומה לזה צריך לומר גם לגבי עבד
שלוקה על ידי ישראל, בכגון שהעיד בו העבד בישראל שהוא חייב
מלקות והווי, וכיצד יתכן לומר כן, וכי עבד פיר עדות הוא – האם
הוא כשר לעדות. ובהכרח אי אפשר לבאר את דברי הברייטא
שלוקה על ידי עדות בבית דין.
אלא אמר רב אחא בריה דרב איקא, הקא במאי עסקינן –
הברייטא עוסקת בגון שהקהו ישראל לעבד וכותי, או שהם הכו
את הישראל, הקא

אגרות קודש

ב"ה, כ"ט סיון, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

... נראה ממכתבו, שסדר קבוע אצלו להתחיל התפלה בש"ק בוקר - בחצות היום! ולא נ"ל כלל
סדר כזה (אף שבדאי אומר ק"ש לפני זה וכן שמע ברכו וכו'). ושאיני אם מתחילים במוקדם ומאריכים
בתפלה. ומה טוב להתחיל עם הצבור לערך, ומב"ש ואילך לאחר גמר תפלת הצבור.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 **יב.** אע"פ שכל השמנים חוץ מאלו שמנו חכמים פשרים להדליק בהם לכתחלה מצוה מן המובחר להדר אחר
2 שמן זית¹⁰ כמו לנר חנוכה כמו שיתבאר בס' תרע"ג³¹ ואם אין שמן זית מצוי מצוה יותר בשאר שמנים
3 שאורן וד וצולל מנגרות של חלב ושל שעוה הפורכים לפי שיש אסורים אותן שאינם מחלקים בין השמן הפסול
4 המונח בכלי לפרוך סביב הפתילה.
5 ואם צריך ללמוד בלילה לאור הנר ידליק נר פרוך ולא שאינו פרוך לפי שאצל הפרוך יש היתר ללמוד כמו
6 שיתבאר בס' ער"ה³² ומצוה יותר בנר של שעוה מבשר חלב לפי שאורו צלול יותר³³:

חלק ב סימן רסד, דיני הפתילה והשמן סעיף יב

הלכות רבנות

- כז] שאורו צלול יותר - כיום נוהגים רבים להדליק בנרות
צלול ויפה - אין הידור ליקח שמן זית, ולכן נהגו להדליק
בנרות כרוכים³⁰.

צינונים והוספות

- כן מנהגנו).
(31) סי' זה בשו"ע לא הגיע לידינו, ובמחבר שם סעיף א: כל
השמנים והפתילות כשרים לנר חנוכה. . הגה: ומיהו שמן זית
מצוה מן המובחר, ואם אין שמן זית מצוי מצוה בשמנים שאורן
זך ונקי; ונוהגים במדינות אלו להדליק בנר של שעוה, כי אורן
צלול כמו שמן.
(32) אסור להשתמש לאור הנר בשבת כל דבר שצריך עיון
הרבה כגון לפלות בגדיו או לבדוק ציצית או לקרות בספר לאור
הנר של שמן ואפילו אם אינו מוציא בפיו מה שהוא קורא גזרה
שמוא ישכח ויטה הנר לקרב השמן אל הפתילה כדי שתדלוק
יותר יפה ויתחייב משום מבעיר.
אבל בנר של שעוה או של חלב הכורך סביב הפתילה שאין דרך
להטותו כשהפתילה היא כשרה (עיין סי' רס"ד) יש מתירים ויש
אוסרים גזירה שמוא ימחוט ראש הפתילה ויש בזה משום מכבה
ולעת הצורך יש לסמוך על סברא הראשונה.
(33) אלו הנרות המצויות בד"כ בכל מקום, ואורם יפה וצלול,
ועשויות לרוב מחומרים כשרים בלבד כך שאפשר להניחם ליד
האוכלין.
- 30 לקו"ש חכ"א ע' 283 ממכתב ד' אייר ה'תשל"ז: בבית כ"ק
מו"ח אדמו"ר לא ראיתי אף פעם אחת שידליקו בשמן (זית
וכיו"ב) בנש"ק ויו"ט, כ"א בנרות חלב, והיפוכו בחנוכה. טעם
על זה לא שמעתי. (וראה לקו"ש חל"ה ע' 023 ש'פוק חזי מה
עמא דבר, מנהג ישראל).
וכן היה מנהג הרבנית חיה מושקא נ"ע כמובא בס' ימי מלך
ח"ג ע' 4521 (מרשימתו של ר' זלמן יפה שפורסמה ב'קונטרס
לזכרון אמנו המלכה' ע' 17) ושם:
"באחד הפעמים כאשר שוחחתי עם הרבנית בטלפון
ממאנטשעסטער ביקשתי לדעת אם היא מדליקה נרות שבת
בשמן או בנרות. הרבנית ענתה שהיא משתמשת רק בנרות,
ומעמידה אותם בפמוטי כסף טהור שבאו לה בירושה מסבתה
ע"ה, שאף היא נהגה לברך עליהם".
(ואולי מכאן ראיה להדליק (עכ"פ גם) בנרות על מנהג בית כ"ק
אדמו"ר הרשב"ב שממנו באו בירושה פמוטים אלו).
ובמשנ"ב סי' רסג ס"ק כ"ג, ובשו"ת אז נדברו ח"ב סי' ד שאם
הנרות שמדליק הם טובים להדלקה כמו שמן זית, אין מצוה מן
המובחר ליקח שמן זית דוקא (להעיר שבכמה קהילות חסידים
נהגו להדליק ב' נרות שמן זית וב' נרות רגילים אמנם כנ"ל אין

שולחן ערוך - הלכות נטילת ידים

- 1 **ב** מי שעומד בסעודה ונזכר שנגע במקום מטונף צריך לחזור
2 וליטול ידיו ויברך על נטילת ידים ואם נגע בעוד הפרוסה
3 בפיו לא יבלע עד שיטול ידיו ולא מקום הטינופת ממש אלא
4 אפילו שוק וירך ומקומות המכוסים באדם לפי שיש בהם
5 מלמולי זיעה וכן אם חיכך בראשו וכל כיוצא בזה (אבל אם
6 שפשף ידיו על ראשו מלמעלה כגון לנגבה ולא חיכך בה תוך
7 השער בראשו ממש אין לחוש).
8 ויש אומרים שאין לברך על נטילת ידים באמצע הסעודה כי לא

- 9 תיקנו אלא בתחילתה אלא א"כ הפסיק סעודתו והלך להפליג
10 בדבר אחר והסיח דעתו משמירת ידיו שצריך לחזור וליטול
11 ולברך על נטילת ידים כי כסעודה אחרת היא הואיל והפליג
12 בינתיים אבל משום נגיעה במקום הטינופת ואפילו עשה צרכיו
13 אין לברך על נטילת ידים.
(שכל העושה מצוה אחת ב' פעמים אינו חוזר ומברך אלא א"כ
14 הפליג בנתיים או שהסיח דעתו ממנה וחזר ונמלך או שפסקה
15 המצוה מעצמה וחזר לעשותה כגון שנשמטה ונפלה טליתו
16 מעליו כמ"ש סי' ח' אבל זה שהפסיק טהרת ידים בידים על מנת
17 לחזור ולטהרן או שלא מדעת כלל ובדעתו לא היה מטמאן כי
18

1 אם על דעת לחזור ולטהרן אין זה חשוב הפסק בטהרתן לחזור
2 ולברך כשחוזר ומטהרן כיון שלא הסיח דעתו מלטהרן שהרי
3 אפילו מי שמסיר טליתו מדעתו בסתם אין צריך לחזור ולברך
4 אם נשאר עליו טלית קטן שיש בזה גילוי דעת שאינו מסיר
5 דעתו ממצוה זו אע"פ שאין בדעתו כלום על טלית זו ואינו יודע
6 אם יחזור ויתעטף בה כמו שנתבאר שם כ"ש זה שהדבר ידוע
7 שבודאי יחזור למצותו לטהר את ידיו שהרי הוא מיסב בסעודה
8 ודעתו לאכול).

9 (ויש לחוש לדבריהם להקל בספק ברכות):

חלק א סימן קסד, שיכול להתנות על הנטילה טע"ף ב

10 א העושה צרכיו ורוצה לאכול יטול ב' פעמים ראשונה יטול
11 נטילה שאינה מכשרת לאכילה אלא לנקות ידיו לברך אשר
12 יצר ושנייה נטילה כשרה לברך על נטילת ידים שאם יטול
13 נטילה אחת כשרה ויברך תחלה אשר יצר (מפני שנתחייב בה
14 תחלה ועוד שהיא תדירה) ואח"כ על נטילת ידים יהיה הפסק
15 בין נטילה לברכתה ואף אם יברך תחלה על נטילת ידים ואח"כ
16 אשר יצר מכל מקום יהיה הפסק בין נטילה להמוציא ויש
17 אוסרים להפסיק ביניהם בדברי עסק וענין אחר כמ"ש בסי'
18 קס"ו.

19 ואם אינו רוצה ליטול אלא פעם אחת יברך אשר יצר מיד
20 כשמשפשף ידיו לנקותן מלכלוכן לאחר ששפך עליהן שטיפה
21 ראשונה שאז ידיו כשרות לברכה אבל אינן כשרות לאכילה עד
22 שישפוך עליהן מים שניים ואז יברך על נטילת ידים בשעת
23 הניגוב שבענין זה אין כאן הפסק בין נטילה לברכתה ולא בין
24 נטילה להמוציא כי לא נגמרה הנטילה עד ששפך עליהם מים
25 שניים וכגון ששפך על שתי ידיו כאחת שאל"כ אין יכול
26 לשפשף זו בזו עד שישפוך עליהם מים שניים כמו שנתבאר
27 בסי' קס"ב.

28 ומכל מקום יותר נכון ליטול ב' פעמים לפי שרוב פעמים רגילין
29 לשפוך רביעית בבת אחת על ב' ידיו או על כל אחת בפני עצמה
30 בשטיפה ראשונה ושוב א"צ מים שניים לטהרן ויש כאן הפסק.

31 ואם נטל נטילה אחת כשרה ושכח לברך עד ששפך מים שניים
32 או ששפך רביעית בבת אחת לא יברך תחלה אשר יצר ויחזור
33 ויטול שנית ויברך על נטילת ידים לפי שכבר יצא ידי חובתו
34 בנטילה הראשונה ואינו יכול לברך על נטילת ידים על נטילה
35 השניה בלבדה כיון שאינו מחויב בה ואם יברך על נטילה
36 הראשונה אחר השנייה נמצא שהפסיק בין נטילה לברכתה אלא
37 יברך תחילה על נטילת ידים על נטילה זו לבדה ואח"כ אשר
38 יצר שברכת אשר יצר אינה חשובה הפסק בין נטילה להמוציא
39 כיון שלטהרת ידים היא באה גם כן.

40 (אבל בין נטילה לברכתה יש לחוש יותר להפסק מטעם שנתבאר
41 בסי' קנ"ח ועוד שיש בזו שתי הפסקות בין נטילה לברכתה ובין
42 נטילה להמוציא).

43 ואותן הנזהרין מלהשיח בין נטילת ידים להמוציא ומשיחין בין
44 נטילת ידים לברכתה טועים הם וצריך להזהירם שלא ישיחו
45 כלל.

46 ואם עושה צרכיו באמצע הסעודה כיון שא"צ לברך המוציא
47 א"צ ליטול ידיו אלא פעם אחת ואין לחוש להפסקת אשר יצר

48 בין נטילה לאכילה כי אפילו בין נטילה להמוציא יש מתירין
49 בהפסק מועט כזה כמו שנתבאר בסי' קס"ו ואין חוששין לדברי
50 האוסרים אלא בין נטילה להמוציא מפני שאמרו חכמים כל
51 התוכף ברכת המוציא לנטילה אינו נזוק בכל אותה סעודה אבל
52 כשאין שם ברכת המוציא א"צ ליהזר אלא מהפסק גדול האסור
53 לדברי הכל מפני תקנת חכמים שתיקנו תיכף לנטילת ידים
54 סעודה כמ"ש שם וכמו שנתבאר בסי' קס"ד:

55 ב אכל דבר שחייב לברך בורא נפשות רבות ברכה אחרונה
56 ושכח והטיל מים יברך תחלה אשר יצר ואח"כ בורא נפשות
57 רבות מפני שברכת אשר יצר תדירה יותר וכל התדיר מחבירו
58 קודם לחבירו:

59 ג אם רבים מסובין בסעודה הגדול נוטל ידיו תחילה מפני
60 כבודו אלא שקצת גדולים רגילין ליטול באחרונה שלא
61 להפסיק בשהייה עד שיטלו כולם ושלא לדבר דברי עסק וענין
62 אחר כמו שיתבאר סי' קסו:

חלק א סימן קסה, דין העושה צרכיו ורוצה לאכול ובו ג' טעמים

שולחן ערוך - הלכות בציעת הפת

63 א לא אמרו תיכף לנטילת ידים סעודה אלא שלא יתעסק
64 בינתיים באיזה עסק עד שיסיח דעתו מהסעודה ואפילו
65 למזוג כוס לקידוש היום אם מוזג בחמין שצריך לדקדק הרבה
66 שלא יחסר או ייתר הרי זה היסח הדעת מהסעודה ואסור
67 לעשותו בין נטילת ידים לסעודה והוא הדין לכל כיוצא בזה
68 אבל אם יושב בטל ואינו עושה בינתיים שום מעשה שיש בו
69 היסח הדעת אף על פי ששוהה הרבה ואפילו משיח מעט אין
70 לחוש כיון שהשולחן לפניו ודעתו לאכול ובלבד שלא יפליג
71 בדברים שלא יבא לידי היסח הדעת ולכן מותר לומר קידוש
72 והבדלה בין נטילת ידים להמוציא ולא אמרו תיכף לנטילת ידים
73 ברכה אלא במים אחרונים בלבד.

74 ויש אומרים שגם במים ראשונים צריך ליהזר כמו במים
75 אחרונים שהרי אמרו התוכף לנטילת ידים ברכה אינו נזוק בכל
76 אותה סעודה וזהו במים ראשונים שבמים אחרונים מה שהיה
77 כבר היה לפיכך צריך ליהזר שלא להפסיק אפילו בשהיה כדי
78 הילוך כ"ב אמה שבשיעור זה נקרא הפסק אפילו יושב במקומו
79 (ואם הלך מביתו לבית אחר נקרא הפסק אפילו הולך מעט)
80 ושלא לצורך אין להפסיק אפילו בשהייה מועטת ולדבר אסור
81 אפילו בדברי תורה (או איזה ברכה מרובה שלא מענין הסעודה
82 כגון להבדיל על הכוס) ואין צריך לומר בדבר חול וטוב לחוש
83 לדבריהם.

84 ומכל מקום אין צריך ליהזר אלא מלדבר באיזה עסק וענין אחר
85 אבל שיחה בעלמא ב' או ג' תיבות אינן חשובין הפסק לדברי
86 הכל אפילו במים אחרונים (כיון שאין בהם ענין שלם) וכל שכן
87 שמותר להשיח הן או לאו כששואלין אותו דבר.

88 ומענין הסעודה וצרכיה אינו חשוב הפסק אפילו בין המוציא
89 לאכילה כל שכן בין נטילה להמוציא וכל שכן שהשהייה בניגוב
90 והילוך ממקום שנטל ידיו למקום הסעודה אינן חשובין הפסק
91 כיון שהוא צורך הסעודה אלא שלכתחילה צריך ליטול ידיו
92 סמוך למקום הסעודה אם אפשר שכמו שצריך למזוג הכוס של

1 קידוש בחמין קודם הנטילה לדברי הכל אע"פ שהקידוש הוא
2 צורך הסעודה כיון שאפשר למזוג קודם הנטילה (ואפילו
3 לכתחילה מותר להפסיק בצרכי סעודה בין נטילה להמוציא אם
4 שכח עליהם קודם הנטילה אע"פ שאסרו בין המוציא לאכילה)
5 לכן מי שנוהג להתפלל בכל יום על מזונו קודם הסעודה כמ"ש
6 בזהר הקדוש ושכח להתפלל קודם הנטילה מותר לו להפסיק
7 בכך בין נטילה להמוציא.

8 והעולם נהגו לומר מזמור ה' רועי בין נטילה להמוציא (ויש
9 ללמד עליהם זכות לפי שלפעמים שאין הידים נקיות קודם
10 הנטילה וכיון שזהו מענין סעודה ואינו חשוב הפסק לדברי הכל
11 הקילו בו שלא לטרוח להזהר לאמרו קודם הנטילה בנקיון
12 כפים):

חלק א סימן קסו, דיני בצינת הפת ובו טעף אחד

13 א מצות עשה מן התורה לברך את ה' אחר אכילת מזון שנאמר
14 ואכלת ושבעת וברכת את ה' וגומר ומדברי סופרים לברך
15 לפני כל אכילה ושתייה אמרו אם כשהוא שבע מברך כשהוא
16 רעב לא כל שכן וכל הנהגה מהעולם הזה בלא ברכה כאלו נהנה
17 מקדשי שמים שנאמר לה' הארץ ומלואה.

18 ועל כל אוכל ומשקה מברך עליהם ברכה כוללת לכמה מינים
19 כמו בורא פרי האדמה לכל מיני פירות הארץ ובורא פרי העץ
20 לכל פירות העץ חוץ מן היין והפת שמתוך חשיבותן קבעו להן

21 ברכה לעצמן שהיין הוציאוהו מכלל פירות האילן לברך עליו
22 בורא פרי הגפן מפני חשיבותו שמשמח את הלב שנאמר ויין
23 ישמח לבב אנוש והפת הוציאו מכלל פירות הארץ לברך עליו
24 המוציא לחם מן הארץ מפני חשיבות הלחם שסועד הלב שנאמר
25 ולחם לבב אנוש יסעד:

26 ב וכבוד הברכה היא לבצוע פרוסת הברכה במקום היפה
27 שבפת והוא מקום שנאפה יפה ונתקשה יפה היטב מאפייה
28 שהוא מובחר שבפת ולא ממקום הרך כגון אם הביאו לפניו פת
29 פרוסה לא יבצע מאמצעיתה שהוא רך אלא יבצע מלמעלה
30 שהוא מקום המובחר שבפת בפת שלם.

31 ויש אומרים שצריך לבצוע ממקום שמתחיל לקרום ולהתבשל
32 תחלה כשנאפית הפת בתנור ובתנורים שלנו שמושיבין הפת על
33 שולי התנור יש אומרים שצד העליון מתחיל להתבשל תחלה
34 מחום אור התנור ויש אומרים שצד התחתון מתבשל תחלה
35 מחום שולי התנור שהיתה אש בוערת עליו ולצאת ידי שניהם
36 יש לבצוע מצדי הפת ולחתוך מצד העליון ומעט מצד התחתון
37 אע"פ שהעיקר כסברא אחרונה אפילו בתנורים שבימיהם
38 שהיתה אש בוערת בשולי התנור בשעת אפיית הפת שהיתה
39 מדובקת בדפנותיו כמו שיתבאר בסימן רנ"ד.

40 ויבצע בצד שכנגד המתבקע כי זה הצד התחיל לאפות ונדחקה
41 העיסה עד שנתבקע הצד שכנגדו:

חלק א סימן קסז, מקום וזמן הבציעה ומי הוא הבוצע טעפים א"ב

לקוטי תורה

1 **תוכן הפרק:** כח התורה כסגולה לזכות לעזר של
2 הקב"ה כדי שיוכל להתחיל בעבודת תיקון הנפש
3 הבהמית

4 וזהו משכני אחריו נרוצה, משכני לשון יחיד, הוא
5 אתערותא דלעילא לעורר האהבה הטבעית שכנפש
6 האלקית. והנה על ידי זה הנפש האלקית מבררת
7 גם בן הנפש הבהמית כנ"ל, וזהו אחריו נרוצה
8 לשון רבים, בשני הרצונות דנפש האלקית ונפש
9 הבהמית.

10 והנה על פי המבואר בפרק הקודם, שרק על ידי
11 אתערותא דלתתא ניתן להפוך את הנפש הבהמית
12 לקדושה, יבואר גם דיוק לשון הכתוב "משכני אחריו
13 נרוצה", דגם כאן קשה, מאי טעמא פתח בלשון יחיד
14 ("משכני") וסיים בלשון רבים ("נרוצה").

15 אך הענין, ד"משכני" ענינה "אתערותא דלעילא",
16 שהקב"ה "ימשוך" את האדם אליו, ולפיכך נאמר
17 בלשון יחיד, כי אתערותא דלעילא מעוררת רק את
18 הנפש האלקית שבו; משא"כ "אחריו נרוצה" קאי על
19 אתערותא דלתתא (כמו שנתבאר שם), שעל ידה הנפש

20 האלקית "מבררת" גם את הנפש הבהמית, שגם היא
21 תרצה ותחפוץ להתקרב ו"לרוץ" אחרי ה', ולכן נאמר
22 "נרוצה" לשון רבים, שיש כאן "שני רצונות"
23 ("נרוצה" גם מלשון "רצון"), שהן הנפש האלקית והן
24 הנפש הבהמית רוצים להתקרב אל ה'.

25 ואחר כך נאמר הביאני המלך חריו, לשון יחיד.
26 ועתה מפרש גם את המשך הכתוב הנ"ל - "הביאני
27 המלך חריו", שיש שני דיוקים בלשון "הביאני": (א)
28 חוזר שוב ללשון "יחיד" (כתחילת הכתוב "משכני").
29 (ב) "הביאני" הוא לשון עבר (דלא כ"משכני" . . נרוצה"
30 שהיא בקשה והבטחה על העתיד).

31 [ומתחיל לבאר את הדיוק הראשון - "הביאני" . . לשון
32 יחיד].

33 כי חריו היינו שיתא סדרי משנה, שהן בחינת חסד
34 גבורה תפארת, חסד דין רחמים, ראשייתיות
35 חדר, שמהם נמשך כשר ופסול טמא וטהור חייב
36 וזכאי.

37 "חריו" של הקב"ה הוי רמז על מידותיו יתברך,

1 כי חד"ר ר"ת חסד דין רחמים (שהן שלש המדות חסד
2 גבורה תפארת, כידוע), וענין מדותיו של הקב"ה כפי
3 שהן באות לידי ביטוי בתורתו – הוא ששה סדרי
4 משנה, שהם פסקי ההלכות, שבאו לקבוע אם הדבר
5 כשר או פסול, טמא או טהור, חייב או זכאי, שזהו
6 גדר של מדות – שהחסד מכריע להקל ולפסוק כשר
7 טהור וזכאי, והגבורה להיפך כו'.

8 והביאני לשון עבר, דהיינו כמאמר רז"ל בשהתינוק
9 בבטן אמו מלמדין אותו התורה כולה.

10 ולפי זה, פירוש "הביאני המלך חדריו" הוא,
11 שהקב"ה מכניס את האדם אל חדרי התורה
12 (ובפרטיות, לפסקי הלכות שבששה סדרי משנה), ומה
13 שנאמר "הביאני" לשון עבר, בא לרמז על מה שאמרו
14 רז"ל דכאשר התינוק בבטן אמו מלמדין אותו כל
15 התורה כולה, ונמצא שהקב"ה כבר הכניס את האדם
16 "לחדריו" בעבר, קודם שנולד.

17 דהיינו בעוד הנשמה בבחינת עיבור למעלה, ומה
18 נמשך הכח אחר כך שיאיר לו אור ה' וכח האהבה
19 ויראה להיות משכני, דהיינו לפי שמכבר הביאני
20 המלך חדריו.

21 ומעתה מובן המשך הכתוב "משכני אחר כך נרוצה,
22 הביאני המלך חדריו" – ובהקדם התועלת מכך
23 שמלמדין את התינוק במעי אמו כל התורה כולה,
24 והלא תיכף כשיצא לאויר העולם בא מלאך וסטר על
25 פיו ומשכחו כל מה שלמד, ומה מרוויח מלימוד זה?
26 אך הענין, שלימוד התורה הוא עם הנשמה קודם
27 שיורדת לגוף, דבשעת העיבור (יצירת הגוף במשך ט'
28 חדשים) גם הנשמה היא בבחינת "עיבור" למעלה,
29 שמכניס את הנשמה לעבודתה בעוה"ז בתוך גוף
30 גשמי, על ידי שממשיכים בה תוספת כוחות רוחניים
31 שעל ידם תוכל להתגבר על הגוף ונפשו הבהמית.
32 והוא הוא ענין לימוד כל התורה כולה, שהתורה היא
33 המקשרת את הנשמה באלקות ומכניסה בה כוחות
34 הרוחניים הדרושים לה לעבודתה בעולם הזה.

35 ולפיכך, אע"פ שכשהנשמה יורדת לתוך הגוף
36 נשכחת מאתה התורה שלמד, הרי זה רק ממשכבה
37 הגלוי, אבל מכל מקום נשארים בפנימיותה כל אותם
38 הכוחות הרוחניים, שעל ידם תוכל הנשמה להתגבר על
39 היצר הרע ולהתקשר עם הקב"ה.

40 וזהו "משכני גו' הביאני המלך חדריו", דזה שאנו
41 בטוחים שההארה העליונה תפעול את פעולתה, לעורר

42 אותנו להתקרב אליו ית' (עד ש"נרוצה" אחריו) – הוא
43 לפי שמכבר "הביאני המלך חדריו", שהקב"ה כבר
44 הכניס בנו, בעוד הנשמה למעלה, כוחות רוחניים
45 עצומים (ע"י לימוד כל התורה כולה), ובהגיעה הארה
46 עליונה זו בנפש האדם, מתעוררים כוחות אלו שבנפשו
47 פנימה.

48 [כאן חוזר להענין ד"אתערותא דלעילא" הנרמז
49 בכתוב "אדם כי יקריב מכם קרבן לה".

50 דלפי המובן מהמבואר עד עתה יוצא, ש"אתערותא
51 דלעילא" זו אינה תלוי כלל באדם, והיא באה רק בזמני
52 עתידות, אלא שאפשר להתפלל ולבקש מאת הקב"ה
53 "משכני".

54 ומחדש כאן דאינו כן, אלא שיש אופן שהאדם יוכל
55 לגרום שהקב"ה יתחסד עמו ויעוררו ויקיצו משינתו
56 בהבלי העולם.

57 וזהו שממשיך ומבאר:]

58 והנה להמשיך אתערותא דלעילא זו דאדם כי
59 יקריב הוא על ידי עסק התורה, שהיא בחינת אדם,
60 רמ"ח פקודין רמ"ח איברין ושם"ה לא תעשה שם"ה
61 גידים. ולכן על ידי עסק התורה נמשך להיות כי
62 יקריב.

63 אפשר לאדם "להמשיך" אתערותא דלעילא ("אדם
64 כי יקריב") – והוא על ידי עסק התורה, דכשאדם עוסק
65 בתורה ה"ז גורם שתאיר על האדם הארה עליונה
66 מבחינת "אדם העליון", לפי שהתורה עצמה היא
67 בחינת "אדם", שלכן יש בתורה רמ"ח מצוות עשה
68 כנגד רמ"ח אברים ושם"ה מצוות לא תעשה כנגד
69 שם"ה גידים שבאדם, כי שורש התורה הוא מבחינת
70 "אדם העליון", ולפיכך על ידי עסק התורה נמשך על
71 האדם הלומד "הארה עליונה" מבחינת "אדם העליון"
72 (שזהו ענין "אדם כי יקריב").

73 [ויש להדגיש שעסק התורה שמדובר כאן שגורם
74 ל"הארה עליונה" – אינו דומה כלל לענין "אתערותא
75 דלתתא" שעל ידה נמשכת "אתערותא דלעילא" (המבואר
76 לעיל פרק ב').

77 כי אתערותא דלתתא המבוארת לעיל ענינה – "יגיעת
78 נפש ויגיעת בשר" לזכך את מדות הנפש הבהמית על ידי
79 שני השלבים דאתכפיא ואתהפכא (כנ"ל), עד שהוא נעשה
80 מזוכך וקרוי לרוחניות כפי כח האדם, ובשכר עבודה זו
81 זוכה לאתערותא דלעילא, ש"מקדשין אותו הרבה
82 מלמעלה";

1 משא"כ כאן מדבר באדם השקוע בתאוות עוה"ז
2 ומרגיש שאין לו את הכוחות הדרושים להתגבר על יצרו
3 וזקוק לנתינת כח מלמעלה, וכשהוא עוסק בתורה (גם
4 כפי שהוא בגשמיותו וחומריותו, מבלי "לקדש" ולזכך את
5 עצמו), גורם לכך שהקב"ה יעיר אותו ב"הארה עליונה"
6 כדי שיוכל להתחיל בעבודה זו דזיכוכ נפשו הבהמית].

7 וכמו שכתוב קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר
8 יקראוהו באמת, ואין אמת אלא תורה.
9 ענין זה שע"י לימוד התורה "נמשך להיות כי
10 יקריב", הוא גם תוכן הכתוב "קרוב ה' לכל קוראיו
11 לכל אשר יקראוהו באמת", דלכא' לאו רישא סיפא,
12 דתחילה אומר ש"קרוב ה' לכל קוראיו", בלי שום
13 תנאים, ומסיים "לכל אשר יקראוהו באמת" דייקא,
14 שלכא' זוהי מדריגה גבוהה, שהקריאה תהי' באמת,
15 אלא הכוונה ב"אמת" היא לתורה – "אין אמת אלא
16 תורה" – שהקריאה להקב"ה היא ע"י עסק התורה,
17 אשר זהו בידו של כאו"א מישראל ("כל קוראיו"), גם
18 מי ששקוע בהבלי העולם, שיכול לישב וללמוד תורה,
19 ועי"ז "קרוב ה'" אליו (ע"ד "אדם כי יקריב").

20 וזהו שבעסק התורה נאמר או יחזק במעוזי יעשה
21 שלום לי שלום יעשה לי, ב' פעמים שלום, והיינו
22 כמו שכתוב שלום שלום לרחוק ולקרוב, וביון שכן
23 נמשך מזה גם בן בחינת שלום לרחוק שיהיה
24 נעשה קרוב.

25 זהו גם פירוש הכתוב "או יחזק במעוזי יעשה
26 שלום לי שלום יעשה לי", דקאי על התורה – אין עוז
27 אלא תורה – שהיא מביאה לידי שלום, וכופל תיבת
28 שלום, כי יש שתי בחינות בשלום, וכמ"ש "שלום
29 שלום לרחוק ולקרוב", "שלום לקרוב" ו"שלום
30 לרחוק", וזהו ענין "קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר
31 יקראוהו באמת", דגם מי שהוא "רחוק", הנה ע"י
32 התורה "נעשה קרוב" ("קרוב ה'").

33 וזהו אדם כי יקריב מכס.

34 וזהו תשמרו להקריב לי, שמור זו משנה, שעל ידי
35 זה נמשך להיות להקריב לי. וזהו דבר אל בני
36 ישראל ואמרת אליהם אדם כי יקריב כו'.

37 וזהו הפירוש הפנימי ב"אדם כי יקריב", שכדי
38 להמשיך אתערותא דלעילא מבחינת "אדם העליון"
39 הוא ע"י התורה שגם היא בחינת אדם.

40 ובזה יובן גם דיוק לשון הכתוב בפרשת התמיד

41 "תשמרו להקריב לי במועדו", דלכאורה תיבת
42 "תשמרו" מיותרת ומאי קמ"ל, אלא "להקריב לי" קאי
43 על אתערותא דלעילא המקרבת את נפש האדם אליו
44 יתברך (כענין "אדם כי יקריב"), וזוכים לזה ע"י
45 התורה – "שמור זו משנה".

46 ועל ידי זה גם בן אחר כך מן הבהמה תקריבו
47 ובנ"ל, והוא על ידי קיום המצות, שהמצוה יש לה
48 סגולה פרטית להעלות את נפש הבהמית ולקשרה
49 באור אין סוף ברוך הוא, כי צדקה תרומם גוי :
50 והנה אחרי אתערותא דלעילא (שנמשכת ע"י
51 עסק התורה) צ"ל אתערותא דלתתא, "מן הבהמה גוי"
52 תקריבו את קרבנכם" כנ"ל. ובכללות היא ע"י קיום
53 המצוות, לפי שהמצוות שרובן ככולן הן מצוות
54 מעשיות, שקיומן הוא ע"י אברי הגוף וכוחות הגוף
55 והנפש הבהמית, ולפיכך ע"י קיום המצוות מבררים
56 את הנפש הבהמית ומקשרים אותה באור אין סוף
57 ב"ה.

58 וזהו שנאמר "וצדקה תרומם גוי": צדקה קאי על
59 קיום המצוות (כי כל המצוות נקראות בשם צדקה),
60 וסגולת המצוות היא לרומם ולהגבי' את ה"גוי"
61 שבאדם, דהיינו גופו ונפשו הבהמית.

קיצור פרק ה

62 זהו פירוש הכתוב "משכני אחרין נרוצה":
63 "משכני" היא הערה עליונה, "אחרין נרוצה" – עבודת
64 האדם שעל ידה גם נפשו הבהמית רצה אחרי ה'.
65 וממשיך "הביאני המלך חדריו", ד"חדריו" היא תורה,
66 ו"הביאני" לשון עבר קאי על מה שתינוק במעי אמו
67 מלמדין אותו כל התורה, וזוהי נתינת כח להנשמה
68 בשביל עבודתה עם הגוף ונפשו הבהמית.
69

70 אע"פ שבכלל מאירה ההערה העליונה רק בעת
71 רצון, מכל מקום יכול האדם להמשיך על עצמו סיוע
72 ועזר זה מאת הקב"ה, על ידי לימוד התורה, וכמ"ש
73 קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת", "ואין
74 אמת אלא תורה". ועל זה נאמר "אדם כי יקריב", שעל
75 ידי התורה (שהיא ג"כ בחינת "אדם") נמשכה הערה
76 העליונה לנפש האלקית, ואח"כ צ"ל העבודה ד"מן
77 הבהמה גוי" תקריבו את קרבנכם", וזו על ידי קיום
78 המצוות שיש להן סגולה לקשר את הנפש הבהמית
79 באור אין סוף ב"ה.

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

מאמרים קונטרסים

והנה כל הנ"ל בבחי' ההשתלשלו' דעו"ע שהוא בבחי' מיש ליש דוקא ולא בבחי' מאין ליש אין זה רק בג' עולמו' דבי"ע כמו גם בבחי' הספי' שלהם שממל' דבריא נעשה בחי' כתר ליצי' כו', אבל מבחי' האצי' לבריא כמו מבחי' מל' דאצי' שנעשה בחי' כתר לבריא הוא הבא בבחי' השתל' מאין ליש דוקא ולא מיש ליש שנק' עו"ע דהיינו שנק' בחי' אין האמיתי בבחי' אין אלקי דבחי' האצי' דאיהו וחייהו חד כו' ולא בחי' אין רוחני לפ"ע היש דמקבלי' בלבד הנ"ל בענין עו"ע, להיות שע"ס דאצי' מובדלים בדבר זה מבחי' ע"ס דבי"ע במה שהן בבחי' אור אין האמיתי ולא במהות יש ודבר מה כמו מהות ע"ס דבי"ע שהרי נק' ע"ס דאצי' ע"ס בלי מ"ה בלי מהות כו' וכידוע וד"ל.

ולהבין באור הדברים הנה לכאורה באמת זהו כדבר פלא ביותר, שאם בחי' ע"ס דבריא נשתלשלו מבחי' ע"ס דאצי' בבחי' ההשתל' שהוא בחי' ההשפעה והמשכה ככל השפעה והמשכ' מגבוה לנמוך שמבחי' מל' שבעליון נעשה כתר לתחתון כנ"ל בענין מל' דבריא נעשה כתר ליצי' כו', א"כ למה לא נק' בחי' ע"ס דאצי' בחי' אין של היש דע"ס דבריא, מאחר שע"ס דבריא הוא בחי' היש ובחי' מקורם הוא הע"ס דאצי' שהוא בחי' האין שלהם בלבד ולא בחי' אין האמיתי בלי מהות יש כלל, שהרי בהכרח לומר שבחי' הרוחני' והדקו' של ע"ס דבריא הוא באצי' שנק' משפיע, שמאחר שבא בכלל בחי' השפעה הרי יש מהות כח השופע בהכרח ששם הוא בחי' הרוחני' והדקו' שלהם הנק' אין רוחני כנ"ל, ואם אנו או' שהמשפיע דאצי' נק' בלי מ"ה בלי מהות כלל א"כ א"א לומר שבחי' ע"ס דבריא נשפעו ונמשכו מאורו' דאצי' עד שנק' בשם רוחני' ואין שלהם, כי אם נשפעו הרי יש מהות שופע עכ"פ, ואם לא נשפעו מהיכן נמצא מציאו' היש דע"ס דבריא להקרות בשם ע"ס דבריא עכ"פ כנ"ל. אך הנה הענין הוא דבאמת נמשך אור מציאות דע"ס דבריא מבחי' אור דאצי' דוקא אבל לא בבחי' השפעה והמשכה ממהות למהות כשאר השפעה' והמשכו' דעו"ע הנק' יש מיש כו' כנ"ל, כי המשכ' והשפעה' אור האצי' אינו בבחי' מהות דבר מ"ה כלל שהרי נק' ע"ס בלי מ"ה כו', אלא בחי' ההארה דאור האצי' הוא בבחי' אי"ן ממש והיינו הנק' מאין ליש כנ"ל.

והנמשל מכ"ז יובן למעלה שמבחי' מל' דבריא נעשה כתר ליצי' כו' דע"ס דבריא הוא בחי' אורות [דאלקו'] שהן בחי' מקוריי' משפיעים לכל עולם הבריא, אך בחי' ט"ס הראשונות כמו חב"ד חג"ת כו' אינם מתלבשים בתוך עולם הבריא בנשמו' ומלאכי' דבריא בתוך תוכן] בבחי' כח הפועל בתוך הנפעל ממש אלא הן בבחי' אין והעלם מקורן], רק בחי' מל' דע"ס דבריא הוא בחי' האחרונה שהוא בבחי' ערך יש ודבר מה המתגלה כמו בחי' אותיות וכה"ג הוא המתלבש בתוך עולם הבריא ונק' מל' דבריא בבחי' כח הפועל בנפעל כו', ובחי' מל' זה הוא שיורד למטה בדילוג הערך להיות בחי' כתר ומקור וראש לכל עולם היצי' כו'. והענין הוא עד"מ הנ"ל בעו"ע דרב ותלמיד שבחי' ההגשמה והיש שבמשפיע הוא שנעשה בחי' אין רוחני להיות מזה התהוות השגת המקבל גם שהוא תכלית דקותו כו', כך בחי' המל' שבעליון בחי' היש שבו הוא אשר [נעשה] בחי' כתר בחי' אין רוחני להיותו מקור לעולם היצירה גם שהוא נק' אין ומקור ליצי' ה"ז נמשך מבחי' היש דבריא שהוא בחי' המל' כו', אבל בחי' ט"ס עליונו' דבריא נק' בחי' אין נעלם לגמרי לגבי היצירה שלא נמשך מהם לגמרי ביצי' עד"מ הנ"ל בהשג' שכל שהרב משיג לעצמו שלא יוכל להשפיע כלל לתלמיד כו' וד"ל. וכמ"כ יובן מה שיורד ומשתלשל עוד מיצי' לעשי' שבחי' מל' דיצי' נעשה כתר לעשי', דפי' מל' דיצי' היינו ג"כ בחי' כח הפועל האלקי שיצר כל עולם היצי' כו' שזהו בחי' התגלות היש כו', ומזה נעשה בחי' אין וכתר לעשיה עד"מ הנ"ל בהשפלת הרב אותה דבר חכמה עצמה לתלמיד הקטן [הימנן] שמה שנעשה [בבחי'] הגשמה ויש בתלמיד הגדול הוא שנעשה בחי' אין רוחני לגבי תלמיד הקטן כו', וכמ"כ עד בחי' מל' דעשי' שהוא מקור להגלגלי' הגשמי' והארץ וכל אשר בה כו' שזהו כמו שהושפל עוד השפע מן הרב לתלמיד שלישי שנמוך במדרגה גם מן התלמיד האמצעי כו', שזהו בכלל ענין אור ושפע הבא בג' צמצומים דבי"ע ממל' דבריא ביצי' וממל' דיצי' בעשי' וממל' דעשי' בעה"ז [הגשמי] כו' וד"ל (ועוד אפשר לומר דמה שבחי' מל' שבעליון נעשה כתר לתחתון היינו ב' מדרגו' הנ"ל שבין העילה והעלול, בחי' אין נעלם מהעלול לגמרי שנשאר במשפיע הוא בחי' מל' שבעליון שנשאר למעלה בבחי' ההתנשאות כו' ובחי' אין רוחני של העלול הוא מה שנעשה בחי' כתר לתחתון כו' וד"ל).

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

1 (ח) והעולה מכל הנ"ל (ממ"ש אות כ"ח ע"כ) דכמו
 2 שהתהוות הנבראים דבי"ע הוא ע"י אותיות
 3 דבר ה' מבחי' מל' דאצי' כמ"כ גם התהוות ח"ע דאצי'
 4 הוא מבחי' אותיות דכתר עליון הנק' טעמים ולכן נק'
 5 התהוות החכמה יש מאין וכמש"ל אות ל"ב. וכמ"כ
 6 התהוות א"ק הוא ג"כ מאותיות דטהירו עילאה שהן
 7 הרל"א שערס ונק' ג"כ יש מאין מטעם הנ"ל והתהוותו
 8 ע"י צמצום רב הנק' מקו"פ שהוא הסתלקות האור
 9 מהאותיות כו' וכמו שנת"ל בענין ביטול הנבראים לגבי
 10 א"ס ב"ה הואיל והתהוותם רק מבחי' אותיות והאותיות
 11 בטלים במציאות לגבי השכל כו' וכמ"כ ממש ה"ע ביטול
 12 בחי' א"ק לגבי א"ס ב"ה שהתהוותו רק מבחי' אותיות
 13 דטה"ע הנ"ל והם בטלים לגמרי לגבי בחי' האור א"ס
 14 שלמעלה מעלה מהאותיות שהרי האותיות נק' רשימו
 15 בלבד והאור א"ס הוא ג"כ זיו בלבד ממהו"ע ית' ובטל
 16 ממש לגבי מהו"ע ית' כזיו השמש כשהוא בתוך מאור
 17 השמש כנ"ל א"כ אין עוד שום מציאות לבד מהו"ע ית'
 18 ממש וזהו פי' אחד וכמש"ל באריכות. ומ"מ עד בחי' אצי'
 19 ועד בכלל נק' יחו"ע לפי שהם בעיניהן ג"כ בביטול אמיתי
 20 כזיו השמש כנ"ל ומבריאה ואילך נק' יחו"ת לפי שהם
 21 בידיעתן בחי' יש ודבר נפרד רק שבטילים ביטול היש
 22 וכדלעיל אות ל"א וזהו ענין בשכמל"ו. ותכלית הבריאה
 23 הוא שיהי' התהוות הנפרדים כדי שיהי' המאציל מלך
 24 עליהם כי נתאוו הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים.
 25 ובהתהוות הדברים השפלים והתהוות הגשמיות ניכר יותר
 26 כח וגדולת הבורא וכמש"ל אות כ"ד באריכות: ופי' ועד
 27 הוא אחד בחלופי אתון הענין דכבר נת"ל אות י"ט
 28 שבתוכה אחד מרומז ענין התהוות הריבוי מן האחדות
 29 הפשוטה והוא שהאל"ף הוא מקור החכמ' דהיינו צנור
 30 הנמשך מבחי' נוצר חסד לאלפים שיהי' בחי' אאלפך
 31 חכמה, והחי"ת היא החכ' בעצמה שממנה נמשך התחלקות
 32 אותיו' הדבור הנק' ד' רבתי, אמנם בדבור זה יש ב' מדר'
 33 הא' כמו שהוא באצי' ששם מאיר בגילוי והמתהו' ממנו
 34 בטילי' במציאות לא"ס ב"ה כנ"ל בענין יחו"ע וה"ע
 35 התהוות נשמות הגדולות שמבחי' אצי' כמו נשמת אדה"ר

36 שנא' בו ויפח באפיו וכמו נשמת האבות והנביאים וכיוצא
 37 בהן שהיו מרכבה לה' ממש ובטילים ממש במציאות אליו
 38 כו' ובחי' דבור הנ"ל נק' ד' רבתי. והב' הוא בחי' מל'
 39 דאצי' כשמתלבשת במלכות דבי"ע להוות ולברוא נשמות
 40 ומלאכים דבי"ע והעוה"ז ממש וזהו ענין ועד שהוא ד'
 41 שאינו רבתי לפי ששם הוא ע"י צמצומים ומסכים
 42 שהאלקות מוסתר מאד כנ"ל והנה המשכת אותיות אלו
 43 דמל' דבי"ע הוא ג"כ ע"י אמצעות החכמ' וכנ"ל בענין
 44 אחד אלא שזהו בחי' ועד דהיינו מבחי' האל"ף נעשה וי"ו
 45 ר"ל שהוא בחי' המשכה שנמשך א"ס ב"ה למטה גם
 46 בבי"ע לברוא נשמות ומלאכים ועולמות דבי"ע כי הוי"ו
 47 מורה על המשכה למטה ומן החי"ת נעשה עי"ן כי עי"ן
 48 הוא ג"כ בחי' חכמה ולכן נק' החכמים עיני העדה וגם
 49 ראיית העין נמשכת מן החכמה כנודע אלא שהיא בחי'
 50 חיצונית החכמה (מבחי' נו"ה דאבא כמ"ש במ"א בענין
 51 קידוש החדש דלכך עדים כשרים אפי' הן הדיוטות לפי
 52 שהראי' היא מחיצוני' דאבא יעו"ש בביאור מאמר הר"מ
 53 ר"פ תשא פקודא בתר דא לקדש החדש כו') והיינו לפי
 54 שבכאן הוא מה שנמשך מח"ע בבי"ע שיהי' התהוות
 55 אותיות הדיבור דמל' דבי"ע לכך נמשך לשם רק מחיצוני'
 56 הח"ע וזהו העי"ן דועד ואח"כ הדל"ת הוא התהוות
 57 אותיות הדבור דמל' דבי"ע. ונמצא מרומז בתיבת ועד ג"כ
 58 ענין ביטול הנ"ל שבאח"ד שהוא מה שהנבראים בטילים
 59 במציאות לגבי אותיות הדבור שבדל"ת דועד המהוה אותן
 60 מאין ליש והדל"ת בטל לגבי החכמה מקור האותיות
 61 שהוא עי"ן דועד והחכמ' בטילה להארת אור א"ס
 62 המתלבש בה שהוא הוי"ו המורה על המשכה זו מהא"ס
 63 ב"ה כנ"ל וא"כ אפס בלעדו ממש וכנ"ל בפי' אחד רק
 64 שבאחד הוא בגילוי לפי שהוא בחי' יחו"ע שהם בטילים
 65 באמת בידיעתן ג"כ עד שאין עוד ממש שזהו פי' אחד
 66 משא"כ בבי"ע שהם נפרדים בידיעתן רק דקמ' כלא חשיב
 67 לכך בא המשכה זו דרך חלופי אתון שמורה על בחי'
 68 העלם ההמשכה כדי שיהי' הנברא בחי' יש ודבר ונפרד
 69 ושיתבטל אח"כ ביטול היש כנ"ל שזהו תכלית הבריאה
 70 כנ"ל:

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

1 **ויאמר** ה' אל משה פסל לך שני לוחות אבני כראשונים
2 וגו', וארז"ל במד"ר תשא ר"פ מ"ו הה"ד ויגד לך
3 תעלומות חכמה כי כפליים לתושי' (איוב י"א) אמר לו
4 הקב"ה אל תצטער בלוחות הראשונות שלא היו אלא
5 עשרת הדברות בלבד, ובלוחות השניים אני נותן לך שיהי'
6 בהם הלכות מדרש ואגדות כו' עכ"ל. ולכאו' צ"ל הלא זהו
7 נגד המבואר בדברי רז"ל דהלוחות הראשונות היו במעלה
8 עליונה כמשארז"ל פ"ה דעירובין דנ"ד א' שמהם דוקא הי'
9 נמשך שלא ישכחו ישראל את התורה ושלא היו שולטות
10 בהם אומה ולשון. ובלק"ת מהאריז"ל ס"פ תשא פ"י כי
11 אחר שחטאו ישראל בעגל נתמעטה השגת משה ולא נשאר
12 אלא חלק א' מאלף וז"ס א' זעירא דויקרא, ובשבת חוזרי'
13 ונותנים אליו במתנה וז"ש ישמח משה במתנת חלקו, ועי'
14 רמזו רז"ל ע"פ לך רד, רד מגדולתך כלום נתתי לך גדולה
15 אלא בשביל ישראל, והיינו לפי שהיו ישראל בבחי' הרגל
16 שלו כמ"ש שש מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרבן,
17 ומ"מ בהם ועי' הי' נמשך למשה בחי' מקיף ובחי' ראש,
18 וכמעלת הרגל שמעמדת הראש ונושאת אותה, וכן בכל
19 אדם עי' שמתקן מעשיו בבחי' המעשה עי' נעשי' מוחו
20 ולבו זכים אלף פעמי' ככה. ונמצא מובן מעלת לוחות
21 הראשונות שקודם חטא העגל, שהרי האלף אורות שנחסרו
22 למשה לא נתמלאו אח"כ כשניתן לוחות השניים, שרק
23 בשבת לבד נותנים לו במתנה, וגם מאחר שהלוחות
24 השניות הם מעשה ידי משה ודאי אינם בערך הלוחות
25 הראשונים שהיו מעשה אלקי', הגם שהמכתב בשניים ג"כ
26 מכתב אלקי' הוא מ"מ נא' פסל לך.
27 **אך** הענין הוא ע"ד משארז"ל פ"ג דנדר' דך"ב ב'
28 אלמלא לא חטאו ישראל לא ניתן להם אלא חמשה
29 חומשי תורה וספר יהושע בלבד שנא' כי ברוב חכ' רוב
30 כעס (קהלת א'), וגם זה צ"ל דא"כ חוטא נשכר, שמאחר
31 שחטאו ניתוסף להם תורה, אך הנה רש"י פ"י לפי שבעטו
32 וחטאו נוסף להם רוב חכמה להטריחן יותר, עכ"ל. והענין
33 הוא דהנה כתי' אני ה' לא שניתי ואתם בני יעקב לא
34 כליתם פ' שהנביא מתמה מאחר שאני ה' לא שניתי איך
35 אתם בני יעקב לא כליתם, והיינו כי עי' ההתבוננות בבחי'
36 אני ה' לא שניתי ואתה הוא קודם שנבה"ע ואתה הוא
37 לאחר שנבה"ע בלי שום שינוי כלל וכלל, והיינו לפי
38 שכלליות ההשתלשלות הוא מבחי' הארה בעלמא שאינו

39 נוגע כלל, ואי לזאת הי' צריך להיות בבחי' כליון ותשוקה
40 אליו ית' להיות בבחי' ועמך לא חפצתי, אפי' בחי' כי
41 עמך מקור חיים מאחר שהוא רק עמך בטל וטפל לך, כי
42 מי לי בשמי' בחי' ג"ע העליון, שלא יחפץ בשום דבר
43 לא בג"ע התחתון והעליון ולא בעוה"ב כ"א א"ס
44 עצומ"ה, והיינו מפני שכולם הם רק מהארה בעלמא עד
45 שלא שניתי כלל מהתהוותן, ואי לזאת באיזה יחפץ אם
46 בהארה הנפרשת או בעצמותו עיקר ומקור לכל. ועי'
47 מתמה הנביא על ישראל מדוע לא כליתם. אך הנה הגורם
48 להיות מונע ומעכב את הנפש מבחי' ביטול זה כמו
49 שהעיד הכתוב ואתם בני יעקב לא כליתם הגם כי
50 מתבונני' בבחי' אני ה' לא שניתי (דאל"כ הצ"ל ואתם לא
51 שמתם על לבכם) הנה הסיבה לזה הוא חלישות כח הנפש
52 שאין בכוחה לצאת מנרתקה ומאסרה, והוא מ"ש כשל
53 בעונוי כחי שע"י העוונות נכשל ונתחלש כח הנפש
54 וכמ"ש כי אם עונותיכם היו מבדילי' ביניכם לבין
55 אלקיכם, ובאמת גם לא עוונות ממש אלא גם גשמיות
56 הגוף וחומריותו הוא שנעשה מסך מבדיל שהוא הוא
57 המיצר וגבול שמגביל ומלביש את הנפש עד שמורידה
58 לימשך אחריה בתענוגי' גשמי' ואינה יכולה לעלות ולצאת
59 ממנה, ועי' ותרא את עני אבותינו במצרים אין עני אלא
60 בדעת שנחלק לחו"ג בחי' אהוי"ר הוא בחי' הכוסף
61 והתשוקה הנ"ל והוא עי' שהם במצרי' בחי' מיצר הגוף
62 שמגביל ומלביש הנפש עד מאד. ולזה ניתנה התורה
63 לישראל שהתורה נק' עוז שהיא הנותנת כח ועוז לנה"א
64 להתגבר על חומריות הגוף ונה"ב וגסותם לצאת ממסגר
65 אסיר, וכמ"ש ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום
66 פ' עי' התורה שנק' עוז שנתן ה' לעמו עי' הוא מברך
67 אותם בשלום ב' בחי' שלום, כמארז"ל שלום בפמשמ"ע
68 ושלום בפמשמ"ט, שלום הוא בחי' התקשורת, והשלום
69 שבפמשמ"ע הוא בחי' גילוי אוא"ס ב"ה ממש בנה"א
70 להיות קשורה ומיוחדת בבחי' ביטול ממש, והשלום
71 בפמשמ"ט היינו הארת כוחות הנה"א המלוכשי' בגוף
72 ונה"ב שלא יהי' מונע ומעכב מצד הגוף ונה"ב רק שיהיו
73 כולם מסכימי' ומתציי' לבחי' ביטול זה, כי התורה שנק'
74 עוז נק' ג"כ תושי' שמתשת כח הסט"א שמצד הגוף,
75 ולאום מלאום יאמץ כשזה קם כו', וז"ע התורה בדרך כלל
76 שהיא להוסיף עוז בנה"א ולהתיש כח הנה"ב.

ד"ה ויאמר ג' פסל לך

ש"פ תשא, תרל"ב

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס העבודה

- 1 העולה מכל הנ"ל דתכלית העבודה היא בהתבוננות בדרך
2 פרט שעי"ז מתעורר במדת האהבה בלב, ועי"ז
3 נעשה בירור וזיכוך הנה"ב, משא"כ בהתבוננות בדרך כלל
4 שההתפעלות היא בדרך דמיון, ואינו פועל על הנה"ב
5 שנשאר בתקפו כמו שהוא, והגם שא"א לומר שאינו פועל
6 כלל על הנה"ב דודאי אינו דומה כמו שלא הי' עובד כלל,
7 דגם ע"י העבודה באופן הנ"ל נראה בו איזה זיכוך ודקות
8 (א איידעלקייט), הענין הוא דהנה כל אחד ואחד יש לו מדה
9 פרטית מהמדות הטבעיות שעליו לברר ולזכך אותה, כי
10 נודע דנשמות דעכשי אינם נשמות חדשות שלא היו עוד
11 לעולמים כלל, כ"א נשמות ישנות שכבר היו בעולם ובאו
12 עוד הפעם בעולם לברר מה שלא בררו בפעם הקודם,
13 ולהיות דהנה"ב הרי בא בציור קומה שלימה יש בו הכל גם
14 אותן שכבר נתבררו רק שהן בו בבחי' חלישות מאחר
- 15 שנתבררו כבר, והמדה שלא נתבררה היא בו בתוקף וע"כ
16 על אותן המדות שנתבררו מכבר פועל עליהם גם
17 ההתבוננות בבחי' כללות, דהיינו שאיזה התעוררת אלקי
18 שבנפשו פועל על המדות הנ"ל לזכותם מאחר שכבר היו
19 זכים (דודאי בבואם בהציור קומה דהנה"ב מחדש אינם
20 זכים כ"כ כמו שהיו כשנתבררו בפעם הקודם, ואם לא הי'
21 עובד בפעם הזה יתגברו ויתעבו ביותר, והיינו שמקלקל ח"ו
22 גם מה שתיקן מכבר, אך בעבודה קלה כמו בהתעוררות
23 כללי הנ"ל מזדככים כו'), אבל בכדי לברר ולתקן אותה
24 המדה שלא נתבררה עדיין שהיא אצלו בתוקף ושוה העיקר
25 שמגיע לחלקו לברר, א"א לבררה בעבודה קלה כ"א ע"י
26 עבודה ויגיעה ביגיעת בשר ויגיעת נפש המבואר בסש"ב
27 פמ"ב, ובמדה זאת באמת העבודה בבחי' כללות אינו פועל
28 מאומה וה"ה בתקפה כמו שאינו עובד כלל.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תש"ב

- 1 כח הדיבור משרת את המדות, כח המחשבה משרת את השכל. מהתבוננות שכל הנבראים הם
2 רק מעשה ידיו, יהיה כל חפצו להבטל לאלקות.
- 3 דכח' המחשבה בעקרה היא משרת השכל, דדבור
4 ומחשבה הם משרתי המדות והשכל, דדבור הוא
5 משרת המדות ומחשבה משרת השכל. ולהיות דהמדות
6 הנה בעקרים הם אל הזולת, לכן הנה גם המגלה אותם הוא
7 כח גלוי; והשכל להיות שצקרו לעצמו, לכן הנה גם הכח
8 המגלה אותו הוא כח נעלם לגבי זולתו; ולהיות שהפעלי
9 חיים הם פעלי מדות, לכן הנה באפשר ללמדם לדבר, אבל
10 ענין המחשבה אינו שייך לבעלי חיים כלל, והיא רק
11 ממעלת האדם, וצקרו ענין המחשבה היא ההתבוננות בכל
12 דבר חקמה ושכל, וכשיתבונן דכל מה שנגברא אינו אלא
13 "מעשה ידי", בחינת מעשה לבד, וכשצמיק דעתו
14 להתבונן בענין "בורא קדושים ישתבח שמך", שקדושים
- 15 הם המלאכים העליונים שרפים ואופנים, הנה גם הם הרי
16 התהווים אינה אלא מהארה דהארה מבחינת שמך
17 וישתבח שמך לעד, הרי כשיתבונן בכל זה בהעמקת הדעת,
18 הרי בהכרח שיבוא לידי הכרה אמיתית, דלא זו בלבד
19 שימאס בתמריית העולם וגשמיותו, אלא עוד זאת שלא
20 יחפץ גם באורות וגלויים שלמעלה כי אם כל חפצו ורצונו
21 הוא להבטל ולהפיל אליו יתברך. וזהו "ויבן שם [אברהם]
22 מזבח לה' הנראה אליו", שהוא הנו' מקור עלמין
23 דאתגליון, ועל ידי עבודה זו במסירות נפש עלה לדרגא
24 עליונה יותר "ויבן שם מזבח לה'" סתם, שהוא שם הנו'
25 דלעלא, ו"הלוך ונסוע הנגבה" להדבק במדתו מדת הקדש
26 שירותא דעלמא עלאה, עד שהיה מרפכה לאלקות ממש.

חג השבועות תש"ב

27

12 בגדול המעשה דכופין וממשכנין כו' ע"פ תוקף תורת
13 אמת האמוראים. משא"כ בעקבות משיחא שנפלה סוכת
14 דוד הנופלת עד עפר בבחי' עשי' והעבודה העיקרית
15 בבחי' עקביים לבד בלי תורת אמת משניות וברייתות
16 שהן גדפין וירכין אזי רוב החסד ככולו הוא שלא ע"פ
17 תורת אמת בגדול המעשה כ"א בהתקרב הדעת העושה
18 ורצונו הטוב הרחוק באמת באשר הוא סוף מעשה במח'
19 תחלה. (ונעוץ תחלתן בסופן) וגם אם אין רק דרך אחת
20 והיא שפלה אזי לנחמו* לקבל באהבה או לעורר
21 ולפשפש במעשיו ולשוב עד הוי' בצר לו וירווח לו.

1 זאת כתב כ"ק אדמו"ר הזקן קרוב לזמן
2 הסתלקותו*
3 נפש השפלה באמת לאמתו בשרשה עבודתה היא
4 תורה גשמי' בין לה ובין (להבין) לאחרים ובין גמ"ח
5 גשמיים ע"י קירוב הדעת ועצות מרחוק בכל עניני ב"ב
6 אף כי רובם ככולם הם דברי שקר א"א בענין* אחר
7 שיעשו חסד של אמת כי אין אמת אלא תורה ואמת אמר
8 אל יברא (שכולו מלא שקרים) כו' וחסד אמר יברא
9 שכולו מלא חסדים* ותשלך אמת ארצה ועולם בחסד
10 שאינו של אמת יבנה, ובדורות הראשונים שעיקר
11 העבודה הי' התורה הי' רוב החסד נכלל באמת דהיינו

כ"ד טבת תשי"א

(* הסתלקותו: בסוף ספר שבחי הרב כותב, כי כתב זה "אחר הבדלה איזה רגעים אחדים קודם אשר מסר נשמתו בטהרה לחי העולמים".
המוקף בחצאי עגול אינו בסי' מאה שערים.
(*) א"א בענין: במאה שערים: א"א שיעשו בענין.
(*) מלא חסדים: במאה שערים: מלא שקרים וחסדים.
(*) לנחמו.. ולשוב: במאה שערים: לנחמו לעורר ולפשפש במעשיו לנחמו לקבל באהבה ולשוב.

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק צ"ד (ב) – "תנאים" בבית העלמין

ר' שניאור זלמן לא האריך ימים. לאט, לאט עזבוהו כוחותיו.

לפני פטירתו, הזהיר את ילדיו שיתנהגו כפי הראוי לצאצאים המתייחסים למשפחות למדנים וחרדים.

מצידה הייתה דבורה לאה מוכנה - כמו מקודם - להמשיך לפרנס ולהשגיח על אחיה. היא רצתה שעל ידי כך יוכל ברוך להמשיך ללמוד תורה, וכן, יוכל גם ללמוד עימה עצמה.

אך לברוך היו כבר תכניות משלו, הוא נעלם מוויטעבסק.

דבורה לאה, נשארה כעת גלמודה. הסבא ר' משה, ראש קהלת פוזנא לשעבר, התגורר עתה במינסק, ורצה שהנכדה, תישאר אצלו. אך דבורה לאה לא רצתה להסתלק מוויטעבסק, עקב כך, ששם נמצאים קבריה של אביה ואמה. קברים אלו הפכו להיות חלק מחייה. היא הייתה מבקרת לעתים קרובות בבית העלמין, ושם ליד קברות הוריה שופכת את ליבה. דבורה לאה הייתה "מספרת" הכול לאביה ואמה, כאילו הם חיים כאן בעולם הזה, ושומעים את דבריה.

ואכן, בגלל קברים אלו, החליטה דבורה לאה שיותר טוב לעבור להתגורר בבית דודה ר' קדיש, אשר התגורר בוויטעבסק. אך יחד עם זאת התנתה עם דודה ודודתה, שהיא תמשיך לעסוק בתפירה כדי להתפרנס בכוחות עצמה.

- 1 וכך אמנם התנהלו חייה, עד שיום אחד הודיע דודה ר' קדיש, שיש לו עבודה "שידוך" - עם עילוי
- 2 צעיר בשם ר' יוסף יצחק, המוכר כעילוי מטשארני.
- 3 בטרם הביעה דבורה לאה את הסכמתה לשידוך, הלכה קודם לבית העלמין לקברות הוריה. שם
- 4 הודיעה ל"אביה ואמה" על השידוך המוצע, ובקשתם, אשר במידה ושידוך זה הוא הנכון עבורה,
- 5 שישתדלו שהכול יעבור בהצלחה, ואם אין זה השידוך המתאים עבורה - יבוטל השידוך.
- 6 לאחר מכן ניהלה שיחה עם החתן, ר' יוסף יצחק. היא סיפרה לו את כל הידוע לה על מוצאה,
- 7 וסיימה את דבריה בכך, כי היא רואה את עצמה כמי שנמנית עם אלה ההולכים בדרך הקבלה
- 8 והחסידות. היא רצתה שר' יוסף יצחק חתנה, יידע כל זה מראש.
- 9 ר' יוסף יצחק האזין לה בעניין רב, ולאחר שסיימה את דבריה, החל לספר לה אודות ייחוסו שלו,
- 10 וסיים, שהוא עצמו הולך בדרכי החסידות, כפי שדרך זו החלה להתפרסם על ידי ר' ישראל בעל שם
- 11 טוב.
- 12 ר' יוסף יצחק סיפר לה גם, כי אחד מתלמידי הבעל שם טוב הכיר לו במדויק את דרך החסידות
- 13 ואשר הוא נחשב כחסיד. הדבר החשוב ביותר מבחינתה של דבורה לאה היה זה שר' יוסף יצחק סיפר
- 14 לה, שהיה זה לפי דרישתו של הבעל שם טוב כפי שנמסר לו על ידי אותו תלמיד, שיבוא לחפש את
- 15 זיווגו בוויטעבסק, ואפילו מסר לו שהמדובר הוא אודות אחת שהיא יתומה מאב ומאם.
- 16 עתה לא היה לדבורה לאה כל ספק כי זהו זיווגה הנכון.
- 17 שניהם הלכו לבית העלמין לקברי הוריה של דבורה לאה ושם החליטו על ה"תנאים" שלהם, אשר
- 18 היו אמורים להיות סודם שלהם, והם:
- 19 ראשית כל, שר' יוסף יצחק ילמד איתה - עם דבורה לאה - לאחר חתונתם שיעור, שניים-שלוש
- 20 פעמים בשבוע;
- 21 שנית, שדבורה לאה תמשיך הלאה במקצועה כתופרת כדי שתוכל לשאת בעול פרנסת המשפחה;
- 22 שלישית, ששניהם יהיו שותפים בכל המצוות והמעשים טובים שלהם;
- 23 רביעית, שיישאר בסוד העניין שהיא - דבורה לאה - לומדת תורה;
- 24 חמישית, שהם ילכו בדרכי החסידות וינהגו בדרכי הבעל שם טוב;
- 25 שישית, שעניין זה שהם חסידים יישמר בסוד, עד שיגיע הזמן לגלות את הדבר;
- 26 שביעית, אשר אם יהיו להם ילדים יחנכו וידריכו בדרך החסידות;
- 27 שמינית, אשר אם תהיה להם בת, ילמדוה תורה;
- 28 תשיעית, אשר מכל רווחיהם, יפרישו עשירית לצדקה;
- 29 לאחר חתונתם התמנה ר' יוסף יצחק לראש הישיבה של העיר וויטבסק. דבורה לאה הייתה
- 30 מאושרת. אך דבר אחד העיב על חייה - היה זה אי ידיעתה היכן נמצא אחיה ברוך.

1 ב"ה, ט"ו סיון תרפ"א

2 כבוד ידידינו ואוהבינו, מקושרי ותלמידי
3 הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקללה"ה
4 נבג"מ זי"ע, וי"ח אי"א יושבי עיר אילינא,
5 ד' עליהם יחיו, ויתענגו על רוב טוב
6 בגשמיות ורוחניות,
7 הנני בזה להודיעם כי תרומתם לטובת המוסדות הגיעו
8 במועדם כפי הקבלות הנשלחים בכל עת, ובגלל זאת יתברכו
9 העושים והמעשים המנדבים והתומכים הם ביתם וזרעם,
10 בברכה כפולה ומכופלת, כי ימלא השי"ת משאלות לב כל אחד
11 ואחד לטובה ולברכה, ויואיל אלוקה מרום להשפיע למו
12 שפעת חיים אושר ועושר בזמני ונצחי, ויראו פרי טוב בכל
13 מעשי ידם מנפש ועד בשר, ויתן להם השי"ת תשוקת לב
14 להתחזק במעשה הצדקה, הרוממת את הָגוֹ, והמעדנת את
15 הנפש, ויעלו מעלה מעלה.
16 אמנם לא על הלחם בלבד יחיי האדם, הנה כל אדם באשר
17 הוא אדם עליו לידע להבין ולהשכיל תעודתו עלי אדמות תבל,
18 כי לא לתהו בראה ולהשבצה במשבצות מדות המפוארות,
19 וכשרוני המַעֲשֵׂ, יצרה. אשרינו מה טוב חלקינו, כי גורלינו עֲלֶה
20 עֲלֶה במחשבת הוד כ"ק אבותינו רבותינו הקדושים
21 זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע לסלול לפנינו דרך סלולה, בדרך בית
22 אל, אשר גם בדורנו זה אור יהי במושבותינו באחזינו בסנסני
23 עץ החיים בדעת חכמת התורה. מה טוב ומה נעים שבת אנשי
24 תום יחדיו, כשתלי זתים, לשמוע בשיעורי לימוד, בקר וערב,
25 הנהוגה בעם קדש, מימים ימימה, בחברת משניות, ובאגודת
26 שומעי אגדה בין מנחה למעריב, אשר בגלל זאת פניני החכמה
27 ומעלת צחות מדות התרומיות התגלגלו תמיד בלשון העם
28 הישראלי וניב שפתי, להיות כי כל אחד השתדל עמוד או שוב
29 בעת ההגדה והלימוד, ויהי לו לענג שמוע דברי חכמים וחידת
30 ספוריהם, ואזהרת פקודיהם וציוויים, בהנהגת הבית הקנין
31 והמסחר.

32 בזרוח שמש הוי', בתורת החסידות יסדו כ"ק אבותינו
33 רבותינו הקדושים, זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, כי ילמדו נוסף על
34 הלימודים הנזכרים גם תורת החסידות בכתב ובעל פה, ואשר
35 יתוועדו יחדיו בסוד אוהבים וריעים אהובים בדיבוק חברים,
36 אשר איש את רעהו ידברו באהבה וחיבת טהרת הלב, מנוקה
37 מכבוד, שנאה תחרות, וקנאה, ואיש איש התחזקו בכנף רעהו,
38 ללכת שלובי זרוע במעלת העבודה, בידעינו ברור כי לא
39 המדרש והלימוד עיקר, כי אם המעשה, מעשה הטוב, בלב
40 פתוחה, ובעין טובה, אשר יעשו איש איש ככל אשר תשיג
41 יכולתו ולקוות להאל הטוב, החפץ בטוב עמו ונחלתו, כי
42 ירחיב מצעדיו, ויתן למו היכולת בוא בשערי העבודה בשמחת
43 לב ישרה.
44 ועתה זאת עשו וחיו - בטוב ובנעימים - להרים מצב
45 התורה והעבודה, באגודת לומדי גמרא, ואגדה ודברי אלקים
46 חיים, תורת החסידות, והחזיקו מעמד תמיכת לומדי תורה
47 בתו"ת, וקופת הרמב"ן, וקו"ר בסדר מסודר, וידברו בהטבת
48 עניניהם על יסודי התום היושר והצדק, ולהתאסף מדי שבת
49 בשבתו, להתענג על נועם פרקי אבות העולם, ולימוד דא"ח.
50 וכל אדם באשר הוא, הנה רוח אלקים נוססה בו, ומצא ענג
51 לנפשו השתתף בכל אלה, מבלי השפיל עצמו לומר מי אני,
52 חכמינו אמרו כי כל אחד יכול לומר מתי יגיעו מעשי למעשה
53 אבותי אברהם יצחק ויעקב, כי זה כל האדם, לפעול ולעשות
54 בעזרתו ית' הן בעצמו בביתו, והן לטובת הרבים, וכאמרם
55 (ירוש' פאה) שאין אתה יודע מאיזה מצוה יצא לך חיים.
56 אלקינו ואלקי אבותינו, אשר נתן לנו תורת אמת, וצונו כי
57 גם בחיי עולם זה, בכל דרכינו נדע אותו ית', הוא יתן לכם
58 שפעת חיים עושר ואושר, בזמני ונצחי, ואור התורה והמצוה,
59 העבודה והצדקה, יאיר במושבותיכם, בתוך כלל אחב"י אשר
60 ירום אלקי מרום קרינו, קרן עמו, תורתו בכבוד.
61 והיו ברכה כאוות נפשם וכנפש ידידם הדו"ש בן מורם
62 ורבים.

[אג"ק מוהרי"צ כרך יד]

פרק ד משנה א

בן זומא אומר, איזהו חכם, הלומד מכל אדם, שנאמר: מכל מלמדי השכלתי בי עדותיך שיחה לי. איזהו גבור, הכובש את יצרו, שנאמר: טוב ארך אפים מנבור ומשל ברוחו מלכד עיר. איזהו עשיר השמח בחלקו, שנאמר: יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך. אשריך, בעולם הזה. וטוב לך, לעולם הבא. איזהו מכבד, המכבד את חבריו, שנאמר: כי מכבדי אכבד ובני יקלו:

נקודות משיחות קודש

אמר לו רבי אליעזר, "ריקה, כמה מכוער אותו האיש" (כוונתו היתה לכיעור במובן הרוחני); על כך השיב לו האיש, "לך ואמור לאומן שעשאי - כמה מכוער כלי זה שעשית". כוונת תשובתו היתה שגם באדם ירוד כמותו אפשר לראות את צלם ה"אומן" שעשה אותו.

על-פי זה מובן אפוא מדוע נזקק התנא במשנתו לכל הפסוק כולו.

(שיחות קודש תש"מ - פרשת קורח ובלק)

כתב במדרש-שמואל: "לפיכך נקט אלו, לפי שהשיעור בהם שמות מחודשים היפך ממה שיגזור השכל". כלומר, בכל האמירות שבמשנתו יש דבר-חידוש:

"איזהו חכם" - חכם הוא מי שרואה כל דבר לאמיתתו, לעומקו ולפריטיו. ממילא בהכרח שמלבד המעלות שרואה בכל דבר, רואה הוא גם את החסרונות. לפי זה איך יתכן שהחכם לומד "מכל אדם"? מחדש התנא במשנתו כי החכם האמיתי אכן לומד מכל אדם, מכיון שלכל אחד ואחד יש מעלה כלשהי ועל כן אפשר ללמוד "מכל אדם".

"איזהו גבור" - על-דרך הרגיל מייחסים את מידת הגבורה לאחד שכוחו רב ("לכד עיר"). מחדש התנא ואומר, אדרבה - גיבור הוא מי שבכוחו לכלוא את גבורתו; "כובש את יצרו".

"איזהו עשיר" - במדרש³ נאמר: "מי שיש לו מנה רוצה מאתיים". לפי זה היה אפשר לחשוב כי עשיר אמיתי הוא, מי שנכסיו מרובים והוא משתוקק להרבותם עוד ועוד (שכן "מי שיש לו מאתיים רוצה ארבע מאות"!). מחדש משנתו ואומר כי עשיר אמיתי הוא דוקא זה שאינו "נבהל להון" אלא שמח במה שיש לו ומנצל זאת מתוך מנוחת-הנפש.

"איזהו מכובד" - ההנחה הרווחת היא שאדם מכובד אין זה מכבודו להשפיל את עצמו ולכבד כל אדם ואדם; (להפך, מצד כבודו עליו להיבדל מכל שאר הציבור). מחדש התנא ואומר כי מכובד אמיתי הוא המכבד את הבריות - אף את אלו הפחותים, שאין בהם כל מעלה, והם בבחינת "בריות" בעלמא⁴.

(שיחות קודש תש"מ - פרשת קורח)

בן זומא הוא אחד מאותם "ארבעה שנכנסו לפרדס" ומובנת אפוא מעלתו הגדולה [בדוגמת רבי עקיבא, אף-על-פי שלא הגיע לדרגתו ממש, שכן רק רבי עקיבא "נכנס בשלום ויצא בשלום"].

ועל-אף גדולתו הרבה הדגיש בן זומא את הצורך ללמוד "מכל אדם". ללמדנו כי גם למי שזכה למדרגה גבוהה ביותר, כבן זומא (שכאמור, "נכנס לפרדס") - יש מה ללמוד "מכל אדם".

תוכן הדברים נרמז בשמו - "בן זומא" - שלא נקרא בשמו אלא על שם אביו. בכך מודגשת תלותו באביו והיותו בבחינת "מקבל" - ולכן אמר בן זומא "איזהו חכם? הלומד מכל אדם". (תורת-מנחם - התועדויות' תשמח, כרך ג, עמ' 552)

יש לדייק: מדוע נזקק התנא גם לסיום הפסוק - "כי עדותיך שיחה לי" - בשעה שהראיה לכך שחכם הוא מי שלומד מכל אדם היא רק מתחילת הפסוק - "מכל מלמדי השכלתי"?!

ביאור הדברים:

"חכם" הוא מי שמבין כל דבר על בוריו; הוא אמנם מכיר במעלותיו של כל אחד ואחד, כדי ללמוד מהן, אך באותה מידה הוא גם ער לחסרונותיו של הזולת, על-מנת להימנע מהם. לאור זאת תישאל השאלה - כיצד החכם "לומד מכל אדם", הלא מן-הסתם יש גם מי שהם מלאי חסרונות ואין מה ללמוד מהם?!

זו הסיבה שהתנא נזקק גם לחציו השני של הפסוק - "כי עדותיך שיחה לי" - פה טמון ההסבר לכך שיש מה ללמוד "מכל אדם".

כאשר מתבוננים היטב במעשה הבריאה רואים (לא רק שהקב"ה מנהיג את העולם ובורא אותו בכל רגע יש מאין, אלא גם) כיצד כל בריאה ובריאה מעידה על מציאות הבורא והנהגתו. זוהי אס-כן משמעות הפסוק "כי עדותיך שיחה לי" - בכל אדם ואדם אפשר לראות "עדות" למציאות הקב"ה. גם אדם שהוא נטול כל מעלה (גלויה) הוא בבחינת "עדותיך" (עדות למציאות הבורא). וכמו שמצינו בסיפור הגמרא², על "אדם אחד שהיה מכוער ביותר", שנזדמן לרבי אליעזר לפגשו,

(1) חגיגה יד, ב. (2) תענית כ, א. (3) קהלת-רבה א, לד. (4) ראה תניא פרק לב.

טז א וַיִּקַּח קִרַּח בֶּן־יִצְהָר בֶּן־קֵהֶת בֶּן־לֵוִי
וְדָתָן וְאַבִּירָם בְּנֵי אֱלִיאָב וְאוֹן בֶּן־פִּלֶּת בְּנֵי
רְאוּבֵן כִּסְ"ו: ד וַיִּקְמוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וְאַנְשֵׁים מִבְּנֵי־
יִשְׂרָאֵל חֲמִשִּׁים וּמֵאֲתָיִם נָשִׂאִי עֵדָה קְרָאִי
מוֹעֵד אֲנָשֵׁי־שָׁם: ג וַיִּקְהָלוּ עַל־מֹשֶׁה וְעַל־
אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם רַב־לָכֶם כִּי כָל־הָעֵדָה
כָּלָם קֹדְשִׁים וּבְתוֹכְכֶם יְהוָה וּמִדּוּעַ תִּתְּנֶנּוּ
עַל־קֵהֶל יְהוָה כִּסְ"י: ד וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּפֹּל

א ואתפלג קרח בר יצהר בר
קחת בר לוי ודתן ואבירם בני
אליאב ואון בר פלת בני ראובן:
ב וקמו לאפי משה וגבריא מבני
ישראל מאתן וחמשין רבירבי
כנשתא מערעי זמן אנשין
דשמה: ג ואתכנשו על משה
ועל אהרן ואמרו להון סגי לבון
ארי כל כנשתא פלהון קדישין
ובניהון שריא שכנתא דיי ומא
דין אתון מתרבירין על קהלא
דיי: ד ושמע משה ונפל על

רש"י

הקטן מכלם! הריני חולק עליו ומבטל את דבריו!
מה עשה? צמד וכנס ר"נ ראשי סנהדראות, רבן
משבט ראובן שכניו, והם אליצור בן שדאור
ובבריו וכיוצא בו, שנאמר: "נשיאי עדה קריאי
מועד", ולהלן הוא אומר (במדבר א): "אלה קרואי
העדה". והלבישן טליתות שכלן תכלת, באו ועמדו
לפני משה, אמרו לו: טלית שכלה של תכלת חביבת
בציצית או פטורה? אמר להם: חביבת! התחילו
לשחק עליו. אפשר? טלית של מין אחר חוט אחד
של תכלת פוטרה, זו שכלה תכלת לא תפטור את
עצמה?: בני ראובן. דתן ואבירם ואון בן פלת:
תורה ב (ג) רב־לכם. הרבה יותר מדאי לקחתם
לעצמכם גדלה: כלם קדשים. (תנחומא) כלם שמעו
דברים בסיני מפי הגבורה: ומדוע תתנשאו. אם
לקחת אתה מלכות, לא היה לך לברר לאחיד כהנה,
לא אתם לבדכם שמעתם בסיני אנכי ה' אלהיך, כל
העדה שמעו: (ד) ויפל על־פניו. (תנחומא. מ"ר)
מפני המחלוקת, שכבר זה בידם סרחון רביעי:
חטאו בעגל (שמות לב): "ויחל משה", במתאוננים
(במדבר יא): "ויתפלל משה", במרגלים (שם יד):
"ויאמר משה אל־ה' ושמעו מצרים", במחלוקתו של
קרח נתרשלו ידיו. משל לבן מלך שסרח על אביו
ופיס עליו אוהבו פעם ושתיים ושלש, כשסרח
רביעית נתרשלו ידי האוהב ההוא, אמר: עד מתי
אטריח על המלך, שמא לא יקבל עוד מקני:

(א) ויקח קרח. פרשה זו יפה נדרשת במדרש רבי
תנחומא: ויקח קרח. לקח את עצמו לצד אחד
להיות נחלק מתוך העדה לעורר על הכהנה, וזהו
שתרגם אונקלוס "ואתפלג", נחלק משאר העדה
להחזיק במחלוקת. וכן (אויב טו): "מה־יקחך לבד",
לוקח אותך להפליגך משאר בני־אדם. דבר אחר:
"ויקח קרח" משך ראשי סנהדראות שבהם
בדברים, כמו שנאמר (במדבר ט): "קח את־אהרן",
(הושע יד): "קחו עמכם דברים": בן־יצהר בן־קחת
בן־לוי. ולא הזכיר "בן־יעקב", שבקש רחמים על
עצמו, שלא יזכר שמו על מחלוקתם, שנאמר
(בראשית מט): "בקהלם אל־תחד כבדי". והיכן נזכר
שמו על קרח? בהתייחסם על הדוכן בדברי הימים,
שנאמר (דה"א ו): "בן־אביסף בן־קרח בן־יצהר
בן־קחת בן־לוי בן־ישראל": ודתן ואבירם.
(תנחומא) בשביל שהיה שבט ראובן שרוי בחנייתם
תימנה, שכן לקחת ובניו החונים תימנה, נשתתפו
עם קרח במחלוקתו: אוי לרשע, אוי לשכנו. ומה
ראה קרח לחלק עם משה? נתקנא על נשיאותו של
אליצפן בן עזיאל, שמנהו משה נשיא על בני קחת
על פי הדבור. אמר קרח: אחי אבא ארבעה היו,
שנאמר (שמות ו): "ובני קחת וגו'". עמךם הבכור
נטלו שני בניו גדלה: אחד מלך ואחד כהן גדול;
מי ראוי לטל את השניה? לא אני, שאני בן יצהר,
שהוא שני לעמךם? והוא מנה נשיא את בן אחיו

אפוהי: ה ומליל עם קרח ועם
 כל פנשתה למימר בצפרא
 ויהודע יי ית דכשר לה וית
 דקדיש ויקרב לקדמוהי וית די
 יתרעי בה קרב לשמושה: ו דא
 עבדו סבו לכוון מחתנן קרח וכל
 פנשתה: ז והבו בהון אשתא
 ושויו עליהון קטורת בוסמין
 קדם יי מחר ויהי גברא דיתרעי
 יי הוא קדיש סגי לכוון בני לוי:
 ח ואמר משה לקרח שמעו כען
 בני לוי: ט הזער לכוון ארי
 אפרש אלהא דישראל יתכון

על־פניו כס"י: ה וידבר אל־קרח ואל־כל־עדתו
 לאמר בִּקְר וידע יהוה את־אשר־לו ואת־
 הקדוש והקריב אליו ואת אשר יבחר־בו
 יקריב אליו כס"י: ו זאת עשו קחו־לכם מחתות
 קרח וכל־עדתו כס"י: ז ותנו־בהן אש ושימו
 עליהן קטרת לפני יהוה מחר והיה האיש
 אשר־יבחר יהוה הוא הקדוש רב־לכם בני
 לוי כס"י: ישראל ח ויאמר משה אל־קרח שמעו־נא
 בני לוי כס"י: ט המעט מכם כִּי־הבדיל אלהי

רש"י

תתחילו: מי שיבחר בו יצא חי וכלכם אוכדים
 (במדבר רבה): מחתות. פלים שחותין בהם גחלים
 ויש להם בית יד: (ז) רב־לכם בני לוי. דבר גדול
 אמרתי לכם. ולא טפשים היו, שכוף התרה בהם
 וקבלו עליהם לקרב, אלא הם חטאו על נפשותם,
 שנאמר: "את מחתות החטאים האלה בנפשתם".
 וקרח שפקח היה, מה ראה לשטות זה? עינו
 הטעתו, ראה שלשלת גדולה יוצאה ממנו: שמואל
 ששקול כנגד משה ואהרן. אמר: בשבילו אני
 נמלט! וכ"ד משמרות עומדות לבני בניו כלם
 מתנבאים ברוח הקדש, שנאמר (ד"ה א כה): "כל־
 אלה בנים להימן". אמר: אפשר כל הגדלה הזאת
 עתידה לעמד ממני ואני אדם? לכו נשתתף לבא
 לאותה חזקה ששמע מפי משה שכלם אוכדים
 ואחד נמלט: "אשר־יבחר ה' הוא הקדוש" - טעה
 ותלה בעצמו. ולא ראה יפה לפי שבניו עשו
 תשובה ומשה היה רואה יפה. (תנחומא): רב־לכם.
 דבר גדול נטלתם בעצמכם לחלק על הקדוש־
 ברוך־הוא: (ח) ויאמר משה אל־קרח שמעו־נא
 בני לוי. התחיל לדבר עמו דברים רבים. פיין
 שראוהו קשה ערף, אמר: עד שלא ישתתפו שאר
 השבטים ויאבדו עמו, אדבר גם אל כלם. התחיל
 לגזר בהם: "שמעו־נא בני לוי": (ט) ולעמד

(ה) בִּקְר וידע וגו'. עתה (במדבר רבה) עת שכרות
 היא לנו ולא נכון להראות לפניו, והוא היה מתכונן
 לדחותם שמא יחזרו בהם: בִּקְר וידע ה' את־
 אשר־לו. לעבודת לוי: ואת־הקדוש. לכהנה:
 והקריב. אותם אליו (תנחומא). והתרגום מוכיח כן:
 ויקרב לקדמוהי, יקרב לשמושיה. ומדרשו:
 בִּקְר - אמר להם משה: גבולות חלק הקדוש־
 ברוך־הוא בעולמו, יכולים אתם להפוך בִּקְר לערב?
 כן תוכלו לבטל את זה, שנאמר (בראשית א):
 "ויהי־ערב ויהי־בקר... ויבדל". כך (דה"א כג):
 "ויבדל אהרן להקדישו וגו'": (ו) זאת עשו
 קחו־לכם מחתות. מה ראה לומר להם כך? אמר
 להם: בדרכי העכו"ם יש נימוסים הרבה וכמרים
 הרבה, וכלם (ס"א: ואין כלם) מתקבצים בבית
 אחד; אנו אין לנו אלא ה' אחד, ארון אחד ותורה
 אחת ומזבח אחד וכהן גדול אחד - ואתם ר"נ איש
 מבקשים כהנה גדולה? אף אני רוצה בכך, הא
 לכם תשמיש חביב מכל, היא הקטרת החביבה
 מכל הקרבנות, וסם המות נתון בתוכו, שבו נשרפו
 נדב ואביהוא, לפיכך התרה בהם: "והיה האיש
 אשר־יבחר ה' הוא הקדוש", כבר הוא בקדשתו.
 וכי אין אנו יודעים, שמי שיבחר הוא הקדוש?
 אלא אמר להם משה: הריני אומר לכם שלא

יִשְׂרָאֵל אֶתְכֶם מֵעַדְתָּ יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב אֶתְכֶם
 אֵלָיו לַעֲבֹד אֶת־עַבְדְּתָּ מִשְׁכֵּן יְהוָה וְלַעֲמֹד
 לִפְנֵי הָעֵדָה לְשִׁרְתֶּם כִּסִּי׃ וַיִּקְרַב אֹתָךְ וְאֶת־
 כָּל־אֲחִיךָ בְּנֵי־לֵוִי אֹתָךְ וּבִקְשִׁיתֶם גַּם־
 כֹּהֲנָה כִּסִּי׃ יֵאָלֶּכְן אִתָּהּ וְכָל־עַדְתְּךָ הַנֹּעְדִים
 עַל־יְהוָה וְאֶהְרֹן מִה־הוּא כִּי כְתִיב תִּלְוֶנוּ קְרִי תִלְוֶנוּ
 עִלּוֹ כִּסִּי׃ יִבְיָשְׁלַח מֹשֶׁה לִקְרֹא לְדָתָן
 וְלֹאֲבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב וַיֹּאמְרוּ לֹא נַעֲלֶה כִּסִּי׃
 הַמַּעֲטָה כִּי הָעֲלִיתָנוּ מֵאֶרֶץ זִבְתָּ חֶלֶב וּדְבַשׁ
 לְהַמִּיתָנוּ בַּמִּדְבָּר כִּי־תִשְׁתָּרַר עָלֵינוּ גַם־
 הַשְׁתָּרַר׃ שְׁנֵי ע"ב בְּחֹל יֵד אֵף לֹא אֶל־אֶרֶץ זִבְתָּ
 חֶלֶב וּדְבַשׁ הִבִּיאֵתָנוּ וְתִתֵּן־לָנוּ נַחֲלַת שָׂדֶה
 וְכָרֶם הָעֵינִי הָאֲנָשִׁים הָהֵם תִּנָּקֵר לֹא
 נַעֲלֶה כִּסִּי׃ טו וַיַּחֲרַר לְמֹשֶׁה מְאֹד וַיֹּאמֶר אֶל־
 יְהוָה אֶל־תִּפֶּן אֶל־מִנְחָתָם לֹא חֲמוֹר אֶחָד

מִפְּנֵשֶׁתָּא דִּישְׂרָאֵל לְקַרְבָּא יִתְכוֹן
 קְדָמוּהִי לְמַפְלַח יֵת פְּלִחָן
 מִשְׁכְּנָא דִּי וּלְמַקָּם קְדָם כְּנִשְׁתָּא
 לְשִׁמְשׁוּתֵיהוֹן׃ י וַקְרַב יִתָּךְ וַיֵּת
 כָּל אֲחִיךָ בְּנֵי לֵוִי עִמָּךְ וּכְעַן אֲתוֹן
 כְּעַן אִף כֹּהֲנָתָא רַבָּתָא׃ יא כִּכְּן
 אֲתָּ וְכָל כְּנִשְׁתָּךְ דִּאֲזִדְמַנְתוֹן עַל יֵי
 וְאֶהְרֹן מִהּ הוּא אֲרִי אֲתִרְעַמְתוֹן
 עֲלוּהִי׃ יב וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְמַקְרִי
 לְדָתָן וְלֹאֲבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב וַאֲמָרוּ
 לֹא נִסְק׃ יג הִזְעִיר אֲרִי אֶסְקִתְנָא
 מֵאֶרְעָא עֲבָדָא חֶלֶב וּדְבַשׁ
 לְקִטְלוֹתְנָא בַּמִּדְבָּרָא אֲרִי
 אֲתִרְבַּרְבַּת עֲלֵנָא אִף אֲתִרְבַּרְבָּא׃
 יד בְּרִם לֹא לֵאֲרַעָא עֲבָדָא חֶלֶב
 וּדְבַשׁ אַעֲלִתְנָא וַיִּהְבֵּתָא לָנָא
 אֲחִסְנַת חֶקְלִין וּבְרָמִין הָעֵינִי
 גְּבִרְיָא הָאֲנוּן תִּשְׁלַח לְעֹרָא לֹא
 נִסְק׃ טו וַתִּקַּף לְמֹשֶׁה לְחֻדָּא
 וַאֲמָר קְדָם יֵי לֹא תִקְבֵּל בְּרַעְוָא
 קְרַבְנֵהוֹן לֹא חֲמָרָא דְחַד מִנְהוֹן
 שְׁחָרִית וְלֹא אֲבָאֲשִׁית יֵת חַד

רש"י

בַּמִּדְבָּר, שְׁאִמְרָתָ לָנוּ (במדבר יד): "בַּמִּדְבָּר הַזֶּה
 יִפְּלוּ פְּגָרֵיכֶם": הָעֵינִי הָאֲנָשִׁים הָהֵם תִּנָּקֵר וְגו'.
 אִפְּלוּ אִתָּהּ שׁוֹלַח לְנָקֵר אֶת עֵינֵינוּ אִם לֹא נַעֲלֶה
 אֵלֶיךָ, לֹא נַעֲלֶה: הָאֲנָשִׁים הָהֵם. כְּאֵדָם הַתּוֹלָה
 קָלְלָתוֹ בַּחֲבָרוֹ: (טו) וַיַּחֲרַר לְמֹשֶׁה מְאֹד. נִצְטָעַר
 עַד לְמָאֵד: אֶל־תִּפֶּן אֶל־מִנְחָתָם. לִפְנֵי פִשְׁטוֹ:
 הַקְטָרֶת שֶׁהֵם מִקְרִיבִים לִפְנֵיךָ מִחֶר, אֵל תִּפֶּן
 אֲלֵיהֶם. וּמִדְּרָשׁוֹ: אָמַר: יוֹדַע אֲנִי שֶׁיֵּשׁ לָהֶם חֶלֶק
 בְּתַמִּידֵי צִבּוֹר, אִף חֶלֶקֶם לֹא יִקְבֵּל לִפְנֵיךָ לְרִצּוֹן.
 תִּנְיָחָנוּ הָאֵשׁ וְלֹא תֵאכְלָנוּ: לֹא חֲמוֹר אֶחָד מֵהֶם
 נִשְׁאָתִי. לֹא חֲמוֹרוֹ שֶׁל אֶחָד מֵהֶם נִטְלָתִי, (תנחומא)
 אִפְּלוּ כְּשֶׁהִלְכָתִי מִמִּדְּבָר לְמַצְרִים וְהִרְפַּכְתִּי אֶת
 אִשְׁתִּי וְאֶת בְּנֵי עַל הַחֲמוֹר וְהִזָּה לִי לִטֹּל אוֹתוֹ
 הַחֲמוֹר מִשְׁלָהֶם, לֹא נִטְלָתִי אֶלָּא מִשְׁלִי. וְתִרְגּוּם

לִפְנֵי הָעֵדָה. לְשִׁיר עַל הַדּוּכָן: (י) וַיִּקְרַב אֹתָךְ.
 לְאוֹתוֹ שְׁרוּת שֶׁהִרְחִיק מִמֶּנּוּ שְׁאֵר עַדְתָּ יִשְׂרָאֵל:
 (יא) לָכֵן. בְּשִׁבְלֵי כֹף אִתָּהּ וְכָל־עַדְתְּךָ הַנֹּעְדִים
 אִתָּךְ עַל־הַ, כִּי בִשְׁלִיחוֹתָיו עֲשִׂיתִי לְתֵת כֹּהֲנָה
 לְאֶהְרֹן וְלֹא לָנוּ הוּא הַמִּתְלַקֵּת הַזֶּה: (יב) וַיִּשְׁלַח
 מֹשֶׁה וְגו'. (סנהדרין קי) מִכָּאן, שְׁאִין מִחֲזִיקִין
 בַּמִּתְלַקֵּת, שֶׁהִיָּה מֹשֶׁה מְחֻזָּר אַחֲרֵיהֶם לְהַשְׁלִיכֶם
 בְּדַבְּרֵי שְׁלוֹם: לֹא נַעֲלֶה. פִּיהֶם הַכְּשִׁילָם, שְׁאִין
 לָהֶם אֶלָּא יְרִידָה: תוֹרָה יג (יד) וְתִתֵּן־לָנוּ. הַדְּבָר
 מוֹסֵב עַל "לֹא" הָאֲמֹר לְמַעַלָּה, כְּלוֹמֵר לֹא
 הִבִּיאֵתָנוּ וְלֹא נִתַּת לָנוּ נַחֲלַת שָׂדֶה וְכָרֶם. אֲמָרָתָ
 לָנוּ (שמות ג): "אַעֲלֶה אֶתְכֶם מִצְרַיִם אֶל־אֶרֶץ
 טוֹבָה וְגו'" - מִשֶּׁם הוֹצֵאתָנוּ וְלֹא אֶל אֶרֶץ זִבְתָּ
 חֶלֶב וּדְבַשׁ הִבִּיאֵתָנוּ, אֶלָּא גִזְרָתָ עָלֵינוּ לְהַמִּיתָנוּ

מֵהֶם נִשְׁאֲתִי וְלֹא הִרְעֵתִי אֶת־אֶחָד מֵהֶם כִּשִׁי׃
 טז וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־קֶרַח אַתָּה וְכָל־עַדְתְּךָ הָיוּ
 לִפְנֵי יְהוָה אַתָּה וְהֵם וְאַהֲרֹן מִחֹר כִּשִׁי׃
 י וַיִּקְחוּ אִישׁ מִחֶתְתּוֹ וּנְתַתֶּם עֲלֵיהֶם קִטְרֶת
 וְהִקְרַבְתֶּם לִפְנֵי יְהוָה אִישׁ מִחֶתְתּוֹ הַמַּעֲשִׂים
 וּמַאֲתִים מִחֶתֶת וְאַתָּה וְאַהֲרֹן אִישׁ
 מִחֶתְתּוֹ כִּשִׁי׃ י וַיִּקְחוּ אִישׁ מִחֶתְתּוֹ וַיִּתְּנוּ
 עֲלֵיהֶם אֵשׁ וַיִּשְׂמוּ עֲלֵיהֶם קִטְרֶת וַיַּעֲמֵד
 פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן׃ י וַיִּקְהַל
 עֲלֵיהֶם קֶרַח אֶת־כָּל־הָעֵדָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל
 מוֹעֵד וַיֵּרָא כְבוֹד־יְהוָה אֶל־כָּל־הָעֵדָה כִּשִׁי׃ ס
 שְׁלִישִׁי כ וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן
 לֵאמֹר׃ כ אֲבִדְלוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת וְאִכְלָה
 אֹתָם בָּרָגַע׃ כב וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ אֵל
 אֱלֹהֵי הָרוּחַת לְכָל־בָּשָׂר הָאִישׁ אֶחָד יִחַטֵּא
 וְעַל כָּל־הָעֵדָה תִּקְצָף כִּשִׁי׃ ס כג וַיְדַבֵּר יְהוָה
 אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר׃ כד דַּבֵּר אֶל־הָעֵדָה לֵאמֹר
 הִעָלוּ מִסִּבִּיב לְמִשְׁכַּן־קֶרַח דָּתָן וַאֲבִירָם כִּשִׁי׃

רש"י

מִנְהוֹן׃ טז וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְקֶרַח אַתָּה
 וְכָל כְּנֻשְׁתְּךָ הָיוּ זְמִינִין לְקֶדֶם יי
 אַתָּה וְאַנּוֹן וְאַהֲרֹן מִחֹר׃ יז וַיִּסְבּוּ
 גִּבּוֹר מִחֶתֶת וְתִשׁוּנוֹן עֲלֵיהוֹן
 קִטְרֶת בּוֹסְמִין וְתִקְרִיבּוֹן קֶדֶם יי
 גִּבּוֹר מִחֶתֶת מֵאֲתָן וְחִמְשִׁין
 מִחֶתֶן וְאַתָּה וְאַהֲרֹן גִּבּוֹר מִחֶתֶת וְיִהְיֶה
 יח וְנִסְיָבוֹ גִּבּוֹר מִחֶתֶת וְיִהְיֶה
 עֲלֵיהוֹן אֲשֶׁתָּא וְשׁוּיָאוֹ עֲלֵיהוֹן
 קִטְרֶת בּוֹסְמִין וְקָמוֹ בְּתִרְעָה מִשְׁכָּן
 זְמָנָא וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן׃ יט וְאַכְנִישׁ
 עֲלֵיהוֹן קֶרַח ית כָּל כְּנֻשְׁתָּא לְתִרְעָה
 מִשְׁכָּן זְמָנָא וְאַתְגְּלִי וְקָרָא דִּי
 לְכָל כְּנֻשְׁתָּא׃ כ ומִלִּיל יי עִם
 מֹשֶׁה וְעִם אַהֲרֹן לְמִימָר׃ כא
 אֲתִפְרְשׁוּ מִגּוֹ כְּנֻשְׁתָּא הָדָא
 וְאַשְׁצִי יִתְהוֹן כְּשַׁעָה׃ כב וְנִפְּלוּ
 עַל אֲפִיהוֹן וְאַמְרוּ אֵל אֱלֹהֵי
 רוּחָא לְכָל בָּשָׂרָא גִבְרָא חַד
 יַחֲבֹב וְעַל כָּל כְּנֻשְׁתָּא יְהִי רָגִזָא׃
 כג ומִלִּיל יי עִם מֹשֶׁה לְמִימָר׃
 כד מִלִּיל עִם כְּנֻשְׁתָּא לְמִימָר
 אֲסִתְלָקוּ מִסְּחֹר סְחֹר לְמִשְׁכָּנָא
 דְּקֶרַח דָּתָן וְאַבִּירָם׃ כה וְקָם
 מֹשֶׁה וַאֲזַל לְוֹת דָּתָן וְאַבִּירָם

הִעָלוּ מִסִּבִּיב לְמִשְׁכַּן־קֶרַח דָּתָן וַאֲבִירָם כִּשִׁי׃ כה וַיִּקָּם מֹשֶׁה וַיֵּלֶךְ

יודע מחשבות, אין מדתך כמדת בשר ודם: מִלֶּךְ
 בָּשָׂר וְדָם שְׁפָרְחָה עָלָיו מִקְצַת מְדִינָה, אִינוּ יוֹדֵעַ
 מִי הַחוּטָא, לְפִיכָךְ כִּשְׁהוּא כּוֹעֵס נִפְרַע מִכֶּלֶם,
 אֲבָל אַתָּה לִפְנֵיךְ גְּלוּיּוֹת כָּל הַמַּחֲשָׁבוֹת וַיִּוֹדַע אַתָּה
 מִי הַחוּטָא׃ הָאִישׁ אֶחָד. הוּא הַחוּטָא וְאַתָּה עַל
 כָּל הָעֵדָה תִּקְצָף? אָמַר הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא׃ יָפָה
 אֲמַרְתָּ, אֲנִי יוֹדֵעַ וּמוֹדִיעַ מִי חָטָא וּמִי לֹא חָטָא׃
 תוֹרָה כג (כד) הִעָלוּ וְגו' כְּתִרְגוּמוֹ׃ "אֲסִתְלָקוּ"
 מִסִּבִּיבוֹת מִשְׁכָּן קֶרַח׃ (כה) וַיִּקָּם מֹשֶׁה. (מדרש
 רבה) כְּסִבּוֹר שִׁישְׁאוֹ לוֹ פָּנִים, וְלֹא עָשׂוֹ׃ תוֹרָה כו

אונקלוס: "שחרית", לשון ארמי כף נקראת אנגריא
 של מִלֶּךְ שְׁחֹוֹר (ב"ב מ"ז): (טז) וְהֵם. עַדְתְּךָ׃
 (יז) וְהִקְרַבְתֶּם וְגו' אִישׁ מִחֶתְתּוֹ. הַמַּעֲשִׂים
 וּמַאֲתִים אִישׁ שֶׁבָכֶם׃ תוֹרָה יח (יט) וַיִּקְהַל עֲלֵיהֶם
 קֶרַח. (תנחומא) בְּדַבְרֵי לְצִנּוֹת׃ כָּל הַלִּילָה הַהוּא
 הָלַךְ אֲצֹל הַשְּׁבָטִים וּפִתָּה אוֹתָם׃ "כְּסִבּוֹרִין אַתָּם
 שְׁעָלִי לְבָדִי אֲנִי מִקְפִּיד? אֲנִי מִקְפִּיד אֲלֹא בִשְׁבִיל
 כֶּלְכֶם! אֵלּוֹ בְּאִין וְנוֹטְלִין כָּל הַגְּדִלוֹת׃ לוֹ הַמְּלָכוֹת
 וְלֹאֲחִיו הַכְּהֵנָה! עַד שֶׁנִּתְּפָתוּ כֶּלֶם׃ וַיֵּרָא־כְבוֹד ה'׃
 כָּא בְּעַמּוּד עָנָן׃ תוֹרָה כ (כב) אֵל אֱלֹהֵי הָרוּחַת.

וּאֶזְלוּ בְּתִרוּהִי סָבִי יִשְׂרָאֵל:
 כו ומליל עם פנשתא למימר
 זורו כען מעלוי משכני גבריא
 חיביא האלין ולא תקרבון בכל
 די להון דלמא תלקון בכל
 חוביהון: כז ואסתלקו מעלוי
 משכנא דקרח דתן ואבירם
 מסחור סחור ודתן ואבירם נפקו
 קימין בתרע משכניהון ונשיהון
 ובניהון וטפלהון: כח ואמר
 משה בדא תדעון ארי יי שלחני
 למעבד ית כל עובדיא האלין
 ארי לא מרעותי: כט אם כמותא
 דכל אנשא ימותון אלין וסערא
 דכל אנשא יסתער עליהון לא יי
 שלחני: ל ואם בריאה יברי יי
 ופתחת ארעא ית פומה ובלעת
 יתהון וית כל די להון ויחתון פד
 חיינ לשאול ותדעון ארי ארגיזו
 גבריא האלין קדם יי: לא ויהוה
 פד שצי למללא ית כל פתגמאי
 האלין ואתבזעת ארעא די
 תחותיהון: לב ופתחת ארעא ית
 פומה ובלעת יתהון וית אנש
 פתיהון וית כל אנשא די לקרח
 וית כל קנינא: לג ונחתו אנון

אֶל־דָּתָן וְאֶבִּירָם וַיֵּלְכוּ אַחֲרָיו זִקְנֵי
 יִשְׂרָאֵל^{כז}: כו וַיְדַבֵּר אֶל־הָעֵדָה לֵאמֹר סוּרוּ
 נָא מֵעַל אֹהֲלֵי הָאֲנָשִׁים הָרָשָׁעִים הָאֵלֶּה
 וְאֶל־תִּגְעוּ בְּכָל־אֲשֶׁר לָהֶם פֶּן־תִּסְּפוּ בְּכָל־
 חַטֹּאתֵם: כז וַיַּעֲלוּ מֵעַל מִשְׁכַּן־קָרַח דָּתָן
 וְאֶבִּירָם מִסָּבִיב וּדְתָן וְאֶבִּירָם יֵצְאוּ נֹצְצִים
 פֶּתַח אֹהֲלֵיהֶם וְנִשְׁיָהֶם וּבְנֵיהֶם וְטַפָּם^{כח}:
 כח וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּזֹאת תִּדְעוּן כִּי־יְהוָה שְׁלַחְנִי
 לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל־הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה כִּי־לֹא
 מִלְּבִי^{כט}: כט אִם־כַּמּוֹת כָּל־הָאָדָם יָמֻתוּן אֵלֶּה
 וּפְקַדְתָּ כָּל־הָאָדָם יִפְקַד עֲלֵיהֶם לֹא יְהוָה
 שְׁלַחְנִי^ל: ל וְאִם־בְּרִיאָה יִבְרָא יְהוָה וּפִצְתָּהּ
 הָאֲדָמָה אֶת־פִּיהָ וּבִלְעָה אֹתָם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר
 לָהֶם וַיֵּרְדּוּ חַיִּים שְׂאֵלָה וַיִּדְעֻתָם כִּי נֹאצּוּ
 הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֶת־יְהוָה^{לא}: לא וַיְהִי כְּכֹלְתּוֹ
 לְדַבֵּר אֵת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וּתְבַקַּע
 הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תַּחְתֵּיהֶם: לב וּתְפַתַּח הָאָרֶץ
 אֶת־פִּיהָ וּתְבַלַּע אֹתָם וְאֶת־בָּתֵּיהֶם וְאֶת
 כָּל־הָאָדָם אֲשֶׁר לְקָרַח וְאֶת כָּל־הָרִכּוּשׁ: לג וַיֵּרְדּוּ הֵם וְכָל־אֲשֶׁר לָהֶם

רש"י

ובניו - סגני כהנה, ואליצפן - נשיא הקהתי:
 (כט) לא ה' שלחני. אלא אני עשיתי הכל
 מדעתי, ובדין הוא חולק עלי: (ל) ואם בריאה.
 חדשה: יברא ה'. להמית אותם במיתה שלא מת
 בה אדם עד הנה, ומה היא הבריאה? ופצתה
 האדמה את־פיה ותבלעם, אז וידעתם כי נאצו הם
 את ה', ואני מפי הגבורה אמרתי. ורבותינו פירשו
 (סנהדרין קי): אם בריאה פה לארץ מששת ימי

(כז) יצאו נצבים. (תנחומא) בקומה זקופה לחרף
 ולגדר, כמו (שמואל א יז): "ויתיצב ארבעים יום"
 דגלית: ונשיהם ובניהם וטפם. בא וראה כמה
 קשה המחלקת: שהרי בית דין של משה אין
 עונשין אלא עד שביא שתי שערות, ובית דין של
 מעלה עד עשרים שנה, וכאן אבדו אף יונקי
 שדים: (כח) לעשות את כל־המעשים האלה.
 שעשיתי על־פי הדבור לתת לאהרן כהנה גדולה,

חַיִּים שְׂאֵלָה וּתְכֶם עֲלֵיהֶם הָאָרֶץ וַיֹּאבְדוּ
 מִתּוֹךְ הַקָּהָל: ^א וְכָל־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר סְבִיבֹתֵיהֶם
 נָסּוּ לְקָלָם כִּי אָמְרוּ פֶּן־תִּבְלַעֲנוּ הָאָרֶץ ^{כס"ז}:
^א וַיֵּשׁ יֵצֵאָה מֵאֵת יְהוָה וְהֵאֱכַל אֶת
 הַחֲמִשִּׁים וּמֵאֲתִים אִישׁ מִקְרִיבֵי הַקָּטָרֶת: ^ב וְ
 יִזְכֹּר יְהוָה אֶל־מִשְׁהָ לְאֹמְרוֹ: ^ג וְאָמַר
 אֶל־אֱלֹעָזָר בֶּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן וַיֹּרֶם אֶת־הַמִּחְתָּת
 מִבֵּין הַשָּׂרְפָה וְאֶת־הָאֵשׁ זָרַה־הָלָאָה כִּי
 קִדְּשׁוּ ^{כס"ח}: ^א וְאֵת מִחְתּוֹת הַחֲטָאִים הָאֵלֶּה
 בְּנִפְשָׁתָם וַעֲשׂוּ אֹתָם רִקְעֵי פָחִים צְפוּיִ
 לַמִּזְבֵּחַ כִּי־הִקְרִיבֶם לִפְנֵי־יְהוָה וַיִּקְדְּשׁוּ וַיְהִיו
 לְאוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל ^{כס"ט}: ^ב וַיִּקַּח אֱלֹעָזָר הַכֹּהֵן
 אֶת מִחְתּוֹת הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר הִקְרִיבוּ הַשָּׂרָפִים
 וַיִּרְקְעוּם צְפוּיִ לַמִּזְבֵּחַ ^{כס"י}: ^א וַזְכֹּרֹן לִבְנֵי
 יִשְׂרָאֵל לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא־יִקְרַב אִישׁ זֶר אֲשֶׁר
 לֹא מִזְרַע אֶהְרֹן הוּא לְהִקְטִיר קָטָרֶת לִפְנֵי
 יְהוָה וְלֹא־יִהְיֶה כְּקֹרַח וּבַעֲדָתוֹ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר

וְכָל דִּי לְהוֹן בְּד חַיִּין לְשֹׂאֵל
 וְחִפְתָּ עֲלֵיהוֹן אֲרָעָא וַאֲבָדוּ מִגֹּ
 קָהָל: ^א לֹד וְכָל יִשְׂרָאֵל דִּי
 בְּסִבְתֵּיהוֹן עֲרָקוּ לְקָלָהוֹן אֲרִי
 אָמְרוּ דְלִמָּא תִּבְלַעֲנָא אֲרָעָא:
^א לֹה וַאֲשֵׁתָא נִפְקַת מִן קָדָם יִזְכֹּר
 וְאֶכְלַת יֵת מֵאֲתָן וְחִמְשִׁין גְּבָרָא
 מִקְרִיבֵי קָטָרֶת בּוֹסְמִיָּא: ^ב וּמִלִּיל
 יִזְכֹּר עִם מִשְׁהָ לְמִימְרָא: ^ג וְאָמַר
 לְאֱלֹעָזָר בֶּר אֶהֱרֹן כֹּהֵנָא וַיִּפְרֹשׁ
 יֵת מִחְתִּיתָא מִבֵּין יִקְדִּישָׁא וְיֵת
 אֲשֵׁתָא יִרְחִיק לְהָלָא אֲרִי
 אֲתִקְדִּישׁ: ^א וְיֵת מִחְתִּית חִיבִישָׁא
 הָאֵלִין דְּאֲתִחִיבּוּ בְּנִפְשֵׁתֵיהוֹן
 וַיִּרְקְעוּן יֵתָהּן טַסִּין רִדִּידִין
 חוּפָּאָה לְמִדְבָּחָא אֲרִי קִרְבָּנוֹן
 קָדָם יִזְכֹּר וְאֲתִקְדִּישׁוּ וַיְהִיוּ לְאוֹת
 לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל: ^ב וַיִּקְיֹב אֱלֹעָזָר
 כֹּהֵנָא יֵת מִחְתִּיתָא דְנִחְשָׁא
 דְקִרְיָבוּ יוֹקִידִישָׁא וְרִדִּידִינוֹן חוּפָּאָה
 לְמִדְבָּחָא: ^א וְדִכְרָנָא לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
 בְּדִיל דִּי לֹא יִקְרַב גְּבַר חִלּוּנִי דִּי
 לֹא מִזְרַעָא דְאֶהֱרֹן הוּא לְאַסְקָא
 קָטָרֶת בּוֹסְמִין קָדָם יִזְכֹּר וְלֹא יִהְיִי
 כְּקֹרַח וּבַעֲדָתָהּ כַּמָּא דִּי מִלִּיל יִזְכֹּר

רש"י

אלו היו מאותן שִׁנְחִלְקוּ עַל הַכֹּהֲנָה וְנִשְׂרָפוּ:
 (ד) וַיִּרְקְעוּם. אינטינדר"ש בִּלְעָז: (ה) וְלֹא־
 יִהְיֶה כְּקֹרַח. כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה קִרְחָא: כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה'
 בְּיַד־מֹשֶׁה לוֹ. כְּמוֹ "עֲלִיו" עַל אֶהֱרֹן דִּבֶּר אֵל מֹשֶׁה,
 שִׁיְהִיָּה הוּא וּבְנָיו כֹּהֲנִים, לְפִיכָף "לֹא־יִקְרַב אִישׁ זֶר
 אֲשֶׁר לֹא מִזְרַע אֶהֱרֹן וְגו'". וְכֵן כָּל "לִי" וְ"לוֹ"
 וְ"לָהֶם" הַסְמוּכִים אֶצֶל "דְּבִיר" - פְּתוּרָם כְּמוֹ
 "עַל". וּמִדְרָשׁוֹ: עַל קֶרַח. וּמֵהוּ בְּיַד מֹשֶׁה, וְלֹא כְּתֹב
 אֵל מֹשֶׁה? רָמַז לְחֻלְקִים עַל הַכֹּהֲנָה, שְׁלֹקִין
 בְּצִרְעָתָא, כְּמוֹ שֶׁלָּקָה מֹשֶׁה בְּיָדוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת ד):

בְּרֵאשִׁית - מוֹטָב, וְאִם לֹא יִבְרָא ה'. (ר"ל יִבְרָא ה'
 הִפָּה לְכֹאֵן): תוֹרָה לֹא (לֹד) נָסּוּ לְקָלָם. בְּשִׁבִּיל
 הַקּוֹל הַיּוֹצֵא עַל בְּלִיעָתָן: תוֹרָה לֹה (ב) וְאֶת־הָאֵשׁ.
 שְׁבִתוֹף הַמִּחְתּוֹת: זָרַה־הָלָאָה. לְאָרֶץ מַעַל
 הַמִּחְתּוֹת: כִּי קִדְּשׁוּ. הַמִּחְתּוֹת וְאִסּוּרִין בְּהִנָּאָה,
 שֶׁהָרִי עֲשֹׂאוֹם כְּלִי שֶׁרֶת: (ג) הַחֲטָאִים הָאֵלֶּה
 בְּנִפְשָׁתָם. (יומָא לו) שֶׁנַּעֲשׂוּ פּוֹשְׁעִים בְּנִפְשָׁתָם,
 שִׁנְחִלְקוּ עַל הַקְדֹּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: רִקְעֵי. רִדִּידִין:
 פָּחִים. טַסִּין מְרִדִּין טִיבִי"ש בִּלְעָז: צְפוּיִ לַמִּזְבֵּחַ.
 לַמִּזְבֵּחַ הַנְּחֹשֶׁת: וַיְהִיו לְאוֹת. לְזִכְרוֹן, שִׁיאֲמָרוּ:

יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה לֹא כִסִּי: פ וַיִּלְנוּ כָּל־עַדְתִּי
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמַּחֲרַת עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן
לֵאמֹר אַתֶּם הַמֵּתִים אֶת־עַם יְהוָה: וַיְהִי
בְּהִקְהֵל הָעֵדָה עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן וַיִּפְנוּ
אֶל־אַהֲל מוֹעֵד וְהִנֵּה כִסֵּהוּ הָעֲנָן וַיֵּרָא כְבוֹד
יְהוָה: ח וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־פְּנֵי אֱהִל
מוֹעֵד: ט רביעי ט וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:
י הֲרֹמוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת וְאֹכְלָה אֶתֶּם
כְּרֹגַע וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם: יא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־
אַהֲרֹן קַח אֶת־הַפַּחֲתָה וְתִן־עָלֶיהָ אֵשׁ מֵעַל
הַמִּזְבֵּחַ וְשִׂים קִטְרֶת וְהוֹלֵךְ מִהֶרָה אֶל־הָעֵדָה
וּכְפַר עֲלֵיהֶם כִּי־יֵצֵא הַקֶּצֶף מִלִּפְנֵי יְהוָה הַחַל
הַנֶּגֶף כִּסִּי: יב וַיִּקַּח אַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר אָדָּב מֹשֶׁה
וַיֵּרֶץ אֶל־תּוֹךְ הַקָּהָל וְהִנֵּה הַחַל הַנֶּגֶף בָּעָם
וַיִּתֵּן אֶת־הַקִּטְרֶת וַיְכַפֵּר עַל־הָעָם: יג וַיַּעֲמֹד
בֵּין־הַמֵּתִים וּבֵין הַחַיִּים וַתַּעֲצֹר הַמִּגֶּפֶה כִּסִּי:

בידא דמשה לה: ו ואתרעמו כל
כנשתא דבני ישראל מיוםא
דכרתוהי על משה ועל אהרן
למימר אתון גרמתון דמית עמא
דיי: ז והנה באתכנשות כנשתא
על משה ועל אהרן ואתפניאו
למשכן זמנא והא חפהי עננא
ואתגלי וקרא דיי: ח ועל משה
ואהרן לקדם משכן זמנא:
ט ומליל יי עם משה למימר:
י אתפרשו מגו כנשתא הדא
ואשצי יתהון כשעה ונפלו על
אפיהון: יא ואמר משה לאהרן
סב ית מחתיתא והב עלה אשתא
מעלוי מדבחה ושו קטרת
בוסמיא ואוביל בפריע לכנשתא
וכפר עליהון ארי נפק רגזא מן
קדם יי שרי מותנא: יב ונסיב
אהרן כמא די מליל משה ורהט
לגו קהלא והא שרי מותנא
בעמא ויהב ית קטרת בוסמיא
וכפר על עמא: יג וקם בין מתנא
ובין חייא ואתכלי מותנא:

רע"י

המלאך והעמידו על פרחו. אמר לו המלאך: הנח
לי לעשות שליחותי! אמר לו: משה צוני לעכב על
ידך! אמר לו: אני שלוחו של מקום, ואפה שלוחו
של משה! אמר לו: אין משה אומר כלום מלבד,
אלא מפי הגבורה. אם אין אפה מאמין, הרי
הקדוש-ברוך-הוא ומשה אל פתח אהל מועד, בא
עמי ושאל. וזהו שנאמר: "וישב אהרן אל-משה"
(מכילתא). דבר אחר: למה בקטרת? לפי שהיו
ישראל מליזין ומרגנים אחר הקטרת לומר: סם
המנות הוא, על ידו מתו נדב ואביהוא, על ידו
נשרפו חמשים ומאתים איש. אמר הקדוש-ברוך-
הוא: תראו שעוצר מגפה הוא, והחטא הוא

"ויוציאה והנה ידו מצרעת בשלג". ועל פן לקה
עזיה בצרעת: תורה ו (יא) וכפר עליהם. רז זה
מסר לו מלאך המנות כשעלה לרקיע, שהקטרת
עוצר המגפה (ר"ל כשנתן רשות למשחית אז אין
מבחין בין טוב לרע ועל מה שמוסיף מדיליה יש
תקון בקטרת, אבל מה שגזר הקדוש-ברוך-הוא
בהדיא אין חכמה ואין תבונה. ובזה מתורץ מה-
שכתב אחר כך שלא הנח המלאך את אהרן לעצר
בקטרת, והלא הוא מסר לו רז זה? אלא שהיה
גזרת הקדוש-ברוך-הוא, כמו שאמר אני שלוחו
של מקום ודו"ק) כדאיתא במסכת שבת (שבת פט):
תורה יב (יג) ויעמד בין המתים וגו'. אחז את

יד ויהיו המתים במגפה אשר אלף
ושבע מאות מלבד המתים על־דבר־קרח:
טו וישב אהרן אל־משה אל־פתח אהל מועד
והמגפה נעצרה: פ חמישי טז וידבר יהוה אל־
משה לאמר: ז דבר א אל־בני ישראל וקח
מאתם מטה מטה לבית אב מאת כל־
נשיאיהם לבית אבתם שנים עשר מפות איש
את־שמו תכתב על־מטהו: ח ואת שם אהרן
תכתב על־מטה לוי כי מטה אחד לראש
בית אבותם רש"י: ט והנחתם באהל מועד
לפני העדות אשר אועד לכם שמה: כ והיה
האיש אשר אבחר־בו מטהו יפרח והשכתי
מעלי את־תלנות בני ישראל אשר הם
מלינים עליכם רש"י: כא וידבר משה אל־בני
ישראל ויתנו אליו א כל־נשיאיהם מטה
לנשיא אחד מטה לנשיא אחד לבית אבתם
שנים עשר מפות ומטה אהרן בתוך
מפותם רש"י: כב וינח משה את־המפות לפני
יהוה באהל העדות: כג ויהי ממחרת ויבא
משה אל־אהל העדות והנה פרח מטה

רש"י

הממית: תורה יד (יח) פי מטה אחד. אף על פי
שחלקתים לשתי משפחות - משפחת כהנה לבד
ולויה לבד, מכל מקום שבט אחד הוא: תורה יט
(כ) והשכתי. כמו (בראשית ח) "וישכו המים",
(אסתר ז): "וחמת המלך שִׁכְכָה": (כא) בתוך
מטותם. הניחו באמצע, שלא יאמרו: מפני

שהניחו בצד שכינה פרח: תורה כב (כג) ויצא
פרח. כמשמעו: ציץ. הוא חנטת הפרי כשהפרח
נופל: ויגמל שקדים. כשהפרח הפרי, הפר שהן
שקדים, לשון (בראשית כא): "ויגדל הילד ויגמל",
ולשון זה מצוי בפרי האילן, כמו (ישעיה יח): "ובסר
גמל יהיה נצה". ולמה שקדים? הוא הפרי הממחר

אֶהְרֹן לְבֵית לֹוֹ וַיֵּצֵא פָּרַח וַיֵּצֵץ צִיץ וַיִּגְמַל
שְׂקָדִים רש"י: כֹּד וַיֵּצֵא מֹשֶׁה אֶת־כָּל־הַמַּטֵּה
מִלִּפְנֵי יְהוָה אֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּרְאוּ וַיִּקְחוּ
אִישׁ מִמַּטֵּהוּ: פ ששי כה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
הֲשֵׁב אֶת־מַטֵּה אֶהְרֹן לִפְנֵי הָעֵדוּת לְמַשְׁמֶרֶת
לְאוֹת לְבְנֵי־מִרְי וְתִכָּל תִּלְוֹנָתָם מֵעַלִּי וְלֹא
יָמָתוּ רש"י: כו וַיַּעַשׂ מֹשֶ�ה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ
כֵּן עָשָׂה: פ כו וַיֹּאמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־מֹשֶׁה
לֵאמֹר הֵן גָּוַעְנוּ אֲבָדְנוּ כָּלָנוּ אֲבָדְנוּ: כה כָּל
הַקָּרֵב | הַקָּרֵב אֶל־מִשְׁכַּן יְהוָה יָמוּת הָאֵם
תָּמְנוּ לְגֹועַ רש"י: ס יח א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־
אֶהְרֹן אַתָּה וּבְנֶיךָ וּבֵית־אָבִיךָ אִתְּךָ תִּשְׁאוּ
אֶת־עֹנֶן הַמִּקְדָּשׁ וְאַתָּה וּבְנֶיךָ אִתְּךָ תִּשְׁאוּ
אֶת־עֹנֶן כְּהִנָּתְכֶם רש"י: ב וְגַם אֶת־אֲחִיךָ מִיֵּה
לֹוֹי שֵׁבֶט אָבִיךָ הַקָּרֵב אִתְּךָ וַיָּלוּ עֲלֶיךָ

כד ואפק משה ית כל חטריא מן
קדם יי לות כל בני ישראל
ואשתמודעו ונסיבו גבר חטרה:
כה ואמר יי למשה אתב ית
חטרא דאחרן לקדם סהדותא
למטרא לאת לעמא סרבנא
ויסופן תרעמתהון מן גדמי ולא
ימותון: כו ועבד משה כמא די
פקיד יי יתה בן עבד: כו ואמרו
בני ישראל למשה למימר הא
מננא קטלת חרבא הא מננא
בלעת ארעא והא מננא דמיתו
במותנא: כה כל דקרב מקרב
למשכנא דיי מאית הא אנחנא
סיפין לממת: א ואמר יי לאחרן
את ובניך ובית אבך עמך
תסלחון על חובי מקדשא ואת
ובניך עמך תסלחון על חובי
כהונתכון: ב ואף ית אחיך
שבטא דלוי שבטא דאבך קרב
לותך ויתוספון עלך וישמשוך
ואת ובניך עמך קדם משכנא

רש"י

ימות: האם תמנו לגוע. שמא הפקרנו למיתה:
(א) וַיֹּאמֶר ה' אֶל־אֶהְרֹן. (ספרי) לְמֹשֶׁה אָמַר,
שִׁיאֵמַר לְאֶהְרֹן, לְהִזְהִירוֹ עַל תִּקְנַת יִשְׂרָאֵל שְׁלֹא
יִכְנסוּ לְמִקְדָּשׁ: אַתָּה וּבְנֶיךָ וּבֵית־אָבִיךָ. הֵם בְּנֵי
קֹהֵת אָבִי עֲמֶרֶם: תִּשְׁאוּ אֶת־עֹנֶן הַמִּקְדָּשׁ. עֲלֵיכֶם
אֲנִי מְטִיל עֲנֹשׁ הַזֵּרִים שִׁיחַטָּאוּ בְּעֶסְקֵי הַדְּבָרִים
הַמִּקְדָּשִׁים הַמְסוּרִים לָכֶם, הוּא הָאֵהֶל וְהָאֹרֹן
וְהַשְּׁלֶחֶן וְכֻלֵּי הַקֹּדֶשׁ - אַתֶּם תִּשְׁבּוּ וְתִזְהָרוּ עַל כָּל
זֶר הַבָּא לָגֹעַ: וְאַתָּה וּבְנֶיךָ. הַכֹּהֲנִים: תִּשְׁאוּ אֶת־
עֹנֶן כְּהִנָּתְכֶם. שְׂאִינָה מְסוּרָה לָלוּים וְתִזְהָרוּ הַלָּוִים
הַשּׁוֹגְגִים, שְׁלֹא יִגְעוּ אֲלֵיכֶם בְּעִבּוּדְתְּכֶם: (ב) וְגַם
אֶת־אֲחִיךָ. בְּנֵי גֵרְשׁוֹן וּבְנֵי מֶרְרִי: וַיָּלוּ. וַיִּתְחַבְּרוּ
אֲלֵיכֶם לְהִזְהִיר גַּם אֶת הַזֵּרִים מִלְּהִתְקָרֵב אֲלֵיהֶם:
וַיִּשְׁתַּרְתּוּ. בְּשִׁמִּירַת הַשְּׁעָרִים וּלְמִנּוּת מֵהֶם גִּזְבְּרִין

להפריח מכל הפרות, אף המעורר על הכהנה
פרענותו ממחרת לבא, כמו שמצינו בעזיה (ד"ה ב
כו): "והצרעת זרחה במצחו". ותרגומו: "וכפית
שגדין", כמין אשכול שקדים יחד כפותים זה על
זה: תורה כד (כה) לְמַשְׁמֶרֶת לְאוֹת. לזכרון
שבחרתי באהרן לכהן ולא ילונו עוד על הכהנה:
וּתְכָל תִּלְוֹנָתָם. כמו ותכלה תלוונתם. לשון זה שם
מפעל יחיד לשון נקבה, כמו תלוונתם מרמורי"ש
בלעז. ויש חלוק בין תלוונתם לתלונתם;
תלונתם - תלונה אחת, תלוונתם - שם דבר בלשון
יחיד, ואפלו הם תלוונות הרבה: תורה כו (כח) כָּל
הַקָּרֵב הַקָּרֵב וְגו'. אין אנו יכולין להיות זהירין
בכך, כלנו רשאים להפנס לחצר אהל מועד ואחד
שיקריב עצמו יותר מחבריו ויפנס לתוך אהל מועד

דסִּדְּדוּתָא: ג ויטרוּן מִטְרָף
 ומטרת כל משפּנא ברם למני
 קודשא ולמדבּחא לא יקרבון
 ולא ימותון אף אנון אף אתון:
 ד ויתוספון עלך ויטרוּן ית
 מטרת משפּן זמנא לכל פלחן
 משפּנא וחלוני לא יקרב לותכון:
 ה ויתרוּן ית מטרת קודשא וית
 מטרת מדבּחא ולא יהי עוד רגזא
 על בני ישראל: ו ואנא הא
 קריבית ית אחיכון לואי מגו בני
 ישראל לכון מתנא יהיבין קדם יי
 למפלח ית פלחן משפּן זמנא:
 ז ואת ובניך עמך תטרוּן ית
 כהונתכון לכל פתגם מדבּחא
 ולמגו לפרוכתא ותפלחון פלחן
 מתנא איהב ית כהונתכון וחלוני
 דיקרב יתקטל: ח ומליל יי עם
 אהרן ואנא הא יקבית לך ית
 מטרת אפרשותי לכל קודשא
 דבני ישראל לך יתבטון לרבו
 ולבניך לקים עלם: ט דין יהי לך
 מקודש קודשא מותר מן אשְתא
 פל קרבניהון לכל מנחתהון ולכל
 חטותהון ולכל אשמהון די

עולם כס"י: ט זֶה יְהִי לָךְ מִקֹּדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים מִן־הָאֵשׁ כָּל־קִרְבָּנִם

רש"י

שדה לאוהבו ולא פתב ולא חתם ולא העלה
 בערפאין. בא אחד וערער (עליו) על השדה, אמר
 לו המלך: כל מי שיפצה יבא וערער לנגדך?
 הריני פותב וחותם לך ומעלה בערפאין. אף פאן,
 לפי שבא קרח וערער כנגד אהרן על הפהנה, בא
 הפתוב ונתן לו (חולין קלג) כ"ד מתנות כהנה
 בברית מלח עולם, ולכך נסמכה פרשה זו לכאן:
 משמרת תרומתי. שאתה צריך לשמרן בטרה:
 למשחה. לגדלה (ספרי): (ט) מן־האש. לאחר
 הקטרת האשים: כָּל־קִרְבָּנִם. כגון זבחי שלמי

וישרתוך ואתה ובניך אתך לפני אהל
 העדת כס"י: ג ושמרו משמרתך ומשמרת כל־
 האהל אף אל־כלי הקדש ואל־המזבח לא
 יקִרְבוּ ולא־יִמָּתוּ גִם־הֵם גִּם־אַתֶּם: ד ונלון
 עליך ושמרו את־משמרת אהל מועד לכל
 עבדת האהל וזר לא־יקרב אליכם כס"י:
 ה ושמרתם את משמרת הקדש ואת משמרת
 המזבח ולא־יהיה עוד קצף על־בני
 ישראל כס"י: ו ואני הנה לקחתי את־אחיכם
 הלויים מתוך בני ישראל לָכֶם מתנה נתנים
 ליהוה לעבד את־עבדת אהל מועד כס"י:
 ז ואתה ובניך אתך תשמרו את־כהנתכם
 לְכָל־דָּבָר הַמִּזְבֵּחַ וּלְמִבֵּית לַפָּרֹכֶת וְעַבְדַּתֶּם
 עַבְדַּת מִתְּנָה אֶתֶּן אֶת־כֹּהֲנֵתְכֶם וְהִזֵּר הַקָּרֵב
 יוֹמָת כס"י: פ ח וידבר יהוה אל־אהרן ואני הנה
 נתתי לך את־משמרת תרומתי לְכָל־קֹדֶשִׁי
 בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לָךְ נְתַתִּים לְמִשְׁחָה וּלְבִנְיָךְ לַחֵק־
 עוֹלָם כס"י: ט זֶה יְהִי לָךְ מִקֹּדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים

ואמרפלין (זבחים כז): תורה ג (ד) וזר לא־יקרב
 אליכם. אתכם אני מזוהר על כך: (ה) ולא־יהיה
 עוד קצף. (ספרי) כמו שהיה כבר, שנאמר (במדבר
 יז): "כִּי־יָצָא הַקָּצֵף": (ו) לָכֶם מתנה נתנים. יכול
 לעבודתכם של הדיוט? תלמוד לומר: "זה", כמו
 שמפרש למעלה, לשמר משמרת גזברין
 ואמרפלין: (ז) עבדת מתנה. במתנה נתתיה לָכֶם:
 (ח) ואני הנה נתתי לך. (ספרי) בשמחה. לשון
 שמחה הוא זה, כמו (שמות ד): "הנה הוא יוצא
 לקראתך וראך ושמח בלב". משל למלך שנתן

יְתִיבוֹן קִדְמֵי קוֹדֶשׁ קוֹדֶשִׁין
 דִּי לָךְ הוּא וְלִבְנֶיךָ: י בְּקִדְשׁ
 קוֹדֶשִׁין תִּכְלְמָה כָּל דְּכוּרָא יִיכּוּל
 יְתֵה קוֹדֶשׁא יְהִי לָךְ: יא וְדִין לָךְ
 אֶפְרָשׁוֹת מִתְּנֵהוּן לְכָל אַרְמוֹת
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָךְ יִהְיֶהנָּה וְלִבְנֶיךָ
 וְלִבְנֵיךָ עִמָּךְ לָקִיָּם עֲלֵם כָּל
 דְּדִכִּי בְּבִיתְךָ יִיכּוּל יְתֵה: יב כָּל
 טוֹב מַשָּׁח וְכָל טוֹב חֲמֹר וְעֶבֶר
 רֵאשִׁיתוֹהוֹן דִּי יִתְּנוּן קֳדָם יי
 לָךְ יִהְיֶהנָּה: יג בְּכוּרֵי כָּל דִּי
 בְּאַרְעָהוֹן דִּי יִתְּנוּן קֳדָם יי
 דִּי לָךְ יְהִי כָּל דְּדִכִּי בְּבִיתְךָ
 יִכְלְמָה: יד כָּל חֲרָמָא בִּישְׂרָאֵל
 דִּי לָךְ יְהִי: טו כָּל פֶּתַח וְלֵדָא
 לְכָל בִּשְׂרָא דִי יִקְרִבוּן קֳדָם יי
 בְּאַנְשָׁא וּבִבְעִירָא יְהִי לָךְ בְּרִם
 מִפְּרֵק תִּפְרוּק יֵת בּוֹכְרָא דְאַנְשָׁא
 וְיֵת בּוֹכְרָא דְבְעִירָא מִסְּאָבָא
 תִּפְרוּק: טז וּפְרָקְנָה מִבֶּר יִרְחָא
 תִּפְרוּק בְּפִרְסָנָה כֶּסֶף חֲמֵשׁ סְלֵעִין
 בְּסִלְעֵי קוֹדֶשׁא עֲשִׂרִין מְעִין
 הוּא: יז בְּרִם בּוֹכְרָא דְתוֹרָא אוּ
 בּוֹכְרָא דְאַמְרָא אוּ בּוֹכְרָא דְעִזָּא
 לֹא תִפְרוּק קוֹדֶשׁא אֲנּוּן יֵת
 דְמַהוֹן תְּזוּרוּק עַל מִדְּבָחָא וְיֵת
 תְּרִבִּיהוֹן תִּסַּק קֶרֶבֶן לְאַתְקַבְּלָא
 בְּרַעְוָא קֳדָם יי: יח וּבִשְׂרָהוֹן יְהִי
 לָךְ כְּחִדָּא דְאַרְמוֹתָא וּכְשׁוֹקָא

לְכָל־מִנְחָתָם וּלְכָל־חֲטָאתָם וּלְכָל־אֲשָׁמָם
 אֲשֶׁר יָשִׁיבוּ לִי קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים לָךְ הוּא
 וּלְבָנֶיךָ כִּסִּי: י בְּקֹדֶשׁ הַקֹּדָשִׁים תֹּאכְלֶנּוּ כָּל־זָכָר
 יֹאכֵל אֹתוֹ קֹדֶשׁ יִהְיֶה־לָּךְ כִּסִּי: יא וְזֶה־לָּךְ
 תְּרוּמַת מִתָּנָם לְכָל־תְּנוּפֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָךְ
 נְתֻתִים וּלְבָנֶיךָ וּלְבָנֵיךָ אֹתָךְ לְחֶק־עוֹלָם
 כָּל־טָהוֹר בְּבִיתְךָ יֹאכֵל אֹתוֹ כִּסִּי: יב כָּל חֶלֶב
 יִצְהָר וְכָל־חֶלֶב תִּירוֹשׁ וְדִגָּן רֵאשִׁיתָם אֲשֶׁר־
 יִתְּנוּ לִיהוָה לָךְ נְתֻתִים כִּסִּי: יג בְּכוּרֵי כָּל־אֲשֶׁר
 בְּאַרְצָם אֲשֶׁר־יָבִיאוּ לִיהוָה לָךְ יִהְיֶה כָּל־
 טָהוֹר בְּבִיתְךָ יֹאכְלֶנּוּ: יד כָּל־חֶרֶם בִּישְׂרָאֵל לָךְ
 יִהְיֶה: טו כָּל־פֶּטֶר רֶחֶם לְכָל־בֶּשָׂר אֲשֶׁר־
 יִקְרִיבוּ לִיהוָה בְּאָדָם וּבְבִהֵמָה יִהְיֶה־לָּךְ אֵךְ |
 פָּדָה תִּפְדֶּה אֶת בְּכוֹר הָאָדָם וְאֶת בְּכוֹר־
 הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה תִּפְדֶּה: טז וּפְדוּיוֹ מִכֶּן־חֹדֶשׁ
 תִּפְדֶּה בְּעֶרְכָּךְ כֶּסֶף חֲמִשֶּׁת שֶׁקֶלִים בְּשֶׁקֶל
 הַקֹּדֶשׁ עֲשִׂרִים גֵּרָה הוּא: יז אֵךְ בְּכוֹר־שׁוֹר
 אוֹ־בְכוֹר כֶּשֶׁב אוֹ־בְכוֹר עִז לֹא תִפְדֶּה קֹדֶשׁ
 הֵם אֶת־דָּמָם תִּזְרֹק עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־חֶלְבָם
 תִּקְטִיר אִשָּׁה לָרִיחַ גִּיחַח לִיהוָה: יח וּבִשְׂרָם
 יִהְיֶה־לָּךְ כְּחִזָּה הַתְּנוּפָה וּכְשׁוֹק הַיָּמִין לָךְ

רש"י

צבור: מנחתם חטאתם ואשמים. כמשמעו: אשר
 ישיבו לי. זה גזל הגר: (י) בקדש הקדשים
 תאכלנו וגו'. למד על קדשי קדשים, שאין נאכלין
 אלא בעזרה ולזכרי כהנה: (יא) תרומת מתנם.
 המורם מן התודה ומהשקלים ואיל גזיר: לכל
 תנופת. שהרי אלו טעונין תנופה: כל־טהור.
 (ספרי) ולא טמאים. דבר אחר: כל־טהור, לרבות
 אשתו: (יב) ראשיתם. היא תרומה גדולה: תורה
 ג (יח) כחזה התנופה וכשוק הימין. (זבחים נז)
 של שלמים שנאכלים לכהנים לנשיהם ולבניהם

יְהוָה רַס"י: יט כָּל תְּרוּמַת הַקֹּדְשִׁים אֲשֶׁר יָרִימוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לַיהוָה נְתַתִּי לָךְ וּלְבָנֶיךָ וּלְבָנֶיךָ אִתְּךָ לְחֶק־עוֹלָם בְּרִית מַלַּח עוֹלָם הוּא לִפְנֵי יְהוָה לָךְ וּלְזֶרְעֶךָ אִתְּךָ רַס"י: כ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן בְּאַרְצֶם לֹא תִנָּחַל וְחֶלֶק לֹא־יִהְיֶה לָּךְ בְּתוֹכָם אֲנִי חֶלְקֶךָ וְנִחַלְתָּ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַס"י: ס שְׂבִיעִי כֹא וּלְבָנִי לְיִי הִנֵּה נְתַתִּי כָּל־מַעֲשֵׂר בְּיִשְׂרָאֵל לְנִחְלָה חֶלְף עֲבַדְתָּם אֲשֶׁר־הֵם עֲבָדִים אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד: כב וְלֹא־יִקְרְבוּ עוֹד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד לִשְׁאֵת חֲטָא לָמוֹת: כג וְעֹבֵד הַלְוִי הוּא אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְהֵם יִשְׂאוּ עוֹנָם חֶקֶת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם וּבְתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִנָּחְלוּ נִחְלָה רַס"י: כד כִּי אֶת־מַעֲשֵׂר בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָרִימוּ לַיהוָה תְּרוּמָה נְתַתִּי לְלוֹוִים לְנִחְלָה עַל־כֵּן אֶמְרָתִי לָהֶם בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִנָּחְלוּ נִחְלָה רַס"י: פ כֹּה וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: כו וְאֶל־הַלְוִיִּם תְּדַבֵּר וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי־תִקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־

הַמַּעֲשֵׂר אֲשֶׁר נְתַתִּי לָכֶם מֵאֵתָם בְּנִחְלָתְכֶם וְהִרְמַתֶּם מִפְּנֵי תְּרוּמַת

רַס"י

אֶהָרֶן בְּדָבָר הַבְּרִיא וּמִתְקִים וּמִכְרִיא אֶת אַחֵרִים: בְּרִית מַלַּח. בְּבִרְת הַכְּרוּתָה לְמַלַּח, שְׂאִינוּ מִסְרִיחַ לְעוֹלָם: (כ) וְחֶלֶק לֹא־יִהְיֶה לָּךְ בְּתוֹכָם. (ספרי) אֶף בַּבִּזָּה: תוֹרָה כֹּא (כג) וְהֵם. הַלְוִיִּם יִשְׂאוּ עוֹנָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שְׁעָלֵיהֶם לְהַזְהִיר הַזָּרִים מִגִּשְׁת אֲלֵיהֶם: (כד) אֲשֶׁר יָרִימוּ לַיהוָה תְּרוּמָה. (ספרי) הַכְּתוּב קָרָאוּ "תְּרוּמָה" עַד שֶׁיִּפְרֹשׁ מִפְּנֵי תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר: תוֹרָה כֹּה

וּלְעֲבָדֵיהֶם לְשָׁנִי יָמִים וְלִילָה אֶחָד, אֶף הַכּוֹר נֶאֱכַל לְשָׁנִי יָמִים וְלִילָה אֶחָד: לָךְ יְהוָה. (ספרי) כֹּא רַבִּי עֲקִיבָא וְלָמַד: הוֹסִיף לָךְ הַכְּתוּב "הַיְוָה" אַחֲרֵת, שֶׁלֹּא תֵאמַר: כְּתוּבָה וְשׁוֹק שֶׁל תּוֹדָה, שְׂאִינוּ נֶאֱכַל אֶלָּא יוֹם וְלִילָה: (יט) כָּל תְּרוּמַת הַקֹּדְשִׁים. מִחֲבֻתָּה שֶׁל פְּרָשָׁה זֹאת כָּלָה בַּתְּחִלָּה וּכְלָלָה בְּסוֹף וּפְרָט בְּאֶמְצַע: בְּרִית מַלַּח עוֹלָם. כֶּרֶת בְּרִית עִם

יְהוָה מַעֲשֵׂר מִן־הַמַּעֲשֵׂר: כו וְנִחַשְׁב לָכֶם
תְּרוּמַתְכֶם בְּדָגָן מִן־הַגֶּזֶן וּבְמִלֵּאָה מִן־
הַיָּקֵב כס"י: כח כֵּן תְּרִימוּ גַם־אַתֶּם תְּרוּמַת
יְהוָה מִכָּל מַעֲשֵׂרְתֵיכֶם אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֵת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּנְתַתֶּם מִמֶּנּוּ אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה
לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן כס"י: כט מִכָּל מִתְּנִיתֵיכֶם תְּרִימוּ
אֶת כָּל־תְּרוּמַת יְהוָה מִכָּל־חִלְבּוֹ אֶת־מִקְדָּשׁוֹ
מִמֶּנּוּ כס"י: ל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם בְּהַרְימָכֶם אֶת־
חִלְבּוֹ מִמֶּנּוּ וְנִחַשְׁב לָלוּיִם כְּתִבּוּאָת גֶּזֶן
וּכְתִבּוּאָת יָקֵב כס"י: לא וְאִכְלַתֶּם אֹתוֹ בְּכָל־
מָקוֹם אֲתֶם וּבְיִתְכֶם כִּי־שָׂכַר הוּא לָכֶם חֶלֶף
עֲבַדְתֶּם בְּאַהֲל מוֹעֵד כס"י: לב וְלֹא־תִשְׂאוּ
עָלֶיךָ חֲטָא בְּהַרְימָכֶם אֶת־חִלְבּוֹ מִמֶּנּוּ וְאֶת־
קֹדְשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא תַחֲלִלוּ וְלֹא

מִנֵּה אֶפְרָשׁוּתָא קָדָם יי מַעֲשֵׂרָא
מִן מַעֲשֵׂרָא: כו וְנִתְחַשְׁב לְכוּן
אֶפְרָשׁוּתְכוֹן כְּעִבּוּרָא מִן אֲדָרָא
וּכְמִלְאָתָא מִן מַעֲצֵרְתָא: כח כֵּן
תְּפָרְשׁוּן אַף אַתּוֹן אֶפְרָשׁוּתָא
קָדָם יי מִכָּל מַעֲשֵׂרְתֵיכוֹן דִּי
תְּסַבּוּן מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִתְנִין מִנֵּה
יֵת אֶפְרָשׁוּתָא קָדָם יי לְאַהֲרֹן
כְּהֵנָּא: כט מִכָּל מִתְּנִיתְכוֹן
תְּפָרְשׁוּן יֵת כָּל אֶפְרָשׁוּתָא דִּי
מִכָּל שׁוּפְרָה יֵת מִקְדָּשָׁה מִנֵּה:
ל וְתִימַר לְהוֹן בְּאֶפְרָשׁוּתְכוֹן יֵת
שׁוּפְרָה מִנֵּה וְיִתְחַשְׁב לְלוֹאִי
כְּעֻלָּת אֲדָרָא וּכְעֻלָּת מַעֲצֵרְתָא:
לא וְתִיכְלוּן יֵתָה בְּכָל אֲתַר אַתּוֹן
וְאַנְש בְּתִיכוֹן אַרִי אַגְרָא הוּא
לְכוּן חֶלֶף פְּלִחְכוֹן בְּמִשְׁפַּן
זְמָנָא: לב וְלֹא תִקְבְּלוּן עָלוּהִי
חוּבָא בְּאֶפְרָשׁוּתְכוֹן יֵת שׁוּפְרָה
מִנֵּה וְיֵת קוּדְשֵׁיָא דְבְנֵי יִשְׂרָאֵל
לֹא תַחֲלוּן וְלֹא תִמּוּתוּן: פ פ פ

תְּמוּתוֹ כס"י: פפ צ"ה פסוקים, דניאל סימן:

רש"י

שִׁיטֵל כֵּהֵן תְּרוּמָה גְדוֹלָה מִן הַכָּרִי, צָרִיךְ לְהַפְרִישׁ
הַלּוֹי מִן הַמַּעֲשֵׂר תַּחֲלָה, אַחֲרֵי מַחֲמָשִׁים לְתְּרוּמָה
גְדוֹלָה וְיִחָזֹר וְיַפְרִישׁ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר: (ל) בְּהַרְימָכֶם
אֶת־חִלְבּוֹ מִמֶּנּוּ. לְאַחֲרֵי שֶׁתְּרִימוּ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר
מִמֶּנּוּ: וְנִחַשְׁב. הַמּוֹתֵר לָלוּיִם חֲלִין גְּמוּרִין: כְּתִבּוּאָת
גֶּזֶן. לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא תֹאמַר: הוּאֵיל וְקִרְאוּ הַכְּתוּב
"תְּרוּמָה", שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי אֶת־מַעֲשֵׂר בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
יִרְימוּ לָהּ תְּרוּמָה". יָכוֹל יֵהָא כָּלוּ אֲסוּר? תִּלְמוּד
לוֹמַר "וְנִחַשְׁב לָלוּיִם כְּתִבּוּאָת גֶּזֶן". מֵה שֶׁל יִשְׂרָאֵל
חֲלִין, אַף שֶׁל לְוִי חֲלִין: (לא) בְּכָל־מָקוֹם. אֲפִלוּ
בְּבֵית הַקְּבֻרוֹת: (לב) וְלֹא־תִשְׂאוּ עָלֶיךָ חֲטָא וְגו'.
(יבְמוֹת פט) הָא אִם לֹא תְרִימוּ, תִּשְׂאוּ חֲטָא: וְלֹא
תִמּוּתוּ. (בְּכוּרוֹת נו) הָא אִם תַּחֲלִלוּ, תִּמּוּתוּ:

חסלת פרשת קרח

(כז) וְנִחַשְׁב לָכֶם תְּרוּמַתְכֶם בְּדָגָן מִן־הַגֶּזֶן.
תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁלָּכֶם אֲסוּרָה לְזָרִים וְלִטְמֵאִין,
וְחִיבִין עָלֶיהָ מִיתָה וְחִמָּש בְּתְרוּמָה גְדוֹלָה שֶׁנִּקְרָאת
"רֵאשִׁית דָּגָן" מִן הַגֶּזֶן: וּכְמִלְאָה מִן־הַיָּקֵב.
כְּתִיב: תְּרוּמַת תִּירוֹשׁ וְיִצְהָר הַנִּשְׁלֵת מִן הַיָּקֵבִים: מִלְאָה.
לְשׁוֹן בְּשׁוּל, כְּתִיב: תְּבוּאָה שֶׁנִּתְמַלְאָת: יָקֵב. הוּא הַבּוֹר
שֶׁלִּפְנֵי הַגֵּת, שֶׁהֵינָן יוֹרֵד לְתוֹכוֹ. וְכָל לְשׁוֹן יָקֵב
חֲפִירַת קֶרֶקַע הוּא, וְכֵן (זכריה יד): "יָקֵבִי הַמֶּלֶךְ הוּא
יָם" - אוֹקְיָנוֹס, חֲפִירָה שֶׁחָפַר מִלְכוּ שֶׁל עוֹלָם:
(כח) כֵּן תְּרִימוּ גַם־אַתֶּם. כְּמוֹ שֶׁיִּשְׂרָאֵל מְרִימִים
מִגֶּזֶן וּמִיָּקֵבִיהֶם, תְּרִימוּ גַם אַתֶּם מִמַּעֲשֵׂר שֶׁלָּכֶם,
כִּי הוּא נִחְלָתְכֶם: (כט) מִכָּל מִתְּנִיתֵיכֶם תְּרִימוּ אֶת
כָּל־תְּרוּמַת ה'. בְּתְרוּמָה גְדוֹלָה הַכְּתוּב מְדַבֵּר, שֶׁאִם
הַקְּדִים לְוִי אֶת הַכֹּהֵן בְּכָרִי וְקִבֵּל מַעֲשֵׂרֹתָיו קָדָם

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם מִשֶׁה לְפָנַי בְּנִי יִשְׂרָאֵל:

עֲזַרְחִים היא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכֶּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְּרַב־נֶעַם, וְכָל־נְתִיבֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְבֵּי יָמִים בְּיָמֶיהָ, בְּשִׁמְאֻלָּהּ עֶשֶׂר וְכָבוֹד. יִי חֲפִיץ לְמַעַן צְדָקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיקִים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

קריאה למפטיר לשבת ראש חודש

מִפְטִיר ט וּבִיּוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי־כִבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֶלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן וְנִסְכּוֹ: י עֲלֹת שִׁבְתָּ בְּשִׁבְתּוֹ עַל־עֹלֹת הַתָּמִיד וְנִסְכָּהּ: פ יֵא וּבְרָאשֵׁי חֲדָשֵׁיכֶם תִּקְרִיבוּ עֹלָה לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנִים וְאֵיל אֶחָד כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם: יב וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים סֶלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לֶפָר הָאֶחָד וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֶלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְאֵיל הָאֶחָד: יג וְעֶשְׂרֹן עֶשְׂרֹן סֶלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְכֶבֶשׂ הָאֶחָד עֹלָה רֵיחַ נִיחֹחַ אִשָּׁה לַיהוָה: יד וְנִסְכֵּיהֶם חֲצִי הַהֵין יִהְיֶה לֶפָר וּשְׁלִישֵׁת הַהֵין לְאֵיל וּרְבִיעֵת הַהֵין לְכֶבֶשׂ יִין וְזֹאת עֲלֹת חֹדֶשׁ בְּחֹדֶשׁוֹ לְחֹדֶשִׁי הַשָּׁנָה: טו וּשְׁעִיר עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת לַיהוָה עַל־עֲלֹת הַתָּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ: ס

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם מִשֶׁה לְפָנַי בְּנִי יִשְׂרָאֵל:

עֲזַרְחִים היא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכֶּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְּרַב־נֶעַם, וְכָל־נְתִיבֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְבֵּי יָמִים בְּיָמֶיהָ, בְּשִׁמְאֻלָּהּ עֶשֶׂר וְכָבוֹד. יִי חֲפִיץ לְמַעַן צְדָקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיקִים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

הפטרה לשנים מקרא ואחד תרגום בשמואל א פרק יא

יא יד וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־הָעָם לְכוּ וְנִלְכֶה הַגְּלָגֶל וְנַחֲדֹשׁ שָׁם הַמְּלוּכָה: טו וַיֵּלְכוּ כָל־הָעָם הַגְּלָגֶל וַיִּמְלְכוּ שָׁם אֶת־שָׁאוּל לִפְנֵי יְהוָה בְּגִלְגָל וַיַּזְבִּחוּ־שָׁם זִבְחִים שְׁלָמִים לִפְנֵי יְהוָה וַיִּשְׁמַח שָׁם שָׁאוּל וְכָל־אֲנָשָׁי יִשְׂרָאֵל עִד־מָאֵד: **יב** א וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל הִנֵּה שָׁמַעְתִּי בְקִלְכֶם לְכָל אֲשֶׁר־אָמַרְתֶּם לִי וְאִמְלִיךְ עֲלֵיכֶם מֶלֶךְ: כ וַעֲתָה הִנֵּה־הַמֶּלֶךְ | מִתְהַלֵּךְ לִפְנֵיכֶם וְאֲנִי זָקֵנְתִי וְשִׁבְתִּי וְכֵן הֵנָּה אֲתִכֶּם וְאֲנִי חֲתִלְכֶתִי לִפְנֵיכֶם מִנְעָרִי עַד־הַיּוֹם הַזֶּה: ג הֲנִנִי עָנּוּ כִי נִגַּד יְהוָה וְנִגַּד מְשִׁיחוֹ אֶת־שׂוֹר | מִי לְקַחְתִּי וְחִמּוֹר מִי לְקַחְתִּי וְאֶת־מִי עֲשִׂקְתִּי אֶת־מִי רָצוֹתִי וּמִי־מִי לְקַחְתִּי כָפָר וְאֲעֲלִים עֵינֵי כּוֹ וְאֲשִׁיב לָכֶם: ד וַיֹּאמְרוּ לֹא עֲשִׂקְתָּנוּ וְלֹא רָצוֹתָנוּ וְלֹא־לְקַחְתָּ מִי־אִישׁ מְאוֹמָה: ה וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם עַד יְהוָה בְּכֶם וְעַד מְשִׁיחוֹ הַיּוֹם הַזֶּה כִּי לֹא מִצְאָתֶם בְּיָדִי מְאוֹמָה וַיֹּאמֶר עַד: ו וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־הָעָם יְהוָה אֲשֶׁר עָשָׂה אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן וְאֲשֶׁר הֶעֱלָה אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: ז וַעֲתָה הִתִּיצְבוּ וְאֲשַׁפְטָה אֲתֶכֶם לִפְנֵי יְהוָה אֵת כָּל־צַדִּיקוֹת יְהוָה אֲשֶׁר־עָשָׂה אֲתֶכֶם וְאֶת־אֲבוֹתֵיכֶם: ח כָּאֲשֶׁר־בָּא יַעֲקֹב מִצְרַיִם וַיִּזְעֻקוּ אֲבוֹתֵיכֶם אֶל־יְהוָה וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן וַיּוֹצִיאוּ אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם מִמִּצְרַיִם וַיֵּשְׁבוּ בְּמִקְוֹם הַזֶּה: ט וַיִּשְׁפְּחוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם וַיִּמְכְּרוּ אֹתָם בְּיַד סִיסְרָא שַׂר־צָבָא חָצוֹר וּבְיַד־פְּלִשְׁתִּים וּבְיַד מֶלֶךְ מוֹאָב וַיִּלְחֲמוּ בָּם: י וַיִּזְעֻקוּ אֶל־יְהוָה וַיֹּאמְרוּ חָטָאנוּ כִּי עֲזַבְנוּ אֶת־יְהוָה וְנַעֲבֹד אֶת־הַבַּעַלִּים וְאֶת־הָעִשְׁתָּרוֹת וַעֲתָה הַצִּילֵנוּ מִיַּד אֹיְבֵינוּ וְנַעֲבֹדְךָ: יא וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת־יִרְפָּעֵל וְאֶת־בֶּרֶךְ וְאֶת־יַפְתָּח וְאֶת־שְׁמוּאֵל וַיַּצִּל אֲתֶכֶם מִיַּד אֹיְבֵיכֶם מִסְּבִיב וַתִּשְׁכְּבוּ בְּטָח: יב וַתֵּרְאוּ כִּי נָחֵשׁ מֶלֶךְ בְּנֵי־עַמּוֹן בָּא עֲלֵיכֶם וַתֹּאמְרוּ לִי לֹא כִּי־מֶלֶךְ יִמְלֹךְ עָלֵינוּ וַיְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִלִּפְנֵיכֶם: יג וַעֲתָה הִנֵּה הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בָּחַרְתֶּם אֲשֶׁר שְׁאַלְתֶּם וְהִנֵּה נָתַן יְהוָה עֲלֵיכֶם מֶלֶךְ: יד אִם־תִּירָאוּ אֶת־יְהוָה וַעֲבַדְתֶּם אוֹתוֹ וְשָׁמַעְתֶּם בְּקוֹלוֹ וְלֹא תִמְרוּ אֶת־פִּי יְהוָה וְהִיתֶם גַּם־אֲתֶם וְגַם־הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר מֶלֶךְ עֲלֵיכֶם אַחֵר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: טו וְאִם־לֹא תִשְׁמָעוּ בְּקוֹל יְהוָה וּמְרִיתֶם אֶת־פִּי יְהוָה וְהִיתָה יַד־יְהוָה בְּכֶם וּבְאֲבוֹתֵיכֶם: טז גַּם־עַתָּה הִתִּיצְבוּ וּרְאוּ אֶת־הַדָּבָר הַגָּדוֹל הַזֶּה אֲשֶׁר יְהוָה עָשָׂה לְעֵינֵיכֶם: יז הֲלוֹא קִצִּיר־חֲטָיִם הַיּוֹם אֶקְרָא אֶל־יְהוָה וַיִּתֵּן קִלּוֹת וּמָטָר וַדְּעוּ וּרְאוּ כִּי־רַעַתְכֶם רָבָה אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם בְּעֵינֵי יְהוָה לְשָׂאוֹל לָכֶם מֶלֶךְ: יח וַיִּקְרָא שְׁמוּאֵל אֶל־יְהוָה וַיִּתֵּן יְהוָה קִלְתָּ וּמָטָר בַּיּוֹם הַהוּא וַיֵּירָא כָל־הָעָם מָאֹד אֶת־יְהוָה וְאֶת־שְׁמוּאֵל: יט וַיֹּאמְרוּ כָל־הָעָם אֶל־שְׁמוּאֵל הֲתַפְּלֵל בְּעַד־עַבְדֶּיךָ אֶל־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְאֶל־נַמּוֹת כִּי־יִסָּפְנוּ עַל־כָּל־חַטֹּאתֵינוּ רָעָה לְשָׂאוֹל לָנוּ מֶלֶךְ: כ וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־הָעָם אֶל־תִּירָאוּ אֲתֶם עֲשִׂיתֶם אֵת כָּל־הָרָעָה הַזֹּאת אֲךָ אֶל־תִּסּוּרוּ מֵאַחֲרֵי יְהוָה וַעֲבַדְתֶּם אֶת־יְהוָה בְּכָל־לִבְכֶם: כא וְלֹא תִסּוּרוּ כִּי | אַחֲרֵי הַתְּהוּ אֲשֶׁר לֹא־יִזְעִילוּ וְלֹא יַצִּילוּ כִּי־תְהוּ הַמָּוֶה: כב כִּי לֹא־יִפְּשׁ יְהוָה אֶת־עַמּוֹ בְּעָבוֹר שְׁמוֹ הַגָּדוֹל כִּי הוֹאִיל יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֲתֶכֶם לוֹ לְעַם:

הפטרה לשנים מקרא ואחד תרגום שמואל א פרק ב

ב יח ויאמר לו יהונתן מחר חֹדֶשׁ וְנִפְקַדְתָּ כִּי יִפְקַד מוֹשְׁבֶיךָ: יט וישלשתי תָּרֵד מֵאֹד וּבָאתְי אֶל־הַמָּקוֹם
 אֲשֶׁר־נִסְתַּרְתָּ שָׁם בַּיּוֹם הַמַּעֲשֶׂה וַיֵּשְׁבֶתָ אֵצֶל הָאֶבֶן הָאֵזוּל: כ ואֲנִי שְׁלֹשֶׁת הַחֲצִים צִדָּה אִוְרָה לְשַׁלַּח־לִי
 לַמַּטְרָה: כא וְהִנֵּה אֲשַׁלַּח אֶת־הַנָּעַר לָךְ מִצָּא אֶת־הַחֲצִים אִם־אָמַר אֵמֹר לְנָעַר הִנֵּה הַחֲצִים | מִמֶּנּוּ
 וְהִנֵּה קָחְנוּ | וּבָאָה כִּי־שְׁלוֹם לָךְ וְאִין דְּבַר חַי־יְהוָה: כב וְאִם־כֹּה אֵמֹר לְעֹלָם הִנֵּה הַחֲצִים מִמֶּנּוּ וְהִלָּאָה
 לָךְ כִּי שָׁלַחְךָ יְהוָה: כג וְהִדְבַּר אֲשֶׁר דִּבְרָנוּ אֲנִי וְאַתָּה הִנֵּה יְהוָה בֵּינִי וּבֵינְךָ עַד־עוֹלָם: כד וַיִּסְתַּר דָּוִד
 בַּעֲדָהּ וַיְהִי הַחֹדֶשׁ וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ אֶל־הַלְחָם לְאֹכֹל: כה וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ עַל־מוֹשְׁבֹו כַּפָּעַם | בַּפֶּעַם אֶל־מוֹשֵׁב
 הַקִּיר וַיָּקָם יְהוֹנָתָן וַיֵּשֶׁב אֲבִנָּר מִצַּד שְׂאוֹל וַיִּפְקַד מְקוֹם דָּוִד: כו וְלֹא־דִבֶּר שְׂאוֹל מֵאוֹמָה בַּיּוֹם הַהוּא
 כִּי אָמַר מִקְרָה הוּא בִלְתִּי טָהוֹר הוּא כִּי־לֹא טָהוֹר: כז וַיְהִי מִמַּחֲרַת הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי וַיִּפְקַד מְקוֹם דָּוִד
 וַיֹּאמֶר שְׂאוֹל אֶל־יְהוֹנָתָן בְּנוֹ מַדּוּעַ לֹא־בָא בְּנִי־יִשִּׁי גַם־תִּמּוֹל גַּם־הַיּוֹם אֶל־הַלְחָם: כח וַיַּעַן יְהוֹנָתָן
 אֶת־שְׂאוֹל גִּשְׁאֵל גִּשְׁאֵל דָּוִד מֵעַמְדֵי עַד־בֵּית לָחֶם: כט וַיֹּאמֶר שְׁלַחְנִי נָא כִּי זָבַחַ מִשְׁפָּחָה לָנוּ בָּעִיר
 וְהוּא צוּה־לִּי אֲחִי וְעָתָה אִם־מִצָּאתִי חַן בְּעֵינֶיךָ אִמְלֹמָה נָא וְאַרְאֶה אֶת־אֲחִי עַל־כֵּן לֹא־בָא אֶל־שְׁלַחַן
 הַמֶּלֶךְ: ל וַיַּחֲרִי־אֵף שְׂאוֹל בִּיהוֹנָתָן וַיֹּאמֶר לוֹ בְּנֵנָעוֹת הַמַּרְדּוֹת הָלוֹא יָדַעְתִּי כִּי־בַחַר אַתָּה לְבִן־יִשִּׁי
 לְבָשֶׁתְּךָ וּלְבָשֶׁת עָרוֹת אֶמְךָ: לא כִּי כָל־הַיָּמִים אֲשֶׁר בְּנִי־יִשִּׁי חַי עַל־הָאָדָמָה לֹא תִכּוֹן אַתָּה וּמַלְכוּתְךָ
 וְעָתָה שְׁלַח וְקַח אֹתוֹ אֵלַי כִּי בְּנֵמִית הוּא: לב וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׂאוֹל אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו לָמָּה יוֹמֵת מֶה
 עֲשֶׂה: לג וַיִּטֵּל שְׂאוֹל אֶת־הַחֲנִית עָלָיו לַחֲבָתוֹ וַיִּדַּע יְהוֹנָתָן כִּי־כָלָה הִיא מַעַם אָבִיו לַהֲמִית אֶת־דָּוִד:
 לד וַיָּקָם יְהוֹנָתָן מֵעַם הַשְׁלָחַן בַּחֲרִי־אֵף וְלֹא־אָכַל בַּיּוֹם־הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי לָחֶם כִּי נִעְצַב אֶל־דָּוִד כִּי הִכְלִמוֹ
 אָבִיו: לה וַיְהִי בַּבֹּקֶר וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן הַשָּׂדֶה לְמוֹעֵד דָּוִד וְנָעַר קָטָן עִמּוֹ: לו וַיֹּאמֶר לְנָעַר רֵץ מִצָּא נָא
 אֶת־הַחֲצִים אֲשֶׁר אֲנֹכִי מוֹרָה הַנָּעַר רֵץ וְהוּא־יִרְהַ חֲצִי לְהַעֲבֹר: לו וַיָּבֹא הַנָּעַר עַד־מְקוֹם הַחֲצִי אֲשֶׁר
 יָרָה יְהוֹנָתָן וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנָּעַר וַיֹּאמֶר הֲלוֹא הַחֲצִי מִמֶּנּוּ וְהִלָּאָה: לה וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנָּעַר
 מִהֲרָה חוֹשָׁה אֶל־תַּעֲמֹד וַיִּלְלָט נָעַר יְהוֹנָתָן אֶת־כְּתִיב הַחֲצִי קְרִי הַחֲצִים וַיָּבֹא אֶל־אֲדָנָיו: לט וְהַנָּעַר
 לֹא־יָדַע מֵאוֹמָה אֵד יְהוֹנָתָן וְדָוִד יָדְעוּ אֶת־הַדְּבָר: מ וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן אֶת־כַּלְיוֹ אֶל־הַנָּעַר אֲשֶׁר־לוֹ וַיֹּאמֶר
 לוֹ לָךְ הִבֵּיָה הָעִיר: מא הַנָּעַר בָּא וְדָוִד קָם מֵאֵצֶל הַנֶּגֶב וַיִּפֹּל לְאַפְּיוֹ אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים וַיִּשְׁקוּ |
 אִישׁ אֶת־רַעְהוֹ וַיִּכְבְּלוּ אִישׁ אֶת־רַעְהוֹ עַד־דָּוִד הַגָּדִיל: מב וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לָךְ לְשְׁלוֹם אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְנוּ
 שְׁנֵינוּ אָנֹכְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֹאֵמַר יְהוָה יִהְיֶה | בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין זֶרְעִי וּבֵין זֶרְעֶךָ עַד־עוֹלָם:

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפני

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בַּנְּבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם
הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשָּׁה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ
וּבַנְּבִיאֵי הָאֵמַת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרה לשמו"ת ולקריאה בציבור בישיעהו פרק סו

סו א פה אמר יהוה השמים כסאי והארץ הדם רגלי איזה בית אשר תבנו לי ואיזה מקום מגורתי: ב ואת כל אלה ידי עשתה ויהיו כל אלה נאם יהוה ואליה אביט אל עני ונבהרתי וחרד על דברי: ג שוחט השור מפה איש זבח השם ערף פלב מעלה מגחל דם חזיר מזכיר לבנה מברך און גס חמה פחרו בדרכיהם ובשקוציהם נפשם חפצה: ד גס אי אבחר בתעלליהם ומגורתם אביא להם יען קראתי ואין עונה דברתי ולא שמעו ויעשו הרע בעיני ובאשר לא חפצתי פחרו: ה שמעו דבר יהוה החרדים אל דברו אמרו אחיכם שנאיכם מגדיכם למען שמי יכבד יהוה ונראה בשמחתכם והם יבשו: ו קול שאון מעיר קול מהיכל קול יהוה משלם גמול לאיביו: ז בטרם תחיל ילדה בטרם יבוא חבל לה והמליטה זכר: ח מי שמע פזאת מי ראה פאלה היוחל ארץ ביום אחד אם יולד גוי פעם אחת כירחלה גס ילדה ציון את פניה: ט האני אשביר ולא אוליד יאמר יהוה אם יאני המוליד ועצרתי אמר אלהיך: י שמחו את ירושלם וגילו בה פלאה ביה שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה: יא למען תינקו ושבעתם משד תנחמיה למען תמצו ותתענגתם מזוז כבודה: יב כירכה: יג אמר יהוה הנני נטה אליה פנהר שלום וכנחל שוטף כבוד גוים וינקתם על צל תנשאו ועל פרקים תשעשעו: יד פאיש אשר אמו תנחמנו פן אנכי אנחמכם ויירושלם תנחמו: יו וראיתם ושש לבכם ועצמותיכם פדשא תפרחנה ונודעה יד יהוה את עבדיו וזעם את איביו: יז כירחנה יהוה באש יבוא וכפופה מרפבתיו להשיב פחמה אפו וגערתו בלהבי אש: יח כי באש יהוה נשפט ובחרבו את כל פשו ורבו חללי יהוה: יט המתקדשים והמטהרים אלה הגנות אחר אחת בתוך אנלי פשר החזיר והשקץ והעכבר יחדו יספו נאם יהוה: יי ואנכי מעשיהם ומחשבותיהם פאה לקבץ

אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם וְהַלְשָׁנוֹת וּבָאוּ וַרְאוּ אֶת־כְּבוֹדִי: יִשְׁמְתִי בָהֶם אוֹת וְשַׁלַּחְתִּי מֵהֶם | פְּלִיטִים אֶל־הַגּוֹיִם תִּרְשִׁישׁ פּוֹל וְלֹד מִשְׁכֵּי קִשְׁתׁ תָּבֵל וַיּוֹן הָאִיִּם הַרְחִקִים אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ אֶת־שִׁמְעִי וְלֹא־רָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי וְהִגִּידוּ אֶת־כְּבוֹדִי בְּגוֹיִם: כֹּה־בִיאוּ אֶת־כָּל־אֲחֵיכֶם | מִכָּל־הַגּוֹיִם | מִנְחָה | לַיהוָה בַּסּוּסִים וּבָרֶכֶב וּבַצִּבִּים וּבַפָּרָדִים וּבַפְּרָזוֹת עַל הַר קֹדֶשִׁי יְרוּשָׁלַם אָמַר יְהוָה כֹּאֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּנְחָה בְּכָל־טָהוֹר בֵּית יְהוָה: כֹּא וְגַם־מֵהֶם אֶקַּח לַפְּהִנִים לְלוֹיִם אָמַר יְהוָה: כֹּכִי כֹאֲשֶׁר הִשְׁמִים הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עֹמְדִים לִפְנֵי נֹאֵם־יְהוָה כֵּן יַעֲמֹד זִרְעֲכֶם וְשִׁמְכֶם: כֹּכִי וְהָיָה מִדִּי־חֹדֶשׁ בְּחֹדֶשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבָּת בְּשַׁבָּתוֹ יָבֹא כָל־בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אָמַר יְהוָה: כֹּכִי וַיֵּצְאוּ וַרְאוּ בְּפָנָי הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים כִּי כִי תוֹלַעְתָּם לֹא תָמוּת וְאִשִּׁשׁ לֹא תִכָּפֶה וְהָיוּ דֹרְאוֹן לְכָל־בָּשָׂר:

כֹּכִי וְהָיָה מִדִּי־חֹדֶשׁ בְּחֹדֶשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבָּת בְּשַׁבָּתוֹ יָבֹא כָל־בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אָמַר יְהוָה: יֵשׁ לְהוֹסִיף פְּסוּקִים אֵלּוּ בְּקִרְיָא בְּצִיבּוֹר בִּלְבָד

כִּי יִהְיֶה וַיֹּאמְרוּ לוֹ יְהוֹנָתָן מִחֵר חֹדֶשׁ וְנִפְקְדָתָ כִּי יִפְקֹד מוֹשֶׁבֶךְ: מִכֹּה־יֹאמַר יְהוֹנָתָן לְדוֹד לָךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר נִשְׁפָּעֵנוּ שְׁנֵינוּ אֲנִיחָנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה יִהְיֶה | בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין זֵרְעִי וּבֵין זֵרְעֶךָ עַד־עוֹלָם:

לְאַחַר שְׁמִסִּים הַהִפְטָרָה יֹאמַר הַמַּפְטִיר בְּרֻכּוֹת אֵלּוּ

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוֹר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁכָל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲרָיו לֹא יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפֶּשׁ תוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׁמַחְנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלֵיהֶו הַנִּבְיָא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחָךָ, בְּמַהֲרָה יָבֹא וַיְגַל לִבָּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכָּפֶה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעַד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ
יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְקַדְּשָׁה וּלְמַנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ
אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתָךְ. יִתְבָּרֵךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם
וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

אגרות קודש

ב"ה, כ"ד סיון, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

נתקבל מכתבו מכי' סיון וכבקשתו אזכירו על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ
זי"ע לרפוי"ק. ולפלא שמזכיר במכתבו שהוא מרוגז ועצביו מתוחים וכו' בה בשעה שבדאי ידועים לו עיקרי
שיטת הבעש"ט ונשיאי חב"ד אשר כל פרטי פרטים בעולם ובפרט בחיי האדם הישראלי ה"ז בהשגחה
פרטית מהשי"ת שהוא עצם הטוב וכבר ידוע פס"ד בתניא קדישא אגה"ק פרק כ"ב שבהתבוננו בזה וכו'
הרי אז גם ה' יתן הטוב ויאר פניו אליו בבחי' אהבה מגולה ויתמתקו כו' ויתבטלו כו' והשי"ת יזכהו לבשר
טוב בקרוב.

בברכה לבריאות.

ב"ה, כ"ט סיון, תשי"ד

ברוקלין.

האברך הווי"ח אי"נ נוי"נ עוסק בצ"צ

מוה' יעקב אליעזר שי'

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מט' סיון ות"ח על הבשוי"ט ע"ד הישיבה שכותב תודה על העבר ובקשה
על להבא להמשיך כגון דא והשי"ת יצליחו.

ב) בהנוגע לשאלתו אם הנהלת הישיבה תלך בתוקף בכל דבר עם התלמידים וההורים שלהם. הנה
אין שייך לתת בזה הוראות כלליות כי מובן שהדבר תלוי בהפרט עליו נדונים, שאם הוא ענין עיקרי אין
לוותר עליו אבל גם אז צריך ללכת בזה בדרכי נועם ובדרכי שלום שאז בנקל יותר צו אויספירען, ולמותר
להוסיף שבמקום שיש חשש דהיזק הרבים הרי זה מבטל סברת תועלת היחיד, וכפי שהראה הנסיון
במקומות אחרים הנה כשחברי ההנהלה דמוסד חינוך מתייעצים ביניהם הרי ברובא דרובא מוצאים
האותיות המתאימות איך להסביר לההורים והתלמידים נחיצות ציווי או פקודה פרטית איך שזהו תועלת
הכלל ותועלת הפרט...

בברכת הצלחה בענינים הכללים ובעניניו הפרטים.

לוח זמנים לשבוע פרשת קרח בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	5:32	5:33	8:32	8:33	9:04	9:05	10:16	10:17	19:46	19:49	20:13	20:16	19:28	20:27
חיפה (ק)	5:27	5:28	8:29	8:30	9:01	9:02	10:14	10:14	19:49	19:52	20:17	20:20	19:22	20:31
ירושלים (ק)	5:28	5:28	8:30	8:30	9:01	9:01	10:13	10:14	19:47	19:50	20:14	20:17	19:10	20:27
תל אביב (ק)	5:32	5:32	8:31	8:32	9:04	9:04	10:16	10:16	19:47	19:50	20:14	20:17	19:30	20:30
אוסטריה וינה (ק)	4:49	4:51	8:19	8:18	8:50	8:50	10:11	10:11	20:56	21:00	21:33	21:38	20:41	21:59
אוסטרליה מלבורן (ח)	7:29	7:26	9:18	9:20	9:50	9:52	10:40	10:41	17:11	17:11	17:39	17:39	16:53	17:50
אוקראינה אודסה (ק)	5:01	5:03	8:25	8:25	8:57	8:57	10:17	10:17	20:49	20:53	21:25	21:29	20:34	21:33
אוק. דנייפרופטרובסק (ק)	4:34	4:36	8:04	8:03	8:35	8:35	9:56	9:57	20:41	20:45	21:18	21:23	20:26	21:27
אוק. ז'יטומיר (ק)	4:52	4:54	8:25	8:24	8:57	8:57	10:19	10:19	21:14	21:18	21:54	21:59	21:00	22:03
אוקראינה קייב (ק)	4:42	4:45	8:17	8:16	8:49	8:48	10:11	10:11	21:09	21:13	21:49	21:54	20:55	21:58
אוקראינה דונייצק (ק)	4:25	4:27	7:54	7:53	8:25	8:25	9:46	9:46	20:28	20:32	21:06	21:10	20:14	21:14
איטליה מילאנו (ק)	5:30	5:32	8:53	8:53	9:25	9:25	10:44	10:44	21:12	21:16	21:46	21:51	20:57	22:10
אקוואדור קיטו (ח)	6:02	6:01	8:35	8:36	9:05	9:06	10:07	10:09	18:24	18:25	18:46	18:48	18:07	18:52
ארגנטינה ב. איירס (ח)	7:55	7:52	9:48	9:50	10:20	10:22	11:11	11:12	17:52	17:51	18:19	18:18	17:33	18:30
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	9:01	8:58	10:48	10:50	11:19	11:21	12:07	12:09	18:29	18:29	18:59	18:58	18:11	19:02
ארה"ב בולטימור (ק)	5:37	5:37	8:47	8:47	9:19	9:19	10:35	10:35	20:33	20:36	21:03	21:06	20:18	21:10
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ק)	5:20	5:21	8:34	8:34	9:06	9:06	10:22	10:23	20:28	20:32	21:00	21:03	20:13	21:18
ארה"ב ג'רסי (ק)	5:21	5:22	8:34	8:34	9:06	9:06	10:23	10:23	20:28	20:31	20:59	21:02	20:13	21:18
ארה"ב דטרויט (ק)	5:51	5:52	9:08	9:08	9:39	9:39	10:57	10:57	21:10	21:14	21:43	21:46	20:55	22:02
ארה"ב הווסטן (ק)	6:17	6:17	9:15	9:15	9:47	9:47	10:58	10:59	20:23	20:25	20:49	20:52	20:07	21:03
ארה"ב לוס אנג'לס (ק)	5:37	5:37	8:41	8:41	9:12	9:13	10:25	10:26	20:06	20:09	20:34	20:37	19:51	20:49
ארה"ב מיאמי (ק)	6:26	6:26	9:18	9:19	9:51	9:51	11:00	11:01	20:13	20:15	20:38	20:41	19:57	20:52
ארה"ב ניו הייבן (ק)	5:16	5:17	8:29	8:29	9:02	9:02	10:18	10:18	20:24	20:28	20:56	20:59	20:09	21:16
ארה"ב שיקאגו (ק)	5:09	5:10	8:27	8:27	8:58	8:58	10:15	10:15	20:28	20:32	21:00	21:04	20:13	21:18
בוליביה לא פאס (ח)	6:48	6:46	9:08	9:09	9:37	9:38	10:35	10:36	18:16	18:17	18:40	18:40	17:59	18:44
בלגיה אנטוורפן (ק)	5:24	5:26	8:59	8:59	9:32	9:31	10:55	10:55	21:56	22:01	22:37	22:43	21:42	23:11
בלגיה בריסל (ק)	5:24	5:27	9:01	9:00	9:32	9:31	10:55	10:55	21:56	22:00	22:37	22:42	21:42	23:08
בלרוס ליובאוויטש (ק)	4:13	4:17	8:03	8:01	8:34	8:33	10:01	10:00	21:33	21:38	22:22	22:29	21:19	22:33
ברזיל ס.פאולו (ח)	6:40	6:38	8:48	8:50	9:20	9:21	10:15	10:16	17:32	17:32	17:56	17:57	17:14	18:04
ברזיל ריו דה ז'נירו (ח)	6:25	6:23	8:34	8:36	9:05	9:07	10:00	10:02	17:20	17:20	17:44	17:44	17:02	17:51
בריטניה לונדון (ק)	4:38	4:41	8:17	8:16	8:48	8:47	10:12	10:11	21:18	21:22	22:00	22:05	21:04	22:32
בריטניה מנצ'סטר (ק)	4:35	4:38	8:20	8:19	8:51	8:50	10:17	10:16	21:37	21:42	22:23	22:29	21:23	23:01
גרמניה ברלין (ק)	4:39	4:42	8:20	8:19	8:52	8:51	10:16	10:16	21:28	21:33	22:12	22:18	21:14	22:22
גרמניה פרנקפורט (ק)	5:10	5:12	8:45	8:45	9:16	9:15	10:39	10:39	21:36	21:40	22:16	22:21	21:22	22:25
הודו בומביי (ח)	5:59	5:58	8:43	8:44	9:16	9:16	10:23	10:24	19:16	19:18	19:40	19:42	19:00	19:46
הודו פונה (ח)	5:54	5:53	8:39	8:40	9:11	9:12	10:19	10:19	19:13	19:15	19:37	19:39	18:57	19:43
הונגריה בודפשט (ק)	4:42	4:44	8:10	8:09	8:41	8:41	10:02	10:02	20:41	20:45	21:17	21:22	20:26	21:26
טורקיה איסטנבול (ק)	5:28	5:29	8:42	8:42	9:14	9:14	10:30	10:31	20:36	20:40	21:07	21:11	20:21	21:15
יוון אתונה (ק)	5:59	6:00	9:08	9:08	9:40	9:40	10:54	10:55	20:48	20:51	21:17	21:21	20:33	21:25
מולדובה קישינב (ק)	5:07	5:08	8:31	8:31	9:04	9:04	10:24	10:24	20:58	21:02	21:34	21:39	20:44	21:43

לוח זמנים לשבוע פרשת קרח בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו מ. סיטי (ק)	6:49	6:50	9:41	9:41	10:10	10:11	10:19	10:20	20:21	20:23	20:45	20:47	20:05	20:51
ניו זילנד קר. צ' (ח)	7:54	7:57	9:36	9:38	10:09	10:11	10:55	10:57	17:02	17:01	17:32	17:31	16:43	17:35
נפאל קטמנדו (ח)	5:01	5:01	7:59	8:00	8:30	8:30	9:41	9:41	19:04	19:06	19:29	19:32	18:48	19:36
סינגפור סינגפור (ח)	6:55	6:56	9:24	9:26	9:57	9:58	10:59	11:00	19:11	19:13	19:34	19:35	18:55	19:39
פולין ורשא (ק)	4:12	4:09	7:50	7:49	8:21	8:20	9:46	9:46	20:58	21:02	21:41	21:47	20:44	21:51
פרו לימה (ח)	6:21	6:23	8:39	8:41	9:12	9:14	10:10	10:12	17:52	17:53	18:15	18:16	17:35	18:20
צרפת ליאון (ק)	5:48	5:46	9:10	9:10	9:42	9:41	11:01	11:01	21:31	21:35	22:06	22:10	21:16	22:29
צרפת פריז (ק)	5:44	5:42	9:13	9:13	9:45	9:44	11:06	11:06	21:54	21:59	22:33	22:38	21:40	23:00
קולומביה בוגוטה (ח)	5:36	5:37	8:14	8:15	8:44	8:45	9:47	9:48	18:14	18:15	18:36	18:38	17:57	18:42
קנדה טורונטו (ק)	5:32	5:31	8:51	8:51	9:22	9:22	10:40	10:41	21:00	21:04	21:33	21:37	20:45	21:54
קנדה מונטריאול (ק)	5:02	5:01	8:24	8:24	8:56	8:55	10:15	10:15	20:43	20:47	21:18	21:22	20:29	21:41
קפריסין לרנקה (ק)	5:31	5:30	8:32	8:32	9:05	9:06	10:18	10:19	19:58	20:01	20:26	20:29	19:42	20:33
רוסיה מוסקבה (ק)	4:42	4:38	8:33	8:32	9:03	9:02	10:31	10:31	22:15	22:21	23:07	23:15	22:02	23:54
רוסיה רוסטוב נא-דונו (ק)	5:24	5:22	8:48	8:47	9:20	9:19	10:40	10:40	21:16	21:20	21:52	21:57	21:02	22:01
שווייץ ציריך (ק)	5:25	5:23	8:52	8:52	9:23	9:22	10:43	10:43	21:24	21:28	22:01	22:05	21:10	22:24
תאילנד בנגקוק (ח)	5:47	5:47	8:27	8:28	9:00	9:00	10:05	10:06	18:46	18:48	19:10	19:11	18:30	19:15

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [= לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

פָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוָתוֹ וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מן כל-אויב ואורב ולסטים וחיות רעות בדרך ומכל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **שרח (אולגה)** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אל

פקס: 9606108 3 (972)

חיש הפצת המעיינות - פקס: 9606761 3 (972)

ת.ד. 2 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 2 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Chish@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il